Micu Secuiu

Crepuscul voievodal

– sfârşitul lui Matei Basarab,
falsă cronică de curte –

Volumul IV

ISBN

978-606-8796-02-4

Editura mecAtrin

Braşov
2016

Material cu drept de autor

Volumul prezent este extras din cartea electronică (e-book) a cărei copertă este prezentată mai jos.

Crepuscul voievodal
(Sfârşitul lui Matei vodă Basarab – falsă cronică de Curte)
roman istoric
5 volume (Versiunea „A" a textului.)

Cuprins:

Vol. IV

Capitolul **XXII**..... 3
Capitolul **XXIII**..... 99
Capitolul **XXIV**..... 255
Capitolul **XXV**..... 401
Capitolul **XXVI**..... 551
Capitolul **XXVII**..... 662
Anexe..... 797

Tehnoredactare computerizată: Micu Secuiu

Multiplicare

Material cu drept de autor

Capitolul XXII

Jupân Mano nu era singura ființă care iscodea cu nesaț cele care se petreceau în tainițele palatului domnesc. Mai în ascuns, dar cu foloase deloc mai mici, o făceau mulți alți boieri şi boiernaşi, folosind cele mai neaşteptate şi mai năstruşnice mijloace. Dintre uneltitori Cârstea Cornățeanu, fiul răposatului sluger Socol, se putea socoti un părtinit al sorții, legat de căile de iscodire ce-i stăteau la îndemână. Soața sa, Anghelina, era una din nepoatele răsfățate ale măritei doamne Elena. De mică rămăsese orfană de mamă, iar principesa, miloasă şi dornică de a avea copii, însă hărăzită să rămână stearpă, o adusese la Curte, ca pe multe alte fetițe ajunse în aceiaşi stare, şi-o crescuse în iatacul ei, cu dragoste şi înțelegere, pe care cei apropiați se învățaseră să le ghicească sub veşmântul de cumpătare rece şi asprime pustnicească față de neseriozitățile vieții, sub care îşi ascundea gingăşia sufletului.

Când Anghelina voi să se mărite, doamna îşi încunună grija pe care i-o purta, înzestrând-o ca o adevărată mamă, cu ocina Mitreştii, deşi fata, fiind luată de suflet, îi era nepoată mai mult cu numele decât ca scoborâtoare deplină de sânge, cu aşezare deslușită în stirpea ei. Socotită o ființă în care putea avea deplină încredere, fata era zi şi

Material cu drept de autor

noapte în preajma măritei principesei. Nu numai că prima doamnă a țării i se destăinuia în toate, dar îi mai şi îngăduia să ia parte la întrevederile tainice ce le avea cu feluriți sfetnici ai măritului ei soț. De folosul acestor înlesniri se bucura din plin Cârstea Cornățeanu, căruia tânăra şi îndrăgostita sa soață îi istorisea, de-a fir a păr, tot ce afla pe la Curte, începând cu înfățişarea rochiilor jupâneselor care alcătuiau alaiul măritei principesei şi sfârşind cu uneltirile care se puneau la cale în umbra iatacurilor. Niciodată nu s-a putut lămuri dacă Anghelina îşi dăduse vreodată seama de rosturile ei de vânzătoare a binefăcătoarei care o ocrotea şi dacă se învoise cu bună ştiință la acest joc josnic, s-au destăinuirile le făcuse bărbatului ei fără să întrevadă la ce le folosea acesta şi fără să se gândească la răul pe care nesocotita-i limbuție îl pricinuia celora care-i purtau de grijă cu atâta iubire.

Dar şi Curțile învecinate îşi aveau şi ele ciripitorii şi pânditorii lor. Scormonirea tainelor stăpânirii nu se făcea numai şi mai ales prin trimişii veniți în solie, ci se săvârşea în primul rând prin mijlocirea unor boiernaşi de starea a doua şi a treia, care se lăsau cumpărați şi de la care se puteau dobândi ştiri din cele mai de ascunse şi mai neaşteptate. Gheorghe Ştefan, Vasile Lupu, Siavuş, paşa Dârstorului, sau craiul Gheorghe Rákóczi al II-lea, primeau de la iscoadele pe care le arvuniseră, cel puțin odată pe săptămână câte un răvaş, pe cât de boțit şi mânjit, pe atât de prețios.

Dacă vestea despre înrăirea stării lui Matei vodă era întâmpinată cu încântare ba chiar cu mare bucurie la Dârstor de către paşă şi de către Radu Mihnea, iar la Iaşi de către Vasile vodă, Gheorghe Ştefan asculta ştirea cu nepăsare, socotind că pristăvirea domnitorului, urmată neîndoios de încoronarea lui Diicu, va isca prefaceri de tot neînsemnate pentru soarta sa, deci, anevoințele fiindu-i prea puțin atinse,

Material cu drept de autor

nu avea pricină de temeri. Ba nădăjduia că astfel se va slobozi chiar de pornirea bătrânului şi neînduplecatului Matei vodă de a aşeza asupră-i o epitropie, căci acesta, în schimbul puținului reazăm pe care i-l da de astă dată, îi cerea, nici mai mult nici mai puțin, decât să i se arate supus şi recunoscător, ceea ce i se părea a fi mai mult decât ceea ce îi datora cu adevărat.

Spre deosebire de cei dinainte, craiul, mult mai temeinic cunoscător a ceea ce se petrecea, era peste măsură de îngrijorat. Aflase spre pildă de uneltirea boierimii muntene, dar ştiința sa se mărginea la câteva mărunțişuri cam nesigure şi nedesluşite, de aceea nici o clipă nu-şi închipuise că între urzelile de care auzise şi întețirea bolii principelui ar fi vreo legătură. Dar tot mai vădita slăbire trupească a vecinului său, chiar nepricinuită cu bună ştiință, era pentru el mare temei de nelinişte, căci erau de aşteptat, dacă pierea, înnoiri din cele mai neaşteptate şi mai greu de întrezărit, care puteau da peste cap multe plănuiri deja făcute. Ori Rákóczi, tot mai prins de ascunsa bătălie pentru coroana Rzeczpospolitei leşeşti, n-ar fi privit cu ochi buni cumpănirea Ungrovlahiei dinspre el spre Siavuş paşa, nesățios de măriri, al cărui cuvânt şi înrâurire ar fi devenit astfel hotărâtoare dincolo de munți. O asemenea nefericită întorsătură trebuia cu orice preț împiedicată, căci îi năruia urzelile. La drept vorbind, prin primenirile care se iteau, de bună seamă că epitropia sa asupra Munteniei ar fi fost înlocuită cu una a turcului dârstorean. Cum toate răsturnările care se întrezăreau atârnau de sănătatea şi vânjoşenia lui Matei vodă, hotărî să facă tot ce-i sta în puteri spre mântuirea bătrânului său fârtat de stăpânire, căci numai astfel îşi putea apăra cu adevărat nevoile şi folosul.

La vremea aceea se afla în târgul Făgăraşului un spițer sas, Iacob, care-şi făurise un oarecare renume în Ardeal, îndeletnicindu-se în aceiaşi măsură cu „chirurgia" –

Material cu drept de autor

lăsată obişnuit cu dispreţ numai în seama bărbierilor – cât şi cu „medicina curativă", cum am zice azi, adică tămăduirea cu felurite leacuri, pe care se grozăvea că ar fi deprins-o la universităţile frâceşti, ceea ce n-ar fi fost lesne de tăgăduit, de vreme ce un alt târgoveţ ardelean din timpul său, un sas devenit mai apoi notar al Sighişoarei, cunoscut sub numele de Georg Kraus, îşi putuse îngădui şi el ca să ajungă pe aceleaşi meleaguri îndepărtate, tot pentru a se adăpa din înalta învăţătură apuseană.

Pe acest „fizic", cum se numeau pe atunci cei care se dăscăliseră într-ale lecuitului în înaltele şcoli ale apusului, sau „medic", cum am zice în graiul nostru de acum, îl chemă craiul la sine, la Feldioara, unde îşi aşezase vremelnic scaunul, pentru a putea priveghea mai îndeaproape întâmplările care se petreceau în ţinuturile de dincolo de munţi, devenite, pe zi ce trecea, tot mai încurcate, şi de pricinuirea cărora era cel puţin în parte vinovat.

Craiul îi porunci deci „fizicului" sas să facă tot ce-i va fi cu putinţă ca să-l scape pe bătrânul voievod, ameninţându-l că, de nu va izbuti, să nu cuteze a se mai întoarce acasă, ci să-şi caute adăpost în lume, ducându-se încotro îl vor călăuzi ochii. Vraciul clătină supus dar dezamăgit din cap, fără a spune totuşi nimic. Craiul ţinu însă să-l înştiinţeze că unii boieri munteni îşi vrăjmăşesc cârmuitorul şi de bună seamă că vor încerca să-i scoată tot soiul de oprelişti în cale, spre a-l împiedica să-l mântuie pe stăpânul lor. Pentru a fi ferit de asemenea supărări ridicate în calea-i şi pentru a nu cădea jertfă cine ştie căror uneltiri, craiul îi dădu drept însoţitor şi oblăduitor pe un căpitan al său, Toma, mai deprins decât el în ţeserea urzelilor de curte şi bun cunoscător al stărilor care frământau obştea muntenească.

Prea-şcolitul spiţer, deşi nu-i prea făcea plăcere gândul de a avea drept tovarăş de drum un paznic ce-ar fi

Material cu drept de autor

fost plecat să-i dea porunci, nu crâcni, ştiind cât de aprige şi primejdioase erau mâniile principelui, mai ales în împrejurările acelor zile de înfrigurată încordare. Din primăvară craiul nu-şi mai găsea liniştea, fiind într-un neîncetat clocot, şi cum treburile nu-i prea merseseră pe voie, suferea deseori de ieşiri de furie, mai ales că se zicea că în ultimul timp ar mai fi căzut şi în patima beției

Oricum, zădărârea lui era de înțeles, căci de pe la Paşti încoace, cu vremelnice întreruperi, se văzuse silit să-şi petreacă mai tot timpul la Feldioara, socotind că din cetatea de aici se află mai în miezul înfruntărilor, pe care el însuşi le iscase. Şi nu fusese zi lăsată de la Dumnezeu în care să nu aibă parte de pricini de supărate. Mai întâi rânduise urcarea în scaun a lui Gheorghe Ştefan şi se bucurase, crezând o clipă că a izbândit. Dar îndată după aceea trebuise să urmărească, cu sufletul la gură, năvala lui Lupu şi a ginerelui acestuia asupra oblăduitului său, iar mai apoi asupra lui Matei vodă. Dar grijile şi clipele de înfrigurată aşteptare nu luară sfârşit odată cu izbânda la Finta, căci, numai câteva săptămâni mai târziu, la Târgovişte izbucnea o răzvrătire care punea în cumpănă cârmuirea de aici. Dar nu trecură bine şi necazurile primăverii, care-l atingeau şi pe el, că fostul logofăt îl înştiință că hotărâse să reînceapă bătălia pentru scaun şi intrase în Moldova de Jos, oprindu-se mai întâi la ocina de la Răcăciuni. De altfel îndrăznețul pas îl făcuse şi la îndemnul venit din parte-i. Între timp îi trimisese chiar un ajutor din secuime şi nu prea înțelegea de ce Gheorghe Ştefan zăboveşte atâta locului. Dar pregetul moldoveanului nu era singura pricină de zădărâre, deşi se părea că dă putința lui Vasile vodă de a se înstăpâni mai temeinic la Iaşi, cu atât mai mult cu cât Înalta Poartă îi trimisese şi firman de întărire! Iar logofătul s-ar fi zis adormise în conacul său! Şi de parcă atâta n-ar fi fost îndeajuns, taman acum şi Matei vodă se grăbea să moară,

Material cu drept de autor

încurcându-i de tot socotelile. Se vedea astfel silit să grijească nu numai de trebile încurcate ale Moldovei, ci trebuia să-şi bată capul şi pentru a croi viitorul Munteniei! În sfârşit, cu câteva zile în urmă, primise veste că ar fi avut totuşi loc nişte ciocniri între Lupu şi Gheorghe Ştefan, cu sorți destul de nehotărâți. Deci, cum mersul războiului stătea în cumpănă, era firesc ca înfrigurarea sfetnicilor şi a craiului însuşi să ajungă la culme, ei trepădând ca prinşi de cine ştie ce nevoi; la drept vorbind stăteau cu sufletul la gură, aşteptând nerăbdători veştile aduse de peste munți de iscoade.

În asemenea împrejurări nu era deci de mirare că serenisimul crai era atât de încordat, c-ai fi zis că e un butoi cu pulbere, gata să sară în văzduh, la cea mai mică scânteie care l-ar atinge. Ori sasul făgărăşan era silit să i se înfățişeze tocmai când se găsea în această vâlvorândă stare sufletească, încât bietul spițer nu mai îndrăznea nici să răsufle. Deci nu era o clipă prea fericită ca să se împotrivească voii craiului, despre care se ştia de altfel că, şi fără atâtea supărări ațâțătoare, era o fire destul de aprigă şi repezită, ale cărei ieşiri erau adesea sporite de vinul băut fără măsură.

Drept care Iacob se grăbi să asculte şi să urmeze cu spăşenie toate poruncile prea-fălosului crai Rákóczi. Între altele se învoi, chiar cu plăcere, zicea el, să-l aibă de însoțitor pe căpitanul care-i fusese băgat pe gât, mărturisind că cinstea care i se arăta în acest chip, o simte ca pe un hatâr deosebit de măgulitor care i se făcea; ba şi mulțumi pentru marea prețuire şi încredere care i se arăta, prin faptul că i se încredința viața unui mare prieten de-al prealuminatului principe (de astă dată făcea vorbire de Matei vodă).

La atâtea linguşeli fața craiului se îmblânzi şi, după adânci plecăciuni, spițerul se putu trage de-a îndărătelea spre uşă. De altfel deîndată se aşternu la drum, având toate cele trebuitoare pregătite în desaga lăsată afară, agățată de

Material cu drept de autor

oblâncul şeii. De la Feldioara, o luă grăbit spre pasul Tabla Buții, locul cel mai îndemână pe unde putea trece munții pornind din ținuturile Țării Bârsei, pe meleagurile căreia tocmai se afla.

*

În zilele scurtei sale călătorii, răsturnările stărilor din Moldova îşi urmară mersul, de astă dată cu o repeziciune neaşteptată, învederând cât de schimbătoare şi nestatornică e soarta omului.

Lupu, încă din ajun, făcuse pasul nefericit care îi va grăbi sfârşitul. Îşi închipuise şi el, asemenea lui Osman, aflat la acea vreme încă la Râmna, că întârzierea lui Gheorghe Ştefan s-ar datora fricii, deci că ar fi legată de o slăbiciune a firii logofătului, credință întărită de altfel de împrejurarea că iscoadele, ca să-i facă plăcere, îi vestiră că potrivnicului i-ar sta la îndemână mult mai puțină oaste decât avea cu adevărat. La îndemnul acestui gând, îşi porni străjile înainte-mergătoare în josul Siretului, spre ocina boierului răzvrătit, în nădejdea de a-l înspăimânta, făcându-l să fugă fie peste munte la crai, fie peste Milcov, înapoi la Matei. În taină nădăjduise chiar că mica ordie pe care o slobozise ar putea pune mâna pe el, ca să i-l aducă spre aspră judecată.

Însă în dreptul unui loc care se numea Valea Seacă, trâmba de orheeni a lui Lupu avu surpriza să dea peste aceea a potrivnicului şi nu numai că nu-i putu face față, dar fusese chiar pusă pe fugă! Izbânda, deşi neînsemnată, îi dădu în sfârşit logofătului imboldul de a se mişca din loc, drept care o porni alene în susul Siretului, în vreme ce cetele sale înainte-mergătoare curățară locul de vrăjmaşi până dincolo de târgul Romanului, ajungând, după cât se părea, prin dreptul satului Săbăuani, aşezat tot în albia Siretului. În fața nemăsuratei biruințe, la care nici nu îndrăznise a nădăjdui,

Material cu drept de autor

răzvrătitul o porni el însuşi pe urma oştilor sale spre miază-noapte. Ajunse astfel până în târgul Bacăului. Încântat de atâtea izbânzi, craiul se grăbi să-i trimită şi alte ajutoare, pe care de altfel i le făgăduise mai dinainte, dar se cam codise să i le mai încredinţeze. Drept care, în tabăra lui Gheorghe Ştefan poposi din nou acel Ioan Boroş, care-i stătuse alături şi în prima încercare de a-l uzurpa pe Lupu.

Până ce Osman ajunse cu veştile sale îmbucurătoare la Stambul, situaţia din Moldova se preschimbase cu totul! Nu trecu nici o săptămână de la începutul lunii lui cuptor, că Vasile vodă, văzând că vrăjmaşul ajunsese până dincoace de Roman, hotărî să-i taie odată pentru totdeauna înaintarea şi să-l pună pe fugă. Nu prea avea însă oştime îndeajuns ca să se împotrivească. Tătarii nu veniseră, spre uşurarea moldovenilor, care fuseseră cuprinşi de fiori de spaimă când aflaseră că aceştia au fost chemaţi, iar cazacii nu-şi sporiră ajutorul, care era mai mult decât firav. Drept care, Lupu trebui să adune sub steagurile sale tot ce-i pica în mână, fără a-şi alege oamenii. Merse până acolo încât îi sili să i se alăture până şi pe tihniţii şi burtoşii negustori greci din cetatea de scaun, care numai vajnici războinici nu erau! De altfel şi rândul acestora se cam subţiase, căci atunci când se zvonise că se apropie cazacii de cetatea de scaun, amintindu-şi cele petrecute cu nici două luni în urmă, mulţi se băjeniseră încotro vedeau cu ochii. Norocul fu că zaporojenii nu erau însoţiţi de nesocotitul Timuş şi poate de aceea se purtară destul de omenos de astă dată. Oricum, nici în oraş nu intrară, căci fură îndrumaţi să conăcească în afara hotarelor sale.

Cu o asemenea adunătură o porni voinicos în spre Târgul Frumos, prin preajma căruia ştia că se afla vrăjmaşul la acel ceas. Chiar de pe drum întâmpină o seamă de piedici, căci, între altele, se dezlănţui şi o aprigă furtună cu mulţime de tunete şi fulgere, care, în urmă-i, făcu mare prăpăd în

Material cu drept de autor

Iaşi. Fu trăsnită, spre pildă, şi turla bisericii Sfânta Paraschiva, iar de la aceasta luară foc mai multe case din jur. Însuşi palatul domnesc fu lovit de pârjol. Aceste semne rău prevestitoare sfârşiră cu deplina înfrângere a lui Vasile vodă, care se văzu părăsit în plină luptă de o parte a oastei sale. Se dezlănțui un groaznic măcel, care lovi din plin în cei care încercau să-i rămână credincioşi. El avu totuşi norocul să scape şi, de-a dreptul de pe câmpul de luptă, fugi peste Prut, adăpostindu-se tocmai în Ucraina, după ce ocoli cu grijă Iaşul, unde se ştia nu tocmai iubit.

Încă în acea zi, a şasea a lunii lui cuptor, ziua biruinței de la Sârca, logofătul o porni asupra cetății de scaun, unde, după numai alte două zile, se încorună ca principe pentru a doua oară, molitva de domnie fiindu-i citită şi de astă dată de acelaşi vlădică Ghedeon, pe care-l va înălța la rang de mitropolit îndată după aceea, fără a mai aştepta vreo întărire din partea înaltei patriarhii ecumenice de la Constantinoplol, care, pusă în fața faptului împlinit, îşi va da în cele din urmă încuviințarea.

Însă târgoveții ieşeni cărora nu le venise bunul gând de a fugi, avură amarnic de suferit de pe urma reînturnării sale, căci înțelese să se răzbune asupra lor, pentru vina de a-l fi ajutat pe Vasile vodă Lupu. Deci se speriaseră de cazaci şi de tătari, dar o pățiră de astă dată chiar din partea moldovenilor, care erau de-un neam cu ei! Noroc că patriarhul Macarie al Antiohiei, aflat în acea clipă în ospeție în oraş, încercă a pune, în folosul lor, o vorbă de iertare pe lângă învingători, stăruind îndeosebi pentru negustorii greci care i se jeliseră, şi linişti întrucâtva lucrurile.

După trei zile de la plecarea de la Feldioara, odată cu vestea luptei de la Sârca[1] – clipa hotărâtoare în istoria înfrângerilor suferite în acel an al nefericirilor sale de către

[1] Lupta s-a dat la 6 /16 iulie 1653.

Material cu drept de autor

Vasile Lupu – sosiră în Târgovişte şi cei doi străini trimişi de crai, dimpreună cu slugile lor.

Iacob, în temeiul datinii care se statornicise, trase de-a dreptul la cel ce-i era de-o seamă, adică în lipsa lui Mascellini, la bărbierul Maćko, urmând ca prin mijlocirea acestuia să fie înfăţişat la Curte. Leahul holbă ochii cât cepele, când musafirul îşi arătă numele, meşteşugul şi însărcinarea. De spaimă rămase mut şi împietrit în prag, tăindu-le celor abia sosiţi putinţa de a intra. Era vădit o necuviinţă, iar oaspeţii se foiră nedumeriţi până ce bărbierul, izbutind în sfârşit să se stăpânească, se urni din loc spre a-i pofti în odaia cea bună a casei, cam întunecoasă chiar în plină zi, unde le făcu semn spre o laviţă lungă de lemn cu rezemătoare. Fu cuprins în asemenea măsură de spaimă, încât uită de orice prevedere, uită că trebuie să se prefacă şi să sădească credinţa că toate sunt în bună rânduială. Se repezi fără o vorbă spre ieşire, dar, abia când pusese mâna să tragă uşa, îşi dădu seama că nu poate pleca fără nici o lămurire şi din prag, întorcând capul spre ei, le zise:

- Mă duc în grabă la palat, să văd dacă Măria Sa voieşte să vă facă cinstea de a vă primi…

Şi se duse.

- Ciudat om, sucită fire! zise în urma sa Iacob, cuprins de mirare.

Toma ridică din umeri şi, punând pricină că pleacă după târguieli şi după mângâieri de podane, ieşi ca să se întâlnească cu iscoadele craiului. Iacob, ostenit de atâta călărie şi de zăpuşeala nămiezilor, adormi pe pernele de pe laviţă, în aşteptarea bărbierului.

Maćko alergă în grabă mare la Stroe Leurdeanu. Din fericire îl găsi acasă, făcându-şi somnul de după prânz. Văicărindu-se şi căinându-se, însăilând vorbe fără şir şi lovindu-se de disperare cu pumnii în cap, leahul se zbuciuma ca la înjunghiere. Leurdeanu, somnoros, nu

Material cu drept de autor

pricepea nimic din toată foiala. Cunoscându-i firea, crezu că omul s-a apucat din nou de-o măscăreală ieftină, ca să-i mai stoarcă ceva bani, plângându-se de caznele nemăsurate pe care, chipurile, le suferă pentru a le face pe voie. Fu pe cale să-l repeadă şi să-l dea afară, dar apoi, din lipsa unui alt mijloc de a se învoioşa, hotărî să-l lase în voia sa, ca să vadă până unde va avea nesimțirea să meargă cu prefăcătoria.

Maćko, năucit de netulburarea şi nepăsarea cu care boierul asculta povestea năpastei care se abătuse pe capul lor, simțea că-şi iese din fire. Limba i se împleticea tot mai rău, iar desluşirile deveneau şi mai greu de înțeles! Leurdeanu pricepu în cele din urmă că un vraci sau un bărbieri străin i se amesteca leahului în urzeli şi că erau primejduiți de a fi dați de gol.

- S-a întors fizicul Mascellini? întrebă Leurdeanu nedumerit, dar fără să se neliniştească, gândindu-se la doftorul talian care se aciuiase de câțiva ani la Curtea princiară, pe care, la drept vorbind, fiind bun de gură şi cunoscător a multor limbi, o slujea mai mult cu priceperea sa într-ale soliilor, decât cu ştiința sa într-ale tămăduirii molimelor.

- Nu! Este vorba de un vraci trimis de craiul Ardealului! Am auzit de el. Este măsură de priceput într-ale meşteşugului şi, dacă îl caută de sănătate pe voievod, o să-şi dea deîndată seama că leacurile mele sunt dăunătoare. M-am nenorocit... Nu mai am nici măcar vreme să fug pe undeva... Să mă ascund...

Leurdeanu se trezi de-a binelea şi sări din aşternuturi.

- Şi unde este se află acest nepoftit?!

- La mine acasă! bâigui leahul. I-am spus că mă duc la palat ca să cer învoirea de a fi primit de Măria Sa.

- Lasă-l să aştepte. Iar noi să vedem cum putem scăpa de el...

Material cu drept de autor

Cei doi parcă-şi schimbară între ei felul de a se purta. Uşurându-şi sufletul, Maćko începuse să se liniştească, în vreme ce fostul vistiernic fu cuprins de învâlvorare, şi se foia de colo-colo prin odaie, storcându-şi mintea în căutarea unei ieşiri. Împrejurările i se păreau deznădăjduitoare, încât, lăsând de-o parte primejdia, hotărî să întrunească neîntârziat pe toți fârtații întru urzeală pe care-i putea găsi, trimițând o slugă chiar şi la mitropolie. În mai puțin de-un ceas cei chemați se iviră cam speriați, numai mitropolitul nu veni, ci trimise în locu-i un ieromonah cu chip mieros şi plin de neprihănire căutată pe chip. Maćko le istorisi, de astă dată cât se poate de deslușit, ce se întâmplase.

- Păi dacă n-o lungeai atâta, domnul ar fi fost demult oale şi ulcele! Dar în loc de fapte, n-ai ştiut decât să ne storci de parale! Numai tu eşti de vină de toată încurcătura asta! izbucni pătimaş Mano pornit împotriva lui Maćko.

Dacă nu s-ar fi băgat neîntârziat gazda între ei, ar fi fost cu putință ca mustrările să-i fi fost însoțite şi de o ploaie de pumni.

- Nu este vremea să ne certăm. Dimpotrivă, trebuie să ne unim puterile ca să scăpăm de nepoftit...

- Lăsați-l în seama mea... Dacă asmut la noapte câteva slugi asupră-i, mâine nici câinii n-o să mai aibă ce alege de pe urma bâtelor lor! se dezlănțui vtori vistiernicul Drăghici Greceanu.

- Ei, să nu întrecem măsura! încercă Hrizea din Bogdănei să potolească cât de cât cugetele. Se pot găsi căi mai puțin bătătoare la ochi, şi taman de aceea mai rodnice... I se poate arăta, spre pildă, ardeleanului că Măria Sa nu voieşte să-l vadă. Însă, ca să-l facem să creadă atari vorbe, trebuie să le însoțim de un plocon, care să pară într-adevăr princiar!

Material cu drept de autor

- Iar de vreme ce e vorba să ne scuturăm din nou punga, cred că suntem îndreptățiți să primim cel puțin unele chezăşii! Dacă Matei nu moare deîndată, poate oricând să apară un alt nepoftit de acelaşi soi, care să ne primejduiască ori viața, ori avutul. Ca să merg mai departe alături de voi vreau să ştiu deslușit cât va mai ține acest vis urât al aşteptării!! şuieră furios jupân Mano.

- Bărbierule, vreau să te aud răspunzând întrebării! se întoarse Leurdeanu spre leah.

Bietul om, după mustrările primite, avea simțământul că toți îi sunt vrăjmaşi şi-i caută vină. Strivit de potrivnicia celor din jur, se grăbi să înflorească puțin lucrurile, spre a le da greutate:

- Măria Sa are o tărie a ființei care trece cu mult de hotarele obişnuitului, dacă nu cumva vreun vraci iscusit i-a deprins trupul cu veninurile, încât acestea nu-i mai pot dăuna. Un altul în locu-i, demult ar fi fost mort... Dar nici el nu mai are mult... Ceasurile îi sunt numărate... O zi, cel mult două şi totul se va termina! La nevoie, pentru a-i zori sfârşitul, sporesc măsura de prafuri ucigătoare chiar diseară! îi încredință bărbierul, gândindu-se că, deşi lucrurile erau departe de a fi atât de înaintate, le putea totuşi grăbi mersul, mărind – aşa cum făgăduia – la următoarea schimbare a plasturilor, câtimea de otravă până dincolo de puterea de împotrivire chiar a unui om sănătos şi în puteri.

Răspunsul mulțumi ascultătorii. Drept care Leurdeanu trecu la adunatul banilor de plocon, trecând cu o căciulă de la unul la celălalt. Slujindu-se de învălmăşeală, se prefăcu numai că a aruncat şi el, alături de obolul celorlalți, partea care-i pica în seamă; iar pentru a-i încredința pe fârtați că şi-a împlinit cinstit datoria, smuci căciula, făcând să-i zornăie cuprinsul, încât lumea să creadă că a auzit căderea arginților săi. Cu toată înşelăciunea făptuită, se strânseră aproape nouăzeci de galbeni, care, aşezați într-o

Material cu drept de autor

pungă de piele, fură încredințați lui Maćko, care plecă în grabă spre casă.

Bărbierul simțea că mulțimea bănetului care-i bătea șoldul îi frige pielea și-i răscolește poftele și lăcomia. Pipăia pe supt mundir baierele pungii și cu mintea înfierbântată de socoteli, se întreba cum să mânuiască lucrurile încât să-i rămână lui tot acest prețios paralâc. Cu mare părere de rău și plin de resemnare fu silit să se împace cu gândul că trebuie să lipsească de ploconul pe care-l purta, spre a-l da mai departe. Era neîndoios că de astă dată galbenii îi scăpau printre degete... Trebuia să-i înmâneze musai afurisitului de sas, ca să poată scăpa de el. Totuși îi părea atât de rău să se despartă de așa avuție, spre a o dărui altcuiva! Dar dacă nu-i putea păstra pe toți, fu ispitit barem să ciupească oleacă din ei...

Pe uliță, la întretăierea a două zăplaze, Maćko băgă de seamă că între ele rămânea un intrând, adâncimea căruia era ferită vederii de rămurișul stufos al unei tufe de soc. Se opri în dreptul locului, iar după câteva clipe de șovăială se furișă în ascunziș. Desfăcu punga, scoase cinci galbeni, îi tupilă în buzunar și, după ce iscodi ulița printre frunze, ieși cu fereală din cotlon și-o porni mai departe. Dar nu făcu decât vreo zece-cincisprezece pași că i se păru că a dijmuit prea puțin peșcheșul sasului. Nu s-ar fi simțit vreo lipsă dacă ar fi luat încă odată pe atât, își zise bărbierul. Se opri nehotărât și privi în jur. Ulița era pustie. După o scurtă cumpănire se hotărî. Se reîntoarse în ascunziș și mai scoase cinci galbeni și-i cântări cu plăcere în palmă, după care îi lăsă să-i lunece în buzunar. Strânse din nou baierele pungii și-o porni grăbit și hotărât spre casă.

Toma tocmai se întorsese și el din târg, astfel că leahul nu află că fusese plecat. Ba, văzându-l pe Iacob cu ochii împăienjeniți de somn, își închipui că amândoi se hodiniseră.

Material cu drept de autor

Le istorisi că Măria Sa se simte bine, iar sănătatea sa e în plin avânt. Arătă că principelui i s-a urât de vraci, de leacuri şi de dădăceală. Nu mai doreşte să aibă de a face cu cei dintâi, şi nici să le mai sufere pe celelalte. Aşa încât îl roagă pe tămăduitorul ardelean să nu i-o ia în nume de rău, că nu-i îngăduie să i se înfăţişeze. Încă un vraci căzut pe capul său nu poate fi decât un semn rău prevestitor. Dar, drept împăcare şi totodată ca răsplată pentru strădanie şi ostenelile drumului, îi dăruieşte un mic plocon de optzeci de galbeni.

Toma, care aflase că, dimpotrivă, domnul e în pragul morţii, nu-şi putu stăpâni o tresărire mirată a sprâncenelor, care însă scăpă vederii leahului, întrucât acesta tocmai privea spre fârtatul său sas. „Oare şi bărbierul să fie vârât în amestecăturile de care are ştiinţă craiul?!" se întrebă fără voie oşteanul ardelean, gândindu-se la zvonurile legate de o urzeală care năzuia a surpa stăpânirea, zvonuri care umblau la Feldioara şi care-i fuseseră întărite de iscoadele târgoviştene cu care stătuse de vorbă mai devreme. Totuşi nu se trădă, prefăcându-se a lua de bune lămuririle leahului…

Maćko le zise de mai multe ori că acum pot pleca liniştiţi, că nu mai are rost să zăbovească. Până se întunecă ar putea ajunge la un han aflat dincolo de Ialomiţa, pe drumul Ploieştilor, pe care de bună seamă veniseră.

Stăruinţa cu care dorea să scape de ei era mult prea izbitoare ca să nu bată la ochi. Chiar şi Iacob deveni bănuitor, deşi era departe de a şti atâtea câte ajunseră la urechea lui Toma despre uneltirile de la Curte.

În cele din urmă sasul se lăsă înduplecat, îşi luă calabalâcul pe care nici nu apucase să-l desfacă, încălecă şi dimpreună cu Toma şi slugile lor se pregătiră de plecare. Arătară că vor să se întoarcă pe unde veniseră, adică să treacă Ialomiţa spre Răzvad, pentru ca de aici, printr-o

Material cu drept de autor

seamă de sate lăturalnice, să ajungă până la Trotuş, de-a lungul căruia să treacă apoi munții spre casă. Calea aleasă le cerea să iasă din cetate pe poarta zisă a Dealului sau a Vânătorilor, adică aceea care se deschidea către Mânăstirea Dealului, aflându-se lipită de colțul din vale al zidurilor care împrejmuiau Curtea Domnească. Iar drumul spre poartă trecea taman prin fața intrării în ograda palatului princiar!

„Dacă cumva le dă prin cap să se oprească acolo ar putea descoperi adevărul", se îngrijoră Maćko atunci când află ce aveau de gând. De aceea, devenit dintr-o dată nespus de îndatoritor, sub cuvânt că vrea să-i ajute să se descurce prin hățişul ulițelor, pentru a ajunge cât mai uşor la poarta cetății, se arătă gata să le slujească de călăuză. Străinii se învoiră cu ajutorul său. După ce ieşiră pe sub bolta porții Vânătorilor, Maćko se opri, privind în urma călătorilor.

Când oaspeții se îndepărtară, înfundându-se în vadurile Ialomiței, Maćko se urcă pe un tăpşan din dreapta turnului porții, care ieşea în afară din coasta abruptă a malului. De acolo putea vedea până destul de departe peste prundişul lat, în care Ialomița se răsfira în numeroase brațe. Străinii, zărindu-se tot mai mici pe măsură ce se îndepărtau, trecură pe rând şi fără greutate vadurile, până ce dispărură în hățişul dumbrăvii de dincolo de râu, scăldată în lumina roşietică a amurgului. În sfârşit putea răsufla uşurat! Scăpase ca prin urechile acului dintr-o primejdie care-i amenințase viața!

În cele din urmă, când pierdu călăreții din ochi, aceştia pierind în spatele frunzişurilor, în temeiul înțelegerii făcute, se înturnă la casa boierului Stroe Leurdeanu ca să le aducă vestea cea bună celor adunați acolo, ca şi aceştia să-şi redobândească liniştea.

În vreme ce Maćko lipsise, boierii se înfierbântaseră, închipuind tot soiul de plănuiri, în temeiul unei spuse a vtori spătarului Radu Ştirbei Izvoranu.

Material cu drept de autor

- Cred că leahul nu minte în legătură cu starea domnului, îşi dăduse tânărul cu părerea. Numai asta lămureşte graba cu care vel spătarul Diicu Buicescu se reîntoarnă în cetatea de scaun.

- Păi îl ştiam cu toată oastea la pândă, la Râmna... se îndoi Radu Fărcăşanu.

- De cum a auzit că Gheorghe Ştefan l-ar fi învins pe Vasile vodă la Sârca şi că ar fi ocupat Iaşi-ul, a hotărât să se întoarne la Curte, lăsându-l la hotar pe vtori spătarul Barbu Filişeanu. Ca să-i pregătesc sosirea, m-a trimis pe mine înainte. S-ar putea ca să-şi facă intrarea în târg în cel mult o zi sau două, dacă nu chiar în seara zilei de azi. Am lăsat de altfel vorbă acasă ca să fiu înştiinţat de îndată ce i se simte apropierea, ca să-i pot ieşi întru întâmpinare, după datină. Pesemne vrea să fie de faţă în clipa când Matei vodă şi-o da duhul, ca să grijească neîntârziat de luarea puterii. Altminteri nu văd cum s-ar putea îndreptăţi grăbita-i întoarcere... Chiar degeaba nu cred că l-a apucat zorul...

Cugetările de mai devreme ale lui Ştirbei Izvoranu păreau a aduce întărire spuselor bărbierului, care vestea curânda pieire a voievodului. Iar uneltitorilor le plăcu să le creadă întru totul.

- Asta ne mai lipsea, să ne cadă şi ăsta pe cap!

- O să ne cam dea de furcă marele spătar, dar până la urmă tot o să scăpăm în vreun fel de el... Fără voia şi încuviinţarea noastră, a boierimii de spiţă, nu va dobândi corona şi nădăjduiesc că ne vom pricepe să facem în aşa fel încât să nu fie ales! zise plin de încredinţare jupân Mano.

Deşi părea a se frământa mai puţin, cel care fu cel mai zădărât de putinţa încoronării lui Diicu era fostul vistiernic Stroe Leurdeanu. Avea pricinile sale aparte ca să se simtă mai atins decât ceilalţi. I se strângea inima când îşi aducea aminte că înainte ca Diicu să devină urmaşul la scaun şi răsfăţatul lui Matei vodă, feciorul său, Eustratie

Material cu drept de autor

Leurdeanu, se bucurase de această fericită încununare a sorții. Din păcate însă, câțiva boieri, chiar unii dintre aceia cu care acum uneltea împreună, măsluiseră nişte răvaşe ca venind din partea băiatului, care dovedeau că tânărul, grăbit să ia domnia, sârguia să-şi surpe oblăduitorul. Matei, scârbit, voise să-l arunce în temniță, dar, în urma unui şir norocit de împrejurări, flăcăul prinsese de veste şi fugise din țară, adăpostindu-se în marea împărăție moslemică. Cam în aceeaşi vreme, poate într-o anume măsură ca urmare nemijlocită a necazului întâmplat fiului, şi tatăl fu încercat de soartă. Desigur că necazul celui dintâi dăduse ghes duşmanilor să ridice îndrăzneți capul împotrivă-i.

Oricum, un slujbaş de mâna a doua de la vistierie, Ghinea pe nume, pe vremea aceea un necunoscut, care se căpătuise luând de soață o boieroaică destul de trecută şi stătută, stăpână a Brătăşenilor, îl pârî pe vel vistiernicul de odinioară, Stroe Leurdeanu, că fură din vistierie dimpreună cu ajutorul său, Radu Fărcăşanu. Invinuiții, de altfel cu sprijinul binevoitor al celorlalți mari dregători, care nu priveau cu ochi buni amestecul în trebile şi învârtelile lor a unuia abia ridicat din obiele, încercaseră să cocoloşească lucrurile, dar Ghinea venea cu dovezi de o limpezime năucitoare. Culmea era că aproape tot ceea ce ştia, aflase nu din niscai iscodeli viclene şi ascunse, ci chiar din gura lui Radu Fărcăşanu, deci chiar a unuia din aceia pe care-i pârâse şi cu care era şi cumnat. Acesta, mult prea încrezător în trăinicia înrudirii lor, i se destăinuise la beție, înfățişându-i o seamă de mărunțişuri învinuitoare. Cum încă nu se dovedise că răvaşele puse în cârca lui Eustratie erau măsluite, Matei vodă, mânios că tatăl, asemenea fiului, îi este necredincios, îl alungase deîndată din slujbă, dimpreună cu vtori vistiernicul Fărcăşanu şi dărui dregătoria de vel vistiernic, devenită slobodă, vânzătorului Ghinea Brătăşanu.

Material cu drept de autor

Trecerea vremii mai închisese rănile amintirilor. Între timp Ghinea fusese ucis, sfârşind la fel de jalnic, pe cât de dezgustătoare şi josnică fusese povestea aridicării sale între cei de neam. Nevinovăția lui Eustratie fusese şi ea dovedită, iar el se bucurase de iertare, ba şi poftit – cu multă bunăvoință chiar –, să se reîntoarne în țară, dar tânărul, neîncrezător, nu dăduse ascultare chemărilor principelui. Dar în ciuda îndreptărilor petrecute Stroe nu putea privi nepăsător cum altul avea parte de înlesnirile şi hatârurile care fuseseră smulse feciorului său, cum altul îi ocupa locul şi-i răpea drepturile. Un simțământ de ciudă îi încrâncena sufletul şi-l îmboldea ca să fie pornit împotriva spătarului.

Drept care taclalele din casa fostului vistier se învârtiră un întreg ceas în jurul găsirii mijloacelor de a surpa alegerea ca domn a lui Diicu. Se cercetă putința de a afla între boierii cu care nu se înfrățiseră încă, pe unii care ar putea fi atraşi în tabăra lor, se dibuiră apoi noi potrivnici ai spătarului, care puteau fi cumva folosiți pentru a-i pricinui necazuri, se închipuiră chiar căi de a-l îndepărta din cetatea de scaun şi de a-l împiedica să-şi atingă țelurile, mergând până la a-i silnici pe cei care ar fi plecați să-i țină partea.

În toiul taifasului se ivi o slugă a lui Radu Şribei Izvoranu, care-şi înştiință stăpânul că este aşteptat la spătărie, pentru a se aşeza în fruntea alaiului care urma să iasă în întâmpinarea slăvitului jupân Diicu din Buiceşti, care, de din jos de Gheboaia, se abătuse din drumul Buzăului în cel al Bucureştiului şi era aşteptat ca în mai puțin de-un ceas să ajungă la Fântâna Țiganului, unde se alesese locul de întâlnire cu măritul boier. Deci era nevoie chiar să se grăbească pentru a nu întârzia. Spătarul se uită cu înțeles spre ortacii săi; gândul care i se putea citi în priviri era limpede: „Ei, vedeți?! Ce v-am spus, s-a împlinit!" Şi fără a mai adăugi ceva, părăsi odaia zornăindu-şi pintenii, căci venise călare.

Material cu drept de autor

Ceva mai târziu apăru strălucind de mulțumire şi Maćko şi le împărtăşi plin de înflăcărare cum, cu nemăsurata-i şiretenie, le făcuse vânt străinilor. În avântul de care era cuprins, îşi săltă atât de vijelios brațele, încât galbenii din buzunare, de care uitase – furați din plata ardelenilor –, sunară înăbuşit. Auzindu-i, tresări şi-şi potoli pe dată mişcările mâinilor, în schimb îi potopi mai departe pe ascultători cu noian de vorbe de încântare şi izbândă.

Monahul venit în numele mitropolitului, care până atunci stătuse spăşit de-o parte şi se mulțumise doar să-i cerceteze din ochi pe ceilalți, socoti că e de a sa datorie ca, în temeiul căderii sale de păstor sufletesc, să tragă învățămintele din cele petrecute şi să zugrăvească pe scurt îndatoririle viitoare ale dreptcredincioşilor aflați de față. Prin urmare începu a cuvânta cu o voce dulceagă:

- Cu voievodul deci am sfârşit, odihnească-l Domnul în pace... Un singur duşman, bici al lui antihrist şi ispită a pustii, ne mai stă împotrivă; şi anume acel trufaş şi neiubit de Dumnezeu vel spătar. Fiilor, uniți-vă deci destoinica trupească şi împreunați-vă ascuțimea minții ca să frângem cu tăria crucii şi a adevăratei credinți înverşunata împotrivire a stavilei care mai stă în calea cea dreaptă şi luminată a Atotputernicului!

Făcu semnul binecuvântării asupra cinstitelor fețe boiereşti care-l ascultau cu pioasă reculegere şi toți, pătrunşi de cucernicul său cuvânt, îi răspunseră în cor:

- Amin!

*

Bucuria lor pica însă înainte de vreme. Preaînțeleptele lor socotințe nu ținuseră seamă de un singur mărunțiş, şi anume de ascuțimea minții celor doi ardeleni, mult mai pătrunzătoare decât îşi închipuiau prea măiestri

Material cu drept de autor

uneltitori, care se credeau neîntrecuți în făurirea de urzeli. Îndepărtându-se de târg, călărind alături, slujbaşii crăieşti se tot sfătuiau. Iacob îşi arăta nedumerirea față de purtarea ciudată a lui Maćko. Totul se petrecuse atât de repede şi într-un chip atât de nefiresc... Toma, la rându-i, îi împărtăşi temerile sale, care nu erau nici mai puține şi nici mai mici, el având prilejul de a băga de seamă mult mai multe ciudățenii decât fârtatul său. Povesti între altele cele aflate în răstimpul peregrinării prin târg. Între oameni se zvonea cu totul altceva despre domn decât le istorisise bărbierul. Toma mărturisi că îl bănuieşte pe leah chiar că s-ar afla în solda unor uneltitori de care se clevetea în taină şi de care îi vorbise însuşi craiul înainte de a pleca!

- Totuşi de unde a putut face rost de optzeci de florini, cât ai bate din palme? Aşa ceva întrece mijloacele chiar ale unui adevărat doftor princiar, cu toate patalamalele la mână... Iar el nu e decât un bărbiere oarecare... Pesemne că totuşi de la Curte i-a primit! încercă o lămurire Iacob, deşi nedumerirea sa stăruia.

- Cine ştie?! Oricum, mie mi se pare neîndoios că se află ceva necurat la mijloc. Nu am făcut deloc bine grăbindu-ne să plecăm, fără să fi încercat totuşi să ajungem la Curte, iar stăpânul nostru, craiul Rákóczi, nu ne va ierta greşeala.

- Păi la urma-urmei, nimic mai simplu decât să dregem ce-am stricat. Ne întoarcem şi într-o jumătate de ceas suntem la palat.

- Dacă temerile noastre sunt întemeiate, de bună seamă că suntem urmăriți. Cei doritori să scape de noi desigur că vor voi să se încredințeze că întra-adevăr ne-am lăsat înşelați şi că plecăm cu adevărat. Întorcându-ne acum ne-am primejdui zadarnic viața, fără a izbândi ceva, căci cei care ne pândesc nu ne-ar ierta că ne-am răzgândit. Trebuie să le înşelăm luarea aminte, stărui Toma, închipuindu-şi

Material cu drept de autor

potrivnicul necunoscut mult mai viclean decât era cu adevărat. Ne vom înturna abia la noapte, în ascuns, când nimeni nu se va aştepta la întoarcerea noastră!

Drept care îşi urmară încă ceva vreme drumul agale. Închipuindu-se privegheaţi, se străduiau să pară cât mai lipsiţi de griji şi de gânduri ascunse. Hanul de care li se vorbise răsări curând în marginea şleahului. Era o hărăbaie obişnuită ţinuturilor împresurate de pădure, cu pereţi trainici din grinzi grele de stejar; se înălţa pe două caturi, deasupra cărora se ităa un acoperiş ţuguiat de draniţă. Ograda largă, plină de freamăt de dobitoace şi călători, de scârţâituri de chervane şi de mugete de boi, de lătrături şi nechezaturi, era apărată de o îngrăditură zdravănă de blăni groase de stejar, înaltă cât aproape două staturi de om.

Ardelenii se amestecară cu lumea, prăjiră carne în frigări, la focurile de vreascuri aprinse în bătătură, ciocniră ulcelele de lut în care bulbucea vinul negru, istorisiră snoave şi istorioare ciudate, iar la rându-le ascultară poveşti de pe alte meleaguri...

Înserarea se lăsă alene printre dealuri, perdeluind cu vălul ei străveziu împrejurimile, iar mai apoi umbrindu-le cu taina fără fund a beznei, a cărei întunecime parcă se îngroşa în cotloanele în care stejarii, fagii sau frasinii întesau pământul. Stelele începură să sticlească pe boltă în chemări neînţelese, stârnind o nedesluşită înseninare pe deasupra crestelor din jur. Făcliile din ogradă se stinseră una câte una, jarul îşi ascunse sclipirile supt cenuşă. Deşi se înnoptase de-a binelea, zăpuşeala înăbuşitoare a zilei stăruia încă. Larma se împuţină destul de iute, doar câte un câine singuratec mai lătra alene la tăriile bolţii! Călătorii moţăiau sub coviltire, înfundaţi în moliciunea fânului. Chiar şi cei din cârciumă se împrăştiaseră, iar lumânările fură stinse şi aici. Susurul sforăiturilor şi al hodinei potopi în valuri de tihnă şi linişte hanul şi împrejurimile sale.

Material cu drept de autor

Spițerul Iacob de Făgăraș și căpitanul Toma, lăsându-și slugile locului, se furișară hoțește, ca niște umbre, printre chervane și boi, printre conovețe și cai, năzuind spre poartă. Treziră omul pus de pază, care moțăia pe o buturugă, și-l poftiră să le desferece poarta, căci mahmuri fiind de atâta beție, vor să-și limpezească mintea umblând în voie prin jur. Cu ochii împăienjeniți, bombănindu-i, acesta le deschise o portiță lăturalnică, pe unde cu greu putură să-și scoată caii pe care-i târau după ei. Din urmă le strigă să nu se întoarne decât dimineața, că până atunci nu le va deschide, oricât ar bate în uluci.

Abia ieșiți, se înfundară în tufișurile întunecate din jur, pierzându-și urma. Nevăzuți, merseră puține ceasuri biciuiți de rămurișuri, până ce auziră în vale clipocitul Ialomiței. Jos, la picioarele lor, se vedeau lucind undele râului, ca o piatră prețioasă șlefuită pe mai multe fețe, cu apa răsfirată în numeroase brațe, care se împrăștiau în părți prin albia nespus de largă în acel loc. Târgul, aflat în depărtare, nu se zărea, înghițit fiind de beznă. Doar felinarul din vârful turnului Chindiei învăluia în scânteieri roșietice crenelurile zidirii, care păreau a pluti în gol. Dacă ar fi privit cu luare aminte, iar ochiul ar fi putut străbate atâta depărtare, cei doi ar fi putut zări la o ferestruică de la catul de sus al palatului celui nou, aflată spre latura sa dreaptă, o părelnică licărire a hârtiei cerate ce-o acoperea. Cunoscătorii într-ale Curții și-ar fi dat putu da seama că în acel loc se afla iatacul principelui, iar licărirea roșietică arăta că acolo ardeau niște candele sau câteva lumânări, semn că cineva veghea la căpătâiul Măriei Sale.

Ardelenii trecură brațele râului prin vadurile pe care le cunoșteau deja, dar se abătură din drumul care ducea la poarta Vânătorilor, care era demult zăvorâtă și pe unde ar fi putut intra abia de dimineață.

Material cu drept de autor

Drept care se afundară în grădinile de afară ale palatului, care se întindeau în luncă şi care erau neîngrădite, şi după ce trecură de frumosul chioşc menit primirii ospeţelor în zilele zăpuşitoare, cotiră la stânga, spre portiţa din spate a Curţii. Îşi priponiră caii şi începură târguieli cu străjile de pe ziduri, cărora le arătară că sunt soli de-ai craiului, care trebuie să vestească ştiri grabnice luminăţiei sale, ştiri a căror înfăţişare nu putea fi amânată pe a doua zi. După scurte neguţări, caraulele se lăsară înduplecate să le deschidă, iar după ce văzură şi zapisca de liberă trecere, întărită cu peceţile crăieşti, se zoriră să-i înfăţişeze portarului Neagu din Vaideei, care tocmai se întâmplase să înnopteze la Curte, în loc să plece la casa sa din târg.

Trezit pe neaşteptate şi luat pe nepregătire, dregătorul, încă năuc, nu ştiu în faţa cui să-i ducă pe străini la acea oră nepotrivită, dar, dându-şi seama că doamna Elena e trează şi-şi veghează soţul şi deci că nu-i tulbură somnul, hotărî să-i îndrume înspre ea. Bătrâna, trecu în tinda iatacului, făcându-le cinstirea de a-i asculta pe soli. Iacob arătă că este vraci cu şcolire înaltă, dobândită la Universitatea din Padova, şi voi, în chip de dezvinuire, să lămurească ce l-a îndemnat să tulbure nişte feţe atât de luminate în miez de noapte, dar Elena doamna nu-i lăsă vreme, întrerupându-l:

- Graba dumitale este plină de vrednicie şi nu sunt trebuitoare nici un fel de deslușiri pentru ceasul nepotrivit al sosirii! Cu cât mai grabnic vei putea aduce alinare princiarului meu soţ, cu atât mai bine. Înseamnă că ai împlinit deplin şi neîntârziat porunca stăpânului tău şi cu atât mai mare va fi şi bucuria noastră.

Iacob aruncă o privire plină de înţelesuri lui Toma: bănuielile lor păreau să se îndreptăţească. La Curte nu se ştia nimic de sosirea lor încă înainte de prânz. Însemna că,

Material cu drept de autor

trăgând de-a dreptul la bărbierul leah, căzuseră drept în mijlocul nadei întinse de uneltitorii munteni.

Plecându-se adânc, Iacob o urmă pe principesă în odaia de alături. Matei, pălit la chip, răsuflând greu, zăcea pierdut în pilote, fără să poată ațipi. Părul de un alb colilie, umezit de năduşeală, se năclăise, iar uriaşa barbă argintie, încâlcită şi nepieptănată, se adunase în smocuri țepoase. Câteva tinere fete, care ținuseră de urât primei doamne a țării, aşezate în jur pe taburete îmbrăcate în catifea şi cu ghergheful în mână, îşi ațintiră ochii spre uşă. Doamna le făcu semn să iasă. Iacob sărută mâna Măriei Sale şi ceru îngăduința de a-i vedea vătămătura.

Începu prin a dezlega şi dezlipi plasturii, iar când îi luă în mână, prinse a-i cerceta stăruitor, mirosindu-i. Ba la o vreme chiar vârî degetul în alifii, încercându-le apoi cu vârful limbii. De bună seamă că ceva nu i se părea a fi la locul său, căci, după alte câteva clipe de gândire şi nehotărâre, o luă de la capăt. Vârî din nou buricele degetului arătător în mai multe locuri în unsoarea de pe pânză şi o gustă iarăşi cu vârful limbii. Nici noua încercare nu păru a-l mulțumi, de aceea, apropiindu-se de o lumânare, privi pomada întinsă pe plasturi din diferite laturi, spre a-i distinge culoarea şi sticlirile. Spre a-i lumina mai bine sârguincioasa trudă, însăşi principesa luă un alt sfeşnic de pe o măsuță de lângă pat şi-l ținu aplecat la îndemâna sasului, după cum îi făcea semn acesta. Într-un târziu vraciul puse plasturii de-o parte şi trecu cercetarea rănii. Pipăi întregul picior, care era deosebit de umflat. Încercă tăria zgârciurilor genunchiului şi în cele din urmă spuse perechii princiare care aştepta nerăbdătoare o deslușire:

- Mă tem că cel care v-a slujit drept lecuitor şi chirurg nu vă este tocmai credincios.

Şi, ca să-şi îndreptățească spusa, nu începu cu ceea ce băgase de seamă la plasturi, ci se apucă să istorisească

Material cu drept de autor

cele care i se întâmplaseră în răstimpul zilei. Matei voievod recunoscu că el n-a avut ştiinţă de venirea spiţerului sas din Făgăraş şi că nu el i-a dăruit peşcheşul de optzeci de florini, de care de asemenea nu avea habar.

- Dar mai rău este că plasturii puşi pe rănile Măriei Voastre poartă pe ele nu numai alifii pricinuitoare de băşici care aduc însănătoşire, cum ar putea crede, la prima vedere, un nepriceput. Pomezile astea sunt amestecate cu un venin care se soarbe cu încetul în sânge, otrăvind întregul trup!

- Eşti sigur de asta?! îşi arătară neîncrederea cele două vârstnice capete încoronate.

- Mai mult ca sigur! Ca spiţer cunosc foarte bine otrava, căci eu însumi am umblat în câteva rânduri cu ea...

- Deci lucrul e sigur?!

- Mai mult decât sigur! întări „fizicul".

- Cum?! Cineva a încercat să mă otrăvească?! se minună din nou, înmărmurit, voievodul.

- Măria Voastră, până ce voi găti alţi plasturi, îngăduiţi-i însoţitorului meu, căpitanul Toma, să vi se înfăţişeze, căci el s-ar putea să vă poată lămuri mai multe în legătură cu ciudăţeniile petrecută în vremea zilei de azi!

Scurt şi răspicat, căpitanul crăiesc istorisi zvonurile care umblau la Feldioara legat de uneltirile care s-ar ţese în Muntenia, cât şi cele aflate de la iscoadele cu care stătuse de vorbă cu câteva ceasuri în urmă.

- Pare-se că nişte boieri de la Curtea voastră au luat pildă de la uzurpatorul Ştefan din Moldova, pe care îl proteguim atât noi, cât şi slăvita voastră ţară. Ori aceşti haini, năzuiesc, asemenea logofătului, la măriri neîngăduite lor. Numele celor vinovaţi de astfel de gânduri şi fapte netrebnice ne scapă. Nouă deci nu ne sunt cunoscute, dar cele petrecute astăzi vă aduc la îndemână capătul unui fir care vă înlesneşte descoperirea lor! Bărbierul Maćko nu este străin de aceste uneltiri şi, supus la cazne temeinice, va da

Material cu drept de autor

îndrumările necesare pentru aflarea celorlalți vinovați. Dar cercetarea trebuie făptuită în pripă şi în mare taină, ca toți cei greşiți să nu aibă vreme să dispară.

Matei vodă simțise de multă vreme că în ascuns începuse a se măcina temelia stăpânirii sale. Acum i se adevereau temerile. Dar nu era de ajuns să ştie. Căpitanul avea dreptate, era vremea ca să strivească fără cruțare, ca pe o grămădeală de gândaci scârboşi, această mişuneală ascunsă.

Porunci ca, în cea mai mare taină, inimosul vel armaş Vasile din Corcova să fie chemat deîndată la palat, chiar acum în miez de noapte. Pe de altă parte, marelui portar, care nu se dumirise asupra rostului celor doi trimişi ardeleni, i se ceru să-l aducă în mare grabă pe Maćko, întrucât Măriei Sale i-ar fi îngrozitor de rău, de parcă s-ar afla pe cale de a se stinge.

Portarul luă de bune cele auzite şi, cuprins de spaimă, mână unul după altul, la un foarte scurt răstimp, mai mulți curieri la bărbier, ca să-l grăbească. Leahul ghici simțământul de înfrigurare al dregătorului, ceea ce îl făcu să creadă în adevărul acelora care i se vesteau. Se fericită în gând, bucuros că nu va fi silit să se slujească de mijloace mai încurcate şi mai anevoioase spre a-şi împlini îndatoririle cu care se legase față de fârtații săi urzitori, nădăjduind că până dimineață toate îşi vor găsi dezlegarea de la sine, în chip fericit, iar el va fi slobod să scape în lume. Nenorocita zi plină de peripeții, pe care o trăise cu atâta spaimă, se încheia încununată de o mare izbândă. Era atât de încântat de această norocoasă întorsătură, încât se opri din drum, ca, biruitor, să-i dea şi lui Leurdeanu vestea cea bună, trezindu-l din somn, chiar dacă putea stârni supărarea măritului jupân.

Când, ajuns la Curte, dădu să urce scara cea mare spre catul de sus, unde se afla iatacul princiar, fu îndrumat să meargă spre palatul cel vechi, căci, chipurile, pentru ca

Material cu drept de autor

doamna să-l poată veghea peste noapte, domnul fusese dus într-o odaie de acolo.

Când însă ajunse prin apropiere de gârliciul beciurilor celeilalte zidiri, se pomeni prins de doi gealați și târât în tainițele întunecoase de sub palat. Totul se petrecuse fulgerător, într-o liniște desăvârșită și la adăpostul beznei, încât nimeni din ogradă nu apucă să bage ceva de seamă. De altfel singurii care erau treji la acel ceas de noapte, erau străjerii din galeriile de la crenelurile zidurilor de apărare.

La lumina făcliilor, bărbierul fu târât într-un colț al beciului, de unde, prin niște coridoare joase și boltite, ajunse într-o odăiță mică, lungă și îngustă, joasă că-i putea atinge vârful bolții cu mâna ridicată, odăiță săpată adânc sub pământ și mirosind greu a mucegai. Din zvonuri bărbierul auzise de faima ei rea, chilioara fiind cunoscută prin târg sub numele de cămara călăului, iar lumea vorbea în șoaptă și cu mare spaimă de cele care s-ar petrece acolo.

Din adâncimile ei prea puțin erau aceia care scăpaseră cu viață. Toate cele care se știau despre ea răzbătuseră prin mijlocirea gealaților care slujeau acolo, și care obișnuiau a se lăuda cu destoinicia nemăsuratei lor bărbății, zugrăvind grozăviile pe care le făptuiau...

Aici, sub pământ, începu șiragul caznelor pentru bietul bărbier. Prea slab de fire fiind, nu putu suferi chinurile la care fu supus și, în nădejdea de a scăpa mai ușor, mărturisi de-a fir a păr tot ceea ce știa, încât nici nu se luminase de ziuă când armașul Vasile din Corcova putu înfățișa voievodului un răboj al tuturor uneltitorilor care puseseră la cale otrăvirea. O făcea în ascuns, de parcă ar fi fost de față cineva de care trebuia să se ferească, spre a nu dezvălui taina care îi lega. Culmea era că, spre înmărmurirea principelui, în fruntea șirului de vinovați era așezat însăși preaslăvitul părinte mitropolit, pomenirea numelui căruia era cu grijă ocolită, în locu-i scriindu-se doar părelnic

Material cu drept de autor

nepărtinitoarele cuvinte „preafericitul şi preasfântul chiriarh", parcă spre a nu aduce atingere cuiva.

În vreme ce în bolțile de sub pământ marele armaş şi gealații săi asudau de truda schingiuirilor pe care le săvârşeau, domnul îşi găsise în sfârşit hodina. „Fizicul" Iacob din Făgăraş se gândise la început doar la tămăduirea nemijlocită a rănii şi la oprirea răului pricinuit de otravă, a cărei putere trebuia stinsă. Îşi dădu însă pe dată seama că dacă s-ar fi mărginit la atâta, deşi leacurile ar fi fost rodnice, îndemnarea sa într-ale meşteşugului n-ar fi stârnit cine ştie prețuire şi laude, iar el n-ar fi câştigat deplina încredere a bolindului. Trebuia să se slujească de una din înşelătoriile obişnuite vracilor, care să işte credința unei lecuiri minunate, ca în basme, care, asemenea unui miracul, însănătoşeşte omul pe dată, dovada unor puteri tainice ale tămăduitorului. Drept care adăugi în alifii felurite prafuri ciudate care alină durerile şi aduc un somn tihnit şi odihnitor. Ştia el nişte făcături cu iz vrăjitoresc de acest soi, care-i aduseră oarece faimă, în care erau amestecate semințe de mac şi frunze de roiniță mărunt pisate, dimpreună cu mulțime de alte frunze, bobițe şi flori mai puțin cunoscute. Apoi, răscolindu-şi desaga, scoase şi o seamă de ierburi, cu care plecă la cuhnii spre a fierbe ceaiuri maghiceşti, întăritoare şi adormitoare, care prin mirosuri şi culoare stârniră spaima bucătăreselor, încât bietele femei fură cuprinse de fiori în fața vrăjilor şi farmecelor pe care socoteau că le săvârşeşte veneticul ce dăduse năvală peste ele. La urmă totul fu turnat în pocale şi căni de argint, care, orânduite pe tipsii, fură cărate cu grijă în iatacul domnesc.

Slăvita doamnă Elena, văzându-şi soțul, după atâtea nopți de chin şi suferință, dormind liniştit, scăpat de dureri şi cu suflarea uşoară, nu-şi putu stăpâni bucuria. Înfățişarea ghețoasă şi de nepătruns, ce-i era obişnuită, prin care trezea sfiiciunea în cei din jur, i se topi dintr-o dată, iar în colțul

Material cu drept de autor

ochilor îi apărură lacrimi. Întorcându-se spre spițer își mărturisi toată prețuirea față de înalta învățătură într-ale meșteșugului tămăduirii ale școlitului meșter sas din Făgăraș. Acesta primi laudele cu o smerenie bine jucată, și se trase cuviincios într-o odaie învecinată, unde fusese poftit spre a se hodini, dar să fie totodată și la îndemâna bolnavului, de s-ar ivi vreo anevoință neașteptată.

*

De la Stroe Leurdeanu, zvonul că Matei vodă este pe patul de moarte trecu fulgerător și la ceilalți fârtați întru uneltire. Pornind de la ei, încă de cu noapte, târgul începu a vui ca un stup întărâtat, cuprins de neliniște și încordare. Unii boieri și târgoveți se arătară încredințați că voievodul este mort de pe la miezul nopții. Alții, însă, priveau zvonul cu îndoială, căci pristăvirea ar fi fost vestită pe dată lumii de toate clopotele țării, ori acestea tăceau. Față cu această judecată, nu lipsită de îndreptățire, cei dintâi arătau că de bună seamă pieirea Măriei Sale era ascunsă voit de vel spătarul Diicu, pentru a câștiga vreme ca să-și așeze domnia. Mai ales uneltitorii, luând dorința lor drept adevăr netăgăduit, sârguiau a dovedi tuturor că la mijloc nu e decât o vicleană uneltire a urmașului ales de Matei, care caută a amăgi norodul, ca să-și gătească în tihnă ungerea în locul celui răposat.

Năuceala era de obște, ceea ce pria răspândirii zvonului, care dobândea tot mai mult crezământ, pe măsură se apropia dimineața. O mulțime de boieri își trimiseră slugile să iscodească în jurul Curții domnești, în nădejdea dobândirii unor deslușiri. Jupân Mano, mai nerăbdător decât toți ceilalți – doar aștepta clipa morții lui Matei vodă de peste douăzeci de ani! – se duse el însuși până acolo și dădu târcoale zidurilor împrejmuitoare, încercând să tragă de

Material cu drept de autor

limbă străjile de la creneluri, porțile de intrare fiind încă zăvorâte la acel ceas. În ciuda neîngăduinței de a umbla noaptea prin târg, ulițele din jurul Curții mişunau de curioşi, dar nimeni nu putu afla nimic deslușit. Intrarea în ograda palatelor era cu desăvârşire oprită, trebuind să fie aşteptată dimineața pentru deschiderea porților.

Se ştia doar că dis de dimineață, când încă nu se luminase de zi, vel spătarul Diicu Buicescu intrase în palat şi nu se mai arătase de atunci. Fusese mai apoi chemat şi vornicul Preda Brâncoveanu, dar şi despre acesta nu se mai ştia nimic. Totuşi putură cu toții băga de seamă că paza de la porți şi de la creneluri a fost întărită. De bună seamă încă de la ultimele ceasuri ale nopții se dăduse poruncă să fie treziți şi scoşi din hogeacurile lor toți străjerii ieşiți din slujbă, care se aflau în răstimpul lor de legiuită hodină. Peste tot se zăreau mulți, peste măsură de mulți oşteni. Erau atât de numeroşi pe ziduri încât, de jos, din uliță, se vedea peste metereze un şirag aproape neîntrerupt de cuşme roşii seimeneşti, sau vineții dorobănțeşti. Era vădit că Diicu îşi luase toate măsurile de prevedere ca să nu i se poată sufla scaunul…

Leurdeanu, cam zădărât de vestea sporirii caraulelor, dând glas unei păreri împărtăşite de mai toți divaniții, va zice la o vreme: „Cred că Diicu se teme rău de tot! Dar dacă va fi totuşi nevoie, cu toată împănarea cu lefegii a palatului, nu ne vom da în lături să-l luăm în stăpânire dând năvală asupră-i!" Şi nu trecu mult, iar cugetarea lui va deveni zicala zilei. Cei de afară aflaseră de asemenea că, în chip neîndoios, bărbierul Maćko, chemat grabnic încă din răstimpul nopții, nu ieşise nici el din palat, de bună seamă ca să nu răspândească zvonul morții principelui, adăugeau clevetitorii, în temeiul judecății obişnuite celor puşi pe bârfit.

Material cu drept de autor

Lumea se grăbi să vadă în toate aceste încercări de tăinuire dovezi în măsură întărească zvonul care adusese târgul la fierbere. Uneltitorii se adunară în casa paharnicului Hrizea din Bogdănei şi, plini de aprindere, se apucară să pună la cale cele mai năstruşnice plănuiri de năruire a alegerii lui Diicu în fruntea țării.

Mano făcuse spume în colțul buzelor de atâta vorbit. Mihu Brătăşanu, fiul răposatului vel vistiernic Ghinea Țucala, deşi fratele său Mihăilă era ginerele lui Diicu Buicescu, se alăturase uneltitorilor; chinuit de gândul că nu e prețuit pe măsura înaltelor sale însuşiri, fiind după credința sa pe nedrept neluat în seamă şi disprețuit, era peste măsură de întărâtat de ceea ce se vorbea, încât îi repezea oțărât pe toți, găsind cusururi oricărei păreri. Cumnatul său, Cârstea Cornățeanu, fiul răposatului sluger Socol, stânjenit de neroziile pe care le însăila, încerca să-l potolească, încât nu avea vreme să ia parte la sfatul de obşte al celorlalți. De altfel era singurul care-l lua în seamă.

Stroe Leurdeanu, fără a ține seamă de ce spuneau ceilalți, încerca să le dovedească într-un chip supărător de stăruitor, că trebuie să cadă grabnic la învoială şi cu alți boieri – îndeosebi cu marii dregători de întâiul rang –, care s-ar cuveni să fie chemați neîntârziat la divănitul lor.

Zarva era în toi când crainicii palatului, trimişi de marele vornic, trecură pe la casele celei mai mari părți a boierilor, spre a-i înştiința pe toți, fie ei mazili sau dregători de orice rang, fie el mare sau mic, ca să poftească grabnic la Curte spre a se împreuna într-un mare sobor al țării, dorit de Măria Sa, care se stingea. Va fi pesemne ultimul prilej de a-l mai vedea. Toți fură încredințați că Matei murise, iar porunca venea din partea marelui spătar, care se visa încoronat în locul răposatului, dar înainte de asta avea nevoie de o adunare care să-l aleagă.

Material cu drept de autor

Un curier ajunse şi la mitropolie, spre a-l înştiința şi pe preafericitul părinte Ştefan, adăugind că principele îl roagă să păstorească asupra cinstitei mulțimi care se va strânge. Față cu aceste chemări, frământarea uneltitorilor spori:

- Desigur că vel spătarul întruneşte marea adunare a țării ca să fie împlinită rânduiala legiuitei alegeri! Alt rost nu pot vedea hotărârii poruncite! S-ar putea ca tot sârgul nostru să fie zădărnicit!

- Nenorocirea este că încă n-am ajuns la nici o încheiere! îşi arătă Mano părerea de rău. Sporovăiți cu toții ca nişte gâşte, în loc să urmați sfaturile mele, îi mustră el.

- Oricum, nu puteam noi singuri să punem țara la cale. Tot ar fi trebuit să cădem la învoială cu divaniții! îi tăgădui spusa fostul vistiernic Stroe Leurdeanu.

Bombănind, sfădindu-se şi sfătuindu-se, călare sau în rădvane, o porniră cu toții spre Curte. La porți o îmbulzeală neobişnuită. Târgoveți din cei mai sărmani se amestecau cu breslaşii de frunte. Negustorii de faimă se alăturau hoților de buzunare, meşterii şi calfele se întovărăşeau cu cerşetorii, îmbrânciți de altfel cu toții laolaltă de străji, care, ieşite din ogrăzile domneşti, se străduiau să păstreze slobodă o cărare cât mai largă, pe care să poată trece cei de neam, care erau aşteptați să sosească. Plini de încredere şi hotărâre, alături de ceilalți mădulari ai cinului celor de spiță aleasă, uneltitorii trecură pe sub bolțile turnului de la intrare. Întreaga bătătură gemea de lume. Mazilii – boieri fără dregătorii –, cât şi sfetnicii mai mărunți nu fuseseră îngăduiți a urca spre spătăria mare, care oricum ar fi fost neîncăpătoare, ci se buluceau dinspre poartă până spre turnul Chindiei, sub privegherea aspră a caraulelor, care priveau grămădeala de sus, din ceardacele de la metereze. Şi printre cei care se înghesuiau jos, stăteau mulțime de oşteni, care-i împingeau din părți, pentru a tăia cărare spre scara cea

Material cu drept de autor

mare a aşa-zisei case noi, ca să nu fie împiedicată trecerea dregătorilor de întâiul rang.

Aceştia, urmați de întregul şi strălucitorul lor alai de slujbaşi de ajutor şi de copii de casă, se îndreptau făloşi spre foişorul din față al palatului. Lăsându-şi jos însoțitorii, urcau apoi mândri treptele spre catul de sus, îndreptându-se puhoi spre spătăria cea mare, în care se strângea obişnuit divanul țării. Toate odăile, până în cele mai îndepărtate colțuri, foişorul, pridvoarele, scările erau înțesate de oşteni, pe care aleşii oaspeți nu-i prea luau în seamă, deşi înşirarea lor acolo nu era tocmai obişnuită.

La puțină vreme de la venire, spătarul Radu Ştirbei Izvoranu, văzând că stăpânul său uu-i prin preajmă, voi să se întoarcă în ogradă, ca să mai schimbe două vorbe cu căpitanul Constantin Vărzaru, căci îşi dădea seama că trebile divanului nu se vor începe prea curând. Avu însă surpriza ca un halebardier să-i taie calea, cerându-i să-şi urmeze neabătut drumul spre spătărie. O clipă se opri descumpănit şi ridică mirat din sprâncene. Nu-i venea să creadă că un oştean oarecare îndrăzneşte să-i spună ce îi e îngăduit şi ce nu. Ca să nu işte o gâlceavă stânjenitoare, se supuse, închipuindu-şi că are de a face cu un slujitor cam sărac cu duhul, care, din dorința de a împlini cu străşnicie poruncile primite, uitase să le judece şi să le potrivească după cinstirea cuvenită obrazului cu avea de a face. De altfel umblatul împotriva mersului celorlalți ar fi stânjenit pe aceia care sârguiau a intra, căci s-ar fi izbit de ei, stându-le în cale, deci cererea nu era tocmai lipsită de temei. Fu totuşi cuprins de o neagră presimțire, care îi spori când, puțin mai târziu, băgă de seamă că vel slugerul, de curând numit, fu oprit la uşa dinspre pridvorul din spate al palatului, în clipa când cercase să iasă la umblătorile princiare, aflate acolo.

Fără să-şi dea încă seama de rostul adevărat al celor care se petreceau, jupân Mano, care-şi făcuse gospodăreşte

Material cu drept de autor

loc supt foişorul palatului celui nou, dar tânjind după cinstea de a fi primit în divan, se adresă lui Stroe Leurdeanu şi lui Radu Fărcăşanu, aflați alături:

- O să cam avem de furcă! Uitați-vă şi voi câtă oştime a adunat aici jupân Diicu. De bună seamă vrea să ne sperie, făcându-ne sfielnici... Numai de nu s-ar lăsa înrâuriți marii sfetnici ai țării. Dacă aş fi eu acolo, aş şti cum să-i retez avântul nevrednicului ăstuia de spătar!

Curând foiala din spătărie se linişti, căci aproape toți cei chemați sosiseră şi-şi luaseră locurile care li se cuveneau de drept. Puțini dintre boieri băgaseră de seamă că ograda Curții domneşti era cu totul ruptă de târg, iar lăuntrul palatului, de mulțimea aflată în fața sa. Măsurile erau oricum mult prea neobişnuite, şi dacă minţile celor de neam n-ar fi fost atât de înfierbântate de zvonul morții lui Matei vodă şi al încercării lui Diicu de a-i lua locul, iar închipuirea nu le-ar fi fost orbită de atâtea judecăți părtinitoare, mult prea adânc înrădăcinate în gândirea lor, ar fi trebuit ca toate câte li se înfățişau să le stârnească nedumerirea şi mirarea şi să-i îngrijeze.

Odaia cea mare a divanului era ticsită. Boierii rangul întâi şedeau în stranele înalte, cuvenite lor, în vreme ce în spate se înghesuiau sfetnicii de treapta a doua şi uneori chiar a treia, care le erau de ajutor. Din pricina înghesuielii, deşi palatul era o clădire destul de răcoroasă, îmbrăcate fiind în caftane de catifele grele de ceremonie, în parte blănite, sau cel puțin tivite cu blănuri prețioase, pe sub care mai purtau anterie de mătase şi cămăşi fine, cinstitele obraze boiereşti asudau cu îmbelşugare. Din fericire mirosul greu al năduşelii şiroinde era înăbuşit supt hainele groase cu țesătura deasă.

La loc de cinste şedea preafericitul părinte mitropolit, împresurat de vlădici şi o seamă de alți arhierei şi chiar de câțiva stareți ai unor mânăstiri mai de seamă, care,

Material cu drept de autor

în veşmintele lor negre, păreau depărtaţi şi de neatins pentru cei din jur, coborâţi în lume parcă de pe alte tărâmuri. Ei alcătuiau un pâlc cu totul aparte, aşezat în capătul din fund al sălii.

În aşteptare, mulţimea şuşotea cu fereală, încât sub bolţi se înălţa un zumzet ca de stup. Cei adunaţi erau încredinţaţi că marele spătar Diicu din Buiceşti o să apară din clipă în clipă pe uşiţa de lângă scaunul domnesc, prin care, obişnuit, intra voievodul, căci făcea trecerea spre iatacul său, şi, după ce se pleca în chip de închinăciune în faţa jilţului princiar rămas gol, să ia asupră-şi cârmuirea întrunirii.

Desigur că, atunci când va trece pragul, va dori să fie întâmpinat cu strigăte de preamărire, ceea ce însă nu pica prea bine celei mai mari părţi a dregătorilor, încât numai unii se vor grăbi să se ploconească, iar alţii nu, ceea ce va isca un impas pe cât de gingaş, pe atât de neplăcut. „Oare ce se va întâmpla cu cei care nu-şi arată încântarea?" se întrebau, nu fără îngrijorare şi nehotărâre, aceştia din urmă. Apoi neîndoios, după obicei, mitropolitul – cu care spătarul de bună seamă se înţelesese dinainte – va cere ca acesta să fie ales voievod în locul celui răposat. Însă grosul celor din spătărie nu doreau aridicarea sa, dar cum o vor putea spune? De aceea veliţii se vedeau siliţi să înfrunte o anevoinţă peste măsură de încurcată, căci hotărârea, pe cât era de primejdioasă, pe atât de greu era de luat. Nu era vorba de o lipsă de îndrăzneală, ci de teama pricinuită de neîncrederea în reazămul pe care l-ar putea găsi la ceilalţi, de teama de a ajunge în stânjenitoarea stare de a rămâne singurii care cutează a se împotrivi. Din păcate împrejurările venind pe neaşteptate, împiedicaseră lumea bună să se întâlnească din vreme, să se iscodească şi să se sfătuiască, să-şi împărtăşească părerile, pentru ca în cele din urmă să cadă la învoială asupra a ceea ce trebuia făcut. Deci cei aflaţi de

Material cu drept de autor

față, fiind luați cumva pe nepregătite, erau, la drept vorbind, cu totul dezbinați, neputând întâmpina cum se cuvine, întru-o deplină unire, împrejurarea care le stătea înainte. De altfel, taman simțământul de îndoială şi nesiguranță care-i încerca atunci când priveau la fârtați, le tăiase îndrăzneala de a se povățui fățiş între ei, ca nu carecumva să se destăinuiască cuiva cu păreri potrivnice, lucru care mai apoi le putea fi de pierzanie. De aceea erau plecați să se lase la voia întâmplării, în nădejdea că, până la urmă, li se va ivi de la sine un prilej de mântuire.

Înmărmurirea fu însă fără margini când Diicu apăru pe uşa cu două canaturi, pe care intraseră cu toții. Îşi croi destul de uşor drum spre jilțul său, căci, năuciți de negândita întorsătură, cei întâlniți în cale i se fereau stânjeniți din drum. Lumea, descumpănită, nu se simțea în stare să înțelegea ce se întâmplă. Oare marele spătar să se fi lăsat păgubaş de visele sale de mărire, sau, din fățăreală, căuta s-o facă pe smeritul, pentru a părea dăruit cu un suflet prea-gingaş şi însuşiri de tot alese?! Oricum întâmplarea îi scăpase de încurcăturile celui dintâi impas – acela de a alege între a-l proslăvi sau nu în clipa intrării –, căci, de vreme ce urmase calea obişnuită pentru orice dregător, semnele de întâmpinare era firesc să rămână tot cele de toate zilele, adică descoperirea şi plecarea capului de către cei de rang mai mic decât al său. Se lăsă tăcerea şi toți adăstau curioşi, să vadă ce mai urmează să se întâmple.

Dacă Matei pierise, iar Diicu vântura în jur cu spăşenia şi modestia, în mod firesc prea sfințitul întru Hristos, chir Ştefan, prin mila lui Dumnezeu mitropolit al Târgoviştei şi a toată Ungrovlahiei, exarh al întregii părți ungureşti şi a plaiurilor, urma să conducă întrunirea. De altfel, după datină, în lipsa principelui, capului bisericii îi cădea de la sine în seamă această îndatorire. Dar cum încă înainte de răzvrătirea oştirii se iscase o gâlceavă între

Material cu drept de autor

mitropolit şi spătar în legătură cu dreptul de cârmuire a adunării, şi cum se ştia că chiriarhul nu dădea în brânci pentru încoronarea voită de domn, – pe care, dacă va fi s-o păstorească, o va face numai de nevoie şi cam de mântuială –, se aşteptară ca Diicu să ia frâiele divănitului, ierarhul fiind împins pe un al doilea loc, de păpuşică ținută în față ca trebile să pară că ar curge după cele rânduite de pravile. În felul acesta se putea preîntâmpina orice încercare a lui chir Ştefan de a mâna lucrurile pe un făgaş nedorit, îşi ziceau privitorii. Totuşi nu-şi puteau închipui ce mijloace se puteau folosi pentru a da chip legiuit unei asemenea schimbări de rânduială.

Cum timpul trecea fără să se petreacă nimic, înaltul chiriarh simțea că toți ochii sunt ațintiți asupră-i, aşteptând din parte-i să dea semn de începere a întrunirii; totuşi el nu se putea hotărî să se scoale din jilț şi pe drept cuvânt. Dacă se aşternea pe treabă, dovedea că-l socoteşte pe principe în neputința de a-şi face datoria – deci, pe ocolite, arăta că-l crede mort. Dar cum să-şi poată îngădui să dea aşa tălmăcire împrejurării, de vreme ce nu-i văzuse trupul fără suflare, de vreme ce nu primise din nici o parte nici un fel de înştiințare deslușită şi de netăgăduit. Dintre boieri nimeni nu văzuse vreun leş, clopotele nu vestiseră obştescul sfârşit, duhovnicul princiar nu fusese de găsit spre a afla dacă a privegheat pe cel care-şi dădea duhul. Tot ceea ce se ştia se întemeia pe bănuieli născute de pe urma unor zvonuri. Dar rămânea de neînțeles cine îi chemase şi pentru ce anume. Oare fuseseră poftiți ca să fie de față la greaua clipă a sfârşitului? Dacă era aşa, s-ar fi s-ar fu cuvenit totuşi să li se deslușească despre ce era vorba!

Dar mult mai mult ar fi năzuit să ştie ce punea la cale Diicu, ce surpriză le gătise pentru clipa când un copil de casă va intra pe uşă şi va vesti sec: „Măria Sa, preafericitul domn Matei vodă Basarab, a trecut în lumea drepților!

Material cu drept de autor

Deschise fie-i căile cerului şi slobode vămile văzduhului!" Era totuşi neîndoios că spătarul ţintea încotrova, căci prea stătea la pândă. Dar era greu să i se ghicească gândurile. Un fior de nelinişte, ca o boare răcoroasă de toamnă târzie, crispă sufletul sfinţiei sale, în vreme ce cugeta la acest viitor necunoscut, care îi pândeşte şi pe care-l presimţea ameninţător...

Aşteptarea se prelungea supărător; nimeni nu părea grăbit să le dea vreo deslușire sau o dezlegare. Divaniții, făcându-şi vânt spre a se răcori, se uitau unii la alţii, în vreme ce oamenii din alaiul lor, care stăteau în picioare, îşi treceau năduşiţi greutatea trupului de pe un picior pe altul. Simţământul de nedumerire devenea tot mai apăsător şi mai stânjenitor, divaniților părându-li-se că sunt luaţi cam în bătaie de joc.

Privirile se întorceau tot mai des şi mai stăruitor spre chir Ştefan, pline de îndemnuri, dar şi de mirare, văzându-l că stă împietrit în jilţ, de parcă nu i-ar păsa de lumea din jur. Apăsat de greutatea lor, chiriarhul se socoti dator să se urnească din nemişcare. Se plecă spre vicarul mitropolitan, care stătea într-o latură a spătarului stranei sale, şi-i şopti, pe după palma ridicată la gură, câteva cuvinte. Ierarhul se prelinse de-a curmezişul odăii, iscodit de toţi din priviri, şi poposi la urechea marelui vornic Preda Brâncoveanu, căruia îi repetă întrebarea mai marelui său: „Multă vreme o să mai aşteptăm cu braţele încrucişate, fără să facem nimic? Ce propune domnia ta?" Divanitul răspunse ridicând neştiutor din umeri, răspuns care nu era greu de priceput, şi care era totodată foarte deslușit şi pentru toţi ceilalţi care se holbau plini de încordare la cei doi.

Totuşi, după ce mai şovăi puţin, sfântul părinte se hotărî. Se sculă în picioare, făcu un semn cu mâna asupra adunării, cerând linişte, şi se pregăti să rostească mănunchiul de cuvinte prin care se deschidea adunarea, dar

Material cu drept de autor

spusele sale rămaseră neauzite, acoperite fiind de țipătul surlelor, pătrunzător, dar dat totuşi plăcut auzului. Se întoarse nedumerit şi văzu deschizându-se uşița din dreapta scaunului domnesc, iar un aprod vesti solemn, bătând cu toiagul în podele:

- Preabunul şi prealuminatul gospodar şi voievod a toată Ungrovlahia şi a multor altor ținuturi, Matei Basarabă voievoda!

Se dădu în lături, iar în urma sa răsări un şir dublu de nemți în mundire strălucitoare, cu găitane de fir pe piept şi nasturi de argint. Şirul lor se întinse până la treptele scaunului domnesc, şi la un o poruncă scurtă, abia auzită, se despică, deschizând pe mijloc o cărare. O tăcere grea se lăsă asupra lungii cămări. Zvonul pristăvirii principelui se înrădăcinase atât de adânc în cugetele boierilor, încât judecata se împotrivea să înțeleagă rostul acelora care se petreceau sub ochii lor. Tot mai aşteptau vorbele cu răsunet întunecat ale vestitorului morții, rostite cu glas voit sfâşietor.

Cei aflați în rândurile mai din față, putură zări prin uşa întredeschisă, apărând în odaia de alături un pâlc de paici, care purtau un fel scaun umblăreț. După câteva clipe trecură pragul, urmând unui şirag de postelnicei, în mâini cu bastoane argintate, subțiri şi lungi. Acum alaiul se putea vedea desluşit. Pe jilțul cu spătar înalt, prins în nişte stinghii, şedea țeapăn, într-un strălucitor caftan de sărbătoare, purtând în mână însemnele puterii, însuşi preamăritul voievod. Supuşii, muți de uimire, abia mai respirau. Rămaseră împietriți în plecăciunile lor de închinare.

Totuşi o privire scrutătoare descoperea că, în ciuda măreței neclintiri pe care sârguia s-o arate, Matei vodă nu mai era cel de altădată. Barba sa de patriarh, care-i dădea o înfățişare osebită, părul său argintiu, care-i împrumuta cununa unei înțelepciuni bătrâneşti, arătau acum jalnic. Firele parcă i se răriseră şi, deşi curate şi pieptănate, păreau

Material cu drept de autor

năclăite şi adunate în smocuri cam zbârlite. Obrazul, de obicei supt şi osos, arăta acum cu totul descărnat, pielea parcă prea largă, atârnând şi încreţindu-se pe o ţeastă noduroasă, lipsită de orice netezimi. Caftanul, care cădea odinioară în cute largi, cu grijă orânduite, dăruindu-i ceva din măreţia unei ciopliturii în piatră, era spânzurat acum trist pe puţinătatea-i trupească, de parcă ar fi fost agăţat într-un cuier.

Vel vornicul Preda Brâncoveanu, deşi îl văzuse puţin mai devreme, fu zguduit şi de astă dată de schimbările care, acum la lumină, săreau în ochi şi nu-şi putu împiedica câteva cugetări fulgerătoare. „E de tot prăbuşit, bătrânul. N-o s-o mai ducă mult. Iar hainele îi spânzură pe trup ca pe un schelet! Arată asemenea unor biete moaşte scoase la plimbare!" îl preţălui el muşcător.

Sprijinit de subţiori de doi paici, principele părăsi jilţul cu care fusese adus, urcă cele câteva trepte ale prispei pe care se înălţa scaunul domnesc şi, oftând, se aşeză. Sfatul îşi putea începe trebile!

Matei vodă – ajutat de leacurile întăritoare şi alinătoare ale durerii, date lui de spiţerul Iacob din Făgăraş – găsi în sine puterea de a vorbi domol, rar şi răspicat. Începu prin a mulţumi divaniţilor că răspunseră cu grabă şi atât de îndatoritori chemării sale, dar dorea să le ceară neîntârziat sfatul, căci trebile cârmuirii se dovedesc prea grele pentru umerii săi bătrâni şi vlăguiţi, iar stihiile sorţii trebuie să-i găsească pe toţi uniţi şi înfrăţiţi. După aceste părelnice însăilări, rostite – s-ar fi zis – doar de umplutură, şi care, chipurile, nu spuneau mare lucru, scăpă unele vorbe care ieşeau din tiparul cuvântărilor obişnuite, care-i făcură pe divaniţi să-şi ascută auzul.

- Slăbind vânjoşenia braţului meu, este poate vremea să cugetăm la un domn mai tânăr! Cu dragostea ce o port ţării şi neamului nostru, am cumpănit cu temeinicie, iar,

Material cu drept de autor

precum se ştie, alegerea noastră se îndreaptă către iubitul nostru nepot, vel spătarul Diicu ot Buiceşti, vrednic în toate şi iubit de norod.

Deşi apoi principele trecu la alt gând, nemaistăruind asupra celor spuse mai devreme, divaniții socotiră, sub înrâurirea marelui răsunet al zvonului născut în răstimpul dimineții, că, de bună seamă, chiar la sfatul lui Diicu, întors în pripă din tabără, îngrijorat că ar putea scăpa coroana, adunarea a fost întrunită ca, sub însuşi îndrumarea domnului pe cale de a-şi da duhul, să i se facă alegerea.

„Acum e acum!" îşi zise vel paharnicul Hrizea, care-şi dădea prea bine seama că celor adunați le va fi destul de greu, dacă nu chiar cu neputință, să înfrunte voința de fier a bătrânului voievod. Nici nu cuteza să-şi închipuie ce s-ar întâmpla dacă cineva şi-ar fi îngăduit să i se împotrivească chiar şi numai printr-o oricât de sfielnică părere cârtitoare.

Principele adăugi apoi câteva cuvinte, care ar fi trebuit să-i îngrijoreze pe uneltitori, dacă aceştia n-ar fi fost prea încredințați că se găsesc doar în fața unor taclale încropite numai ca să gătească făgaşul pe care urmau să curgă rânduielile îndătinate pentru înălțarea în domnie a lui Diicu. De aceea nimeni nu arătă vorbelor prea mare luare aminte.

- Cum trădarea începe să se încuibeze în mijlocul nostru, trebuie să dau precumpănire trebilor cârmuirii, oricât de greu mi-ar pica asemenea silință. Nesuferind nevoințele stăpânirii vreun fel de amânare, am părăsit patul suferințelor mele, pentru a-l înlocui cu caznele sceptrului şi ale coroanei.

Abia când urmă o scurtă didahie[2] asupra vânzării şi vânzătorilor, deşi în răstimpul ei nu se pomeniră nume sau întâmplări anume, se crispă inima unora dintre cei aflați în sală. Fură apoi poftiți să ia cuvântul cei mai de seamă dregători şi toți îşi închipuiră că sunt chemați să-şi dea cu

---

[2] *(Bis.)* Predică moralizatoare, cazanie. – Din ngr. **didahí.**

Material cu drept de autor

părerea asupra încoronării lui Diicu ca domn încă din timpul vieții lui Matei vodă. Ei socoteau deci că trebuie să răspundă întrebării dacă este trebuitor şi folositor ca asemenea gătiri se cuvine să se petreacă acum sau după aceea. Pornind de la o înțelegere de acest soi a lucrurilor, răspunse şi mitropolitul:

- Măria Ta, nu este nici o grabă cu tocmirea unei alte domnii, căci cu toate vitregiile care încearcă ființa voastră iubită, cugetul vostru se află sub binecuvântata ocrotire a Celui de Sus, ceea ce va dărui țării şi neamului ei încă mulți ani de fericită cârmuire din parte-vă. Nu ne mai amenință nici o primejdie, căci singurul vostru vrăjmaş – Vasile vodă Arvanitul – a pierit, după cum se ştie, în negura pustiilor tătărăşti, cale fără de întoarcere! Atunci de trădarea sau neprietenia sa nu mai avem temei ca să ne temem. Iar în țară e mulțumire, pace şi înfrățire, de vreme ce toți îți suntem prea plecate şi prea ascultătoare slugi!

Înrâuriți, ba chiar înşelați de judecățile preaslăvitului arhiereu, vel vornicul Preda Brâncoveanu, marele vistiernic Bunea Vâlcu Grădişteanu, comisul Radu Mihalcea Cândescul, vel paharnicul Hrizea din Bogdănei şi alți câțiva dregători, luând de pildă chiar chipul nedesluşit de vorbire al principelui din spusele-i de mai înainte – care le da putința de a ocoli stânjenitoarea mărturisire că la drept vorbind nu-i prea încântă alegerea spătarului –, se străduiră a dovedi că împrejurările şi clipa aleasă nu sunt potrivite pentru volnicirea unui urmaş în scaunul țării, căci nici o primejdie, fie ea lăuntrică sau de afară, nu mai amenința țara. Deşi nici unul dintre ei nu rostise vreun nume, se înțelegea destul de limpede a cui ridicare ca domn nu o socoteau nici nimerită, nici trebuitoare şi nici grabnică.

În schimb marele logofăt Radu Cocorăscu, vel stolnicul Pană Filipescu, vel slugerul Udrea Doicescu, aga Radu Popescu, grăind în chipul cel mai răspicat, fără nici un

Material cu drept de autor

fel de fereală sau ocoliş, dar şi fără nedesluşite şi încurcate înfloriturі de vorbire, cum făceau cei dinainte, arătară că după părerea lor întotdeauna ceea ce a voit Măria Sa a fost în câştigul cinului celor aleşi şi al ţării şi că nu au nici o îndoială că şi de astă dată trebuie să-i urmeze fără crâcnire hotărârea.

Matei le mulţumi în cuvinte curtenitoare şi adăugă că desigur au luat cuvântul cei mai credincioşi şi cei mai buni dintre sfetnicii săi, dar din păcate ei, judecându-şi fârtaţii după mărinimia sufletului lor curat de oameni cinstiţi şi dintr-o bucată, n-au putut cunoaşte şi nici bănui adevărul în deplinătatea sa, neluând seamă la stricăciunea care macină lumea păcătoasă în mijlocul căreia sunt nevoiţi să trăiască.

- Vel armaşe Vasile!

- Aici, Măria Ta!

- Arată-le cinstitelor obraze dovezile de răutate şi vinovăţie ale unora dintre supuşii noştri, pentru ca să-i poată judeca cu dreptate şi nepărtinire, dându-le osânda care li se cuvine pentru faptele lor mârşave.

- Cu voia Măriei Tale, doftorul crăiesc, Iacob de Făgăraş, ne va dovedi că prişniţele cu care au fost oblojite rănile Luminăţiei tale au fost otrăvite de nemernicul bărbier Maćko!

Un freamăt de murmure neliniştite răscoli bolţile marii odăi a sfatului. Smerit, în veşminte negre de târgoveţ ardelean, „fizicul" se desprinse nesimţit din mulţimea curtenilor şi îngenunche în chip de cinstire pe treapta cea mai de jos a prispei pe care se înălţa scaunul domnesc.

La semnul de slobozenie al principelui se ridică şi ceru să fie scos la vedere câinele, adus mai dinainte în odaie, dar căruia nimeni nu-i dăduse vreo atenţie. Era un frumos copoi de culoarea ghindelor coapte, cu nările umede şi tremurătoare. De altfel nici acum divaniţii nu-i înţelegeau rostul, cu atât mai mult cu cât Iacob scoase din taşca sa un

Material cu drept de autor

brici şi începu să radă spinarea animalului, care, ţinut de câţiva copii de casă, scheuna încet, suferind răbdător şi resemnat cazna. Apoi, prişniţele pregătite de bărbierul leah, îmbibate încă de un strat gros de alifie, fură lipite pe pielea câinelui şi legate strâns cu feşi, în aşa fel încât animalul să nu le poată înlătura cu ascuţişul colţilor. Începu o îndelungată şi lehămetitoare aşteptare. Cei câţiva uneltitori aflaţi în odaie cumpăneau între teama de a fi dovediţi şi nădejdea că armăşia nu a izbutit să găsească îndestule dovezi învinuitoare. De altfel nici ceilalţi boieri nu se simţeau în largul lor, căci o nedesluşită bănuială plutea asupra tuturor şi-i încerca o oarece nelinişte. Afară, în ogradă, boierii de rang mic şi mazilii începură să se frământe nerăbdători, neînţelegând ce se putea întâmpla sus, de nu se mai sfârşea întrunirea.

- Aprigă înfruntare trebuie să fie în divan, de vreme ce neguţările se lungesc atâta, cugetă Mano.

- Păi, chiar şi numai din mulţimea asta de oşteni scoasă pe creneluri, puteai bănui că Diicu nu e plecat să se dea bătut cu una, cu două! Dar nici ai noştri nu se lasă! Îmi pare nespus de rău că nu pot fi şi eu acolo! Ce mi-ar mai fi mers gura! Puţini mi-ar fi putut sta înainte! răspunse Stroe Leurdeanu.

Neştiind ce se întâmplă în lăuntrul palatului, cei de afară, dându-şi cu presupusul, închipuiră tot felul de năzdrăvănii în temeiul zvonurilor iscate de cu noapte, uneltitorii, cu deosebire, întrecându-se pe sine cu născocirile, care erau astfel izvodite încât să le învedereze nădejdile legate de sfârşitul principelui.

După nici jumătate de ceas copoiul începu să schiaune mai tare şi să se smucească în curele, încât cu greu paicii reuşeau să-l stăpânească. Cu deosebire se încovoia când într-o parte, când în alta, încercând să-şi smulgă feşile. Mai trecu o bună bucată de vreme până ce sărmanul animal

Material cu drept de autor

căzu din picioare, zvârcolindu-se pe podele şi zvâcnind din timp în timp, cuprins de un tremur ciudat.

Iacob, tras până atunci de-o parte, se apropie şi făcu semn ajutoarelor ce-i fuseseră date, să țină temeinic câinele ca să nu-l poată muşca şi începu să dezlege cu răbdare feşile acoperitoare şi în cele din urmă încercă, trăgându-i cu multă băgare de seamă, să dezlipească plasturii îmbibați cu alifie. Ogarul, deşi sleit de puteri, tresări din tot trupul, şi răbufni în schelălăieli pătrunzătoare Odată cu fâşiile de pânză se smulseră bucăți întregi din blana rasă a animalului. Toți putură vedea că pielea, câtă mai rămăsese, i se zdrențuise şi se băşicase. Rupturile lăsau descoperite întinderi întregi de carne însângerată. De bună seamă că o pomadă a cărei atingere isca răni atât de năprasnice nu mai lăsa loc nici unei îndoieli asupra însuşirilor ei dăunătoare.

Paicii, pentru a da tuturor putința să cerceteze îndeaproape urmările pe care le pricinuise alifia, purtară plasturii, pe care erau lipite bucăți de piele şi mici fâşii de carne, cât şi copoiul, prin fața privitorilor. Porniră pe latura dreaptă, din fața mitropolitului, trecând apoi pe dinaintea stranelor divaniților şi se înturnară spre scaunul domnesc pe partea potrivnică. Boierii de rangul al doilea, aflați în spatele mai-marilor lor, se aplecau peste spătarele jilțurilor, țâțâind din buze, plini de mirare şi compătimire.

Vtori spătarul Radu Ştirbei Izvoranu, aflat în dosul stranei lui Diicu, neliniştit, socoti că e mai sănătos să nu privească până la capăt mărturiile înfățişate de spițer şi se furişă spre uşița prin care erau scoşi pricinaşii înfățişați spre judecată sfatului, care, fiind găsiți vinovați, urmau să fie întemnițați. Aceasta se găsea în stânga jilțului princiar şi i se păru mai puțin păzită, întrucât, atraşi de forfoteala de obşte, oştenii iscodeau cu mai mare luare aminte cele întâmplate câinelui, decât grijeau de îndatoririle lor. Încercând să iasă pe acolo, avea şi o dezvinuire. Putea spune că dorea să se

Material cu drept de autor

ducă la umblători, aflate în acea parte a palatului. Izbuti să întredeschidă nesimțit uşița, dar, până să-i treacă pragul, o mână puternică şi hotărâtă i se încleştă de braț şi-l smuci înapoi. Nu izbândise să înşele cugetul veghetor al străjii. În clipa cât stătuse cu mâna pe clanță, putuse zări prin spărtură o parte a ceardacului din spatele palatului, care mişuna de oşteni. Chiar dacă izbutea să se strecoare afară din odaie, n-ar fi avut prea mulți sorți să ajungă departe. Singura nădejde era aceea că Maćko – dacă fusese cumva prins şi cercetat – fie avusese tăria de a tăcea, fie uitase să-i pomenească numele. Ori, dacă lucrurile s-ar fi petrecut astfel, trebuia să facă tot ce putea ca să nu se dea singur de gol, drept care îl şi repezi în şoaptă pe halebardierul care nu înceta să-i strângă brațul:

- Ce-i, oştene? Cum îndrăzneşti să pui mâna pe mine? Ce-s de nasul tău? Cutezi să mă împiedici să-mi împlinesc nevoile? Nu-mi îngădui să ies la umblătoare?!

stărui el pe îndreptățirea din urmă, pentru a abate de la sine orice bănuieli.

- Poruncă de la Măria Sa, ca nimeni să nu iasă din odaie! şuieră neînduplecată caraula.

- Bine, dacă e vorba de asta... se prefăcu Izvoranu a se lăsa păgubaş şi se reînturnă în spatele stranei lui Diicu.

Iscodi lumea din jur şi băgă de seamă că vel paharnicul Hrizea din Bogdănei se frământa în scaun. Se părea că ceea ce văzuse îl scârbise într-atât, încât îi venea să verse. Ştirbei Izvoranu îl bănui imediat că se fățăreşte, cu gândul de a-şi găsi pricină ca să poată ieşi din spătărie. Încercarea de scăpare nu numai că era lipsită de orice sorți, dar putea să-i dea de gol, lucru pe care pesemne paharnicul nu-l întrevăzuse, neştiind ce-i aştepta afară. De aceea socoti de a sa datorie să-l prevină şi, prefăcându-se că vrea să privească cu mai mare luare aminte animalul supus încercării de lecuitor, se strecură în spatele paharnicului şi

Material cu drept de autor

aplecându-se ca din întâmplare pe lângă el, îi şopti la ureche:

- Jupâne paharnice, străjile de la uşă nu lasă pe nimeni să iasă afară. Şi oricum nu avem putința de a ajunge departe, căci odăile din jur şi ceardacul sunt înțesate de oşteni. Locul geme de numărul lor.

Mişcările sale nu fuseseră băgate de seamă, căci boierii de rangul al doilea, împinşi de curiozitate, iscaseră oarecare neorânduială şi frământare prin spatele stranelor, iar furişarea sa putea fi pusă pe seama stării de tulburare apărute, care îi cuprinse pe toți, fără osebire. Deci purtarea sa nu bătea prin nimic la ochi.

Paharnicului îi trecu ca prin farmec starea de rău, dovadă că judecata nu-l înşelase pe vtori spătar, şi se rezemă liniştit şi tihnit de spetează. Forfota spori supărător.

Stânjeneala ajunsese de obşte, căci nu numai uneltitorii se simțeau primejduiți. Chiar şi mulți dintre ceilalți boieri erau atinşi de nelinişte, căci ştiau prea bine că nu aveau cugetul tocmai curat. În primul rând pentru că erau prieteni cu unii dintre aceia pe care-i bănuiau ca fiind amestecați în întreaga poveste, ceea ce arunca şi asupra lor umbra unei vini; apoi, chiar în zilele dinainte, arătaseră o nemăsurată înțelegere față de încercările uneltitorilor de a-i atrage, învoindu-se pe tăcute cu iscodelile lor, fără a vesti în vreun fel stăpânirea, aşa cum s-ar fi cuvenit. Această îngăduință, însoțită de o tăcere vinovată, îi putea într-o lumină de tot neprielnică, lăsând credința că în loc să pârască trădătorii, se străduiseră să-i acopere şi să le înlesnească înfăptuirea uneltirilor; iar o asemenea tălmăcire a purtării lor nu era nici plăcută şi nici liniştitoare.

Matei vodă, pesemne ostenit de îndelungata trudă pe care o luase asupră-şi, dar poate şi pentru că înrâurirea leacurilor întăritoare scădea, părea că moțăie, fiind gata să cadă din scaun. Cu adevărat însă, printre pleoapele abia

Material cu drept de autor

întredeschise, iscodea purtarea celor care-i fuseseră arătați ca amestecați în încercarea de omor. Când socoti că priveala a ținut îndeajuns, deschise dintr-o dată ochii, se îndreptă în jilț și se încruntă ușor. Oștenii – peste măsură de numeroși în spătărie, cu băgare de seamă la orice semn al său, se așezară în locurile care le erau orânduite și-și ridicară halebardele, reînturnându-se la țeapăna înfățișare cerută de fala și ighemoniconul Curții. Zornăitul abia auzit al armelor care se loveau între ele, atrase boierilor luarea aminte că Măria Sa este sâcâit de șușoteala lor și, stânjeniți, încetară de a mai sporovăi pe marginea celor pe care le vedeau. O tăcere grea, apăsătoare, nesfârșită se așternu asupra lor.

Pe rând, după înălțimea rangului, la semnul domnului, divaniții începură să-și dea cu părerea, încercând a lămuri dacă cele închipuite în fața lor de meșterul Iacob din Făgăraș sunt sau nu semne ale unui încercări de a-i lua viața. Cel mai îndrăzneț se arătă și de astă dată mitropolitul, care sârguia a dovedi, fără nici un ocol, că mărturiile care le fuseseră înfățișate nu învederau la drept vorbind nimic.

- Orice pomadă care scoate bășici tămăduitoare va pricinui roșeață și vătămarea pielii, ba adesea și unele mici sângerări. Nu încape îndoială că ceea ce s-a așternut pe pielea bietului câine era un leac de acest soi. Că vătămătura iscată a întrecut măsura nu dovedește decât nepriceperea bărbierului, care n-a știut s-o potrivească cum se cuvine! O întâmplare nenorocită și atât! Iar ceea ce va fi istorisit mai apoi acest neisprăvit, necunoscător al meșteșugului său, despre o urzeală a vânzării și otrăvirii, nu a fost însăilat decât din dorința de a arunca asupra altora vinovăția greșelii sale de neiertat, în nădejdea de a scăpa mai ușor de osândă, părând mai puțin vinovat. Desigur că, de teama caznelor la care se aștepta, va fi spus câte-n lună și-n stele, jurând desigur că alții l-au silit, împotriva vrednicei sale voințe, să pună pe răni niște plasturi dăunători, nu că a făcut-o din

Material cu drept de autor

nepricepere sau neştiinţă. Închipuirea mincinoşilor nu cunoaşte hotar şi nici nu i se poate pune stavilă...

- Ai dreptate, prea sfinte, îl întrerupse Matei cu un subînţeles de nimeni ghicit. Dar totuşi s-ar cuveni să-l ascultăm şi pe cel pe care-l socoţi a fi singurul vinovat în această pricină.

Vel armaşul Vasile din Corcova dispăru pentru o clipă, pentru ca să reapară apoi în fruntea unei mici cete de armăşei, care-l purtau între ei pe fostul întâi bărbier princiar, oştean din steagul leşesc al Curţii. Era de nerecunoscut: palid, cu hainele sfâşiate, purtând pe piele urmele caznelor suferite, care se zăreau prin rupturile veşmintelor; iar degetele îi erau sângerânde, zdrobite fiind de cleştii gealaţilor. Nici măcar nu se mai putea ţine singur în picioare.

Fu dus pe sus până în faţa scărilor scaunului domnesc şi, în semn de închinare, fu plecat adânc de însoţitori, în voia cărora se lăsa moale şi neputincios ca o păpuşă vlăguită şi stoarsă. Apoi, din porunca domnului, logofătul începu să-l ia la întrebări, căci cu puţin înainte de deschiderea adunării primise cuvenitele îndrumări de la vel armaş. Totul se petrecuse însă în pripă, încât nu cunoştea îndestul întâmplările şi mai ales nu era pregătit sufleteşte ca să împlinească rostul unei temeinice cercetări în asemenea pricină gingaşă şi peste măsură de atingătoare. Întrebările sale erau de aceea cel mai adesea stângace şi adeseori treceau vădit pe lângă ceea ce era mai însemnat şi mai grăitor din întreaga poveste.

Privitorii erau plecaţi să tălmăcească bâiguielile lui Radu Cocorăscu drept neîndemânatice încercări de a-i ocroti pe cei vinovaţi, nevoind să vadă în ele doar o necunoaştere a împrejurărilor pe care le iscodea. Judecând astfel, în ochii unora purtarea sa părea de aceea plină de îndrăzneală şi bărbăţie, întrucât îşi îngăduia să-l înfrunte pe voievod, lucru

Material cu drept de autor

destul de ciudat totuşi, ştiindu-se, pe de-o parte că se simțea foarte legat de Matei, iar pe de alta, că era peste măsură de credincios acestuia. De altfel cumpănirile sale nesigure păreau lipsite de noimă şi din altă pricină; era nefiresc să se alăture şi să țină partea acelora a căror soartă era oricum pecetluită.

Chiar dacă cercetarea era săvârşită cu multă stângăcie, se dovedi ca neîndoios că Maćko se lăsase tras în urzeli pentru a-şi scăpa feciorii învinuiți de jefuirea şi uciderea răposatului biv vel sluger Socol Cornățeanu şi că fusese plătit ca să otrăvească pe nesimțite rănile domnului, ceea ce şi făcuse în răstimp de mai mult de o săptămână. În încheiere bărbierul înşiră şi numele uneltitorilor pe care-i cunoştea, dar nu tăgăduia că puteau fi şi alții, pe care nu avusese prilejul de a-i întâlni.

În liniştea de țintirim care se aşternuse asupra odăii, cuvintele sale cădeau strivitoare şi tăioase ca o osândă neiertătoare: vel paharnicul Hrizea din Bogdănei, clucerul Cârstea Cornățeanu, căpitanul de roşii Constantin, fiul armaşului Radu Vărzaru, vtori vistiernicul Drăghici Greceanu, fiul lui Papa din Greci – înverşunat duşman al lui Matei vodă –, căminarul Părdescu Pană cumnatul pribeagului Eustratie Leurdeanu –, Brătăşanu Mihu – mic postelnic, fiul răposatului vel vistiernic Ghinea, apoi cei doi vistiernici scoşi din slujbă pentru prădarea vistieriei țării, Stroe Leurdeanu şi Radu Fărcăşanu, vtori spătarul Radu Ştirbei Izvoranu, biv vel postelnicul Mano, sfetnic credincios al lui Leon vodă, potrivnicul domnului de acum, şi Barbu Poenaru – fost vel ban şi vel stolnic –, omul înălțărilor şi al prăbuşirilor năucitoare. În câteva rânduri leahul dădu de înțeles că la mijloc s-ar găsi şi un înalt cap bisericesc, ferindu-se însă de a da vreun nume. De altfel pe acesta nu-l văzuse vreodată printre ceilalți, în locu-i apărând

Material cu drept de autor

doar nişte slujbaşi ai săi ca împuterniciți, îmbrăcați în smerite şi sărăcăcioase rase monahale.

Postelnicelul Mihu Brătăşanu, aflat în alaiul voievodului în clipa când acesta intrase în divan, rămăsese la vreo zece paşi depărtare de scaunul domnesc, printre fârtații săi postelnicei. Când îşi auzi numele, se zgudui cuprins de fiori reci. Se şi vedea atârnând în ştreangul unei spânzurători. Ochii i se împăienjeniră, iar mintea i se încețoşă. În această stare de tulburare căută o cale de a se mântui... Primul gând fu acela de a fugi, sărind pe fereastră. Dar aşa ceva nu se putea, căci zidirea era înaltă, iar spătăria mare se găsea într-al doilea cat. Pe deasupra ferestruicile erau destul de mici şi de îndepărtate de el, iar o mulțime de oameni îi stătea în cale. Şi ca s-o zbughească pe vreo uşă iar era cu neputință, din aceeaşi pricină, dar şi a mulțimii de străji de prin prejur. Însă dacă Matei n-ar mai fi fost, totul se desluşea de la sine... Un jungher bine țintit îi putea scoate pe toți din impas, dezlegând totodată şi ursita țării! Iar el, împotriva celor îngăduite la palat, purta un jungher ascuns sub veşminte... Oare nu cumva dumnezeirea însăşi îl îndemnase să-l ia pe furiş cu sine, anume ca să aducă dezlegare clipei de răscruce care-i punea la încercare?! Nu cumva pronia îl menise anume ca să pună capăt despotismului şi tiraniei acestui bătrân?! Şi tot el îşi dădu răspunsul: de bună seamă că da!

Între timp cercetarea lui Maćko se încheie. Rostul său se terminase, iar principele, scârbit, făcu semn să fie scos. Armăşeii îl săltară pe brațe şi dispărură pe uşița aflată pe peretele din spatele jilțului domnesc şi nimeni nu va mai auzi vreodată de el. În temeiul unor zvonuri se credea că a fost tăiat noaptea de gealați şi aruncat în gunoiul haznalelor de la umblătorile princiare, unde, zice-se, bucăți din stârvul său ar fi fost văzute plutind zile de-a rândul. După alte zvonuri se bănuia că ar fi murit de pe urma caznelor şi-ar fi

Material cu drept de autor

fost îngropat în taină pe undeva prin beciurile palatului, ca să i se piardă urma. În sfârşit, după părerea altora ar fi fost osândit la moarte ca orice ucigaş, iar trupul său, răscumpărat de-ai săi, fusese astrucat într-un loc ascuns, spre a-i feri de pângărire mormântul, ştiindu-se că lumea, plină de patimi şi prejudeţe, era plecată spre asemenea triste porniri. În sfârşit erau şi unii care socoteau că o seamă dintre urzitorii scăpaţi de întemniţare, căci el nu-i cunoscuse şi nu-i putuse pârî pe toţi, ca să preîntâmpine alte mărturisiri primejdioase din parte-i, plătiră din greu stârpirea sa, fără să lămurească ce s-ar fi putut întâmpla cu rămăşiţele sale pământeşti.

Scoaterea leahului din spătărie atrase tuturor luarea aminte asupra nefericitului, privirile lor abătându-se alături cu scaunul domnesc, către uşiţa aflată în colţul peretelui din fund. Mihu Brătăşanu hotărî ca să se slujească de această clipă prielnică, ca să-l înjunghie pe principe, care era oricum prea slab ca să se poată apăra. Zvâcni din colţul său şi se avântă spre jilţul în care şedea Matei vodă. Prea tulburat de înfrigurarea şi încordarea care-l cuprinsese, nu zări taşca de piele uitată de „fizicul" Iacob, care-i stătea în cale. Se împiedică şi se întinse, cât era de lung, pe treptele care urcau spre scaunul princiar. Deşi nu apucase să tragă jungherul, gândul său fu pe dată priceput de toţi, şi întreaga Curte, atrasă de răsunetul bufniturii, dar căzută în neclintire, îl urmărea cu sufletul la gură. Mihu se ridică iute în genunchi şi voi să sară asupra domnului, dar Iacob, care se nimerise în spatele său, îl lovi în ceafă cu o ulcică măricică, pe care întâmplător o ţinea în mână. Mihu, năucit, şovăi câteva clipe, îndeajuns însă ca straja de aproape a voievodului să se dezmorţească şi să ridice zid în faţa acestuia.

Mihu fu ţintuit locului fără greutate. După aceea, pornind de la împrejurarea că nu apucase să scoată jungherul, îşi va răstălmăci faptele, sârguind a dovedi că se repezise la picioarele Măriei Sale spre a cere iertare, iar nu

Material cu drept de autor

cu vreun alt gând, spusă care, deşi la prima vedere putea părea adevărată, nu fu luată în serios de nici unul dintre cei care fuseseră martorii întâmplării. Oricum, această preschimbare de înțeles a ieşirii sale iscă oarece înțelegere față de el, încât izbuti să scape de a fi osândit deîndată la moarte, lucrurile amânându-se.

Apăsați de nemăsurată spaimă, divaniții nu crâcniră când seimenii smulseră dintre ei fârtații învinuiți de uneltire. Nimeni nu mai îndrăzni să vorbească de drepturile osebite ale divanului şi ale divaniților, de cinstea pe care trebuie să le-o arate însuşi principele, dator a ține seamă de povața lor, cum îşi îngăduiau cu săptămâni în urmă, atunci când socotiseră a fi pus mâna pe putere şi nădăjduiau a întoarce cârmuirea la o stăpânire a veliților, punând temei la ceea ce în vremile noastre istoricii vor numi, în cuvintele de acum, „regim nobiliar".

În schimb cei înghesuiți în ograda palatului, între biserica domnească şi turnul Chindiei – crezându-se întruniți ca adunare a țării şi neîncunoştințați asupra celor petrecute în divan –, începură să urle atunci când lefegii se repeziră prin mulțime ca să-l cetluiască pe biv vel vistiernicul Stroe Leurdeanu, pe biv vel postelnicul Mano, pe fostul vtori vistiernic Fărcăşanu şi pe alți câțiva boieri şi boiernaşi. Credeau că e o încercare a lui Diicu de a-i speria, spre a-i înrâuri ca să-l aleagă de frică şi se îndârjiră. Nu se puteau învoi cu gândul că divanul hotărâse în numele lor, fără să le ceară părerea, deşi, fiind la îndemână, puteau fi întrebați. Iar veliții ştiau bine că se aflau în ogradă, de vreme ce trecuseră prin mijlocul lor şi-i văzuseră când intraseră în palat. Se simțeau cumva trădați. De altfel şi împresurarea lor cu atâta armată li se părea o uriaşă silnicie revărsată asupră-le. Prin asta se încălca strămoşească datină şi toate cele legiuite în vechile cărți de învățătură despre marea adunare de obşte a țării! Iar punerea în obezi a unora dintre ei, lucru care

Material cu drept de autor

închipuia culmea samavolniciilor, le apărea ca o mârşavă încercare de a le frânge cerbicia, în nădejdea de a-i aduce la supunere. Gândul din urmă umplu paharul răbdării lor şi se înfuriară...

Mânia le răscolea într-atâta cugetele, încât începură să-i îmbrâncească şi să-i lovească pe oştenii împrăştiaţi prin îngrămădeală. De sub anterie răsăriră chiar câteva cuţite şi junghere, care se îndreptară ameninţătoare spre veşmintele roşii ale seimenilor. Starea de cuget ajunsese peste măsură de încordată, iar larma de nedescris. Străjile de pe ziduri întoarseră săcăluşele şi archebuzele spre mulţimea din lăuntrul împrejmuirilor. Se auziră chiar câteva bubuituri, fără ca să fie totuşi rănit cineva. Detunăturile preîntâmpinară deocamdată izbucnirea unei răzvrătiri, dar nu-i liniştiră cu adevărat pe oamenii înghesuiţi în ogradă. Mânia clocotea, iar ameninţarea puştilor nu mai putea ţine pentru multă vreme mulţimea în frâu.

Dar ceea ce nu răzbea a face ameninţarea armelor, izbuti trâmbiţatul surlelor, care răsunară pe neaşteptate în foişorul palatului. Toate privirile se întoarseră într-acolo. Prin uşile date de perete, apăru postelnicul cu toiagul său de argint, deschizând, după obicei, calea alaiului domnesc.

- Să ştiţi că vel spătarul Diicu a fost ales în divan! se auziră câteva strigăte. Iar acum e scos la vedere în foişor ca să ne fie arătat de domn!

- Într-adevăr, pe noi ne-a adus doar ca să-i înălţăm urări de slavă! De umplutură! mârâiră alţii, nu mai puţin furioşi.

- O adevărată bătaie de joc! îşi arătară zădărârea felurite alte voci.

În largul foişor apăru un şirag de postelnicei cu toiegele lor înalte şi zvelte, îmbrăcate în foiţă de argint. În curte se făcuse linişte. După aceştia trebuia să urmeze voievodul şi erau curioşi să-l vadă pe Diicu încoronat...

Material cu drept de autor

Aşteptarea se prelungi, căci în locul noului principe apăru un rând de lefegii nemți, cu mundire strălucitoare. Neaşteptata adăugire ostăşească la alai putea fi un semn rău prevestitor în legătură cu mijloacele de cârmuire ale celuia abia ridicat în scaun, îşi spuseră în grabă cei cu mintea mai pătrunzătoare. „O tiranicească stăpânire prin mijlocirea armatei ne mai lipsea!" şoptiră ei pe înfundate.

Foişorul deveni neîncăpător şi o seamă dintre cei adunați acolo coborâră de-a lungul scării, oprindu-se însă pe treptele de sus, spre a putea fi zăriți din curte. În sfârşit straja de lefegii venetici se isprăvi şi urmară nişte paici care purtau ceva asemănător unui jilț apărat de vălurile unui de polog. Cei de sus fură cuprinşi parcă de un freamăt, făcând cuviincios loc slujitorilor şi poverii pe care aceştia o purtau. Tot mai mulți erau aceia care fură siliți să coboare în josul scărilor, pentru a face loc ultimilor sosiți. Jilțul, străjuit din laturi de postelnicei cu toiege de argint, fu adus chiar lângă parmalâcul de piatră al foişorului.

Spre nedumerirea şi uimirea de obşte, sub învălurarea care umbrea jilțul, putu fi desluşit chipul lui Matei vodă Basarab. Acesta respira, trăia, ocârmuia!

Divaniții, care, încheind alaiul, rămaseră în uşa catului de sus, încercară să se orânduiască după rang, ceea ce nu era cu putință din pricina strâmtorii locului. O linişte grea, urmare a surprizei, îi strivea pe micii dregători şi pe mazili. Îngrozitoarea amăgire de care se lăsaseră amețiți câteva ceasuri îi înspăimânta. Aşteptau răscoliți de teamă. Ceea ce făptuiseră şi spuseră în ogradă era la, drept vorbind, o faptă de înaltă hainie, o răzmeriță în toată puterea cuvântului şi se simțeau vinovați. Oare vor fi iertați?! Desigur că domnul, prin iscoadele şi trepăduşii care-l înconjurau, va afla că au cârtit împotrivă-i, că se sumețiseră!

La semnul lui Matei vodă, vel vornicul Preda Brâncoveanu se apropie de parmaclâc şi, sorbind aer în

Material cu drept de autor

piept, istorisi cele două încercări mârşave de a lua slăvita viaţă a Măriei Sale – cea al Maćko şi cea al lui Mihu Brătăşanu.

- Dar dreptatea Atotputernicului a izbândit ca totdeauna, iar vinovaţii au fost daţi în vileag! Am înţeles deci mânia care va cuprins împotriva acestor ticăloşi vânzători, mânie al cărei vuiet a răsunat până în adunarea noastră din lăuntrul palatului! încheie primul dregător al ţării. Măria Sa vă mulţumeşte pentru credinţa şi grija pe care i-o purtaţi, pentru zădărârea şi supărarea care v-a cuprins la auzul celor petrecute, simţăminte prin care vă înfrăţiţi nouă! Fiţi siguri că vinovaţii îşi vor primi osânda după merit!

Principele se simţea tot mai sfârşit. Înrâurirea leacurilor întăritoare şi alinătoare ale durerii începea să scadă, iar puterile îl lăsau. Junghiurile îl chinuiau din nou cu înverşunare. Porunci să fie dus în iatac. Plecarea sa fu însoţită de uralele însufleţite ale mulţimii, care acoperiră trâmbiţatul ascuţit al surlelor.

După înturnarea sa în palat, boierii, cam descumpăniţi, rămaseră la locurile lor, unii în tinda palatului, alţii în foişor, alţii pe trepte, aşteptând o poruncă prin care să le facă cunoscut dacă le era sau nu îngăduit să părăsească locul. Cei din ogradă erau la fel de năuciţi, neputând să-şi dea seama ce s-ar fi cuvenit să facă. Însă orice desluşire întârzia, iar aşteptarea devenea apăsătoare, plutind deasupră-le ca o ameninţare ascunsă. Îndemnat de boierii de sfat, vel vornicul se încumetă să-l tulbure pe voievod, cerând îndrumări legate de soarta celor adunaţi. Cu ochii încercănaţi, acesta îi răspunse scurt:

- Cei nevinovaţi pot să plece!

Porunca i se păru înaltului dregător de tot nelămurită; putea fi socotită o îngăduinţă de slobozenie dată tuturor acelora nepuşi în fiare până în acea clipă, dar se putea tălmăci şi cu înţelesul că cei care se ştiu nevinovaţi

Material cu drept de autor

pot să plece, iar ceilalți nu! Dar luând de bun tâlcul din urmă, se sădea credința că domnul bănuia că mai sunt şi alți vinovați, care ar trebui împiedicați să plece. Însă el de unde să-i cunoască pe aceştia? Nu putea pune în obezi nişte oameni la întâmplare... Ar fi avut nevoie de nişte deslușiri, ori măritul principe nu se arăta plecat să mai adauge ceva, iar el nu îndrăznea să ceară alte lămuriri... Aşa că, înghițind în sec, se trase în tinda iatacului, neştiind bine cum să închipuie porunca pe care o va face cunoscută celorlalți. În cele din urmă se mulțumi să repete cuvintele auzite fără nici un fel de adăugire, lăsând pe fiecare să facă după cum îl va tăia capul.

Cum cei aflați jos în ogradă erau nişte oareşicine, lipsiți de însemnătate, de care nu-i păsa nimănui, aceştia putură să se scurgă din Curte fără a întâmpina opreliște. Drept care, îmbrâncindu-se, se prelinseră pe sub bolțile porții.

Pentru divaniți lucrurile nu stăteau la fel de simplu. Ei nu erau nişte oareşicine din gloată, ci erau cu toții cunoscuți lui Matei vodă şi desigur că despre fiecare ştia câte ceva. Iar spusa în doi peri a domnului era gândită în primul rând pe ei. De aceea se simțeau puşi în fața unui impas din care nu prea ştiau cum puteau ieşi cu fața curată. Dacă asupra unora dintre ei planau unele bănuieli şi ar fi încercat să plece, s-ar fi făcut vinovați nu numai de înfrățire cu uneltitorii, ci şi de încercarea de a fugi de osândă – de altfel lipsită de sorți de izbândă, căci o trâmbă de dărăbani se proțăpise sub bolta porții şi cerceta cu băgare de seamă pe toți cei care ieşeau, dacă aceştia păreau a fi oameni mai de soi; doar gloata de rând putea trece netulburată. Deci, dacă încercau să se strecoare afară, puteau avea surpriza de a fi opriți. Dacă însă rămâneau, se recunoşteau ei înşăşi vinovați...

Material cu drept de autor

În cele din urmă, când mulțimea din ogradă se rărise, divaniții care nu fuseseră puşi în fiare îşi luară inima în dinți şi, fără prea mult avânt, o porniră spre poartă. Până atunci, pentru a-şi ascunde şovăiala şi temerile, se putuseră îndreptăți spunând că nu voiseră să se amestece cu prostimea, ci aşteptaseră plecarea ei. Dar acum, când jos mai rămăseseră doar câțiva boiernaşi care se dădeau cuviincios de-o parte din calea lor, spusa aceasta nu le mai da temei de zăbavă. Fără tragere de inimă şi cu sufletul tremurând, trecură înspăimântați printre oştenii înveşmântați în mundirele lor vineții, care-i cercetau cu o stăruință stânjenitoare. Totuşi, în ciuda tuturor temerilor care-i încercau pe mulți, nimeni dintre ei nu fu oprit.

O clipă de înfrigurată descumpănire se iscă atunci când alaiul mitropolitului Ştefan se apropie de poartă. Boiernaşii, dar şi divaniții de cel mai înalt rang, care mai întârziaseră prin ogradă, îi făcură loc plini de sfioasă cucernicie. Bătrânul arhiereu mergea apăsat şi încruntat, neluând în seamă cuşmele şi gugiumanele care se ridicau şi capetele care se plecau la trecerea sa. Se vedea cât de colo că era tare mânios. Când să intre sub bolțile turnului porții, halebardele străjerilor se încrucişară în față-i, închizându-i drumul. Nici chiriarhul, nici cei din alaiul său şi cu atât mai puțin mulțimea mirenilor, nu-şi puteau crede ochilor. Sfinției sale i se înecă vocea de furie şi, răstindu-se la caraule, începu să se bâlbâie de zădărât ce era, în încercarea de a-şi închega cuvintele:

- Cum îndrăzneşti, tu, o haimana, un fitecine, să mă înfrunți pe mine?! La o parte, până nu vă spulber pe toți!

Şi, ca întărire a vorbelor, vântură în jur, în chip de lance, cu minunata cârjă aurită, care era însemnul înaltului său rang.

- Oare nu păstrați în inimă pic de cinstire față de sfânta biserică, mama noastră a tuturor? Nu vă temeți de

Material cu drept de autor

Dumnezeu? se amestecă vicarul în vorbă, încercând cu glas mieros, să-i strâmtoreze pe oşteni şi să-i înduplece astfel să nu le stea în cale. Gândiți-vă cât de uşor îi este sfântului nostru părinte şi păstor să arunce anatema asupra voastră, scoțându-vă din rândul creştinilor dreptcredincioşi şi a vieții legiuite! Nicicând nu vă veți mai afla liniştea, nici a trupului şi nici a sufletului!

- Nu ne puneți răbdarea la încercare! îi sări în ajutor şi vlădica de Buzău. O astfel de ocară nu o vom putea uita, căci voi nu ne pângăriți şi nu ne înjosiți pe noi, ci pe mama noastră – sfânta biserică!

Zidul dorobanților începu să se clatine. Rangul celor pe care-i înfruntau, precum şi amenințarea de a fi anatemizați şi loviți de felurite alte blesteme îi sperie. Pe deasupra cei care veneau din spate nu înțelegeau de ce ieşirea fusese închisă şi erau siliți să rămână locului, în aşteptare. Ştiind grozavele vini care pluteau asupra unora dintre ei, se speriară că sunt opriți spre a fi măcelăriți şi, în nădejdea de a scăpa cumva, se îmbulziră asupra celor din fața lor, pricinuind chiar ceva învălmăşeală şi îmbrânceli. Cei mai slabi, care se întâmplase să cadă, fură călcați în picioare de cei care veneau din urmă-le. Urletele lor sporiră şi mai mult spaima şi zăpăceala, întărind credința că se încerca punerea lor în obezi, spre a fi întemnițați. În înghesuială unii îşi pierdură chiar viața, iar leşurile lor strivite vor fi culese puțin mai târziu de caraulele de pază, pentru ca a doua zi să fie înapoiate familiilor.

Încordarea ajunsese pe muchie de cuțit, o răbufnire fiind de aşteptat a izbucni în orice clipă. Străjerii de la poartă nu mai puteau face față apăsării puhoiului de omenire. Căpitanul care-i priveghea se repezi înaintea mitropolitului şi, sărutându-i mâna plin de smerenie, încercă să-l înduplece să nu se împotrivească.

Material cu drept de autor

- Aduceți rădvanele, să-i călcăm în copitele cailor pe hulitorii celor sfinte! strigă mânios chiriarhul. Praful şi pulberea să se aleagă de ei!

- Înalt prea sfinția voastră, fie-vă milă cel puțin de aceşti creştini din urma voastră, care s-au speriat prosteşte şi se calcă în picioare, omorându-se unii pe alții. Rogu-vă lăsați această gloată înspăimântată să treacă, căci în nesocotința ei poate face rău chiar sfinților voastre. Ia în vreme ce această prostime îşi va vedea de drum, mă voi duce eu însumi la Măria Sa ca să cer deslușire în legătură cu prea-cucerniciile voastre!

Dacă mai stăteau mult în calea mulțimii ajunse la disperare de frică, însăşi arhiereii erau primejduiți să fie striviți, aşa că urmară sfatul căpitanului şi, apărați de numeroşi dorobanți, fură scoşi din calea puhoiului şi traşi într-o latură a turnului, unde erau la adăpost de înghesuială.

Oamenii începură din nou să se scurgă alene sub privegherea migăloasă a străjilor. Tihna se reaşează într-o oarecare măsură. Lumea trecea şi privea cu coada ochiului la arhiereii împresurați de armată şi se cutremura, închipuindu-şi că erau cu toții gătiți pentru întemnițare. La drept vorbind dorobanții îi înconjurau în primul rând ca să-i ocrotească de apăsarea mulțimii. Însă cei care ieşeau, neînțelegând bine ce se întâmplă, priveau spre ei numai pieziş, cu fereală, de parcă o uitătură fățişă putea arunca asupră-le vina de părtăşie.

Însoțit de economul palatului mitropolitan, căpitanul porni să-l caute pe vel vornicul Preda Brâncoveanu – mai marele Curții – spre a-i cere deslușiri asupra sorții mitropolitului şi a alaiului său însoțitor. Fu cu neputință să-l găsească. Pe semne apucase să plece deja. În schimb îl găsiră pe vel spătarul Diicu, care îi ascultă încruntat şi duşmănos:

Material cu drept de autor

- Prea sfinte, îi zise el economului, fără să-l ia în seamă pe căpitan, ai auzit cu urechile dumitale că mai marele vostru este amestecat în urzeală! Aşa că ce te miri că e oprit a pleca? Legarea sa nu s-a făcut în divan, pentru a-l cruța întrucâtva! N-are decât să se supună şi să-l urmeze pe acest căpitan la locul de temniță care i-a fost orânduit. E o odaie destul de frumoasă şi încăpătoare, aflată în rândul de zidiri alipite porții. Iar lumii îi vom spune că preafericitul părinte a fost poftit să rămână peste noapte, ba şi în zilele următoare, la palat, spre a fi în preajma domnului în aceste clipe de restrişte, spre a-i da ajutorul duhovnicesc de care are trebuință în tristele împrejurări pe care e silit să le înfrunte!

Călugărul păli, dar nu se resemnă. Îl rugă pe căpitan să-i mai îngăduie să încerce a dobândi o întrevedere cu mărita doamnă a țării. Oşteanul, căruia îndatoririle sale i se păreau peste măsură de păguboase şi nu dorea să stârnească ura ierarhului, de blestemul căruia se temea, se grăbi să se învoiască, arătându-se chiar peste măsură de săritor. Făcea totul ca să dovedească că făptuia totul din poruncă, împotriva simțămintelor şi dorințelor sale.

Principesa fu nespus de nedumerită de cele pe care le auzea:

- Cum?! S-a adus tulburare preasfântului părinte mitropolit? se minună ea. Cine a îndrăznit, din porunca cui? Cum s-a putut făptui aşa pângară?! Cereți-i imediat iertare preaînaltului chiriarh şi să nu-l mai mâhniți în nici un fel! porunci ea mai-marelui străjii.

- Iertare, mărită doamnă, eu am făcut-o, dar nu de a mea bună voie, ci din porunca Măriei Sale! se dezvinui descumpănit oşteanul.

Spusele doamnei Elena tăgăduiau tot ceea ce i se orânduise mai devreme şi nu mai ştia de cine să asculte: de armaşul Vasile din Corcova, care-l înştiințase cel dintâi că

Material cu drept de autor

trebuie să-l oprească pe chir Ştefan la porți, fără nici un fel de alte lămuriri, de spătarul Diicu Buicescu, care stăruise ca mitropolitul să fie aruncat în temniță, sau de doamnă, care cerea ca acesta să nu fie de fel tulburat?

Auzindu-l, principesa se răzgândi însă după câteva clipe:

- De vreme ce ziceți că este porunca Măriei Sale, mă voi sfătui cu dânsul. Adăstați aici, în iatacul meu, până mă voi întoarce!

Când se înturnă, nu se mai arătă atât de avântată ca la plecare. Domnul îi lămurise care este vina mitropolitului şi că cele hotărâte asupră-i sunt de neclintit. Nu izbândi să dobândească decât o întâmpinare mai prevenitoare pentru chiriarh, la care, la drept vorbind, domnul se gândise încă din clipa când nu-l întemniță laolaltă cu ceilalți uneltitori. Doamnei i se păru însă stânjenitor să le spună răspicat adevărul celor doi, drept care sârgui să îndulcească întrucâtva lucrurile, înfățişând oprirea prea-fericirii sale într-o lumină binevoitoare:

- Ați înțeles greşit! Măria Sa n-a poruncit întemnițarea sfântului părinte mitropolit, ci l-a rugat, numai din teama că s-ar putea stinge pe neaşteptate, fără ocrotirea bisericii noaste prea-creştine, să petreacă câteva nopți într-o odaie a iatacurilor mele, fiindu-ne aproape în clipa de restrişte, dacă pronia va voi să ne pună la greaua încercare a morții... Rugați-l deci pe oblăduitorul sufletelor noastre, să urmeze smerita rugăminte a princiarului meu soț şi să primească găzduirea pe care i-o dăm cu dragă inimă, spre a ne fi reazem la această vreme de amarnică anevoință! De bună seamă, chir Ştefan poate păstra în preajma sa pe oricine va voi dintre apropiații săi! Deci poftiți-l, cu toată cinstea care se cuvine rangului său, în cămara palatului celui vechi, pe care o voi deretica eu însumi, cu mâna mea!

Material cu drept de autor

Nu mai era deci vorba de mica odaie alipită porții, adesea folosită drept temniță, de care făcuse vorbire marele spătar. Economul rămase fără grai. Era una din cele mai curtenitoare poftiri la puşcărie pe care o auzise vreodată, care – culmea! – nici nu putea fi refuzată, punând vreo pricină oarecare. Dar în ciuda tuturor vorbelor prevenitoare şi a tuturor semnelor de cinstire, tot de-o întemnițare era vorba, chiar dacă locul zăvorârii nu se afla în fundul beciurilor armăşeşti, ci în iatacul primei doamne a Țării Româneşti! Chir Ştefan, aflând vestea, îşi dădu seama că nu are rost să se împotrivească. În fața voinței domneşti, toate amenințările sale cu cele dumnezeieşti şi cu anatema se spulberau…

Drept care urcă, încovoiat de umeri, cele câteva trepte pieptişe ale foişorului palatului celui vechi şi întinse principesei, care-i ieşise înainte, mâna spre sărutare. Chir Ştefan îşi stăpânea cu măiestrie furia, în vreme ce doamna, stânjenită şi încurcată de împrejurări şi de jocul pe care era silită să-l facă, i se închina. Deşi înțelegea prea bine judecățile soțului, nu putea trece dincolo de prejudețele bisericoase ale vremii. Şi aceasta, cu atât mai mult cu cât, odată cu vârsta, devenise din creştină cu gândire mirenească obişnuită, o creştină habotnică. De aceea căuta să trezească, nu numai în cei din jur, ci în primul rând în sine, credința că mitropolitul îi este cu adevărat oaspete, iar nu ostatic, ba încă unul dorit şi neprețuit.

Dubla lor prefăcătorie atinse culmea atunci când mitropolitul mărturisi că este înduioşat de marea băgare de seamă cu care i se gătise culcuşul pentru hodină şi-i mulțumi din inimă iubitoarei gazde, adăugind că i s-a făcut o deosebită cinste prin grija care i se purta, grijă pentru care se socoteşte nespus de îndatorat; iar doamna îi răspunse că este mişcată de atingătoarele sale cuvinte de mulțumire şi nădăjduieşte ca să se simtă minunat în mijlocul lor. La drept

Material cu drept de autor

vorbind fiecare ştia că celălalt se preface şi minte, dar nu se puteau împiedica – nici măcar în asemenea împrejurări neobişnuite – să iasă din tiparele de bună-cuviinţă, rânduite prin canoanele vieţii de Curte.

Era firesc că economul mitropolitan nu-l putuse găsi pe vel vornicul Preda Brâncoveanu, căci acesta părăsise între primi palatul, apăsat de un răscolitor simţământ răzvrătitor de nemulţumire. Ridicarea supt ameninţarea armelor, din mijlocul divanului, a unor fârtaţi îi lăsase în suflet un gust amar, de zădărnicie. Deşi nu era în nici un fel primejduit, deşi nu era legat sufleteşte de nici unul dintre cei puşi în fiare, o crispare dureroasă îi strângea totuşi pieptul. Căderea cu atâta uşurinţă a unora care-i erau de-o seamă îl râcâia ca un cuţit răsucit în rană. Şi aceasta cu atât mai mult, cu cât nu era prea credea că învinuirile aduse otacilor săi ar fi fost întru totul întemeiate. De spaima caznelor şi din dorinţa de a-şi mici vina, amărâtul de bărbier putea minţi sau, dacă nu mintea, putea cel puţin răstălmăci unele lucruri. Azi erau ei, mâine putea fi el…

Divanul ajunsese o simplă ceată de păpuşele, mânuite îndemânatic prin înspăimântare. Priveliştea oştenilor care păzeau tinzile şi intrările şi care pătrunseseră chiar supt bolţile spătăriei mari, îi răsărea stăruitor şi aţâţător în minte. Toţi nu fuseseră decât nişte jucării neputincioase în mâna voievodului; nimeni nu îndrăznise, la vederea lăncilor şi a halebardelor, să se împotrivească. Nici prietenul pentru prieten, nici fratele pentru frate n-ar fi cutezat să mişte un deget. Chiar şi acelora care nu erau în vreun fel atinşi de cele petrecute, li se prelinse în suflet ceva din înfrigurarea şi spaima nefericiţilor loviţi de năpastă. După o astfel de zi grea, nimănui nu-i mai venea să zâmbească, nici măcar biruitorilor!

Fantasma groazei înfiorătoare trebuia alungată. Trebuia reînturnată fericirea senină a zilelor de înfrăţire şi

Material cu drept de autor

împăcare. Căzuseră prea mulți, cinul celor de neam fusese greu încercat în ultima vreme. Mai întâi pieriseră cu zecile în bătălia de Finta. După câteva săptămâni, trei boieri de întâiul rang trebuiseră să plătească cu viața cârtelile nelegiuite ale oștii. Acum alți unsprezece erau sortiți butucului sau spânzurătorii. Nu era sigur dacă însuşi capul bisericii va apuca ziua de mâine. Domnitorul le cerea prea multe jertfe şi asta într-un răstimp de numai câteva săptămâni! Teama şi nesiguranța nu mai cunoşteau sfârşit. Numeroşi boieri – nu numai el – îşi adunaseră în jur trâmbele lor ostăşeşti, iar noaptea acestea vegheau prin tindele şi pridvoarele conacelor lor, ca în grelele vremi de restriște ale năvălirilor tătărăşti! Dar nu numai că tagma celor de neam slăbise prin pierderile pe care le suferise şi prin risipirea unor averi în vremea răzvrătirii seimenilor, dar era totodată apăsată, poate pe drept, sau poate nu, de pecetea defăimătoare al unor nesfârşite urzeli şi aceasta într-o vreme de răscruce, precum cea de față, în care era de aşteptat curânda pieire a principelui, când ar fi trebuit să fie mai uniți şi mai puternici, ca să poată înfrunta tulburările pe care norodul, veşnic nemulțumit, le putea stârni. Şi desigur că lucrurile nu se vor opri aici. Pătimaşul Vasile din Corcova va răscoli toată țara ca să găsească şi alți vinovați. Vor cădea desigur alte şi alte jertfe, şi între ele se vor număra şi destui nevinovați, căci cei duşmănoşi şi pizmaşi vor ridica destule pâri măsluite pentru a se răzbuna asupra acelora pe care-i urau. Cei de bun neam vor ajunge să stea toată ziua în casă, cu uşile zăvorâte şi obloanele trase. Iar nopțile le vor veghea, tresărind de spaimă la fiecare lătrătură de câine! Cine va putea suferi până la capăt asemenea caznă?!

Trebuia făcut ceva ca să fie spulberată umbra cutremurătoare a groazei, care se întinsese asupra țării. Întâi şi întâi trebuia pusă stavilă unor noi întemnițări. Din nefericire în casa bărbierului Maćko se mai puteau păstra

Material cu drept de autor

unele dovezi învinuitoare, care ar fi fost bine să dispară pentru a se reaşeza liniştea... Poate era de datoria sa să curețe locul, lucru ce-ar fi fost spre binele țării! Dar nu prea îşi dădea seama pe ce căi putea spulbera orice rămăşite, fără însă a lăsa urme, căci un amestec nemijlocit, care să fie dovedit, îi putea aduce neajunsuri. După câteva clipe de şovăială îl chemă pe unul din oamenii săi de casă, un bărbat în puterea vârstei, ursuz, dar de deplină încredere.

- Stane, cred c-ai auzit ce-a făcut bărbierul leşesc al Curții. Desigur că zvonul ți-a ajuns şi ție la ureche!

- Da, jupâne!

- Târgoveții sunt peste măsură de mâniați împotrivă-i, dar din păcate nu ştiu ce s-ar cuveni să facă în această împrejurare. Trebuie ca oarecine să-i lumineze, să le îndrume răbufnirile pe un făgaş rodnic!

- Ascult, stăpâne!

- Ei bine, tu vei face aceasta! Te vei duce prin cârciumi şi vei întărâta pe cei de acolo împotriva leahului şi a neamului său. Îi vei îndemna să-i hăituiască şi să-i prigonească nevasta şi feciorii, iar casei şi acareturilor să li se dea foc, ca să piară; ba, până şi cenuşa rămasă în urmă să fie spulberată în cele patru vânturi! Să nu se mai păstreze nici măcar amintirea acelui cuib de vrăjmăşie! Înțelesu-mai?

Gândul tainic al marelui vornic Brâncoveanu era că, în urma unei asemenea prăpăd, nimeni nu putea cădea vinovat, fiind vorba de o răbufnire firească şi lăudabilă a prostimii, care, din adâncă iubire față de domn, în nemăsurata zădărâre care-o cuprinsese, hotărâse să facă dreptate şi să se răzbune asupra ucigaşului. Oamenilor nu li se putea lua în nume de rău că au voit să osândească în chip cuvenit un nemernic! Însemnat însă era ca, odată cu această lăudabilă răbufnire a mâniei de obşte, izvorâtă din prea multă credință față de stăpânire, nimicirea să şteargă orice urmă care s-ar mai fi putut găsi...

Material cu drept de autor

- Înțeles, stăpâne, răspunse Stan, cu hotărârea obişnuită omului pus pe fapte.

Sluga nu avea nevoie de alte lămuriri; nu-i păsa de întortocheatele socoteli pe care şi le făcuse stăpânul. De altfel chiar de i-ar fi cerut deslușiri, lui Preda Brâncoveanu nici prin cap nu i-ar fi trecut să i le dea, în primul rând pentru că nu socotea trebuitor să-şi îndreptățească poruncile față de slugi, iar pe de altă parte, să-i înfățişeze adevărul putea deveni chiar primejdios.

Cârciumile erau pline în după-amiaza acelei zile frământate. Oamenii îşi împărtăşeau cu înfrigurare năucitoarele veşti despre întâmplările petrecute în răstimpul dimineții. Din dorința de a se grozăvi cu știința lor, vorbitorii – oameni de rând de altfel – adăugeau noi şi felurite înfloriturі, câteva poate adevărate, dar cea mai mare parte a lor născocite.

Într-o astfel de stare de cuget, întărâtările lui Stan găsiră repede ascultare, căci mulțimea, şi aşa nemulțumită de viața de toate zilele, era oricând gata să primească şi să urmeze îndemnurile de a sări la bătaie şi la prigoană. În mai puțin de-un ceas o gloată, în bună parte amețită de băutură şi înfierbântată de imbolduri aţâţătoare, năvăli pe ulițele care duceau spre mahalaua leşilor. Pe drum i se adăugeau cu duiumul noi şi noi însoțitori, atraşi de larmă.

Puhoiul, ajuns în fața caselor bărbierului, nu încăpu pe poartă şi, izbindu-se de uluci, le răsturnă şi le fărâmă, călcându-le în picioare. Casa era pustie. Soața şi feciorii lui Maćko apucaseră să se ascundă. Nimeni nu va mai auzi vreodată de ei. Pesemne că hălăduiseră din vreme prin păduri şi desigur că, dacă nu căzuseră pradă fiarelor, se vor fi adăpostit în vreo țară străină din vecinătate. O stirpe spulberată în lume. Lipsa stăpânilor casei întărâtă şi mai aprig gloata înfierbântată. În pornirea lor oarbă, zavergii smulseră pălimarii pridvorului şi cu ei, folosindu-i drept

Material cu drept de autor

drugi, năruiră zidurile de chirpici ale casei. Unii, mai iuți de mână, izbutiră să mai scoată dintre dărâmături vreo năframă sau vreun veşmânt, înainte ca totul să fie călcat în picioare, părăginit, fărâmat, rupt şi pârjolit.

Vecinii, tot leşi, avură şi ei de suferit. Nemulțumirea mulțimii pusă pe pustiit neputându-se descărca până la capăt asupra celor din neamul lui Maćko, îşi căută o altă țintă, împotriva căreia să se dezlănțuie. Casele de alături fură prin urmare prădate, iar stăpânii lor ciomăgiți fără vină, doar din pricină că erau de acelaşi neam cu cei căutați. O codană fu dezbrăcată şi batjocorită în chiotele întărâtată ale gloatei, iar apoi, unsă cu miere, fu tăvălită prin fulgii rămaşi de pe urma sfâşierii unor perne, prin paiele şi firele de fân, de care ograda era plină, pentru ca, în cele din urmă, în această stare jalnică să fie alungată şi fugărită pe uliță.

Vel armaşul Vasile din Corcova află cu întârziere cele care se petreceau. Îşi dădu seama că cercetarea locului, plănuită pentru a doua zi, era zădărnicită. Amânase să înceapă iscodeli în afara palatului pentru că domnul îl înştiințase că doreşte ca să fie păstrată taina despre încercarea de otrăvire cel puțin până după încheierea adunării divanului, pentru ca nu carecumva vinovații să devină bănuitori şi să se ascundă, neînfățişându-se la Curte. De altfel fusese şi peste măsură de prins de cercetarea leahului, nu numai în răstimpul nopții, ci şi în ceasurile care urmară înfățişării sale în sfatul țării.

Când armaşul Vasile fu vestit de ceea ce se petrecea în mahalaua lefegiilor leşi, trimise în grabă pe vtori armaşul Toma într-acolo, ca să împrăştie lumea. Cu acesta se înțelegea mult mai bine decât înaintaşul său. Toma sosi prea târziu. Nu mai avea ce scăpa de la nimicire. De altfel nu puse pe nimeni în obezi, căci nu găsi pe nimeni vinovat de cele întâmplate. De altminteri, până sosi, lumea aproape că se şi împrăştiase.

Material cu drept de autor

- Era o mâniere de toată lauda, o râvnă care izvora din adâncă iubire către stăpânire, simțământ vrednic de a fi răsplătit, iar nu pedepsit! se îndreptăți el față de Vasile, când se întoarse cu mâna goală la armăşie. Cum aş fi putut să supăr nişte târgoveți de toată cinstea, mânați la faptă de o înălțătoare credință față de voievod! Oamenii erau în dreptul lor de a se răzbuna pe acela care le-a pătat bunul renume, făcându-i de ruşine în fața lumii! Dacă toți supuşii ar fi asemeni lor, armăşia şi-ar pierde rostul, nemaiavând nimica de făcut!

Noul vel armaş avea însă îndoielile sale. Uneltitor încercat, ştia mai bine ca oricine că uneori chiar purtări care puteau trece drept înălțătoare, ascundeau în umbra lor urzeli din cele mai viclene. Nici nu-şi mai amintea de câte ori, chiar el, îşi răstălmăcise sforăriile ce le țesuse, ca să înşele buna credință a lumii! În felul acesta, nu numai că nu se făcuse de ruşine în ochii celor din jur, dar izbutise să treacă chiar de nevinovat în împrejurări care nu-i făceau deloc cinste şi în care nici neprihănit nu era! De aceea era hotărât să nu se lase înşelat cu uşurință de nişte părelnicii... Cineva putea sta în spatele celor petrecute, poate nu tocmai întâmplător, şi, mergând pe acest fir, i se putea dărui putința de a deschide o nouă cale pentru a urma cercetările.

Bănuielile sale sporiră mai ales când îi ajunse la urechi zvonul care arunca în seama lui Diicu încercarea de otrăvire a principelui, grăbit fiind ca să ajungă cât mai repede la domnie. Clevetitorii îşi îndreptățeau părerea, legând-o de zorita sa reîntoarcere de la hotarul Moldovei. Deşi la prima vedere s-ar fi zis că judecata nu e lipsită de noimă, era vădit însă că era o vicleană făcătură, plăsmuită anume ca să abată luarea aminte de la adevărații vinovați. Era deci cu putință ca zvonul să aibă aceeaşi obârşie ca şi îndemnul care pricinuise pustiirea gospodăriei lui Maćko şi ştergerea urmelor. Mergând deci pe făgaşul care ducea spre

Material cu drept de autor

scornitorii clevetelii, cât şi spre aţâţătorii care ridicaseră lumea împotriva bărbierului, puteau fi descoperiţi aceia care stăteau de reazem uneltitorilor întemniţaţi.

Adevărul era că se şoptea tot mai stăruitor prin târg că vel spătarul şi-ar fi pierdut răbdarea de când aştepta coroana şi, slujindu-se de împrejurarea că bănuielile nu puteau cade asupră-i, fiind plecat la Râmna, tocmise nişte ucigaşi, care să-i vină de hac unchiului. Armaşul era tot mai încredinţat că, cercetând începătura tuturor acestor născociri, va face descoperiri care vor schimba mersul cercetărilor. Supărător era însă că zvonul, fiind luat de bun de foarte multă lume, câştigase o atât largă răspândire, încât era cu neputinţă să-ţi dai seama cum şi de unde apăruse.

Dar bârfele nu erau singura pricină care făcea să crească îndoielile armaşului. Nu putea să nu bage de seamă că începuse o ascunsă, dar stăruitoare bătălie de dezvinuire a mitropolitului, în care se lăsa târât un puhoi tot mai mare de oameni.

Unui ochi grăbit şi neiscoditor tot acest şirag de întâmplări îi putea trezi credinţa că sunt lucruri iscate de la sine şi fără legătură între ele. Dar lui, uneltirilor iscusit şi încercat, nimic nu i se părea petrecut la nimereală. Toate cele trei fapte, hăcuielile legate de Diicu, nimicirea casei bărbierului şi dezvinuirea mitropolitului, duceau la gândul unei împreunări. Ele erau desigur plămădite într-un singur loc, de unul sau mai multe capete, iar apoi înfăptuirea lor fusese îndrumată şi privegheată tot de acolo.

Ori, judecând astfel lucrurile, încheierea firească la care se ajungea era aceea că o parte dintre uneltitori şi părtaşi de-ai lor mai sunt în libertate, ba chiar cutează să ridice capul. Nu se găseau decât două mijloace ca să le dea de urmă; un capăt al firului îl închipuia cercetarea celor deja întemniţaţi; celălalt putea fi prins numai prin descoperirea acelora care dăduseră îndemnul de pustiire a casei

Material cu drept de autor

bărbierului leah şi se îndeletniceau cu născocirea şi răspândirea zvonurilor potrivnice vel spătarului…

Vtori armaşul, ca urmare a poruncilor mai-marelui său, începu căutările şi dădu fără greutate de urma lui Stan şi-l târî la armăşie. Totuşi era încercat de o nespusă părere de rău, căci socotea că face o faptă nedreaptă, întrucât îl credea un răzbunător de bună credință, care nu fusese îndemnat de vreun gând ascuns. Hotărârea de a-l întemnița i se părea neîntemeiată, căci omul nu făcuse decât ceea ce era firesc pentru orice târgoveț care ține la cinstea obştii din care face parte! Nici el însuşi, îşi zicea Toma, n-ar fi şovăit să se alăture înfierbântaților pustiitori, căutători de dreptate, dacă aceştia i-ar fi ieşit în cale! Deci ce rost avea ca vel armaşul să prigonească un nevinovat, numai pentru că dovedise mai multă râvnă şi mai multă iubire pentru cele obşteşti decât ceilalți?!

Pe deasupra Toma nu se simți în largul său nici când află că cel prins este argat al marelui vornic, nepot de-al domnului. Desigur că înaltul dregător se va face foc şi pară când va afla ce se întâmplase slugii sale credincioase, mai ales că nu i se putea găsi o vină adevărată, îşi zicea înciudat Toma. Ori cum putea el, biet boiernaş de starea a doua, abia puțin mai răsărit după avere decât un moşnean, să se pună cu un boier de talie aşa de mare, la fel de bogat, dacă nu cumva chiar mai bogat, decât domnul!? Totuşi, înghițind în sec, îl târî pe Stan după sine, străduindu-se însă să se arate cât mai prevenitor cu el.

După descoperirea vinovatului, marele armaş însuşi se simți destul de strâmtorat. Nu-şi închipuise că cercetările îl vor duce până la a învinui pe unul din cei mai înalți dregători ai țării şi neamul cel mai apropiat al voievodului! Nădăjduise că lucrurile se vor opri undeva mai jos. Drept care, față cu noua împrejurare, se văzu pus într-o amarnică încurcătură.

Material cu drept de autor

Atunci când fusese înălțat la dregătoria de mare armaş, îşi închipuise că se va putea arăta neînduplecat şi necruțător, săvârşind cercetările tăios şi fără ocolişuri. Crezuse că va putea cere socoteală bănuiților fără nici un fel de oprelişti, că aceştia sunt datori să-i stea la îndemână şi, fără a crâcni, să-i dea mărturiile cerute, ca sărmane victime fără de apărare. Nici o clipă nu socotise că legăturile cu cei cu care va avea de a face se vor înfățişa altfel, nici o clipă nu-i trecuse prin cap că la o cercetare nu va stăpân netăgăduit asupra împrejurărilor, ci va trebui să se arate umil ori prevenitor, să nu supere cumva.

Iscodirea lui Stan îl aduse însă în impasul unei astfel de încurcături. Omul era cunoscut de toți ca un slujitor de credință al marelui vornic Preda Brâncoveanu şi foarte prețuit de acesta. Deci învinuindu-l pe Stan, cercul bănuielilor l-ar fi cuprins şi pe stăpânul său. Ori nu era taman simplu să-l aducă la cercetări pe ditamai dregătorul, neam apropiat al casei domnitoare.

Să ceară principelui reazămul împotriva marelui vornic nu putea, atâta vreme cât nu-i stăteau la îndemână dovezi grăitoare şi de neclintit pe care să se întemeieze. Desigur că Matei vodă s-ar fi supărat foarte dacă buna credință a unui apropiat al său, de asemenea talie, era pusă sub semnul îndoielii fără nişte mărturii temeinice. Ba îl păştea chiar primejdia ca, învinuindu-l pe Preda Brâncoveanu fără dovezi destoinice, acesta să-l roage pe domn să i se facă dreptate pentru pângara suferită şi astfel tot sârgul se întorcea împotriva sa.

Ar fi putut desigur să-l ia cu forța pe vornic, ca să-l aducă la armăşie, fără a încerca să dobândească vreo învoire din partea cuiva. Dar asemenea îndrăzneală era şi mai primejdioasă, cu atât mai mult cu cât slujitorul mărturisise că, tot ceea ce făptuise, făcuse din voia sa, şi că avea cugetul curat, încredințat fiind că toate cele petrecute erau

Material cu drept de autor

îndreptățite şi legiuite, căci e firesc ca un josnic tâlhar să fie prins şi ucis de obşte. Vasile era mult prea cunoscător în ale perfidiei oamenilor ca să nu-şi dea seama că cel cercetat nu spunea tocmai adevărul. Dar era prea primejdios să aducă vorba de cea mai mică şi nedesluşită vină a măritului vornic. De altfel dacă se lega de înaltul dregător, nu numai că-l stârnea pe acesta împotrivă-şi, dar i-ar fi făcut pe toți divaniții să se repeadă asupră-i ca hereții, căci, din simțământ de frăție, ar fi sărit ca arşi ca să-şi apere fârtatul, mai ales că s-ar fi simțit şi ei amenințați de asemenea îndrăzneală.

Intrase într-o amarnică încurcătură, fără putință de ieşire: în lipsa dovezilor nu putea porni cercetarea marelui vornic, iar fără o cercetare nu putea obține dovezile trebuitoare. Dar încercarea de cetluire a vornicului era un gând lipsit de noimă nu numai din pricinile înfățişate mai sus, ci şi în temeiul multor altora. În primul rând pentru că vel vornicul era apărat de o straşnică strajă ostăşească, de care aproape că nu se mai despărțise de când izbucnise răzvrătirea seimenilor. A-l smulge din mijlocul păzitorilor săi însemna să dezlănțuie un adevărat război, căruia oricum nu-i putea face față, neavând destui oameni. Pe de altă parte aducerea silnică la armăşie ar fi stârnit un uriaş tărăboi, prin care – dacă nu dobândea deîndată dovezi trainice –, ridicându-şi-i în cap pe toți dregătorii şi chiar pe domnitor, putea să-şi pricinuiască scoaterea din dregătorie.

Totuşi parcă nu-i dădea ghes inima să lase de izbelişte calea de iscodeală care i se deschidea şi care părea a-i făgădui o mare dezvăluire. Dar, pentru a-i putea urma cel puțin în parte făgaşul, nu-i mai rămânea decât un singur mijloc, cel paşnic. Adică să-l caute pe înaltul dregător acasă, după ce-i va cere îngăduința de a-i fi oaspete şi o va şi dobândi, lucru care nu era tocmai sigur. Apoi, intrând peste

Material cu drept de autor

el, vorbindu-i răspicat şi neînduplecat, să-l silească la mărturisiri.

În lipsa unui alt gând mai bun, se puse deîndată în mişcare şi, pentru a sări peste încurcăturile rugii de primire, se înfăţişă vornicului Preda Brâncoveanu, fără a-l înştiinţa dinainte; divanitul îşi închipui că venirea dregătorului este legată numai de cetluirea lui Stan; nici o clipă nu se gândi că Vasile ar putea merge mai departe cu bănuielile. Desigur că dacă ar fi ghicit gândurile celuilalt, ar fi pus slugile să-l arunce în uliţă, fără să-l ierte de pălituri şi îmbrânceli. Dar aşa hotărî să-l batjocorească cu blândeţe. Drept care îl lăsă să aştepte îndelung într-o tindă întunecoasă, pentru ca în cele din urmă să-i trimită vorbă printr-un argat că nu poate fi primit, întrucât, întinzându-se pe o laviţă spre a-şi face hodina de după masă, boierul a aţipit!

Clocotind, Vasile fu silit să se lase păgubaş, amânându-şi iscodelile pe altă dată. Dar nici a doua zi nu se bucură de o izbândă mai mare. Vornicul îl făcea astfel să-şi înţeleagă locul în orânduiala rangurilor Curţii, ale cărei datini cutezase să le calce, ceea ce nu-i putea fi îngăduit! Vasile îşi dădu seama că nu va putea ajunge în faţa marelui dregător decât dacă se mărginea la o purtare smerită, dacă nu chiar slugarnică şi plângăreaţă. Dar umilindu-se, cum i-ar fi putut cere desluşiri prin întrebări tăioase, răspicate şi învinuitoare, care să silească la mărturisiri cât de cât sincere?! Cu câteva luni în urmă nu i s-ar fi părut ruşinos să se ploconească şi să se milogească, stare către care voia să-l împingă marele vornic, dar acum, întrucât ajunsese el însuşi mare dregător, nu mai era plecat să se învoiască cu asemenea înjosiri. Drept care se lăsă păgubaş de a mai stărui pe lângă vornic, mărginindu-se la mijloacele pe care i le punea la îndemână celălalt făgaş de cercetare, cel închipui de întemniţaţi.

Material cu drept de autor

Dar necazurile armaşului nu se opriră aici, căci, după vreo zi, vel vornicul povesti principelui supărările suferite de sluga sa din partea armăşiei. Aceasta, arătă el, nu era vinovată că, în nemăsurat-i credinţă către stăpânire, răscolită fiind de o adâncă zădărâre, a fost cuprinsă de avânturi şi se lăsase târâtă de o gloată furioasă, ducându-se şi ea, laolaltă cu ceilalţi, la casa bărbierului vânzător pentru a răzbuna răul nemăsurat făcut domniei. Oare aşa trebuie să se poarte cineva cu un om simplu din fire, mai nărod, sărmanul, dar cinstit şi credincios? Oare purtarea sa firească şi cât se poate de dreaptă n-ar fi trebuit mai degrabă să fie înţeleasă şi îngăduită, dacă nu chiar răsplătită, dar în nici un chip pedepsită! Dacă făptuise poate vreo greşeală, o făcuse nu din răutate, ci din prea multă iubire către stăpânire! O făcuse de nătâng ce era! Oare se cădea să fie pus în obezi pentru atâta lucru? În prostia sa, oricât de mare o fi aceasta, omul e însă pe deplin credincios. Oare nu poate fi iertată o asemenea fiinţă cu suflet neprihănit? Nu se cuvenea să fie mai degrabă lăudată?! E trist că vel armaşul nu înţelegea un lucru atât de simplu şi se îndârjea împotriva unui amărât de argat nevinovat. Dar din partea cuiva cam sărăcuţ cu duhul, precum armaşul Vasile, aşa ceva era de înţeles. La una ca asta chiar te-ai fi aşteptat. Nu e de mirare aşa ieşire din parte-i. În încheiere rugă pe domnitor să pună o vorbă pentru slobozirea şi iertarea slugii sale, lucru pe care de altfel Matei vodă îl încuviinţă neîntârziat.

Deşi nimeni nu văzuse nimic, tot târgul ştia că cei unsprezece boieri uneltitori sufereau în beciurile armăşeşti cazne care cutremurau şi pietrele. Dar zvonurile nu umblau numai printre cei de rând. Tot mai des, când se întâlneau doi-trei veliţi bărboşi, îşi istoriseau pe şoptite, cu fereală, ştiri zguduitoare, de a căror adevăr nu se îndoiau.

La aceeaşi vreme, în faţa prietenilor, Preda Brâncoveanu dădea de înţeles că armaşul a devenit peste

Material cu drept de autor

măsură de sâcâitor, îndrăznind să gândească lucruri răuvoitoare pe seama celor mai aleşi dintre cei de neam. Ca o muscă obraznică, dăduse târcoale chiar şi uşilor sale, dar el ştiuse să-l învețe minte!

Cu încetul chipul marelui armaş se învălui cu o cunună sângeroasă, lumea ocolindu-l cu o teamă ascunsă sub semne de bunăcuviință. Ajunsese să fie luat în seamă, dar pe cât îi creştea întunecata faimă, pe atât mai singur rămânea... Toți socoteau că vrea să-şi dovedească destoinicia şi oarba credință față de binefăcătorii săi – principele şi vel spătarul –, dezlănțuindu-se în fapte de o cruzime fără seamăn. Începură să umble vorbe, cum că Vasile l-ar întrece pe Radu Vărzaru prin grozăvia firii. Tot mai mulți erau aceea care socoteau că, prin slugărnicie, e mult mai dezgustător şi josnic decât înaintaşul său.

- Armaşe, cred că s-ar cuveni să te faci mai mic şi mai supus! îi zise într-o zi marele vistier Bunea Vâlcu Grădişteanu, aflat sub înrâurirea clevetelilor vel vornicului Preda. Gândeşte-te că preamăritul nostru stăpân, este suferind şi în curând ne vom bucura de domnie nouă; ori o râvnă lipsită de măsură acum, ar putea deveni o vină mai apoi... Înmoaie prigoana şi pleacă-te către milă, cât nu e prea târziu!!

Ochii lui Vasile scânteiară de mânie stăpânită. Îngăduința de epitropie asupră-i, pe care şi-o luau dregătorii mai însemnați decât el, îl zădărea, cu atât mai mult cu cât îi bănuia amestecați în învârteli nu tocmai curate... Toți călcau pe urmele vel vornicului! Toți nu doreau să se urmeze cercetările, deci toți aveau ceva de ascuns în povestea asta! Scrâşnind din dinți, răspunse muşcător:

- Nu ştiu, boierule, ce mă opreşte să te aşez alături de cei pe care-i aperi... Cugetările acestea nu numai că nu-ți fac cinste, dar te învinuiesc. Îți făgăduiesc totuşi să le iert şi să le trec cu vederea, numai ca semn de cinstire a

Material cu drept de autor

preaslăviților moşi ai domniei tale şi ca să nu-l amărăsc pe preamăritul domn!

- Uite de la cine mi-a fost dat să primesc mărinimia iertării! răbufni zădărât vel vistierul. O să vină curând vremea ca să-ți pară rău că nu m-ai ascultat! Teme-te de răzbunarea acelora pe care îi pângăreşti şi-i prigoneşti cu bănuielile tale!

- Jupâne, nu-mi pune răbdarea la încercare, căci m-aş putea răzgândi! mârâi Vasile înverşunându-se.

- Încuiat, tâmp şi pătimaş! şuieră pentru sine dregătorul, în timp ce se îndepărta furios.

Armaşul nu auzi ultimele cuvinte decât ca pe nişte bolboroseli de neînțeles, dar bănui că închipuiau un mănunchi de necuviințe. Simțea că se înăbuşe. Se găseau deci destule temeiuri ca mai toată boierimea să fie, într-un fel sau altul, bănuită ca fiind amestecată în urzeala otrăvirii. Vornicul i-o dovedise prin Stan, de la care, la drept vorbind, nu aflase nimic desluşit şi pe care, datorită poruncii domnului, se văzuse silit să-l sloboade. Iar vistiernicul stârnea şi el bănuieli prin cugetările scăpate acum. Dar era neputincios în fața lor. Nu-i putea da în vileag şi de aceea cutezau să-şi bată joc de el. Se acopereau unul pe celălalt. Spre a scăpa, se slujeau de tot soiul de înrâuriri şi ajutoare ale prietenilor şi oblăduitorilor, amestecul ascuns al cărora nu-l puteai dovedi, şi totul se dosea înainte de a apuca el să poată iscodi ceva. Erau înfrățiți printr-o țesătură deasă de legături, ca o pânză de păianjen, iar el, asemenea unei gâze neajutorate, căzuse în nada ițelor lipicioase şi se zbătea zadarnic ca să se smulgă din încătuşarea lor. Şi cu cât se zbuciuma mai mult, cu atât mai amarnic se afunda, în vreme ce ei, de pe margini, pândeau, cu ochi reci şi neclintiți, clipa când îl vor sfâşia.

Înciudat armaşul se plânse lui Diicu, arătându-şi necazul:

Material cu drept de autor

- Toată această tagmă vicleană a celor aleşi, putredă şi deşănțată ar trebui scuturată şi trecută prin ciur! Sunt ipocriți şi lunecoşi ca peştii, încât e greu să-i apuci, deşi, cum v-am arătat deja, toți stârnesc cel puțin bănuieli şi neîncredere, dacă nu se vădesc chiar vinovați! Dar n-am ce să le fac... Nu pot să-i prind, oricât mă căznesc!

- Poate le-o veni şi lor vremea, şuieră spătarul, care nu găsea deloc neîntemeiate cugetările celuilalt.

Întrucât cercetările din beciurile Curții şi ale armăşiei nu se desfăşurau în chipul crâncen, cum se povestea, nu se aflară cine ştie ce adevăruri asupra urzelilor şi a uneltitorilor. Dar cele mai năucitoare, erau ştirile legate de găzduirea lui Radu Mihnea la Silistra şi de ocrotirea de care acesta se bucura din partea paşei de acolo.

Matei, îngrijorat, hotărî să iscodească la fața locului starea lucrurilor. O întâie încercare de deslușire a adevărului o porni prin mijlocirea bătrânului negustor Badea, de fel din raiaua Brăilei, om al său de încredere de multă vreme, pe care nu se sfiise cu mulți ani în urmă, să-l numească „priatenul domniei mele".[3] Acesta, după ce descinse în Dârstor ca simplu negustor, aduse întărire mărturiilor despre care fusese întrebat. De urma unui năzuitor la scaunul domnesc dăduse, arătă el; era adăpostit în marele palat al beiului de Silistra şi se bucura de cinstiri osebite, ca acelea menite unui mare principe, iar Siavuş paşa îl păzea şi-l ocrotea ca pe un odor nespus de prețios.

Matei nu uita că el însuşi se încoronase cu ajutorul paşei de Silistra, fără sprijinul căruia nu ar fi ajuns vreodată unde se găsea în acea clipă. Numai că cel care-i fusese reazăm odinioară era un anume Abaza paşa, care de ceva vreme nu se mai afla printre cei vii. Ori taman această amintire era în măsură să-i stârnească cea mai vie îngrijorare.

---

[3] Citat dintr-un document autentic din 26 iunie 1633.

Material cu drept de autor

Cum cele care-i ajunseră la ureche i se părură prea puține spre a se putea dumiri pe deplin, principele trimise peste Dunăre mai multe iscoade sub veşmânt de negustori. Ei vândură catifele, atlazuri, lumânări sau carne de oaie gărzii cetății, bucătarilor palatului, chiar şi lui Radu Mihnea, pe care-l văzură şi vorbiră cu el. Ei cumpărară slugi şi străji, iscodiră dregători şi oameni de rând, strângând cu migală orice ştire, orice cleveteală sau bârfă legată de plănuirile închipuite de paşă şi de oblăduitul său.

Aproape în fiecare zi o carte tainică, aşteptată cu înfrigurare, poposea pe perna de la căpătâiul patului de suferință al voievodului Matei. Grijile şi restriştile nu-i îngăduiau hodină şi linişte nici măcar în aceste clipe atât de grele pentru el. După necazurile şi nestatorniciile războiului îl căzniră greutățile rănii suferite. Apoi îl năpădiseră volburile răzmeriței oştirii, urmate de veninul uneltirilor boiereşti, care-i puseseră în cumpănă viața. Dar nu apucase bine să stârpească buruiana trădării, că se ridica asupră-i, amenințătoare, o nouă năpastă: umbra unui potrivnic la coroană, tânăr, în puteri şi pe deasupra plăcut slujbaşilor împărăteşti. Nenorocirile parcă nu cunoşteau margini. Nici apuca să smulgă din rădăcini una, că şi răsăreau altele în loc. Parcă nici unul din anii îndelungatei sale domnii nu-i fusese atât de vitreg! Era ciudat câtă putere putea găsi în sine acest bătrân vlăguit. Năluca primejdiei, a luptei, îl făcea parcă să renască din sine...

Din dosul perdelelor patului princiar – pe care îl putea părăsi numai cu greutate, în ciuda îngrijirilor sasului Iacob – puse la cale un uriaş asalt pentru nimicirea potrivnicului de la Dârstor. În primul rând trebuia cumpărată bunăvoința Înaltei Porți a fericirii. Capuchehaia fu dăscălită să atâțe toți vizirii împotriva paşei Siavuş şi a oblăduitului său, dar să nu fie lăsată de-o parte nici sultana mamă, adevărata cârmuitoare a împărăției, căci preamăritul

Material cu drept de autor

padişah, fiind un copil nevârstnic, fără prea multă minte şi pe deasupra dedat plăcerilor haremului, nu era vrednic de a fi luat în seamă. Dar pentru a izbândi, vorbele şi făgăduielile, oricât de răsunătoare, nu erau îndeajuns. Galbenii se bucurau de o putere de înduplecare mult mai mare decât orice judecată, oricât de desăvârşită ar fi fost. Matei vodă era hotărât ca de astă dată să nu se zgârcească de fel, căci nu era vorba numai de a se ocroti pe sine şi neclintirea ocârmuirii sale, ci trebuia să-i croiască un viitor lui Diicu!

Dărnicia sa precugetată îi va înciuda pe unii dintre cei aflați în prejma sa, care nu voiau să-i înțeleagă temeiurile, socotind-o o toană năroadă a unui bătrân care-şi ieşise din fire şi care, din această pricină, îi iubea mai mult pe păgâni, decât pe fraţii săi creştini. Astfel spre pildă va înfăţişa lucrurile, câteva luni mai târziu, grămăticul patriarhului Macarie al Antiohiei, arhidiaconul Paul de Alep, în amintirile călătoriei sale, care însă în aceste zile se afla încă la Iaşi. Ajuns mai apoi în Muntenia şi istorisind o seamă de întâmplări legate de Matei vodă, va scrie, plin de înveninare şi rea-voință, că domnitorul foarte îi iubea pe păgânii turci şi tătari, căci le dăruia toți banii săi, rămânând în schimb nepăsător la rugile şi necazurile celor de-o credință cu el, față de care, zicea harapul arhidiacon, ar fi fost dator de mai multă mărinimie, în temeiul înfrățirii întru credința pravoslavnică în Dumnezeu.

Altfel zis, îi cerea principelui să nu dea banii turcilor pentru a se salva pe sine şi țara, ci să-i dăruiască lor, care în acea clipă îi erau oaspeți, pentru ca patriarhia ortodoxă a Antiohiei, din îndepărtatul soare răsare, să-şi acopere uriaşele datorii făcute de-a lungul vremii din nemăsurată risipă şi nesocotință, deci dintr-o proastă şi nechibzuită gospodăreală. De altfel ei pentru a cerşi bani purceseră la acest lung drum şi erau furioşi că nu primesc pomana la care

Material cu drept de autor

visau şi care nu era de fel mică. Iar grija față de ei, îşi ziceau, trebuia să treacă înaintea celeia față de nevoile țării. În probozelile sale răzbătea de fapt ciuda de a vedea perindându-se prin fața ochilor săi pungile doldora de galbeni, la care năzuise cu patimă şi care-l ispiteau peste măsură, dar pe care nu putea pune mâna. Învinuirile întrupau la drept vorbind deplina sa nepăsare şi neînțelegere față de nenorocirile care îi loviseră pe cei care îi găzduiau, necazuri care nu aveau nici o însemnătate în ochii săi. Băştinaşii, cu nevoile care-i apăsau, n-aveau decât să crape, dar să le dea lor banii, ca să-şi poată acoperi huzurul unei vieți tihnite dincolo de mări şi țări. Acesta era singurul lucru care avea însemnătate pentru el.

Îndată după iureşul plocoanelor, urmă o a doua pălitură măiestrită împotriva închipuitului fecior al răposatului Radu Mihnea voievod. Pentru ca potrivnicul să-l poată înfrunta pe Matei, avea nevoie de bani şi încă de foarte mulți. E drept că, după câte se părea, era întrucâtva avut, deşi rău-voitorii ziceau că era doar fiu de cârnățar; dar în ciuda a ceea ce stăpânea, era totuşi prea sărac ca să stăpânească bogățiile trebuitoare pentru înfăptuirea măreților sale plănuiri. Drept care pribeagul făcea stăruitor curte marilor cămătari greci din Stambul. Ori în împrejurările în care încerca să-şi croiască drum spre domnie, o cale sigură de a-i veni de hac, era aceea de a-i tăia mijlocele de a mai ajunge la sacul cu bani. Deci zarafii trebuiau cumva înduplecați să nu-l împrumute pe nedoritul uneltitor. Spre a-şi atinge ținta, principele hotărî să scrie neîntârziat patriarhului Constantinopolului, Ioanichie al II-lea[4], ales în sfântul scaun pentru a treia oară, doar de câteva

[4] Perioada anilor 1652 - 1654 – asupra căreia se extinde în bună parte romanul – a fost frământată de intense lupte între clericii greci constantinopolitani pentru scaunul patriarhal, lupte începute cu mulți ani înainte, și care vor continua și în perioada următoare. Ambițiosul

Material cu drept de autor

luni. Deşi proaspăt aridicat în slujbă, nu era de fel nou în arhierie, încât preafericitul părinte ştia prea bine cât de îndatorată era chiriarhia ce-o păstorea față de Matei vodă, pentru peşcheşurile primite înainte vreme, unele chiar de el, în răstimpul vlădiciilor din trecut. Întrucât domnul muntean nu era totuşi încredințat că ținerea de minte a ierarhului era prea lungă, mai ales că între timp se făcuseră atâtea schimbări, crezu folositoare o împrospătare a amintirilor sale. Socotind deci că o rugăminte cuviincioasă şi prevenitoare s-ar putea să nu găsească destulă ascultare, dădu de înțeles prea-cucernicului păstor al răsăritului că o tăgadă ar putea fi urmată de poprirea unor venituri pe care patriarhia le dobândea de la mânăstirile din Ungrovlahia închinate ei, ba că se va gândi totodată şi la a se lepăda de ocrotirea pe care o dăduse până atunci aşezământului pe care Ioanichie îl cârmuia.

Înaltul chiriarh constantinopolitan ştia că nu e de glumit cu bătrânul stăpânitor muntean. Pe vremea unui

---

Joannicius al II-lea (zis la noi Ioanichie) se va înfrunta în răstimpul acestui interval de vreo doi ani cu trei rivali: Cyril al III-lea (zis la noi Chiril), Atanasie al III-lea şi Paisie I. Cel dintâi îl înlătură din funcție pe Ioanichie în 1652, luându-i locul, dar nu rezistă decât câteva luni în fruntea patriarhiei, săpat fiind de potrivnic. Acesta, deşi îi provoacă destituirea, nu va izbuti însă să se instaleze în scaun, sinoadele elective preferând pe rând doi bătrâni (anume pe Atanasie al III-lea şi apoi pe Paisie I). Aceştia se vor stinge însă unul după altul în numai câteva luni, încât la sfârşitul iernii lui 1653, scaunul rămâne iarăşi gol. În sfârşit Ioanichie reuşeşte să-şi împlinească visul, fiind ales pentru a treia oară patriarh (alegere la care se face referire mai sus în text). Dar păstoria sa abia trece de un an de zile (primăvară 1653 – vară 1654), căci curând după moartea lui Matei Basarab, Chiril va reuşi să-l înlăture din nou. Ioanichie nu se va da bătut şi va mai deveni odată patriarh în 1655, iar luptele pentru întâietate se vor sfârşi în 1656 când, în sfârşit, îşi dă obştescul sfârşit (în funcție fiind), şi în felul acesta, după un deceniu de conflicte permanente pentru putere, pe care el le provocase, urmează un deceniu de relativă liniște.

Material cu drept de autor

înaintaş trecut demult în lumea drepților, cu nici şase ani înainte de a pune el prima oară mâna pe mitra patriarhală, adică prin luna lui promorar[5] a leatului 1640 de la naşterea Domnului, supărându-se, Matei mai luase o hotărâre la fel de usturătoare, scoțând marile mânăstiri ale țării de sub atârnarea patriarhiei, ceea ce adusese acesteia foarte mari pagube. Ori nu era de dorit ca lucrurile să se repete sub proaspăta sa cârmuire, de aceea slăvitul ierarh şi cei din preajma sa dădură de înțeles cămătarilor greci din Pera şi Fanar, ca drept credincioşi pravoslavnici ce se aflau, că împrejurările nu sunt potrivite pentru a împrumuta pe oblăduitul necredinciosului paşă de Dârstor. Mai mult chiar, întreaga obşte grecească din cele două mahalale ale Stambulului era sfătuită ca, deocamdată, să nu se împotrivească în vreun fel domnului legiuit, aflat în acea clipă în scaun.

Blândele povețe ale înaltului scaun ecumenic nu rămaseră fără urmări. Curând de tot, răsfățatul lui Siavuş avu neplăcerea de a băga de seamă că zarafii, care cu săptămâni în urmă roiau îndatoritori în prejmă-i, se risipiră dintr-o dată, iar când în sfârşit, după lungi căutări îi regăsi, văzu că deveniseră dintr-o dată şovăitori şi cumpătați, amânându-l de pe o zi pe alta. Cum întâmpinarea care începuse să i se facă era de obşte, ea nu putea fi întâmplătoare, îşi zicea Mihnea. Bănuia că la mijloc era o „lucrătură", dar nu avea cum şti desluşit despre ce putea fi vorba. Îndură cu greu schimbarea, cu atât mai mult cu cât pica taman după aruncarea în temniță a părtaşilor săi din țară. Prințesa Atike-Sultan, soața lui Kenan paşa şi sora vitregă a sultanului, care-i era una dintre oblăduitoare, vrăjită fiind de frumusețea sa bărbătească, voi să-l ajute, dar

---

[5] Unul din numele populare ale lunii noiembrie (*utilizat obişnuit prin Mold.*). E folosit alături de termeni precum brumar, iezmăciune, vinicer, iar prin confuzie cu octombrie şi brumărel.

Material cu drept de autor

bănetul pe care-l avea la îndemână erau neîndestulător. Disperat, se plânse paşei de Silistra.

- Nu-ți face griji, pe grecotei ți-i fac eu să-şi golească pungile până la ultimul bănuț. Să vină numai clipa sortită nouă!

Totuşi mult aşteptata clipă fericită a ursitei întârzia... Marele vizir Derviş Mehmed paşa nu-l privea cu ochi buni nici pe Siavuş şi nici pe unealta acestuia, în care vedea un fluşturatec, care-şi făcea loc în lume doar sucind mințile femeilor. Frecuşul dintre ei era mai vechi şi răbufnise deja în mai multe rânduri. Una din ultimele ciocniri se petrecuse cu puțin în urmă, când Derviş paşa hotărâse mutarea lui Siavuş paşa din fruntea eyaletului Rumeliei, la cârmuirea eyaletului Oceakovului şi Silistrei[6]. Dacă cel dintâi paşalâc, învecinat Țarigradului şi alcătuit din grosul stăpânirilor evropeneşti ale împărăției, se bucura de mare însemnătate, celălalt, după ce era mult mai mic ca întindere şi mai nou, mai era pe deasupra şi un ținut de margine.

Bătrânul domn, deşi țintuit în aşternuturi, prin mânuielile sale, învinsese din nou un potrivnic mult mai tânăr, ba aflat şi în întreaga sa putere trupească. Şi nu-l îngenunchease numai pe el, ci şi întreaga spujină ce-i ținea partea, stându-i în spate. Din păcate, şi această izbândă se va dovedi vremelnică şi trecătoare...

Grija pentru ocrotirea scaunului îl prinsese într-atâta pe voievod, încât o vreme aproape că uită de uneltitorii care-i amenințaseră viața. De altfel, față de primejdia întruchipată de Radu Mihnea, boierii necredincioşi, odată întemnițați, nu mai închipuiau o anevoință de mare însemnătate, încât îi scăzuse luarea aminte față de ei, ajungând să-i privească

---

[6] Eyaletul numit de Silistra-Oceakov cuprindea partea estică şi nord-estică a Bulgariei, Dobrogea, partea de sud a Basarabiei şi ținuturile de coastă ale Mării Negre de dincolo de Nistru (Edisanul).

Material cu drept de autor

chiar cu oarece nepăsare, dacă nu cumva cu lehamite. În săptămâna care urmase cetluirii şi scoaterii lor din slujbe, domnul se mărginise doar la a le găsi înlocuitori celora care se aflaseră în dregătorii. Aga Radu Staico Şintescu ot Popeşti, cumnat al primei doamne a țării, fu unul dintre cei dintâi care se alese cu un câştig de pe urma năpastei care-i lovise pe uneltitori; el ajunse mare paharnic în locul lui Hrizea din Bogdănei, iar dregătoria sa fu dată marelui căpitan de dorobanți Buliga Lupu din Ciovârnişani, care-i atrăsese principelui luarea aminte încă de pe vremea înăbuşirii răscoalei ostăşeşti.

În prima clipă Matei se gândise să sorteascâ toți vinovații butucului, după obiceiul statornicit de veacuri: trădătorii trebuiau să plătească cu viața. Dar bătrânul voievod era o minte mult prea pătrunzătoare şi cumpănită ca să se lase orbit de furie şi de pofta de răzbunare. De bună seamă că potrivnicii rămaşi slobozi vor încerca să găsească reazăm la Inalta Poartă, atât pentru a se pune ei la adăpost, cât şi pentru a-i scăpa pe cei întemnițați, îşi zise principele. Dacă-i ucidea pe aceştia din urmă, orice neguțări îşi pierdeau rostul, nemaifiind nimic de neguțat. Dar, lăsându-i în viață, păstra deschisă poarta unor târguieli, în răstimpul cărora putea făgădui iertarea unora în schimbul a o seamă de înlesniri care i s-ar face.

Datorită legăturilor pe care neîndoios vrăjmaşii le aveau în împărăție, era îndreptățit să se aştepte ca nu numai paşa de Silistra, vecinul cel mai apropiat şi cel mai legat de întreaga poveste, ci chiar marele vizir, Derviş Mehmed paşa, sau sultana valide, purtătoarea epitropiei pentru tânărul padişah aflat la cârmuire, care abia de împlinise grozava vârstă de unsprezece ani, să fie ispitiți de a pune o vorbă pentru unii pe care-i avea în mână. Deci, păstrându-i pe cei mai puțini vinovați în viață, putea să-i folosească drept marfă schimb pentru dobândirea vreunor câştiguri. Dacă-i

Material cu drept de autor

omora pe toți din capul locului, ocrotitorii celor puşi în obezi n-ar mai fi avut temei ca să-l cruțe şi să poarte gingaş şi îndatoritor cu el, purtându-l pe palme. Dar aşa, ca să-şi scape odoarele, apărătorii lor s-ar fi văzut siliți să-l roage grijnic şi prevenitor pentru iertare, ferindu-se chiar ca nu carecumva să rostească vreo vorbă care l-ar putea supăra şi ar putea duce la tăierea tocmai acelora pentru care se încerca o mijlocire. Şi de bună seamă fiecare asemenea cerere de îngăduință era însoțită de o seamă de făgăduieli bine-venite. Bătrânul domn întrevăzu pe dată latura mănoasă a mânuielilor care se puteau face şi se grăbi să se slujească din plin de putințele care-i stăteau la îndemână.

Dacă principele putu trece cu uşurință peste încercarea de omor pusă la cale împotrivă-i, pe care ajunsese s-o privească cu oarecare nepăsare, cercetând-o numai din lumina câştigurilor şi foloaselor pe care le-ar putea dobândi pe mai departe, nu acelaşi lucru întâmplă cu principesa Elena. Ea trăia sfâşietoarea nălucire a unei îngrozitoare dezamăgiri. Lumea îi apăruse până atunci desăvârşită şi încântătoare, luminoasă şi unduitoare, înfrățită într-o fericire patriarhală, ca în străvechile vremi biblice, stare de care se bucurau toate stările în aceeaşi măsură. Crezuse din tot sufletul în sinceritatea prețuirii şi a dragostei cu care o înconjurau cu toții. Crezuse că aşezarea pe cinuri şi rânduiala lumii sunt primite cu mulțumire şi recunoştință de toți supuşii, iar ei doi, care la urma-urmei întrupau această norocită stare de obşte, erau iubiți fără preget! Nădăjduise că plecările ei către pioşenie şi smerenie, cugetul ei milostiv şi căutător de dreptate cuceriseră inimile amărâților de locuitori.

Deodată întregul chip de a vedea şi înțelege lumea îi fu răsturnat, sfâşiat, zdrobit. Înverşunarea oştenilor şi târgoveților răsculați, luând-o pe neaşteptate, o năuci, perfidia veninoasă a boierilor otrăvitori, care se prefăceau a

Material cu drept de autor

fi preaplecați și ascultători, o dezamăgi. Acolo unde odinioară văzuse numai iubire și înțelegere nu mai rămăsese decât pizmă josnică, ticăloșie, dezbinare. Unde crezuse a zări cinste și cuviință nu mai găsea decât fățărie și viclean joc dublu, sau chiar răutate, în stare să meargă chiar până la omor! În ochii ei neprihănirea fusese împroșcată cu lături, cinstea și demnitatea ajunseră o marfă de vânzare la tarabă!

Trezirea fu mult prea crudă pentru principesă și nu găsea în sine tăria de a-i face față. Se vedea că suferă, și, pe zi ce trecea, chinul sufletesc se împletea tot mai copleșitor cu o crescândă caznă trupească. Slăbise, ochii i se adânciră în orbite și i se încercănaseră, umerii obrajilor, ajunși parcă mai osoși, îi ieșiseră mai în afară, pielea feței parcă prinse a-i atârna pe sub bărbie; începu să nu-și mai poarte de grijă îndeajuns și, în lipsa sulemenelilor obișnuite pentru orice femeie care ține la ea, încrețiturile obrazului și petele de culoare ieșiră la vedere, încât de la o vreme i se cam dezvăluia vârsta. Dar, la drept vorbind, împlinise abia cincizeci și patru de ani, fiind cu aproape douăzeci de ani mai tânără decât princiarul ei soț! Gurile rele, veninoase, iar alaiul ei de jupânese de Curte nu ducea lipsă de așa ceva, ca de obicei se grăbiră să zvonească pe șoptite că, în ultimele săptămâni, pe zi ce trecea, arăta mult mai bătrână decât era cu adevărat.

Matei, văzând-o, se mustră că o silise să vegheze prea îndelung la căpătâiul său, iar osteneala nemăsurată o adusese în această îngrijorătoare stare. De aceea o îndemnă să se hodinească, căci el s-ar simți cu totul înzdrăvenit. Și ca s-o înduplece, trudea să-i dovedească în pripă că s-a lecuit într-atât, încât acum poate chiar părăsi patul. Și, deși îi venea greu, se grozăvea, ieșind cel puțin câteva ceasuri în fiecare zi din iatac. Nu mergea departe, cel mai adesea nefăcând decât să treacă în jilțul din spătăria mică. Nu-și cruța sârgul, căci se simțea vinovat față de doamnă și

Material cu drept de autor

socotea de a sa datorie să facă ceva spre a o ajuta. Iar mai mult nu-i stătea în puteri.

Elena nu se destăinui o vreme nimănui. Dar într-o zi i se înfățișă cernită Anghelina, nevasta lui Cristea Cornățeanu, clucerul, unul dintre cei întemnițați. Pe fata aceasta – o biată orfană, pe undeva înrudită pe departe cu neamul ei –, cu multă vreme în urmă, o luase de suflet ca nepoată şi grijise temeinic de creşterea ei. Iar când o mărită cu fiul mai mare al lui Socol Cornățeanu, îi înjghebă şi o zestre acătării, dându-i între altele şi ocinile din satele Mitreştii şi Cătunul. Femeia i se înfățișă ca să ceară îndurare pentru păcătosul ei soț. Văzând-o, prima doamnă a țării nu se mai putu stăpâni. Îi arătase dragoste, o ocrotise, o ținuse în prejma ei, o înzestrase şi totuşi bărbatul ei se dovedise cu totul nerecunoscător.

- De ce ne urăsc, ce le-am făcut?! izbucni vlăguită principesa.

Se vedea că era cu totul dezamăgită. După o clipă oftă răscolită:

- I-am iubit, m-am purtat frumos cu ei... Celor sărmani le-am dat ocrotire, celor săraci, milă, celor bogați, mângâiere, iar ei îmi sărutau cu recunoştință mâna, pe care eu, binevoitoare, nu mă sfiiam să le-o întind! De sărbători le aruncam pungi întregi de bani, iar ei îmi mulțumeau cu bucurie! Unde sunt toate acestea, unde s-au spulberat?! Să fi fost numai închipuiri? Năluciri?! Însă eu am făcut ceea ce puține doamne au săvârşit înaintea mea! Doar nu era să-i poftesc la masa mea pe toți cerşetorii, nu era să le jertfesc veşmintele pe care le purtam, să le împart odoarele mele! Chiar de mi-aş fi împărțit întreg avutul la cei săraci, tot n-aş fi putut să le fac danie la toți! Totuşi le-am dăruit alinare pe măsura puterilor mele. Mi-am scoborât privirea asupra lor, m-am jertfit chiar, ascultându-le plângerile, şi am avut

Material cu drept de autor

pentru fiecare câte-o vorbă creştinească! Ce-ar fi putu voi mai mult de la mine?!

Dar zbuciumul nu i se mărginea numai la aceste cugetări zguduitoare. Sufletul i-l tulburau şi numeroasele boieroaice care-i călcau pragul ca să-i cadă înlăcrămate la picioare, ca s-o roage să pună o vorbă pentru soții, fii, frații sau părinții lor, căzuți la grea prigoană. Deşi o durea sufletul, nu putea făgădui slobozirea celor aflați în beciurile osândei. Înainte vreme şi-ar fi asprit privirile şi-ar fi arătat că nici un nevinovat nu va fi năpăstuit, căci se va face deplină dreptate fiecăruia. Vor pieri numai cei pe de-a-ntregul dovediți ca vinovați, căci mila nu înseamnă să fie ştirbită nepărtinirea judecății! Acum ofta amarnic şi-şi mărturisea nădejdea că Dumnezeu le va aduce luminare şi mângâiere.

O răscoliră bocetele sfâşietoare ale Floricăi Brătăşanu – soața vistiernicului ucis de curând de oaste, fără o vină dovedită. Dar ce putea face? Femeia se jeluia că sângele bărbatului ei nici nu se zvântase încă, iar călăii erau pe cale să verse şi sângele feciorului ei. Se punea chezaşă pentru nevinovăția sa, amestecul său în încercarea de otrăvire fiind rodul unei răstălmăciri răuvoitoare a lucrurilor, a unor urzeli ale vrăjmaşilor, ale unor greşeli, pe care timpul le va scoate fără îndoială la iveală. Dar cu ce-i va uşura văduvia recunoaşterea cinstei neştirbite a răposatului ei soț, de vreme ce viața nu i se putea întoarce? La fel de puțină împăcare îi va aduce şi prea târzia recunoaştere a greşului făptuit cu fiul ei, dacă acesta va fi tăiat între timp! Oare ce femeie putea îndura durerea de a-şi pierde, în împrejurări atât de crâncene, unul după altul, bărbatul şi copilul?!

Dar poate şi mai zguduitoare fură rugămințile Ioanei, soața legiuită a răposatului vel armaş Radu Vărzaru, fiică a preabunului şi blândului vtori postelnic Chircă Rudeanu. Femeia era înspăimântată de zvonurile despre grozăviile

Material cu drept de autor

care li s-ar întâmpla celor daţi pe mâna noului armaş, Vasile din Corcova. Apoi auzise vorbindu-se că domnul amână luarea unei hotărâri, din dorinţa de a-şi lăsa vreme ca să închipuie una din cele mai crude privelişti de căsăpire a osândiţilor din câte se văzuseră, ca să fie de pomină şi învăţătură acelora care vor mai fi roşi de aşa gânduri josnice. Ştia ce poate însemna aşa ceva, doar trăise în casă cu un armaş, despre a cărui cruzime mersese vestea. Şi fuseseră destule nopţile când nu putuse adormi, bănuind cele care se petreceau în hrubele propriilor ei case, unde nu-i era îngăduit a intra. Radu fusese un om crâncen, în faţa căruia ajunsese să tremure chiar şi atunci când acesta zâmbea... Pesemne că un armaş nici nu putea fi altfel! Iar pe de altă parte nu putuse uita, cum, numai cu câteva săptămâni în urmă, fuseseră osândiţi cazacii, spânzuraţi fiind în lungul şleahului, duhoarea hoiturilor lor îmbâcsind văzduhul până în cetate, de nu se mai putea umbla pe ulițe!

Dar dacă fosta armăşiţă se zbuciumase pentru soarta unor străini, se poate uşor închipui cât se chinuia, ştiindu-şi fiul căzut în desperata stare a acelor oropsiţi, pe care-i plânsese mai înainte! Ştia prea bine cât de înfiorătoare sunt caznele închipuite de gelaţii stăpânirii; prea puţini aveau tăria trupească de a rămâne în viaţă în urmă-le. Ea venise s-o roage pe doamnă nu pentru iertarea şi slobozirea copilului ei – cum ar fi fost de aşteptat –, căci ştia că pentru băiatul ei nu mai loc de mântuire. Drept care o imploră pe principesă ca să pună o vorbă, încât feciorul ei să fie iertat de cazne şi să i se facă hatârul unei morţi iuţi şi uşoare... Într-o izbăvire de pedeapsă nu îndrăznea să nădăjduiască, dar barem să nu mai fie canonit, sărmanul.

- Puneţi, rogu-vă, o vorbă pe lângă Măria Sa ca să i se reteze cât mai curând capul... Scăpaţi-l de ruşinea şi de caznele spânzurătorii, sau de alte chinuri închipuite de vreun gâde sângeros!

Material cu drept de autor

Era prima mamă care, temenită la genunchii ei, îi cerea cu disperare reazămul nu pentru viața, ci pentru moartea unui fiu iubit! Parcă firea însăşi se răsturnase cu josul în sus, răzvrătindu-se împotriva dreptei judecăți şi a simțirii!

În cugetul întâii doamne a țării începură a se învălmăşi gânduri şi străfulgerări sufleteşti din cele mai contrazicătoare, care se tăgăduiau între ele. Nu putea decât să-i urască pe otrăvitorii soțului ei şi pe cei care sârguiseră a surpa starea ei de principesă! Vrăjmăşia față de ei nu putea cunoaşte margini, şi nu încăpea loc de împăcare. Dar asta numai dacă-i cuprindeai în priviri pe cei pe deplin vinovați. Dacă însă cercetai împrejurările prin ochii mamelor, a surorilor, fiicelor şi nevestelor înlăcrimate, felul de a le vedea şi înțelege se schimba. Niciodată doamna Elina nu fusese o simplă femeie, o soață oarecare. Nu uitase o clipă că este principesă, că îi e pus de-o parte un loc anume în întocmirile stăpânirii, că întrupează şi altceva decât numai pe sine. De aceea simțea nevoia de a ocroti şi de a fi socotită oblăduitoare a norodului, simțea nevoia de dragoste, de a se şti cinstită din inimă şi aprețuită fără de îngrădire, de a stârni minunare prin milă şi prin cucernicie. Într-un cuvânt, tânjea să reclădească în juru-i vechea icoană fericită a acelei părți de lume al cărei miez fusese ea până atunci! Şi pentru a reîntoarce între oameni stările de altădată, era pornită la a face orice pentru a se ajunge la o deplină împăciuire de obşte. Un întâi pas îl făcu pe această cale în clipa când, sfârşită de sfială, se hotărî să încerce să-şi înduplece princiarul soț ca să se arate cât mai îngăduitor față de amărâții de întemnițați, chiar dacă nu prea erau vrednici de milă.

- Măria Voastră, suntem bătrâni de acum şi trebuie să grijim de liniştea sufletelor noastre pe ceea lume! N-are

Material cu drept de autor

rost să le încărcăm tocmai acum cu păcatul unor osânde de sânge!

Doamna îi vorbi ca de obicei soțului ei, slujindu-se de cuvintele îndătinate de ighemonicon şi de rânduielile din vechi lăsate de obiceiele Curții. Prin acest grai împănat de cuvinte şi înfloriturі de preamărire a slăvitului voievod, obişnuit sfetnicilor, pe cât de sunător, pe atât de găunos, principesa se străduia să nu dea o clipă de înțeles că s-ar teme pentru bărbatul ei, că tremură zi şi noapte că se va stinge... Dar cineva care o cerceta cu luare aminte sau o cunoştea prea bine, întrezărea cu uşurință adevărul dincolo de cuvintele ei căutate şi măsurate, adică ghicea dogorind simțăminte ei adevărate. Principele, care-şi citea soața până în fundul sufletului, îi înțelese îndată zbuciumul care-o căznea, cu atât mai mult cu cât şi el îşi da seama că sfârşitul îi era aproape şi că a sosit vremea să se gătească... De aceea îi mărturisi fără ocol:

- Şi pe mine mă frământă asemenea gânduri... Voi închide în curând ochii şi n-aş voi să mă apese alte păcate...

- Luminate stăpâne, sunteți încă în putere, boala e trecătoare! o întoarse repede doamna, încercând o îmbărbătare, căci vorbele care-i scăpaseră erau posomorâtoare şi socoti că trebuie să le îndrepte.

Dar Matei o întrerupse cu o fluturare a lehamite din mână.

- Nu are rost să ne mai înşelăm. În curând bunul Dumnezeu ne va chema la sine şi trebuie să fim pregătiți pentru clipa aceea... Din păcate însă pe ucigaşi nu-i pot slobozi şi nici ierta. Nu este vorba de ură, nu este vorba de o înverşunare pătimaşă împotrivă-le, deşi aş fi îndreptățit la ea! Însă a le dărui slobozenia în împrejurările în care la scaunul nostru pofteşte acel fiu netrebnic al răposatului nostru potrivnic, înseamnă a ne surpa stăpânirea cu mâna

Material cu drept de autor

noastră. Şi nu mă gândesc atât la mine, cât la nepotul nostru, la a cărui netulburată viitorime năzui!

Oftă a obidă şi tăcu o vreme dus pe gânduri. Principesa îi întâmpină tăcerea cu răbdătoare cuviinţă.

- E sfâşietor de greu să potriveşti în cumpănă inima şi mintea. Cerinţele celei dintâi ne îndeamnă la îndurare, poruncile celeilalte ne îndrumă spre prevedere şi neîngăduinţă... Pe care s-o asculţi, imboldurile căreia să le urmezi?

- Poate vă va lumina pronia ca să găsiţi cea mai nimerită dezlegare... făcu împăciuitor doamna, care la drept vorbind nu întrezărea nici o ieşire din impas.

- În clipa de faţă nu văd decât o singură cale de scăpare: să-i ţin pe împricinaţi în temniţă cât voi mai trăi, lăsând urmaşului meu povara de a le hotărî viaţa sau moartea. Dacă acesta va avea destulă dragoste pentru mine şi va socoti nimerit, mă va răzbuna, de nu... Facă-se voia Celui de Sus! Las totul în seama bunăvoinţei şi judecăţii scoborâtorului meu!

Lumea nu înţelegea însă rostul şovăielilor şi tărăgănărilor lui Matei şi şi le îndreptăţea în felul ei. Cei mai mulţi socoteau că amânarea e menită să lase vreme pentru pregătirea unei răzbunări pe cât de sângeroasă, pe atât de perfide. De altfel chiar lungirea la nesfârşit a întemniţării sub ameninţarea osândei la moarte era o cale înceată, dar peste măsură de chinuitoare, de zdrobire sufletească a celor închişi...

- Nu e greu de înţeles ce se petrece în cugetul principelui, îşi dădu cu părerea într-una din zile marele postelnic Constantin Cantacuzino, înfăţişând lucrurile aşa cum şi le tălmăcea el. Simte moartea apropiindu-se, o simte dându-i târcoale, atingându-l cu aripa ei nevăzută şi e cuprins de pizmă împotriva unora ca paharnicul Hrizea, sau Brătăşanu Mihu sau Cârstea Cornăţeanu, tineri în putere,

Material cu drept de autor

cărora le este deschis viitorul. El se răzbună pe ei nu atât pentru că sunt uneltitori, ci se răfuieşte cu snaga lor trupească, cu viaţa care lor le stă înainte, deci se răzbună pentru ceea ce lui îi fuge printre degete, pentru ceea ce la el s-a isprăvit. Tocmai din această pricină nu vor cunoaşte scăpare, căci împotriva chipului acestuia de a pricepe lucrurile nu poţi găsi cuvânt de înduplecare! E cu putinţă ca să dovedeşti că cineva nu e vinovat de o anume fărădelege, poţi afla martori care să jure pentru asta, dar nu poţi tăgădui că un flăcău e tânăr şi că are tot viitorul în faţă, iar ţie îţi lipseşte! Te munceşte simţământul că pe undeva eşti prădat în chip hoţesc! De ce i-a ocolit deocamdată cu osânda?! Vodă îi lasă desigur să se perpelească la gândul nefiinţei, şi-i chinuieşte cu năluca morţii, căci arde de dorinţa de a-i sili să-i împărtăşească spaimele şi caznele, să-i nevoiască să trăiască şi ei cel puţin o parte a zbuciumului său de om ajuns la capătul zilelor. Este vorba de ciuda de a se vedea singur ajuns în pragul nenorocirii, de a fi doar el lovit de soartă! Iar în temeiul ciudei se canoneşte să-i tragă şi pe alţii după sine, ca răzbunare că aceştia vor rămâne vii în urmă-i! Abia acum bătrânul apare sub chipul său adevărat. În dosul obrăzarului pe care-l purta de când îl ştim, care închipuia numai bunătate, omenie, nepărtinire, dreptate, s-a ascuns toată viaţa un munte al nesaţului de putere nemărginită, tiranicească, o plecare spre o stăpânire noptoasă, o iubire de sine întunecată, hrăpăreaţă şi prădalnică! Ei bine, toate aceste scăderi ascunse cer o jertfă, sau chiar mai multe... La destui oameni, abia în clipa când îşi dau duhul, iese la iveală toată ticăloşia pe care o viaţă întreagă au dosit-o în fundul sufletului!

Vasile din Corcova, supt înrâurirea aceluiaşi fel de gândire, când se înfăţişă în faţa principelui spre a-i desluşi mersul cercetărilor, socoti că acestuia îi va face plăcere dacă-i va înşira toate grozăviile pe care le făptuise pentru a

Material cu drept de autor

smulge trebuitoarele mărturii din gura întemnițaților. Matei vodă rămase însă nepătruns şi rece, de-ai fi zis că nu-i păsa de nimic. Nu-i aduse nici o laudă pentru nemăsurata-i credință! Marele armaş era descumpănit şi puțin dezamăgit. Râvna sa nu era oare binevenită?! Dorea Măria Sa altceva?! El se aşteptase să-i fie primite veştile într-un chip cu totul osebit, încât să-i poată citi mulțumirea pe față. Ar fi ascultat de orice poruncă, numai ca să-i poată fi pe plac, dar nu i se spuse nimic, nu primise nici un semn de îndrumare, încât era de tot descumpănit... În cele din urmă Vasile ajunse la încheierea că cei mari nu sunt niciodată în stare să prețuiască cum se cuvine jertfele celor care-i slujesc cu deosebită credință şi din această pricină le pierd dragostea.

Lucrurile se înfățişau însă mult mai simplu. Domnul socotise că se făcuse îndeajuns, că alți vinovați nu mai erau necesari, că totul se putea opri aici. Însă nu era potrivit s-o mărturisească deschis, în auzul lumii. Asemenea mărturisire ar fi fost pe potriva unei hotărâri de a se învoi cu descăunarea sa, iar el nu era deloc înclinat să se dea de-o parte. Sârgul armaşului îl stânjenea, dar nu i-o putea spune verde în față. Dorințele trebuia să i le ghicească singur. Adevărul nu mai era dorit de nimeni, nici chiar de el însuşi, care poruncise să fie căutat!

*

* *

Material cu drept de autor

Capitolul XXIII

După dezamăgitoarea întrevedere cu principele, râvna marelui armaş cam secătuise, dar din păcate nu în asemenea măsură încât s-o bage de seamă şi lumea, de aceea în cetatea de scaun mai dăinuia un simțământ de neliniște, de spaimă, de amenințare nedesluşită. Deşi Vasile din Corcova nu mai băgase pe nimeni la popreală, în afara unor hoți ori spărgători dovediți, în târg se istoriseau mai departe, pe şoptite, zvonuri care trezeau fiori. Cu stăruința de dinainte se vorbea tot despre întemnițări tainice, petrecute în fapt de noapte, despre dispariții ciudate de oameni, care nu mai fuseseră după aceea revăzuți vreodată.

Încă de pe vremea răzmeriței ostăşeşti boierii îşi înarmaseră slugile până în dinți şi le puseseră să privegheze straşnic pe la porți, pe după zăplaze, prin jurul caselor, prin tinzi sau acareturi. După liniştirea lefegiilor, aceste măsuri de prevedere nu fură însă lăsate de izbelişte, ci dimpotrivă,

Material cu drept de autor

stăpânii le sporiră, ba le rânduiră chiar mai temeinic, căci o teamă izvorâtă din nălucile unor nelămurite presimțuri îi apăsa zi şi noapte pe toți. S-ar fi zis că țara e în vreme de război sau că s-ar fi aşteptat la o năvală tătară.

Se vorbea cu fereală despre soarta acelora puşi în obezi, despre cercetările sângeroase ale gâzilor, despre schingiuiri şi multe alte lucruri groaznice, care s-ar fi petrecut în hrubele de sub palatul cel vechi. Dar nimeni nu ştia nimic desluşit, totul nu erau decât bănuieli, înflorite mai mult sau mai puțin după puterea de închipuire a povestitorilor. Cum grosul urzitorilor erau dregători de starea a doua ori a treia, sau doar mazili, deci oameni mai puțin cunoscuți şi prețuiți în lume, prin urmare de mai mică însemnătate, luarea aminte pentru soarta lor începu să scadă destul de repede.

Dar dacă ursita uneltitorilor de rând începu să intre pe îndelete în colțul de umbră al nepăsării, zarva din jurul lor stingându-se cu încetul, nu la fel se întâmplă cu zvonurile despre mitropolit. Era limpede că destinul mărunților otrăvitori întemnițați nu putea fi pus în cumpănă cu cel al capului duhovnicesc al întregii Ungrovlahii. Prin cununa sa de prinț al bisericii, prin legăturile sale cu cei mai de seamă veliți ai țării şi cu înalții ierarhi băştinaşi sau străini, se ridica cu mult deasupra stării unui boiernaş de rangul al doilea ori al treilea, sau a unui mazil. Drept aceea nu era tocmai uşor de înlăturat; nu putea fi făcut să dispară cu una, cu două. Înfruntarea cu el devenea de aceea tot mai spinoasă, iar dezbinarea creştea. Nu vor lipsi rugămințile, povețele, chipurile nepărtinitoare şi prevenitoare, îndemnurile de neguțare, ba chiar şi amenințările, venite din cele mai felurite părți, dar mai ales din partea arhiereilor de cel mai înalt rang. Chir Ştefan întrevăzuse imediat că se va stârni o uriaşa vâlvă în jurul său, de aceea întâmpina învinuirile care i se aduceau cu o măreție şi un despreț fără

Material cu drept de autor

de margini, ca unul aflat cu mult deasupra unor asemenea scârnave mărunţuşuri.

Cei mai înverşunaţi împotrivitori la celuirea sa erau înalţii ierarhi de la mitropolie, dar şi unii arhieri de prin ţară, căci Ştefan ştiuse să adune în juru-i o adevărată şi destul de puternică tabără de părtaşi, sau, folosind vorbirea de astăzi, am zice că se pricepuse să-şi făurească un „partid clerical", mădularii căruia nu se împăcau cu gândul de a-şi pierde înrâurirea şi foloasele de care aveau parte de pe urma oblăduirii pe care le-o dădea. Sub aripa-i sa ocrotitoare toţi aceştia dobândiseră înalte slujbe bisericeşti şi felurite ranguri arhiereşti, îşi rotunjiră câştigurile, împlinindu-şi poftele de huzur, încât îşi putură îngădui să ducă o viaţă plină de înlesniri. Ori ei nu aveau poftă să se vadă lipsiţi, aşa deodată, de preţioasa mană pe care puseseră mâna. Cerniţii slujbaşi ai chiriarhiei pe care o cârmuise, egumenii celor mai mari însemnate mânăstiri înfiripau cu toţii temelia steagului de luptă aflat sub deplina sa ascultare şi nu erau de fel grăbiţi să-l părăsească, căci, pierzându-l, însăşi înfloritoarea lor stare era primejduită să ajungă la scăpătat...

Dar chiar foştii potrivnici ai preafericitului păstor sufletesc îşi schimbară dintr-o dată părerile şi purtarea faţă de el. Preschimbările înnoitoare pe care Ştefan încercase să le aducă bisericii româneşti nu încântaseră toţi ierarhii, iscând destule nemulţumiri. Dacă sporirea treptei de învăţătură a popilor nu stârnise prea mari patimi şi cârteli, încercările de a înlocui aleasa limbă slavonă, limbă dăscălească înaltă, cu amărâta limbă română, vorbire a gloatei de rând, zădărâse pre mulţi, socotindu-se că prefacerea va scârnăvi şi măscări sfintele slujbe, care vor deveni nişte ţărănii, pe cât de necioplite, pe atât de îndobitocitoare.

Material cu drept de autor

Cugetele se încinseră într-atât, încât preafericitul chir Ştefan fu învinovăţit de a suferi de păcatul eresului[7], fiind atins de ispita de a face jocul calviniei venite din zările apusului, faţă de care pravoslavnica credinţă românească îşi arătase cu mai bine de zece ani în urmă neîncuviinţarea în chipul cel mai răspicat. Iar faţă de cele scrise în „Răspunsul la catehismul calvinesc", aşternut pe hârtie de mitropolitul Moldovei Varlaam şi care fusese primit şi întărit de toţi arhiereii din Moldova şi Ungrovlahia, hotărârile lui Ştefan păreau de-a dreptul o pângară zădărâtoare! Ele stârniră până şi nemulţumirea unor mireni, precum Udrişte Năsturel, cumnatul domnului, care-l înrâurise în această învrăjbitoare pricină chiar şi pe slăvitul principe. Ori dacă înnoirile dorite iscaseră aprinse porniri potrivnice până şi între cei de dinafara cinului, nu trebuie să mire că între arhierei dezlănţuirea era şi mai aprigă.

Din rândul celora din urmă, peste măsură de întărâtat se arătase cu deosebire cuviosul Serafim, vlădica de Buzău. El se aşezase în fruntea ierarhilor care cârteau neîncetat şi făţiş împotriva mai marelui lor, devenind destul de stânjenitor pentru preafericitul şezător în sfântul scaun. Dar în clipa când domnul ameninţă să-l judece şi să-l osândească pe mitropolit, supunând biserica ascultării mireneşti, încălcându-i astfel neatârnarea şi întâietatea în trebile obştii, chiar şi acest „înrăit" vrăjmaş al chiriarhului – dacă se poate spune aşa – îşi schimbă dintr-o dată felul de a-l privi şi apreţui pe fostul potrivnic. Din cârtitor înveninat, pornit asupra lui chir Ştefan, deveni pătimaş apărător al său. Pe cei din cinul slujitorilor lui Dumnezeu nimeni nu-i putea judeca şi osândi decât numai sinodul sfinţilor părinţi, fără amestecul vreunui mirean. Lumea dinafară nu avea a-şi vârî nasul în trebile lor. Ori cum asemenea lucru era pe cale să se întâmple, Serafim trecu repede peste deosebirile de păreri şi

[7] Eres = erezie.

Material cu drept de autor

începu să-şi bată capul, căznindu-se să găsească un mijloc de a-l scoate pe măritul arhiereu din mâna aşezămintelor puterii lumeşti.

Prea-smeritul mitropolit, care vedea că toți ierarhii făceau zid în jurul său, chiar şi aceia care nu-l prea înghițiseră până atunci, se simți îmbărbătat şi deveni mai îndărătnic şi mai îndrăzneț. Principelui nu-i va fi atât de uşor ca să-l biruiască, cu atât mai mult cu cât el era hotărât să lupte până la capăt, îşi zicea înalt-preasfinția sa. Nici prin cap nu-i trecea să se resemneze şi, din prea multă prevedere, să se pitească pe undeva la adăpost, asemenea lui Varlaam, cel care-i era de-o seamă în Moldova. Chiriarhul de dincolo, în loc să-l înfrunte plin de îndrăzneală pe noul domn, acel uzurpator Gheorghe Ştefan, şi să se împotrivească dârz încoronării, punându-i tot soiul de piedici născocite, se mulțumise doar să fugă în chip laş şi, deşi luptele nu se isprăviseră în Moldova, devenise limpede că, din pricina acestei slăbiciuni, îşi pierduse locul în câştigul lui Ghedeon, vicleanul episcop de Huşi. Poticneala i se trăgea de pe urma mai multor greşeli; cea dintâi – şi poate şi cea mai nemăsurată – era aceea de a fi lăsat gol scaunul păstoriei sale; apoi se grăbise să se împace cu soarta, şi, în loc să-şi înfrunte dârz potrivnicii, socotise mai la îndemână să se ascundă pe undeva printr-o mănăstire pierdută prin munți, lepădându-se aici de orice alte năzuințe de mărire! Deci frica de primejdii şi plăcerile vieții tihnite îi aduseseră pieirea.

El, Ştefan, dimpotrivă, era hotărât să nu-i repete greşelile, şi de aceea nu pregeta să-şi pună chiar viața în joc pentru a înfrunta cu semeție stăpânirea, apărându-şi rangul pe care-l dobândise. Nu se va lăsa stăvilit din cale de o ființă aflată pe patul de moarte. Cel mai însemnat lucru era să câştige timp, căci domnia veche nu mai putea ține mult, iar o domnie nouă schimba din temelie mersul trebilor!

Material cu drept de autor

Boierii, dacă erau maziliți, pierdeau dintr-o dată totul, devenind, din mari dregători, nişte fiinţe oarecare, pierdute în învălmăşeala cinului lor, deasupra căruia nu se ridicau prin nimic. Acolo erau toți de-a valma. Lui însă, Matei vodă îi putea smulge doar scaunul şi cârja. Rangul arhieriei şi renumele legat de ea îl păstra şi prin aceasta rămânea un potrivnic neadormit, aflat la pândă, ascuns precum jarul care mocneşte sub cenuşă, în stare oricând să isca noi vâlvătăi. Deci nu rămânea o piedică oarecare de neluat în seamă, care putea fi trecută uşor cu vederea. Iar lui nici prin cap nu-i trecea să se lase păgubaş în vreun fel! La vârsta sa de nici cincizeci de ani, înalt-preasfântul Ştefan se socotea în puteri, un om care nu are încă dreptul să se dea bătut în fața vieții, un om cu viitorul în față. Principele trebuia să se cumpănească bine înainte de a-l alunga. El, de altfel şi în temeiul urzelii în care se vârâse, era încredințat că mulți boieri nu vor merge alături de voievod în războiul pe care-l dezlănțuia, mai ales că erau întărâtați şi de tot cinul duhovnicesc care-i rămăsese credincios; ori cu un reazem atât de puternic, îi era lesne să pricinuiască schimbări din cele mai neaşteptate şi mai năucitoare.

Oricum, încăpățânata sa împotrivire era în măsură să prilejuiască noi frământări, asemenea celor din vară, care băgaseră toată tagma celor aleşi în sperieți. Cine ar mai fi fost atât de nesăbuit încât să dorească reîntoarcerea acelor rele, când rănile de pe urma răscoalei oştenilor nici nu apucaseră să se închidă?! Desigur că în primul rând divaniții nu erau prea încântați de priveliştea unor tulburări de acest soi şi de aceea, ca să le preîntâmpine, se vor grăbi să-i țină partea. Nici chiar domnul nu putea nesocoti asemenea primejdie! Nu încăpea îndoială că chiar şi el se va strădui să prevină înfruntări pătimaşe şi furtunoase, în stare să-i clatine stăpânirea. Deci se găseau căi de a-l sili să bată în retragere, dacă sârguia să-i țină piept cu destulă dârzenie...

Material cu drept de autor

Temeiurile puse în joc erau nespus de mari, iar încleştarea se vestea pe măsura lor: crâncenă şi lipsită de orice înţelegere ori îngăduinţă pentru potrivnic. Pentru omul de rând – amărât meşteşugar sau sărman român – aceste lupte surde, aceste mânuieli făcute în ascuns, pe dedesubt, dar peste măsură de întinse, erau greu de înţeles; de altfel răsunetul lor răzbătea nedesluşit şi împuţinat până la auzul său, cernute fiind cu grijă de cei vârâţi în ele, care căutau să le înfăţişeze a fi cât mai îndreptăţite şi mai vrednice, ascunzând la drept vorbind adevărul.

„Prostimea" vedea cu nedumerire doar că nişte domni foarte mari se duşmănesc şi se gâlcevesc între ei, se ridică chiar împotriva principelui şi a orânduielilor, ori urzesc chiar omoruri, în temeiul unor închipuite nevoi grabnice ale ţării. Dar ţara pentru care se zbăteau cu atâta patimă, cine era? Nu cumva aceea mulţime de nărod sărman, care nu pricepea nimic din mulţimea nedesluşitelor hărţuieli iscate în lumea de sus?! De bună seamă că da. Dar ce folos trăgea ea, gloata, din uneltirile şi uciderile făptuite?! Bineînţeles că nu prea întrezărea vreunul, decât numai iscarea unor tulburări, care stricau tihna şi bruma de bunăstare a vieţii ei de zi cu zi.

Pe de altă parte voievodul îi spânzura şi-i descăpăţâna pe cei de dinainte, care-şi trâmbiţau jertfirea de sine pentru trebuinţele obştii, mărturisind că la rându-i o face tot din iubire pentru ţară, pentru glia strămoşească, pentru neam şi pentru norod! Dar el, norodul, iar nu se alegea cu vreo dobândă. Dimpotrivă, după fiecare răfuială, preaslăvitul domn, un necruţător storcător de biruri, îl mai împovăra cu nişte dări, ca să-şi împlinească paguba suferită în vremea dezbinărilor... La atâta se mărginea tot folosul care-l avea! De aceea mulţimea celor de rând rămânea nepăsătoare faţă de şlehtele care se încleştau, iar frecuşurile din sânul stăpânitorilor nu-i atrăgeau luarea aminte. Gândul

Material cu drept de autor

i se putea îndrepta cel mult spre o răscoală, o ridicare de-a valma a întregii gloate a oropsiților, care le-ar fi putut aduce unora din sânul ei un oarece câştig, pe seama jefuirii celor avuți. Dar erau destul de puțini aceia care trăgeau nădejde de a se putea căpătui statornic şi pentru îndelungă vreme pe asemenea cale, încât chiar şi cei nemulțumiți nu credeau că o răbufnire de acest soi le-ar aduce izbăvirea... Era cel mult un mijloc de a se răzbuna...

În schimb tagma celor de spiță – care luase asupră-şi dreptul de a cârmui țara, neîngăduind pe nimeni altcineva alături de ea – setoasă de cât mai multă putere, era ispitită să se vâre în urzelile cele mai încurcate, poftind la ele ca la o desfătare. Pentru cinul ei înfruntarea care taman se ițea în zare se vestea pe cât de îmbietoare, pe atât de plăcută şi se bucura să o guste cu nemărginită lăcomie.

Cel mult în ochii târgoveților de rând îndreptățirea opririi la palat ca neprețuit musafir a preafericitului părinte mitropolit să fi găsit crezare. Pentru ceilalți însă, în frunte cu sfetnicii, nu încăpea îndoială că în spatele frumoaselor vorbe de ospeție, a vorbelor de sfâşietoare recunoştință pentru reazemul dat perechii princiare în aceste clipe de restrişte, se ascundea altceva. Pentru ei era limpede că cele petrecute închipuiau, fără doar şi poate, o întemnițare ca oricare alta, care nu mai lăsa loc de alte înțelesuri ori tălmăciri. De altfel spusele veninoase ale unor divaniți, chiar şi a acelora care țineau parte prea-cucernicului chiriarh, dovedeau fără tăgadă cel puțin două lucruri. Mai întâi arătau că nu se lăsau înşelați de părelnicii, fiind pe deplin încredințați că preacuviosul părinte e ținut la popreală. Iar pe de altă parte dădeau de înțeles că nu prea cred în nevinovăția preasfântului. Dar ei erau totodată de părere că nu poate fi socotită potrivită clipa pentru a-l osândi, ținând seamă de împrejurarea că principele era pe cale de a pieri, iar judecându-l chiar acum

Material cu drept de autor

pe ierarh nu se ocolea impasul în care se găsea țara, ci acesta se adâncea.

Mergând pe firul unui asemenea gând, chiar a doua zi după învâlvoratul sobor care da în vileag încercarea de otrăvire a principelui, venind la Curte, vel vornicul Preda Brâncoveanu nu-şi putu înăbuşi nişte cugetări răutăcioase:

- Numele de Ştefan o fi fost el odinioară al unui mucenic, care, plin de dăruire de sine, se jertfea pentru credință. Azi pare-se însă că lucrurile s-au cam schimbat. În zile noaste numele e ursit să întrupeze necredința şi trădarea.

Prin cuvintele sale, boierul nu făceau trimitere numai la mitropolit, ci şi la celălalt Ştefan, cel care-l uzurpase pe domnul legiuit al Moldovei şi-şi zicea în ultimele zile, cu mândrie, Ştefan vodă. Marele postelnic Constantin Cantacuzino, care-i era cuscru, după ce-l ascultă veselit, zâmbi subțire, întorcându-i vorba:

- Şi ți se pare de mirare?! La ce te-ai fi putut aştepta de la unul abia ridicat din obiele?! Uiți că-şi trage rădăcinile dintr-un sat amărât de moşneni de prin Oltenia! Iar ăsta, de neamul cel mai prost cu putință, a ajuns să ne păstorească pe noi, de spița cea mai aleasă!

Marele vornic fu puțin zădărât, căci, proslăvind „spița aleasă", postelnicul, prin felul cum rostea cuvintele, stăruind anume asupra unora, era vădit că nu se gândea decât la sine, nu şi la el, căci, aşa cum se întâmpla de obicei, nu uita să le atragă tuturor luarea aminte că e scoborâtor din casa chezarilor[8] bizantini, nu ca ei, ceilalți, nişte căpătuiți ridicați de jos, mult în urma clipei când neamul său ajunsese la o strălucire fără seamăn! Deşi se simțea atins în mândrie de subînțelesurile ascunse ale răspunsului, care numai părelnic era nevinovat, vel vornicul pufni doar pe nas şi-şi înghiți judecata usturătoare care-i stătea pe limbă. În acea

[8] Împărați = cezari

Material cu drept de autor

clipă era mult prea îngrijat de soarta mitropolitului, ca să se lase abătut spre alte pricini de zâzanie.

- Mă întreb de altfel dacă a greşit cu adevărat prin ceea se zice c-ar fi făptuit. Oare cele întâmplate nu erau cumva trebuitoare? Pe de altă parte, o fi de neam prost, dar am simțământul că arhiereii fac zid în juru-i! Cred că stăpânirea va cam avea de furcă cu tot cinul!

- N-aş zice că dau în brânci cu iubirea pentru el. Sunt desigur porniți, ca un furnicar întărâtat, pentru că puterea lumească se amestecă în trebile lor. Doar se socotesc o lume aparte, pe care noi mirenii n-avem dreptul s-o judecăm şi nu avem nici căderea să-i aflăm tainele. Dacă vreunul de-al lor a greşit cumva, socot că numai ei au dreptul de a-i cântări metehnele şi de a-l osândi, şi doar în ascuns, departe de ochii muritorilor de rând. Gloata nu se cuvine să le ştie păcatele şi scăderile. În fața acesteia, dânşii trebuie să rămână undeva foarte sus, desăvârşiți şi învăluiți de cununa unei depline neprihăniri...

- Dar oare caterisirea sa ne-o fi de vreun folos? Ce crezi, cuscre?

- O faptă zadarnică, care doar tulbură stările țării. În zare se simte iz de domnie nouă, care va aduce schimbări cu totul potrivnice celora la care năzuieşte vodă acum. Poate pentru liniştea tuturor şi pentru aşezarea trebilor, ar fi mai bine să fie iertat. Nu cred că e nimerit ca biserica să fie zădărâtă în astfel de vremuri nestatornice! Caterisirea vinovatului va face tot cinul sutanelor să zumzăie ca un stup întărâtat, lucru care va putea aduce şi poporenii la fierbere, căci vorba popilor are destul de mare înrâurire asupra prostimii! Ori asta ne mai lipseşte! Oare cele petrecute acum câteva săptămâni nu ne sunt de ajuns?

Dar Matei nu era prea uşor de înduplecat ca să încuviințeze iertarea, cu atâta mai mult cu cât nu era vorba numai de bănuielile de hainie de acum. Vrăjmăşia sa față de

Material cu drept de autor

chir Ştefan era mult mai veche, ea născându-se cu vreo cinci ani în urmă. Atunci, pe la sfârşitul primăverii, se pristăvise preafericitul întru Domnul chir Teofil, care păstorise în pace asupra țării vreme de doisprezece ani.

După cele îndătinate, în scaunul mitropolitan ar fi trebuit să fie ales vlădica de Râmnic, care se nimerise a fi atunci un anume Ignatie Sârbu. De altfel episcopul de Buzău, peste măsură de bătrân, bolnav şi cuprins de neputințe trupeşti, nu amenința să-i devină un potrivnic vrednic de luat în seamă. Pe deasupra chiriarhul care păstorea asupra Olteniei, acel Ignatie Sârbu, se bucura şi de o osebită oblăduire voievodală, fiind peste măsură de plăcut lui Matei, încât toți îl şi vedeau purtând mitra celui răposat.

Dar lumea duhovnicească nu-l privea ochi buni pe chir Ignatie, care era socotit a fi un nechemat, aridicat în chiriarhia vlădicească de dincolo de Olt prin uşa din dos, ocolind treptele arhiereşti rânduite de datină, lucru care în bună parte era adevărat.

Ignatie era într-adevăr omul lui Matei vodă. Îl slujise încă de pe vremea când acesta nu era decât un fost agă muntenesc hoinar, care, surghiunit fiind, pribegea la întâmplare prin Ardeal. Gurile rele ale răsfățaților principelui de atunci, un anume Leon vodă, spuneau plin de dispreț despre boier, că e un mazil plecat în haimanalâc, trăitor din pomana craiului. De altfel în acei ani nici de capul viitorului arhiepiscop nu era mare lucru; abia de izbutise să dobândească smeritul hram de popă de mir, deci, la drept vorbind, nu se ridica prin nimic deasupra stării omului de rând. Dar culmea era că parohia pe care o dobândise nici măcar nu se găsea în țară, ci din jos de Dunăre, la Nicopole! Fiind însă un misit iscusit, neîntrecut în cele mai gingaşe sămsăreli, vorbitor plin de dăruire, cunoscător al multor limbi, se făcuse folositor agăi Matei de odinioară, prin neguțările începute cu Abaza paşa, cârmuitor

Material cu drept de autor

al eialetului de Silistra, care avea totodată şi îndatorirea de a priveghea asupra meleagurilor româneşti. Cum se vor fi cunoscut nu se ştie şi nici nu se va şti vreodată. Dar mijlocirea sa se dovedi atât de rodnică, încât în scurtă vreme beilerbeiul dunărean deveni cel mai îndârjit susținător din împărăție al surghiunitului Matei. Întemeindu-se pe acest reazem, fostul agă ajunge destul de curând întâi stătătorul ținuturilor pe care paşa, cu iz de stăpânitor, le numea Kara Iflak.

Noul domn nu uită neprețuitul ajutor dat lui de acel popă de mir oarecare, de dincolo de hotare. Simțindu-i-se adânc îndatorat, îl aduse în țară şi, plin de recunoştință, îl răsplăti cum ştiu mai bine. Începu prin a-l ajuta să primească o parohie din cele mai pricopsite şi mai de cinste, unde va sluji o vreme tot ca popă de mir, ca şi mai înainte. Deşi vorbea româneşte şi se socotea el însuşi român, întrucât venea de dincolo de Dunăre, gurile rele îi ziceau cu ciudă „sârbul", pentru a-l arăta ca fiind venetic şi deci neîndreptățit la măriri pe scara rangurilor bisericeşti, îngăduite numai celor de baştină, după credința lor. (Ciudată mai era şi împrejurarea că era numit sârb deşi venea dintr-un ținut locuit de bulgari!) De altfel la puțină vreme porecla va fi cuprinsă în chiar numele său, el intrând cu ea în istorie.

Dar cum curând după aceea rămase văduv, calea înălțărilor i se deschise dintr-o dată, Matei având grijă să-i fie încredințate felurite arhierii din cele mai deosebite. Milosteniile princiare se urmară cu iuțeală unele după altele şi atinseră culmea, stârnind zădărârea de obşte a cinului duhovnicesc, când, slobozindu-se scaunul vlădicesc al Râmnicului, acesta fu încredințat oblăduitului domnesc de oploşeală, nesocotindu-se, chipurile, datinile şi dorințele ierarhilor. Toată tagma smeriților purtători de sutană fierbea de atunci împotriva lui Ignatie, în primul rând pentru că socotea că dreptul cinului de a se cârmui de sine stătător

Material cu drept de autor

fusese ştirbit, puterea mirenească îngăduindu-şi să-i încalce neatârnarea! Apoi toţi erau de părere că „sârbul" primise vlădicia nu pentru slujbele făcute aşezămintelor bisericeşti, ci pentru cele făcute domnului; deci urcase în scaunul păstoresc pe nedrept, pe o uşiţă dosnică, în chip silnic, încălcând cele legiuite. Deci noul chiriarh era privit nu ca un arhiereu adevărat şi îndreptăţit la rangul la care ajunsese, ci ca o unealtă şi o iscoadă princiară, venită dinafară, care siluia biserica, înlesnind amestecul puterii mireneşti în treburile ei lăuntrice, aducând-o astfel la cheremul stăpânirii! Era deci un vânzător al cinului, unul dintre aceia care se înfrăţise cu potrivnicii.

Pe deasupra cei mai de seamă arhierei de atunci ai ţării fură cuprinşi de pizmă, căci ei socoteau că au merite nemăsurat mai mari decât un popă de mir văduv – şi încă unul de pripas –, pricină din care se simţeau răniţi până în fundul sufletului că fuseseră daţi de-o parte în folosul unui venetic oploşit la pomana domnească, care, dacă lucrurile s-ar fi desfăşurat firesc şi legiuit, n-ar fi putut năzui la mai mult decât să le deschidă oblonul de la rădvan, când dădeau să coboare! De aceea, de mai bine de şaptesprezece ani pornirea împotriva lui Ignatie era de obşte, deşi nimeni nu cuteza să cârtească pe faţă. Dar tăcerea înăbuşită de frică nu schimba simţămintele ascunse, ci dimpotrivă le făcu să dospească. În taină era deci tăgăduit de toţi, fără nici o deosebire, fiind socotit un fel de spin mirenesc înfipt în coasta pravoslavnicei biserici munteneşti.

Deci la pristăvirea, cu vreo cinci ani în urmă, a preafericitului chir Teofil, cârmuitorul priveghetorilor duhovniceşti ai norodului, vechea vrăjmăşie împotriva lui Ignatie răbufni din nou, în toată cuprinderea ei. Numirea sa părea însă de neînlăturat, de vreme ce se bucura de ocrotirea voievodului şi pe deasupra ţinea vlădicia de la care, veacuri de-a rândul, fuseseră înălţaţi mitropoliţii. Aşa cum odinioară

Material cu drept de autor

nimeni nu se putuse pune stavilă ungerii sale ca vlădică de Râmnic, aşa se părea că nici acum nimeni nu se putea împotrivi aridicării sale ca întâistătător al bisericii pământene, în ciuda împotrivirii de obşte a slujitorilor acesteia.

Dar, deşi cu totul nevolnic trupeşte, episcopul de Buzău, un anume chir Ştefan, se dovedi peste măsură de iscusit în țeserea de uneltiri, întrecând prin viclenie pe cei care se lăudau a fi în deplinătatea puterilor! El fu acela care găsi mijlocul de a-l înlătura din cale pe Ignatie şi de a silnici voia domnului. Toți arhiereii îi primiră deîndată gândul, căci toți erau de părere că biserica trebuie să fie şi să rămână un cin închis şi părtinit, cu legile şi rânduielile sale aparte, în trebile căruia mirenii nu aveau a se amesteca, ele rămânând o taină pentru ei. Neînțelegerile iscate, ori păcatele întâmplate în sânul acestei cucernice lumi trebuiau judecate departe de ochii celorlalți muritori, numai în sinoadele înalților ierarhi, fără martori nedoriți.

Deci, la îndemnul chiriarhului buzoian se întruni în grabă un sfânt sobor pentru căutarea unui urmaş la înaltul scaun rămas slobod. În răstimpul adunării, la care Ignatie nu apucă să ajungă, se statornici o nouă rânduială, după care de acum încolo să nu mai fie aridicat ca părinte mitropolit unul din vlădicii în slujbă, şi cu deosebire cel de Râmnic, aşa cum cerea datina de până atunci, ci alegerea să se oprească asupra unuia din numeroşii monahi ai lumii pravoslavnice a Ungrovlahiei, care nu trebuia să se fi atras luarea aminte a lumii prin înaltele arhierii de care se bucurase până atunci, ci prin adâncă şi nestrămutată credință, prin înaltă învățătură şi temeinica ştiință a bucoavnelor catehetice.

În cea mai mare pripă, pentru a o lua înaintea domnului şi a-l împiedica să afle de uneltire, fură trecuți la răboj celor potriviți pentru înălțare în slujbă catigumenii a trei mânăstiri mai de seamă şi, în temeiul tainicei hotărâri, fu

Material cu drept de autor

alcătuită o carte către marea patriarhie de la Constantinopol, în care se istoriseau cele statornicite la neobişnuitul sinod. Uricul fu trimis neîntârziat acesteia, însoţit de rugămintea ca preafericiţii şi prealuminaţii părinţi duhovniceşti ecumenici să numească dânşii pe unul din cei trei cucernici închinători asupra cărora se opriseră ei, după adâncă chibzuială şi obştească învoială.

Ruga căzu într-o clipă din cele mai nepotrivite, căci lupta pentru mitra patriarhală era în toi, pentru ea înfruntându-se cu osebită dârzenie prea-smeritul Ioanichie al II-lea şi prea-piosul Parthenie al II-lea, care de altfel îşi va învinge până la urmă potrivnicul, care era însă departe de a se da bătut. Pentru a nu li mai încurca trebile cu asemenea nimicuri, mădularii sfântului sobor ţarigrădean răspunseră în grabă că cel din fruntea răbojului e taman potrivit pentru înălţarea în arhieria rămasă slobodă. Acesta se nimeri să fie egumenul Tismanei, care împrumutase întru călugărie numele celui dintâi mucenic jertfit pentru cele creştine, prea fericitul sfânt Ştefan, cel ucis cu pietre de fraţii săi evrei.

După nici două săptămâni sosi, adus pe calea apei, hrisovul de întărire al aceluia cerut de ierarhii băştinaşi. Astfel bâjbâindu-se, Matei se pomeni pus în faţa faptului împlinit. În locul oblăduitului său, în arhierie fusese ales un altul. Cum la mijloc era cuvântul şi dorinţa patriarhului, principele înghiţi în sec şi nu se împotrivi, dar nici nu voi a uita pângara care i se făcuse. Îşi dădea prea bine seama că cele petrecute dovedeau o aprigă împotrivire a înalţilor ierarhi faţă de voinţa sa. Deci întreaga şleahtă a purtătorilor de sutane îşi îngăduia să nu-l asculte, ceea ce nu putea fi trecut cu vederea! Încă de atunci era hotărât să-şi scoată pârleala, dar trebuia să aştepte clipa când i-o veni apa la moară. Cu episcopul de Buzău nu se putu răfui în nici un fel, întrucât chiriarhul răposă scurt înainte de a se primi răspunsul de la Stambul. Deci nu mai apucase să se bucure

Material cu drept de autor

de izbânda vicleşugului său, dar în schimb se pusese, fără voie, la adăpost de furia voievodului. Deci se putea spune că, de destui ani, principele cam trăgea ponoasele nebăgării sale de seamă şi a prea marii încrederi arătată popimii.

Acum învinuirile lui Maćko îi dădeau putința de a se despăgubi pentru batjocura sfidătoare pe care se văzuse silit s-o înghită în urmă cu cinci ani. În sfârşit îl putea învăța minte atât pe îndrăznețul egumen oltean, dar şi toată oastea duhovnicească, în frunte cu noul chiriarh de Buzău, care-i stătea acestuia în spate, drept reazem. Trebuia să le frângă îndărătnicia şi nu avea de gând să piardă prilejul! De astă dată nu va îngădui ca necazurile petrecute în leatul 1648 de la naşterea Domnului să se mai repetuiască!

Dar, deşi la drept vorbind puterea se afla în mâna sa, putând lua, după bunul său plac, orice hotărâre, fără nici un fel de îngrădire, lupta cu biserica nu era chiar atât de simplă. Nu-şi putea ridica în cap tot cinul popesc, căci acesta avea legături în toată lumea pravoslavnică, începând din îndepărtatele ținuturi ale Levantului, până pe meleagurile friguroase ale muscalilor! Trebuia deci să mânuiască lucrurile cu multă viclenie, şi, înotând cu îndemnare între năzuințe, patimi şi prejudețe, să-i dezbine în primul rând pe arhierei. Numai că înfăptuirea celor plănuite întâmpina mulțime de oprelişti, pe care era departe de a le fi întrevăzut mai devreme; nici prin cap nu-i trecuse vreodată că i s-ar putea ivi atâtea greutăți în cale. Cele mai perfide şi primejdioase erau urzelile vlădicii Serafim de la Buzău, a cărui închipuire părea nesecată, ca vrednic urmaş al afurisitului său înaintaş, care-i jucase renghiul din leatul al 48-lea al veacului său. Nici nu mai ştia ce-ar putea să născocească împotrivă-i, ca să-i pună în sfârşit stavilă...

La drept vorbind vicleanul episcop nu arăta că ar crede în nevinovăția lui chir Ştefan, pe care nu-l înghițise la urma-urmei niciodată şi nu-şi va schimba vreodată părerea

Material cu drept de autor

despre el. Sfinția sa urmărea doar să-l scoată de sub strânsoarea puterii mireneşti, căreia îi tăgăduia dreptul de a judeca un slujitor al Domnului Ceresc. A îngădui aşa ceva însemna să fie deschis cinul purtătorilor de sutană, dimpreună cu toate tainele sale, în fața prostimii, ceea ce nu făcea decât să-i ştirbească bunul renume, să-l coboare, ştergând cununa de taină şi slavă cu care se învăluise. Deci se zbătea nu pentru mitropolit, față de care nu simțea decât o nemărginită îngrețoşare, ci pentru ocrotirea aşezământului care se întrupa în ființa sa.

Întru mântuirea înaltului chiriarh, închipui cele mai istețe şi mai năstrușnice mijloace. Între altele, poate cel mai rodnic, era acela de a cere ajutorul aşezământului ecumenic[9] stambuliot să pună o vorbă pe lângă Matei, ca să li-l încredințeze lor pe cel întemnițat, spre a-l supune judecății soborului arhieresc, pentru ca dreptul bisericii de a fi ferită de un amestec de dinafară să nu fie încălcat. Îmboldit de un asemenea gând vlădica Serafim se şi grăbi să pună grămăticii călugări din cancelariile sale să încropească două cărți, ca venind din partea fârtatului său căzut în păcatul patimilor lumeşti, una menită patriarhului Antiohiei, aflat mai pe aproape, şi anume în ospeție la Iaşi, şi alta îndreptată către patriarhul Ioanichie al Constantinopolului, față de păstoria căruia chiriarhia Ungrovlahiei era ascultătoare.

În chip meşteşugit, izvoadele începeau printr-o mărturisire a mitropolitului, care mărturisea că a picat jertfă nevinovată unor josnice uneltiri, pornite împotrivă-i de nişte vrăjmaşi, care doreau să se răzbune asupră-i. Apoi arăta că năzuieşte să fie judecat, ca să aibă prilejul de a-şi dovedi dreptatea şi nevinovăția. Dar nu ar voi să fie târât în fața unui aşezământ mirenesc, care încălca neatârnarea şi sfințenia de neatins a bisericii, ci ar dori să fie înfățişat unui

---

[9] Învestit cu autoritate extinsă asupra întregii Biserici creştine (deci cu caracter universal). – Din fr. **oecuménique.**

Material cu drept de autor

înalt sinod arhieresc, cârmuit de însuşi preafericitul patriarh. Dacă nu se oprea din vreme mersul lucrurilor, se aducea o nemăsurată atingere aşezămintelor duhovniceşti, care ar fi fost coborâte la cheremul puterii lumeşti, deci la cheremul acelora pe care-i păstorea. Oare cum se poate îngădui oilor turmei să-l judece pe păstorul care le priveghează?! Deci ruga de a i se cerceta vinile de către un sobor al unor fețe cucernice nu era un naz deşert, al unei firi roase de ifose, ci o anevoință legată de ştirbirea faimei şi prețuirii cuvenite pravoslavnicei biserici mume.

Vlădica Serafim se ferise să alcătuiască hrisoavele în numele său, şi asta din două pricini. În primul rând nu dorea ca el, care ani în şir cârtise împotriva lui chir Ştefan, uneori chiar cu destulă înfierbântare, pentru greşitele sale plecări către calvinie, să pară că şi-ar fi lăsat de izbelişte părerile, alăturându-se slugarnic părtaşilor nesuferitului mitropolit. I se părea nespus de înjositor ca să dea prilejul să se işte o asemenea credință despre el, cu atât mai mult cu cât era hotărât să ducă mai departe făclia adevăratei credințe pravoslavnice, întemeiate pe slavonie şi nu pe grosolana şi țărănească limbă românească a prostimii. O asemenea schimbare de vorbire atingea chiar fala bisericii, stăruia el cu îndârjire. Dacă liturghia va curge în graiul norodului, toți îşi vor îngădui să judece sfintele scripturi, şubrezind în acest chip evlavia nețărmurită a gloatei, clintirea căreia nu putea face decât rău întregii obşti!

A doua pricină pentru care nu dorea ca răvaşele să pară că ar veni din parte-i se întemeia pe o socoteală simplă, de om cu picioarele pe pământ. Dacă izvoadele erau prinse de Matei vodă, ceea ce era cu putință, ar fi fost socotit vinovat de hainirea domniei şi putea ajunge alături de cel pe care încerca să-l apere. Dar punându-le în seama celui întemnițat, se putea îndreptăți că ar fi făcut totul nu din voia sa, ci din porunca mai-marelui său, din cuvântul căruia nu

Material cu drept de autor

putea ieşi. Iar acesta era oricum socotit vinovat, încât izvodirea unei cărți din parte-i, care să-i aducă scăparea, era pe undeva un lucru de-a dreptul firesc şi de înțeles.

Pe deasupra vlădica mai era oblăduitul boierilor Deleni, cărora le datora numirea în arhierie, căci ei puseseră o vorbă pe lângă principe. Ori dovedindu-se amestecat într-o asemenea poveste, desigur că şi-ar fi supărat peste măsură şi ocrotitorii, cu atât mai mult cu cât aceştia erau înrudiți prin mame cu voievodul şi i se arătau destul de credincioşi. Iar viclenele sale lucrături le-ar fi putut pricinui o adâncă dezamăgire, pricinuind pierderea bunăvoinței lor.

Pentru a adeveri hrisoavele, ca fiind scrise chiar de cel supus prigoanei, era trebuitor ca ele să fie semnate şi mai ales întărite cu pecetea cea mare a mitropoliei. Din păcate, în urma poruncii domnului ca vlădica Ignatie să privegheze asupra trebilor care cădeau în seama prea-fericitului chir Ştefan, câtă vremea sfinția sa rămânea în ospeție la Curte, pecetea de care avea nevoie fusese pusă supt cheie, ajungând de neatins. Piedica nu-i stăvili episcopului de Buzău avântul. La acea vreme se mai folosea însă şi o pecete mică, meşterită în chip de inel, aflată chiar pe degetul fostului mitropolit. Deci hrisoavele puteau fi întărite şi cu ajutorul ei, dar pentru a o face era nevoie să ajungă în mâna celui pus la popreală. Ori acesta se afla sub pază straşnică la Curtea Domnească, în nenorocita sa ospeție, de ponoasele căreia nu putea scăpa în nici un chip. Dar pentru Serafim nici noul hop nu închipuia o oprelişte de netrecut.

Vorbi deîndată cu duhovnicul măritului principe, care putea ajunge la întemnițat fără a bate la ochi şi fără a fi căutat pe sub veşminte, şi-i ceru să înfățişeze preafericitului arhiereu hrisoavele şi ceara trebuitoare pentru pecetluire, urmând a lua la urmă totul înapoi. Cucernicul părinte, care-şi dădea prea bine seama în ce i se cere să se vâre, îngrozit,

Material cu drept de autor

nici nu voi să audă. Nu putea înşela încrederea pe care Matei vodă o avea în el, îşi îndreptăți el împotrivirea.

Prea-smeritul Serafim nu se pierdu nici acum cu firea. Ştia că unul dintre diaconii paraclisului mic al doamnei – cel din spatele palatului vechi –, era foarte cucernic şi sfios şi n-ar fi ieşit din cuvântul unui ierarh de rang înalt, de care ar fi fost ascultător. Îl chemă deci la sine, lămurindu-i ce anume dorea din parte-i. Obişnuit să se supună orbeşte oricărei porunci, omul se învoi să făptuiască mijlocirea cerută. Izbuti chiar în aceeaşi zi să ducă cele de trebuință în odaia de găzduire a măritului musafir princiar. Dar se feri să zăbovească prea mult acolo, pentru a nu da de bănuit.

Pesemne armaşului i se păru totuşi ciudat musafirlâcul ce-i fusese vestit de iscoade, nedumerindu-l împrejurarea că unui foarte mărunt slujbaş bisericesc, care obişnuit nici nu era băgat în seamă de cineva, i se făcuse neobişnuita cinste de a fi primit de măritul mitropolit al țării. Drept care, a doua zi, când se înturnă să ia hrisoavele, la ieşire, diaconul fu tras de-o parte de doi armăşei apăruți ca din pământ, care se alăturaseră nesimțiți străjilor, şi fu căutat până la piele. Cărțile fură găsite fără greutate şi luate, poposind neîntârziat pe măsuța din spătăria mică, din fața domnului.

Citindu-i-se uricele de către un grămătic, voievodul îşi dădu repede seama că, deşi alcătuite în numele întemnițatului, ele nu putuseră fi scrise de acesta, căci în schimnicia sa nu avea nici măcar sculele trebuitoare pentru aşa ceva. Răvaşele veneau neîndoios din altă parte. Pe vlădica Ignatie Sârbul nu avea de ce să-l creadă amestecat în întreaga poveste, căci ierarhul era omul său şi avea deplină încredere în el. Drept care, singurul bănuit care rămânea, era celălalt vlădică al țării, şi anume Serafim de Buzău. (La acea vreme orânduiala bisericească a țării se mărginea la numai

Material cu drept de autor

două scaune episcopale.) Însă ultimului n-avea deocamdată ce-i face. Nici măcar nu-l putea dovedi a fi vinovat cu ceva. Îi părea doar rău că, la îndemnul unor neamuri, chiar el îi dăruise cu ani în urmă chiriarhia de care acum se slujea pentru a-l săpa. Iar nu mai departe decât anul trecut îi mai întărise şi patru sate, şi, culmea, cu nici o lună în urmă, când sfatul, de capul său, îi dăduse câştig la judecată în pricina cu târgoveții şi lefegii din târgul Buzăului, cu care era în pâră de ceva vreme, el privise lucrurile cu îngăduință, neîmpotrivindu-se hotărârii nici după ce se sculase din patul de suferință. Pe cine nu laşi să moară, nu te lasă să trăieşti, îşi zise acrit principele, dar avea mâinile legate în acea clipă…

Desigur că se vor face şi alte încercări de a-l scoate pe chiriarh de sub stăpânirea sa, îşi zise Matei vodă mai departe. Aceasta, de bună seamă nu era ultima. Pentru a nu păți precum se întâmplase cu cinci ani în urmă, când arhiereii i-o luaseră înainte, punându-l în fața faptului împlinit, trebuia să se grăbească să spulbere toată mulțimea pornirilor ascunse de împotrivire, zădărnicindu-le.

Chemă pe dată la sine pe marele vornic Preda Brâncoveanu şi-i porunci să orânduiască pentru a doua zi, dis de dimineață, o întrunire a înaltului sfat al țării.

- Îmi este îngăduit a întreba pe Măria Voastră care vor fi temeiurile soborului, spre a-i înştiința pe divaniți ce treburi au de săvârşit şi pentru ce anume să se gătească?

- Nu ți-e îngăduit! Dar, având slăbiciune pentru tine, îți voi spune, dar numai ție, despre ce este vorba. În sfat vom judeca pe chir Ştefan, dar de spus divaniților nu le vei spune nimic. Vor afla când se vor strânge aici.

Lupta în jurul sorții mitropolitului se preschimba într-un adevărat joc de agerime a minții, precum cunoscutul joc persienesc al şahului, cu aceleaşi clipe de aşteptare, de încordare şi de cumpănire a fiecărei mişcări, care trebuia

Material cu drept de autor

foarte prevăzător cântărită. Primul pas îl făcuse deja preasmeritul Serafim, deschizând înfruntarea. Acum era rândul lui Matei vodă să-i iasă în întâmpinare, iar chemarea sfatului întrupa întâiul răspuns cu care stăvilea avântul potrivnicului nemărturisit. Numai că adunarea nu putea fi socotită una obişnuită, ci era una care aducea ştirbire datinii, trebuind să judece un arhiereu, şi încă unul de cel mai înalt rang. Deci se deschidea un drum nou, cu noi obiceie. Tocmai de aceea nu stricau câteva tocmeli de prevedere. Prima sa grijă fu aceea de a da o înfăţişare de sobor popesc întrunirii, adică de a-l închipui ca pe un soi de sinod arhieresc mai strâns, la care au fost îngăduiţi, ca semn de preţuire, şi câţiva – însă foarte puţini – mireni mai de seamă ai ţării, deşi alcătuirea adunării arăta taman potrivnicul.

Oricum, tocmai pentru a îndreptăţi părerea, avu grijă să fie poftiţi la sobor mult mai mulţi arhierei ca de obicei. În primul rând de faţă erau, în sutanele lor cernite, simple şi neînzorzonate, dar croite din ţesături din cele mai fine, cei doi vlădici, cel al Râmnicului şi cel al Buzăului şi o seamă de înalţi ierarhi ai mitropoliei. Lor li se alăturau însă şi catigumenii unei întregi mulţimi de mânăstiri din ţară, ba chiar şi unii monahi ce-şi câştigaseră faimă prin cucernicia şi ştiinţa lor. Domnul punea mare preţ pe înrâurirea acestora din urmă, căci ei erau oameni simpli, obişnuiţi să se supună stăpânirii mireneşti, laolaltă cu toţi poporenii. Mai ales pe ei se întemeia în aceste clipe Matei vodă, voind a-i precumpăni prin mijlocirea lor pe măriţii arhimandriţi, plini de sine, care cutezau a cârti, ridicând capul împotrivă-i.

Adunarea arăta de tot noptoasă din pricina mulţimii sutanelor şi camilafcelor care se învălurau şi fluturau pline de neastâmpăr din pricina frământării şi nerăbdării purtătorilor lor. Doar caftanele viu colorate ale dregătorilor mai înviorau întrucâtva priveliştea.

Material cu drept de autor

Mitropolitul Ştefan fu adus din cămăruța surghiunului său şi silit să stea tot timpul în picioare în fața stranei domneşti. Purta ca de obicei strălucitoarele odăjdii ale arhieriei sale, iar capul îi era încununat de mândra mitră mitropolitană. Voit nu se lepădase de toate însemnele rangului, pentru a-l sfrunta prin ele pe principe. Întors fiind cu fața spre scaunul domnesc, se sprijinea, tihnit şi nepăsător, în frumoasa pateriță[10], măiestrit împodobită, la care-l îndreptățea rangul cu care era încă dăruit. Părea netulburat şi peste măsură de sigur de sine. Ai fi zis că priveşte cu dispreț, de undeva dintr-o înălțime de neatins, josnica urzeală pusă la cale împotrivă-i.

Lumea se simțea întrucâtva descumpănită. În primul rând cei adunați nu se aşteptaseră ca arhiereul să fie adus în fața lor ca vinovat. Apoi, în clipa când acesta se ivi între ei, privitorii avură şi o altă surpriză; nu numai că nu li se înfățişa cu un chip cât de cât spăşit, de om ros de păreri de rău dar, pe deasupra, deşi se aşteptaseră să-l vadă despuiat de toate însemnele boieriei sale bisericeşti, venise de-a dreptul împopoțonat cu tot tacâmul de cuviință, parcă pornit să-l sfideze pe Matei vodă.

În întinsa odaie a spătăriei mari se auzi un freamăt surd de murmure de nedumerire. „Îngăduința care părea a i se arăta să fie oare semnul că ar fi fost iertat, iar învinuirile puse în seama sa să fi fost şterse?!" se întrebă lumea. „Atunci de ce nu fusese îndrumat să ocupe jilțul din dreapta scaunului domnesc, care îi era menit? De ce era ținut în picioare, în mijlocul sălii, în fața principelui, ca orice împricinat de rând, supus judecății sfatului? Ce putea însemna acest lucru?!" Toată adunarea era pe de-a întregul descumpănită.

În clipa când pricepură pentru ce au fost chemați, rămaseră încredințați că voievodul luase deja o hotărâre, că

---

[10] Toiag arhieresc, cârjă episcopală. – Din ngr. **pateritsa.**

Material cu drept de autor

dăduse deja o osândă arhiereului, ei fiind doar adunați ca să întărească prin cuvântul lor voia măritului lor stăpânitor. Însă libertățile date lui chir Ştefan, de tot neobişnuite, năşteau o mulțime de întrebări, încât devenea greu de ghicit ce trebuia să urmeze.

După intrare, întâiul chiriarh al țării făcuse o nedesluşită plecăciune din cap spre scaunul domnesc, după care se înturnă la proțăpeala țeapănă de dinainte, împingându-şi în față, parcă sfruntător, falnica barbă măslinie. Se părea că obida şi umilința de a fi ținut în picioare, în vreme ce arhiereii şi divaniții se lăfăiau în strane, nu-l atingea. Băgă de seamă cu mulțumire că scaunul său stătea gol. Deci încă nu fusese depus de patriarhie şi nici domnul nu cutezase a-l înlocui cu oblăduitul său, Ignatie Sârbul, vechiul său potrivnic, pe care era silit să-l sufere de ani de zile în preajma sa, negăsind până atunci un mijloc de a-i face vânt. Acesta stătea în fruntea celorlalte fețe bisericeşti, ca arhiepiscop ce era, dar, cuviincios, în locul vlădicilor, alături de Serafim al Buzăului.

Deşi gândită ca un soi de sinod pravoslavnic, adunarea curse în mare ca o judecată obişnuită de divan, fără vreo întorsătură neaşteptată. Armaşul primi însărcinarea de a înfățişa cinstitului sobor deslușite lămuriri în legătură cu urzeala pusă la cale împotriva voievodului, intrând până în mărunțişuri. Dregătorul zugrăvi cu deosebire vinile boierilor, ferindu-se să facă prea multe trimiteri la mitropolit. Spusele sale fură întărite de mărturisirile celor cercetați, aduşi pe rând în fața sfatului.

Voievodul luă cuvântul mai departe. Începu prin a mărturisi că e nemulțumit de cele istorisite de armaş. Cu voce domoală şi părelnic fără patimă, arătă că, spre pildă, despre chir Ştefan s-au spus prea puține. De aceea se vede nevoit să întregească scăpările dregătorului său, înşirând toate relele de care se făcuse vinovat capul bisericii

Material cu drept de autor

pământene, pricini din care îl socoate nevrednic de a mai păstori poporenii, aceştia fiind în primejdie de a fi târâți de priveghetorul lor în pierzanie şi nesupunere. Matei vodă spuse totul pe îndelete, cu vorbe foarte meşteşugite şi greu de întors. Astfel îşi scotea paguba pentru pângara pe care se văzuse silit să-o înghită cu cinci ani în urmă, când oblăduitul său, Ignatie Sârbul, fusese înlăturat şi, împotriva voii sale, trebuise să-l primească de mitropolit pe egumenul tismănean Ştefan, fecior de moşnean de prin județul Vâlcea, din părțile Râmeştilor.

Apoi îngădui divaniților să-şi dea cu părerea. Se aştepta ca şi de astă dată spusele sale să se bucure de încuviințarea tuturor, după obicei. Avu însă o surpriză. Peste măsură de stingher, e drept, destul de mulți dregători încercau să micească însemnătatea celor petrecute, îndemnând la îngăduință față de vinovați. Principele îşi dădu seama că la mijloc nu era o trădare, cu atât mai mult cu cât unii vorbitori erau dintre aceia care trăseseră folos de pe urma scoaterii din slujbe a uneltitorilor. Era vădit că întrevedeau ca neîndoioasă o schimbare de domnie, ținând seamă de vârsta şi de starea sănătății sale, încât socoteau nepotrivită, dacă nu chiar dăunătoare, o înăbuşire crudă a cârtitorilor. E drept însă că toți se fereau să mărturisească deschis ceea ce gândeau cu adevărat, dar codeala lor, la drept vorbind, nu le făcea spusele cu nimic mai prielnice principelui.

Astfel vornicul Preda Brâncoveanu, altfel sfetnic de încredere şi supus, în ciuda mândriei sale nemăsurate, arătă că nu pot fi chiar siguri de adevărul dovezilor înfățişate de bărbierul sas al lui Rákóczi. Deşi în sinea sa era pe deplin încredințat că la mijloc fusese şi o încercare de otrăvire, de care, din zvonuri, auzise de ceva vreme, nu numai că se prefăcea a nu şti nimic, dar socotea chiar potrivit să-i dezvinuiască pe cei întemnițați, mărturisind, cu o fățărealã

Material cu drept de autor

nemărginită, că e ros de îndoieli în legătură cu cele petrecute, îndoieli care însă cu adevărat nu-l încercaseră vreodată! Este cu putință ca sasul să fi măsluit unele dovezi, după dorința stăpânului ardelean, stărui divanitul. Putea, spre pildă, ca să înlocuiască plasturii cei adevărați, luați de pe rănile voievodului, cu alții pe care să fi presărat otravă sau alte alifii dăunătoare, căci nimeni nu-l păzise. S-au putea folosi adevăraţii plasturi, dar după ce dresese pomezile de pe ei cu leacuri de ale sale! De altfel nu era limpede nici dacă pe plasturi se găsea otravă, căci câinele nu murise, ci doar scheunase şi căzuse din picioare! Că pielea i se băşicase şi se stricase alocuri destul rău, nu era tocmai de mirare, întrucât e ştiut că leacurile folosite, în mod firesc, pricinuiesc şi o înroşire şi o vătămare a locului unde se aştern... Cele înfăţişate de sas nu dovedeau mare lucru... Stricarea rănii, obrântirea cărnii din jurul ei puteau fi totuşi şi urmarea firească a bolii şi poate a nepriceperii bărbierului leah, iar nu rodul unei încercări neizbutite de făptuire a unui omor...

Părerilor sale se alătură destul de repede noul vistiernic Bunea Vâlcu Grădişteanu, care-şi mărturisi şi el îndoiala că plasturii ar fi fost cu adevărat dăunători. Cele arătate de spițerul sas nu-l pătrunseseră nici pe el peste măsură de mult, încât nu prea credea în temeinicia lor.

Dar deşi se împotriveau voinței sale, îşi zise Matei vodă, nu avea nici un temei să se îndoiască de buna credință a vreunuia dintre vorbitori. De altfel era vădit că părerea celor doi era împărtăşită şi de mulți alți divaniți şi de aproape toți ierarhii.

- Păi ce pricini ar fi avut sasul ca să ne mintă? făcu Matei, deloc îndemnat să ia de bune toate cugetările însăilate de sfetnici.

Vornicul se grăbi să răspundă, iar argumentele sale nu erau tocmai lipsite de noimă.

Material cu drept de autor

- Sasul, fără nici un fel de îndoială, e slugă şi unealtă credincioasă lui Rákóczi. Ori e ştiut că măritul crai e dornic să se înstăpânească şi asupra Munteniei noastre, cât şi a Moldovei. Sprijinindu-l pe Gheorghe Ştefan, a cărui recunoştinţă e îndreptăţit s-o ceară, a ajuns să aducă meleagurile de din sus de Milcov la cheremul său. Dincoace, la noi, Domnia Ta, slăvite Matei vodă, nu întrupezi o simplă făcătură a sa şi deci aici întâlneşte o anume împotrivire la plănuirile pe care le plăsmuieşte. Cum Măriei Tale nu prea are ce-i face, caută să-ţi ştirbească încrederea în boierii pe care-i ştie de neclintit şi credincioşi şi pe care te întemeiezi pentru a-i face faţă. Săpându-i şi spurcându-i pe aceştia, sârguind să te înduplece să nu te mai încrezi în ei, trage nădejde că te va putea însingura, îngenunchindu-te astfel. Deci veliţii, mândri şi destoinici, care nu sunt plecaţi să i se ploconească şi să-i facă poftele, îi stau ca un ghimpe în ochi! De ei ar dori să scape, lăsându-te înconjurat de nişte nevolnici, care nici să fie în stare şi nici să cuteze să-i stea în cale. De aceea socoteşte nimerit ca să-şi pună sluga să arunce anatema asupra noastră şi să ne ponegrească în ochii Luminăţiei Tale.

- Oare? se arătă se neîncrezător domnul, care, după leacurile sasului, simţise o vădită îndreptare a stării sale şi deci nu avea temei de a se îndoi de spusele ardeleanului.

- Fireşte, făcu marele vistiernic Bunea Vâlcu Grădişteanu, care se socotea dator să vină în ajutorul fârtatului său, deşi acesta îl cam privea de sus şi deci nu era vrednic de sârgul de a-i ţine partea. Să nu uităm că Rákóczi a început să sape cinul celor de neam de pe la noi încă de mai bine de-o lună! Ca să se dezvinuiască că nu ne-a stat de reazăm în bătălia de la Finta, a născocit povestea unei urzeli boiereşti, care ar fi oprit din drum oştile sale, care, chipurile, veneau să ni se alăture. Să fie de crezut una ca asta?! Să fie de crezut că doi-trei boiernaşi de cea mai proastă stare pot

Material cu drept de autor

pune stavilă unei armate crăieşti, dacă aceasta n-ar fi voit să fie oprită?! Oare nişte legăminte de întâie însemnătate între două capete încoronate puteau fi şterse de nişte neica nimeni, dacă un asemenea lucru nu era dorit?! E vădit că de mai multă vreme craiul are o răfuială cu sfetnicii Măriei tale, din dorința de a te aduce la cheremul său!

- Dar s-ar putea să nu fie vorba numai de atât! Sasul se socoate a fi vestit pentru meşteşugul său, bucurându-se de prețuire în breasla sa! E mândru de a fi vraci crăiesc şi bineînțeles că doreşte să-şi sporească faima de mare doftor. Drept care putea fi îndemnat să răstălmăcească unele lucruri spre a-şi pune în lumină priceperea şi mai ales însemnătatea şi vrednicia în tămăduirea Măriei Tale, spre a-ți stoarce pe de-o parte recunoştința, iar pe de alta spre a se grozăvi cu marea sa ştiință într-ale leacurilor. De aceea doreşte a stârni vâlvă în jurul său! Cine ştie câtă viclenie şi ce năzuințe josnice se ascund în sufletul său de slugă pizmaşă, doritoare de a ajunge la o stare cât mai înaltă! adăugi comisul Radu Mihalcea Cândescu.

Tăifăsuirile mai curseră o vreme pe făgaşul deschis de vornic, iar Matei vodă trebuia să recunoască chiar față de sine că multe dintre cugetările boierilor nu erau lipsite de noimă. Dar îi era la fel de limpede că judecățile însăilate erau părtinitoare, căutate, pe alocuri chiar răsucite sau răstălmăcite ca să se potrivească gândului căruia voiau să-i stea de temelie. Astfel leacurile sasului, care le înlocuiseră pe ale bărbierului leah, îşi arătaseră neîntârziat roadele, ducând la o vădită îmbunătățire a stării sale. Dacă în zilele dinainte nu mai putea coborî din aşternuturi, acum petrecea o bună parte a timpului în spătăria mică dimpreună cu dregătorii, ba venea chiar în divan, ca în acea clipă. De aceea era nedrept ca ardeleanul să fie bănuit că îşi învinuise fârtatul numai din dorința a-şi spori faima, pentru a se făli ori ca să fie socotit mai bun în meşteşug!

Material cu drept de autor

Apoi nici părerea că Rákóczi dorea zor-nevoie să-i ponegrească pe marii boieri din jurul său pentru a-l lăsa singur, încât să-l poată mânui mai uşor, deşi nu tocmai lipsită de temei şi de noimă, nu se dovedea cu adevărat îndreptățită, dacă priveai urzeala dezvăluită de sas. Mai bine de trei sferturi dintre cei întemnițați erau boiernaşi de starea a doua sau a treia, deci prea neînsemnați ca să-i poată înrâuri hotărârile şi cârmuirea. Ei nu aveau vreodată vreun cuvânt de spus în sfatul țării! Pe ei nu-i întreba nimeni nimic, niciodată! Deci cum se putea învedera atunci credința că sasul fusese pus de crai să-l despartă de sfetnicii săi cei mai destoinici, pe care îşi întemeia stăpânirea, împingându-l în sihăstrie? Dintre cei din urmă, afară de paharnic, nu căzuse, la drept vorbind, nimeni. Cei puşi în obezi erau o pleavă în sânul boierimii!

Drept care Matei vodă, deşi nu tăgădui decât moale, fără îndârjire, spusele celorlalți, nu se lăsă încredințat de nevinovăția celor întemnițați şi nici de aceea a lui chir Ştefan. Faptul că toată această şleahtă uneltise, ba încercase chiar să-l ucidă, i se părea că iese în afară de orice îndoială. De altfel şi înainte de lupta de la Finta şi în răstimpul ei, îi ajunseseră la ureche zvonuri cum că între ai săi s-ar găsi câțiva vânzători, care încercau să-l surpe. Iar toate clevetelile erau cu atât mai vrednice de luat în seamă, cu cât zisele lor se împleteau cu povestea veneticului pripăşit la Silistra. Pe deasupra chiar mărturiile întemnițaților învederau cu totul altceva decât încercau divaniții a da de înțeles, ei netăgăduindu-şi faptele şi năzuințele vinovate. Ori cele pe care le destăinuiseră nu erau doar temei pentru iscarea unor bănuieli, ci dovezi răspicate şi deslușite ale năzuințelor lor necurate. Ascultă totuşi cu răbdare şi bunăvoință toți vorbitorii, fără a lăsa să i se citească gândurile şi îndoielile, care se întemeiau pe un alt fel de a tălmăci lucrurile.

Material cu drept de autor

Foarte cinstitul logofăt Radu Cocorăscu nu avea tăria de a tăgădui nici uneltirile şi nici vina celor aruncaţi în temniţă. Prin iscoadele sale îi ajunseră şi lui la ureche tot felul de zvonuri care umblau pe la Curte şi prin târg. Ori de multe dintre ele socotea că nu are pricină să se îndoiască. Iar dacă de soarta boierilor daţi pe mâna gâzilor îi păsa prea puţin, aceştia fiind de tot lipsiţi de însemnătate şi prin urmare nu prea aveau preţ în ochii săi, alta era soarta mitropolitului, care nu putea fi pusă deopotrivă cu a celorlalţi. Drept aceea socoti de a sa datorie să-i ia apărarea.

- Măria Ta, începu grav, cu isonirea bătrânească ce-i era în fire, mi-e greu să spun care este şi cât de mare este meteahna acelora care ţi-au greşit. Dar oricât şi oricum le-ar fi păcatul, un lucru mie mi se pare limpede, şi anume, prea sfântul părinte mitropolit nu poate fi judecat şi osândit la rând cu ceilalţi! El nu poate fi descăpăţânat, spânzurat sau biciuit în văzul lumii! Prin judecăţile pe care le-am rostit nu vreau să dovedesc că n-o fi având nici o vină şi că ar fi jertfă o neprihănită. Dumnezeu e singurul care cunoaşte tot adevărul! Eu nu-l pot şti! Dar aşa osândă nu se cuvine a i se da, şi asta nu pentru că s-ar cuveni să-i fie cinstită fiinţa trupească! Cu trupul şi cu cele ale cugetului poate o fi greşit, nu zic! Dar el înseamnă mai mult! El închipuie aşezământul celei mai înalte arhierii de pe la noi, aşezământ a cărui fală nu trebuie ştirbită. El întrupează însăşi biserica mumă. Cu astfel de osânde lumeşti nu am face decât s-o coborâm în ochii prostimii, s-o aducem la scara păcătoasei obşti mireneşti, dacă nu chiar din jos de ea!

Vlădicii Serafim atâta îi trebui ca să se dezlănţuie şi el. Logofătul îi dăduse îndestul apă la moară.

- Cum s-ar putea ca într-o ţară creştină, pravoslavnică, ţară a dreptcredincioşilor celor mai smeriţi, să fie înjosită într-atât biserica! se înverşună el. Unde s-a mai pomenit ca puterea lumească să judece şi să osândească

Material cu drept de autor

pe fruntaşul duhovnicesc al unui neam?!! Da' ce, suntem turci?! Suntem păgâni musulmani?! Numai ei şi-au îngăduit să încătuşeze, să înjosească, să taie şi să spânzure în chip silnic pe preafericiții patriarhi ecumenici de Constantinopol de mai-nainte!! Chiar şi numai îngăduința de a tăifăsui despre asemeni trebi arhiereşti aici, într-o adunare mirenească, închipuie o hulă aruncată în obrazul slăvitei noastre biserici! Ceea ce se petrece sub ochii celor aici de față nu este de iertat în nici un chip!

Chiar chir Ignatie Sârbul, episcopul de Râmnic, deşi cu totul credincios lui Matei, văzut din această pricină cu ochi răi de ceilalți ierarhi, nu se putu împiedica să nu dea dreptate chiriarhului de la Buzău.

- E drept ce se spune, şi anume că dreptul osebit de care se bucură sfintele aşezăminte ale locului nu poate fi încălcat, arătă şi el. După datină, chiar cel mai mărunt mădular aparținător cinului slujitorilor lui Dumnezeu nu poate fi osândit decât de sinodul înalților ierarhi. Atunci cum să fie îngăduită judecarea în ochii lumii a însăşi prințului sfintei biserici a Ungrovlahiei?! Oare poate să fie aşezat mai prejos de ultimul anahoret uitat de lume, ce-ar fi căzut în păcat?!

Păreri cu totul osebite şi neaşteptate veniră din partea marelui postelnic Constantin Cantacuzino. El nu uita că uneltitorii îl căutaseră de mai multe ori, încercând să-l ademenească spre a se înfrăți cu ei, iar acum se temea ca aceştia să nu vorbească. E drept că nu se învoise să li se alăture, dar, deşi ştia de uzurparea plănuită, se ferise să-l înştiințeze pe voievod, ascunzând o faptă cât se poate de primejdioasă, lucru care nu putea fi socotit decât tot o dovadă înaltă hainire. La urma-urmei şi păcatul de tăinuitor era la fel de mare ca şi cel de uneltitor. Drept care nu i se păru potrivit să se alăture acelora care doreau fie să-i scoată de nevinovați pe uneltitori, fie măcar să le micească

Material cu drept de autor

greşeala. Nici chiar să ia parte numai lui chir Ştefan nu i se păru o ieşire prea fericită pentru el. Era îngrijorat că, arătându-se prielnic întemnițaților, se învinuia pe sine. Principele putea socoti că îi dezvinuieşte ca să se îndreptățească pe sine ca tăinuitor! Deci, apăsat de teama de ai fi dată de gol fățărnicia jocului la două capete, i se părea nimerit să dea o dovadă cât mai grăitoare de credință nestrămutată. De aceea se număra între puținii care cerură ca întemnițații să fie osândiți cu toată asprimea în clipa când armăşia le va dovedi vina cu mărturii de nezdruncinat şi nu vor mai cumpăni nici un fel de îndoieli asupră-le!

Mulți dintre ascultători se arătară nedumeriți şi ridicară mirați din sprâncene, căci li se părea că în bâiguielile sale se simțea frica de se împotrivi domnului. Îl crezuseră mult mai cutezător şi mai neatârnat, încât bâjbâielile sale îi cam dezamăgeau. Părea că începe să coboare din înălțimea norului de slavă împărătească cu care obişnuia să se învăluiască, în temeiul aleşilor săi strămoşi. Se aşteptau la mai mult din parte-i, iar acum li se părea că devine destul de mic.

Foarte mândrul vel vornic Brâncoveanu, şezând țeapăn şi falnic în strana sa, de unde-i privea pe ceilalți de sus, se uită la el chiar cu milă împletită cu dispreț. Între ei fusese dintru început un fel de potrivnicie, vornicul pizmuindu-l pe postelnic pentru înaintaşii cu care se putea lăuda. Nici chiar împrejurarea că se încuscriseră nu-i schimbase simțămintele. După ce fusese silit să-i înghită vreme de vreo douăzeci de ani mofturile de măreție, i se părea că în sfârşit cumpăna se înclina cumva înspre partea sa, răzbunându-l. Drept care îl plânse în gând, socotind că postelnicul începe să scapete, să devină slugarnic, gudurându-se în chip jalnic la picioarele voievodului.

Diicu, care dorea şi el aspra pedepsire a uneltitorilor, socotindu-i şi un fel de potrivnici ai săi, nu numai ai lui

Material cu drept de autor

Matei, se feri totuşi să-şi mărturisească prea răspicat necruțătoarele-i păreri. N-ar fi voit să apară în chipul unui răzbunător crud şi neînduplecat. Îi plăcea ca să apară în ochii lumii ca o fire miloasă, îngăduitoare, iertătoare şi spăşită, de aceea vorbi nedesluşit şi fără vlagă.

Fostul agă Radu Popescu, care era cunoscut la vremea sa sub o denumire mult mai lungă, şi anume aceea de Radu Staico Şintescu ot Popeşti, ghici încurcătura în care se afla marele spătar şi ca om al său de credință, hotărî să-i sară în ajutor, scoțându-l din impas. Ajuns acum mare paharnic în locul lui Hrizea din Bogdănei, luă cuvântul deîndată după Diicu, spre a spune apăsat ceea ce acesta abia dacă lăsase să se întrevadă.

- Josnicia otrăvitorilor este dovedită fără putință de tăgadă, iar cercetările armăşiei ne pun la îndemână toate mărturiile de trebuință, care nu mai lasă loc de alte întrebări. De aceea nu are rost să ne îndoim de cinstea şi priceperea vraciului sas. Cred că şi pe crai îl învinuim de lucruri la care nici n-a gândit. Mi se pare limpede că cei aruncați azi în temniță au uneltit în chipul cel mai mârşav împotriva slăvitei noaste cârmuiri şi de aceea se cuvine să fie ridicați în furci fără nici un fel de cruțare. Sunt vânzători din cei mai nemernici.

După mai bine de un ceas de aprige înfruntări, Matei vodă, lehămetindu-se, ridică mâna asupra adunării, cerând să se facă linişte. Tocmelile luau astfel sfârşit şi toți aşteptau cu încordare hotărârea sa.

Principele dădu însă cuvântul cumnatului său, prea-învățatul vtori logofăt Udrişte Năsturel, care, cu ani în urmă, din porunca şi pe cheltuiala sa, grijise de tipărirea „Pravilei de la Govora", în temeiul unor vechi codice elineşti, latineşti şi bizantine. Ori bucoavna dovedea că era un priceput tâlcuitor al legilor timpului, chiar dacă, numai cu vreun an în urmă, prea-fericitul mitropolit Ştefan scosese de sub teascuri

Material cu drept de autor

o nouă pravilă, mult mai întinsă, în temeiul căreia prea-cucernicul urma să-şi primească osânda. Domnul îşi rugă deci cumnatul, ca, în temeiul cunoştinţelor sale, să înscrie cele petrecute în cuvenitele canoane ale rânduielilor, adică să arate desluşit ce îndrumări dădeau cele două pravile pentru fiecare din păcatele săvârşite de uneltitori.

După ce sfetnicul dădu desluşirile trebuitoare, luă din nou cuvântul Matei vodă, spre a-şi înfăţişa hotărârea. Începu prin a mărturisi că, după iscusitele sfaturi pe care le-a primit din partea prea-înţelepţilor săi sfetnici, a înţeles că nu e nimerit să se pripească şi să făptuiască o greşeală, nedreptăţind pe cineva. Lucrurile nu par a fi desluşite până în amănunţimi. Va amâna de aceea osândirea celor întemniţaţi, aplecându-se pe mai departe tot asupra cercetărilor, care se vor mai urma o vreme, pentru a fi sigur că adevărurile sunt dezvăluite până la capăt, căci îndoielile şi îndemnurile la prevedere ale povăţuitorilor săi i se par întemeiate pricină din care nu trebuie nesocotite, ci dimpotrivă.

O spunea de parcă n-ar mai fi fost pe deplin încredinţat de vina întemniţaţilor şi-ar mai fi avut nevoie de ceva vreme ca să-şi facă o părere cu totul nepărtinitoare. Dar dincolo de frumoasele sale vorbe încărcate de mărinimie, lucrurile se înfăţişa cu totul altfel. El oricum nu avea de gând să-i taie pe cei întemniţaţi, întrucât, pe de-o parte, nu voia să-şi încarce sufletul de păcatul uciderii, tocmai acum când îşi simţea sfârşitul aproape. Iar pe de altă parte socotea că vicleanul paşă de Silistra şi nenorocitul său de oblăduit, care umbla să-i ia locul, ar putea fi ispitiţi să pună o vorbă pentru careva din cei puşi în obezi. Ori dacă se găseau vreunii de care să le pese, aceştia puteau deveni o neprețuită marfă de schimb în răstimpul negoţărilor care s-ar începe. Se putea prea bine ca însăşi o seamă de dregători ai măritului serai al Înaltei Poţi a Fericirii să socotească că pot

Material cu drept de autor

trage folos de pe urma vreunuia din cei întemnițați şi să încerce să pună o vorbă pentru el, lărgindu-se astfel cuprinderea tocmelilor şi târguielilor deja începute de urma celor întâmplate la Finta…

E drept că încă nu ştia desluşit cum se va sluji de cei puşi la popreală şi care dintre ei îi putea fi până la urmă folositor şi care nu; asta atârna de chipul cum se vor răsuci împrejurările, lucru în acea clipă greu de întrevăzut. Dar oricum era mai înțelept să-i țină deocamdată pe toți la păstrare, spre a fi gătit pentru orice întorsătură neaşteptată, şi să aştepte răbdător ca să vadă ce se va mai întâmpla! La urma-urmei putea să-i taie oricând după aceea, când s-ar fi încredințat că unii dintre ei, sau chiar toți, nu-i mai sunt de nici un folos. Din toate aceste pricini o amânare i se părea ieşirea cea mai potrivită în acea clipă.

Divaniții răsuflară uşurați, închipuindu-şi că prin stăruința lor au izbutit să-l înduplece pe Matei vodă ca să devină milostiv. Deci cuvântările lor nu fuseseră tocmai zadarnice, se mândreau în sinea lor, mai ales cei care luaseră apărarea întemnițaților.

Dar mai departe voievodul adăugi că, în ciuda îngăduinței şi înțelegerii pe care făgăduia a o arăta cu toată dragostea celor greşiți, cât şi a nețărmuritei prețuiri pe care o purta scumpului său oaspete, măritul mitropolit, care-i cinstea de ceva vreme palatul prin apropierea sa aleasă, nu putea opri cercetările nici pentru boieri, dar nici asupra sfinției sale. Deci slăvitul chiriarh va fi silit ca, încă o vreme cel puțin, să mai zăbovească locului şi să-şi jertfească vremea, grijind de nevoile sale sufleteşti, cât şi de cele ale întâiei doamne a țării, iubita sa soață.

Însă, întârziindu-l pentru trebuințele sale de la Curte, Înalt Prea-Fericirea Sa nu-şi putea împlini în aceeaşi vreme datoriile de păstor al sufletelor norodului său. Ori țara nu putea fi lipsită de o întemeiată cârmuire duhovnicească un

Material cu drept de autor

răstimp atât de îndelungat, de aceea, de multele nevoi ale mitropoliei, va trebui să se învrednicească altcineva, care însă să fie la fel de destoinic ca acela pe care-l înlocuia. Iar ca această vremelnică înlocuire să se poată împlini, domnul pofti pe chir Ştefan să aşeze pe jilțul care i se cuvenea, semnele arhieriei sale, adică mitra[11], paterița[12] şi omoforul[13].

În prima clipă chir Ştefan voi să se împotrivească, dar la semnul principelui în fața sa se proțăpiră câțiva copii de casă destul de vânjoşi, ca să-l ajute, chipurile, cum arătase binevoitor principele, căci el era gata să vină în întâmpinarea dorințelor sfinției sale în orice clipă, spre a-i face cât mai plăcută şi mai lesnicioasă zăbava la Curte. Arhiereul îşi dădu seama că dacă cei dați lui de sprijin voiau, la porunca pe care o primiseră, puteau să-i smulgă cu uşurință nu numai însemnele de care se făcuse vorbire, ci să-l dezbrace de-a binelea de toate odăjdiile, uşurându-l în primul rând de sacos[14], de engolpion[15] şi de bederniță[16] care erau de asemenea purtate numai de chiriarhi. Ori ar fi fost stânjenitor să se îmbrâncească cu ei, iar la urmă să rămână doar în sutană, sau chiar fără ea, aşa că se supuse fără prea mare încântare cererii.

Primite cu deosebită cuviință de paicii care-i stăteau în față, însemnele fură aşezate cu grijă pe jilțul din dreapta

---

[11] Echivalentul unei coroane bogat ornamentate, dominate de o cruce.

[12] Cârja sau toiagul episcopal, obişnuit rangului, al cărui capăt de sus este mai lat (adesea închipuind doi şerpi încolăciți) şi terminat cu o cruce.

[13] O fâşie largă de țesătură (un brocart bogat ornamentat) purtată de episcop în jurul umerilor.

[14] Veşmântul de deasupra, cu mâneci largi, de regulă din brocart bogat ornamentat, purtat numai de chiriarhi în vremea serviciului liturgic.

[15] Un medalion purtat la gât de chiriarhi, alături de o cruce pectorală. Acesta înfățişează obişnuit pe Maica Domnului ținându-L în brațe pe Pruncul Iisus (Panaghia).

[16] O bucată de țesătură întărită, de formă romboidală, purtată pe partea dreaptă de înalții ierarhi, semn al unei distincții speciale (Epigonatul).

Material cu drept de autor

scaunului domnesc, care stătea gol şi în care şezuse până în urmă cu vreo săptămână. Iar fostului mitropolit, dezbrăcat de mărturiile înaltei sale arhierii, i se aşează pe cap, în locul strălucitoarei mitre, un simplu potcap cu camilafcă, iar în braţe i se puse o rasă monahală obişnuită. Domnul îi mulţumi pentru înţelegerea cu care se dezbăra de toate însemnele legate de plecările spre deşertăciunea omenească, devenite stânjenitoare în cucernica sa sihăstrie, cât şi pentru că se învoia cu atâta uşurinţă să-i stea alături în aceste clipe de grea suferinţă, îngrijat şi grăbit de a-i aduce alinarea sufletului şi de a-i da un mărinimos ajutor duhovnicesc, pentru care îi purta o neţărmurită recunoştinţă. Deci uşurându-se de poverile îndatoririlor lumeşti, se putea retrage spre odihnă în cămăruţa sa de găzduire, unde era aşteptat cu deosebită căldură a se aşeza.

Apoi preafericitul părinte fu îndrumat spre ceardacul din spatele palatului, prin uşiţa aflată în stânga jilţului domnesc, uşiţă prin care, după datină, erau scoşi pricinaşii supuşi judecăţii sfatului, care sfârşiseră prin a fi osândiţi. După ieşirea ierarhului se aşternu o linişte grea.

Voievodul, cu deplină netulburare, se reînturnă la spusele de mai-nainte.

- În vreme cât chir Ştefan va fi răpit de împrejurări de la îndatoririle sale, mitropolia nu se poate lipsi de un păstor destoinic, care s-o cârmuiască în zilele următoare cu părintească grijă. Ori e ştiut de toată lumea, lămuri el, că ţara este împărţită între două vlădicii, arhiepiscopia Râmnicului, deci mai înaltă în rang, şi episcopia Buzăului. Cum cea dintâi este mai însemnată, datina a lăsat ca întâistătătorul ei să fie aridicat la grijile mitropoliei atunci când păstorul de drept al acestui slăvit scaun lipseşte. Mai departe nu putem decât lăuda cu multă căldură, chiar dacă o facem în numai câteva cuvinte, însuşirile deosebite şi

Material cu drept de autor

cuviosenia vlădicii Ignatie şi sfârşim prin a cere adunării ca prea-cucernicia sa să fie întărit în arhieria rămasă slobodă.

Murmure nedesluşite de încuviinţare pecetluiră hotărârea domnului. Fără a ţine seamă că voia îi fusese întărită numai cu jumătate de glas de cei aflaţi de faţă, îl rugă pe vlădica de Râmnic să se înfăţişeze înaintea scaunului său.

Când Ignatie dădu să iasă din mijlocul ierarhilor, Matei vodă îl rugă să lase în grija însoţirilor mitra şi paterița vlădicească pe care le avea asupră-şi, ca semne ale rangului cu care era dăruit. În clipa în care chiriarhul ajunse în faţa scărilor scaunului său, principele făcu semn unor paici, care-i aduseră la îndemână mitra şi cârja aşezate în jilţul de alături. Apoi împodobi fruntea bătrânului arhiereu cu acoperământul poleit cu aur şi căptuşit cu scumpe catifele, potrivindu-i-l cât mai bine pe creştet. După aceea îi întinse şi cârja.

- De acum sfinţia ta vei cârmui asupra ţării din scaunul mitropolitan şi te poftesc să faci cinste înaltei boierii bisericeşti cu care te învrednicesc, oricât de grele vor fi îndatoririle care vor apăsa asupra umerilor tăi!

Ignatie, deşi cele care se petreceau erau spre folosul său, era mult prea ager la minte şi mult prea nepărtinitor şi măsurat în judecarea împrejurărilor, ca să nu înţeleagă deîndată că, la drept vorbind, datina era încălcată. Nu era de ajuns ca să i se dea însemnele lumeşti ale noii slujbe duhovniceşti, pentru a fi îndreptăţit să păstorească norodul ţării. Pentru ca puterea să-i fie deplină şi adevărată, trebuia să fie uns şi prin asta hirotonit. Ori rânduielile de cuviinţă, aşa cum erau statornicite de canoane, nu puteau fi făptuite decât de un ierarh cu putere mai înaltă decât aceea a arhieriei cu care era dăruit. Voievodul îi ghici dintr-o ochire şovăiala şi-i înţelese pe dată şi dedesubtul. Drept aceea, părelnic netulburat, dădu de înţeles vlădicii de Buzău că ar

Material cu drept de autor

dori ca el să împlinească ceremonia până la capăt, adică să facă mirungerea de cuviință, dar acesta, potrivnic voii domnului, se dezvinui că nu o poate săvârşi, căci lucrul nu era îngăduit să se petreacă în divan, ci numai în biserica mitropolitană. Apoi nu avea la îndemână cele trebuitoare. Şi în cel dintâi rând, care trecea înaintea pricinilor deja înşirate, nu-i sta în puteri să ducă până la capăt cele cerute întrucât datina nu-i îngăduia asemenea lucru, rangul său fiind prea mic. Sfințirea în noua boierie pravoslavnică trebuia făcută de cineva mai de cinste decât miruitul, nu de unul deopotrivă sau de din jos de el! arătă episcopul plin de pornire. Dacă ar făptui-o totuşi, nu ar fi decât o hulire a celor îndătinate, care nu ar da nici un drept şi nici o putere celui ales, ba ar mai atrage asupră-şi un păcat de neiertat.

Matei vodă nu stărui, căci în sinea lui trebuia să-i dea dreptate, chiar dacă nu-i venea la socoteală. De aceea, pentru a ieşi din impas, schimbă vorba, de parcă n-ar fi înțeles dedesubturile adevărate ale împotrivirii celuilalt. Cu înfățişare netulburată, se sluji de singura dezlegare care-i mai stătea la îndemână:

- Deocamdată îți vei împlini îndatoririle numai ca vicar, în temeiul împuternicirii mele. Între timp vom da de ştire patriarhiei ecumenice care ne ocroteşte, cerându-i să ne trimită obraz de cuvenită cinste, spre a face legiuita ungere după orânduielile aşezate din bătrâni.

Auzindu-l, vlădica de Buzău şi arhiereii mitropoliei bombăniră pe înfundate, dându-şi seama că Ignatie nu numai că le este băgat cu forța pe gât, dar samavolnicia se făcea şi printr-o straşnică încălcare a canoanelor datinii! Cu toată nemulțumirea care clocotea în ei, nimeni nu cuteză a cârti fățiş. Totuşi erau hotărâți ca nu numai să nu se supună acestui epitrop vremelnic aridicat asupra lor, ci să-i facă zilele şi mai amare decât cele de până acum, cu toată binecuvântarea domnească ce-o primise!

Material cu drept de autor

- Deci să-i fiți ascultători și să-i arătați supunere sfinției sale, chir Ignatie Sârbul, aici de față, care de acum încolo este întâistătătorul vostru! hotărî Matei vodă cu un glas care nu îngăduia împotrivire. Nu cred că va cuteza cineva să se opună voinței mele! se înverşună el, căci nu-i scăpară semnele de vrăjmăşie ale arhiereilor aflați de față.

- De altfel, cum ne-a venit ştire chiar azi dimineață de la Iaşi, şi în Moldova prea fericitul întru chiriarhie Varlaam, ajuns de tot nevolnic din pricină că-l atinseseră tare slăbiciunile bătrâneților, a fost caterisit şi înlocuit de câteva zile cu mai tânărul vlădică al Huşilor, pe nume Ghedeon. Deci şi acolo s-a petrecut o înnoire în scaunul mitropolitan, după chipul celeia pe care am făcut-o eu chiar acum!

Subînțelesul era străveziu. Voievodul vorbea de o înnoire în principatul vecin. Cuvintele „deci şi acolo", asupra cărora stăruise, arătau că hotărârea de a face ceva asemănător şi în țara sa era de neclintit. Deci spusele erau o dovadă desluşită că ceruse caterisirea lui chir Ştefan. De vreme ce Gheorghe Ştefan, ca ucenic al său, o făcuse, nu putea fi de mirare că şi învățătorul mergea pe aceeaşi cale. În felul acesta Ignatie devenea mitropolit prin voia sfatului țării, preschimbat totodată în sobor preoțesc, şi, chipurile, ca urmare a dorinței norodului, norod zădărât de perfidia lui chir Ştefan, cum se va scrie mai târziu în cronici.

După câteva clipe de tăcere, furat de gânduri, principele adăugi parcă mai mult pentru sine, încât vorbele abia i se putură desluşi în marea odaie a divanului:

- Ciudat! Şi când te gândeşti că în vremuri uitate numele de Ştefan era al unui mucenic care se jertfea pentru credință, iar acum e dăruit unor vânzători, care-i jertfesc pe alții pentru huzurul lor!

Ascultării fură puțini nedumeriți de pluralul folosit de domn, care părea lipsit de rost, de vreme ce ei judecaseră

Material cu drept de autor

un singur Ştefan, pe mitropolit. Dar principele nu greşea, căci în mintea sa se împletea laolaltă chipul celor doi Ştefani care stârneau vâlvă în lume în acea clipă. Era vorba de cel scos puțin mai devreme pe uşă, dar şi cel care urcase din nou în scaunul Moldovei... Apoi adăugi cu acelaşi glas scăzut:

- Cred că a cam venit vremea să ne ferim de feluriții Ştefani ai zilelor noastre, căci din martiri devin călăi... E trist că aşa se preschimbă istoria...

Cum chiriarhul scos din slujbă fusese oprit în ceardacul palatului, iar uşița prin care ieşise rămăsese deschisă, putu auzi cele care se hotărau în urma sa. Ele închipuiau o grea lovitură pentru el, dar nu una care să-l scoată pentru vecie din joc, fără a-i mai lăsa loc de întoarcere. De vreme ce Matei vodă şovăia – aşteptând, chipurile, roadele unor noi cercetări, când lucrurile erau limpezi de la început – însemna că nu era tocmai sigur pe sine, că nu era tocmai încredințat de izbânda plănuirilor sale. Pe deasupra urmaşul său întru arhierie nefiind hirotonit, mai rămânea deschisă o portiță, care lăsa loc unor neaşteptate schimbări, căci la drept vorbind scaunul nu-i era încă luat, deci încă nu era totul pierdut... Căderea lui Ignatie mai era cu putință, soarta sa atârnând de ceea ce va hotărî patriarhia.

Începând chiar din clipa când aştepta în ceardac, în fața umblătorilor princiare, noul monah Ştefan se căznea să închipuie o urzeală care să pună stavilă celor hotărâte de voievod. Dar nu numai el sârguia să-l surpe pe cel ales. Din chiar îndemnul lor, o seamă de ierarhi – îndeosebi cei înălțați în felurite boierii duhovniceşti pe lângă mitropolie chiar de el –, se împotriveau celui numit de stăpânire, socotindu-l nu numai o unealtă a acesteia, o iscoadă vârâtă silnic în mijlocul lor, ci, chiar după ce ascultaseră porunca voievodului, îl priveau doar ca pe un fel de epitrop vremelnic şi trecător al înaltului scaun, fără nici un drept

Material cu drept de autor

asupra sa. Deşi Ignatie purta veşmânt preoțesc de cel puțin treizeci de ani, toți ierarhii vedeau în el, nu un om al bisericii, ci o simplă slugă domnească, lucru care li se părea cu atât mai vădit, cu cât în acea clipă era folosit spre a lovi într-un arhipăstor nemăsluit, ale cărui îndreptățiri nu puteau fi tăgăduite, precum preaînvățatul mitropolit Ştefan, şi în tot ce durase acesta! Astfel vlădica se dezvăluia în ochii lor ca un vânzător al cinului din care făcea parte din nimereală. În taină, de ani de zile, de altminteri, nici nu-l numeau altfel decât „făcătură" a vodă-i, adăugind că acum se dă mare, deşi nu numai că n-a fost hirotonit, dar nici nu va fi sfințit vreodată în arhieria pe care a pus mâna furişându-se prin nişte uşi dosnice. Cine mai pomenise ca unul care nu fusese miruit să-şi dea atâtea ifose şi să-şi ia atâtea drepturi?!

În vreme ce Matei vodă, susținut de subsiori de doi paici, se scula din scaun spre a se trage în iatac, Ignatie se întreba ce câştig avea din cele întâmplate. Primise mitra şi cârja, dar hirotonia nu se făcuse, deci treaba nu era isprăvită, ea nefiind dusă nici măcar până la jumătate. Dar acum, chiar şi cu această neîmplinire, era limpede pentru toți că trebuiau să vadă în el nu un simplu vlădică, epitrop de scaun ca până acum, ci un mitropolit. Dar desigur că arhiereii, în ciuda care-i încerca împotrivă-i, nu vor întârzia să-i aducă aminte cu rea-voință, însă prin cuvinte de tot mieroase, că aridicarea sa era făcută numai în parte, deci îndreptățirea şi statornicia ei stă supt semnul îndoielii.

Căzut pe gânduri, tocmai se căznea să ghicească ce vor mai fi punând acum la cale împotrivă-i cucernicii ierarhi de el atârnători, când băgă de seamă că domnul întoarse capul spre el, făcându-i semn să-l urmeze. Între timp în juru-i se orânduiră şirurile de postelnicei înveşmântați în caftane strălucitoare, care purtau în mâini mândre toiege bătute în foiță de argint. Dar înainte de a ieşi pe uşa aflată în dreapta stranei voievodale, uşă care dădea spre odăile legate de

Material cu drept de autor

iatacul său, principele se opri puțin şi, rotindu-şi privirile spre marele logofăt, îl pofti şi pe el în spătăria mică.

Când rămaseră singuri, Matei vodă, cu o vânturare a mâinii, îi îndemnă pe cei doi chemați să se aşeze în jilțurile aflate în jurul unei mese.

- Nădăjduiesc, preafericite, că nu mă vei dezamăgi, că vei fi destul de destoinic ca să ții în frâu toată şleahta întărâtată asupra căreia păstoreşti!

- Mă voi strădui, Măria Ta! făgădui, fără prea multă osârdie, Ignatie. Din păcate am avut îndeajuns de furcă cu ei şi în zilele trecute! Nu era ceas lăsat de la Dumnezeu în care să nu izvodească câte ceva ca să mă sfideze! Închipuirea lor e nesecată! Cred că nici de acum încolo nu se vor lăsa mai prejos... Vor avea grijă să-mi dovedească în orice clipă că nu sunt un mitropolit adevărat de vreme ce nu sunt hirotonit... Dar răbdare, le voi frânge eu îndârjirea... Nu sunt eu omul care să se dea bătut cu una, cu două!

- Aşa îmi placi, Ignatie, nu te dezminți! Ai rămas acelaşi pe care l-am cunoscut acum un sfert de veac! De altfel am băgat şi eu de seamă că unii arhierei cam cârâiau la poruncile mele... Iar tartorul tuturor relelor este, după cât mi se pare, vlădica de Buzău! Doar el a cercat a trimite patriarhiei ecumenice nişte scrisori defăimătoare... Trebuie să-i pun cumva stavilă, deşi nu prea ştiu cum aş putea-o face... Aş zice că ar fi bine să găsim o cale de a-l îmbuna cumva. Căci a-l sili să se liniştească nu avem cum.

Iar după o clipă de tăcere adăugi:

- Iacă, tocmai mi-a venit un gând de cum am putea să-l câştigăm. Poate dă roade! Îmi amintesc că în vreme ce eu zăceam, sfatul a judecat o pricină între episcopia sa şi buzoieni, dar hrisovul trebuitor nu s-a dat nici unuia dintre împricinați, lucrurile terminându-se atunci în coadă de peşte până la însănătoşirea mea. Mă gândesc ca mâine să ne aplecăm din nou asupra tocmelilor legate de această pricină

Material cu drept de autor

şi să poruncesc să i se dea vlădicii la mână un hrisov alcătuit după pofta sa... Poate că aşa chir Serafim s-o mai îndupleca oleacă şi i s-o mai muia vitregia pornirii...

- Înțeleaptă hotărâre, Măria Ta, şi poate asta i-o frânge în vreun fel încăpățânarea, căci el e într-adevăr capul tartorilor şi al tuturor relelor.

- Dar mai este ceva. După ce am prins cele două jalbe pecetluite de chir Ştefan, nu înseamnă că prea-cucernicii mei ponegritori înveşmântați în sutane se vor fi resemnat şi nu vor încerca să scrie din nou patriarhiei, punând cine ştie ce la cale, ca acum cinci ani, când m-au luat pe nepregătite şi m-au cam păcălit. De aceea cred că nu e de ajuns ceea ce am făcut până acum şi nici nu mă pot mulțumi doar a-i priveghea. Sunt mult prea vicleni şi născocitori şi-ar mai putea scăpa vreo carte într-acolo. Ca să fiu ferit de-o bucurie de acest soi, trebuie cu orice preț să le-o iau înainte. De aceea logofete vei alcătui pe dată o cerere de caterisire către preafericitul patriarh ecumenic, spre a-i arăta că l-am alungat din arhierie pe uneltitorul chir Ştefan şi că l-am aridicat în loc pe Ignatie şi îl rog să-şi dea binecuvântarea şi să întărească prin cuvântul său voia noastră. Pentru aceasta te-am şi chemat, logofete. Vei porunci deci grămăticilor tăi să se scrie grabnic cartea de trebuință!

Apoi principele schimbă vorba, întrebându-l pe arhiereu de soarta lui Voico, fiul său. Băiatul, prin voia Măriei Sale, fusese îngăduit de câțiva ani să slujească la păhărnicie. Arhiepiscopului îi făcu plăcere să-şi laude feciorul, dar se plânse că slujba sa e de tot neînsemnată, el nebucurându-se de vreun folos de pe urma ei. Binevoitor, domnul făgădui să-l cheme la sine pe noul paharnic, Radu Staico Şintescu din Popeşti, şi să-i poruncească să grijească oleacă de flăcău, căci doar n-o rămâne toată viața un păhărnicel oarecare... La drept vorbind tânărul ajunsese om

Material cu drept de autor

în toată firea, dar nu se dovedise în stare să urce în rânduiala rangurilor Curții!

- Atâta aveam a vă spune amândurora! Acum puteți pleca!

Apoi Ignatie părăsi Curtea cu mare fast şi alai, pentru a se trage la mitropolie şi a se aşeza aici ca legiuit întru chiriarhie. La drept vorbind, de câteva zile, de când prea-fericitul Ştefan fusese oprit la palat, întrucât era cel mai înalt ierarh după cel lipsă, grijise de treburile bisericii pământeşti. Dar până atunci avusese doar căderile unui soi de vicar sau de epitrop al scaunului. Acum era mai mult de atâta, chiar dacă mitropolit adevărat nu ajunsese încă...

În clipa plecării, în fruntea alaiului său fu orânduit un stol de lăncieri, care-i deschidea calea, urmat de o mulțime de monahi şi stareți; iar în spatele rădvanului venea sobor de arhierei de rang înalt şi numeroşi divaniți. Pe ulițe, la trecerea sa, nu se auzeau decât strigăte cuviincioase de minunare şi preamărire ale gloatei habotnice. Atâta strălucire şi atâta fală nu se puteau vedea în fiecare zi!

Aşa cum prevăzuse, supărările, care nu lipsiseră nici în zilele de dinainte, se dezlănțuiră acum şi mai aprig şi cu mai multă înveninare.

Starea la care se ajunsese nu era numai neobişnuită, ci se ridica chiar împotriva orânduielilor firii şi a celor legiuite, cleveteau potrivnicii. La drept vorbind pentru ei nu avea însemnătate dacă Ştefan era sau nu vinovat. Peste măsură de supărătoare şi de neîngăduit li se părea împrejurarea că divanul şi domnul şi-au îngăduit să calce în picioare un drept hărăzit numai sfintelor sinoade. Numai ele îl puteau judeca, caterisi şi osândi pe unul din tagma lor, şi asta numai în deplină taină, departe de ochii mirenilor, înlăturând primejdia ca luminoasa cunună care învăluia cinul slujitorilor lui Dumnezeu să fie pătat de mărunte, dar muşcătoare, cugetări lumeşti. Ori unul care înlesnise şi chiar

Material cu drept de autor

mijlocise asemenea blestemăție, care ducea la încălcarea rânduielii tăcerii şi a neatârnării bisericii, nu putea apărea în ochii popimii de orice rang decât ca o ființă josnică, care trebuia hulită.

La mijloc era o vădită pornire pătimaşă, plină de rea-voință, dar ura, părtinirea şi pizma adunate încă de pe vremea când din popă de mir devenise dintr-o dată mare vlădică, în nevoia lor firească de a se îndreptăți, îşi căutau de multă vreme argumentele pentru a-şi dovedi temeinicia. Ori noile împrejurări dădeau apă la moară tuturor judecăților lor veninoase de mai-nainte. Deci mai întâi se născuse vrăjmăşia şi abia după aceea urmară lămuririle care să-i zugrăvească pricinile din care se iscase, deşi ierarhii cârcotaşi sârguiau să sădească credința că lucrurile s-ar fi petrecut anapoda. Deci duşmănia față de Ignatie era foarte veche, iar noile întâmplări nu făcuseră decât să împrospăteze şi să răscolească un simțământ aşezat ca o drojdie pe fundul unei butii.

De altfel chiar din prima clipă când chir Ştefan fusese oprit la poartă, spre a fi rugat să rămână la Curte, ca să poată aduce alinare sufletului chinuit al măritului principe, Ignatie trăsese la mitropolie şi era limpede pentru toți că se gătea aşezarea sa cu puteri depline. Nimeni nu se mai îndoia încă de pe atunci că aşa zisa ospeție nu era decât o îndulcită întemnițare a înaltului chiriarh, iar epitropia lui Ignatie o cale închipuită de domn pentru a putea deschide o portiță dosnică prin care să-şi poată înălța unealta în rang. Iar cele petrecute puțin mai devreme în adunare, adică silirea mitropolitului de a-şi depune mitra şi cârja, nu făceau decât să adeverească bănuielile de mai dinainte!

Tocmai în temeiul acestor porniri, încă din urmă cu câteva zile, când Ignatie se ivise pentru prima dată la mitropolie ca neprihănit vicar, ierarhii îl întâmpinară cu vrăjmăşie şi făcură tot ce le stătea în puteri ca să-i pună bețe

Material cu drept de autor

în roate, deşi față de el şi de voievod arătau chipuri din cele mai mieroase, c-ai fi zis că din ființa lor curge numai iubire şi bunătate. Pentru prefăcătorie nu aveau nevoie de poruncă din partea cuiva; imboldurile care-i însufleţeau erau îndeajuns. Desigur că împotrivirea lor se mărginea la ieşiri mărunte, lipsite de însemnătate dacă erau privite în sine, dar peste măsură de supărătoare dacă se ţinea seamă încotro băteau.

Primele ieşiri îndreptate împotriva lui Ignatie luară înfăţişarea unor josnice necuviinţe şi a unei nesupuneri la porunci, care la prima vedere s-ar fi zis că nu erau tăgăduite, ci doar greşit înţelese. Adevărul se înfăţişa însă cu totul altfel; toate spusele chiriarhului erau răstălmăcite cu bună ştiinţă şi cu răutăcioasă plăcere de către cei care ar fi trebuit să le ducă la împlinire. Slujbaşilor mitropoliei li se cerea una, iar ei făceau pe dos, căci, chipurile, tâlcuiseră altminteri cele auzite. Prin toată hărţuiala asta, se străduiau să-i dovedească că nu-l socotesc ca fiind unul de-al lor, ci doar un mirean, sau cel mult un popă de mir oarecare, strecurat în clip viclean printre ei, slujindu-se pentru asta de veşminte arhiereşti de împrumut.

Astfel, spre pildă, când Ignatie ceru ca tâmplăria din iatacul de la mitropolie, pe care începuse a-l folosi, să fie altfel orânduită avu surpriza de a vedea că până a se însera nu se mişcase nimic din loc. În prima clipă crezu că n-a fost înţeles, dar când nici a doua zi nu se luă în seamă porunca, bănui adevărul. Se înfurie. Îl chemă pe ipomnimatograf[17] şi-l săpuni.

- Ne-am temut să nu-l supărăm pe chir Ştefan! se dezvinui dulceag arhiereul, cu isoniri pline de gingaşă părere de rău.

---

[17] „Ipomnimatograful iaste de-a scrierea lucrurile şi a le aducerea aminte" zice „Îndreptarea legii", cod de legi editat în 1652, în vremea lui Matei Basarab.

Material cu drept de autor

- Voi v-ați temut?! Care voi?!

- Eu, artofilaxul şi alții cu care ne-am sfătuit...

- Adică voi n-aveți altă treabă decât să vă sfătuiți pe seama temeiniciei poruncilor mele?! Nădăjduiesc că nu vi se va întâmpla şi mâine un sfat de acelaşi soi!

- Totuşi nu e bine să ne pripim şi să-l mâhnim sau – Doamne fereşte – să-l mâniem pe chir Ştefan!

- Ba îl veți mânia, căci altfel mă veți mânia pe mine, iar eu vă sunt mai aproape acum!

- Vi se va împlini dorința, arhonda, dar răspunzătatea va cădea asupra voastră! şuieră amenințător călugărul, stăruind asupra cuvântului „arhonda", care era o vorbă de cinstire mirenească, pe care o puteai folosi dacă voiai să te arăți cuviincios față de acela cu care stăteai la taclale.

De altfel aceeaşi împotrivire moale, dar peste măsură de îndărătnică, o întâmpină şi atunci când voi să schimbe orânduiala straturilor de flori din jurul harvuzului din spatele palatului mitropolitan. Îi trebui multă răbdare ca să nu-şi iasă din nou din sărite, dar fiind un iscusit mânuitor al vorbelor, izbuti să se prefacă a nu fi băgat de seamă unele mărunțişuri supărătoare, silindu-se să lase credința că trece cu nepăsare peste ele. Dar, plin de simțul măsurii, avu totuşi grijă să-şi facă ascultate de fiecare dată hotărârile, înfruntând neclintit încăpățânarea celor care i se împotriveau.

Cam tot în aceleaşi zile de început, trecând întâmplător prin cancelarie, zări câteva hrisoave neterminate, puse de-o parte. Descusu monahii grămătici asupra pricinilor pentru care uricele fuseseră lăsate de izbelişte. Cei întrebați îngăimară nişte deslușiri încurcate. Se vedea cât de colo că erau speriați că ar putea fi învinovățiți, deşi ei socoteau că nu greşiseră prin nimic. Văzând bâiguielile diecilor, Ignatie se lehămeti de a mai pune întrebări, şi-l chemă la sine pe protonotariu, pentru că,

Material cu drept de autor

bănuind adevărul, crezu mai nimerit să pună capăt harțagului între patru ochi.

- Sfinția ta, părinte vlădică, nu este cu putință să isprăvim cărțile. Există un calapod după care se tocmesc toate uricele, ori datinile logofețești nu se cuvine să fie nesocotite, dacă dorim să dăm tărie de neclintit hrisoavelor ieşite din mâna noastră. Altfel, întrucât ele zugrăvesc voia prea-fericirii sale, ele încep prin înşirarea rangurilor, puterilor şi numelui mitropolitului. Iar la urmă trebuie semnate şi pecetluite de Prea-cucernicia sa. Ori Sfinția voastră nu e hirotonit în arhierie, iar chir Ştefan întârzie la Curte, deci nu prea ştim cum să le înfiripăm ca să fie bune şi nestrămutate.

Protonotariul stăruise anume asupra cuvintelor „părinte vlădică", de tot neobişnuită, spre a-i atrage luarea aminte lui Ignatie că nu se găsea la locul potrivit şi că se amesteca în treburi mai presus de rangul său. De bună seamă lămuririle pe care le da nu închipuiau cu adevărat o desluşită îndreptățire. E drept că uricele nu puteau fi date în numele său, căci, într-adevăr, de slujba de epitrop al scaunului mitropolitan nu se mai auzise până atunci, deci nu putea fi prinsă în canoanele logofețeşti. Dar aceasta nu era pricină de a împiedica grămăticii să scrie hrisoavele în numele celui oprit la Curte, căci nimic nu-i împiedica să-şi urmeze treaba. Era limpede că întreruperea lucrului era un chip de a-l sfida, iar cerința unui nou tipar de întocmire a hrisoavelor, pentru a urma treaba, nu era decât o chichiță stăruitor căutată, supt care ierarhii îşi ascundeau reaua voință.

- Deci vrei să spui că e ca şi cum n-ați avea un cap al bisericii față de care să fiți ascultători?!

- N-am voit să vă mâhnesc, dar... adevărul este că... sunt nişte drepturi... o anume orânduială..., oricum întâmpinăm piedici în chipul de a găsi şi însăila vorbele

Material cu drept de autor

potrivite, iar ele sunt adesea de netrecut! încheie protonotariul, zâmbind cu o supuşenie vicleană şi prefăcută.

Plin de perfidie, zvârlise vorbele părelnic la întâmplare, încât, la prima vedere, să pară fără noimă, fără şir, ca scăpate sub înrâurirea unei mari tulburări, ori a unei mari temeri. Cu adevărat însă orice cuvânt, orice isonire erau alese cu bună ştiinţă, iar în frânturile de spuse dintre părelnicele sale gâfâituri ghiceai fără greutate gândurile nemărturisite. La drept vorbind ţintea să-i dovedească vlădicii că încalcă hotarul drepturilor şi căderilor sale. Doar că nu-i spusese că mitropolia nu avea nevoie de vreo epitropie atâta vreme cât lipsea chir Ştefan, pentru că ei pot duce la împlinire toate trebile înaltului scaun, fără îndrumarea cuiva care-i zădărăşte, întrecându-şi îndatoririle ce-i erau îngăduite. Fiecare ştia prea bine ce avea de făcut. Lui Ignatie nu-i plăcea de fel omul. Era sprinten la minte, dar voia să treacă de zăpăcit, de năuc, ori tulburat de neastâmpărul descumpănirii. Era nărăvit într-ale făţăriei, devenind de-a dreptul primejdios prin perfidie, dar îşi impunea să pară curat la suflet şi neprihănit la cuget.

Ignatie îşi dădu seama de încurcăturile care se năşteau dacă zapisele ar fi fost date în împrejurările de acum în numele său. Pesemne că nici pricinaşii nu s-ar fi învoit să le primească, mai ales că erau aţâţaţi de pisari. Desigur că le-ar fi, socotit lipsite de temei pravilnicesc, căci el nu avea cuvenita aşezare în întreaga rânduială a acelei clipe. Întrucât, cel puţin de ochii lumii, în drepturi se găsea chir Ştefan, numele său trebuia să apară în întâile rânduri ale oricărui hrisov. Ori acesta lipsea şi nu putea întări cuprinsul direselor. Pe deasupra pe urice trebuia pusă pecetea, lucru la care era îndreptăţit tot celălalt. Ori dacă se trecea pe sine în locul lui Ştefan, cum nu era hirotonit, primitorii izvoadelor aveau toate pricinile să se întrebe ce tărie avea asemenea diată. Erau luate de cineva în seamă?!

Material cu drept de autor

Înțelese fără alte lămuriri că se afla în fața unei impas care nu putea fi trecut cu vederea, aşa încât nu avea rost să stăruie, dar nu i se păru totuşi potrivit să recunoască deschis că se lasă păgubaş, de aceea zise într-o doară:

- Împreună cu logografii şi grămăticii cancelariei noastre să izvodiți o cale legiuită de a ieşi la liman, dezlegând încurcătura!

Era totuşi hotărât să nu mai cerceteze niciodată dacă pravilnicescul mijloc de dezlegare cerută va fi fost găsit sau nu. Pricina aridicată era deci închisă încă înainte ca să se aplece cineva asupră-i, spre a o cerceta. Protonotariul era mult prea şiret ca să nu priceapă rostul îndrumării dată în doi peri, dar se prefăcu că ia porunca în serios.

- Aşa vom face, prea-sfinte!

Dar cea mai sfruntată împotrivire o întâmpină atunci când încercă să întrunească un sobor duhovnicesc al întregii Ungrovlahii, în nădejdea de a dobândi din parte-i recunoaşterea în arhierie şi de a-şi statornici în acest chip starea, închegându-şi în sânul cinului preoțesc un pâlc de părtaşi, care să-i slujească de reazem. Izbitoare pentru el nu era împrejurarea că unii ierarhi erau porniți împotrivă-i; ştia de multă vreme că era duşmănit. Neaşteptată era marea întindere a vrăjmăşiei care se iscase.

Frământările potrivnice lui începură chiar din clipa în care dădu poruncă slujbaşilor în sutană ai mitropoliei să gătească adunarea. Deîndată aceştia începură prin a se văieta că nu pot întruni în aşa grabă mare pe toți cei în drept de a lua parte la un asemenea sinod, grosul lor fiind risipit prin toată țara, până în cele mai îndepărtate colțuri! Spre pildă, cum putea fi înştiințat atât de repede catigumenul de la Tismana, iar el să aibă vreme să mai şi răspundă?! După ce aşezământul său se afla taman în celălalt capăt al Olteniei, mai era şi tupilat printre stânci şi genuni greu de trecut. Apoi se cuvenea a fi chemați şi unii anahoreți de renume prin

Material cu drept de autor

ştiința şi cucernicia lor. Dar cum să le dai aşa iute de urmă prin creierii munților, în pustia în care se ascundeau, spre a fi feriți de păcătoşenia şi ispita lumii care-i împresura. Soborul nu s-ar fi putut ține decât numai peste câteva luni, mai prin toamnă, când oricum era legiuită ținerea sa, lucru de altfel cunoscut tuturora, nemaitrebuind a fi înştiințat cuiva. Dar a-i isprăvi gătirea într-o săptămână, cel mult două era cu neputință, de oricâtă bunăvoință ar fi dat dovadă.

Cum Ignatie stărui, poruncind să fie chemați cel puțin cei aflați la îndemână şi monahii aşezământului aflat nemijlocit de sub ascultarea sa, se văzură siliți să se supună şi să se prefacă a urma cele poruncite. Dar în ciuda părelnicei izbânzi, plănuirea lui Ignatie nu se putu împlini.

Episcopul Buzăului, Serafim, găzduit la mânăstirea Stelea, deci la doi paşi de mitropolie, nu voi a se înfățişa, plângându-se de o neaşteptată îmbolnăvire, ceea ce Ignatie ştia prea bine că e o minciună sfruntată. Egumenul Tismanei, care, după cum aflase Ignatie prin iscoadele sale, era şi el găzduit într-o mănăstire de lângă cetatea de scaun, trimise vorbă că e țintuit locului în lăcaşul său din Oltenia din pricina revărsării unor ape şi a surpării unor munți. Culmea era că năbădăiosul stareț trebuia să i se supună nemijlocit, aflându-se în cuprinsul eparhiei sale vlădiceşti de Râmnic. Egumenul Nicolae al mânăstirii Strehaia se plânse că este împiedicat să plece din aşezământul ce-l păstoreşte, fiind copleşit de necazurile pe care le are cu o seamă dintre monahii săi, care s-au scăpat în nişte păcate lumeşti, dar şi din pricina unor rumâni de pe o moşie a chinoviei, care amenință cu răscoala. Un alt Nicolae, egumen al vestitei mânăstiri a Argeşului, mai îndrăzneț, răspunse răspicat că nu vine întrucât legiuite sunt doar două soboare într-un an: unul în preajma Paştilor sau a rusaliilor, iar acesta se ținuse deja supt smerita păstorie a preafericitului chir Ştefan, iar al

Material cu drept de autor

doilea în luna lui brumărel[18], dar până atunci mai era vreme. Rostul şi folosul unei a treia sfinte adunări, acum pe la jumătatea lunii lui cuptor n-o vedea şi deci nu înțelegea ce noimă avea ca să ia parte la ea, bătând zadarnic atâta drum. În cele din urmă gândul trebui părăsit, vremelnic cel puțin.

*

Domnul nu uită nimic din cele plănuite. Purta cu deosebire grija cărții menite patriarhiei ecumenice. Întrucât se temea că logofătul şi grămăticul, fiind pe de-o parte vorba de mitropolit, iar pe de alta de patriarh, se vor arăta cam sfioşi şi nu vor cuteza, asemenea grosului divaniților în răstimpul sfatului de abia încheiat, să folosească cuvinte prea aspre şi să le mai şi aştearnă pe hârtie, îşi zise că trebuie să privegheze mai îndeaproape alcătuirea izvodului, drept care porunci ca să-i fie trimis pe dată diacul în spătăria mică, ca slujitorul să întocmească răvaşul sub îndrumarea sa. Nu avea de gând să fie prea îngăduitor în cele pe care le avea de istorisit, aşa că hotărâse să folosească vorbe din cele mai neiertătoare pentru a zugrăvi păcatul făptuit de arhiereul ajuns la prigoană.

Nebănuind pricina chemării, pisarul, speriat, se înfățişă deîndată, dezvinuindu-se plângăreț că abia dacă apucase să scrie câteva din îndătinatele judecăți de început ale oricărui hrisov, care nu puteau lipsi, fiind rânduite de canoanele de cancelarie ale vremii, fără să fi atins însă temeiul a ceea ce trebuia să spună. Astfel, arătă el, începuse prin a înşira, în semn de adâncă prețuire, rangurile şi numele preafericitului patriarh ecumenic, măritul arhiepiscop al Constantinopolului şi primul dintre patriarhii bisericii pravoslavnice răsăritene, prea-slăvitul domn Ioanichie. Apoi, mai departe, după obiceiul statornicit pentru un izvod

[18] Octombrie

Material cu drept de autor

de asemenea însemnătate, în aceiaşi cuvinte alese şi cuviincioase, se înturnase la a arăta cine este trimițătorul, adică înfățişase toate cele cuvenite a se spune despre măritul voievod a toată Ungrovlahia, încât pre-fericitul chiriarh să ştie în chip deslușit cu cine are de a face. După mănunchiul zicerilor pregătitoare nu apucase să mai însăileze decât un rând, care făcea trecerea la cele pe care le avea de vestit. Cu asemenea menire, ca şi cum ar scrie însăşi Măria Sa despre sine, adăugise următoarele: „noi, prin mărinimia şi hramul lui Dumnezeu, suntem bine sănătoşi." Cugetare mai neadevărată nici că se putea, întrucât în acea clipă, deşi de câteva zile otrăvirea rănii fusese oprită, Matei se mai simțea încă destul de rău.

Nerăbdător, principele îi făcu semn umilului slujbaş să-i citească partea deja isprăvită, căci lămuririle sale nu-l mulțumeau. O ascultă a lehamite, căci acest crâmpei al izvodului, deşi de nelipsit dintr-un hrisov atât de osebit, nu-i prea trezea luarea aminte, nefiind decât o înlănțuire de însăilări sterpe, care nu aveau nici un alt merit în afară de acela de a fi sforăitoare şi pline de fală. Şiragul de cuvinte frumos sunătoare dar zadarnice i se păru îndestulător, încât hotărî să-l oprească aici şi să purceadă la zugrăvirea împrejurării care-i stârnise nemulțumirile şi pe care o dorea dezlegată.

Supărarea sa trebuia prinsă în vorbe din cele mai tăioase, care să-l facă pe cititor să întrevadă cât era de zădărât, încât acesta să înțeleagă nu e loc de viclene şi iscusite tocmeli, ci că nu are de ales. Ori îi încuviințează cererea, ori se ajunge la o ruptură; cale de mijloc nu se află. De acea, cu glas întărâtat, începu să rostească rar cele pe care grămăticul urma să le adauge mai departe. Pentru a-i fi limpede voia, trecu la a istorisi pe scurt temeiurile supărării sale. „Astăzi aducem înaintea preasfinției tale", spre dreaptă judecată, pricina legată de „arhiereul nostru, chir Ştefan, ca

Material cu drept de autor

unul ce este viclean şi de fire acru la mațe". În legătură cu el „s-a dovedit – nici nu ştiu cum – că a fost în legătură cu răsculații (ridicați asupra stăpânirii) şi astfel l-am scos din scaun, ca să se odihnească la mânăstirea lui şi ne rugăm de preasfinția ta şi de tot sfântul sobor să ne trimită învoire, cu un obraz de cinste, ca să mutăm (în locu-i) pe prea-iubitorul de Dumnezeu, arhiepiscop al Râmnicului, chir Ignatie, om în vârstă şi cinstit şi vrednic de a cârmui."[19]

Matei îşi aduse aminte că în sfat ceruse episcopului de Buzău să facă mirungerea şi că chiriarhul se împotrivise, punându-se la adăpostul datinii. Cele însăilate de ierarh erau adevărate, dar nu era mai puțin adevărat că, la drept vorbind, toate îndreptățirile de care se legase, le folosise numai ca pretext pentru a-i înfrunta voința. Se vedea însă silit să-l îngăduie, căci nu avea la îndemână pricini de care să se poată lega, ca să-i ceară caterisirea, deşi tare ar fi dorit-o. Deci, cu toate că-i stătea pe limbă o rugă asemănătoare legată şi de Serafim, îşi înghiți vorbele şi nu le adăugi în scrisoare. Trebuia să mai aibă puțină răbdare până ce i se va ivi prilejul de a-i găsi un cusur oarecare, îndestul de întemeiat, pentru a-şi îndreptăți prin el porunca de îndepărtare. De altfel scoaterea lui din arhierie se putea face şi fără învoirea patriarhiei ecumenice, o hotărâre a mitropoliei locului fiind îndeajuns. Oricum, de iertat nu-l putea ierta, căci – după cum de altfel arăta şi Ignatie –, prin tot ceea ce născocea, el era capul acelora care sârguiau să-i stea stavilă. Însă, întrucât în acea clipă nu se putea descotorosi de el, trebuia să-l privegheze îndeaproape şi foarte prevăzător, fără să uite şi de aceia care-i țineau partea, ca să nu i-o ia din nou înainte, precum o făcuse înaintaşul vlădicii cu cinci ani în urmă şi să-i zădărnicească planuirile.

---

[19] Citatele sunt extrase, cu uşoare modificări de explicitare, dintr-un document autentic, emis de cancelaria princiară în 12 iulie 1653, la Târgoviște.

Material cu drept de autor

Dar, pentru a ieşi în întâmpinarea oricărei surprize, nu-i rămânea decât o singură cale: trebuia să zorească hirotonirea lui Ignatie, dar de bună seamă nu putea mărturisi înaltei chiriarhii constantinopolitane pricinile adevărate ale grabei sale! Drept care, deşi n-ar fi voit să pară necuviincios, hotărî să-i mărginească lui Ioanichie timpul de gândire, arătându-i răspicat ce răgaz de tocmeală îi lăsa, în hotarele căruia dorea să primească încuviinţarea. Pentru a nu sădi credinţa că la mijloc era vorba de o poruncă, pe care el, un principe al unei mici ţărişoare supuse împăratului, o dădea unui patriarh ecumenic, a cărui putere se întindea asupra întregului Răsărit, căută un mijloc de a-şi îndulci cumva ieşirea, încât să pară cât de cât îndatoritor şi binevoitor şi să nu întărâte pohfala cuiva prin ştirbirea mândriei, stârnind astfel împotrivire. Încercând deci să ogoiască gingăşiile sufleteşti ale celor de la patriarhie, fără să se abată însă de la dorinţa de a le statornici o zi până la care ţinea să primească răspunsul, adăugi plin de prefăcută curtenie „şi ne rugăm să nu se facă zăbavă ca să fim cu arhiereu, căci avem hram la Adormirea Maicei Domnului…”[20] şi nu ne putem lipsi de ajutorul său duhovnicesc cu acest prilej.

Ori, cum cartea se scria în a doisprezecea zi a lunii lui cuptor, iar sărbătoarea amintită era la jumătatea lui gustar, răgazul lăsat preafericitului Ioanichie era abia de vreo lună. Întrucât însă drumul până la Constantinopol nu se putea face în mai puţin de-o săptămână, iar cel înapoi ţinea cam tot atâta vreme, răstimpul în care trebuia să se dea răspuns cererii lui Matei era de cel mult două săptămâni; deci patriarhiei i se făcea zor peste măsură de mare, lucru de tot neobişnuit, ţinând seamă de însemnătatea aşezământului silnicit la asemenea grabă.

---

[20] Extras din același document din 12 iulie 1653, emis de cancelaria princiară din Târgoviște, amintit și în nota anterioară.

Material cu drept de autor

Grămăticul ridică mirat din sprâncene la auzul scurtului răgaz îngăduit cârmuitorului duhovnicesc al întregului Răsărit, dar nu cuteză a scoate vreo vorbă, deşi cererea pe care era silit s-o aştearnă pe hârtie i se părea un fel de hulă. Scriind, mâna parcă începu să-i tremure; cele spuse cam aduceau cu o poruncă pe care o slugă îşi îngăduie să o dea stăpânului ei. Principele socoti îndeajuns cele înşirate până aici şi-şi cumră deslușirile, îndrumând pisarul să adauge după capul său mănunchiul de cuvinte cu care se încheia obişnuit asemenea izvod, cuvinte de care, la drept vorbind, nu-i prea păsa, fiind lipsite de însemnătate față de grijile pe care le avea. Erau o simplă treabă de cancelarie.

În ciuda tainei cu care fusese învăluită încropirea răvaşului, ştiri despre el şi despre plecarea unui ceauş purtător la Stambul răzbătură, ele răspândindu-se cu deosebire în rândurile ierarhilor. Şi cum hrisovul era pecetluit în ziua de doisprezece a lunii lui cuptor, care cădea într-o marți, vlădica Serafim nu se putu înfrâna să nu ofteze a mare tristețe, adăugind plin de înveninare:

- Marți, trei ceasuri rele! Oare pentru cine or fi rele, pentru noi, sau pentru cererea domnească?! Tare mi-e teamă că toată sârguința noastră va fi fost în zadar, risipindu-se în cele patru vânturi! După cât se pare, ne aflăm supt semnul unor zodii nu tocmai prielnice nouă.

Dar cu toată dezamăgirea care-i cuprinsese pe ponegritorii lui Ignatie, aceştia nu erau de fel plecați să se de-a bătuți. Trăgeau încă nădejde că vor găsi un mijloc de a împiedica hirotonirea, ceea ce spulbera numirea făcută de domn, în temeiul bunului său plac, încălcând datinile care rânduiau lumea duhovnicească. Calea cea mai sigură de izbândă ar fi fost aceea de a-l îndupleca pe patriarh, ca, în chipul cel mai răspicat, să arate că nu-şi dă încuviințarea. Dar cum a năzui c-ar face aşa ceva era un vis amăgitor, ar fi fost îndeajuns dacă sfinția sa putea fi înrâurit cel puțin ca să

Material cu drept de autor

tărăgăneze lucrurile, gătind astfel o tăgadă amânată la nesfârşit. Atunci Matei intra într-o grea încurcătură. Ori trebuia să-l lase mai departe în arhierie pe chir Ştefan, ori era silit să aleagă pe altcineva decât pe oblăduitul său, pe acest nesuferit venetic de Ignatie Sârbul, care, în loc să rămână popă în parohia sa de dincolo de Dunăre, venise peste ei ca mare ierarh, de atâta amar de vreme.

E drept că datina statornicea că atunci când scaunul mitropolitan rămânea gol, în locul celui pierit să fie ales arhiepiscopul de Râmnic; dar dacă Ignatie ar fi putut fi împins cumva de-o parte, nu s-ar mai fi găsit altă cale de a ieşi din impas, decât prin aridicarea în înalta arhierie a celuilalt vlădică, cel de Buzău. Ori prea-cucernicul Serafim, avea nu numai bun renume între arhierei, dar era socotit un destoinic apărător al neatârnării bisericii faţă de stăpânire, neaflându-se temei de a fi crezut simplă unealtă a lui Matei vodă sub veşmânt popesc. Apoi nu trebuia uitat că alegerea lui Ştefan prilejuise o încălcare a străvechii datini, dând naştere unui nou obicei, care putea duce la cine ştie ce urmări, greu de închipuit în acea clipă, dar oricum mai fericite decât înălţarea Sârbului.

Dar pentru a ajunge aici, împotrivitorilor nu le rămânea decât un singur mijloc, acela de a scrie în grabă şi ei preafericitului patriarh ecumenic, aridicat de câtva luni în scaun, rugându-l să nu se pripească şi să nu se lase înşelat de vorbele fățarnice, care puneau vini închipuite în seama lui chir Ştefan. Caterisirea sărmanului chiriarh era de multă vreme pusă la cale de vicleanul arhiepiscop de Râmnic, nesățios de putere, care nu-i putea ierta lui Ştefan că, în urmă cu cinci ani, i-o luase înainte. Fudul şi pizmaş cum era, voise să se răzbune şi totodată să câştige pentru sine scaunul pe care îl scăpase odinioară printre degete. Totul nu e decât o urzeală josnică, a unui om care nu cunoaşte mustrarea de cuget, chiar dacă vinovatul, adică vlădica de Râmnic, nu

Material cu drept de autor

putea fi dovedit! Era păcat să se ia în seamă mârşavele uneltiri ale perfidului sforar care ajunsese a se înstăpâni asupra Olteniei în urma unei alte silnicii! Dar dacă se va lăsa ceva vreme ca lucrurile să se aşeze, adevărul va ieşi la suprafață ca undelemnul pe apă! Pe deasupra nu era pricină de grabă şi pentru că domnul era cu un picior în groapă. Era atât de suferind, că lumea aştepta dintr-o clipă în alta vestea pristăvirii sale. Ori pieirea sa schimba cu totul tocmelile stăpânirii lumeşti şi bisericeşti ale Ungrovlahiei, ceea ce ar fi dus oricum la ştergerea celor hotărâte acum în pripă, căci la oameni noi şi orânduielile vor fi cele noi. Deci ce rost ar avea graba?! Mai înțelept era ca, deocamdată cel puțin, să se aştepte… Iar prea-sfântul Serafim fu din nou acela care duse gândul la împlinire, bucurându-se însă şi de reazămul slujbaşilor de la mitropolie.

Cele două răvaşe sosiră la patriarhie la răstimp de numai câteva zile, iar preafericitul Ioanichie al II-lea[21] se vedea pus în aprigă încurcătură. Pe care dintre cererile primite era mai nimerit s-o încuviințeze? îşi zicea el descumpănit. De altfel încurcatele încleştări pentru scaunul unei mărunte chiriarhii de la hotarul stăpânirii sale dinspre papistăşia apuseană, i se păreau nişte lucruri mult prea mărunte, prea depărtate şi vrednice de tot disprețul, față de grijile mult mai mari şi mai apropiate cu care se înfrunta în acele luni. E drept că o fericită soartă îl scăpase de doi dintre potrivnicii care se tot căzniseră să-i ia locul. Acum doi ani se dusese în lumea celor drepți Partenie al II-lea[22], iar acum câteva luni îi urmase în ceruri şi Paisie întâiul[23], fostul mitropolit al Larissei.

---

[21] Ioanichie sau Joannicius II (1646-1648, 1651-1652, 1653-1654 şi 1655-1656).

[22] Partenie sau Parthenius II (1644-1646 şi 1648-1651).

[23] Paisie I (sf. 1652- încep. 1653)

Material cu drept de autor

Din păcate cei doi nu erau singurii care-i pândiseră căderea şi i se puseseră în cale. În urma lor mai rămăsese un alt moşneag, şi din păcate unul mai tânăr, cam de seama sa, care se încăpăţâna să trăiască, pândindu-l ca o fiară de pradă, în nădejdea de a-i smulge mitra... Era un anume Chiril[24], care, deşi nu avea mare trecere printre mădularii sfântului sinod, izbutise totuşi să-l surpe cu un an în urmă. E drept că, la rându-i, izbutise să-i vină destul de repede de hac prin părtaşii săi, dar de pe urma urzelilor pe care le ţesuse atât de trudnic traseră folos alţi doi hodorogi, care însă din fericire se „curăţaseră" pe rând în numai câteva luni, lăsându-i drumul deschis, iar el, de astă dată, ştiuse să tragă iţele încât să învingă. Însă, deşi biruitor, nu avea linişte din pricina celui de al treilea boşorog, care nu părea deloc zorit să-i urmeze pe ceilalţi doi pe calea pe care se duseseră, şi nu-i lăsa clipă de linişte. Toată vremea avea de cârcotit. Ori primejdia închipuită de acesta era de neînlăturat şi venea de foarte aproape. Ori pentru a-i putea face faţă trebuia să-şi adune toate puterile şi toată luarea aminte!

Faţă de mâncătoriile care-i măcinau neîncetat liniştea, ce însemnătate mai aveau amestecăturile care ţinteau dobândirea unei mitre mitropolitane undeva pe nişte meleaguri de la capătul stăpânirii sale, care lui abia dacă îi erau cunoscute. Toate nu erau decât nişte mărunţişuri, care mai degrabă îl încurcau, abătându-l de la marile sale frământări, făcându-l să-şi irosească vremea cu nişte nimicuri.

Din păcate însă, deşi de mitropolia Ungrovlahiei îi păsa prea puţin, nu i se dădea pace dinspre această parte, fiind neîncetat sâcâit cu tot soiul de rugăminţi şi cereri. Spre pildă un tânăr boier muntean, aflat de câţiva ani în surghiun la Ţarigrad, pe nume Eustratie Leurdeanu, precum şi nişte cămătari din mahalaua Pera îl băteau la cap să dea ascultare

[24] Chiril sau Cyril III (patriarh câteva luni în 1652 şi alte câteva în 1654)

Material cu drept de autor

ierarhilor de dincolo de Dunăre, care stăruiau să tărăgăneze cât s-o putea numirea unui mitropolit, lungind-o până ce voievodul se va pristăvi, căci vremea pieirii sale nu era prea îndepărtată. Pe de altă parte, capuchehaia Ungrovlahiei şi un vraci frânc, Giovanni Mascellini pe nume, sfetnici ai lui Matei, sârguiau să-l înduplece să trimită grabnic răspuns mai-marelui lor.

Dacă la mijloc n-ar fi fost vorba decât de a ocroti neatârnarea bisericii față de amestecul puterii lumeşti, hotărârea ar fi fost mai lesne de luat. Dar şi o parte şi cealaltă îi sunau în urechi pungi doldora cu aspri, zornăitului cărora era peste măsură de greu să-i țină piept. În fața unor asemenea ispite avea deci pricini temeinice de a sta în cumpănă...

Însă nu era numai atât. Trebuind să înfrunte chiar acasă un potrivnic care putea deveni primejdios, se cuvenea să cântărească cu mare luare aminte care din părți îi putea fi de mai mare ajutor pentru a se înfrunta rodnic cu acesta. Şi având de ales între şleahta de ponegritori ai stăpânirii, în frunte cu un oarecare vlădică Serafim, un necunoscut de care nu auzise până atunci, şi domnul țării, parcă înclina să se alăture mai degrabă celuia din urmă, căci prin avere, prin înrâurire şi prin puterile sale îi putea aduce un mai mare câştig decât ceilalți.

Apoi nu se cuvenea să uite că patriarhia dobândise în fiece an uriaşe câştiguri de pe urma mânăstirilor româneşti închinate scaunului său. Ori de venitul lor nu se putea lipsi... De altfel, tocmai de teama pagubei, se grăbise să împlinească deîndată şi cererile care i se făcuseră printr-o carte primită tot de la Matei cu câteva zile în urmă. Prin aceasta era rugat să pună o vorbă pe lângă zarafii din Fanar şi Galata, încât să-i înduplece să nu-l mai împrumute pe un fecior de grec oploşit pe lângă Kenan paşa şi Siavuş paşa, care se dădea de beizadea de voievod român, năzuind a-i lua

Material cu drept de autor

scaunul. Ori el, ascultător, se pusese neîntârziat în mişcare, dar desigur că, vremea fiind scurtă, de bună seamă principele nu aflase că-i dăduse grabnic ascultare. Iar pe de altă parte nu ştia dacă zarafii îşi vor ține făgăduiala pe care i-o făcuseră. Deci nu avea cum ghici dacă principele va fi mulțumit de cele pe care le făcuse deja pentru a-i fi pe plac. Ori în clipa când avea pricină de a se teme că Matei vodă ar putea fi zădărât de roadele primului răvaş, se cuvenea să-i pricinuiască o altă supărare, nedându-i răspunsul cerut la cel de al doilea?

Cu un asemenea om nu era de glumit, căci repede îi putea tăia veniturile, căci o mai făcuse şi unui înaintaş de-al său, pe vremea când el era mai tânăr, că abia împlinise pe atunci vreo cincizeci de ani... De altfel prea-cucernicul chiriarh mai era grăbit să nu-l mânie şi pentru ca bătrânul domn să nu-şi aducă cumva aminte că numai cu vreo cinci ani în urmă i-o cam făcuse, încuviințând hirotonirea egumenului de Tismana în locul oblăduitului său. Atunci, spre uşurarea sa, scăpase uşor, dar acum era îndoielnic ca să-i fie trecută cu vederea, cu aceeaşi îngăduință, încălcarea vrerii. Ulciorul nu merge de multe ori la apă, zicea o veche zicală, ori nu trebuia să-i pună răbdarea la încercare vlahului... Ştia prea bine că nu era tocmai plăcut şi liniştitor să-l aibă de potrivnic pe aprigul muntean!

Iar legat de curânda sa răposare, nu punea mare temei pe ea. De ani de zile se tot vorbea de sfârşitul său, dar toate nădejdile se dovediseră deşarte amăgiri, risipite întru zădărnicie... De altfel nu era deloc încrezător în asemenea zvonuri îmbucurătoare, căci era pățit cu ele şi se învățase minte. În ultimii zece ani o mulțime de moşnegi îi stătuseră în cale şi tot năzuise să scape de ei, dar afurisiții se încăpățânau să trăiască, făcându-i parcă în ciudă, ca să-i amărască zilele. Adevărul era că prea puțini dintre ei

Material cu drept de autor

plecaseră la cele veşnice, încât nu puteai avea încredere în asemenea cleveteli de duzină…

Oricum, dacă se punea rău cu principele muntean, iar acesta nu murea neîntârziat, avea numai ponoase de tras! Desigur că nu l-ar fi iertat şi cine ştie ce-ar mai fi născocit împotrivă-i! Dar şi să piardă galbenii potrivnicilor domnului i se părea păcat. După îndelungi cumpăniri îşi zise că, la urma-urmelor, chiar dacă nu le dădea ascultare, nu trebuia să le înapoieze şi banii…

Ar mai fi stat el să chibzuiască, dar din nefericire timpul pe care i-l îngăduise Matei vodă era al naibii de scurt şi deci nu putea bâjbâi prea îndelung în căutarea celei mai bune ieşiri. Necazul era că, întârziind, era la fel de primejduit de a trage ponoase, ca şi atunci când nu s-ar fi învoit a da încuviinţarea cerută. Deci în temeiul acestor scurte cumpăniri socoti că e mai înţelept să încuviinţeze cererea stăpânitorului legiuit.

Dar dacă totuşi voievodul, fiind deja în bună parte otrăvit, murea îndată după ce el i-ar fi dat un răspuns prielnic?! Ar fi fost o amarnică greşeală, căci i-ar fi supărat foc pe cei care rămâneau în urmă-i şi cu care ar fi avut de a face după aceea.

Zilele acelea de sfârşit ale lunii lui cuptor, prin zbuciumul care-l canonea, fură cumplite pentru bietul Ioanichie, căci nu ştia ce hotărâre sa ia, ca să potrivească lucrurile cât mai bine, mai ales că nu-i dădea tihnă nici deşertul război al moşnegilor, care, deşi abia de-şi târau zilele, erau roşi de nemăsurate pofte de mărire, fiind în stare să se sfâşie între ei ca fiarele, îşi zicea el plin de înţeleaptă şi măsurată chibzuială, uitând că el însuşi era unul dintre ei, şi nu tocmai cel mai blând şi nici cel mai lipsit de veninoasă înverşunare...

*

Material cu drept de autor

Principele nu-şi uită făgăduiala făcută lui Ignatie în spătăria mică. Chiar în dimineața zilei următoare celeia în care-l dezbrăcase pe chir Ştefan de însemnele arhieriei sale, aduse vorba în sfat de pricina ivită cu ceva vreme în urmă între vlădica Serafim şi târgoveții şi lefegii din marele oraş al Buzăului. Ceru vel vornicului să-i istorisească pe scurt ceea ce se hotărâse în lipsa sa, pe vremea când zăcea, suferind amarnic.

Dregătorul, care băgase de seamă că Matei vodă e supărat pe chiriarhul din Buzău, atât pentru răvaşele strecurate mitropolitului caterisit, cât mai ales pentru îndărătnica împotrivire la aridicarea lui Ignatie, dădu cam din colț în colț, necutezând să povestească pricina, căci sfatul dăduse câştig de cauză episcopiei, învinuind cu deosebire lefegii, aflați în slujba stăpânirii, la care era ştiut că voievodul ținea destul de mult. Cunoscând simțămintele nu tocmai prieteneşti purtate vlădicii, şi cele prielnice oştenilor, marele vornic se întreba dacă poate istorisi chiar totul aşa cum se petrecuse, sau e mai nimerit să le mai potrivească pe ici, pe colo. Şi-ar fi făcut-o cu inima uşoară, dacă ar fi putut ghici în ce ape se scălda Măria Sa în acea zi, ca să-i fie limpede încotro să bată.

Cum nu-şi prea dădea seama în ce fel ar putea intra mai deplin pe sub pielea principelui, povesti lucrurile destul de dezlânat şi încurcat, căutând a citi pe chipul domnului dacă cele pe care le însăila îi făceau plăcere ori ba, pentru a-şi cârpi spusele după nevoi, pe măsură ce le istorisea. Dar Matei se arăta de nepătruns şi cu totul nepăsător. Dregătorului i se păru chiar că la o vreme nici măcar nu-l mai asculta, gândurile umblându-i cu totul în altă parte. Îl mai sâcâia şi marele logofăt, care se amesteca din în când în când în vorbă încercând să-i dreagă însăilările. Nu avea cum şti că fârtatul cunoştea plănuirile tainice ale voievodului, şi

Material cu drept de autor

că sârguia să-l aducă pe făgaşul lor. Lui i se părea vădit că celălalt stăruia să-l silească să mărturisească adevărul gol-goluț, împrejurare care-l zădărea, căci socotea că prin nedoritul său amestec Cocorăscu o să atragă asupră-i supărarea domnitorului şi se întreba ce folos îşi închipuie logofătul că ar trage dacă îl stârnea pe Matei vodă.

Vlădica Serafim, nemulțumit de lămuririle bâiguite ale vel vornicului Preda Brâncoveanu, sări din strana sa ca să îndrepte lucrurile, îndemnat fiind şi de bâjbâielile marelui logofăt. Matei vodă întoarse răbdător ochii spre el şi-l lăsă să-şi istorisească păsurile, fără să-l întrerupă. Îmbărbătat de ceea ce i se păru a fi o dovadă de îngăduință, prea-cucernicul părinte se avântă cu şi mai mult sârg împotriva târgoveților şi lefegiilor şezători în Buzău. Vornicul voi să-şi urmeze istorisirea în legea sa, dar nu era chip să ia vorba din gura vlădicii. De altfel văzând că principele nu arată semne de supărare, nici nu mai stărui să facă alte adăugiri. După un răstimp, lehămetit, deşi se străduia să n-o arate, Matei întrerupse deslușirile chiriarhului cu o vânturare a mâinii.

- Văd că sfatul a judecat cu temeinicie pricina şi a dat câştig sfintei episcopii. Atunci mie nu-mi rămâne decât să întăresc cu pecetea mea cele hotărâte mai-nainte de voi. Fie deci dreptatea de partea sfinției tale, chir Serafime. Vel logofete, să tocmeşti pe dată zapisul trebuitor, prin care să întăreşti ocinile sfântului scaun şi să mustri cu toată asprimea pe acei nevrednici ce-au tulburat vlădicia, stricând tocmelile şi pământurile acesteia! Apoi să întăreşti pe dată hrisovul cu pecetea mea şi a boierilor noştri şi să-l dai la mâna lui chir Serafim, să-i fie spre folos de acum încolo!

Urmând deslușirile primite, grămăticul logofetesc scrise „poruncă ... iusbaşelor, hotnogilor, călăraşilor, slujitorilor şi tuturor orăşenilor ... să-şi pună casele şi târgul pe locul ce este al oraşului şi pe locul domnesc, ce este din

Material cu drept de autor

destul în toate părțile"[25], mutându-se de pe țarina pe care se aflau acum!

Dar îngăduința arătată lui chir Serafim nu-l îmbună de fel pe ierarh, cum nădăjduise Matei. În primul rând pentru că nu-şi putea schimba simțămintele față de Ignatie. Apoi ceea ce i se dăduse, socotea el, i se cuvenea de drept şi nu era un hatâr care i s-ar fi făcut, îndatorându-l în vreun fel. Pe deasupra nu primise nimic din mila domnului, căci lucrurile fuseseră hotărâte mai de dinainte de sfat, iar principele nu făcea decât să întărească cele dobândite prin sârgul lui chir Ştefan, care judecase cu săptămâni în urmă pricina. Iar culmea era că el nădăjduise ca prin pâra făcută să poată rumâni o seamă dintre oştenii şi târgoveții şezători pe pământul pe care-l cerea, ori hrisovul făgăduit nu numai că nu făcea trimitere la vreo înlesnire de acest fel, ci, mai rău, nici nu-i lăsa o portiță deschisă ca să poată reîncepe judecata după ceva vreme, încât să-şi poată atinge în viitor ascunsa țintă de robire a lăcuitorilor.

De altfel nu numai Serafim nu-şi încetase uneltirile. În ciuda tuturor încercărilor lui Matei vodă de a fi pe placul slujbaşilor duhovniceşti, semnele lor de rea-voință şi de împotrivire, în loc să se rărească, parcă se întețiră! Din nefericire poruncile şi ocrotirea voievodală nu păreau îndestulătoare ca să-l pună la adăpost de sâcâieli pe chir Ignatie Sârbul. În vrajba lor înverşunată, arhiereii nu aveau nevoie de vreun îndemn sau de vreun imbold dinafară, ca să-i facă vlădicii zile din ce în ce mai amare. Nu era vorba de fapte de împotrivire mari şi răsunătoare. Nu era vorba nici măcar de cârcoteli fățişe sau de alte semne de duşmănie vădite. Dimpotrivă, dacă vreun ierarh era descoperit de a se fi abătut de la voia mitropolitului, vinovatul, cu glas peste măsură de mieros, se dezvinuia, născocind cele mai neaşteptate deslușiri pentru a dovedi că la mijloc nu e decât

[25] Extras dintr-un document autentic din 13 iulie 1653.

Material cu drept de autor

o neprihănită greşeală, făcută, chipurile, fără să-şi dea seama şi fără a fi mânat de cel mai neînsemnat gând de rea-voinţă.

E drept că toate aceste fapte şi ieşiri pline de venin şi vrăjmăşie ascunsă erau mărunte şi lipsite de însemnătate, dar în schimb fiind multe, dese şi sâcâitoare, puneau la încercare răbdarea lui Ignatie. Cei care-i stăteau împotrivă nu disperau, ci, asemenea picăturii de apă care nu găureşte piatra prin tăria izbiturii ei, ci prin stăruinţa fără de sfârşit cu care loveşte în acelaşi loc, sârguiau să-l macine sufleteşte încet şi pe nesimţite, dar cu o înverşunare care întrecea orice închipuire. Pentru Ignatie veneau zile din ce în ce mai grele, zgrepţănările parcă nu mai cunoşteau sfârşit.

În cele din urmă, urzelile ţesute în juru-i vor ajunge la culme cu o foarte încurcată poveste, rod al unor întâmplări petrecute cu puţin în urmă. Ţinta era aceea de a-l defăima pe episcopul de Râmnic, dovedind că este cu totul nepotrivit pentru înalta arhierie care i se dăruise. Totul porni de la o pârâ lipsită de noimă împotriva unui popă oltean, şi nimeni, în afara acelora care puseseră la cale uneltirea, nu ar fi putut întrevedea în gâlceava părelnic lipsită de orice însemnătate, uriaşa vâlvă pe care avea puterea de a o stârni. Mai târziu, e drept, chir Ignatie îl puse pe ipomimniscul[26] episcopal să facă în ascuns unele cercetări spre a-i descoperi pe urzitori, dar nu află mare lucru, firul întrerupându-se la protodectul[27] mitropoliei, care primise jalba. Însă după câte se părea, el nu luase parte la închipuirea întregii poveşti, ci fusese doar o simplă unealtă intrată în joc mai apoi, după cum unelte în mâna aceluiaşi aţâţător viclean – care se ferea

---

[26] „Ipomimniscul iaste de aducerea aminte arhiereului în taină" zice „Îndreptarea legii", cod de legi editat în 1652, în vremea lui Matei Basarab.

[27] „Protodectul iaste folositoriu robiţilor şi iaste judecătoriu tuturor lucrurilor de greşeală, având sub dânsul şi pe vinovaţi." zice tot „Îndreptarea legii".

Material cu drept de autor

să se dezvăluie – erau şi pârâşii. Altcineva, cu bună ştiinţă, redeschise şi întărâtase gâlceava, de altfel destul de veche, şi tot el îndrumase astfel lucrurile încât mitropolia să fie silită să se amestece într-însele. Deci Ignatie nu putea şti cine stătea în umbra faptelor, dar avea bănuielile sale şi nu lipsite de îndreptăţire...

Întâmplarea de la care pornise pricina îi era binecunoscută arhiepiscopului Ignatie, întrucât cu câteva luni în urmă, o judecase el însuşi şi-şi dăduse cu părerea asupră-i. Totul pornise de la un comişel din chiar alaiul său, care răpise o fată şi se însoţise în taină cu ea. Fraţii miresei, ţinând seamă de împrejurarea că răpitorul ţinea de scaunul vlădicesc, se înfăţişară la Râmnic, ca să ceară osândirea vinovatului, slobozirea celei siluite şi despăgubirea ei.

Pricina părea desluşită şi simplu de potrivit în canoanele pravilelor. După spusele celor vătămaţi, răpirea se făcuse împotriva voinţei fetei şi sub ameninţarea armelor. Legiuirile care zugrăveau şi osândeau asemenea mişelii erau de o limpezime, care nu lăsa loc de nici un fel de răstălmăciri. În scriptura pravilei, la cuvenitele glave, nu apăreau lămuriri întortocheate, cu înţeles neguros, al căror tâlc să poată fi răsucit în vreun fel de cei care erau plecaţi a căuta nod în papură. Legat de această pricină, legiuitorii fuseseră de o soglăsuire neaşteptată, vorbind parcă toţi cu aceeaşi gură. Ei hotărau desfacerea însurătorii, osândirea la moarte a răpitorului şi trecerea întregii sale averi în folosul nefericitei care a fost mântuită. Întrucât fata, după cum mărturiseau fraţii, era menită călugăriei, pedeapsa trebuia sporită pe potriva îndoitului păcat, căci cea furată nu era o fecioară oarecare, ci o mireasă a Domnului, smulsă din neprihănire, fiind deci vorba de o hulă adusă Dumnezeirii. De asemenea nu erau uitaţi nici cei care-l adăpostiseră şi îl ajutaseră pe răpitor; şi ei urmau a fi judecaţi în căderea lor

Material cu drept de autor

de părtaşi la răul săvârşit. Nu era iertat de asprimea legii nici preotul care slujise păcătoasa împreunare.

Cum, în chipul în care era zugrăvită, fărădelegea făptuită îmbrăca o înfăţişare din cele mai obişnuite, hotărârea se putea întrevedea chiar înainte de începerea judecăţii. Rămânea doar ca întâmplarea să fie adusă în faţa acelora în drept de a o cerceta, iar martorii să întărească dovezile scoase la iveală de pârâtori. De vreme ce întreaga istorie era limpede, întreaga cercetare care trebuia făcută părea mai degrabă o povară zadarnică şi ostenitoare, decât o trebuinţă de nelipsit. S-ar fi zis că ea nu va aduce nimic nou, dar închipuia un pas de neînlăturat, ca să nu se dea prilej pârâţilor de a se plânge că partea potrivnică a fost părtinită şi că nu s-a făcut îndeajuns pentru a scoate la iveală adevărul şi că nu li s-a dat putinţa de a se apăra şi puteau astfel să stăruie pentru o rejudecare.

Dar cerinţele de tipic, la prima vedere netrebuitoare şi împovărătoare, răsturnară însă în cele din urmă mersul judecăţii. Martorii nu învederară mărturiile mădularilor casei vătămate. Numai în gura pârâşilor faptele apăreau ca limpezi, drepte şi răspicate. Privite îndeaproape erau mult mai încurcate.

În primul rând, după cum chiar tânăra mireasă mărturisea, răpirea se făcuse cu voia şi cu ajutorul ei nemijlocit. La drept vorbind, nu fusese smulsă silnic din sânul familiei, ci ea fugise de acasă. Fusese îndemnată la aceasta de dragostea – de altfel împărtăşită – pe care i-o purta comişelului. Ba mai mult, la aşa-zisa „răpire" – mijlocind-o chiar – luase parte însuşi tatăl celei învinuite, despre care însă fiii spuneau că şi-ar fi ieşit din fire, încât nu mai ştia de sine, fiind de câţiva ani căzut în mintea copiilor. De asemenea codana tăgădui că părinţii ar fi menit-o mânăstirii, lucru pe care îl putea întări prin cuvântul său chiar şi tatăl, aflat încă în viaţă şi – stăruia ea – nevătămat în

Material cu drept de autor

nici un fel la cele ale minții. Hotărârea de a fi călugărită fusese luată de cei doi frați şi de o soră mai mare, nemăritată, toți trei dornici să nu împartă averea părintească şi cu ea!

Povestea pârâților, schimba însă din temelie tâlcul celor petrecute, răsturnându-l cu josul în sus. Dacă spusele se adevereau, însemna că aşa-zisa răpire trebuia cântărită în temeiul altor canoane pravilniceşti, care erau peste măsură de îngăduitoare cu cei învinuiți, mergând până la încuviințarea însoțirii şi iertarea răpitorului în schimbul unei gloabe[28]. Cum era şi firesc, lucrurile încurcându-se, arhiepiscopul porunci să se înceapă o temeinică cercetare chiar la fața locului. Cele iscodite îndepărtară şi mai mult judecata de făgaşul de la început, care la prima vedere părea croit drept, limpede şi de neclintit.

Tatăl vieţuia într-adevăr şi nu era de fel smintit şi nici pălit cu leuca. Dacă avea vreun cusur, acela era că Sfântul Duh îl dăruise cu o fire mult prea blândă şi prea bună, dovedindu-se prin asta o ființă slabă, care se lăsa lesne călcată în picioare. Fusese însurat cu o femeie aprigă, care cârmuise casa şi toate ocinile cu mână de fier. Soțul se îndeletnicise întreaga viață, între altele, cu cioplitul în lemn, plăcere pentru care îşi înjghebase un şopron de dulgherit şi-şi tocmise de ani de zile drept ajutor un tâmplar, dimpreună cu care meşterea cât era ziua de lungă. Din mâna lui ieşiseră troițe, porți, lăzi de zestre, jilțuri, toate frumos împodobite. Pe fața lemnului se vedeau cioplite un soi de funii ale căror fire se împleteau în chip minunat, apoi se zăreau felurite vrejuri ori cercuri şi multe altele. Alocuri cele meşteşugite de mâna sa erau zugrăvite în culori măiestrite, după gust ardelenesc, pe care-l aflase de la meşterul său. Bătrânul mai îndrăgea şi creşterea porumbeilor, având o hulubărie căreia i

---

[28] (*Înv*) Gloabă = între altele are înțelesul de amendă care se aplica cuiva ca urmare a săvârşirii unui delict sau a unei crime. – Din sl. **globa.**

Material cu drept de autor

se dusese vestea în tot județul. De asemenea își făcuse o slăbiciune şi din a îngriji o mică livadă din spatele conacului. Toată viața şi-o jertfise pentru asemenea roboteli făcute din plăcere, iar nevasta i le îngăduise, cu atât mai mult, cu cât pe această cale îl ținea departe de ocârmuirea gospodăriei şi a moşiilor, deci dobândea mână liberă în toate, scăpând de orice îngrădiri.

Aveau patru copii, două fete şi doi băieți. Întâia născută era o fată, Ioana. Urmaseră apoi doi băieți: Gheorghe şi Petru. În sfârşit, după un răstimp mai lung de ani, se născuse şi Păuna, mezina casei. Primii trei semănau la fire cu apriga lor mamă: reci, cruzi, neomenoşi, aspri, hapsâni şi împătimiți de o nemărginită iubire de sine. Singură Păuna semăna cu părintele ei: bună, miloasă, naivă, plină de suflet şi de simțire. Nici unul dintre ei nu se căsătorise, iar după moartea mamei primi trei intraseră în război cu tatăl lor.

Se născură astfel două tabere: pe de-o parte bătrânul Nedelcu dimpreună cu fata cea mică, Păuna, sfielnici, doritori de a nu isca harță şi certuri, tânjind după linişte, după împăcare, după iubire şi înfrățire, îngăduitori şi resemnați. De cealaltă parte se aflau ceilalți trei copii, în frunte cu cel mai cumplit dintre ei, haina Ioană. De când se temea că va rămâne fată bătrână, se înrăise parcă şi mai mult decât înainte, devenind de o cruzime tiranicească. Toți trei erau gâlcevitori, neîngăduitori, firi poruncitoare, supărăcioşi, duşmănoşi, porniți pe plăcerea de a zădărî şi prigoni pe cei din jur, mai ales dacă nu aveau tăria de a le sta împotrivă.

De fiecare dată când tatăl încerca să se amestece în trebile casei sale – lucru la care la urma-urmelor era îndreptățit – urmau pedepse din cele mai josnice, dar peste măsură de dureroase. Astfel când se împotrivise la deștelenirea unui lăstăriş, avu supărarea să descopere că

Material cu drept de autor

taman porumbeii la care ținea cel mai mult îi fuseseră gâtuiți peste noapte. Privind bietele ființe moarte, orice tărie sufletească i se frânse. Avea de ales între a se lăsa păgubaş, sau să rămână în câteva zile cu hulubăria goală. Îl răscoli neputința. I-ar fi venit să-şi biciuiască feciorii, dar cum s-o fi făcut-o el, mărunțel şi plăpând la trup, iar ei namile păroase şi vânjoase?! De altfel toată viața el nu lovise pe nimeni şi nici măcar nu se răstise la cineva...

Altă dată copii hotărâră să ia țăranilor din satul de lângă conac dreptul de a mai pescui într-un iaz strămoşesc, la care aveau parte, întrucât ei îl săpaseră. Bătrânul Nedelcu nu voi să audă de aşa silnice. Urmarea nu întârzie. Descoperi că dintr-o dată ultima ladă de zestre, la cioplirea căreia trudise vreo trei luni, dispăruse. Însă chiar a doua zi, răscolind în jur, găsi în fundul livezii câteva bucăți de lemn arse şi ştiu că din nou l-au pedepsit copiii pentru îndrăzneala de a fi avut o părere deosebită de a lor. Se temu că şi alte lucruri pe care le lucrase dimpreună cu meşterul său, cu dragoste şi migală, şi la care ținea, vor avea aceiaşi soartă. Nu avu de ales şi se lăsă din nou păgubaş.

Pe zi ce trecea plângea tot mai amarnic pierderea soației. Deşi aprigă, deşi poruncitoare şi greu de înduplecat, ținea totuşi la el, avea simțul dreptății şi, deşi nu-i lua niciodată în seamă părerile, se prefăcea cel puțin că le găseşte vrednice de a fi ascultate şi făgăduia – ca să-i facă plăcere – că se va gândi la înfăptuirea lor. Copiii erau însă mai cruzi şi mai nărăviți din fire. Găseau o deosebită plăcere în a-l chinui.

Slugilor le era milă de el şi-l cinsteau pentru bunătatea sa. Dar nu cutezau să-i urmeze poruncile, căci avuseseră parte de o tristă învățătură de minte legată de supunerea arătată bătrânului. La numai câteva săptămâni după astrucarea soației, bătrânul Nedelcu poruncise vechilului să trimită unui negustor din Turnu Severin,

Material cu drept de autor

prieten mai vechi al familiei, două care de grâu spre vânzare. Fără întârziere slujbaşul găti harabalele şi le slobozi la drum. Când fiii aflară, se iscă o furtună grozavă. Vechilul, cu mâinile legate la spate, fu priponit cu un juvăț, asemenea vitelor, de conovățul de lângă poartă şi bătut până la sânge:

- Aici nu se clinteşte nici un pai fără voia noastră! îl preveniră ei. Pe viitor să ştiți de cine se cuvine să ascultați! Moşul poate să zică ce-o vrea, voi însă urmați hotărârile luate de noi! Doar n-o să ascultați de un zălud smintit, ce-a dat în mintea copiilor! Unde am ajunge?! Vă porunceşte ceva, veniți şi ne întrebați de vă îngăduim sau nu să-i urmați voia!

Atras de larmă, apăru şi Nedelcu. Cu ochii ieşiți din orbite îşi mustră aspru copiii şi se repezi să-l dezlege pe vechil. Fu îmbrâncit în chip grosolan de-o parte. Se împiedică şi căzu în colb. Ioana, care stătea în ceardac cu mâinile în şold şi picioarele răsfirate, pufni în râs:

- Ia-o mai încet, tată, că a cam trecut vremea ta!

De jos, cu ochii înroşiți, bătrânul şuieră:

- Neruşinat-o, ucigaşilor, câinilor!

Deodată Ioana se schimbă la față, zâmbetul îi pieri şi-l săgetă pe moşneag cu o privire tăioasă:

- Ia mai tacă-ți fleanca, că altfel cobor şi eu în ogradă, amenință ea, şi numai uşor n-o să-ți fie! Mai bine făceai mai multă avere, şi mai puțini copii!

Nedelcu rămase înlemnit. O apăsare dureroasă îi strivea pieptul, îl înăbuşea. Vederea i se tulbură şi avu simțământul că întreaga ogradă se învârteşte în jurul său. Păuna, mezina, răsări din grădină. Alergă la el, îngenunche şi-l ajută să se ridice.

- Hai, tată, nu-i mai înfrunta, că-ți face rău! Vino să te linişteşti!

Material cu drept de autor

Şchiopătând, lăsându-se cu toată greutatea pe braţul fetei, o urmă în neştire. Codana îl târî în şopronul unde era orânduită tâmplăria. Era singurul petec de linişte, singurul adăpost care le mai rămăsese. Dar nici în mica vizuină în care se ascundeau, nu erau prea siguri de ei, căci şi aici erau urmăriți de raitele de pedeapsă ale celorlalți copii.

Dar nu numai vechilul, ci şi alți argați, care cutezaseră să-l recunoască pe bătrân de stăpân, avură de suferit de pe urma cruzimii fiilor. Cu toate acestea se mai găsea totuşi câte unul care îi purta de grijă, dar o făcea în ascuns. Înainte de a sta de vorbă cu el, sau înainte de a intra în şopron, se uita cu teamă în jur, ca să cerceteze dacă nu-l vedea cineva, care l-ar putea pârî tinerilor stăpâni. Cu toată osânda aspră pe care o primise, vechilul nu-l uită nici el pe Nedelcu. Cum fiii nu voiau să-i dea bătrânului vin din propria-i pivniță, tot un mijloc de a-şi dovedi puterea asupra sa, vechilul, care avea cheie la beciuri, hotărî, în ciuda primejdiei de a se alege cu o nouă ciomăgeală, să-i sară în ajutor. Aproape în fiecare zi umplea hoțeşte o ploscă, pe care apoi o strecura pe furiş prin fereastra din dosul şopronului. Se simțea dator de cel puțin atâta omenie. Cu lacrimi în ochi bătrânul îl ruga să nu mai fure vin pentru el, din butoaiele sale, căci dacă cei tineri îl vor dibui, nu va fi în stare să-l scape de pedeapsă. Şi doar ştia ce pățise...

- Au să te prindă şi n-o să te ierte, iar eu nu te pot ajuta în nici un fel! se jelea uncheşul.

- Las' că nu mă prind! Ştiu eu cum şi de unde să fur, că doar nu-s de azi, de ieri în casa matale! îl liniştea vechilul, care nu-şi dădea seama că asemenea mărturisire îl dădea de gol, dovedind că obişnuia să dijmuiască chilerul de ani de zile, răstimp atât de lung că prinsese chiar ceva îndemnare şi învățătură la furat.

Material cu drept de autor

Amândoi erau atât de tulburați, încât nici unul nu băga de seamă hazul spuselor, scăpând înțelesul ascuns al cugetării, altfel binevoitoare.

Cu vremea, ditai conacul, care altădată îi era atât de drag, deveni un adevărat iad şi loc de caznă. Ajunsese să tânjească după o căsuță țărănească de chirpici, pe cât de modestă şi de mică, pe atât de albă şi curățică, în care să se poată dărui în liniște plăcerilor sale. Iar ca fericirea să-i fie deplină, visa s-o aibă alături pe blânda Păuna, fata cea mică. Alteori îi venea să fugă în lume, chiar dacă astfel ar fi ajuns cerşetor, dar gândul la Păuna îl oprea. Nu putea s-o lase singură în mijlocul acestor fiare. Biata fată s-ar fi prăpădit din pricina prigoanei lor şi de dorul său.

La o vreme sora ei mai mare, Ioana, socoti că nu avea decât de câştigat dacă o trimitea la mănăstire. Se răzbuna astfel asupră-i, pentru că i se părea c-ar fi mai norocoasă. Dar la mijloc nu era numai pizmă. Ea se împletea cu o potrivnicie iscată de împrejurarea că Păuna în loc să-i aleagă pe ei, cei puternici, se alăturase părintelui, adică celui slab şi lipsit de apărare. Iar acum găsea prilejul să-şi verse veninul. Frații se alăturară neîntârziat gândului, în nădejdea unui câştig. Aveau prilejul de a-şi rotunji partea lor din moştenire, cotropind ceea ce i s-ar fi cuvenit de drept Păunei. Drept care purceseră deîndată la neguțări cu maica stareță de la mânăstirea din Bărbăteşti, cu hramul sfântului proroc Ilie. Păuna era disperată. Deşi frații se arătau foarte grăbiți să desăvârşească înțelegerea, maica stareță, pricepând cam cum stăteau lucrurile şi ca să înăbuşe un tărăboi care putea stârni o vâlvă supărătoare, crezu mai potrivit să tărăgăneze cu răspunsul.

Între timp bătrânul Nedelcu, pe care nimeni nu-l băgase în seamă până atunci, îşi luă inima în dinți şi puse piciorul în prag. O iubea prea mult pe Păuna şi, ca s-o ştie fericită, lăsă de-o parte tot ce avusese însemnătate în viața

Material cu drept de autor

lui. N-aveau decât să-i ucidă toți porumbeii. N-aveau decât să-i sfarme cu toporul toată lemnăria cioplită şi zugrăvită cu răbdare în lungul a o mulțime de ani. N-aveau decât să-i taie toți merii din livadă. Îi va lăsa să-l alunge chiar şi pe meşterul tâmplar care-i devenise mai mult decât un prieten, dar Păuna nu va ajunge la mănăstire de vreme ce ea nu o dorea. În primul rând o amenință pe maica stareță că, dacă o primeşte pe fată, va face plângere împotriva ei la vlădicie, ba la nevoie, chiar şi la domnie!

Apoi se întoarse împotriva copiilor. Le spuse răspicat că va pleca de acasă, întrucât se consideră prigonit şi i se surpă volnicia părintească. Prin tot ceea ce au făcut până acum îl alungă din căminul său! Ori o asemenea purtare a odraslelor e osândită cu deosebită asprime atât de pravilele mireneşti, cât şi de cele bisericeşti. Şi, în temeiul acestor legiuiri, nu va întârzia să facă jalbă împotrivă-le la toate aşezămintele stăpânirii, care-i stăteau la îndemână. Iar pentru a-şi duce gândul la împlinire chiar începu să-şi pregătească o căruță ca să plece în lume. Îşi înhămă singur caii, căci grăjdarii nu cutezau să-l ajute. Îl urmăreau zguduiți şi înfricoşați din cotloanele grajdului.

Progeniturile se speriară de astă dată. Descoperiră în neputinciosul lor părinte o dârzenie pe care nu i-o bănuiseră. E drept că-i smulseră hățurile din mână şi-l duseră pe sus în casă, de s-ar fi zis că din nou îi siluiau voința, dar adevărul era că de astă dată băteau ei în retragere. Îşi dădeau seama că întinseseră prea mult coarda şi erau primejduiți să întoarcă lucrurile împotriva lor. Făgăduiră că Păuna nu va fi trimisă la mănăstire cât o mai trăi. Ioana nu-şi putu stăpâni nici de astă dată o răbufnire înveninată.

- Acum ai scăpat! îi spuse mezinei, dar tata n-o trăi o veşnicie, iar din mâna noastră nu scapi. Într-un an-doi tot acolo ajungi.

Material cu drept de autor

Nedelcu simți o strângere de inimă auzind că fata cea mare, prin spusele ei, îi sorocea doar vreun an, cel mult doi de viață. Era totuşi mulțumit că învinsese. Când băgă de seamă că Păuna prinsese drag de un tânăr din vecinătate, fiul unui modest mazil, fu fericit. Băiatul îi plăcea; era mai degrabă un flăcăiandru, căruia abia de prinse a-i miji mustața. Dar părea inimos, deschis la cuget şi mai ales îndrăgostit. Deşi putea părea ciudat pentru un tată care ține la cinstea fetei fiicei sale, Nedelcu le mijloci întâlnirile şi avu grijă să le ascundă de ochii copiilor săi mai mari. Era hotărât s-o facă fericită pe Păuna, orice s-ar întâmpla, şi mai ales s-o smulgă din iadul căminului ei părintesc! El alese ziua, locul şi împrejurările când Păuna să fugă de acasă şi tot el îl înduplecase pe preotul din sat să slujească de nuntă.

În temeiul celor aflate, Ignatie hotărâse o nouă înfățişare a părților în fața scaunului său vlădicesc de la Râmnic. De-o parte stăteau Ioana şi cei doi frați, siguri de ei, cu un zâmbet sfidător pe buze, ştiind că au legea şi datina de partea lor. Erau încredințați că vor da părintelui lor şi mezinei o învățătură usturătoare şi pe deasupra îşi vor rotunji averea cu moşia vecinilor lor, care – drept osândă pentru isprava băiatului – urma să le fie luată cu forța, chipurile în folosul Păunei, dar, cu adevărat, ea ar fi încăput tot pe mâna lor, chiar înainte de a-i face fetei vânt în monahie!

De cealaltă parte, nevinovați, dar speriați, rugători şi disperați, neputincioşi dar cinstiți stăteau Păuna, tânărul ei soț şi bătrânul Nedelcu. Părinții comişelului erau mai în spate, amestecați între privitori, fiind îngăduiți în chip de hatâr osebit ce li se făcea. Tot necazul şi-l vărsau asupra nurorii. Dacă n-ar fi fost fata şi bătrânul, băiatul lor – singurul lor copil – n-ar fi fost amenințat de pedeapsa cu moartea! Numai ea, nenorocita, purta toată vina pentru relele care li se întâmplau! O uşuratică fără căpătâi,care

Material cu drept de autor

sucise minţile bietului flăcău! O destrăbălată perfidă, care are plăcerea bolnavă de a-şi omorî ibovnicii, ca să le ia averea!

Lui Ignatie îi fură dragi cei doi tineri. Zvelţi, frumoşi, îndrăgostiţi, sfioşi, agăţaţi cu disperare unul de altul, îl înduioşară. Parcă erau nişte căpriori speriaţi, înconjuraţi de lupi. La drept vorbind nu făcuseră rău nimănui. Se iubeau şi doreau să fie fericiţi. Smeriţi, nu voiau să tulbure pe nimeni, nu voiau să supere pe nimeni. Singura lor dorinţă era să nu fie despărţiţi şi, întrucât cereau atât de puţin, nu înţelegeau ce are lumea cu ei, de ce nu le dădea pace. Erau cu totul nevătămători, dar şi lipsiţi de apărare. Iar bietul Nedelcu trezea milă. El, tatăl, se vedea învinuit fără ocol de a-şi fi pierdut mintea, de a-şi fi ieşit din fire şi era silit să primească drept în obraz toate pângările înjositoare, fără a avea mijlocul de a dovedi că toate nu sunt decât nişte sfruntate cleveteli, pe cât de veninoase, pe atât de răuvoitoare. Apăsat de ruşine, ce putea face ca să-i încredinţeze pe cei aflaţi de faţă că e în toate minţile, de vreme ce toţi îl priveau cu oarecare milă plină de îngăduinţă, îngrozitor de umilitoare. Orice ar fi spus pentru a tăgădui învinuirile, ar fi părut caraghios şi mai degrabă ar fi întărit credinţa că e atins de semnele de bătrâneţe de care se vorbea!

Prevăzător, Ignatie se feri să-şi mărturisească gândurile care-l încercau, ca să nu fie învinuit că judecă în temeiul unor simţăminte şi a unor plecări şi nu în temeiul unei straşnice păziri a legii, care să fie tălmăcită cât mai strâns. Părelnica sa nepărtinire le dădea pârâtorilor credinţa că pravila se va tâlcui aşa cum cereau ei, adică pentru silnică răpire de fecioară menită călugăriei. În schimb sărmanii pârâţi citeau în aceeaşi răceală de nepătruns a obrazului său ameninţarea unei hotărâri tăioase şi neiertătoare şi erau înspăimântaţi.

Material cu drept de autor

Ignatie ascultă cu răbdare toți martorii, începând cu argații, care istorisiră ce pătimeau ei, cât şi bătrânul lor stăpân. Apoi vorbiră în acelaşi chip sătenii, arătând cele care se petreceau la conac, ba că tinerii stăpâni le încălcau unele înlesniri rămase lor din strămoşi, cum putea întări însuşi jupân Nedelcu, aflat de față. Vorbi apoi popa din sat, care arătă că nu făcuse decât să împlinească ruga tatălui, acela care era singurul în drept a hotărî asupra sorții copilului.

Orice argument al pârâților şi al martorilor lor, oricât de grăitor se înfățişa, era tăgăduit de ceilalți cu fluturări a lehamite a mâinii. Gândul li se citea pe obraz fără greutate: „Puteți să-i luați în seamă pe smintiții ăştia? Arătările astea îs oameni? Au ajuns să cheme în ajutor nişte argați sau niscai țărani, robi pe dedina[29] noastră! Toți nişte nimeni, nişte neisprăviți, cărora numai noi ne-am găsit să le facem cinstea de a-i îngădui să se vâre în lumea aleasă din care facem parte!"

Erau atât de siguri de sine, încât hotărârea vlădicii îi năuci. Contrar aşteptărilor, nu lor li se dădu vreun câştig, ci dreptatea fu trecută prăpădiților şi disprețuiților potrivnici; ba mai mult, fură aspru mustrați pentru urâta purtare față de părintele lor trupesc!

Chir Ignatie arătase deci că nu putea fi vorba de o răpire, de vreme ce totul se petrecuse cu învoirea şi chiar cu ajutorul tatălui şi din dorința fetei. Copiii pârâtori nu aveau nici o cădere ca să se amestece, de vreme ce la mijloc era o vrere părintească. Ba mai mult, arhiepiscopul statornici ca frații să-i dea surorii ca zestre partea din ocini care i se cuvenea de drept. Iar mai departe Nedelcu era rugat ca să înştiințeze prin vreo slugă deîndată vlădicia, dacă nevrednicele sale odrasle îşi mai îngăduiau să-l năpăstuiască, pentru ca, prin mijlocirea ei, pricina să fie înfățişată marelui divan al țării.

---

[29] (Înv.) Avere (moşie) moştenită de la înaintaşi. – Din sl. **dedina.**

Material cu drept de autor

Bătrânul era în culmea fericirii, căci singur nu şi-ar fi putut înzestra odorul, silindu-şi ceilalți copii să-i dea cele legiuite. Măritişul fu întărit de Ignatie, iar pe deasupra, întrucât îi îndrăgise pe cei doi tineri, care îi păreau nespus de frumoşi şi neprihăniți, acesta le făcu chiar un frumos dar de nuntă, şi anume o pungă zdravănă cu bani, încărcată cu nu mai puțin de o sută de aspri!

Era poate prima dată că vlădicii îi părea rău că familia i se destrămase. Soața îi murise cu tare mulți ani în urmă, iar feciorul său Voico, bucurându-se de oblăduirea princiară, fusese numit păhărnicel şi de atunci îşi petrecea vremea numai în cetatea de scaun, tatăl nevăzându-l decât foarte arar. De aceea arhiepiscopul se simțea de tot însingurat, pricină din care hotărî în sinea sa ca de acum încolo Păuna şi comişelul ei să-i devină copii de suflet, alăturându-se lui Voico, pe care-l pierduse în depărtatele vâltori ale vieții. Hotărî deci să-i ocrotească şi să-i ajute ca un adevărat părinte, deşi nimeni nu trebuia s-o ştie. Era taina lui…

Față de Ioana şi de cei doi frați ai ei nu-şi putu înăbuşi o pornire răzbunătoare şi-i globi pentru urgisirea părintelui lor şi surparea drepturilor care i se cuveneau. Cuvintele sale de mustrare fură aspre şi neiertătoare. Nemulțumiți, cei trei frați începură să bombăne chiar în fața sfântului sobor de judecată. Necuviința lor fu osândită pe loc cu o nouă gloabă şi îndatorirea de a face mulțime de mătănii la icoanele din biserica episcopiei, sub aspra priveghere a diaconilor aşezământului.

Socri Păunei se mai îmbunară întrucâtva, deşi în fundul sufletului îi mai purtau pică fetei, socotită un fel de piază rea căzută pe capul lor. Îi primiră totuşi pe tinerii însurăței în casa lor, ba, după câteva săptămâni, se învoiră ca şi socrul mic să-şi găsească adăpost la ei. Cuscrul Nedelcu, bucuros de încuviințare, aduse cu sine porumbeii,

Material cu drept de autor

dălțile şi celelalte scule de tâmplărie, lucrurile pe care le dulgherise şi la care ținea mai mult, cât şi pe bătrânul său meşter tâmplar... Numai de livadă trebuise să se lipsească. Dar o făcea cu dragă inimă, de vreme ce avea prilejul să stea împreună cu Păuna şi cu ginerele său, care-i bucurau inima. Deci cam aşa se înfățişau cu adevărat întâmplările petrecute, iar nu cum fuseseră istorisite de pârâtori.

Pare-se însă că, îndemnați şi îmbărbătați de cineva, care însă era tăinuit, cei trei frați nu se lăsară biruiți şi tocmai în zilele tulburi, când înstăpânirea lui Ignatie în noua arhierie era pusă în cumpănă, ridicară pâră la mitropolie plângându-se de strâmbătatea județului făcut de vlădica de la Râmnic, adică învinuiră de făptuirea unei nedreptăți pe cel hulit de ierarhii mai de seamă ai vremii. Acesta fiind la urma-urmei cel pârât, nu putea fi totodată şi judecător, se bucurau în taină arhimandriții, gustând încurcătura în care era pus mai-marele lor. În jalba pe care o înaintară protodectului, vajnicii frați olteni înfățişară cele petrecute în cu totul altă lumină decât aceea în care le văzuse Ignatie în urma cercetărilor făcute la fața locului, iar slujbaşii sfântului scaun se grăbiră să le ia de bune, aşa cum le istoriseau ei. În izvodul lor, jălbaşii cercau a dovedi din nou că la mijloc fusese o răpire tâlhărească. O ceată de oşteni, părtaşi de-ai comişelului, deci slujbaşi ai arhiepiscopiei Râmnicului, ocrotiți chiar de vlădicie, înarmați până în dinți, năvălise asupra conacului, spărsese porțile şi uşile, băgase spaima în slujitorime şi smulsese din sânul fericitei familii pe mezină. Biata fetiță urla ca din gură de şarpe, că ți se frângea inima, dar nimeni nu o putuse mântui! Sărăcuța şi azi mai plânge după veşmântul călugăresc după care tânjea, dar lotri o batjocoresc şi-şi râd de năzuințele ei cucernice!

Ceea ce întrecea însă orice închipuire, era împrejurarea că, după judecată, vinovații, care nu erau alții decât comişeii vlădiciei, nu numai că nu fuseseră osândiți

Material cu drept de autor

după pravilă, ci, dimpotrivă, taman celor vătămați li se smulseră şi o parte a ocinilor, date, vezi Doamne, în chip de zestre Păunei. Deci primejdioşii hoți răpitori mai erau şi răsplătiți din bunurile păgubaşilor! Ori căpetenia tuturor relelor, cât şi ai comişeilor-lotri, nu era altul decât însuşi măritul vlădică de Râmnic, care, în loc să facă dreptate, lovise în cei nevinovați, care căzuseră jertfă unui şir de silnicii. Ori vina sfinției sale era cu atât mai mare cu cât, în loc să-l pedepsească pe primejdiosul răpitor, îl mai şi ajutase, dându-i nu numai ocinile smulse lor, ci şi o pungă plină de aspri – vreo sută la număr, după câte se zicea! Şi nu trebuia uitat că întregul bănet nu era al său, ci fusese furat din avutul scaunului pe care-l păstorea.

Învinuirilor fățişe li se adăugau şi o mulțime de subînțelesuri din cele mai felurite, care sârguiau să dovedească că greşelile şi păcatele vlădicii erau mult mai multe. Spre pildă, se arăta că, în loc de a îndruma fetele la cucernic noviciat, le îmboldea întru nărăvită destrăbălare şi pângară. La atât decădere se ajunsese, întrucât Ignatie nesocotea viața chinovială, lucru de loc de mirare din partea unuia care fusese şi rămăsese popă de mir.

Protodectul, care se grăbise să ia de bune toate cele înfățişate lui şi, fără a mai face vreo cercetare, răspândi printre arhiereii de la mitropolie vestea despre vinovăția vlădicii, dând de înțeles că întreaga Oltenie e băgată în sperieți şi canonită de haita comişeilor episcopali, pricina pârâtă nefiind o întâmplare răzleață, ci dimpotrivă, dacă te apucai de căutat mai găseai destule altele! Asemenea cete de flăcăi fără căpătâi răpesc, jefuiesc şi omoară, dar oamenii tac de frică, înspăimântați că ar putea să atragă urgia şi asupra casei lor.

Apoi în pâră se vorbea şi de o scrisoare a lui Ignatie – care de bună seamă dispăruse şi din păcate nu putea fi adusă mărturie – în care chiriarhul nu numai că-l fericea

Material cu drept de autor

peste măsură de binevoitor pe preotul din sat, care slujise la nunta fetei răpite, dar îl mai şi sfătuia să boteze progeniturile care se vor naşte din nenorocita împreunare! Ori toate cele întâmplate sunt împotriva legilor sfintei biserici, dar şi a datinilor mireneşti!

În sfârşit Ignatie era învinuit de a fost părtinitor la judecată, din dorința de a-şi ocroti trâmba de lotri care-l păzeau şi-i alcătuiau alaiul, căci prin mijlocirea lor putea spăimânta credincioşii ascultători de scaunul său, silindu-i să i se supună.

În încheiere pârâşii se plângeau că, din naivitate şi din neştiință, înfățişaseră jalba taman episcopiei Râmnicului, fără să-şi dea seama că se vârâ singuri în gura lupului, că cer să le facă dreptate tocmai cei vinovați de silniciile petrecute! Şi, bineînțeles, pățiseră tot ce putea fi mai rău! Pentru a acoperi fărădelegile, pe lotri cât şi pe ocrotitorul lor, arhiepiscopia se slujise de un moşneag nevolnic, care-şi ieşise de multă vreme din fire, bietul părinte al celei răpite, care, de durere, văzând nenorocirea care-l lovise, îşi pierduse şi bruma de minte ce-o mai avea şi, în neştirea în care picase, se lăsase mânuit după voia acelora în mâna cărora încăpuse, căci bătrânul fusese el însuşi răpit şi dus în casa lotrilor, tocmai pentru ca aceştia să-l poată folosi împotriva iubitorilor săi copii, care se văzuseră despărțiți în chip dureros de părintele lor iubit, căruia îi duceau dorul. Deci o samavolnicie urmase alteia, iar în spatele tuturor strâmbătăților stătea unul şi acelaşi cap, adică Ignatie, vlădica de Râmnic!

După ce protodectul se grăbi să răspândească zvonul despre cele aflate, toată mitropolia prinse a vui ca un stup întărâtat. Şi aşa sfinția sa, Ignatie Sârbul, nu era prea plăcut arhiereilor, întrucât era socotit unealta domnului, iar vrăjmăşia sporise din clipa când fu vorba ca să-l înlocuiască pe chir Ştefan. Ori neaşteptatele noutăți nu făceau decât să

Material cu drept de autor

umple paharul, dând şi mai multă apă la moară celor nemulţumiţi. La mitropolie cam toţi erau porniţi împotriva proaspătului întâi stătător, care-şi îngăduia să-i cârmuiască fără să fi fost măcar uns cu sfântul mir al hirotonirii!

Protodectul, în temeiul stării de zădărâre care stăpânea întregul aşezământ, fără a-l înştiinţa pe Ignatie, socoti de a sa datorie să adâncească cu de la sine putere cercetările. Dar, la drept vorbind, lui nu-i păsa în nici un fel de silnicia care o lovise pe fată, cum de altfel nu i se părea vrednică de luat în seamă întreaga pricină, care nu înfăţişa decât o fărădelege oarecare, de felul acelora care se petrec adesea în prostime. Pentru el aveau preţ doar mărturiile care scoteau la iveală greşelile şi păcatele care se puteau pune în cârca vlădicii şi de aceea dorea lărgirea cercetărilor numai pe făgaşul care aducea noi dezvăluiri legate de chiriarh. El ţintea doar să-l vâneze Ignatie şi, în pătimaşa-i pornire împotrivă-i, lăsă de-o parte povestea copilei şi dobândirea dreptăţii pentru pârâtori. In ochii săi erau mărunţişuri lăturalnice, lipsite de orice însemnătate în acea clipă, dar totuşi folositoare, pentru că puneau la înmână mijlocul de a lovi în Ignatie!

Mărginindu-se deci la această ţintă, nu cercetă răpirea şi răpitorul, ci purcese a iscodi pe urma celor o sută de aspri dăruiţi comişelului. De unde avea chiriarhul aceşti bani, se întreba el. Se ştia că un arhiepiscop nu putea face daruri – şi încă aşa mari –, decât din averea aflată în stăpânirea sa nemijlocită şi nu din acea a aşezământului asupra căruia cârmuia, adică putea da după buna sa voie numai din ceea ce stăpânise înainte de a ajunge arhiereu şi din ce câştig adusese această parte de avuţie. Canonul al doisprezecelea al celui de al doilea sobor de la Niceea era necruţător cu aceia care înstrăinau avutul bisericesc, orânduind ca „episcopul ... carele va face aceasta, acela să

Material cu drept de autor

se izgonească."[30] E drept că sfintele lăcaşe aveau şi o cutie a milelor, unde se aduna ceva bănet pentru pomeni, dar milosteniile strânse erau menite ajutorării adevăraţilor nevoiaşi, iar nu a tâlharilor, şi, în chip obişnuit, cuprinsul lor, nu dădea putinţa săvârşirii unor danii atât de îmbelşugate, pe măsura miluirii pe care şi-o îngăduise Ignatie. Deci, pentru a-l înfunda pentru vecie pe nesuferitul vlădică şi a-l împiedica să se aridice în scaunul mitropolitan era de ajuns ca să dovedească că banii dăruiţi sunt scoşi din avutul episcopiei şi nu din punga de acasă.

Chiar dacă la mijloc n-ar fi fost decât un şirag de ponegriri lipsite de temei, pe cât de înveninate, pe atât de mincinoase, tot nu strica să se facă vâlvă în jurul lor, căci, chiar dacă în cele din urmă Ignatie şi-ar fi dovedit nevinovăţia, bănuielile şi clevetelile n-ar fi putut fi dezrădăcinate. Nimeni n-ar fi crezut cu adevărat în cinstea şi dreptatea sa, ci ar fi socotit că lucrurile au fost ba cocoloşite, ba ascunse şi răstălmăcite, în temeiul marii oblăduiri, care-i era dăruită dinspre scaunul domnesc. Desigur lumea şi-ar fi adus aminte că era prieten din tinereţe al principelui şi că Măria Sa îl părtinise fără fereală în tot răstimpul cârmuirii sale. Deci valul de bârfeli care se isca, cu sau fără temei, tot îl putea clătina şi nu strica să fie încercată şi asemenea cale de a-l nărui…

Dar pătarea în acest chip a renumelui vlădicii nu era singurul câştig pentru potrivnicii săi. De altfel un câştig destul de mic. Se mai afla însă şi un al doilea folos care se putea trage de pe urma poveştii şi unul mult mai însemnat! Ca să se dezvinuiască, vlădicii îi trebuiau cel puţin două, trei luni. Deci se găseau temeiuri ca un sobor arhieresc să ceară amânarea hirotonisirii până ce lucrurile se vor lămuri. Ori Matei vodă avea nevoie de Ignatie acum, pentru a-şi

---

[30] Text autentic cuprins în codul de legi „Îndreptarea legii", editat în vremea lui Matei Basarab.

Material cu drept de autor

statornici privegherea asupra bisericii. Desigur că domnul căuta mijloace ca să-l poată face cât mai repede mitropolit cu puteri depline. Ori izbucnirea tămbălăului putea amâna lucrurile până spre toamnă, timp în care planurile voievodului puteau fi zădărnicite, dacă nu cumva chiar răposa până atunci. Se câştiga astfel timpul trebuitor şi putința de a aduce pe altcineva în scaun, care să poată fi socotit mai potrivit acestei meniri. Degeaba se dovedea mai apoi că totul nu era decât o făcătură. Însemnat era că prin asemenea bâjbâieli, lungite la nesfârşit, putea fi împins un altul în față, care să zăgăzuiască pentru vecie aridicarea lui Ignatie. Iar dacă urzeala mergea strună şi nu se descopereau neadevărurile pe care se întemeia, se putea ajunge la caterisirea vlădicii chiar din scaunul Râmnicului, îşi ziceau cu încântare potrivnicii, care nu erau tocmai puțini.

Protodectul triumfa! Prinsese un capăt de fir, pe care dacă-l urma, nădăjduia să-i vină de hac lui Ignatie pentru vecie! Pe deasupra era încredințat că, dacă răscolea întreaga poveste, lucrurile se vor încurca şi la domnie. Cum îl cunoştea bine pe Matei vodă, era încredințat că atunci când va fi pus în fața unui aprig tărăboi, principele se va mânia peste măsură că oblăduitul său s-a lăsat târât într-o asemenea poveste supărătoare şi-l va mustra pe vlădică că-i zădărniceşte planurile. Şi cine ştie, poate chiar se şi lepăda de el şi de foloasele ce le-ar fi putut trage de pe urmă-i.

Dar în acea clipă nici chiriarhul şi nici Curtea princiară nu trebuiau speriați sau preveniți, pentru ca nu carecumva să născocească vreun mijloc de a înăbuşi izbucnirea tămbălăului. Însemnat era ca Ignatie şi părtaşii săi să fie luați pe nepregătite, încât să nu poată găsi pe dată o ieşire. Oricum, protodectul nădăjduia că ierarhii mitropoliei vor fi destul de vicleni ca deocamdată să nu facă zarvă prea mare în jurul pricinii, lăsând credința că la mijloc sunt doar nişte mărunțişuri, care nu înrâuresc altceva decât soarta

Material cu drept de autor

amărâților de pricinași din fundul Olteniei, încât lui Ignatie să i se adoarmă luarea aminte. Nu trebuia speriat, ci, dimpotrivă, liniştit, ca să se culce pe-o ureche şi să lase mersul lucrurilor la voia întâmplării. Astfel putea fi prins descoperit, nepregătit pentru a se apăra.

Zarva, în toată tăria ei, trebuia dezlănțuită abia în scurt înaintea hirotonirii lui Ignatie, deci în clipa hotărâtoare pentru izbânda sa. Luați la repezeală şi nepregătiți fiind, atât domnul cât şi vlădica vor da din colț în colț, şi, năuciți, nu vor mai putea găsi pe dată o ieşire. Noul mitropolit nu va putea dovedi pe dată adevărul şi chiar dacă acesta îi era prielnic, venind târziu, nu-i mai putea fi de folos. Într-o asemenea împrejurare, furios, Matei va fi silit să se lipsească de el. Astfel soarta îi va fi pecetluită, fiind pentru totdeauna scos din întrecerea pentru scaunul la care năzuise...

Desigur că cei care izvodiseră învinuirile de încălcare a rânduielilor bisericeşti, atât de viclean înfățişate prin mijlocirea părei celor trei frați, erau poate singurii, în afară de Ignatie însuşi, care ştiau cât de nevinovat era chiriarhul. Dar nădăjduiau pesemne că, printr-o lovitură răsunătoare – iar pentru principe şi neaşteptată –, ar putea isca nişte clipe de zăpăceală, care ar deschide chiar o cale de a-l mântui pe chir Ştefan.

Ignatie era însă departe de a fi un naiv. Din tinerețe îşi dovedise atât pătrunderea minții, cât şi dibăcia în a mânui oamenii. În temeiul unor asemenea însuşiri ale firii nu-i fu deloc greu de a citi adevărul în vicleniile şi în fățăreala celor din jur şi de a întoarce prefăcătoria împotriva celora care se slujeau de ea.

Deşi toți ierarhii se făceau a nu lua în seamă pricina de judecată şi dădeau de înțeles că o socoteau doar o cleveteală lipsită de noimă, care nu e vrednică să fie luată în seamă, arhiepiscopul ghici deîndată că în spatele purtării prevenitoare a celor din jur, în dosul fățăritei lor înțelegeri şi

Material cu drept de autor

părtăşii, se pregăteşte dezlănțuirea unei furtuni. La drept vorbind i se părea foarte ciudată grija nemăsurată de a-l cruța, taman la aceia pe care-i ştia că-l vrăjmăşeau. Era vădit că totul fusese gândit anume ca să-l înşele. Dar, deşi purtarea bunilor săi slujbaşi era îmbrăcată în dulcege zâmbete de bunăvoință şi părtinire, nu-l păcălea. Simțise nada care i se întindea şi-şi dădea seama că trebuia să născocească mijlocul de a o zădărnici cât mai grabnic, încât supărările să nu se poată îngroşa peste măsură, împiedicându-l să ducă la împlinire voia domnului. Dar nu ştia cum să înceapă.

Îi devenea tot mai limpede că, pentru a scăpa, este silit să găsească în pripă o cale de a pune capăt întregului tărăboi. Dar sub cuvânt că se fac cercetări la fața locului, protodectul tot amâna luarea unei hotărâri care să înlesnească ieşirea din impas. Chiar ținerea unui sobor de judecată întâmpina o mulțime de piedici din cel puțin două pricini. Cârmuirea întrunirii, în lipsa lui chir Ştefan, ar fi trebuit să-i cadă lui în seamă, lucru cu neputință în împrejurările date, întrucât pe de-o parte nu era hirotonit, deci nu era dăruit cu drepturi depline de mitropolit, iar pe de alta el însuşi făcea parte dintre învinovățiți. Deci fiind unul dintre pârâți nu putea fi şi propriul său judecător. Dacă se încumeta totuşi să ia asupră-şi asemenea îndatorire, oricare ar fi fost încheierea la care ajungea, s-ar fi iscat mulțime de cârteli, socotindu-se că hotărârea la care se ajungea nu e legiuită şi dreaptă. Atunci cui să-i fie încredințată conducerea sfântului sinod care să cumpănească asupra pricinii? Potrivnicului vlădică de Buzău?! Acesta desigur că nu ar fi făcut decât să sporească învinuirile împotrivă-i, căci, de bună seamă, tot tărăboiul era rodul izvodirilor sale şi dacă i se ivea prilejul nu ar fi făcut altceva decât să-l ațâțe.

Cum nu se simțea în stare să găsească singur o ieşire, îşi zise că trebuie să-l înştiințeze pe domnitor, ca să-i lase

Material cu drept de autor

vreme să-şi regândească plănuirile, ca să nu poată fi luat prin neaşteptate şi jucat de arhiereii mitropolitani şi de episcopul Serafim după voia lor.

Desigur că protodectul şi cei care se ascundeau în umbra sa îşi făcuseră socoteala că nu va cuteza să mărturisească totul principelui, întrucât – îşi ziceau ei – se va simți peste măsură de stânjenit să aducă vorba de întreaga poveste, datorită greşelilor pe care le făcuse. Va aştepta ca lucrurile să se potolească de la sine. Tocmai pe gândul tăcerii se întemeia izbânda urzelii lor. Ignatie întrevăzu socoteala făcută de potrivnici, şi-şi dădu seama că, numai abătându-se de la ea, putea nărui urzelile puse la cale cu nespusă trudă. E drept – îşi zicea el cu părere de rău – că, odată cu mărturisirile pe care le va face, şi visul său de a ajunge mitropolit se spulbera, căci Măria Sa ar fi silit, pentru a ieşi din impas, să aleagă pe altcineva în locu-i. Dar cel puțin – se îmbuna chiriarhul – nu zădărnicea plănuirile măritului voievod...

Fără a şovăi prea mult, Ignatie se înfățişă vtori logofătului Udrişte Năsturel, care nu încuviința înnoirile bisericeşti dorite de chir Ştefan, împotrivindu-se mai ales înlocuirii limbii slavone cu româna, fiind vorba de un eres de calvinie, zicea învățatul. De aceea putea avea încredere în el. Pe deasupra mai era şi cumnatul domnului, deci foarte apropiat acestuia, înrâurindu-l adesea în legătură cu trebile bisericeşti.

Îi povesti fără ocolişuri încurcătura în care, fără voie, se lăsase târât şi-l rugă să-l înştiințeze pe princiarul său cumnat de primejdie. Vtori logofătul era om peste măsură de învățat şi un desăvârşit cunoscător al legilor, căci asupra sa căzuse întreaga povară a tocmirii unei pravile cu mai mulți ani în urmă, scoasă de sub teasc mai apoi, prin grija lui Matei Basarab, în tiparnița mânăstirii Govora. Năsturel,

Material cu drept de autor

privindu-l puțin înveselit, ba chiar cu oarece viclenie, îi zâmbi pe sub mustață şi clipi şiret:

- S-ar putea să nu mai fie nevoie să-l îngrijorăm pe Măria Sa. Cred că se găseşte un mijloc mult mai simplu de a surpa urzelile ponegritorilor sfinției tale. Adă-l în cea mai mare grabă pe părintele acestei fete la Târgovişte şi îndeamnă-l să aridice jalbă la domnie împotriva odraslelor sale. Spuneai că bătrânul a găsit cu cale că e mai bine să se mute la cuscrii săi. Foarte bine! El poate arăta acum că nu a plecat de bună voie, ci că, din lăcomie, copii l-au alungat de acasă, din bunurile sale şi că, el om înstărit, e silit să trăiască din pomana străinilor, ca un milog... De vreme ce locuieşte de luni de zile departe de căminul său, spusa e lesne de crezut. Atunci cine va mai lua în seamă pârele unor copii care-şi batjocoresc şi-şi hulesc părintele, care se vede silit să-i renege, oricât de mult l-ar durea sufletul. Cine îi va mai asculta? Oare asemenea oameni josnici, pârâți chiar de tatăl lor ca lipsiți de omenie şi cinste, au căderea sufletească din înălțimea căreia să-şi poată îngădui să aducă învinuiri celui dintâi episcop al țării?! Asta ar putea-o face numai nişte obraze nepătate, neclintite întru vrednicia lor, nu nişte ființe ticăloase!

Apoi, pentru a-i fi mai desluşită plănuirea, adăugi:

- Dar trebuie să te grăbeşti, ca totul să se petreacă înainte de a prinde de veste potrivnicii, căci cine ştie ce mai pot plăsmui. Ar putea fi în stare chiar să-l omoare pe moşneag. Pe deasupra totul se cuvine să fie săvârşit în taina cea mai desăvârşită! Pe de altă parte, e nevoie ca pâra bătrânului să ajungă în fața judecății înaintea celeia a feciorilor, deci înainte ca arhiereii să apuce a rândui vreun sinod în care să le poată da câştig acestora din urmă. Dacă ei sunt ascultați primii, lucrurile s-ar putea încurca, căci vorbele lor trebuie puse în cumpănă cu ale părintelui, iar adevărul e mai greu de dovedit. Ca să împiedici orice

Material cu drept de autor

judecată la scaunul ce-l păstoreşti, poți chiar domnia ta arăta că asemenea adunări sunt rânduite a se întruni numai de către preafericitul mitropolit, care se află oprit deocamdată cu treburi la Curte. Iar Vlădicia ta nu vrei a judeca în locu-i, căci pe de-o parte ai cumpănit asupra pricinii odată, iar pe de alta, pentru că eşti cerut parte în întreaga istorie de către pârâşi! Apoi nu vrei a te amesteca în poveste atâta vreme cât nu eşti hirotonit, căci nu pofteşti a încălca datina. Ar mai rămâne poate vlădica de Buzău; dar nici acesta nu poate ocârmui judecata, căci ar însemna să osândească pe cineva aflat cu o treaptă mai din sus de arhieria sa, eparhia Râmnicului având rang de arhiepiscopie! Oricum, intrarea în joc a tatălui nu trebuie să întârzie o clipă, iar pâra e bine să fie adusă în mare în taină la domnie. O pot scrie chiar acum şi o pot înfăţişa de-a dreptul Măriei Sale, fără mijlocirea slujbaşilor mai mărunți, însărcinați cu primirea jalbelor şi pot cere domnului ținerea în grabă a unui sfat de judecată. Voi avea grijă ca feciorii să fie osândiți cu toată asprimea şi atunci jelania lor nu mai este de luat în seamă, căci vine din partea unor mincinoşi, pedepsiți pentru ticăloşie. Apoi, după ce voia domnului e întărită de divanul țării, orice sobor ce s-ar rândui la mitropolie nu poate cârti în vreun chip oarecare, căci nu îi e îngăduit a nesocoti ori a şterge o hotărâre a stăpânirii! Dacă Măria Sa a socotit într-un anumit fel, mitropolia nu poate a zice altminteri.

Vtori logofătul, aşa cum făgăduise, scrise deîndată jalba şi, pentru a-i păstra taina, nu o dădu după datină celui de al treilea spătar, primitorul unor izvoade de acest soi, ci o duse el însuşi principelui în spătăria mică şi-i lămuri totodată necazul care le primejduia plănuirile! Deci, înfăptuind totul de-a dreptul, nu aveau a se teme că o să răsufle ceva…

Seara când chir Ignatie se întoarse la mitropolie, protodectul se gudură din nou pe lângă el, prefăcându-se că

Material cu drept de autor

vine din supuşenie, ca să-l prevină, chipurile, asupra încurcăturilor care ies de pe urma cercetărilor pe care le făcea; dar la drept vorbind ţintea doar să-l înspăimânte şi să-l descumpănească, încât să se piardă cu firea, devenind astfel o pradă mai uşor de dovedit. Unii ar fi zis poate că încerca chiar să-l îmboldească spre încheierea unui soi de înţelegeri. Adică sârguia să-i dea de înţeles că ar putea curma orice iscodeli, dacă s-ar învoi să se lase păgubaş de mitropolie, iar pentru a-şi atinge ţelul se căznea să-l aducă la disperare.

Ignatie se prefăcu speriat. Se plânse că e cuprins de teamă şi nici nu ştie cum s-ar putea apăra de învinuirile care i se aduc. Rugă stăruitor pe ierarh să mai pună pâra de-o parte încă vreo trei-patru zile, până ce-şi va da seama ce-ar putea face spre binele tuturor. Avea nevoie de vreme de gândire, se jelui el amarnic, copleşit parcă de necazul care-l lovise. Pentru a izbândi în apriga înfruntare cu pârâşii era nevoit să dea o fugă până la Râmnic – arătă el protodectului – pentru a căuta înscrisurile care l-ar dezvinui; apoi ar mai trebui să cheme martorii pe care-i ascultase odinioară şi să-i mâne încoace. Dar acum nu avea cum griji de toate acestea, căci era prea prins de trebile mitropoliei. Pe deasupra nu-i era îngăduit să plece de capul său din cetatea de scaun fără învoire de la Curte şi fără să dea Măriei Sale nici o lămurire. Ori nu se simţea în stare nici măcar să-şi închipuie cum i-ar putea istorisi principelui pricina în care e amestecat, fără a-l mânia. Nu ştia pe unde va scoate cămaşa... Şi taman acum nici nu prea avea timp ca să-şi potrivească socotelile.

Spre a-i înşela slujbaşului luarea aminte, se străduia ca prin asemenea cugetări disperate, să-i sădească în minte gândul că e pe cale de a se da bătut, şi că, în nădejdea de a scăpa, e gata să primească orice învoială mântuitoare. Se prefăcu atât de bine c-ar fi cuprins de cea mai neagră

Material cu drept de autor

spaimă, încât protodectul îi căzu în plasă. Pus astfel la adăpost, îşi putea găti în tihnă pălitura de răspuns…

Înaltul slujbaş mitropolitan chiar îl crezu speriat şi gata de a se lăsa păgubaş de orice vis de mărire. De altfel nici nu era zorit să dezlănţuie tămbălăul, socotind că nu sosise încă clipa potrivită, fiind încă prea devreme. Pe semne că-l înşelase în asemenea măsură, încât, sigur de izbândă, acesta prinsese chiar a se lăuda faţă de cei de seama sa, că ar fi frânt în sfârşit încăpăţânarea afurisitului de arhiepiscop, pe care-l avea de acum la degetul mic. Dovada că grozăvelile protodectului nu erau o închipuire părea s-o facă o întâmplare de a doua zi, când economul, venit în faţa lui Ignatie cu izvodul cheltuielilor făcute în ultima săptămână, îi zise în chip de căinare, fără nici o legătură cu cele vorbite mai devreme:

- Ei, ce putem face?! Greşelile pe care le-am făcut cândva se răzbună asupra noastră când nici nu ne aşteptăm! Vai nouă!

Se vedea cât de colo că, în taină, arhimandritul se bucura, iar prin cele spuse ţinea doar să-l zădărască şi să-i facă în ciudă. În mijlocul obrazului grăsuliu şi lucios, ochii îi sclipeau plini de viclenie. După câteva ceasuri hartofilaxul[31], la rândul său ajuns în faţa lui Ignatie, va rosti cuprins parcă de adâncă tristeţe:

- Soarta ne urcă şi ne coboară, prea-sfinte! Dacă ştim să ne resemnăm la clipa potrivită, păstrăm ceea ce avem! De ne vom împotrivi proniei, pierdem tot ce-am avut! Zădărnicie şi vremelnicie toate cele lumeşti, de aceea să nu ne pară rău când ne lipsim de ele!

„Pronia şi soarta sunt deci la mijloc, va să zică – cugetă fără voie Ignatie – şi eu care bănuiam că la mijloc ar

---

[31] „Hartofilaxul iaste ispravnicul tuturor lucrurilor, ca o mână dreaptă a arhiereului, ţiind întorcăturile şi nuntele sau logodnele." – conform „Îndreptării legii".

Material cu drept de autor

fi mâna voastră!" Dar nu-şi trădă gândul, ci clătină alene din cap, a dezamăgire, ori poate a resemnare. Spuse cu subînțelesuri asemănătoare scăpară şi protonotariului, sachelariului, ori referendariului. Toți ştiau, toți şuşoteau pe la colțuri, toți îl iscodeau pe ascuns din priviri. „Numai de-ar mai avea răbdare oleacă…", cugeta îngrijorat Ignatie. „Doar câteva zile de-ar mai păstra pâra pusă bine de-o parte, căci după aceea pot s-o arunce la gunoi!"

În sfârşit Nedelcu sosi în cetatea de scaun. Era însoțit de Păuna, de ginere şi de cuscri. Toți îngrijați, desperați, neştiind prea bine despre ce era vorba. Ignatie, de teamă ca să nu i se afle gândurile, lăsase toate gătirile în seama lui Udrişte. Acesta trimisese un argat călare, ca să-i cheme în numele vlădicii, dar îi înştiințase numai ca să vină cât pot de repede şi pe furiş, fără să le lămurească despre ce era vorba. Udrişte nu cutezase să-şi însoțească chemarea cu vreun răvaş, oricât de mic, de teamă ca petecul de hârtie să nu încapă pe mână străină şi să fie folosit împotrivă-i. Iar ca să-i desluşească solitorului urzelile sale, i se păru cu totul nepotrivit. Era stânjenitor să mărturisească ceea ce punea la cale, iar pe de altă parte omul putea scăpa vreo vorbă şi se zădărnicea totul.

Supt îndrumarea slugii, anume şcolită de vtori logofăt, cei veniți nu se arătară la mitropolie, ci traseră de-a dreptul la casa din târg a lui Udrişte Năsturel. Boierul le lămuri că povestea răpirii a fost redeschisă, dar pare-se că necazurile lor nu erau decât o treabă lăturalnică. Țelul acelora care dăduseră îndemn pârâşilor era altul. Urzitorii voiau să lovească în chir Ignatie, a cărui surpare o doreau. Dar era neîndoios că, deşi nu dânşii închipuiau ținta, vor avea totuşi tare mult de suferit dacă vlădicia cădea de vinovat. Însă dacă scăpa, se mântuiau de bună seamă şi ei. De altfel dintru început sfinția sa le-a stat alături. Deci era nimerit să lucreze în unire şi înțelegere şi mai departe, dar

Material cu drept de autor

cu mare băgare de seamă, ca să se izbăvească unii pe ceilalți, căci acum soarta unora atârna de a celorlalți.

Pe deasupra în joc era şi o pricină de o nețărmurită însemnătate pentru stăpânire, încât sfaturile pe care li le dădea oglindeau însăşi dorința Măriei Sale. Domnul năzuia să-l ungă mitropolit al țării pe chir Ignatie, dar o seamă de răuvoitori vor să împiedice hirotonisirea, surpându-i plănuirile, aşa cum o făcuseră şi cu câțiva ani în urmă. Deci în mâna lor să găsea pe de-o parte mijlocul prin care mărunta lor pricină să fie încununată cu o fericită izbândă, iar pe de alta şi cel a-l izbăvi pe vlădică şi de a înlătura opreliştile care se iviseră în calea celor plănuite de Măria Sa. Deci apărându-se cu încrâncenare, îşi dovedeau totodată şi credința pe care o purtau măritului principe. Iar ei nu erau slugile sale supuse, dornice de a-i fi pe plac, aşa cum îi socotea toată lumea?! Prin urmare, dacă se vor dovedi destoinici a duce la capăt anevoioasa treabă care le cădea în seamă, se vor bucura chiar de recunoştința şi oblăduirea domnului însuşi. Iar în încheiere le desluşi ce aveau de spus fiecare în parte în fața divanului țării.

Deşi ca tată al pârâşilor, lui Nedelcu îi venea greu să-şi învinuiască copiii în fața stăpânirii, se învoi totuşi să aridice o plângere, după cum era povățuit. Fericirea Păunei îi era mai scumpă decât orice lume şi, de vreme ce alt mijloc de a ocroti nu avea, nu-i rămânea decât să urmeze calea către care era îndrumat, oricât de dureros ar fi fost pentru el. Ba, dacă nu se grăbea, atât el, cât şi Păuna dimpreună cu tânărul ei soț puteau cădea jertfă părei, deja făcute de relele sale odrasle.

Abia după ce se învoi, Udrişte îl înştiință pe bătrân că depusese deja o jalbă în numele său şi că totul sta pregătit ca să fie înfățişat primului sfat domnesc care se va întruni. De altfel adunarea urma a avea loc chiar a doua zi.

Material cu drept de autor

Imediat Udrişte Năsturel îi dădu de ştire şi lui Ignatie de cele pe care le făptuise. Chiliarhul, deşi încredinţat acum că îşi va dovedi potrivnicii, nu spuse nimănui nimic. Aşteptă ca protodectul să reînceapă veninoasele taclale legate de pricina iscată. Şi prilejul nu întârzie, căci slujbaşul mitropolitan îşi pierdu în cele din urmă răbdarea, văzând că Ignatie nu se trage la aşezământul său din Oltenia.

- Nu înţeleg despre ce vorbeşti! se făţări fostul vlădică de parcă ar fi uitat de jalba depusă împotrivă-i.

- Nişte neamuri din Oltenia vă învinuiesc că sunteţi amestecat într-o răpire de fecioară şi vinovat de înstrăinarea unor bani ai vlădiciei! îl repezi cam tăios arhiereul, care avea simţământul că celălalt îşi bate joc de el. La drept vorbind nici nu se înşela.

- Ah, da, parcă îmi amintesc ceva! se prefăcu Ignatie a-şi scormoni mintea fără mare folos. Acum câteva zile ai avut bunăvoinţa să mă vesteşti asupra unei primejdii care mar paşte. A fost foarte drăguţ că-mi porţi de grijă, dar ţinând seamă de îndatoririle slujbei tale, nu a fost deloc cinstit şi nici legiuit ceea ce ai făcut. Celora loviţi de bănuiala de a fi săvârşit fărădelegi, n-ai voie să le faci cunoscut în timpul cercetărilor pornite împotriva lor ceea ce îi aşteaptă; păi dacă-i înştiinţezi, cum le mai dovedeşti greşelile?! Unde îţi este nepărtinirea şi cugetul dreptate? Oare domnia ta faci târg cu vinovatul?! Nădăjduiesc că pe viitor nu vei mai încerca să unelteşti dimpreună cu vreuna din părţile împricinate împotriva celeilalte, căci altfel, pentru rea purtare, voi fi silit să te schimb!

Năucit, protodectul înghiţi de câteva ori în sec. Oare Ignatie nu-şi dădea seama că-l avea la mână?! Nu pricepea că, oricât de nevinovat ar fi fost, tămbălăul care se va isca îl va zdrobi?! Vru să-i lămurească toate acestea, dar fostul arhiepiscop, nu-i lăsă vreme, căci îşi urmă tihnit vorba:

Material cu drept de autor

- Iar în ce-i priveşte pe tinerii aceia nesocotiți... Cei care ți s-au jeluit... Nu prea îi văd bine! Se pare că sunt nişte mişei. După câte ştiu din cercetările făcute de mine odinioară, se pare că au ridicat mâna asupra părintelui lor trupesc şi l-au aruncat pe drumuri, încât în clipa de față bietul om a ajuns aproape cerşetor! Sărmanul trăieşte din mila unor vecini de moşie... Iar dacă va depune jalbă la domnie împotrivă-le, zău că nu ştiu pe unde vor scoate cămaşa! Tare mă tem, prea-cucernice, că progeniturile vor fi legate. În prostia lor nu-şi dau seama ce pagubă îşi fac, răscolind lucrurile. De bună seamă că martorii care au vorbit în fața mea, nu vor tăcea nici acum. Vezi părinte protodect că nu e bine să ai încredere în primul venit. Oamenii sunt înşelători şi nestatornici. Oricum, pentru ca să-ți încununezi cercetările, ar fi bine să treci mâine pe la Curte. Vei avea prilejul să-ți întregeşti, chiar în fața Măriei Sale, cunoaşterea asupra obrazelor pe care le aperi. Te-aş fi ajutat mai demult să limpezeşti pricina, dacă mi-ai mai fi amintit de ea, căci sunt doritor să fiu de ajutor curții noaste de judecată. Dar din păcate, luat cu alte treburi, am uitat să-ți istorisesc mai din vreme ceea ce s-a petrecut cu adevărat în satul cela de olteni.

Protodectul rămase de-a dreptul cu gura căscată, de năucit ce era. Truda sa de peste o săptămână se irosise. Nu-i venea să-şi creadă urechilor. Deşi se făcuse târziu, întrucât ulițele nu se închiseseră încă, se repezi la Curtea Domnească. Întrebă în dreapta şi în stânga, până ce, în cele din urmă, la logofeție află că într-adevăr pricina bătrânului Nedelcu fusese deschisă, prima înfățişare fiind chiar a doua zi, înainte de prânz. Nu mai avea vreme nici măcar să ia legătura cu pârâtorii, care pesemne erau încă acasă, necum să mai închipuie şi altceva spre a pune stavilă întâmplărilor. Nu-şi putu da seama cum de se ajunsese atât de repede aici, dar în temeiul celor sporovăite mai devreme cu Ignatie

Material cu drept de autor

bănui că la mijloc trebuie să fie mâna acestuia. Înciudat se văzu nevoit să recunoască că vlădica se dovedise mai dibaci şi mai viclean decât el, şi-l învinsese! Încheierea la care ajunsese nu avea de să-l încânte sau să-l îmbuneze, dar era silit să-şi înghită năduful.

De altfel lucrurile se împliniră taman aşa cum le prezisese Udrişte Năsturel. Copiii nesupuşi ai lui Nedelcu fură osândiți chiar în lipsa lor, ba fură şi amenințați că, dacă vor mai cuteza să nu se supună tatălui lor, stârnindu-i nemulțumirea, vor sfârşi la ocnă. Iar drepturile de stăpânire asupra ocinilor, a conacului şi a livezilor, toate fură întoarse bătrânului. Hotărârea sfatului închise pentru vecie şi pricina începută la mitropolie. Ignatie îşi înfrânsese încă odată potrivnicii.

În ciuda izbânzii, în răstimpul aceloraşi zile, împotrivirea cucernicilor arhimandriți din juru-i îmbrăcă şi chipul unei voite treceri cu vederea a ființei şi a renumelui său arhieresc. Pilduitoarea erau cele care se petreceau la o seamă de slujbe în marea biserică a mitropoliei, deci chiar sub nasul său. Era obiceiul, statornicit de datina rămasă din moşi şi, mai nou, chiar întărit de lege, ca părintele mitropolit să fie pomenit la liturghie şi la alte slujbe în chipul următor: „Întăreşte Doamne, sfânta pravoslavnica credință creştină spunând: mulți ani dă Doamne preasfântului mitropolit al sfintei mitropolii a Ungrovlahiei, domnului şi stăpânului nostru chir ... (iar aici urma numele aceluia aflat în scaun în clipa vorbirii, adică acum numele lui Ignatie)."[32] Preoții din țară, în afara câtorva mânăstiri mai însemnate, se supuseră orânduielii, închinând rugăciunea legiuită celui nou aridicat în fruntea bisericii. O seamă dintre preoții din cetatea de scaun şi cu deosebire ierarhii de la mitropolie, asemeni unora dintre stareții marilor chinovii, mânați de prea multă

[32] Text autentic (dar uşor adaptat) extras din codul de legi „Îndreptarea legii", tipărit în vremea lui Matei Basarab, glava 390.

Material cu drept de autor

semeție, erau ispitiți să se vâre în ceea ce putea fi numit „trebile lumii înalte" şi de aceea se făceau a uita numele celuia menit să le fie mai-marele.

Lucrul nu era, la drept vorbind, de mirare. Mulți dintre ei erau apropiați de cinul celor aleşi, fiind deseori chiar neamuri ale unor mari boieri, nu numai oblăduiți răsfățați ai acestora, de aceea se credeau deosebit de însemnați şi erau plini de sine, drept care se amestecau în urzelile din sânul tagmei celor de neam şi se alăturau totodată, chiar cu înfocare, şi rândurilor acelora care luptau pentru neatârnarea bisericii. Ei nu înțelegeau să stea de-o parte nici în împrejurările de față. În aşteptarea unui răspuns al patriarhiei de Constantinopol la scrisoarea lor, cârcoteau fără curmare, iar împotrivirea pare-se că ajungea destul de sus. Iar modul cel mai simplu de a arăta că nu-l recunosc de păstor pe Ignatie, era acela de a nu-i pomeni numele la slujbe. Iar înrâurirea lor mergea până departe…

Adevărul era deci că, îmbărbătați pare-se chiar de unii arhierei mitropolitani de rangul cel mai înalt – Ignatie va bănui chiar că era vorba de îndemnuri răspicate –, o parte a popimii nu primea să se roage pentru el la începutul slujbei, aşa cum era statornicit. De bună seamă că cea mai mare parte a clevetitorilor nu îndrăzneau să cârtească fățiş, lucru care i-ar fi învinovățit fără chip de tăgadă. O făceau însă fățărindu-se, spre pildă însăilând mănunchiul de cuvinte cerute de datină, dar, chipurile, nefiind obişnuiți cu numele noului lor părinte duhovnicesc, se prefăceau că au uitat să-l pomenească sau bâjbâiau în loc ceva nedesluşit şi fără noimă. Prin urmare, dădeau ei de înțeles, nu era vorba de vreo rea-voință sau de nesupunere, ci de o scăpare fără de voie şi lipsită cu totul de însemnătate, deci cu totul nevinovată! Ba unii mai îndrăzneți, ştiind că nu e hirotonit, se întrebau pe față dacă, în temeiul celor legiuite, numele său poate fi deocamdată amintit înaintea liturghiilor; iar

Material cu drept de autor

răspunsul pe care şi-l dădeau sigur era o tăgadă, ei vorbind de aceea de urări pentru un mitropolit care însă nu putea fi numit, şi de aceea nici nu-l numeau, dar căruia îi doreau mulți ani şi pe care, chipurile, îl recunoşteau „domn şi stăpân".

Câțiva monahi răspândaci de zvonuri – obişnuiți deci să poarte vorba de la unul la altul – se grăbiră să-i vestească lui Ignatie cele care se întâmplau. Chiriarhul începu să tremure de mânie, dar, cu toată furia care-l încerca, hotărî să nu se războiască deocamdată cu duşmanii aflați sub chiar acoperişul aşezământului ce-l cârmuia, dar nu uită să-i treacă la răboj, pentru a griji mai apoi de ei. Şleahta de cârtitori se bucura în acea clipă de trecere prea mare ca să-i poată încovoia. Trebuia să aibă răbdare şi să-i înlocuiască atunci când i se va ivi prilejul. De aceea se mărgini să ia măsuri, unele destul de aspre, doar împotriva popimii mai mărunte, care avusese îndrăzneala de a nu urma rânduielile. Soarta acesteia o putea hotărî după bunul său plac, fără nici un fel oprelişti; ba, pedepsindu-i, le dovedea că zadarnic şi-au făcut nădejdi, ascunzându-se sub pulpana vreunei sutane sus puse de pe lângă scaunul său. O asemenea ocrotire e doar o deşartă închipuire, pe care nu puteau pune temei! Prin câteva pilde necruțătoare, era încredințat că va frânge cerbicia plevuştii în anteriu popesc.

Numai părelnic Matei vodă rămânea nepăsător în fața gâlcevii dintre vlădica Ignatie şi părtaşii potrivnicului său. Cu adevărat însă nu-l scăpase nici o clipă din ochi pe chiriarhul caterisit. Prevăzător însă, se ferise să arate marea luare aminte şi îndârjire cu care-l priveghea. Înlăturarea lui chir Ştefan nu era nici simplă, nici lesnicioasă. O numire făcută doar de puterea mirenească în folosul lui Ignatie, fără a fi însoțită şi de o întărire din partea patriarhiei ecumenice, era departe de a potoli înfruntările. De aceea se cuvenea să

Material cu drept de autor

fie peste măsură de prevenitor, ca să poată ține lucrurile în cumpănă...

Din partea arhiereilor, Ştefan se bucura de un sprijin care nu putea fi trecut cu vederea; ba chiar şi printre mireni îşi câştigase numeroşi părtaşi. Dovada?! Erau foarte mulți aceia care îi săriseră în ajutor, năpădindu-l pe domn cu stăruitoarele lor rugi. Se încercase chiar siluirea voii sale. Până şi doamna Elena, dintr-un prisos de cucernicie prost înțeleasă, poate înrâurită şi de duhovnicul Curții, pusese în mai multe rânduri câte o vorbă pentru iertarea „preasmeritului". E drept că încercările de a-l mântui se făcuseră până în acea clipă pe cale ocolită şi cu destulă sfioşenie, dar dacă se ajungea la o osândă necruțătoare şi neîndestulător gătită, care-l atingea pe chiriarh, împotrivirea putea deveni primejdioasă...

Lumea trebuia obişnuită pe îndelete cu gândul caterisirii. Întâi şi-ntâi era nimerit ca toți cei nehotărâți să fie înrâuriți ca să se lepede de mitropolit, chiar dacă n-o făceau decât de ochii lumii, în sinea lor socotind altminteri. Trebuia să înlăture totodată credința că divanul făcuse scoaterea din boieria duhovnicească în urma amenințărilor sale şi împotriva dorinței celor adunați. Dimpotrivă, era nimerit să se sădească părerea că fusese vorba de hotărâre împărtăşită fără preget de toate părțile.

De aceea îl îndrumă pe logofăt ca într-una din odăile palatului celui vechi, odinioară fostă spătărie mare, să întrunească câți divaniți va putea, spre a se povățui cu dânşii asupra sorții lui chir Ştefan, în lipsa sa. Boierii puteau deci să-şi de cu părerea, părelnic fără de nici o îngrădire. Lăsându-i să chibzuiască, chipurile, slobozi de orice înrâurire, asupra vinii care-l apăsa pe mitropolit şi a osândei care i se cuvenea, nădăjduia să-i obişnuiască cu gândul caterisirii acestuia şi le dădea totodată prilejul să-şi descarce povara ciudei care le rodea sufletul, încât la sfatul din urmă

Material cu drept de autor

pe care-l plănuia, să fie liniştiți şi resemnați, căci îşi vărsaseră focul şi-şi secătuiseră înfierbântarea în răstimpul aprinselor tăifăsuiri pregătitoare din casa veche.

Nu se temea că cele sporovăite acolo, părelnic cu totul neîngrădite, se vor întoarce împotrivă-i, făcând ca lucrurile să-i scape din mână, căci era încredințat că divaniții îşi dădeau seama că toate spusele lor îi vor fi înfățişate în amănunțime de feluriții trepăduşi strecurați între ei. Teama de pâre nădăjduia că îi va ține în frâu, chiar dacă lipsea din mijlocul lor.

De altfel, pentru a îndruma tocmelile pe făgaşul pe care-i era pe plac, avu grijă să le arate apropiaților de încredere încotro ar dori ca să bată şi cam la ce încheieri i-ar place să se ajungă. Aceştia, la rândul lor, cu prilejul unor flecăreli din afara soborului, îi făcură cunoscută voia şi celorlalți, încât nimeni nu putea zice că nu ar cunoaşte-o! Ori era încredințat că, preveniți prin aceşti mijlocitori, foarte mulți, ca să dovedească că sunt cu adevărat credincioşi, vor avea grijă să-şi pună strecurătoare la gură şi vor spune numai cele cuvenite, încât nu se va ajunge la lucruri nedorite. Iar cei care se îndărătniceau, puteau fi siguri că vorbele lor răuvoitoare vor fi auzite acolo unde trebuie şi vor fi răsplătite pe măsură, ştiind deci ce necazuri pot atrage asupră-şi, al căror ponos să-l tragă…

Cu toate că divaniții se mlădiaseră după voia sa, o făcură fără râvnă, încât divănitul curgea peste măsură de domol. Matei însă avea răbdare, numai că părelnica sa îngăduință avu o urmare neaşteptată. Unii se grăbiră s-o tălmăcească drept şovăială, teamă ori nehotărâre. Deci voința sa nu li se părea de neclintit, şi atunci nădăjduiau că, poate prin ceva stăruință rugătoare, nu e cu neputință ca să-i trezească simțul de iertare, făcându-l chiar să se îndoiască de vinovăția preasfântului.

Material cu drept de autor

Între cei care-i tălmăceau în asemenea chip purtarea, se număra chiar vel vornicul Preda Brâncoveanu; de aceea, istorisind principelui într-una din zile mersul povățuirilor şi părerile boierilor în pricina cercetată, încercă, prin nişte viclene cugetări prielnice fostului mitropolit, să-l înrâurească pe domn. Prilejul i-l puse la îndemână chiar acesta, căci, dus pe gânduri, va zice la o vreme:

- Mă întreb ce-o fi în capul bărbierului leş. El îl învinovățeşte pe chir Ştefan, dar nu l-a văzut niciodată printre uneltitori...

- Nu vom şti niciodată cât adevăr şi câtă minciună se ascunde în vorbele sale. Dar, precum arată chiar Măria Voastră, pe chir Ştefan nu l-a văzut vreodată! Şi ceilalți învinovățiți vorbesc doar de un călugăr care apărea printre ei şi care acum e dispărut. El, chipurile, venea în numele prea-fericirii sale, lucru care rămâne de dovedit.

Matei vodă, urmându-şi cugetările, adăugi mai departe:

- E drept că un monah era de față, dar ipochimenul se putea afla acolo în numele său şi nu ca împuternicit al mitropolitului, cum dădea de înțeles! Din spusele celor cercetați, e greu de învederat rosul şi locul acestui obraz în toată istoria...

Preda Brâncoveanu îşi zise deîndată că ultimele cuvinte dovedesc multă nehotărâre şi un vădit preget, plecări de care trebuia să se slujească neîntârziat, înainte de a se stinge. De aceea se grăbi să stăruie asupra a ceea ce îşi închipuia a fi semnul unui început de îndoință, care-şi făcea loc în mintea domnului, în nădejdea de a-l întări, ba chiar spori, neîntârziat.

- Poate că într-adevăr acel călugăr se lăuda doar că avea învoirea mitropolitului... Mi-e teamă că Măria Ta are dreptate. Ascultând spusa Luminăției Tale, încep şi eu să cred că monahul săvârşea toate de capul său, îşi dădu cu

Material cu drept de autor

părerea dregătorul, încercând a spori greutatea gândului principelui, gând care însă nu era nou, descoperit în acea clipă, căci se făcuse adesea vorbire de el în răstimpul soboarelor puse la cale de marele logofăt în palatul cel vechi.

Matei Basarab se temu că vel vornicul va rămâne cu credința că a început să răzgândească şi că ar putea răspândi asemenea zvon între apărătorii mitropolitului, care, însufleţiţi de cleveteli, ar cuteza să ridice şi mai semeţ capul, ca să-i stea împotrivă cu mai multă îndârjire. Trebuia deci să pună stavilă iscării unor bârfe de acest fel, aşa încât se grăbi să se întoarne asupra spuselor sale, preschimbându-le, spre dezamăgirea lui Brâncoveanu, care-şi dădu seama că de astă dată agerimea pătrunderii îi cam jucase un renghi:

- Dar mărturiile celorlalţi părtaşi nu pot fi totuşi nesocotite. Trecând deci dincolo de zisele bărbierului, nu trebuie uitat că toţi au adeverit într-un glas, că însuşi chir Ştefan avea ştiinţă de ceea ce găteau şi că se învoise cu ei. Prin urmare întrebările legate de rosturile acelui monah pierit nu schimbă în miezul întregii istorii. Se gândea înalt-preasfinţia sa la viitor, ceea ce la urma-urmei nu era rău. Rău este că a voit viitorul altminteri decât mine. Şi chiar dacă nu s-o fi amestecat pe deplin în uneltire, a tăinuit totuşi ceea ce ştia. În loc să vină să mi se mărturisească, a tăcut, deci s-a învoit la cele care se puneau la cale împotrivă-mi. Chiar şi atât e de ajuns ca să nu mă mai pot încrede în el. Năzuinţele sale deşarte de mărire îl fac primejdios. Pare-se că în vreme cât eu boleam, iar el a cârmuit divanul, a dat de gustul şi de plăcerile puterii, iar acum nu s-ar mai lipsi de asemenea desfătare! Chiar şi numai pentru tăinuire e vrednic să fie osândit în chipul cel mai aspru.

Brâncoveanu făcu feţe-feţe, căci şi el ştiuse şi tăinuise. E drept că ceea ce aflase despre urzelile de surpare a stăpânirii privea întâmplările doar în mare, fără prea multe

Material cu drept de autor

amănunțimi, dar din zvonuri cunoştea chiar numele unora dintre uneltitori. Ba lucrurile merseseră la o vreme chiar mai departe. Asemenea marelui postelnic, fusese şi el încercat de cei care-l săpau pe domn, dar nu se lăsase ispitit să li se alăture. Însă n-o făcuse pentru că ar fi osândit pe potrivnicii stăpânirii, ori pentru că s-ar fi ridicat împotriva lor, ci pentru că socotise că deocamdată nu are mare lucru de câştigat de pe urma unei înțelegeri cu ei.

E drept că nu-şi închipuise că vor ajunge la omor, dar se aşteptase ca să săvârşească unele fapte dăunătoare domnului. Deci, oricum ar fi fost întoarse împrejurările, şi el ştiuse şi tăcuse, deci şi el era vinovat de tăinuire, ca şi chiriarhul pe care încerca a-l acoperi! Şi nu era singurul de la Curte ajuns în starea aceasta. Chiar printre boierii de sfat erau destui alții care făcuseră taman la fel. Acum ar fi fost firesc ca, sub învinuirea de tăinuire, să fie socotiți cu toții nişte laşi trădători?! Să fie toți surghiuniți, întemnițați sau decapitați, asemenea lui Ştefan?! Osândirea lor ar fi fost o toană de om care trage să moară, o disperată răfuială cu soarta neiertătoare care-i hotărâse sfârşitul, o răzbunare împotriva celora care mai aveau de trăit în urmă-i!

În orice casă în care cineva pe cale de a-şi da duhul, neamurile apropiate încep gătiri înfrigurate pentru clipa nenorocită a stingerii. Nu amână totul pentru după aceea. Toți socotesc asemenea rostuieli ca fiind cât se poate de fireşti. E drept însă că cel pe cale de pieire nu vede şi nu va judeca lucrurile la fel. El are simțământul că i se grăbeşte sfârşitul, că lumea se poartă de parcă ar fi răposat deja. Dacă bagă de seamă cele care se orânduiesc în jur, se revoltă, mârâie, cârteşte, blesteamă! Ar fi în stare să şi ucidă dacă ar putea. Totuşi, judecând fără de părtinire, nu are de fel dreptate. Oamenii nu pot sta cu mâinile în sân, lăsând totul la voia întâmplării. Ori dacă într-o măruntă gospodărie rostuirile curg în acest chip, nu e cu atât mai necesar să se

Material cu drept de autor

facă la fel când e vorba de ditai țara, unde este în joc soarta a mii şi mii de oameni?! Iar, la urma-urmelor, divaniții nu făcuseră decât să se gândească şi ei la timpii ce-or veni…

De bună seamă lui Matei nu i se puteau înfățişa asemenea cugetări, căci el era în pielea celuia aflat pe ducă şi nu ar fi voit să înțeleagă şi să ia de bune judecățile pline de bun simț ale celora care-i rămâneau pe urmă, datori de a se pregăti pentru a întâmpina viitorul care-i aştepta. Era limpede că nu putea fi încredințat că urgisirea mitropolitului şi a altor tăinuitori, era una cu a osândi pe cei din casă, care grijesc pe de-o parte de cel aflat pe patul de moarte, dar pe de alta cugetă şi la ceea ce îi aşteaptă după aceea. Culmea era că, dacă n-ar fi fost vorba de el însuşi, desigur că ar fi socotit aidoma acelora pe care-i prigonea.

Marele vornic cumpăni în minte la toate acestea, dar tăcu, neştiind cum ar putea înfățişa principelui asemenea gânduri fără a-l mânia. Dar domnul tăcea şi el; nu socotea nimerit să ajungă la harțag cu întreaga tagmă a celor de neam. Pe deasupra se temea de tăgada patriarhiei ecumenice, care nu s-ar învoi să-l caterisească pe fostul mitropolit, căci lumea celor în sutană era un cin greu de pătruns şi de îngenuncheat. Iar, aşa cum cu cinci leaturi în urmă fusese tras pe sfoară de arhierei şi trebui să înghită ungerea lui Ştefan, se temea şi acum, că, pe lângă o uriaşă gâlceavă cu biserica pământeană şi cu veliții Curții sale, ar putea să aibă parte şi de o negândită pleaşcă dinspre chiriarhia de Constantinopol, căreia să-i cadă iarăşi jertfă, zădărnicindu-i-se plănuirile.

Dar toate poticnelile care-l amenințau puteau fi totuşi ocolite, dacă chir Ştefan ar fi fost înduplecat să plece de bună voie din scaun… Iar lucrul ar fi fost cu putință, dacă se găsea un mijlocitor dibaci, care i-ar da de înțeles că asta e voința sa princiară şi dacă i s-ar făgădui că, de se va supune, i se va arăta blândețe şi înțelegere, ba i se vor dărui şi o

Material cu drept de autor

seamă de despăgubiri şi răsplăți. Poate luat astfel, se lăsa păgubaş şi înceta cu sâcâielile.

Domnul, privindu-l printre gene pe marele vornic, socoti că divanitul ar fi tocmai potrivit ca să-l înduplece pe prea-fericitul chir Ştefan să sloboază fără de împotrivire scaunul. Ispitit de asemenea gând, îi lămuri sfetnicului cam ce-ar dori din parte-i şi-i porunci să-l cerceteze pe cel scos din arhierie, cerere cu care vornicul se învoi deîndată.

Fostul chiriarh însă nici nu voi să audă de una ca asta şi aproape că-l repezi pe vornic:

- Nu dau nimic de bună voie! Dacă principele tău doreşte ceva de la mine, o va dobândi numai smulgându-mi-o cu sila. Nu mă lepăd de nici unul din drepturile mele, oricât ar fi acestea de neînsemnate! Poate în alte împrejurări aş fi fost mai îngăduitor, dar acum nu mai poate fi vorba de aşa ceva, de vreme ce, de atâtea zile, sunt zăvorât în chip samavolnic între zidurile astea şi mi s-a smuls cu sila şi fără dreptate mitra şi cârja! Unde s-a mai pomenit una ca asta?! Ştiu că nu vor îndrăzni să se atingă de mine, căci toți cred în nevinovăția mea şi se tem de blestemul care ar putea cade asupră-le. La mijloc nu este decât o josnică uneltire a acelui arhiepiscop nerecunoscător şi nesătul de putere de la Râmnic. Toată lumea ştie cum dintr-un amărât popă de mir a ajuns ditai vlădică, iar acum nici asta nu-i ajunge şi ținteşte şi mai sus.

„Aferim de aşa țărănoiul afurisit! Vede paiul în ochiul altuia, dar nu bârna din ochiul său. Are cam scurtă ținerea de minte şi uită din ce sat prăpădit se trage. Nici n-a pierdut bine mirosul de obiele! Prin ce s-o crede mai grozav decât celălalt?" îşi zise înaltul boier de întâiul rang, ascultându-l îngrețoşat.

- A mă trage înapoi înseamnă să recunosc că sunt vinovat, deşi sunt fără pată! Opunându-mă însă, îi silesc să-mi dovedească vina! Şi atunci să-i văd cum o vor scoate la

Material cu drept de autor

capăt! Au crezut că după câteva zile de temniță mă voi speria, că mă voi muia şi că o să mă apuc pe dată să le cânt în strună şi să le fac slugi? Ei bine, să afle că s-au înşelat. Dacă vor cuteza să mă aducă la judecată, o să le strig tot adevărul în obraz.

După o pauză, căutându-şi noi argumente şi îndreptățiri adăugi cu aceeaşi pornire pătimaşă:

- De altfel ai băgat şi domnia ta de seamă că în divanul în răstimpul căruia tiranul mi-a smuls cu sila însemnele boieriei mele arhieriești, n-au putut să-mi găsească vreo vină, ne-având temei să mă osândească. Dar, deşi n-au avut ce greşeală să-mi pună în seamă, satrapul mă voia cu tot dinadinsul întemnițat, aşa că a născocit „ospeția" asta prin care mă ține zăvorât la Curte şi prin care, vezi Doamne, mai zice că mă şi cinsteşte! Nici măcar n-a avut îndrăzneala de a mă învinovăți fățiş, de a mă judeca şi pedepsi! Totul s-a făcut în chip viclean şi de tot mişelesc, în aşa fel încât să înşele lumea. Dar lumea nu e proastă; ea vede şi înțelege... Oricât de silnic e, vodă îşi dă seama că n-are ce să-mi facă la o judecată dreaptă, cinstită, deschisă, în văzul tuturor, de aceea vrea, cu prefăcută blândețe, să mă înduplece să plec de bună voie din scaun! Nădăjduieşte că astfel va scăpa de supărătoarea vâlvă pe care o va isca alungarea mea şi nu se va face de tot de râs, nici el şi nici oblăduitul său. Dacă m-ar judeca după toate canoanele legiuite, şi-ar dezvălui ticăloşia, în toată nemărginirea ei! Dar n-am de gând să mă las prostit! Vor să lupte cu mine?! Ei bine eu primesc lupta, căci sunt obişnuit să lupt, că dacă n-aş fi avut destulă vlagă în mine nu ajungeam unde mă aflu!

Vlădicia sa, chir Ştefan, înțelese însă greşit tâlcul purtării prevenitoare a domnului. Pregetul său, apoi blândele sfaturi de a pleca de bunăvoie din scaun, însoțite de făgăduieli de despăgubire şi îmbunare îi dădură ierarhului

Material cu drept de autor

simțământul că ființa sa e de neatins, în vreme ce starea principelui începe a se şubrezi. Acesta părea că se teme, că încearcă să se ferească de a ajunge la o înfruntare deschisă şi nemijlocită. De ce? Desigur pentru că îi lipseau mijloacele şi temeiurile de a-l ataca fățiş. Pe semne uneltitorii au tăcut, ferindu-se să-l dea de gol; deci lipseau învinuirile care să-l atingă. Apoi, de bună seamă, şi apărătorii săi să fi pus piciorul în prag... Ori ar fi fost lipsit de noimă să se dea bătut taman când împrejurările îi erau prielnice! Drept care îşi îngăduia să fie obraznic, sfidător, înverşunat.

Voievodul nu fu prea mirat. Nu-şi făcuse de la bun început vise că o să-l învingă atât de uşor. Totuşi încercarea îşi avusese rostul, căci îi dovedea că singura cale de a-l înlătura era o încleştare fățişă, năprasnică şi neiertătoare, pe care nu o dorise, dar spre care îl împinsese chiar ierarhul în nesăbuința sa. Dar înfruntarea, spre a fi nimicitoare, putea avea loc numai în marele divan şi numai în clipa în care era sigur că se netezise calea hirotoniri lui Ignatie. Deci se vedea silit să aştepte răbdător sosirea încuviințării patriarhiei ecumenice.

Dar până atunci se cuvenea să-l țină în frâu pe fostul chiriarh, dar şi pe părtaşii săi din umbră. Trebuia să le dovedească că e de neclintit în hotărârea sa, că va fi necruțător cu cei care i se opun, că nu a făcut în nici un fel vreun pas înapoi şi nici nu s-a gândit vreodată să-l facă! Trebuia să-i facă pe toți să înțeleagă că nu-l mai socoteşte pe chir Ştefan decât un monah de rând oarecare, un anahoret ascuns pe undeva întru-un fund de țară, îngăduit a se adăposti doar prin pădurile de pe la hotare!

Zăbava chiriarhului într-o odaie aleasă a caselor domneşti în chip de „oaspete" putea fi tălmăcită ca un fel de hatâr care i s-ar face, ca o teamă de măsuri prea răspicate. Credința trebuia înlăturată printr-o hotărâre care să nu lase loc de răstălmăciri, dovedind că e neclintit şi neînduplecat.

Material cu drept de autor

Era vremea să înceapă prin a sfărâma pentru totdeauna duioasa poveste a opririi mitropolitului pe lângă perechea princiară pentru a o priveghea şi a-i alina restriştea. De altfel şi Ignatie era de aceeaşi părere, căci pretextul de care se făcuse vorbire până atunci pentru a îndreptăți şederea lui chir Ştefan la palat îi îmbărbăta pe slujbaşii bisericeşti să i se împotrivească.

Totuşi nu se cuvenea ca un înalt cap duhovnicesc – fie el chiar căzut la prigoană – să fie aruncat în temnițele de rând de la Curte, laolaltă cu toți tâlharii. Trebuia găsit un chip de a-l închide, care, fără să aducă a puşcărie, să nu lase loc de îndoială, că la mijloc e vorba de o întemnițare. Ar fi putut să-l trimită înapoi la Tismana, mănăstirea sa de metanie, unde stărețise înainte vreme. Dar acolo ar fi fost în deplină libertate şi-ar fi putut unelti în voie. Trebuia de aceea să-l țină undeva aproape, unde să nu-l scape din ochi, ca să-l poată opri de la orice fel urzeli stânjenitoare. Aceasta numai până ce Ignatie va fi hirotonit. După aceea împotrivirea sa nu mai avea însemnătate şi se putea întoarce la chinovia sa de la capătul țării.

Să-l aducă din nou în fața sfatului şi să-i facă o nouă judecată nu avea rost, căci atrăgea luarea aminte asupra aridicării neîmplinite a lui Ignatie în fruntea bisericii, răscolind nişte cugetări rău-voitoare, al căror răsunet nici nu se stinsese încă. Tot frământându-şi mintea în găsirea unei ieşiri, îi veni în cele din urmă gândul mântuitor: îl va surghiuni pe ierarh într-o chilie a mânăstirii Stelea, la doi paşi de palat, unde-l va ține sub cheie şi sub pază straşnică. Devenea astfel limpede pentru toți că nu se mai găsea cale de întoarcere pentru cel scos din scaun.

Înclinat să-şi ascundă chiar cele mai aspre măsuri sub haina blândeții şi a înțelegerii, Matei fu ispitit la început să înfățişeze Curții mutarea fostului mitropolit oarecum mai îndatoritor. Drept care socoti c-ar fi nimerit s-o ia pe ocolite.

Material cu drept de autor

Putea începe, spre pildă, prin a-şi arăta părerea de rău că descoaserea uneltitorilor ce-au năzuit să-i ia viața merge mai departe, ea neputând fi întreruptă până la deslușirea deplină a împrejurărilor. Din păcate însă, marea cinstire pe care o arată prea-cucernicului chir Ştefan, ar putea fi rău înțeleasă şi de armăşeii şi gâzii datori de a iscodi împricinații, dar şi de cei vinovați, încât, fără voie, ar putea să înrâurească cercetările, făcându-i pe primii prea îngăduitori, iar pe cei din urmă, din ciudă şi în nădejdea de a se izbăvi, dornici de a scorni vini închipuite sfinției sale, care le-ar uşura lor păcatele.

Ori pentru ca adevărul să iasă la suprafață în deplinătatea lui, fără măsluiri şi răstălmăciri, pentru ca să nu poată apărea îndoieli de părtinire, trebuie să se lipsească în zilele următoare de alinările ocrotitoare ale lui chir Ştefan, care se pricepea atât de bine să-i mângâie sufletul. Deşi i se rupea inima şi era încercat de adânci păreri de rău, pentru ca adevărul să biruiască, iar cumpăna judecății să fie ținută dreaptă, el se jertfeşte şi se lipseşte de neprețuita apropiere a sfinției sale şi îngăduie ca acesta să fie mutat de la Curte, în sfântul lăcaş al mânăstirii Stelea. Se temu însă că, din nou, o asemenea deslușire ar putea fi tălmăcită ca un semn de slăbiciune şi de lipsă de îndrăzneală, de aceea îşi zise că e mai bine să nu-şi însoțească hotărârea de vreo îndreptățire, care putea da prilej la cine ştie ce tâlcuiri.

Chemă prin urmare, fără alte lămuriri pe egumenul mânăstirii Stelea spre a i-l încredința pe fostul mitropolit.

- Să-l păzeşti ca pe ochii din cap! Are voie să vorbească doar cu domnia ta şi cu nimeni altcineva; nu îi e îngăduit să schimbe nici măcar un singur cuvânt cu străjerii monahi pe care-i vei aşeza! Nu va trimite nimănui carte şi nici nu va primi de la nimeni nici un fel de ştiri! Va fi supus celei mai severe întemnițări. Dacă îți va scăpa sau paza se va dovedi lipsită de destoinicie, vei răspunde față mine cu

Material cu drept de autor

capul! Şi nu uita sfinte catigumene, că dacă nu e chiar aşa de uşor să descăpățânezi un mitropolit, pentru că-l ştie o lume întreagă, osânda devine foarte lesnicioasă când e vorba de-un monah oarecare! Nu se va da nimeni de ceasul morții pentru unul de-al de tine!

Bietul om se înclină smerit, sărutând dreapta domnului, şi se trase de-a îndărătelea din spătăria mică. Păcătoasa îndatorire care-i căzuse pe cap îi dădu o strângere de inimă. O teamă plină de cuviință îl încerca la gândul de a deveni temnicerul prințului bisericesc al țării! Odinioară, mergând la mitropolie, nici nu nădăjduia să se bucure de cinstea de a-l vedea măcar pe preasfântul părinte. Numai prin cine ştie ce fericită întâmplare avea prilejul de a ajunge să fie primit de vreunul dintre arhiereii de rangul întâi. Obişnuit nu ajungea decât în fața unor slujbaşi din cei mai mărunți. Iar acum, dintr-o dată, trebuia ca să-l țină supt priveghere pe cel care înainte i se părea cu totul de neatins, pe cel pe care până de curând îl privea ca pe un ales al proniei, ca pe unul coborât din altă sferă, şi să mai şi răspundă cu capul pentru el!

În aceeaşi zi chir Ştefan, înveşmântat ca un simplu monah, învăluit într-o rasă largă dar măiestrit croită din țesături fine, pe cap cu un potcap în jurul căruia flutura o camilafcă neagră, tăiată dintr-o pânzătură lucioasă, mătăsoasă, fu scos din palat în mijlocul ogrăzii. Aici fu împresurat de o numeroasă trâmbă de seimeni, care străluceau în mundirele lor roşii, pline de găitane pe piept, şi-o porni pe jos de-a lungul Uliței Mari, spre mânăstirea surghiunului său, unde fu întâmpinat în poartă de bietul egumen, care se foia stânjenit de colo-colo, copleşit de însărcinarea primită de la domnie. Nu ştia cum să facă mai bine ca să împlinească şi porunca principelui, dar să-şi arate totodată şi cinstirea şi prețuirea față de oaspetele pe care-l întemnița.

Material cu drept de autor

Grozavă povară căzuse asupră-i! Omul era peste măsură de încurcat, încât se iscară împrejurări de-a dreptul de neînchipuit. Astfel era ciudat, dacă nu chiar năucitor, ca să-l vezi pe egumen, devenit prin forța lucrurilor ceauș de temniceri, cerând binecuvântarea întemnițatului înainte de a-i scotoci chilia, sau sărutându-i smerit mâna înainte de a trage grelele zăvoare la uși și a așeza pe ele lacăte uriașe. Până și ferestruica cu zăbrele i-o acoperise, ca nu carecumva să ia legătura cu cineva pe acolo.

Sâcâielile însă nu cunoșteau sfârșit pentru Ignatie. Surghiunirea lui chir Ștefan la mânăstirea Stelea nu reuși să-i zăgăzuiască pe potrivnici, ci mai degrabă îi întărâtă, ei tot mai trăgând nădejde că se mai poate face ceva spre a schimba mersul lucrurilor. Erau mai departe încredințați că vor primi un răspuns prielnic la cererea înfățișată patriarhiei, în temeiul convingerii că este cu neputință ca înaltul așezământ să nu fie dornic de a apăra neatârnarea bisericii față de puterea mirenească.

Cu cât se străduia mai mult ca să prevină gâlcevile cu slujbașii din apropierea sa, cu atât mai stăruitor le căutau aceștia. Ceas de ceas îi puneau la încercare stăpânirea de sine. Îi dădeau de înțeles că temeiul pravilnicesc al adunării care-l alesese e îndoielnic, căci o seamă de stareți ai unor mânăstiri uitate de lume, care ar fi trebuit să fie de față, nu fuseseră poftiți. Ba arătau că aridicarea e lipsită de îndreptățire, căci lipsiseră mitropoliții din vecinătatea țării, venirea lor fiind cerută nu numai de datinile trecute din gură în gură, ci nu mai departe decât de însăși pravila tipărită cu un an în urmă, rânduielile căreia fuseseră întărite de chiar cuvântul domnului. Oare bucoavna cu pricina fusese plămădită anume ca să fie încălcată de alcătuitorul ei?! Unele voci nu se sfiiau să spună răspicat că sfatul nu era în drept să-și de cu părerea; dreptul de a lua o hotărâre era numai și numai de căderea sinoadelor alcătuite din ierarhi,

Material cu drept de autor

în care mirenii, fie ei de orice rang, nu aveau ce căuta. De multă vreme jinduia cinul duhovnicesc după dreptul ca puterii lumeşti să nu-i fie îngăduit să se amestece în vreun fel în trebile sale, însă fierbintea-i dorință nu se va statornici vreodată ca datină în țările noastre. Libertatea bisericii nu va fi nicicând deplină, ci va suferi neîncetat de o anume îngrădire. Ea nu va trece dincolo de o anume măsură...

Dar, deşi era vădit că mulțimea cârcotaşilor în sutană căuta nod în papură stăpânirii, nu se putea spune că aceasta n-ar fi avut totuşi pe undeva dreptate şi temei de a murmura. Adevărul era că, nu mai departe decât pravila tipărită doar cu vreun an în urmă, pornind de la canoanele celui de al doilea sinod de la Niceea, arăta că: „toată alegerea care se face de boieri mireni să nu fie adevărată”[33] şi să nu fie recunoscută de biserică. La drept vorbind lucrurile se cam băteau cap în cap cu datina, care îngăduia domnului de pe la noi, deşi mirean, să numească el pe mitropolit, însă cu îndatorirea de a cere şi dobândi binecuvântarea patriarhiei, ceea ce de altfel se făcuse până în acea clipă, chiar dacă lucrurile nu erau tocmai pe gustul ierarhilor, fiind legate de o caterisire pe care nu o doreau şi nu o încuviințau. Pentru a spune însă întregul adevăr, trebuie arătat că, deşi tipărită în vremea şi cu învoirea lui Matei vodă, pravila fusese scoasă din teasc prin grija lui chir Ştefan şi pe cheltuiala mitropoliei.

Nu lipseau nici alte semne de voită neluare în seamă a lui chir Ignatie Sârbul şi a ascultării care i se cuvenea. Astfel atunci când porunci ca să se schimbe chipul zugrăvelii la o odaie de oaspeți, la care se începuse încă sub înaintaşul său dregerea stricăciunilor pricinuite de trecerea vremii, avu neplăcerea de a vedea că lucrările se întrerupseră, iar meşterii dispăruseră.

---

[33] Text autentic extras din „Îndreptarea legii”, cod de legi tipărit în 1652.

Material cu drept de autor

Chemat să lămurească întâmplarea, sacheliul, cu un chip de sfidătoare neprihănire, stărui să-i dovedească că meşterii au arătat că nu se simt în stare să ducă la împlinire cele cerute, desenul fiind mult prea încurcat pentru priceperea lor, drept care şi-au părăsit treaba. Oare vajnicul arhimandrit care, chipurile, îl slujea, avea obrăznicia să-l creadă atât de nerod încât să ia de bună o lămurire bună pentru prostirea unui copil?! Cugetul se răzvrăti în ierarh, dar îşi stăpâni răbufnirea. El bănui pe bună dreptate că oamenii nu plecaseră de capul lor, ci din îndemnul – sau poate din porunca – cuiva, dar nu stărui să meargă cu cercetările până la capăt. Desigur era vorba de unul din arhiereii de cel mai înalt rang, şi tocmai de aceea socotea că era deocamdată mai înţelept să nu răscolească după adevăr, pentru a nu fi silit să-i înfrunte pe unii din cinul acelora care-l înconjurau. Totuşi când îi avu adunaţi laolaltă, anume ca să ştie şi să-l audă, porunci unui om de încredere să caute meşterii şi să-i întrebe răspicat dacă sunt sau nu în stare să săvârşească zugrăveala dorită, sau va trebui să fie înlocuiţi cu alţii mai destoinici. Apoi, ca ameninţare pentru cel care sârguise să-i îndepărteze, adăugi:

- N-aş voi să-i iau la cercetat pe aceşti meseriaşi, pentru a vedea cum de le-a venit gândul de a pleca fără învoirea mea! Mi-e teamă că răspunsul pe care l-aş putea afla ar cam nemulţumi pe unii dintre voi!

Dar nu trecu decât o zi şi află că iconomul vânduse fără ştirea sa grâul strâns de pe una din ocinile mitropoliei. Luat la întrebări, ierarhul mărturisi cu seninătate că în vremea sfinţiei sale, chir Ştefan, era obiceiul să se îndeletnicească singur, fără a cere cuiva învoire, de trebile gospodăreşti ale întregului aşezământ. Avea de dat socoteală numai atunci când, din vina sa, se iscau pagube. Dacă sârgul său aducea câştig, nimeni nu-i lua seama, căci nu putea fi mustrat c-ar fi făcut ceva rău...

Material cu drept de autor

- Oare n-ai băgat de seamă că nu vă mai păstoreşte chir Ştefan? întrebă Ignatie, silindu-se să se stăpânească.

Altă dată logothetul fu cel care îi dădu de furcă. Dacă de mai-nainte, în părtăşie vinovată cu protonotariul, nu voise să scrie hrisoave în numele lui Ignatie, dezvinuindu-se că nu poate găsi o potrivită îmbinare de vorbe pe potriva tipicului de cancelarie pentru a numi un mitropolit nehirotonit, acum, schimbând doar argumentația, se îndărătnicea mai departe în tăgada sa. Era însă un om mult prea deştept şi prea viclean ca nu înțeleagă că nu poate însăila la nesfârşit aceleaşi îndreptățiri şi că o împotrivire fățişă nu i-ar aduce decât necazuri. De aceea avu grijă ca şi noile lămuriri să le îmbrace într-un veşmânt de îndatoritoare bunăvoință:

- Prea cucernicia voastră m-ar nedreptăți dacă şi-ar închipui că încerc să vă opresc de la o faptă necugetată pentru că v-aş fi cumva vrăjmaş. Dimpotrivă, o fac pentru că vă vreau binele şi vreau să vă apăr bunul renume în fața lumii. Dacă v-ați apuca să scoateți hrisoave fără a ține seamă de rânduielile logofeţeşti v-ați face vouă înşivă necazuri dar şi bisericii în întregul ei, căci nişte setoşi de mărire şi lipsiți de mustrări de cuget, întemeindu-se pe fapta voastră, pe care o iau de temei, ar putea întina sfântul nostru scaun, făptuind tot soiul de treburi de cancelarie chiar în lipsa unei sfințiri primite de la marea patriarhie ecumenică! Deci le-am putea da apă la moară unor uzurpatori!

- Logothete, de vreme ce scaunul mitropolitan e liber, iar eu nu sunt căpetenia unui pâlc de procleți puşi pe surpat credința, şi sunt ales în chip legiuit de domn şi de către înaltul sfat al țării, hirotonisirea nu mai este decât o anevoință a cărei împlinire atârnă de vreme, încuviințarea ei stând în afară de orice îndoială.

Apoi, înăsprindu-şi dintr-o dată glasul, adăugi:

Material cu drept de autor

- Sau ai cumva bănuieli că patriarhia ar avea ceva împotriva noastră?

- Nu, departe de mine asemenea gânduri, dar pripa este întotdeauna dăunătoare…

Bunăvoința arhiereului era însă prefăcută, iar îndrăzneala sa peste măsură de mare, căci în zilele următoare nu se sfii să meargă chiar mai departe, tocmai pentru că o vină răspicată nu i se putea aduce. Era la acea vreme obiceiul ca unii boieri să-şi întărească stăpânirea asupra pământurilor nu numai prin hrisoave date lor de cancelaria domnească, ci şi prin cărți de blestem dobândite din partea chiriarhiilor. Întemeindu-se pe această datină, un mazil din părțile Craiovei îi ceru lui Ignatie un izvod de întărire a micii sale stăpâniri, iar el, foarte îndatoritor, se grăbise să i-l făgăduiască. Trecură însă câteva zile, iar hrisovul nu-i fu înfățişat spre pecetluire. Aducându-şi aminte într-o dimineață de el, ceru lămuriri asupra pricinilor zăbavei. Logothetul, în ochii căruia se putea ghici un zâmbet răutăcios de izbândă, răspunse cu un glas care se voia osânditor față de necuviința celuia căzut rugător la picioarele sale:

- Un om lipsit de bunăcuviință. După ce şi-a îngăduit să vă tulbure spre a vă înfățişa ruga sa netoată, s-a răzgândit şi a hotărât să se lipsească de hrisov!

Ignatie îl întrerupse cu o vânturare a mâinii. Se repeta povestea cu zugravii. Îşi cam dădea seama cum de ajunsese omul să-şi schimbe voia şi părerea. Pricinile le ghicea şi singur şi cam bănuia şi cum, şi cine anume îl înduplecase pe mazil ca să se lipsească de uric.

Îi devenea din zi în zi tot mai limpede că, dacă dorea să zdrobească împotrivirea arhiereilor care-l înconjurau, trebuia să făptuiască unele schimbări în rândul lor. Din păcate primenirea slujbaşilor nu era prea lesnicios de împlinit, căci, dacă la Curte înnoirea dregătorilor se făcea în

Material cu drept de autor

primul rând după bunul plac al principelui, lipsind nişte canoane răspicate de urmat, sau chiar dacă se aflau unele nu se prea ținea seamă de ele, la mitropolie lucrurile stăteau cu totul altfel. Aici urcarea în slujbe şi ranguri se făcea în temeiul unui soi de „cursus honorum”[34], statornicit de vechi obiceiuri şi rânduieli, care fuseseră păzite în lungul vremii cu destulă străşnicie. Abaterile de al aceste rânduieli erau rare, iar aridicările făcute împotriva obiceiului întâmpinau împotrivire şi stârneau cârteli şi tăgade. Aşa se întâmplase şi atunci când dobândise episcopia Râmnicului printr-o astfel de alunecare alăturea de la cele îndătinate. Bineînțeles că nu lipseau nici abaterile de la rânduieli, precum se întâmplase cu prilejul alegerii lui chir Ştefan. Atunci însă îndemnul de încălcare a celor din strămoşi aşezate venise chiar din rândul ierarhilor şi de aceea era sprijinit de aceştia. Dar acum când era vorba de numirea sa ca mitropolit, ca şi odinioară când fusese aridicat arhiepiscop, imboldul nu pornea din sânul cinului smeriților slujbaşi bisericeşti şi de aici o îndârjită potrivnicie...

Îndepărtarea unor obraze devenite stânjenitoare era deci o treabă care cerea îndelungă vreme, dar şi trudnice urzeli şi mânuieli, iar lui răbdarea începea să-i ajungă la capăt, mai ales că supărările de acum urmau sâcâielilor suferite ani de-a rândul în scaunul stăpânit mai-nainte.

---

[34] „Scara onorurilor” (lat.), specifică organizării vechiului stat roman, era o reglementare (fixată printr-un mănunchi de legi speciale) care prezenta pe de-o parte lista funcțiilor care pot fi deținute de un cetățean în răstimpul vieții sale, iar pe de alta arăta cum se putea avansa de la o funcție la următoarea, situată cu o treaptă mai sus. Deci romanii stabiliseră în primul rând o ordine riguroasă în structura ierarhică a funcțiilor, indicând şi vârstă minimă pe care trebuia să o aibă candidatul pentru a putea accesa respectiva funcție. Se adăuga apoi durata minimă obligatorie de deținere a unei funcții inferioare, pentru a putea aspira la funcția imediat următoare.

Material cu drept de autor

*

Neobrăzarea slujbaşilor ostili de la mitropolie atinse însă culmea pe aproape de jumătatea celei de a doua săptămâni a lunii lui gustar. Ziua se anunța minunată. Soarele răsărise devreme, învăluind zarea cu o dogoare prietenoasă, mângâietoare. Cerul senin şi albastru revărsa asupra pământului un simțământ de desăvârşire tihnită şi fericită. Era una din acele dimineți în care zăpuşeala încă nu biruise deplin boarea răcoroasă a ceasurilor de beznă şi nici nu stinsese miresmele amețitoare ale snagăi care clocotea în verdeața văii Ialomiței. Înfruntarea dintre astâmpărul răcoros al nopții şi zăduful frământat al zilei stătea încă în cumpănă. Mugetul vitelor scoase la păşunat se înălța deasupra târgului, sporind simțământul de linişte obişnuită vremilor străbune. De dincolo de palisadele cetății de scaun abia de se auzea şuieratul nedesluşit al secerilor şi trosnetul sec al paiului uscat de grâu, care se frângea. Din când în când o potârniche speriată săgeta din lanuri, spintecând cu zburătăceala ei disperată blânda dormitare a zorilor.

Deodată lina scurgere a tihnei răsăritului fu tulburată de răbufnirea lărmuitoare a unor clopote. Zarva asurzitoare venea de undeva de foarte aproape. Ignatie tresări dintr-o dată, recunoscându-le. Erau clopotele mari ale bisericii mitropolitane, aşezată chiar în fața foişorului de la intrarea palatului său. Băteau cu stăruință, într-o dungă, vestind parcă a moarte. Mai apoi distinse în dangătul lor răsunător vuietele mai ascuțite sau mai groase ale altor clopote. Şi se părea că vocile de aramă se înmulțesc pe măsura trecerii timpului ... De dincolo de grădina cu trandafiri din spatele ogrăzii, răsuna glasul pătrunzător al clopotului de la Curtea Domnească, din dreapta, plin de adâncimi, cel al mânăstirii Stelea; din stânga cel al bisericii Sfinții Împărați şi ca o prelungire a răsunetului său, cel de la Sfântul Dumitru; în

Material cu drept de autor

scurtele răstimpuri de întrerupere, ca un zvon depărtat, răzbătea chiar huietul celora de la mânăstirea Dealului. Văzduhul clocotea şi se cutremura de atâta dangăt.

Ignatie era nedumerit. Voi să cheme monahul care îngrijea de iatac, spre a-i cere deslușiri, când auzi un uruit neobişnuit într-una din odăile învecinate. Parcă – împinse din greu – lunecau nişte lăzi pe podele. Trezit de-a binelea, îşi dădu seama că zgomotul vine din haznaua care adăpostea comorile mitropoliei. Sări ca ars şi se repezi spre uşă. Din câțiva paşi străbătu cămările alăturate şi năvăli ca o furtună în chilia cu odoare, prin uşa dată de perete. Puțin dezamăgit, dar totuşi nedumerit, îl văzu pe sacheliul palatului său îndrumând câțiva monahi de slujbă ca să reorânduiască încăperea aşa cum o lăsase înaintaşul său.

Se mânie; din nou i se nesocoteau poruncile! El hotărâse săvârşirea unor schimbări pe ici, pe colo şi, deşi acestea închipuiau doar nişte mărunțişuri fără de însemnătate, nici prin gând nu-i trecea să îngăduie ca voia să-i fie încălcată. Ca întâi stătător al aşezământului dorea de bună seamă ca ascultarea care i se cuvenea să fie desăvârşită, nemailăsând loc de cârteli. Ori supunerea fără crâcnire a celor din jur putea fi dobândită ori sporită nu prin cine ştie ce lucruri mari, ci silindu-i fără de încetare de a împlini tot soiul de nimicuri şi păzind cu străşnicie şi neîngăduință făptuirea în amănunțime şi fără pic de abatere a celor statornicite.

- Din dorința cui trebăluiți aici?!

- Sfinția ta nu auzi clopotele? Vestitori plecați de la Curte au dus poruncă la toate bisericile din târg şi din țară să sune de înmormântare!

În prima clipă Ignatie nu văzu legătura dintre întrebarea sa şi răspunsul primit. Ce avea de a face bătutul clopotelor cu lăzile cu odoare?! se întrebă nedumerit. Dar apoi ghici şi gândul nespus al ierarhului. Dacă s-a poruncit

Material cu drept de autor

de la Curte să sune de îngropăciune în întreaga țară, înseamnă că principele a răposat. De altfel asemenea necaz era de aşteptat, căci după o oareşicare îmbunătățire de câteva zile a stării sănătății domnului, dintr-o dată urmase un scoborâş rău prevestitor.

De bună seamă nenorocirea se petrecuse, iar el era încă nehirotonit întru chiriarhie, iar binecuvântarea aşteptată de la patriarhie tot mai întârzia; în schimb numirea sa era tăgăduită de bună parte a arhiereilor. Deci, de vreme ce-i pierise oblăduirea, potrivnicii socoteau că i-a trecut şi lui vremea. Rămânerea sa în scaun atârna acum de voia principelui care va veni…

Dacă izbândea alesul la domnie dorit de uneltitori, acel Mihnea Celebi, aflat în acea clipă din jos de Dunăre, era pierdut fără doar şi poate. Acesta, simțindu-se îndatorat față de cei care-l aridicaseră, va socoti de cuviință să-l întoarcă în scaun pe surghiunitul de la mânăstirea Stelea, ca semn de recunoştință. Dacă însă domn ajungea Diicu, lucrurile ar fi rămas neschimbate. Oare sacheliul ştia ceva despre cel care va fi întărit principe, fiind vorba de altcineva decât vel spătarul? se întrebă Ignatie înghițind în sec. Îndrăzneala ierarhului îndruma spre asemenea bănuială.

Supărător de repede mai întrevăzuseră arhiereii putința reînturnării lui chir Ştefan! îşi zise înciudat Ignatie. Şi ca să-i facă pe plac surghiunitului, ca să-i dovedească credința pe care i-o purtaseră, se grăbeau să reorânduiască odăile palatului! Totuşi era hotărât să nu se dea bătut cu una, cu două, iar întâiul semn al pornirii sale fu porunca de a muta lucrurile la locul pe care li-l sortise el. În silă, sacheliul se alătură monahilor la împins. Deşi foarte mică, era o primă izbândă în frângerea îndărătniciei încăpățânatului slujbaş!

Cuprins de avânt, dar şi de îngrijorare, Ignatie o porni val vârtej cu rădvanul spre Curte. Țara trecea prin clipe de cumpănă, şi nu era firesc ca el să lipsească. Spre

Material cu drept de autor

deosebire de fostul mitropolit Ştefan putea umbla liber prin cetatea de scaun, aflându-se tot timpul în mijlocul întâmplărilor aflate în plină desfăşurare. Se cuvenea să se slujească neîntârziat de această înlesnire, în ciuda tuturor acelora care-l sfidau! Adică trebuia să se facă luntre şi punte ca vel spătarul să urce în scaunul domnesc.

Ieşirile duşmănoase ale celora de la mitropolie nu apăreau ca nişte răbufniri răzlețe. La auzul dangătelor, atât boierimea, cât şi norodul fură străbătuți de fiorul aceluiaşi gând: principele şi-a dat în cele din urmă obştescul sfârşit! De câteva zile ştirile răspândite de zvonişti vesteau o îngrijorătoare înrăutățire a stării voievodului. Toată Curtea stătea de atunci cu sufletul la gură. Însăşi prima doamnă a țării era peste măsură de neliniştită şi nu-şi îngăduise o clipă de odihnă! Şi deodată o veste de moarte.

Faptele se înlănțuiau de la sine. Astfel, când pristavii Curții vestiră preoții şi clopotarii: „Să trageți clopotele de îngropăciune! Poruncă de la domnie!", aceştia, sub înrâurirea acelora care se zvoneau în ultimele zile – de altfel nu fără temei –, erau încredințați că li se dăduse de înțeles să tragă de grabă clopotele, căci Măria Sa a răposat. Cel puțin aşa le plăcuse tuturor să tălmăcească cele orânduite, încredințați că nu se abat cu o iotă de la cele auzite. În fond, chiar cei care-şi dădeau seama că li se vorbise doar de înmormântare şi în nici un fel de domn, socoteau că nu greşesc atunci când lărgesc cuprinsul celor auzite. Şi tâlcuită astfel, ştirea fu istorisită în grabă pe la toate colțurile! Datorită şi a acestei răstălmăciri pe care o mijlociseră preoții şi clopotarii, la care ajunsese mai întâi porunca, moartea măritului principe devenise pentru toți un adevăr, aflat în afară de orice îndoială.

Credința că e vorba de pieirea lui Matei vodă se înrădăcinase în asemenea măsură, încât, atunci când vel logofătul Radu Cocorăscu năvăli gâfâind în casa vel

Material cu drept de autor

vornicului Preda Brâncoveanu, şi-l întrebă „O fi adevărat c-a murit Măria Sa?", divanitul răspunse fără a sta o clipă pe gânduri:

- Bineînțeles! La ce altceva te puteai aştepta?!

Şi ca să dea tărie spuselor sale adăugi:

- I-a spus-o vechilului meu chiar popa de la biserica Târgului, care a fost vestit din în zori de la Curte!

Treziți cu mult înainte de ora obişnuită, boierii, cu deosebire cei de mâna a doua, se căutau, se întâlneau, se sfătuiau şi se despărțeau, grăbiți ca să-i iscodească şi pe alții, spre a se povățui asupra a ceea ce aveau de făcut în noua împrejurare, întărindu-şi astfel, unii altora, credința că Matei vodă a răposat.

- L-am auzit cu urechile mele pe vel vornicul Preda spunând că domnul zace pe năsălie! stăruia vreunul plin de încredințare.

Numele marelui vornic era o chezăşie a adevărului, iar pomenirea sa dădea greutate spuselor vorbitorului.

- Eu vin de la marele postelnic Cantacuzino, unde se zice acelaşi lucru! nu se lăsa un altul mai prejos.

De bună seamă, dacă aceşti boieri de întâiul rang o spuseră, era limpede că ştiau ei ceva ce era ascuns celorlalți, căci doar erau toată ziua în prejma principelui. Ciudat era că veliții nu se prea grăbiseră să ajungă palat. Adevărul era că inima nu prea le dădea ghes să se ducă într-acolo. Parcă nu cutezau; acum se simțeau îndemnați la prevedere, în temeiul învățăturii trase în luna de dinainte, când, poftiți fiind la Curte, luaseră parte nu la slujba de iertare a păcatelor celui dus, cum nădăjduiseră, ci la un județ de înaltă hainire a voievodului. Fantasma unei noi păcăleli nu le surâdea, deşi de astă dată lucrurile păreau mult mai serioase... Totuşi prevăzători, îşi trimiseră slugile să iscodească prin preajma zidurilor Curții, însă ştirile aduse păreau a întări bănuielile, liniştindu-i pe deplin.

Material cu drept de autor

Uitând de bună-cuviință şi de rânduieli, lumea se îmbulzea de-a valma pe ulițele din jurul înaltelor împrejmuiri ale palatelor domneşti. Cerşetorul îl îmbrâncea pe mazil, negustorul îl înghiontea pe curtean, văcarul se alătura dregătorului, podanele se agățau de sutanele călugărilor. Unii se bucurau, alții se întristau, dar cu toții năzuiau să afle cât mai grabnic ce se petrece dincolo de întărituri.

Ioana, soața fostului armaş Radu Vărzaru – ajutată de vizitii şi de grăjdarii care o însoțeau – îşi făcea loc cu coatele prin gloată. Nu răzbise cu rădvanul şi atunci, aprigă, o pornise pe jos spre poartă. Soarta fiului ei, întemnițat odată cu ceilalți zece uneltitori amestecați în încercarea de otrăvire a domnului, atârna de soarta voievodului. Dacă Matei vodă pierea în sfârşit, băiatul se slobozea.

Făcuse şi mai înainte o seamă de încercări ca să-l poată scăpa. Spre pildă, auzind că Păuna, soața lui Vasile din Corcova, ar avea o fire la fel de blândă şi de miloasă precum a tatălui ei, marele logofăt Radu Cocorăscu, îi ceru acesteia ajutorul pentru a-i înlesni o întrevedere cu soțul, ajuns de curând mare armaş, spre a-l ruga prea plecat să aibă îndurare de singurul băiat ce-l avea. Numai că dregătorul, dornic de a se ajunge cât mai repede, nici nu voise să audă de vreo îngăduință sau de vreo măsluire a mărturiilor, pe care ea ar plăti-o, încât vina băiatului să pară mai mică. Se părea deci că nu-i mai stătea la îndemână nici o cale de mântuite. De aceea vestea morții principelui îi pica tocmai bine. Zvonul făcuse să-i încolțească în suflet o nădejde năvalnică: fiul ei putea să-şi găsească izbăvirea, chit că armaşul nu voise să-i fie de vreun ajutor. Dar avea nevoie de-o chezăşie de netăgăduit că întunecatul Matei vodă murise cu adevărat. Ori întărirea veştii nu o putea dobândi decât la fața locului. Aşa că-i îmbrâncea fără milă pe cei din jur. Înainte, tot înainte…

Material cu drept de autor

Deodată cineva o recunoscu, îşi scoase căciula şi i se închină, în măsura în care înghesuiala i-o îngăduia. Privindu-l pe om, îşi dădu seama că era un boiernaş care slujise odinioară la curtea bărbatului ei. Nu se putu stăpâni să nu-i împărtăşească nădejdile, deşi în alte împrejurări nici nu l-ar fi luat în seamă, fiind o fiinţă mult prea neînsemnată:

- În sfârşit a... şuieră ea plină de pornire, dar se întrerupse cumpănind nehotărâtă între două vorbe care-i stăteau la îndemână spre a-şi tâlcui gândul; astfel putea spune fie „a răposat", fie „a crăpat". Spre cea dintâi alegere ar fi fost îndrumată de creşterea aleasă de care se bucurase în copilărie; cea de a doua însă, prin grosolănia pe care o împroşca, îi dăruia desfătătoarea încântare a unui adevăr care-i răscolea ameţitor fiinţa, ba chiar îi dădea şi simţământul că se răzbună. Se opri de aceea asupra cuvântului din urmă şi i se umplu parcă gura de plăcere când îşi urmă pătimaş zisa:

- A crăpat satrapul. In sfârşit şi-a primit osânda. Nu i-a fost de ajuns că i-a lăsat pe tâlharii ceia de lefegii să-mi ucidă bărbatul, fără să mişte un deget, deşi ar fi trebuit să-i fie recunoscător pentru credinţa nemăsurată cu care-l slujise. Dar voia acum să mă lipsească şi de singurul meu fecior. Dar Dumnezeu nu i-a ajutat! În cele din urmă dreptatea a ajuns totuşi să izbândească. Bine că s-a terminat cu tiraniceştile silnicii!

Apoi trecu mai departe, fără să-l mai ia în seamă, căci vorbise mai mult pentru sine decât pentru celălalt, pe care nu-l socotea vrednic de a i se arăta prea multă bunăvoinţă, datorită lipsei sale de însemnătate.

În ogradă mulţime de slugi împodobeau faţa palatului, turnul Chindiei, partea dinspre oraş a turnului porţii, ba ici-colo chiar meterezele, cu prapuri şi pânze cernite de doliu. Zidirile, învăluite de fâlfâirea nălucitoare a ţesăturilor negre, duceau cu închipuirea la o corabie a

Material cu drept de autor

morții, legănată de vânt. Măsuri deosebite de apărare nu părea să se fi luat. Ba, dimpotrivă, porțile grele erau date de perete, iar străjerii, puțin numeroşi, sârguiau mai mult la împodobirea Curții, decât la paza ei.

Se mai ştia de asemenea că unul singur dintre înalții dregători venise la palat încă înainte de răsăritul soarelui şi după aceea nu mai fusese zărit. Era vorba de vel spătarul Diicu Buicescu. Desigur că iar punea ceva la cale şi nu era prea greu de bănuit încotro năzuia, căci visurile sale de mărire erau tuturor cunoscute. Veştile erau liniştitoare, iar boierii se sfătuiau prin ceardacele conacelor lor.

- Diicu îşi găteşte desigur încoronarea! îşi dădu cu părerea marele comis Radu Mihalcea Cândescu.

- Bine cel puțin că nu i-a dat prin minte să adune lefegii la palat. În felul acesta nu ne va putea juca după cum i-o fi voia! se bucură vel vistiernicul Bunea Vâlcu Grădişteanu.

- S-ar putea să izbucnească tulburări! le răci vel vornicul Preda Brâncoveanu însufleţirea, devenit dintr-o dată grijuliu.

Se feri însă să lămurească dacă se gândeşte la vreo nouă răscoală a oştirii, sau la o încercare de împotrivire, pe cât de disperată, pe atât de îndârjită, a lui Diicu.

- Prevederea trebuie aşezată înainte de toate! Deci să ne strângem cetele de slugi şi să le înarmăm temeinic, poruncindu-le să stea la pândă prin prejma palatului, iar la nevoie să ne apere pe noi şi drepturile țării…

Sub vorbele de „apărare a drepturilor țării" se puteau înțelege multe… Oricum auzitorii pricepură prea bine ce voia să zică Preda; el le atrăgea luarea aminte că e trebuitor să se gătească nişte pâlcuri straşnice de luptători, care, dacă se întâmpla ca lucrurile să nu curgă pe făgaşul dorit, adică să ducă spre o cârmuire deplină a cinului veliților, adică spre un regim nobiliar cum am zice astăzi, să se dezlănțuie ca un

Material cu drept de autor

tăvălug, strivind şi spulberând totul în cale. Nu trebuia lăsat deoparte chiar gândul de a lua Curtea cu asalt…

Abia după câteva ceasuri, socotind că nu-i paşte nici o primejdie, primele rădvane ale dregătorilor porniră spre palat. Aici îi întâmpină o întâie veste năucitoare: unele slugi vorbeau de pristăvirea doamnei şi nu a domnului, ceea ce era de bună seamă o greşeală, căci principesa fusese vioaie şi plină de râvnă până ultimul ceas al serii trecute, când fusese văzută intrând şi ieşind din iatacul voievodal, unde-şi priveghea soţul. Lumea o zărise de numeroase ori cum trecea prin tinda în care pândea de câteva zile un întreg sobor de popi, în frunte cu duhovnicul Curţii, care aveau lumânările gata pregătite, spre a fi aprinse în clipa de cumpănă la căpătâiul celuia care-şi dădea duhul… Deci era limpede ca lumina zilei că nu doamna, ci numai domnul putea să se pristăvească. Nu credeau şi nu voiau să creadă altfel. Cugetul li se împotrivea unei alte înţelegeri. De altfel Elena doamna era cu aproape douăzeci de ani mai tânără decât bărbatul ei. Pe deasupra era sănătoasă şi plină de vlagă. Abia de trecuse de cinzeci de ani!

Năuceala tuturor fu însă nemărginită când, plini de înmărmurire, îl zăriră pe Matei vodă, susţinut de subsioară de nişte copii de casă, cum cobora lunga scară a palatului celui nou şi se îndrepta în văzul Curţii, spre iatacul doamnei. Privelişte trecea dincolo de orice închipuire. Nu mai încăpeau îndoieli: Măria Sa trăia, umbla, poruncea! Toţi amuţiră.

- Omul ăsta parcă mânuie nişte puteri nepământeşti, de dincolo de fire! Ne păcăleşte a doua oară cu moartea sa! Parcă are zece vieţi în el, ca pisicile! O să ne îngroape pe toţi! şopti comisul slugerului, aflat din întâmplare alături.

Încă nu-i venea să-şi creadă ochilor! O cruntă dezamăgire cuprinse grosul divanitilor. Pe deasupra se simţeau şi peste măsură de strâmtoraţi la gândul că iscoadele

Material cu drept de autor

stăpânirii şi numeroşii trepăduşi din rândul lor se vor zori să pârască domnului cugetările, vorbele şi faptele lor proaste din această dimineață, care nu vădeau tocmai un prinos de credință, încât principele nu ar fi avut pricină să se bucure de ei sau să-i laude... Nici unul nu dăduse în brânci cu mărturisirea părerilor de rău după acela pe care-l crezuseră dus!

Deslușirea adevărului urmă destul de repede, nu numai pentru divaniți, ci şi pentru târgoveții de rând, încât nici în ziua pristăvirii primei doamne, nici în cele de după aceea, nu se petrecură prin cetate neorânduieli vrednice de a fi luate în seamă.

Poate singura tulburare fu pricinuită de un zvon neaşteptat, care se răspândi fulgerător prin târg, deşi fără nici un temei. Se şoptea că s-ar fi încercat o nouă otrăvire a lui Matei vodă, picurându-i-se câțiva stropi ucigători în pocal. În chip ciudat – de neînțeles chiar – paharnicul cică nu luase credința de astă dată. Doamna făcu greşeala de a încerca ea băutura preaînaltului ei soț, iar asta o costă viața. Odată slobozită, pe măsură ce se răspândea, cleveteala se îmbogăți cu tot felul de înfloriturі, care mai de care mai năstrușnice şi mai lipsite de orice îndreptățire. Dar lumii îi plăcea să creadă în asemenea născociri, iar pălăvrăgelile nu mai cunoşteau zăgaz.

În afară de asta agia avusese puțin de furcă, toate necazurile mărginindu-se la întemnițarea câtorva îndărătnici, care nu se supuseră poruncii de umbla prin cetate cu capul descoperit până în clipa astrucării măritei principese. Postul Adormirii Maicii Domnului, început de câteva zile, se scurgea liniştit şi plin de tristețe, iar marele praznic pe care-l vestea, până la care era mai puțin de-o săptămână, în loc să fie prilej de cucernică bucurie şi pioasă petrecere, se întrevedea a fi mohorât şi cernit.

Material cu drept de autor

Totuşi viaţa îşi urma curgerea obişnuită. Negustorii se tocmeau ca şi înainte cu înfierbântare cu muşterii pentru orişice fleac, meşteşugarii năduşiţi de trudă umblau după clienţi, femeile pline de ifose se bârfeau mai departe înveninate de pizmă şi de nimicnicie. Ura şi patima nu se stinseseră. Dragostea şi păcatul nu secară. Înmormântarea însăşi devenise prilej de a cleveti şi de a răspândi ştiri stârnitoare de vâlvă, pe cât de înmărmuritoare, pe atât de greu de crezut, atât în legătură cu răposata, cât mai ales în legătură cu cei veniţi să-şi facă cunoscută durerea. Numai cronicarul, voind să înfrumuseţeze faţa întâmplărilor, va zice mai apoi, în chip proslăvitor, dar sec: „ţara toată plângea cu lacrimi de sânge pieirea acelei doamne. Jalea umplea sufletele celor săraci, căci şi-au pierdut mila. Durerea sfâşia inima celor nevolnici, că-şi pierduseră ocrotirea. Ţăranul nu mai ara, fierarul nu mai bătea nicovala, negustorul nu mai vindea, păstoriul nu-şi mai scotea turma la păscut, ci toţi ofta şi se văitau, că şi izvoarele lacrimilor le secară de atâta jale şi năpastă".

*

Tindele şi odăile palatului vechi mişunau de mulţimea celor mai aleşi boieri şi boieroaice, că nu mai era loc ca să arunci ac. De dincolo de uşile închise ale iatacului principesei răzbătea freamătul unei frământări înfrigurate. Mărita doamnă, după ce fu scăldată şi îmbălsămată de vrăciţe cu meşteşug tainic şi cutremurător, sfârşi prin a fi îmbrăcată şi împodobită de odăiaşele ei, iar apoi aşezată după toate orânduielile într-o preafrumoasă şi scumpă raclă. La urmă i se puse pe piept icoana, iar în dreptul mâinilor împreunate toiagul.

Boierii, înşiruiţi prin odăi, se perpeleau într-o aşteptare apăsătoare. Timpul se scurgea greu. Desigur că vor

Material cu drept de autor

fi poftiți curând la priveghi, îşi ziceau ei, încât nu puteau pleca, deşi cei mai mulți ar fi fost dornici s-o facă, cu atât mai mult cu cât începuse să răzbată prin ziduri zăpuşeala de afară, tare greu de suferit mai ales că înghesuiala era din ce în ce mai mare!

În cele din urmă, uşa grea şi scundă de stejar se deschise. Oaspeții trecură printre şirurile de slujitori cerniți, mişcătoare privelişte a doliului de obşte, şi intrară în iatac. Mirosul pătrunzător de tămâie şi ceară arsă, adunat sub arcade, le potopi nările, înăbuşindu-i aproape, mai ales că de afară năvălea arşița de nesuferit a zilei, iar veşmintele statornicite de straşnicele canoane ale ighemoniconului erau destul de groase. Din pricina îmbulzelii divaniții se prelingeau alene şi greu prin odăi, în vreme ce scurgerea le era tulburată numai de susurul molcum al bocetelor jupâneselor de curte şi al fetelor luate de suflet, care se înşiruiau de-a lungul pereților.

Năsălia, îmbrăcată în cea mai prețioasă catifea neagră, era străjuită de sfeşnice înalte – aproape cât un stat de om –, pe stâlpul cărora se încolăceau minunate salbe de frunze şi vrejuri, cioplite în lemn de tei cu mult meşteşug şi poleite cu aur. Lumânări groase ardeau cu un sfârâit abia auzit, iar flăcările lor tremurătoare împrumutau odoarelor sticliri trecătoare, scoțându-le astfel la vedere de sub ascunzişul maramelor străvezii şi din adâncimea cutelor grelelor veşminte ale răposatei.

Principesa purta o minunată rochie de catifea roşie, de sub care ieşeau la iveală mânecile unei ii dintr-un borangic deosebit de fin, brodată cu fir aurit. Pe deasupra avea petrecută o mantie descheiată, cu mărginile tivite cu samur, iar capul şi umerii îi erau învăluiți de abureala unei marame străvezii. Prin urzeala ca o părere se ghiceau marginile unei coronițe încrustate cu pietre prețioase, care-i împodobea fruntea. Avea chipul palid şi liniştit. Murise iute,

Material cu drept de autor

fără chinuri care să-i zbârcească obrazul, sau să-i sluțească în vreun fel înfățişarea. Murise frumos şi demn, aşa cum trăise. Până şi amărăciunea, adunată în sufletul ei în ultimele luni, pierise. Parcă n-o mai apăsa dezamăgirea de a fi descoperit ură acolo unde crezuse a fi dragoste, fățărnicie acolo unde i se părea că află cuviință, minciuni linguşitoare acolo unde îşi închipuise că s-ar afla simțăminte de sinceră credință şi iubire.

Neaşteptata ei pristăvire reînturnă privirile lumii alese a celor de neam spre soarta fostului mitropolit şi a părtaşilor săi. Se păstrase din vechime obiceiul ca marile tristeți, cât şi marile bucurii princiare să fie pecetluite în amintirea norodului prin hotărâri de iertare a unora dintre întemnițați sau prin felurite alte fapte de pietate cu totul osebite. Oricum plecarea către asemenea milostenii se întrupa mai ales în pomeni dăruite osândiților de orice fel, uneori chiar şi ocnaşilor făptuitori ai unor fărădelegi din cele mai cumplite, care erau scăpați de pedeapsă şi sloboziți, ca prin rugile lor recunoscătoare să ajute la înălțarea sufletului celui dispărut prin cele douăzeci de vămi ale văzduhului. Ori se ştia că Matei ținuse peste măsură de mult la soață – sau cel puțin aşa dorise să lase credința – şi era de aşteptat nu numai ca să nu se abată de la cele îndătinate, ci, dimpotrivă, că se va strădui să preamărească amintirea principesei prin dovezi de mărinimie, care să le întreacă prin măreție pe ale înaintaşilor!

Destul de repede nădejdea se preschimbă în credință şi în câteva ceasuri se țesură tot soiul de legende pe seama celor care se vor petrece. Se spunea că, înainte de a muri, doamna ar fi pus o vorbă bună pentru cei unsprezece învinuiți de otrăvire, cerând cruțarea vieții şi a averii lor. Ba se şoptea chiar că şi-ar fi mărturisit dorința de a fi astrucată sub privegherea lui chir Ştefan, pe care l-ar fi plăcut mai mult decât pe Ignatie. Ori cuvântul celei aflate pe patul de

Material cu drept de autor

moarte putea fi călcat de soțul acesteia?! Nu, el era lege pentru cei vii, lăsați în urmă!! Deci tot cinul celor de spiță aleasă hrănea nădejdea unor schimbări din temelie a treburilor cârmuirii. E drept că fiecare şi le închipuia în felul său!

Adevărul era că răposata pierise fulgerător, în timpul somnului, pe când se afla singură în iatac, fără să fi avut putința de a mărturisi cuiva dorințele sau simțăminte care o încercau în clipa stingerii. Dar lumea vorbea, îşi dădea cu presupusul, îşi închipuia, năzuia... Toți erau încredințați că de acum încolo multe vor fi altfel decât fuseseră până atunci. Îndărătnicia în ocrotirea vechilor rânduieli izbândea, rândurile boierilor veliți păreau a se strânge şi întări din nou! Istoria se înturna pe vechiul ei făgaş! Cât de simplu şi de neaşteptat se dezlegau şi se dregeau toate!

Măria Sa nu făcu însă nimic care să dea de înțeles c-ar fi însuflețit de gândurile care i se puneau în seamă. De altfel toate semnele sale de mărinimie legate de tristele împrejurări ale clipei se mărginiră la slobozirea câtorva osândiți pentru fărădelegi obişnuite, oameni oarecare din prostime. Erau nişte necunoscuți, care nu închipuiau nimic în ochii marii boierimi, care se aşteptase la cu totul altceva. Ea nădăjduise că între cei iertați să se numere şi numele cunoscute ale unora dintre cei unsprezece uneltitori...

Era însă adevărat că, stârnit de sfetnici, domnul se văzuse silit să-şi spună părerea față de cei care-i stătuseră împotrivă în luna din urmă. Vel vornicul Preda Brâncoveanu fu acela care deschise năvala asupră-i în plin sfat princiar:

- Doamne, ar fi o hulă ca mult iubita noastră principesă, după ce a trăit înconjurată de iubire şi nemăsurată cinstire, prețuită de Curte, dar şi de o țară întreagă, să sfârşească fără a îndruma spre iertarea unor fețe de seamă ale neamului, iar nu a unor ciurucuri. Amintirea ei

Material cu drept de autor

să nu fie vrednică măcar de atâta facere de bine?! Recunoştinţa pe care i-o purtăm nu cere mai mult?

Vornicul se gândi că dacă răspunsul patriarhului ar mai fi întârziat vreo săptămână, principele, constrâns de nevoile înmormântării, ar fi fost silit să ridice osânda care căzuse asupra fostului mitropolit. Nu s-ar fi putut lipsi de el, înlocuindu-l cu un vlădică doar pe jumătate mitropolit, căci chiar dacă-l numise, nefiind hirotonit, nu era un chiriarh cu puteri depline. Cum scrisoarea nu sosise încă, şi nu-i mai stăteau la îndemână decât trei zile până la îngropăciune, se deschidea portiţa unor neguţări. Iertarea ierarhului putea fi dobândită în schimbul săvârşirii slujbei de înmormântare. Domnul putea fi silnicit cu stăruinţe de acest fel şi nu era cu neputinţă ca până la urmă, lehămetit, să se dea bătut. Măritul dregător înţelegea prea bine că nenorocul lui Matei era acela că răspunsul aşteptat întârzia prea mult, iar lui îi lipsea timpul… Zugrăvind cu muşcătoare rea-voinţă starea în care se ajunsese, se putea spune că doamna se grăbise să moară cu câteva zile prea devreme… Îmbărbătat de tăcerea voievodului, vel vornicul adăugi, grăbindu-se chiar să-i dea o povaţă:

- Poate că iertarea lui chir Ştefan ar fi o cale de a ieşi din impas!

- Oare?! înclină cu îndoială Matei din cap. Şi care ar fi folosul şi pentru cine?

Răspunsul domnului, prin lipsa sa de hotărâre, trezea nădejdea că sfatul nu i se părea cu totul lipsit de noimă, deci că ar putea fi înrâurit ca să se răzgândească. Preda Brâncoveanu, prea deprins cu mânuirea oamenilor, îşi dădu seama că deocamdată nu e bine să meargă mai departe cu stăruinţele, căci, supărându-l pe principe, putea strica totul. Nemulţumit acesta putea răspunde pe dată printr-o tăgadă, ceea ce nu mai lăsa loc unor alte tocmeli. Dar amânând cu măsură şi cu răbdare neguţările, se putea reîntoarce oricând

Material cu drept de autor

asupra istoriei, îndreptățind-o cu alte argumente, poate mai greu de înlăturat... Deci o încheiere în coadă de peşte era în acea clipă mai de folos decât o părere răspicată.

De altfel în aceeaşi după-amiază, apoi în răstimpul nopții de priveghi, cât şi a doua zi, asemenea cugetări nu lipsiră, iar domnul le ascultă fără măcar să se încrunte. Deci se părea că gândul iertării unora dintre uneltitori nu-i era cu totul străin şi deci stăruințele nu păreau nici zadarnice şi nici nepotrivite.

Totuşi principele pregeta în a lua o hotărâre, iar întârzierea îi dezamăgea pe sfetnici. Se aşteptară la mai mult din parte-i, dar pesemne că dragostea pentru Elena nu fusese chiar atât de mare încât să-l îndemne la fapte cu adevărat răsunătoare...

Matei înțelegea prea bine ce se petrecea în jur, dar se prefăcea că nu bagă de seamă. Dacă ar fi fost vorba numai de el sau de Elena, ar fi putut fi îngăduitor. Dar la mijloc mai era şi viitorul lui Diicu, pe care nu voia să-l pună în joc. Nepotului trebuia să-i lase o domnie întemeiată şi statornică. Ori slobozirea uneltitorilor dădea câştig fugarului de la Dârstor, care pândea cu stăruință scaunul țării. Privind deci lucrurile dinspre această latură, socotea că face îndeajuns dacă le ierta întemnițaților viața şi nu le lua pe seama sa avutul, îngăduind spiței lor să se bucure de foloase. Dar temnița n-o vor părăsi, oricât l-ar cleveti lumea, oricât l-ar învinui de pătarea amintirii soației sale, oricât s-ar pune la îndoială dragostea sa. Va trebui să pună frâu inimii şi s-o subjuge judecății!

E drept că, pentru săvârşirea întregului şirag de slujbe pe răstimpul priveghiului şi mai apoi al astrucării, îi trebuia un mitropolit. Nu putea lăsa asemenea grijă în seama unui ierarh de rang mai mic. Dar nici pe chir Ştefan nu avea de gând să-l ierte. La urma-urmei nimic nu-l împiedica s-o mai lungească o zi-două cu îngropăciunea, în nădejdea că va

Material cu drept de autor

primi de la Constantinopol mult aşteptata încuviinţare pentru ungerea lui Ignatie. Aceasta nu putea întârzia prea mult, căci răgazul lăsat patriarhului se isprăvea în mai puţin de-o săptămână. Pe de altă parte nici tărăgănarea ducerii la groapă nu-i era întru totul neplăcută. Îi venea destul de greu să se despartă de Elena şi-ar fi făcut orice ca să amâne clipa când ea îl părăsea…

Matei stătuse la priveghi aproape fără întrerupere. Nu era în stare să se desprindă de lângă coşciug, deşi sfetnicii stăruiră să se odihnească. Era slab, bolnav, obosit, nedormit. Deşi se apropiau de jumătatea lunii lui secerar[35], noaptea se lăsa răcoare, poate şi din pricina grosimii zidurilor, greu de pătruns de dogoarea zilei, încât rămâneau întrucâtva mai reci. Cuprins de aceea de o uşoară înfrigurare, voievodul ceru un cojoc. Sfidând straşnicele canoane ale ighemoniconul Curţii, se ghemui în veşmântul moţos dar călduros, căutându-şi o aşezare cât mai tihnită în jilţ. După ce se încotoşmăni, se reîntoarse la încremenirea şi muţenia în care se cufundase de ceasuri întregi. Curtenii îl priveau miraţi, neînţelegând cum de avea puterea de a rămâne de atâta vreme cu totul surd, mut şi nemişcat ca o stană. Doar la citirea stâlpilor se sili să se ridice în picioare, deşi chiar şi în asemenea clipe era de tot dus pe gânduri, lipsind parcă de la faţa locului.

Dar neclintirea domnului era doar trupească. În mintea care i se înfierbântase retrăia trecutul şi nu oricum, ci cu o tărie care-l făcea să simtă că-i freamătă înfrigurate toate vinele sub piele. Cu ochii închipuirii părăsise palatul, părăsise Curtea şi revedea meleagurile de dincolo de Olt, meleaguri ale tinereţii, ale fericirii… Acolo se iubiseră, acolo se hârjoniseră. În mintea sa, sub pleoape, Elena tot mai trăia, era tânără, veselă, plină de viaţă, cuceritoare… O vedea mişcându-se, râzând, întărâtându-l. Ea era o fetişcană

[35] August

Material cu drept de autor

de abia vreo paisprezece ani când se însoțiseră. El trecuse de treizeci. Şi-o amintea ca pe-o codană ispititoare şi aţâţătoare, călare pe un trăpaş blând, cu fusta în vânt şi cu părul fâlfâind despletit, un bogat fuior negru, care flutura alene, ca pânza uşoară a unui prapur. Adierea ghiduşă îi dezgolea glezna, iar el se uita iscoditor şi poate puțin obraznic pe sub marginea fustei. Ea băga de seamă şi se bosumfla, dar îi trecea repede şi râdea iar din toată inima.

Apoi dintr-o dată din negură răsări chipul ei de mai târziu. Nu mai era sfielnică, nu se mai zbenguia. Era demnă, distantă, autoritară, o adevărată doamnă care trezea sfiiciune în cei din jur, față de care nu-ți poți îngădui nici o necuviință. Înfățişarea ei de stăpânitoare atotputernică, chipul ei ales, dar neînduplecat atrăgeau luarea aminte şi trezeau un simțământ de supunere. Era principesă prin toată ființa ei. Şi totuşi, dincolo de țepenele rânduieli ale canoanelor de bună purtare, dincolo de severitatea care i se zugrăvea pe obraz, rămăsese duioasă, caldă, fermecătoare şi totodată nefericită în durerea şi dorul pentru fiul pe care-l pierduse şi nerodnicia care-o chinuia. Acolo unde alții nu vedeau decât o bătrână căruntă, o „babă" după vorba obişnuită – grosolană şi brutală –, el vedea o femeie tânără şi frumoasă; acolo unde alții nu vedeau decât o moartă, el o vedea pe stăpâna amintirilor sale, a trecutului său.

Boierii şi boieroaicele nu cutezau să se mişte, de teamă că scârțâitul podelelor sau la jilțurilor i-ar tulbura reculegerea, atrăgând asupră-le privirile sale mânioase. Într-un târziu, Sava, logofătul de taină, băgă capul cărunt pe uşă, îngăduindu-şi să se vâre în această lume aleasă, care nu era de nasul unui amărât. Privirile tuturor se întoarseră spre el, singur Matei părea că nu vede şi nu aude nimic. Aplecat slugarnic de spate, Sava se furişă sfios în spatele jilțului său. Şovăi nehotărât, întrebându-se dacă se va supăra atunci când îi va întrerupe şirul gândurilor. Totuşi trebuia să

Material cu drept de autor

îndrăznească, căci avea o îndatorire de împlinit. Cu câteva clipe înainte sosise un călugăr de la mânăstirea Stelea, putând o vestire din partea proaspătului monah Ştefan, fostul mitropolit. Sava ştia că domnitorul, având grabnic nevoie de un cap hirotonit pentru a duce la capăt înmormântarea, se gândise şi el, în treacăt, pentru a ieşi din încurcătură, la putința schimbării sorții celui urgisit. Ori în împrejurările acelor zile de cumpănă, cuvântul fostului chiriarh nu era lipsit de însemnătate, venind în întâmpinarea nevoilor clipei. Deci se cuvenea să fie înfățişat cu tot zorul, în nădejdea dezlegării pe care o putea aduce. Sava se plecă la urechea principelui:

- Măria Ta!

Matei se întoarse spre el, ridicând întrebător din sprâncene.

- A sosit un solitor de la fostul mitropolit al Ungrovlahiei, şopti grămăticul. El vă înştiințează că dacă nu este scos de sub învinuire, nu se va învoi să îndrume slujba de înmormântare. Amenință că dacă nu i se face pe voie, nu se va lăsa înduplecat în nici un chip, orice silnicire s-ar încerca împotrivă-i…

Principele se schimbă dintr-o dată la față. Vinele obrazului i se zbârciră, tremurând uşor pe sub piele. E drept că se gândise – cu strângere de inimă – că moartea soației îl prindea când se afla într-o mare încurcătură. De aceea socotise în treacăt că o ieşire putea găsi dacă pica la înțelegere cu chir Ştefan. Fusese însă un gând fugar, născut mai ales de pe urma stăruințelor măsurate dar neîntrerupte ale curtenilor, încât nu apucase să se statornicească în mintea sa.

Îngăduința pe care şi-o lua arhiereul de a-i da un răspuns la o rugă care nu i se făcuse şi pe care se ferise s-o cuprindă în vorbe, îl zădărea de-a binelea. Era adevărat că la o vreme fu ispitit să neguțeze în vreun fel cu el, ca să

Material cu drept de autor

îndrume ceremoniile de îngropăciune. Însă din capul locului nu-i făcea plăcere să recunoască slăbiciunea care-l încercase trecător, de aceea, se ferise să se dea de gol în fața cuiva, ba chiar îl supăra gândul că cineva ar putea bănui ce-i trecuse fugar prin minte. Iar îndrăzneala fostului mitropolit de a râcâi în tainicele sale şovăieli îi dădea simțământul că, în ciuda sârgului de a-şi ascunde cumpănirile, se dăduse de gol, încât toți îi ghiciseră clipa de scăpătare şi îndemnat de zvonul care se iscase şi-i ajunsese şi lui la ureche, chir Ştefan cutezase să deschidă vorba. Ori bănuiala că o mică nebăgare de seamă îl făcuse să se dezvăluiască în chip nedorit celor din jur îl zădărea deja prin sine. Iar împrejurarea că oarecine s-a şi zorit să se slujească de această clipă de sinceritate scăpată fără voie, îl înfuria de-a binelea, cu atât mai mult cu cât semeția cu care era înfruntat aducea chiar a obrăznicie. Dacă ierarhul ar fi avut răbdare ca neguțările să le pornească el, nu i se părea cu neputință ca în cele din urmă să se fi învoit să-l poftească la o povățuire. Şi nu se putea şti dacă nu s-ar fi ajuns la o înțelegere. Însă ieşirea pripită a celuilalt rupsese orice punte care să îngăduie cât de cât o apropiere.

De altfel era sâcâitoare şi graba cu care cel caterisit atrase luarea aminte asupră-şi, socotindu-se singurul în măsură de a împlini aşa îndatorire, pe care însă o lega de anume înlesniri şi drepturi care ar trebui să-i fie dăruite. Matei avea simțământul că pripa fostului arhiereu ar arăta că întrevăzuse şi pândise moartea doamnei şi se bucura de ea, lucruri care erau şi ele de neiertat. Apoi nici ticăloasele sămsăreli pentru viața şi fericirea de dincolo de mormânt a principesei nu le putea trece cu vederea. Era o tocmeală josnică, care încerca să-l silnicească, slujindu-se de greaua cumpănă în care se găsea, iar prețul cerut era prea mare; asemenea precupețeală pe seama sorții din ceea lume a întâiei doamne nu putea fi iertată. Unde era mult trâmbițata

Material cu drept de autor

virtute şi resemnare creştină? Ştefan pare-se că nu o cunoştea, după cum nu-şi amintea nici cucernica pildă evanghelică de a-l întâmpina pe pălmuitor, nu cu un pumn mânios, ci punându-i la îndemână şi celălalt obraz... Ştia că unii îl învinuiau pe la colțuri că nu cinsteşte îndeajuns amintirea soației sale – îşi zicea domnul – şi culmea era că tocmai pe clevetitori nu-i speria nici o pângară, nu se dădeau de-o parte de la nici o hulă, nu se sfiiau să se răzbune pe cei vii, punând în cumpănă viața viitoare a celor răposați! Şi tocmai de aceştia să fie judecat şi ponegrit?! Va călca peste ei, îi va strivi sub tălpi, ca pe nişte gângănii scârboase!

- Monahul care s-a învoit să ne aducă cuvântul celuia pe care l-am prigonit să fie biciuit în ograda din spate a Curții, căci nimeni nu avea voie să schimbe vreo vorbă cu întemnițatul. Atunci cum de a ajuns la el spusa prinsului? De altfel răsplata pe care i-o dau va fi un răspuns a cărui limbă o vor pricepe destul de bine atât purtătorul vestirilor, cât şi trimițătorul acestora şi nu mai puțin aceia care au mijlocit asemenea treburi! şuieră Matei furios.

Sava voi să se îndepărteze. Întorcându-se spre slujitor, voievodul îl opri cu o vânturare a mâinii şi porunci cu glas stins:

- Să-l pofteşti pe chir Ignatie. Vreau să stau de vorbă cu el între patru ochi în spătăria mică... Dar puțin mai târziu.

Noul mitropolit primi chemarea cu îngrijorare, în vreme ce slujbaşii de el ascultători o întâmpinară cu o ascunsă încântare, în nădejdea că ar putea fi semnul unor schimbări față de cele înainte hotărâte, neştiind nimic nici de solia lui Ştefan, nici de soarta pristavului mânăstiresc. Matei îl întâmpină înfrigurat, înveşmântat în acelaşi cojoc mițos cu care se învelise la priveghi.

Material cu drept de autor

- Părinte, domniei tale îi voi încredința greaua povară de sluji la astrucarea iubitei mele soațe, căci eu te socotesc adevăratul cap al bisericii noastre pământene ...

Ignatie răsuflă uşurat. Ieşind de la mitropolie îşi dăduse seama că arhiereii rămaşi în urmă nădăjduiau că era chemat spre a fi înştiințat că, nefiind hirotonit, nu poate păstori ceremonia de înmormântare, deci că va fi înlocuit prin chir Ştefan cu acest prilej, pricină pentru care, la plecare, sufletul îi fu zgrepțănat de o uşoară temere. Nădejdile lor nu numai că se dovedeau zadarnice, dar ceea ce îi spusese domnul întrecea chiar aşteptările sale cele mai încrezătoare. Încercă totuşi, din prevedere, să-i atragă luarea aminte asupra încurcăturilor care s-ar putea ivi:

- Măria Voastră, vă sunt recunoscător pentru bunăvoința pe care mi-o arătați, dar vă rog să nu uitați că nu am fost hirotonit întru arhierie, nu am primit dumnezeiescul har al rangului... Nu ştiu deci dacă se cuvine să mi se dăruiască această cinste, dacă sunt vrednic de ea... Nu-mi dau seama dacă starea mea de acum îngăduie...

- Prea sfinte şi iubite prieten, odinioară când mă slujeai prin Ardeal sau îmi purtai soliile la Dunăre, erai mai cutezător şi mai bătăios. Atunci nu te speriai de părerea celora din jur, nu te împiedicai de împotrivirea lor. Râdeai de clevetitori şi-ți înfruntai cu batjocură vrăjmaşii. Oare vârsta ți-a secat bărbăția? Trecerea timpului a făcut să ți se potolească râvna?! Mult aş dori să te văd ca pe vremuri: îndrăzneț şi nesocotit, avântat şi disprețuind primejdia! Oare te înspăimântă veninul câtorva curteni fățarnici sau sclifoseala câtorva ipocriți în sutană?! Orice ar spune lumea, tu vei sluji astrucarea doamnei! O vei face împotriva curtenilor mei, a arhiereilor tăi, împotriva rânduielilor şi a datinilor, împotriva tuturor duşmanilor noştri, împotriva lumii însăşi!

Material cu drept de autor

- Aşa voi face, urmând neclintit porunca Luminăției tale!

Ştirea, răspândită repede prin târg, stârni vâlvă. Matei desigur că dăduse în mintea copiilor dacă ajunsese să pângărească în asemenea chip ceremonia de astrucare, încurcându-se cu un mitropolit nesfințit – îl osândea gura lumii. La urma-urmei, dacă nu dorea să-l ierte pe chir Ştefan, n-avea decât să se folosească de unul din mitropoliții din vecinătate. Chiar în oraşele de din jos de Dunăre erau câțiva. Încăpățânarea cu care se înverşuna să se agațe de Ignatie dovedea desigur o jalnică dorință de a sfida lumea şi obiceiele statornicite, pornire care îndreptățea bănuiala că judecata i-a cam luat-o razna…

Clevetelile nu apucară însă să ia avânt, căci pe neaşteptate, în chiar dimineața următoare, sosi o deputăție din partea patriarhului de la Constantinopole. Acesta socotise mai înțelept ca să dea ascultare cererii principelui şi dacă tot o făcea, era nimerit să țină seamă şi de răgazul care-i fusese îngăduit, adică răspunsul să sosească înaintea marelui praznic al Adormirii Maicii Domnului, căci dacă întârzia, hatârul pe care-l făcea îşi pierdea rostul şi folosul pentru el, căci voievodul s-ar fi supărat şi nu i-ar mai fi stat de reazem.

Aşa încât, înalt prea-sfinția sa, patriarhul Ioanichie al II-lea, după cucernicele socoteli pe care şi le făcuse, cu învoirea luminatului sobor al Marii Biserici Răsăritene, se opri cu alegerea asupra lui chir Macarie, mitropolit de Dristra, cum se mai spunea Dârstorului de odinioară sau Silistrei acelor zile, căruia îi dădu împuternicirea de epitrop şi exarh patriarhicesc, cu îndatorirea de a-l hirotonisi pe oblăduitul domnului Ungrovlahiei. În temeiul însărcinării primite, urma să treacă Dunărea şi să meargă la Târgovişte. De altfel solitorii români, însoțiți şi de câțiva arhierei ai patriarhiei, pe drumul de întoarcere, avură grijă să treacă pe

Material cu drept de autor

la Silistra, pentru a-l înştiința pe chiriarh asupra îndatorii primite şi de a-l lua cu dânşii, uşurându-i împlinirea celor hotărâte, căci pe drum puteau sluji de călăuze strălucitului său alai.

Sosirea în cetatea de scaun a înaltului arhiereu care păstorea o eparhie de dincolo de Dunăre, aduse o mare uşurare sufletească atât voievodului, cât mai ales lui Ignatie.

Cel dintâi, pentru a lăsa vreme îndestulătoare pentru sfințirea noului mitropolit, hotărî ca îngropăciunea să fie amânată cu o zi. Astfel avea un pretext temeinic de a mai întârzia cât de puțin despărțirea, care i se părea îngrozitoare...

Deşi desfăşurată cam în pripă, ceremonia de mirungere se desfăşură cu fala obişnuită unor asemenea împrejurări. Întreaga popime, de orice rang, în frunte cu episcopul Buzăului şi stareții tuturor mânăstirilor, sosiți în târg în legătură cu înmormântarea, se înghesuiră în biserica mitropolitană ca să ia parte la sfințirea lui Ignatie. Nu mai avea rost să lipsească, însăilând tot soiul de pricini născocite, sau să se opună. Stăruința în sfidarea oblăduitului princiar ar fi fost un soi de grozăveală de ființe care se întrec cu îndrăzneala, pe cât de năroadă, pe atât de zadarnică. Fostul vlădică de Râmnic câştigase deplin jocul, şi dacă nu voiau să-şi primejduiască slujba, erau siliți să se împace cu împrejurările. Domnul însuşi, cu toate beteşugurile şi neputințele bolii care-l chinuia, veni la marele praznic şi, ajutat de paicii care aproape că-l purtau pe sus, se aşează în strana princiară poleită cu aur, care se găsea în naos.

În sclipirea icoanelor îmbrăcate în foiță de argint, măiestrit bătută pentru a înfățişa felurite chipuri, în lumina roşietică şi tremurătoare a lumânărilor, în fumul amețitor de tămâie, în cântatul tărăgănat al diaconilor, mitropolitul Dârstorului aşează pe capul celui ales întru iubirea sa către Domnu', mitra de mare păstor şi duhovnic al întinselor

Material cu drept de autor

meleaguri ale Ungrovlahiei, de exarh a toată Ungurimea şi al Plaiului. La drept vorbind o primea pentru a doua oară, de astă dată din partea pravoslavnicei puteri duhovniceşti, care până atunci îl tăgăduise. Apoi îi încredință paterița şi revărsă asupră-i harul sfintei binecuvântări dumnezeieşti, ungându-i fruntea cu mir sfânt. În încheiere, ajutându-l să se scoale în picioare din fața icoanelor, îl sărută frăţeşte pe obraz ca între cei de-o seamă. Era pecetluirea de nestrămutat a aşezării sale între marii capi ai slăvitei credințe pravoslavnice. Apoi, sub învăluirea serii, cei doi mari prinți ai bisericii urcară într-un rădvan poleit cu aur şi – urmați de numerosul alai al slujitorimii duhovniceşti muntene – se îndreptară în umbletul domol al cailor spre palat, la priveghi. Mergeau alene, încât cei care veneau în urmă pe jos să poată ține pasul cu ei.

Toate rânduielile prohodului se vesteau a fi pline de pohfală şi de măreție. Încă de la primele ceasuri ale dimineții Curtea fremăta. Slugile nu-şi vedeau capul de treburi. Alergau cuprinse de zor de colo-colo. La cuhnii bucătăresele trebăluiau încă de cu noapte. Fierturile pentru praznicul de pomenire clocoteau în cazane, iar cofetăresele împodobeau în chip meşteşugit numeroasele tăvi de argint, cositor sau lemn, încărcate cu stive de colivă, capete şi colaci.

Odată cu răsăritul soarelui lumea începu să se adune. Târgoveții tălăzuiau în jurul zidurilor. Se sculaseră odată cu zorile ca să dobândească un loc mai bun, de unde să poată privi în voie alaiul, care, după cum se zvonea, urma să dea ocol târgului, spre a se înturna apoi tot la Curte. Ceva mai târziu, plini de ifose, îşi făcură loc prin mulțime pârgarii şi starostii meseriaşilor şi negustorilor din târg, poftiți în chiar ograda cea mare a palatului, ca să facă parte din alaiul care va umbla în urma dricului. Îmbrăcaseră toate straiele mai de soi pe care le putură găsi în sipetele lor, ale neamurilor sau

Material cu drept de autor

ale vecinilor, în dorința de a fi la înălțimea cinstei care li se făcea şi pentru a se grozăvi în fața târgoveților asupra cărora cârmuiau. Se împopoțonaseră ca nişte sorcove, dar asta nu le scădea mândria, ci dimpotrivă.

Mai apoi, mulțime de cete ostăşeşti, pornind din feluritele colțuri ale cetății, mărşăluiră spre palat şi, tăindu-şi cărări prin gloată, întrară în Curte, unde se înşiruiră după cum li se orânduise. Odată cu ei se prelinseră pe sub bolțile porților episcopul de Buzău, mulțime de alți înalți ierarhi, stareții mânăstirilor din țară, monahi de renume şi chiar unii popi din târg. Mazilii şi slujbaşii de rang mai mic, plângându-se de lipsa de cuviință a prostimii față de cei de neam, încercară şi ei să-şi croiască drum într-acolo, îmbrâncindu-i cu grosolană nepăsare pe cei care le stăteau în cale. Meterhaneaua, urcată în vârful turnului Chindiei, cu trâmbițele înfundate după obicei, ca să sune a jale, nepătrunzător şi fără vioiciune, începu să-şi împlinească îndatoririle cu gingaş viers de tristețe.

După porunca primită, toți locuitorii, fie ei mari boieri sau târgoveți din cei mai nevoiaşi, umblau, din clipa vestirii pristăvirii, în capul gol, în semn de nețărmurită durere şi adâncă restrişte. Clopotele cele mari, care de câteva zile nu tăcuseră, băteau parcă cu şi mai multă înverşunare, asurzind norodul, în mijlocul căruia şi aşa, din pricina forfotei, nimeni nu se putea înțelege cu cel de alături, decât țipând din rărunchi. Vremea trecea greu, lumea fremăta de nerăbdare şi curiozitate. Atâta fală nu le fusese dat să vadă de demult.

Aproape de prânz se zvoni că măritul chir Ignatie, dimpreună cu mitropolitul oaspete, acel Macarie al Dârstorului, au început prohodul în iatacul doamnei, în vreme ce mulțimii din ograda palatelor, şi chiar celeia dinafara ei, i se împărțeau lumânări. După mai puțin de-un ceas, în frunte cu arhidiaconii, în mână cu cădelnițe

Material cu drept de autor

fumegând a tămâie, se iviră în pridvorul palatului celui vechi cei doi mitropoliți şi coborâră solemn cele câteva trepte care dădeau în curte. Urmă după câteva clipe şi coşciugul, prețioasa raclă fiind purtată pe umeri de şase boieri de sfat, în frunte cu vel vornicul Preda Bâncoveanu. Nici unul dintre ei nu mai era tânăr şi se vedea că-şi duc povara peste măsură de trudnic.

După sicriu venea domnul în veşminte cernite, sprijinit de subsiori de doi paici. Grosul acelora adunați în ogradă nu-l mai văzuse de ceva vreme, căci, chiar dacă mai părăsise din când în când patul, nu ieşise din palat, în afara zilelor din urmă, când trecuse spre casa veche pentru priveghi. Dar preumblările sale nu numai că fuseseră foarte grăbite, dar se petrecuseră şi la nişte ceasuri la care nu prea era multă lume în jur. De aceea privitorii fură izbiți de semnele de bătrânească slăbiciune care-l atinseseră. Rămăsese din el numai umbra celui de odinioară. Cumnații, cumnatele şi nepoții principelui se ațineau cuviincioşi la câțiva paşi mai în urmă, amestecându-se în parte cu boierii de întâiul rang şi cu soațele lor.

Cortegiul urcă pe o mică prispă din lemn, anume înălțată, iar racla fu aşezată pe o năsălie, încât popii să poată rosti pentru a doua oară, de astă dată spre a împlini curiozitatea mulțimii, rugăciunile de iertare şi să poată citi pericopele Evangheliei. Fură aprinse lumânările şi, deşi se aflau în loc liber, fumul ajunse atât de gros, încât aerul deveni înecăcios.

Trupul răposatei urma să fie aşezat într-o gropniță din biserica domnească, aflată chiar în coasta palatului celui nou, dar pentru ca poporul să-şi poată lua rămas bun de la principesă şi ca să i se poată închina pentru ultima dată, domnul hotărâse ca alaiul să străbată cetatea de scaun de la un capăt la celălalt, pe ulițele mai de seamă, pentru ca apoi să se reîntoarcă la Curte, după lungul ocol prin târg.

Material cu drept de autor

Când slujba se încheie, la un semn nevăzut, mulțimea din ogradă, la prima vedere împrăştiată în deplină neorânduială, se găti pentru alcătuirea alaiului. În frunte se aşeză un pâlc de seimeni, în veşmintele lor sângerii. Ei aveau menirea de a deschide alaiului drum prin mulțimea de afară. Cu prapurii plecați, păşiră pe sub arcada porții. După ei urma, desprinsă de lângă zidul de apărare unde stătuse până atunci, o trâmbă destul de numeroasă de dorobanți, în veşmintele lor vinețiii, bătute cu nasturi şi ceaprazuri lucitoare. Fiecare ostaş purta în mână, în locul lăncii sau a halebardei, o lumânare groasă şi lungă de doi coți. Mai apoi venea o trupă de nemți şi alta de roşi aleşi, tot cu lumânări.

După şiragurile acestor înainte-mergători, care trebuiau să apere calea celor din urmă, începea cu adevărat alaiul de pogrebanie. La câțiva paşi în urma oştenilor, păşeau unul după altul purtătorul crucii, apoi cel care ducea pomul cu daruri şi în sfârşit cei care cărau coşurile cu colivă, colaci şi vin. In frunte cu cei doi mitropoliți se înşiruia mai departe un întreg sobor de popi şi de diaconi, care, din când în când, după nişte canoane ale lor, isoneau nişte ectenii. Ei se osebeau dintre ceilalți prin sclipirea patrafirelor, a feloanelor şi stiharelor, a Evangheliilor cu scoarțe aurite şi încrustate, a cădelnițelor de argint, prin fumul de tămâie pe care-l lăsau în urmă şi prin murmurul de rugăciuni.

În vreme ce de boierii de divan ridicară pe umeri sicriul şi-l coborâră de pe prispa unde se ținuse slujba, din ograda din spate se ivi dricul, fața şi laturile căruia erau împodobite cu prețioase covoare persieneşti; era tras de şase cai negri ca pana corbului, care erau acoperiți cu valtrapuri lucitoare, purtând un soi de coronițe deasupra capului, între urechi. Purtătorii coşciugului îl aşezară la locul cuvenit, iar după ce-l potriviră, odăiaşele principesei se grăbiră să aştearnă în juru-i mulțime de mănunchiuri şi coronițe de flori.

Material cu drept de autor

Dricul o porni în urma celor de dinainte, străjuit fiind din părți de un şirag dublu de lefegii, îmbrăcați în veşminte de sărbătoare. Racla, făurită din blăni zdravene de stejar, era împodobită pe dinafară cu măiestrite cioplituri poleite cu aur şi argint, iar pe dinăuntru era căptuşită cu atlas alb, bătut cu bumbi de argint. Horbota fin împletită, care tivea giulgiul de un alb desăvârşit, cădea peste buza sa, fluturând în adierea unui vânt blând. Soarele îşi răsfrângea orbitor razele în crucile cusute în fir pe străvezia țesătură. Patru oşteni făloşi veneau câțiva paşi mai în urmă, purtând minunatul capac al cosciugului, împodobit cu şiraguri înlănțuite de frunze, flori şi heruvimi turnați din aramă alocuri aurită, alocuri argintată.

La depărtare de câțiva paşi venea principele, aşezat într-o butcă, care în lăuntrul ei era căptuşită cu piele şi catifea, iar pe laturi avea zugrăvit herbul domnului. Era mai mică şi anume deschisă în toate părțile, ca acela care se afla aşezat pe laviță din spate să poată fi văzut de toți şi întâmpinat de mulțime cu strigăte de proslăvire. Matei vodă era singurul care nu mergea pe jos, căci starea sănătății nu i-ar fi îngăduit-o; iar ca să nu-şi însoțească soața iubită pe ultimul ei drum n-ar fi îndurat! Şedea nemişcat şi însingurat, cu umerii căzuți, cu ochii stinşi şi privirea îmbătrânită. Obrazul supt îi era ascuns supt mănunchiul unei bogate bărbi albe, care se împletea cu o pereche de mustăți stufoase. Chipul, care îi era chenăruit de plete argintii, lungi până la umeri, părea lipsit de culoare în lumina necruțătoare a soarelui. Doi copii de casă, frumuşei şi foarte tineri, purtau de căpăstru caii butcii, stăpânindu-le avântul, iar în jur, o strajă domnească alcătuia un zid de netrecut.

La o depărtare cuviincioasă, îi urmau neamurile răposatei şi ale sale. Între ele se puteau recunoaşte învățatul frate al dispărutei, vtori logofătul Udrişte Năsturel, sora mai mică a principesei, Stanca, femeia noului vel paharnic –

Material cu drept de autor

fostul mare agă –, Radu Staico Şintescu din Popeşti, care-l avea alături pe bărbatul ei; apoi venea fălosul vel spătar Diicu Buicescu, rudă dinspre mamă a lui Matei vodă, Preda Brâncoveanu, nepot al său de verişoară şi câți alții, tot boieri de seamă.

După neamuri se făcea un nou gol, după care se înşirau ceilalți boieri de rang înalt, iar mai apoi jupânesele divaniților, aşezarea femeilor fiind orânduită cu straşnica păzire a stării soților lor. Ochiul lor ager şi firea viespoasă nu îngăduia nici o abatere de la această tocmeală. Nu se cruțau una pe alta şi se cercetau pe furiş, căutându-şi cusururi. Spătăreasa, Dumitra Buicescu, şuşotea cu Păuna vel vorniceasa, soață a lui Preda Brâncoveanu, pe seama vtori spătăresei Ilinca mult mai tânără decât ele şi care avusese neobrăzarea să-şi croiască o rochie sfidător de frumoasă şi grozav croită, care-i pica minunat. Cât se poate de supărător era că privirile tuturor bărbaților se întorceau pofticioase spre ea, nici unul neputându-se împotrivi ispitei; li se scurgeau ochii nu alta! În schimb dânsele se vedeau trecute cu vederea, lucru pe care nu-l puteau ierta. „O uşuratică! O destrăbălată!" o ponegreau cu înveninare.

La drept vorbind vtori spătăreasa nu călca prin nimic măsura bunului simț; purta o rochie cernită de doliu din cele mai obişnuite, lungă, strânsă pe talie, în simplitatea ei dovedind însă un gust peste măsură de fin. Doar pentru topazele, briliantele, smaraldele şi rubinele prinse în înfloriturile cusăturii putea fi vinuită că ar face, cu bună ştiință, tot ce-i sta în puteri ca să atragă luarea aminte. Ceea ce însă îi dădea farmec nu erau odoarele, ci frumusețea trupească, pe care croitoreasa ştiuse să i-o scoată cu dibăcie la vedere, iar culoarea neagră o făcea să pară şi mai zvealtă şi mai atrăgătoare, învederându-i totodată albeața pielii, de o deosebită gingăşie. Vorniceasa şi marea spătăreasă, orice-ar fi făcut, nu-i puteau trece înainte. Deşi îşi gătiseră rochiile la

Material cu drept de autor

mâneci, la poale şi la guler cu mulțime de cusături meşteşugit lucrate şi de horboțele pline de crețuri, erau departe de a-i fi pe potrivă. Trupurile lor lătărețe, osânzoase, revărsate şi bătrâne nu puteau fi subțiate şi îndreptate de strânsoarea nici unui veşmânt, oricât de îndemânatic ar fi fost lucrat. Pizmaşe, nu-i iertau celeilalte – mai mică în rang – neobrăzarea de a fi mai bine făcută, punându-le pe ele în umbră. De altfel Dumitra Buicescu încercase de mai multe ori să-l înduplece pe Diicu, bărbatul ei, să-l scoată din slujbă pe Barbu Filişeanu, a cărui soață îi cam trecea înainte. Acesta însă, încăpățânat ca un catâr, se împotrivise de fiecare dată. Înlocuitorul ce-l avea era un împlinitor desăvârşit al poruncilor sale, peste măsură de îndemânatic şi credincios şi cu greu i-ar fi putut găsi un înlocuitor pe măsură, iar obişnuitele mâncătorii muiereşti îi păreau prea mărunte ca să fie vrednice de a fi luate în seamă.

- Şi oriunde te învârteşti, peste tot dai de ea, oftă spătăreasa. Nu e colțişor unde să nu se vâre! Numai în mijlocul nostru poate sta, de parcă ar fi de-o seamă cu noi! Încă nu s-a găsit nimeni ca s-o trimită la locul care i se cuvine!

Apoi schimbând dintr-o dată isonul vocii o întrebă pe însoțitoare:

- Săraca Arghiră, ai băgat de seamă cum arată?!

Păuna întoarse capul şi aruncă o privire furişată peste umăr. Nu zări nimic deosebit şi-şi arcui întrebător sprâncenele.

- Nu recunoşti rochia pe care-o poartă?! S-a înțolit cu ea şi anul trecut. Nu-ți aduci aminte că încă pe atunci vistierniceasa Florica Brătăşanu făcea haz pe seama rosăturilor ei. Acum a vopsit-o în negru şi-a luat-o din nou la purtat. Se pune că bărbatu-său, comisul, este peste măsură de zgârcit, iar rochia pare să adeverească zvonurile!

Material cu drept de autor

- Ei, parcă ea e mai bună! Sacul şi peticul! şopti scurt şi tăios Păuna, care nu era plecată să ierte nici pe cele necăjite.

Bocitoarele – vreo douăzeci de roabe, anume îmbăiate şi îmbrăcate pentru a-şi putea împlini îndatoririle – se zbuciumau, se zvâcoleau, jeleau, îşi smulgeau părul, aținându-se în urma boieroaicelor. Vocile lor răsunătoare, când se despleteau în vaiete care se osebeau de la una la alta, când se adunau laolaltă în rostirea unor bocete stihuite cu grijă, care aduceau mai mult cu nişte cântece de jale, care o plângeau pe răposată.

Pentru a zugrăvi bogățiile vieții trecătoare din această lume, de care răposata se bucurase, la alai se adăugiră şi rădvanele suflate cu aur sau îmbrăcate în piele şi catifele, de care ea se slujise ca întâie doamnă a țării. Cailor, duşi de căpăstru de numeroşi comişei, li se stropise suc de ceapă în ochi, ca să pară că şi ei deplâng moartea năprasnică a stăpânei lor.

Apoi se înghesuiau ciopor cei din mica boierime, cărora li se făcuse cinstea de a fi poftiți la Curte. În spate lor, plini de fală, se împăunau târgoveții mai de soi, în frunte cu județul şi pârgarii. Nu încăpeau în ei de nemărginita mândrie care-i cuprinsese, pentru hatârul osebit care li se făcea; de aceea nici nu se uitau la fârtații de-o seamă, care se înghesuiau pe lângă garduri, ca să facă loc alaiului.

În coadă fusese orânduită meterhaneaua. Țipătul înfundat al surlelor, bubuiturile sleite ale tobelor şi chimvalelor se revărsau pline de jale asupra târgului, amestecându-se cu huietul clopotelor dezlănțuite, cu tropăiturile oamenilor şi ale cailor care se înşiruiau în alai, cu scârțâitul osiilor prost unse. În urma surlarilor şi toboşarilor se adăugă mulțimea de gură cască, care se adunaseră mai devreme sub zidurile împrejmuitoare ale Curții.

Material cu drept de autor

Zăpuşeala se lăsase grea asupra târgului, iar praful învăluia mulţimea năduşită. După un ocol de peste un ceas, sub dogoarea neiertătoare a unui soare învăpăiat, alaiul se întoarse la Curte, iar oştenii, starostii târgoveţilor, boierii mici şi mădularii mărunţi ai cinului duhovnicesc îşi luară iarăşi locul de mai-nainte în ogradă. Ceilalţi, de întâiul rang, însoţiră racla în biserica domnească. Sub privegherea celor doi mitropoliţi se urmară datinile obişnuite ale prohodului.

După ce se citiră rugăciunile de dezlegare şi se trecu la sărutarea mortului de către cei apropiaţi, nu numai femeile, ci chiar şi soţii lor nu-şi putură stăpâni lacrimile, şi aceasta nu din făţărealã, nu ca să le fie băgată de seamă de principe gingaşa lor simţire, dar nici din dragoste nemăsurată pentru cea dispărută! Totul se datora îndemnării popilor de a trezi în sufletele ascultătorilor nişte trăiri sufleteşti osebite, adânc răscolitoare. Slujba fusese minunată, le muiase străfundurile fiinţei, îi zguduise... Mitropoliţii, vlădicii, preoţii se întrecuseră pe sine!

După cei doi înalţi chiriarhi şi după domn se înşirară câte doi, atât ierarhii aflaţi de faţă cât şi boierii şi într-o rânduială desăvârşită trecură de-a lungul coşciugului şi sărutară icoana de pe pieptul răposatei. Ceremonia de rămas bun se lungi timp îndelungat. În sfârşit, şiragul celor îngăduiţi se încheie.

Primi şase boieri din sfat ridicară cosciugul pe umeri şi-l purtară din naos până în pronaosul bisericii domneşti, devenit gropniţă. Acolo pe latura dreaptă, în faţa scăriţei săpate în zid care urca spre cafasul pentru femei, era săpată groapa care urma s-o primească pe doamnă. Pe cealaltă latură a încăperii se găsea mormântul lui Mateiaş, băiatul luat de suflet de perechea princiară şi răposat la o vârstă fragedă, cu puţin în urmă.

Racla fu aşezată alături de gura nesăţioasă a mormântului. Mitropolitul rosti deasupra ei alte ectenii şi

Material cu drept de autor

după ce se cântă „Veşnica pomenire" turnă în cruciş vin şi untdelemn asupra răposatei, în vreme ce dulgherii îşi pregăteau sculele ca aşeze capacul. După ce icoana şi toiagul fură luată de pe pieptul celei pierite, coşciugul fu închis. Cu frânghii groase de mătase divaniții îl coborâră în lăcaşul de veci.

Când mitropolitul Ignatie se plecă şi zvârli primul pumn de țărână în hăul întunecat, bubuitul tunurilor cutremură zidurile, iar policandrele grele de aramă începură a se legăna şi a zăngăni uşor. În urmă mitropolitul de Dârstor – cinstitul oaspete al Curii –, iar mai apoi voievodul, episcopii şi arhiereii de seamă pecetluiră la rândul lor, în acelaşi chip mormântul încă deschis. În astă vreme tunurile nu mai conteneau să bubuie, iar clopotele să se zbuciume cu disperare. Meterhaneaua, rămasă afară, porni şi ea a se jelui amarnic. Larma ajunsese de nedescris. După isprăvirea ultimul Trisaghion chir Ignatie turnă vin si untdelemn în cruciş deasupra capacului raclei, îngânând abia auzit: „Stropi-mă-vei cu isop şi mă voi curăți, spăla-mă-vei şi mă voi albi." Apoi groparii împinseră peste coşciug țărâna movilită lângă perete, spre a acoperi golul şi sfârşiră prin a potrivi partea care nu încăpuse şi rămăsese deasupra podelelor.

Domnul nu se mişcă de lângă buza gropii până ce treaba nu fu isprăvită. Deasupra grămezii de pământ se aşează un mare acoperământ de catifea fină, brodată cu cruci şi heruvimi de fir, căci lespedea de mormânt, dată spre cioplire unui pietrar din Ardeal, urma să fie terminată abia peste câteva luni.

Pentru ținerea parastasului, ograda fusese umplută de mese care se întindeau de la scara palatului vechi până în apropierea porții. Valuri întregi de pânză de in slujiseră la acoperirea lor, iar un număr nemăsurat de slugi le umpluseră de blide cu fiertură, colivă, pâine, covrigi, poame şi cofe cu

Material cu drept de autor

vin. Preafericitul chir Ignatie ieşi în pragul ceardacului bisericii şi, de la înălțimea sa, se rugă din nou pentru sufletul cucernicei doamne, iar apoi binecuvântă coliva, săltând-o după obicei de trei ori, şi, cu aceleaşi vorbe şi semne, blagoslovi mâncarea şi băutura de pe întinsele mese din ogradă. La ele fură poftiți să se ospăteze întru pomenirea sufletului celei răposate, boierii de rang mic, mazilii, sau târgoveții mai de seamă, care fuseseră îngăduiți la comândare.

Înalții ierarhi, domnul şi boierii cei mari, care urmau a prăznui în spătăria mare, ca să nu fie siliți să treacă prin mijlocul mulțimii de rând, se înturnară în sfântul locaş şi urcară în palatul cel nou prin cafasul rânduit pentru doamne.

Înfierbântarea era mare. Mesenii îşi amintiră între altele că biserica sărbătorea în acea zi mutarea moaştelor cuviosului Maxim Mărturisitorul, ceea ce îngădui a se face felurite apropieri pline de înțelesuri, între astrucarea principesei şi aceea a moaştelor unui sfânt. Pe deasupra în aceeaşi zi se nimerise a fi şi odovania[36] praznicului Schimbării la Față, lucru care nu era nici el lipsit de tâlcuri adânci.

Însă de bunătățile ospătate nu fură cu toții mulțumiți. Fiind zile de sec, căci se aflau în plin post al Adormirii Maicii Domnului, mâncarea îngăduită era destul de sărăcăcioasă, carnea, spre pildă, lipsind cu totul. Strâmtorarea la care se vedea silnicit îl cam supăra pe principe; el ar fi dorit altceva pentru neprețuita sa soață, dar nu era îngăduit să calce sfânta datină.

Abia când soarele începu să alunece spre geana zării, foiala de la palat începu a se domoli. Oamenii plecau cu

---

[36] (*Înv.*) Obişnuit marcă a opta zi după o mare sărbătoare religioasă (sărbătoare împărătească), când se stinge influența ei. Uneori semnifică însă şi toată săptămâna care urmează unei mari sărbători. – Din sl. **otdavanije**.

Material cu drept de autor

părere de rău, înnodându-şi în năframe, anume aduse de acasă, rămăşitele ospățului pe care nu apucaseră a le răzbi. Ba slugile le mai dădeau câte ceva de împărțeală, ca să se poată duce mulțumiți. Petrecându-şi legăturica pe după brațul stâng, se întorceau cu fața spre pridvorul bisericii domneşti – locul de vecinică odihnă al neprețuitei principese – şi se închinau cu evlavie:

- S-o ierte Dumnezeu!

- Fie-i țărâna uşoară!

Şi piereau, înghițiți de arcada porții…

*

Iar în vreme ce la palat se petreceau toate acestea, la depărtare de numai câteva ulițe, undeva la miază zi de Curte, avea loc o altă întâmplare, nebăgată mai de nimeni în seamă. Şi anume, în fața porții mânăstirii Stelea, era urcat într-o căruță țărănească obişnuită, sub paza câtorva lefegii, un monah înveşmântat într-o rasă simplă, purtând în cap potcapul şi camilafca obişnuite. Părea un călugăr smerit şi peste măsură de sărac. Spăsitul pustnic nu era altul decât învățatul şi mândrul mitropolit Ştefan de odinioară.

Din înaltă poruncă domnească era silit să purceadă pe calea surghiunului, trăgându-se la mânăstirea Tismana, pe care o păstorise odinioară. La început Matei vodă, spre a-i face întoarcerea cât mai ruşinoasă şi mai umilitoare, voise să-l trimită în capătul Oltenei într-un car tras de boi şi cu o pază straşnică, asemenea aceleia care-i priveghea pe răufăcători. Alaiul, mişcându-se foarte încet, dădea prilej celor întâlniți în cale să-l ocărască şi să-l batjocorească nemăsurat mai mult pe cel prigonit. Abia la stăruința vlădicii de Buzău, dar şi a lui Ignatie, care dorea să dovedească că ține parte celor bisericeşti, Măria Sa se îndură, învoindu-se a

Material cu drept de autor

înlocui perechea de boi cu o pereche de cai, mult mai iuți la mers.

Monahul Ştefan plecase pe drumul restriştii, apăsat de cele mai grele învinuiri. În scrisoarea citită în auzul tuturor cu o zi în urmă la mitropolie, patriarhul Ioanichie folosise cele mai aspre cuvinte împotrivă-i. Îl numise „stricătoriul păcii şi pricinuitorul de scandale", om „ajuns la atâta nebunie şi nesimțire încât să nu se mai gândească la pace şi la folosul care vine de la dânsa" ... „vinovat ... de vătămare pentru obşte", „unul ce-a fost dovedit că a țesut uneltiri împotriva ... prea strălucitului şi prea-cucernicului domn a toată Ungrovlahia", unul care se făcuse „părtaş cu cei ce au stricat orânduiala şi s-au ridicat împotriva domniei", „unul ce s-a răsculat împotriva domnului său" şi aşa mai departe. Putea uimi şi nedumeri mulțimea vinilor aruncate în seama celuia scos din arhierie, cu atât mai mult cu cât, în izvodul lui Matei vodă, acestea erau înfățişate mult mai pe scurt şi fără atâta stăruință. Dar dacă principele se arătase zgârcit la vorbă şi la lămuriri, trimişii săi împărtăşiseră prin viu grai în amănunțime toată istoria celor petrecute la slăvita Curte munteană.

Pentru mulțimea greşelilor înfățişate, de neîngăduit pentru o față arhierească, se arăta mai departe că păcătosul fusese caterisit, devenind „Ştefan monahul". Iar cei care vor voi să-l reîntoarne la „cinste şi rânduială de arhiereu"[37] erau amenințați cu alungarea din sânul bisericii şi afurisenia. Era o străvezie trimitere la răvaşul acelora care cutezaseră să-i ceară lui Ioanichie să se împotrivească voii lui Matei vodă. Deşi spusele înălțatului patriarh de Constantinopol fuseseră citite de mitropolitul Dârstorului la praznicul de hirotonire al preafericitului Ignatie, chir Ştefan, care nu fusese îngăduit la slujbă, va afla învinuirile mult mai târziu, când, după câțiva ani, va da de hrisovul cu pricina în cancelaria mitropolitană.

---

[37] Citate extrase toate dintr-un document autentic din august 1653.

Material cu drept de autor

Dar în ciuda straşnicelor anateme cu care era întărită cartea patriarhiei, urmaşul lui Matei vodă va nesocoti blestemele şi-l va readuce în scaunul mitropolitan pe chir Ştefan. Ignatie va fi silit să părăsească aşezământul înaltei chiriarhii munteneşti, şi cum locul de arhiepiscop de Râmnic era ţinut de un anume chir Dionisie, iar el nu se mai bucura de ocrotire domnească, va rămâne până la sfârşitul vieţii, fără nici un fel de boierie bisericească.

Pe de altă parte, chir Ştefan, mai ales după reînscăunare, nu-şi va recunoaşte nici o vină în toate cele întâmplate. De altfel până la sfârşitul vieţii va stărui că a fost prigonit pe nedrept. Chiar şi în diata[38] încropită înainte de a-şi da sufletul, va scrie cu făţarnică resemnare că a fost scos din scaun „numai cu ce am fost îmbrăcat" ... „poate pentru păcatele noastre, au din graiurile omeneşti" (deci din pricina unor uneltiri sau a unor cleveteli ponegritoare). Pentru a întări credinţa în nevinovăţia sa, va adăugi deslușirea că domnul Constantin vodă Şerban îl reîntoarce în slujbă „ştiindu că nimica vinovat n-am fost"[39]. Deci urmaşul lui Matei Basarab, căruia nu-i surâdea să-l aibă alături pe Ignatie – oblăduitul unui potrivnic –, se va grăbi să-l readucă în arhierie pe un vrăjmaş al înaintaşului său, pe care are grijă să-l dezvinuiască, pentru a-şi putea îndreptăţi hotărârea.

*

* *

[38] (*Înv.*) Testament; prevedere testamentară. – Din ngr. **díeta.**
[39] Citate dintr-un document autentic din 15 aprilie 1668.

Material cu drept de autor

Capitolul XXIV

Luna lui gustar[40] nu se dezmințea nici în acel an. Soarele dogorâtor, pe un cer limpede, fără nor, potopea cu o căldură binefăcătoare şesurile, hrănind rodnicia țărânii. În fierberea grăbită a coacerii poamelor se simțea zvâcnetul clocotitor al snagăi. Izul de pârg se înălța în trâmbe înmiresmate deasupra ogoarelor şi se revărsa în valuri îmbătătoare asupra târgului, împletindu-se cu miroazna răcoroasă a grădinilor şi a livezilor.

Dar fericita bucurie a împlinirii părea că se sfarmă de zidurile Curții domneşti. Dincolo de ele nu ghiceai decât tristețe, jale, mâhnire cernită amintind de moarte, însingurare. Mai ales pe latura palatului care adăpostea iatacul princiar, tăcerea era ghețoasă, ca de țintirim. Străjile

[40] August

Material cu drept de autor

încremeniseră cu halebardele în mâini, iar slujitorii umblau pe vârfuri prin odăile întunecoase şi întortocheate, orice scârțâit neaşteptat şi nedorit al duşumelelor făcând să le ticăie speriată inima. Voievodul poruncise să nu-i fie tulburată reculegerea, iar curtenii se temeau să nu-i stârnească mânia.

Acest bătrân lovit de betegeli şi posomorât, obosit şi neputincios, nu înceta de a fi temut. Rămânea – după cum îl numea Ioana, soția biv vel armaşului Radu Vărzaru – „groaznicul tiran" a cărui simplă ivire înfiora. Chiar la vârsta scăpătatului la care ajunsese, nu înceta să trezească supunere şi sfiiciune, iar înrâurirea sa asupra celor care-l înconjurau se oglindea desluşit în purtarea lor strâmtorată, fie că-l ponegreau sau îl cinsteau, fie că-l tăgăduiau sau îi arătau întreaga prețuire, fie că îl iubeau sau îl urau. Oricum, nimeni nu putea trece nepăsător pe lângă el. Nepăsarea era singurul simțământ pe care nu-l isca vreodată.

La drept vorbind, „aprigul tiran", în fața căruia tremurau cu toții, era un moşneag însingurat şi ursuz, pe care neajunsurile bătrâneții şi necazurile îl făceau să sufere. Învinsese la Finta, vreme la care se mai ținea încă bine în şa; învinsese apoi din nou la Târgovişte, când liniştise oastea răzvrătită, fără să fi ieşit măcar de supt pologul patului său de suferință; iar în cele din urmă, tot fără a coborî din aşternuturi, nimicise uneltirile boierilor. Deşi izbânda ultimelor luni era întreită, nu-l încerca nici cea mai mică bucurie a biruinței. Dimpotrivă, îl apăsau osteneala, amărăciunea şi singurătatea. Deşi palatul era plin de lume, care se frământa dincolo de canaturile uşilor iataculuí său, el, pierdut în mijlocul bogățiilor sale, se simțea părăsit, vlăguit, zdrobit de apăsarea unei zădărnicii de tot deşarte. Împlinirile din ultima vreme, venite şirag unele după altele, l-ar fi îndreptățit să socotească a fi atins crugul slavei sale, dar el era străfulgerat de săgetarea unor vedenii întunecate.

Material cu drept de autor

Ghicea furişându-se prin tainițele noptoase ale palatului, ca adierea unei năluci, un duh prevestitor de nenorociri!

Matei vodă avea simțământul că în jurul său s-a căscat un uriaş gol, ca un hău fără fund. Elina îl părăsise. Fetele de crescut, pe care doamna le adunase în jurul ei, se împrăştiaseră; nu ştia de ce, din porunca cui şi unde plecaseră. Ori tocmai acum l-ar fi alinat duioşia unui copil al său, care să-l iubească, care să i se aşeze cu căldură alături, să-l strângă drăgăstos pe după umeri… În piept i se deschise o genune de dorințe neîmplinite. Era ciudat cum stearpa doamnă, cu o cumpătare vrednică de toată prețuirea, ştiuse să-i umple pustiul sufletesc care-l chinuia de atâta amar de ani, ştiuse să-l ajute ca să treacă peste osânda însoțirii lor nerodnice, deşarte. Acum, odată cu pieirea ei, totul se năruise.

Desigur, îl avea pe Diicu, dar acesta, om în toată firea, aspru şi fudul, nu era în stare să trezească în el simțămintele duioase după care tânjea. De altfel se iscase o anume răceală între ei, mai ales după întoarcerea vel spătarului din Moldova. Pare-se că nepotul, setos de măriri, nu putea uita că unchiul său nu-l îmbărbătase şi nu-i stătuse reazem atunci când năzuise să se înstăpânească asupra scaunului ieşean. Dimpotrivă, ținuse partea lui Gheorghe Ştefan!

E drept că în fața lui, când se ştia privit, Diicu arăta multă îndatorință şi nețărmurită bunăvoință, fiind numai dulceață. Dar domnitorul, uitându-se la el, se întreba adesea unde se opreşte sinceritatea şi unde începe fățărnicia acestui aşa-zis nepot al său dinspre mamă, la drept vorbind fecior al unor veri. Oare câte din simțămintele scoase la vedere erau adevărate şi câte măsluite?! De altfel, iarăşi şi iarăşi, îl rodea îndoiala, temându-se că nu se prea îndreptățesc nădejdile pe care şi le pusese în urmaşul pe care şi-l alesese. Oare îi va putea duce mai departe planuirile?! Că era îngâmfat şi

Material cu drept de autor

grosolan, nesocotit şi disprețuitor nu i se părea a fi cu adevărat un rău. Asemenea cusururi – care în parte nu-i lipseau nici lui – la un voievod, la un stăpân netăgăduit al țării, puteau trece mai degrabă de însuşiri trebuincioase şi de lăudat. Rău era însă că nu ştia să înfrățească plecările care îi erau în fire – fie ele bune sau rele – cu purtări pline de simțul măsurii şi cu o iscusită viclenie. Apoi îi mai sfredelea sufletul şi o altă îndoială: nu cumva spătarul, care, după ce nu-i era scoborâtor nemijlocit de sânge, s-ar fi putut să se dovedească a nu-i fi nici fiu sufletesc?! Deseori îl încerca temerea că năzuințele şi chipul lor de a gândi urmează făgaşe cu totul osebite, care duceau fiecare la alte încheieri.

Dar principelui nu-i era dat să-şi soarbă amărăciunea în tihnă. Viața, cu vălmăşagul faptelor, al viselor de căpătuială, cu setea de răzbunare, colcăind de ură şi de dragoste, se revărsa asupră-i nestăvilită, nesocotind legământul tăcerii şi al reculegerii… Vârf de lance al acestei năvale se făcu marele postelnic Constantin Cantacuzino. Intră furişat în iatacul princiar, se apropie de pat şi se înclină cu un foşnet uşor printre perdelele pologului, ca să atragă luarea aminte asupră-şi. Matei îl privi întrebător.

- Iertată fie-mi îndrăzneala, dar a sosit un sol din Moldova, de la Ştefan vodă. Cere îngăduința de a fi primit de Luminăția voastră.

Principele încuviință printr-o înclinare a capului. Cunoştea foarte bine cele petrecute în țara învecinată din spusele iscoadelor sale, dar era curios să afle şi cum îi vor fi înfățişate întâmplările prin gura împuterniciților stăpânirii, căci de bună seamă domnul megieş şi cei din juru-i le vor răstălmăci, potrivindu-le astfel încât să se înfățişeze cât mai prielnic pentru ei.

Dacă pe meleagurile aflate sub stăpânirea sa mersul lucrurilor i se părea tot mai întunecat şi mai încurcat, parcă zădărnicit de lipsa oricărei zări care să-i fie deschisă, în

Material cu drept de autor

Moldova împrejurările s-ar fi zis că se înfățișau cu totul altfel. Ursita îi surâdea tot mai îmbietor lui Gheorghe Ştefan, şi pe zi ce trecea cerul de deasupră-i se însenina, devenind tot mai luminos. Fostul logofăt părea ocrotit de zodii nespus de prielnice…

La vremea când un capiggi başa venise de la Istambul în cercetare la Târgovişte – şi iscodea mersul lucrurilor prin țară – şi îndată după aceea, pe când descoperea uneltirile urzite pentru uciderea sa, vecinul dobândea o izbândă după alta. După ce îl înfrânse la Sârca pe Vasile Lupu şi-l silise să fugă peste hotare, se înstăpânise asupra Iaşului, unde, după numai două zile, se încoronase pentru a doua oară. Cu acest prilej şi vlădica Ghedeon al Huşilor, reapărut din ascunzătoare, cu încălcarea datinilor şi fără a mai aştepta vreo încuviințare de la patriarhia ecumenică, fu grabnic aridicat la rangul de mitropolit, pentru a putea conduce în chip legiuit ceremoniile de mirungere şi pentru a-i putea ceti iarăşi, cu deplină îndreptățire, molitva de domnie.

Iar în zilele în care dezlănțuise lupta împotriva preafericitului chir Şefan, mitropolit al Târgovişte şi a toată Ungrovlahia, exarh al întregii ungurimi şi al plaiului, domnul megieş îşi făcea socoteala că ar trebui să cucerească cetatea Sucevei, unde se ascundea frumoasa nevastă circaziană[41] a vrăjmaşului alungat, feciorul acestuia şi mai ales tezaurul uriaş al lui Lupu, de cuprinderea căruia mersese vestea. Ar fi fost nu un păcat, ci o adevărată nenorocire ca să-l scape. De altfel, de cum dădu zvon că vrea să împresoare întăriturile, vecinii să grăbiră să-i făgăduiască felurite ajutoare, în nădejdea de a lua şi ei o temeinică ciozvârtă din averile principelui fugar. Craiul Ardealului fu primul care nu se mărgini numai la făgăduieli, ci se grăbi, în mare pripă, să mai trimită nişte pâlcuri de

[41] Cerchează.

Material cu drept de autor

ostaşi oblăduitului său, ca să fie sigur că nu-i va scăpa vreun chilipir printre degete. Curând li se alăturară nişte steaguri de leşi, ba chiar unele trâmbe venite din depărtările Şveziei[42].

Drept care, în a şaptea duminică de după Rusalii, care pica în acel an în ziua de şaptesprezece a lunii lui cuptor, oştile învingătorului ajunseră la Suceava, iar luni, a doua zi, aşezară temeinic împresurarea, care deveni de nestrăpuns. Ecaterina Cercheza, după înfrângerea bărbatului, dacă s-ar fi slujit de răstimpul de vreo zece zile de nemişcare a noului domn, copleşit de grijile reînscăunării, ar fi avut vreme să fugă la adăpost în Lehia. Însă, lipsindu-i îndrăzneala, rămase locului, iar zăbava îi va fi de pierzare. Ea, feciorul şi averile fură prinşi de încercuitori. Acum scăpare nu mai avea; nu putea nădăjdui decât să se petreacă vreo minune…

În astă vreme, la Istambul, încă din ajunul Scoaterii Sfintei Cruci[43], se zvoni că Înalta Poartă a hotărât trimiterea unui capugiu la Iaşi, care să ceară lăcuitorilor să se supună noului domn. Însă zvonul ajunse la urechile lui Gheorghe Ştefan, aflat la Suceava, abia după câteva zile, adică în răstimpul primei săptămâni a postului Adormirii Maicii Domnului. Dar vestea îmbucurătoare sosi împletită cu una mai puțin plăcută. Taman în aceleaşi zile de început al postului de Sfântă Maria Mare se zvoni că Timuş Hmelnițki ar fi izbutit să treacă Nistrul şi că venea val vârtej ca să-şi sloboade prea-frumoasa soacră şi mai ales marile averi ale nesuferitului său socru, din care năzuia a ciupi şi el ceva. Bineînțeles că nici acum nu-şi dezminți firea, făcând prăpăd de-a lungul drumului pe care-l urmă. De pomină a rămas, fiind trecut şi în cronici, jaful săvârşit asupra Mânăstirii

---

[42] Suediei.

[43] Scoaterea cinstitului Lemn al Sfintei Cruci este prăznuită pe 1 august.

Material cu drept de autor

Dragomirna. Păzitorii Sucevei nu se înspăimântară însă, fiind pregătiți să-i facă față.

De altfel încă din ajunul coborârii în mormânt a doamnei Elena, iscoadele îl înştiinţară pe Matei vodă că un capugilar chihaiasi ar fi ajuns cu vaporul la Galați, gătindu-se a urca spre cetatea de scaun a Moldovei. De ce într-acolo, nu era prea limpede, căci Gheorghe Ştefan era prins până peste cap cu împresurarea Sucevei. Pare-se că până la urmă se ajunsese la o înțelegere, stabilindu-se ca împreunarea celor doi să nu se facă la Iaşi, ci la palatul de la Roman. Întâlnirea avu într-adevăr loc aici, în ajunul odovaniei Schimbării la Față, care pica într-o vineri, în ziua a douăsprezecea a lunii lui secerar. Turcul înfățişă fostului logofăt însemnele domniei după toate canoanele şi fala de cuviință, deşi numărul celor aflați de față era destul de mic, căci grosul sfetnicilor nu putuse veni, ei trebuind să grijească de încercuirea soației lui Lupu, cu atât mai mult cu cât între timp se amestecase în întreaga poveste şi Timuş, care le cam încurca trebile.

De altfel îndată după încheierea ceremoniilor, Gheorghe Ştefan se înturnă val vârtej la Suceava, lăsându-l pe oaspete pe mâna unor boieri din alaiul său. Oricum praznicul de Sfântă Măria Mare[44], cum îi zicea norodul sărbătorii, îl petrecu sub zidurile cetății, în fața cărora fusese prinsă şi oastea de cazaci şi tătari a feciorului hatmanului Ucrainei.

Matei vodă, învăluit de poloagele patului său, se ridică în capul oaselor. Voind să se pregătească pentru întrevederea cu solitorul vecinului, sună dintr-un clopoțel. Bătrânul odăiaş se ivi printr-o uşiță ascunsă de perdele şi potrivi pernele, ajutându-l să se aşeze cât mai tihnit.

Îndrumat de postelnic, intră un tânăr boiernaş, iute şi repezit din fire ca argintul viu. Oaspetele se ploconi după

[44] Fixat în data de 15 august, care cădea în anul 1653 într-o zi de luni.

Material cu drept de autor

toate obiceiele rânduielilor la Curte şi, primind învoirea de a vorbi, îndrugă pe nerăsuflate, ca o duruitoare, înştiinţarea pe care o avea încredinţată.

În primul rând căută să-l liniştească pe voievod, arătând că, după cum era ştiut, pe la începutul lunii trecute, Lupu năvălise asupra lui Ştefan vodă, aşezat pe atunci în bună pace la Răcăciuni. Văzându-se zădărât şi ameninţat, acesta întâmpină cum se cuvenea vrăjmaşul şi apoi, în săptămâna care urmă, îl împinse pas cu pas înapoi, până ce dobândi şi târgul Iaşului, iar pe Lupu îl alungă dincolo de Nistru. Odată cu plecarea în surghiun, pohfala potrivnicului crăpă ca o băşică de săpun. Şiragul de izbânzi îi îngădui măritului Ştefan vodă să se încoroneze pentru a doua oară. Cum aflase că toate averile nemăsurate ale lui Lupu, precum şi frumoasa sa soaţă circaziană, se găseau ascunse în cetatea Sucevei, pornise cu mai puţin de-o lună în urmă într-acolo şi învălui din toate părţile zidurile de apărare, prinzându-le ca în cleşte. Din păcate însă, întăriturile fiind zdravene, nu fu cu putinţă să fie răzbite. Dar locul este temeinic împresurat, că nici pasărea cerului nu mai putea scăpa de acolo. Pe deasupra s-au primit şi multe ajutoare de pre la vecini, spre a strânge încercuirea.

Apoi solul arătă că Ştefan vodă îi mulţumeşte pentru vorbele puse pe lângă măritul serai al Înaltei Porţi a fericirii. Datorită neprețuitului reazem venit atât de la Târgovişte cât şi din Ardeal, cu vreo săptămână în urmă, preaslăvitul împărat îl cinstise pe luminatul său stăpân, trimiţându-i firman şi caftan de domnie printr-un capigi-başă. În acest chip stăpânirea sa asupra Moldovei s-a statornicit pe deplin. E drept că în urmă cu nici două săptămâni – învederă el – Timuş, fiul hatmanului Hmelniţki, trecuse Nistrul şi izbutise să străbată nestânjenit Moldova spre a ajunge la tezaurul şi la nevasta lui Vasile vodă Lupu, în nădejdea de a le aduce mântuirea. Dar târâse după dânsul doar câteva mii de cazaci

Material cu drept de autor

şi o firavă hoardă de tătari. Deci, după ce puterea ordiilor mânate la luptă, cam străvezii ca număr, era destul de scăzută, iar în rândul lor domnea o nemăsurată neorânduială, mai aveau pe deasupra şi o căpetenie cunoscută ca fiind tare nesăbuită, în stare de a făptui cele mai neaşteptate nerozii. Din pricinile înşirate oastea sosită nu închipuia cu adevărat vreo primejdie pentru încercuitori.

Prin iscoadele sale, Matei vodă aflase însă altceva. Cazacii erau, chiar după părerile cele mai puțin încrezătoare, în număr de cel puțin vreo opt mii, deci nu chiar atât de puțini, pe cât dădea de înțeles solitorul. Alți zvonitori socoteau însă că năvălitorii treceau de doisprezece mii şi nu erau luptători proşti sau de lepădat, cum încerca a dovedi trimisul. Totuşi principele nu-şi mărturisi îndoielile, prefăcându-se a lua de bune zisele sforăitoare ale vorbitorului, care sârguia să scadă cam prea mult puterea şi însemnătatea cetelor venite din zările răsăritului.

Moldoveanul adăugi mândru că, datorită unei mişcări peste măsură de iscusite a stăpânului său, Timuş se lăsase atras în capcana ce-i fusese anume pregătită, fiind prins până la urmă în împresurare. Cum doamna Ecaterina circazianca – frumoasa şi tânăra sa soacră vitregă – nu voise a-l primi în cetate cu atâta puhoi de oşteni zurbagii, se văzuse silit să întindă tabără de corturi în fața porților. Deci nu numai că nu despresurase Suceava, dar căzuse el însuşi în nadă, nemaiavând cum se mişca din locul unde ajunsese, întrucât cercul de nepătruns al învingătorilor se închisese, cuprinzându-l şi pe el. Acum n-o mai putea lua nici înainte, nici înapoi – încheie cu mândrie solul. De altfel atât polcurile căzăceşti de afară, din fața zidurilor, cât şi cei adăpostiți în cetate vor fi lipsiți foarte curând de cele ale gurii şi, pentru a nu muri de foame, vor fi siliți să se dea bătuți. Deci cele care se petreceau la Suceava nu avea rost

Material cu drept de autor

ca să stârnească griji, căci nu erau de fel primejdioase, ci doar sâcâitoare prin zăbava pe care o pricinuiau!

Legat şi de lămuririle din urmă, Matei vodă avea o părere a sa, cu totul deosebită, pe care însă se feri din nou să şi-o mărturisească. Din cele aflate cu mijloacele sale, ştia că Timuş năzuise nu atât să despresoare cetatea şi să treacă peste Nistru bogăţiile adăpostite în spatele zidurilor ei, lucru destul de greu de înfăptuit datorită numărului mult mai mare al vrăjmaşului, cât ţintise să se alăture celor încercuiţi cu forţele proaspete pe care le aducea, ca aceştia, astfel întăriţi, să fie în stare să se apere până când socrul său, Vasile Lupu, va putea rândui o ordie mai temeinică de cazaci şi tătari, cu care să intre cât de curând în luptă. Gheorghe Ştefan ar fi avut de aceea pricină să împiedice – iar nu să înlesnească – înfrăţirea lui Timuş cu cei împresuraţi; numai aşa stăvilea sporirea puterii potrivnicilor pe care-i înfrunta. De aceea împrejurarea că feciorul hatmanului ajunsese în faţa porţilor cetăţii era mai degrabă o izbândă a plănuirilor făcute la Cihirin, decât o cădere a sa într-o capcană care i-ar fi fost întinsă cu vicleană iscusinţă.

De altfel acest încurcat mănunchi de mişcări ostăşeşti, era socotit de cazaci a închipui o izbândă a lor, în vreme ce moldovenii lui Ştefan vodă şi părtaşii ce-i aveau îl credeau a fi o biruinţă pe care ei ar fi dobândit-o. Deci era greu de hotărât de ce parte atârna cumpăna adevărului, care dintre potrivnici era îndreptăţit să se laude că avea, până la urmă, de câştigat de pe urma întâmplării. Oricum, cele petrecute nu făceau decât să lungească încă cine ştie cât bătălia pentru dobândirea întăriturii. Deci, dacă în răstimpul înfruntărilor se jucase cuiva un renghi, apoi, după cum arătau iscoadele muntene, cei păcăliţi fuseseră mai degrabă moldovenii şi sprijinitorii lor, nu ceilalţi. Iar dacă cele întâmplate erau scurmate cu oarecare luare aminte, părerea prindea tot mai mult temei.

Material cu drept de autor

Între altele domnul muntean mai ştia că Timuş şi-ar fi împărțit oastea în două trâmbe, lucru nebăgat în seamă la vremea sa de Gheorghe Ştefan şi de cei care-i stăteau de ajutor. Prima trâmbă de cazaci avea menirea de a sădi credința că, văzând câți îi stau împotrivă, oastea năvălitoare s-ar fi speriat şi, căutându-şi scăparea, a luat-o bezmetic la goană, atrăgându-i pe potrivnici după ea. Înşelătoria pare-se că dăduse roade, căci împresurătorii se lăsară ispitiți să se repeadă în urma închipuiților fugari; dar, plecând, se pricinuiră goluri în încercuirea cetății. De greşeală, în temeiul celor dinainte plănuite, se sluji cel de al doilea trup de oaste, care, fără a întâmpina mari anevoințe, îşi putu croi drum până sub zidurile Sucevei. Chiar dacă după aceea şi Ştefan vodă întrevăzuse poate prosteala căreia îi căzuse jertfă, solul părea să fi fost dăscălit ca să treacă sub tăcere laturile stânjenitoare ale celor petrecute. Era deci greu de spus dacă moldovenii îşi deschiseseră anume rândurile ca să-i lase pe potrivnici să intre în ceea ce ei sârguiau a dovedi c-ar fi fost o capcană, sau dacă zaporojenii îi făcuseră să se îndepărteze, lăsând în urmă, fără să-şi dea seama, nişte făgaşe de trecere.

„Unde să fi fost deci straşnica păcăleală şi grozava nadă întinsă cazacilor de Gheorghe Ştefan?" se întrebă principele. El vedea lucrurile taman pe dos. După judecata sa, dacă cineva căzuse totuşi în cursă şi fusese tras pe sfoară, aceştia erau mai degrabă moldovenii şi părtaşii lor, şi nicicum năvalnicul Timuş! Deci, neîndoielnic, la mijloc fusese vorba de un renghi, dar întrebarea rămânea: „Oare cine pe cine momise şi prostise?!"

Hotărât să nu intre în amănunțimi, bătrânul voievod îşi zise că la urma-urmelor proaspătul său aliat avea la urma-urmelor libertatea de a se îndreptăți cum voia, chiar răstălmăcind puțintel adevărul, dacă, de bună seamă,

Material cu drept de autor

însăilările scornite îi aducea foloase. Nu avea rost să întreacă măsura cu straşnica păzire a adevărului.

În încheiere solul cerea, în numele aceluia pe care-l închipuia, un grabnic ajutor ostăşesc împotriva lui Timuş, cât şi a primejdiei care începea a se iți ca venind de dincolo de Nistru. Ascultându-l, voievodul se veseli de încâlceala judecăților pe care le asculta. Până acum câteva clipe vorbitorul dăduse în brânci ca să-i înfățişeze într-o privelişte cât mai însorită cele petrecute în Moldova, înşirându-i mulțimea biruințelor dobândite de stăpânul său. Ori ruga de întrajutorare se cam bătea cap în cap cu cele istorisite puțin mai devreme. Dacă Timuş căzuse în capcană, iar plănuirea sa era cu adevărat zădărnicită, nu mai putea fi vorba de nişte necazuri ce-ar fi venit din parte-i. Mai mult chiar, izbânda ar fi trebuit să-i cam taie lui Lupu pofta, râvna şi avântul de a mai pune la cale un nou iureş asupra potrivnicului. Deci din toate acestea se putea trage firesc încheierea că stăpânirea megieşului său nu mai era ameninţată în nici un fel. Ori dacă totul mergea strună, care era pricina atâtor temeri şi care era rostul desperatei rugi pentru un reazem ostăşesc?!

Lui Matei îi stătea pe limbă să-l întrebe: „Păi dacă va-ți descurcat atât de straşnic la Suceava, dacă i-ați isprăvit pe zaporojeni, la ce vă mai trebuieşte un atât de grabnic ajutor?!", dar se stăpâni. Nu avea rost să se războiască cu o slugă, care nu făcea decât să poarte o poruncă. În schimb, pentru ştiința sa şi pentru a se desluşi deplin, ceru unele lămuriri asupra întâmplărilor din ultimele săptămâni.

Călăuzit de veştile tainice care-i ajunseseră la ureche, puse întrebări atât de bine țintite şi de răspicate, încât solul, în măsura în care el însuşi ştia ceva, se văzu silit să dea, cel mai adesea, răspunsuri nemăsluite, care se cam abăteau de la dăscălelile primite acasă. De prea puține ori izbuti să săvârşească răstălmăcirile de cuviință, care să împrumute celor istorisite o înfățişare pe potriva calapodului

Material cu drept de autor

de îndrumări orânduit de stăpânul său de la Suceava. Domnitorul era mulțumit de îndemnarea pe care o dovedea în mânuirea taifasului, dar nu şi de cele aflate. Împrejurările din Moldova se dovedeau destul de nestatornice, iar o năvală din pustiile răsăritului putea pricinui răsturnări cu totul nedorite, care ar fi putut isca unele schimbări îngrijorătoare chiar în Muntenia. Se temea în primul rând pentru sine, dar şi pentru viitorul lui Diicu.

Înflăcărarea cu care vecinul încerca a zugrăvi statornicia de nezdruncinat a biruințelor era îngroşată cu bună ştiință, pentru a sădi încredere în trăinicia stăpânirii sale, pentru a nu-şi dezamăgi părtaşii, lucru care-i putea îndepărta. Purtarea sa era de înțeles şi trebuia chiar încuviințată: dacă el nu dovedea că ar crede cu neclintire în împlinirea năzuințelor pe şi le făurise, atunci ce rost ar mai fi avut să lupte?! Dacă el se îndoia de izbândă şi noroc, cum şi-ar fi putut îndupleca pe alții să-l ajute?! Dar de la depărtare – de la curtea din Târgovişte – întâmplările puteau fi cercetate şi prețăluite cu mai mult sânge rece, deci cu mai multă limpezime şi ele scoteau la iveală destule pricini de nelinişte. Principele făgădui totuşi a înfățişa divanului rugile venite din Moldova, el mărturisind că încă de pe acum e dornic de a le vei în întâmpinare.

Cu toate că nimeni nu ştia desluşit ce anume se tăifăsuise în iatacul princiar, vestirile lui Ştefan vodă – mai mult bănuite, decât cunoscute înalților sfetnici de Curte – stârniră o îngrijorare vecină cu spaima. Se vorbea de mai multă vreme de gătirile lui Lupu, care țintea nimicirea pentru vecie a logofătului. Se clevetea cu aprindere despre neguțările sale cu cazacii şi cu tătarii. Năvala lui Timuş, care la drept vorbind netezea calea pentru împlinirea celor plănuite, nu făcea decât să învedereze zvonurile care umblau pe ulițe. Acum apariția solitorului sosit de la Suceava nu făcea decât să întărească credința într-un război apropiat

Material cu drept de autor

între cei doi potrivnici moldoveni, război ale cărui vârtejuri, de bună seamă, vor mătura din nou şi ţinuturile munteneşti!

Teama apărută în temeiul întâmplărilor din Moldova fu sporită de sosirea la Târgovişte, taman în aceleaşi zile ale iureşului pornit de Timuş, a unei solii căzăceasco-muscăleşti. La prima vedere, părând ciudată, putea nedumeri alăturarea la deputăţie a unor boieri muscali[45], căci ei închipuiau o împărăţie de dincolo de ţinuturile locuite de cazaci şi de tătari, aflată prin urmare la mare depărtare spre răsărit, puţin cunoscută pe atunci pe meleagurile apusene. Deci ce puteau căuta aici aceşti străini veniţi de undeva de la capătul lumii? Dar lucrurile se lămureau dacă se ţinea seamă că hatmanului cazacilor, un anume Bogdan Zinovi Mihailovici Hmelniţki, văzând că singur nu poate face faţă leşilor, împotriva cărora se răzvrătise cu câţiva ani în urmă, începuse să-i slăbească gândul şi râvna dobândirii neatârnării neamului său şi, neavând deci încotro, începuse a sârgui întru găsirea ocrotirii unui alt stăpân, în jugul căruia să-şi vâre capul. Iar căutarea sa se îndreptă spre răsărit, către ţarul de atunci al Moscovei, un anume Aleksei Mihailovici.

În răstimpul neguţărilor de unire şi supunere, hatmanul, care nu era prea încredinţat că singur se va bucura de prea multă ascultare la voievodul Matei, ceru ajutor ţarului pentru a putea slobozi miile de cazaci căzuţi prinşi după lupta de la Finta. Nu avea habar că grosul lor fusese fie spânzurat, fie ţintuit pe cruci de-a lungul şleahului Bucureştilor, şi deci că nu mai vieţuiau. În nădejdea de a-i câştiga bunăvoinţa, spre a înlesni cotropirea întinselor ţinuturi pe care cazacul urma a le lipi împărăţiei sale, ţarul se grăbi să se învoiască şi trimise la Cihirin câţiva mici boieri moscoviţi, pentru a fi cuprinşi în solia gătită de Hmelniţki. De altfel aceştia puteau fi repede osebiţi de fraţii lor cazaci. Dacă primii purtau plete bogate şi bărbi stufoase,

---

[45] (*Înv. şi pop.*) Moscovit; rus.

Material cu drept de autor

ceilalți aveau chipul şi capul ras. Numai în vârful creştetului îşi lăsaseră un fuior lung de păr, pe care-l împletiseră într-o coadă groasă, care le cădea peste ureche spre umăr.

Odată ajunşi la Târgovişte, neştiind ce se întâmplase fărtaților lor care căzuseră prinşi, cerură ca să fie primiți deîndată la Curte, amenințând cu războiul dacă zaporojenii căzuți în mâna domnului nu vor fi pe dată sloboziți şi nu li se vor înapoia armele spre a se întoarce în pace la casa lor. Amenințărilor căzăceşti li se adăugau şi cele muscăleşti, care însă stârniră un zâmbet ascuns principelui. Rusia era prea departe la vremea aceea, ca să poată închipui o primejdie pentru Ungrovlahia.

Vorbele urgisitoare ale solilor câştigaseră repede crezământ, pentru că taman la vremea sosirii lor se răspândiseră ştirile despre noua năvală a lui Timuş în Moldova, iar lumea se îngrijoră, căci nu uitase nenorocirile fără seamăn pătimite cu doar câteva luni în urmă, chiar dinspre acesta. Dar nu la fel de speriat se arătă Matei vodă, care, chiar de-ar fi vrut, nu putea slobozi prinşii pe care în cea mai mare parte îi şi căsăpise şi-i stivuise din jos de cetatea sa de scaun, sub o cruce de piatră măreață, într-un uriaş gorgan, pe care crescuse deja iarba. Chiar după câteva veacuri călătorii care băteau drumul Bucureştilor încă mai puteau vedea movila în marginea şleahului, căreia i se dăduse numele de „Movila Cazacilor". Fățărind bunăvoința, ca să poată scoate solii în chip cuviincios din divan, domnul le făgădui a cugeta asupra dorințelor lor, urmând a le da răspunsul dorit mai apoi.

Abia în zilele următoare străinii aflară de uciderea fraților lor în lungul şleahului, începând din hotarul Târgovişteі, până în dreptul unei fântâni zise „a țiganului", aflată din sus de apa Ilfovului. De altfel, deîndată ce auziră năprasnica veste, ieşiră anume ca să vadă gruiul care adăpostea leşurile celor ucişi. Fură mişcați de mărimea sa,

Material cu drept de autor

care arăta că dedesubt se găsea un număr destul de mare de jertfe; în fața mormântului întărâtarea lor nu cunoscu margini, încât după aceea îşi înteţiră ameninţările.

În ciuda cârtelilor lor, Matei vodă nu se mai învoi să-i primească şi să-i asculte, iar ei băteau ulițele în lung şi-n lat, arătând ce vor face ai lor ţării dacă cârmuitorul ei nu le ia în seamă puterea. Lumea era dintru bun început cam speriată, iar vorbele lor înverşunate băgară de-a dreptul spaima în târgoveți. Oricum, lucru neîndoios este că răspândacii de ştiri pricinuitoare de vâlvă, ca să întărească gândul primejdiei unei năvale dinspre răsărit, care s-ar face prin Moldova, istoriseau că vel vornicul Preda Brâncoveanu, pentru a nu fi luat pe nepregătite de relele care se vesteau, şi-ar fi ascuns avuțiile pe undeva pe sub munte, având acolo mulțime de căruțe gata orânduite, ca să poată duce calabalâcul la adăpost în Ardeal. Iar vistiernicul Bunea Vâlcu din Grădiştea – în temeiul aceloraşi izvodiri – se zicea că şi-ar fi trimis pe toți ai casei la adăpost în Oltenia, stând cu bunurile strânse în desagi şi sipete, gătit fiind şi el de bejanie.

Lumea scornea tot soiul de cleveteli, adăugind ştirilor adevărate înfloriturі din cele mai năstruşnice, încât oamenii mai slabi de înger erau pe drept cuvânt cuprinşi de cea mai aprigă spaimă. O pildă grăitoare de acest fel, fără să fi fost singura din Târgovişte, o dădu Păuna, soția vel armaşului Vasile din Corcova. Într-una din zile, aflându-se în musafirlâc la o prietenă, o altă Păună, soața marelui vornic Preda Brâncoveanu, întâlni acolo mai multe jupânese guralive şi bârfitoare. Tâlcuind noutățile zilei după judecata lor, plecată ca de obicei spre a umfla şi înflori straşnic cele auzite şi luând închipuirile, chiar de ele născocite, drept adevăruri neîndoielnice, izbutiră s-o bage pe nevasta vel armaşului în sperieți. Ajunsă acasă, femeia năvăli peste soț, care-şi vedea liniştit de trebile gospodăreşti.

Material cu drept de autor

- Ce ne facem, bărbate?! Încotro o luăm?!

Năucit – se speriase că s-ar fi întâmplat cu adevărat ceva – o privi nedumerit şi întrebător.

- Iaca, se apropie războiul de hotare şi într-o săptămână, două va curăța totul în cale-i! S-a zis cu vodă, da' s-a zis şi cu noi! Uneltitorii ceia pe care i-ai cetluit or ieşi din temniță şi nu ne-or ierta, nici pe tine, dar nici tot neamul nostru pentru toate câte le-ai făcut! Încotro să năzuim, Doamne, ca să ne aflăm scăparea?! se jelea ea disperată. Taman acu te apucă gustul de boierie, când toate s-au tulburat şi s-au răsturnat, când nimic nu mai este aşezat şi legiuit, de-o să ne duci pe toți de râpă! Mai iartă-i şi tu pe păcătoşii ceia, că altfel om ajunge ținta tuturor răzbunărilor.

Cu mare greutate, ajutat de slujnice, armaşul îşi putu târî soața în iatac. Chemă în grabă o vrăjitoare pricepută în leacuri şi descântece, care, după ce-o cercetă, îi turnă cositor, zicându-i de sperietură şi de deochi. Dar neizbândind în nici un chip s-o liniştească, sfârşi prin a-i face o fiertură de ierburi numai de ea ştiute, ca s-o adoarmă.

Pe ulițe şi în cârciumi cugetele se încingeau tot mai temeinic. Care mai de care se întreceau în a istorisi cele mai năzbâtioase născoceli, care erau însă înfățişate drept ştiri care ies în afară de orice îndoială. Cum de la Curte nu se dădură nici un fel de deslușiri, câmpul în marginile căruia închipuirea îşi putea plăsmui fantasmele nu cunoştea hotare.

„Oare cazacii şi tătarii aduşi de Timuş la Suceava vor fi fiind mulți, sau puțini?" se întrebau cu toții. Răspunsurile erau din cele mai felurite, ele atârnând de plecările povestitorilor, potrivite fiind după pizmele, vrăjmăşiile, prieteniile, dorințele şi năzuințele care-i încercau pe aceia care erau prinşi în taifas, ba uneori fiind chiar rodul unor porniri de-o clipă. Unii arătau c-ar fi vorba doar de o mică trâmbă de jefuitori puşi pe căpătuială, care năzuiau a pune mâna pe nemăsuratele averi ale lui Lupu.

Material cu drept de autor

Deci nu sunt vrednici de a fi băgați în seamă. Alții, dimpotrivă, socoteau că e vorba de oşti numeroase, nimicitoare, care însă alcătuiau doar un fel de trup înaintemergător, care deschidea calea acelora care vor urma cât de curând. Cică Vasile vodă strânsese, ținându-i în aşteptare la hotare, mulțime de cazaci şi tătari, în fruntea cărora era gata a năvăli asupra Iaşilor. Gheorghe Ştefan era cu totul negătit să le facă față, dovadă stând împrejurarea că Timuş putuse străbate Moldova de-a curmezişul, de la un cap la celălalt, fără a întâmpina vreo opreliște în drum. Şi asta era încă nimica, căci marele iureş abia acum se punea la cale!

Părerile se întretăiau, lăsând uneori credința că se întăreau unele pe celelalte, iar alteori că se tăgăduiesc între ele. Lumea nu mai ştia ce să creadă, mai ales că din partea cârmuirii nu veneau nici un fel de deslușiri, care să îngăduie omului obişnuit să priceapă ceva. Prindea tot mai mult temei gândul că Gheorghe Ştefan va fi alungat din nou, iar năvălitorii o să treacă dincoace, precum o făcură şi cu trei luni în urmă. Deci izbânda de la Finta nu pecetluia sfârşitul unei vremi de tristă aducere aminte, ci doar un răgaz înaintea altor înfruntări şi mai aprige. Pornind de la năuceala de obşte care-i descumpănise pe toți, unii care voiau să se grozăvească zâmbeau subțire, lăsând să se înțeleagă că ei au aflat în chip tainic altceva, lucruri cu totul osebite de pălăvrăgelile gloatei, dar nu arătau în ce se întrupa nepătrunsa lor ştiință.

Dar primejdiile care se iteau în zare nu le păreau la toți la fel de întunecate şi păcătoase. Biv vel armăşița Ioana, femeia de curând răposatului Radu Vărzaru, întrevăzu o nouă geană de nădăjduință:

- Poate că se dezlănțuie odată războiul ista, şi sângerosul tiran, care ne batjocoreşte de atâta vreme, piere în sfârşit! ofta ea cu alean, în nădejdea deşartă că astfel feciorul ei va putea scăpa.

Material cu drept de autor

- Dar dacă, în ultima clipă, văzând că totul e pierdut, porunceşte nimicirea întemnițaților? o întepă Florica Brătăşanu, fosta mare vistiniceasă, văduva lui Ghinea, îmboldită de o ciudată plăcere răutăcioasă de a răscoli durerea celeilalte.

Biata femeie, după clipa de avânt ce-o cuprinsese, la auzul acestor vorbe care se voiau – în chip fățarnic – prevenitoare, simți o răsucire dureroasă în coşul pieptului…

Dar zvonurile nu se mărgineau numai la pălăvrăgelile legate de împrejurările încurcate şi nedesluşite din Moldova. Umbla de asemenea vorba că, din pricina supărărilor şi a temei, starea sănătății principelui s-ar fi înrăutățit peste măsură.

- Necazurile oblăduitului său din Moldova i-au dat lovitura de căpătâi, care o să-l isprăvească! N-o să aibă tăria de a ține piept întorsăturilor care se petrec din sus de Milcov! O să-l prohodească!! se grăbeau să prooroceasca unii.

- Lupu vodă şterge izbânda de la Finta, precum valurile şterg scrijeliturile făcute în nisipul de pe malul apei. Lucrurile se pornesc de la început, vai nouă! De astă dată veştile l-au doborât de tot pe Matei vodă!!

- Crezi?! Eu nu sunt prea încredințat c-ar fi aşa! Ăsta a dovedit de atâtea ori că are nouă vieți, ca pisicile!!

- O minune ca aceea de la Finta se petrece o singură dată în viață! Minunea deci a fost şi s-a isprăvit! Nu se va mai repeta, căci ulciorul nu merge de multe ori la apă! De astă dată i-a venit sfârşitul! Aleluia!

Dar în ciuda clevetelilor care umblau în lume, domnul nu arăta că ar fi zdrobit sau că ar avea de gând să se lase copleşit de cele petrecute. Dimpotrivă! Ajungându-i în nări miros de luptă, Matei vodă parcă renăştea! Ochii morți, cu sclipirea ştearsă de îndelunga şi îndărătnica scurmare a trecutului, cu privirile pierdute în gol, se aprinseră, iscodind

Material cu drept de autor

cu vioiciune în jur. Însuşirile sale de stăpânitor neadormit se redeşteptară. Nu mai îndura să-şi petreacă vremea între albiturile scrobite, patul apărându-i ca o cuşcă învăluită în perdele grele de catifea, care-i închideau zarea, înăbuşindu-l. Porunci să fie aşezat într-un jilț. Schimbarea nu-i îngăduia să se mişte mai mult, dar cel puțin scăpa de simțământul de înțepenire şi nemişcare, la care-l osândea aşternutul.

Noile anevoințe îl sileau să-şi uite durerile şi neîmplinirile. Totuşi pustiul din suflet rămânea dureros şi amar, chiar dacă răbufnirile sale, înecate de noile griji, se făceau tot mai rar auzite. Clădită pe un gol sufletesc uriaş, neaşteptata „redeşteptare" era peste măsură de şubredă, putându-se în orice clipă nărui, la cea mai mică zdruncinătură, prăvălindu-se în hăul care i se deschidea amenințător la temelie, târând cu sine ultimele fire ale tăriei de cuget şi de simțire ale principelui. Dar oricât de plăpândă îi era întoarcerea la viață, ea dovedea totuşi că domnul era hotărât să nu-şi părăsească scaunul, rămânând neclintit în fața potrivnicilor, primind lupta cu ei. Era pregătit să-şi înfrunte încă odată ursita, să se îndârjească încă odată împotriva oamenilor care-i nesocoteau voința. Rămânea până în ultima clipă încrâncenat şi dârz, mergând cu înverşunarea până la încăpățânare.

Chemă la sine câțiva dregători, să dea seamă de ce mai săvârşiseră întru împlinirea slujbei lor. Față cu necazurile care se vesteau în Moldova, voia să ştie cât se poate de deslușit cum stăteau lucrurile în țara sa. Nădăjduia să-şi poată da seama care sunt slăbiciunile care-i rodeau în acea clipă stăpânirea şi cum putea drege neajunsurile... Cu acest prilej, vel vistiernicul Bunea Vâlcu Grădişteanu fu primul care luă cuvântul:

- Pe meleagurile noastre e linişte. Strânsul dajdiilor nu întâmpină nici un fel de greutăți. Doar în județele pârjolite în primăvară de războiul cu Lupu Arvanitul, boierii

Material cu drept de autor

care le țin de bir ridică unele plângeri. În acele ținuturi sătenii au fugit la adăpost, unele sate s-au spart, iar cei rămaşi sunt atât de săraci după jaful făptuit de oştile în trecere, încât nu pot împlini cisla nici pentru sine, necum pentru cei risipiți! Ținătorii de bir n-au, la drept vorbind, ce să le mai ia. Dar pe măsură ce tulburările se sting, oamenii se vor trage şi ei la matca lor, viața reînnodându-se pe vechiul ei făgaş... Îi grăbeşte de altfel şi împrejurarea că seceratul e în toi, iar de nu se întorc cu grabă, nu vor apuca să se bucure de rămăşițele holdei la care au trudit de la începutul anului, care şi aşa e destul de împuținată de nenorocirile prin care au trecut...

- Oastea? se întoarse Matei vodă spre spătar.

- Acum întreaga oştire umblă cu supunere. După jurământul prin care s-au legat față de Măria Ta, n-au mai cutezat să cârtească. Singurele tulburări ni le-au făcut unii sfadnici atinşi de patima beției. Dar asemenea necazuri n-au lipsit nicicând, însă ele n-au urmări îngrijorătoare, deci nu sunt vrednice de a fi luate în seamă.

- Dacă nu îi e cu supărare vel spătarului Diicu, mi-aş îngădui o adăugire, se amestecă în vorbă marele vornic Preda Brâncoveanu. După ştiința mea unii oşteni, mai ales dintre dărăbani, se mai sumețesc încă. Îmi povesteau nişte veliți că au întâmpinat necazuri cu acest soi rău de oameni. Fiind aşezați cu învoială pe moşiile lor, încep să cârtească la plata dajdiilor cuvenite de drept stăpânului locului. Deşi au tocmit înțelegerea într-un chip, acum nu vor s-o mai recunoască şi s-o împlinească aşa cum a fost ea aşezată dintru început şi cum este pe potriva legilor noastre. Asemenea purtări pot fi un semn că sămânța răzmeriței nu a fost pe deplin stârpită.

Diicu, nestăpânit ca de obicei, nu răbdă să asculte netulburat cugetările lui Preda Brâncoveanu, spuse voit cu

Material cu drept de autor

un glas nespus de smerit, care însă tăgăduiau în chip răspicat spusele sale:

- Vel vornicul Preda îşi îngăduie cam mult, dacă ţine să ne dovedească că ar cunoaşte mai bine starea sufletească a oştenilor decât cel care-i îndrumă nemijlocit!

Voievodul îl mulcomi însă cu o fluturare a mâinii. Nu avea poftă să fie abătut de la treburi de un schimb de vorbe gâlcevitoare şi înveninate. De altfel nici nu credea că Preda ar fi fost prea departe de adevăr. El însuşi întrevăzuse câte ceva în legătură cu frecuşul dintre oştime şi stăpânii ocinilor.

Mai departe principele făcu semn vel armaşului Vasile din Corcova să dea seama. În cuvinte puţine dar limpezi, dregătorul sârgui să dovedească că a stârpit până în rădăcini urzeala care primejduise viaţa măritului întâi-stătător al ţării. În toată Ungrovlahia nu se mai găsea cuib de uneltitori porniţi asupra stăpânirii!

Parcă anume ca să-i tăgăduiască zisele, un paic intră în spătăria mică, unde dregătorii erau adunaţi în jurul domnului într-un fel de sfat strâns.

- Măria Ta, îngăduie să-ţi fie înfăţişată o carte adineauri sosită de la Brăila, de la neguţătorul Badea. Sluga care a purtat-o încoace spune că este peste măsură de grabnică!

La un semn al voievodului, vel postelnicul Constantin Cantacuzino o luă şi o citi cu voce tare. Bătrânul negustor brăilean – prieten din tinereţe al lui Matei Basarab, de pe vremea când acesta era un modest agă băjenit în Ardeal – istorisea că umblând cu mărfuri prin Dârstor, faţă de care raiaua Brăilei era atârnătoare, auzise zvonindu-se că Siavuş ar ţine în palatul său un pământean ce zice despre sine că ar fi fecior al lui Mihnea vodă de odinioară. Ori aprigul paşă, care e mare meşter în uneltiri, de bună seamă că n-o face fără să ţintească un anume folos. Zvonul iscă

Material cu drept de autor

bănuiala că pune ceva la cale în paguba domnului legiuit. I s-a părut chiar că paşa a început să adune armată, ceea ce poate da de înțeles, fără a lăsa loc de prea multe îndoieli, că ar găti o năvală peste Dunăre, ca să-l aducă pe acel fiu de pripas la Târgovişte. De bună seamă că multe din cele povestite sunt doar încheierile la care ajunsese după judecata sa, iar nu ştiri cercetate temeinic – lămurea prevăzător negustorul – dar nu era rău ca Măria Sa să le iscodească mai îndeaproape.

- Ei, armaşe, s-au liniştit într-adevăr uneltitorii, precum spui?!

- Luminăția ta, în țară jur că nu se mai găseşte om care să cuteze a gândi măcar strâmb, necum a mai vorbi astfel, despre cârmuirea voastră! Am fost neiertător. Am osândit pe toți cârtitorii, fără să țin seamă nici de rang, nici de vârstă, fie prunc, fie moşneag, fie bărbat, fie muiere. Nu am cunoscut milă sau iertare! Acum voisem să vorbesc doar de primejdiile care ne amenință dinlăuntru, fără să le amestec cu acelea de afară, se dezvinui armaşul, atins în mândrie de zeflemisirea domnului. Pe cele din străinătăți chiteam să le zugrăvesc osebit. Din păcate n-am apucat, căci am fost întrerupt. De altfel țin să aduc aminte Luminăției voastre că urzelile lui Radu Mihnea nu ne sunt necunoscute. V-am vorbit despre ele încă de acum câteva săptămâni! E drept că nu cunoşteam atâtea, dar eram pe cale de a le afla şi singur. S-ar cuveni poate să adăugesc că de altfel al doilea armaş a făcut nişte descoperiri năucitoare. Din nişte frânturi de scrisori, găsite după jefuirea casei biv vel armaşului Radu Vărzaru şi din mărturiile unor slugi, a dovedit că înaintaşul meu a avut de mai multă vreme ştire de ivirea unui năzuitor la scaun, dar a ascuns descoperirea, țintind s-o folosească în câştigul său!

- Adică, vrei să spui că răposatul armaş m-a trădat şi-a uneltit împotrivă-mi?!

Material cu drept de autor

- Fără îndoială! făcu Vasile.

- Atunci şi-a meritat soarta. Oricum, în clipa de faţă pornirea sa nu mai are nici o însemnătate! răbufni domnul supărat.

Şi cu această judecată încheie voroveala legată de uneltirile armaşului de odinioară.

Mai târziu, aflând de uşurinţa cu care s-a trecut peste dezvăluirile sale, care dădeau în vileag adevărul despre Vărzaru, al doilea armaş s-a simţit peste măsură de dezamăgit. Pusese în cercetate atâta râvnă şi-şi făcuse atâtea nădejdi! Şi-o închipuise nu numai ca pe o răzbunare nimicitoare împotriva celuia care-l umilise şi-l urgisise, ci şi o încununare a trudei sale de copoi al stăpânirii, lucrarea cea mai desăvârşită a vieţii sale... Şi taman marea sa izbândă nu-i era preţuită cum se cuvenea. Iar răzbunarea, în loc să ducă la spulberarea, chiar dincolo de mormânt, a vrăjmaşului său, la ştergerea pentru vecie a amintirii sale, nu pricinuise domnului decât o nepăsătoare ridicare din umeri. Cât de zadarnice se dovedeau toate. Viaţa nu-i îngăduia să se despăgubească pentru cele pătimite, să scuture de pe umeri grele înjosiri pe care le îndurase!

După o clipă de gândire, Matei vodă cugetă mai departe pe marginea celor ascultate:

- Se reped hoitarii hulpavi! Au simţit miros de pradă! Îşi închipuie că iureşul lui Lupu asupra Moldovei va fi un prilej nimerit ca să dea şi ei năvală, dar nu peste moldoveni, ci peste noi. Pesemne nădăjduiesc că vom sări cu toate puterile care ne stau la îndemână în ajutorul vecinului şi fratelui nostru întru domnie şi că mă vor prinde astfel descoperit. Asta nu se va întâmpla însă şi mulţumită prietenului nostru brăilean...

Deşi voise să-şi rostească judecata numai în minte, fără să-şi dea seama, o scăpă cu voce tare. Abia când se

Material cu drept de autor

auzi, tresări surprins, dar nu se întrerupse. Apoi, ca să facă plăcere armaşului, pe care-l văzuse dezumflându-se, adăugi:

- Şi bineînțeles şi datorită băgării de seamă a vel armaşului nostru!

Tăcu o vreme, apoi îşi urmă vorba:

- Mă întreb dacă nu cumva între Lupu Arvanitul şi această odraslă netrebnică nu va fi fiind o înțelegere în nădejdea vană de a ne prinde în cleşte şi de a ne pierde în aceeaşi vreme şi pe mine şi pe Ştefan vodă; sau poate mişelul de la Dârstor țintește doar să se slujească în folosul său de tulburările din Moldova, care, la drept vorbind, ne amenință cumva şi pe noi. Nu mi se pare însă cu neputință ca la mijloc să se afle şi o învoială între ei, deşi nu-mi vine să cred că vechiul nostru vrăjmaş s-ar fi putut lăsa păgubaş de gândul de a domni la Târgovişte, întru câştigul unei îndoielnice beizadele turnate la gard, însă cu ifose de vrednic scoborâtor din os domnesc. Dar de nevoie, până treci puntea, te legi frate şi cu dracu'! Şi-o vreme – pentru a izbuti – pesemne s-ar preface a renunța la visul de a ne smulge coroana, dar numai până s-o vedea din nou întărit la Iaşi. După aceea o găsi el o cale de a se despărți în vreun fel de asemenea părtaş stânjenitor şi de a porni împotrivă-i. Iar mâncătoriile se vor urma în acelaşi chip la nesfârşit...

Din întâmplare voievodul prinse în priviri chipul vel spătarului, care, crezându-se nebăgat în seamă, lăsase de-o parte smerenia ascultătoare de curtean spăsit şi înfățişa un obraz zâmbitor, cuprins de o nemărginită mulțumire. Era în deplină nepotrivire cu toți ceilalți, care, în fața îndoitei amenințări, de peste Milcov şi de peste Dunăre, se dădeau de ceasul morții, căutând căi de a preîntâmpina nenorocirea care părea de neocolit. O clipă Matei se înfurie şi fu pe cale de a răbufni în mustrări. Ghici însă pe dată că bucuria nepotului său nu era legată de necazurile sale, ci de cele ale

Material cu drept de autor

potrivnicului său, Gheorghe Ştefan. Desigur că nu-i ierta că se aridicase în scaunul la care râvnise el însuşi.

„O, tu micime a duhului, cugetă principele amar, îmboldit de jalnica plăcere de a te bucura de nenorocul potrivnicului tău, uiți că dănțuiești în îmbrățișarea lui, deasupra aceleiaşi genuni!" Dar, deşi îi înțelegea înlănțuirea judecăților, îl simțea însă foarte îndepărtat sufleteşte, ceea ce îl zădăra. Nu răbda ca atunci când el era furios şi înfrigurat, cineva să se bucure aproape sfruntător de pricina nemulțumirii sale şi, fără voie, fu străbătut de imboldul de a-i trage o înțepătură care să-l trezească... Atunci când, puțin mai devreme, îl ascultase pe vel logofăt făcând adăugirea părelnic neînsemnată la spusele spătarului, îi încolțise un gând în minte, dar în acea clipă nu i se păruse potrivit ca să stăruie asupra sa, întrucât Diicu şi aşa se mâniase văzându-se dezmințit, şi nu voi să-l ațâțe mai rău. Dar dacă adineauri îşi înăbuşise cugetarea, nu socotise că ar fi nimerit s-o şi uite; amânase doar clipa în care o va rosti. Acum însă, în pornirea care-l cuprinsese împotriva lui Diicu, se înturnă asupră-i, încântat de a-şi putea întărâta iubitul nepot şi urmaş luat de suflet.

- Întâmplările de acum două luni şi jumătate nu trebuie trecute cu vederea, zise el, făcând trimitere la răscoala oştenilor săi, spre nedumerirea curtenilor, care nu întrezăreau legătura cu cele tăifăsuite mai-nainte.

„Oare lipsa asta înlănțuire firească a spuselor nu este cumva un semn că mintea începe să i-o ia peste câmp?" se întrebă vel vistiernicul. Avu însă grijă ca nimeni să nu poată ghici ce anume îi săgeta prin cap.

- Oştenii nu încetează să mă îngrijoreze, cu atât mai mult cu cât, acum, văzând că avem mai mare nevoie de ei, ar putea să vină cu noi cereri, zise el mai departe, întorcându-şi astfel vorba încât s-o poată lega de cele la care se oprise puțin mai devreme. Aşa încât ar fi cu putință ca să

Material cu drept de autor

ne mai dea de furcă. Mai ales de seimeni mă tem. Înainte de toate s-ar cuveni ca aceştia să fie risipiți; apoi şi dărăbanii. S-au sumeţit şi ei prea mult, iar în vălmăşagul tulburărilor care frământă ţara, pot oricând găsi o nouă pricină de zavistie! Nu vă uitați aşa la mine, căci îmi dau şi eu seama că stârpirea lor fățişă nu e cu putință. Ea trebuie săvârşită în aşa fel încât nici măcar să nu bănuiască că suntem porniți împotriva lor! Dimpotrivă, e mai nimerit să sârguim a da o astfel de înfățişare nimicirii lor, încât să le lăsăm credința că voim a le face o înlesnire, că răspundem unei dorințe a lor, încât nu numai că nu se vor răzvrăti, ci ne vor fi chiar recunoscători.

Cum voievodul se întrerupse un scurt răstimp, anume ca să le dea putința de a-i încuviința spusa, vel logofătul îşi îngădui să se amestece cu o povață îndreptătoare:

- Deocamdată, până se limpezesc luptele din Moldova şi uneltirile acelui ucigaş de femei de la Dunăre (era o trimitere la zvonul după care Siavuş paşa, în vremea scurtului său vizirat, s-ar fi făcut vinovat de moartea bătrânei sultane valide), este mai înțelept să nu aţâţăm oastea, cu atât mai mult, cu cât nu văd cum ar putea fi împrăştiată, trezindu-i totodată recunoştința! Întărâtată, ar putea trece de partea vrăjmaşilor noşti, dându-ne planuirile peste cap!

Diicu primi mustrările domneşti cu înciudare, ba chiar cu o anume îngrijorare. Îşi vedea serios atinsă fala, aşa încât îndoielile înfățişate de Radu Cocorăscu veneau întru întâmpinarea dorințelor sale. Bătrânul dregător – care în chip obişnuit îl scotea din sărite cu voita şi căutata sa nepărtinire, în temeiul căreia nu ierta pe nimeni – îi fu de astă dată pe plac şi se grăbi să-i țină partea.

- Câtă vreme ne primejduiesc războaiele, soarta oştirii nu trebuie pusă în cumpănă, oricare ar fi pricinile care

Material cu drept de autor

ne stârnesc supărarea, căci i-am slăbi vlaga tocmai atunci când e nevoie s-o avem la îndemână cât mai unită şi mai bătăioasă.

- Primejdia nu cred să fie chiar atât de mare, stărui voievodul, micind însemnătatea împrejurărilor neprielnice, ca să-şi aducă oblăduitul la disperare. Dacă Lupu s-ar bucura cu adevărat de trecerea pe care i-o punem în seamă, cum tălmăcim întârzierea îndelungată a năvalei sale, cum putem lămuri împrejurarea că măritul sultan i-a trimis steag de domnie lui Gheorghe Ştefan? Pesemne Vasile vodă nu-şi găseşte cu uşurință părtaşi vrednici, sau poate nu-i caută unde trebuie, mergând pe un făgaş greşit! Ba aş zice că asemeni câinelui lui Esop, în loc să hăituiască prada, fuge după umbra ei şi până la urmă nu se alege cu nimic, neputându-şi nici măcar stâmpăra foamea! La urma-urmei nu prea e de mirare că prinde a aluneca pe alăturea cu drumul, de vreme ce toate avuțiile i-au rămas zăvorâte în Suceava împresurată de potrivnici. E drept, bănetul nu este încă al lui Ştefan vodă, dar nici al arvanitului! Iar legat de veninosul nostru neprieten de la Dârstor, trebuie spus că dumnealui cam uită că nu mai este mare vizir al Înaltei Porți a fericirii, ci doar un paşă de eyalet de margine, uitat de lume. E drept că fantasma unor războaie care se ițesc în zare trebuie să ne facă prevăzători, dar tot ea ne pune la îndemână şi mijlocul risipirii armatei într-un chip pe care-l putem socoti mulțumitor, chip pe care logofătul nostru nu-l crede cu putință. În Moldova se caută oşteni cu plată bună, în Ardeal de asemenea. De ce să nu le îngăduim luptătorilor noştri să se rostuiască mai temeinic, intrând în solda unora hotărâți să-i plătească mai bine?! Prin trepăduşii care ne slujesc, trebuie numai ajutați să întrevadă foloasele şi înlesnirile pe care le pot avea şi cred că se vor lăsa înduplecați să ceară ei înşişi învoirea de a pleca. De altfel pentru a spori şuvoiul celora doritori să ne părăsească,

Material cu drept de autor

putem chiar noi trimite unele trupuri de oaste în ajutor, pe care să uităm mai apoi să le readucem acasă. Le lăsăm să-l slujească Ştefan vodă, iar cei plecaţi vor trage şi pe alţii după ei, căci sunt încredinţat că, în ciuda lipsurilor şi greutăţilor pe care le întâmpină, domnul megieş se va arăta darnic, făcându-ne şi slujba de a ne scăpa de această pecingine, fără ca nici el să ştie ce câştig ne aduce! Desigur aici nu începe pripă... Vom mai aştepta o vreme, fără a lua o hotărâre nestrămutată, până ce vom socoti că ţara noastră e pusă la adăpost de primejdii.

Apoi voievodul se înturnă la pricinile grabnice ce-i stăteau în faţă şi care cereau o neîntârziată dezlegare:

- Armaşe, să trimiţi iscoade la Silistra ca să aflăm desluşit şi în toată amănunţimea ce anume se pune acolo la cale împotrivă-ne. De asemenea să găseşti nişte oameni care să meargă până la Cehrin[46] şi Bahcisarai[47], să vedem cât de departe a ajuns Lupu cu gătirile sale pe lângă cazaci şi tătari. Nădăjduiesc că îmi vei putea da în curând veşti bune!

Dregătorii înţeleseră că primirea s-a încheiat, drept care se ridicară din jilţuri şi se traseră de-a îndărătelea spre uşă. Diicu mai avea o grijă legată de viitorul armatei, încât mai zăbovi câteva clipe. După ce rămaseră singuri, principele îl privi întrebător.

Marele spătar, îmbărbătat, se porni a turui ca om cu înaltă învăţătură în cele ostăşeşti, de ai fi zis că citea dintru-un strategikon elinesc tălmăcit pe româneşte, sârguind a dovedi că nu se află pricină de a socoti pâlcurile de războinici, despre care se făcuse mai devreme vorbire, ca fiind de tot nesigure, încât ar fi bine să se lipsească de ele.

---

[46] Cihirin, capitala cazacilor (Cehrin reprezintă numele în transcrierea sa din cronicile româneşti).

[47] Fosta capitală a Hanatului Crimeei (a Tartariei). Numele e transcris în diferite feluri: Bahcisarai, Bakhchisaray, în turcă: Bahçesaray, în tătară: Bağçasaray. Aici se găsea la această vreme reşedinţa hanilor.

Material cu drept de autor

Nedumeritoare era schimbarea părerilor sale. Cu vreo două luni în urmă vedea lucrurile taman pe dos. Pe atunci ținea partea călărimii, după credința sa, singura parte vrednică a oștirii țării și osândea pedestrimea ca fiind o gloată în deplină neorânduială și lipsită de o gândire războinică temeinică, deci numai o hoardă de simpli bătăuși, nu luptători de frunte! Iar aceștia din urmă, pizmași pe cei dintâi, se răzvrătiseră și învinuiseră marea boierime de trădare pentru a-și îndreptăți nepriceperea și neîmplinirile. Față de judecățile voievodului de mai devreme, judecăți care, la drept vorbind, nu-i erau străine, spre a-i fi pe plac principelui, despre care știa că ține la pedestrime, se grăbi să-și schimbe părerile, scoțând de astă dată la vedere foloasele aduse de trâmbele de lefegii. Ca să-i cânte în strună, acum, potrivnic spuselor de dinainte, arăta că trecuta răzvrătire a cetelor cu pricina era legată de vădite greșeli făcute de căpeteniile călărimii, uitând că chiar el era una dintre ele. De vreme ce tulburătorii și-au primit osânda primejdiile pieriseră, deci nu mai socotea trebuitoare alte măsuri liniștitoare.

Judecata îi spunea însă altceva principelui, încât întreaga sporovăială a nepotului nu-i părea decât o cârpeală de potriveli, menite să-l dezvinovățească. Cum ciuda împotriva spătarului îi trecuse și cum – oricum – nu avea de gând să se pornească neîntârziat asupra lefegiilor, pentru a nu-l ațâța, silindu-l să devină mai stăruitor, se prefăcu plecat să-i încuviințeze spusele:

- Voi mai cântări zisele tale, nu lipsite de temeinicie! De altfel nu voiam decât să te fac să întrevezi primejdiile care te-ar paște dinspre partea oștirii. Dar să nu uiți că o coroană poate fi primejduită chiar mai de aproape, de însăși dregătorii noștri. Ferește-te de boierii prea puternici, care, prin bogăție și trecere în fața celorlalți, s-au înălțat prea sus! Pe ei făloșenia îi face adesea să se creadă deopotrivă cu

Material cu drept de autor

domnii, dacă nu chiar oblăduitorii lor şi să socoată o ocară supunerea față de un stăpânitor. Iar atunci când poveţele nu le sunt luate în seamă şi urmate, încep să strige pe toate drumurile că voievozii nesocotesc voința țării şi sfatul chibzuit al acesteia, că duc neamul de râpă şi nu rareori sfârşesc prin a-i surpa pe cei legiuiți. Ca să pui stavilă unor asemenea încrâncenări şi să dai tărie cârmuirii tale, caută ca prin urzeli iscusite şi greu de dovedit să-i învrăjbeşti între ei, să-i îndepărtezi de la dregătorii şi măriri, să-i împiedici să adune averi nemăsurat de mari! Dă-i de-o parte, fără cruțare, pe cei care s-au învechit prea mult într-o slujbă şi şi-au întins prea mult plasa legăturilor şi prieteniilor, încât ajung a dobândi o mare înrâurire în lume, putând să ți se împotrivească. În loc caută oameni noi din pătura mijlocie, care – până în clipa când şi ei, la rându-le, se vor rostui şi îngrăşa – vor socoti putința de a te sluji drept o încununare a izbânzii lor în viață. Cel mai nimerit ar fi ca alegerea să cadă chiar asupra neamurilor noastre şi a acelora care se vor simți mai legați de dorințele care ne însufleţesc. Aceştia, având de câştigat de pe urmă-ne, vor fi primii care ne vor sări în apărare şi ne vor păzi ca să nu fim surpați de la putere. Căzând noi, vor pieri şi ei, lucru pe care-l înțeleg prea bine...

Asemenea înaintaşului său Negoe Basarab, pe care-l prețuia nespus, Matei vodă era înclinat, odată cu înaintarea în vârstă, să dea o mulțime de poveţe celor din jur, mai ales dacă-i vedea mai tineri, poveţe înmănuncheate într-o adevărată învățătură a stăpânirii asupra mulțimilor. Nefiind însă un cărturar precum strămoşul – căci la urma-urmei nu avea ştiință de limbă slavonească, socotită la acea vreme culmea unei înalte şcoliri – nu le prinsese într-o bucoavnă asemeni acestuia, ci le risipea în chip de sfaturi cu care-şi potopea apropiații. De obicei Diicu nu le prea gusta. Într-o oarecare măsură chiar îl lehămetiseau. Era un om în toată

Material cu drept de autor

firea şi nu răbda să fie dăscălit. Apoi, pe de altă parte, fiind aridicat în felurite dregătorii de ani de zile, socotea că are destule deprinderi într-ale cârmuirii, destulă cunoaştere, încât cugetările principelui nu-i spuneau mare lucru, cu atât mai mult cu cât părerile sale învechite şi bătrâneşti nu se potriveau cu vederile sale, pe care şi le aprețuia singur drept mai noi şi mai în pas cu vremea.

Cuvântarea voievodului ținu vreme destul de îndelungă, şi abia într-un târziu se înturnă spre grijile clipei.

- Mă tem că năvala lui Timuş la Suceava a cam stârnit spaimă prin țară... Ar trebui s-o curmăm cumva, să arătăm lumii că ne simțim tari şi neclintiți, că nu ne pasă de învolburările de care se tot zvoneşte, că le despreţuim şi le nesocotim, chiar dacă la drept vorbind ne pricinuiesc în adevăr oarecare nelinişte. Deci trebuie să ne ascundem gândurile şi simțămintele adevărate. Nu ştiu însă ce anume am putea izvodi mai potrivit, spre a ne scoate la vedere netulburarea.

- O mare vânătoare domnească ar putea fi un prilej de a sădi credința că nu ne pasă de nimic. Căci am arăta că, deşi dincolo lucrurile se învârtejesc, noi ne simțim atât de puțin primejduiți, atât de liniştiți, încât ne îngăduim să petrecem în tihnă! Ba dobândim chiar şi un alt câştig. Putem aduce mai aproape de noi oastea, fără a sădi credința că o strângem anume, fiind speriați de stihiile războiului. S-ar afla şi un temei pentru o vânătoare domnească, căci în chip obişnuit este orânduită una înaintea postului mare al Adormirii Maicii Domnului, care în ăst an, la cuvenita vreme, nu s-a putut ține din pricina tristelor întâmplări petrecute în acele săptămâni, ce-au atins culmea cu astrucarea doamnei. Pe deasupra, văzând marea adunare de oşteni şi slujitori care se face cu asemenea prilej, vrăjmaşii noştri ar putea tălmăci adunarea ca pe o prevenire că nu ne pot prinde negătiți de război...

Material cu drept de autor

- Povața ta nu este rea deloc! Să cauți a tocmi în cel mult câteva zile toate cele trebuincioase; să chemi vânătorii şi gonacii cu sculele lor, să cauți de plasele ce le avem, să chemi în slujbă atât oştenii de nevoie, cât şi slujitorii şi curtenii, să vezi de copoierii şi de ogărarii noştri.

- Măria Ta voieşte a lua parte?

- Dacă îmi va îngădui sănătatea...

Zilele treceau greu pentru domnitor. Îl încerca o stare de înfrigurată nerăbdare, un simțământ de grabă, de parcă ar fi fost copleşit de o mulțime de îndatoriri, care ar fi trebuit împlinite neîntârziat, neîngăduind amânare. Era dornic de a se pune în mişcare, răscolit de o vie frământare lăuntrică, deşi la drept vorbind nu avea – cel puțin în acea clipă – nimic anume de făcut, decât să aştepte. Să aştepte veştile aduse de iscoade, să aştepte scurgerea luptelor de sub zidurile Sucevei, să aştepte împlinirea celor poruncite lui Diicu!

Cumpănirea între lipsa de astâmpăr ce-l căznea şi lâncezeala la care-l osândeau slăbiciunile trupeşti îi dădu prilejul de a se reîntruna spre o îndeletnicire mai veche, pe care, sub potopul înfruntărilor din țară şi de afară, trebuise vremelnic s-o lase de-o parte. Era vorba de înfiriparea unei cronici a domniei sale, o cronică menită să-l preamărească pe el şi pe strămoşii săi, să laude casa domnitoare din care scobora şi s-o aşeze la temelia țării. Era o năzuință care izvora din mândria şi fala sa de principe, care-şi stăpânea țara cu mână de fier de un sfert de veac.

Cu oarece vreme în urmă mai chibzuise asupra plănuirii dimpreună cu vtori logofătul Udriste Năsturel, cumnatul său, om şcolit şi cu temeinice plecări cărturăreşti, unul dintre sfetnicii cei mai luminați ai Curții sale. Îi ceruse să-i găsească un grămătic priceput, căruia – dându-i cuvenitele îndrumări şi nescăpându-l apoi din ochi – să-i încredințeze înjghebarea unei noi istorii a țării, care însă să

Material cu drept de autor

fie mai ales o cronică a sa şi a neamului său, sau cel puțin un părelnic hronic de obşte, dar pe care să-l preschimbe pe nesimțite într-un letopiseț al său şi al semiții de care ținea. Furat de grijile săptămânilor vijelioase din urmă, când războiul pusese în cumpănă soarta țării, iar uneltirile însăşi viața lui, nu mai iscodise chipul în care cumnatul, vtori logofătul Curții, îi dusese la împlinire porunca. Acum avea vreme să-i ceară unele lămuriri.

- Precum a fost dorința Luminății tale, am tocmit un om cu pricepere şi foarte învățat, care a cercetat analele slavone şi cronicile noastre mai vechi, a răscolit hrisoave şi-a deslușit pisaniile din bisericile mai de seamă şi dacă-ți este voia, poate să-ți înfățişeze partea istoriei ce a încropit-o deja.

Chemat, grămăticul intră slugarnic în spătăria mică, dar pătruns de însemnătatea îndatoririi de a-şi nemuri stăpânul, prea-măritul principe al țării şi de a da strălucire stirpei sale. Işi scoase foile din taşca de piele şi începu a citi cu voce tărăgănată şi cam searbădă, dar plin de ifose dăscăleşti, cele deja aşternute pe hârtie.

Domnul îl asculta în tăcere, oprindu-l însă de câteva ori, ca să-i ceară unele preschimbări, care erau la drept vorbind nişte răspunsuri la ceea ce socotea el a fi nazurile domneşti ale Mihneştilor, de care îl despărțea o veche, dar şi o foarte nouă, potrivnicie. Îl înciudă chiar începutul letopisețului.

- Să înfățişezi acolo, cu vorbe chibzuite, că românii sunt neamul care s-au rupt dintre lăcuitorii Râmului[48], tărâm de pe care ne tragem. Iar despărțirea s-a petrecut încă de pe vremea când le era împărat Traian. Atunci au pribegit unii încoace, ajungând mai întâi înspre părțile Severinului şi mai apoi ale întregii Oltenii. Să arăți deslușit că cei băjeniți sunt moşii noştri, ai Băsărăbeştilor, deci mai vechi decât orice

[48] Numele vechi al Romei antice, aşa cum e menționat în cronici.

Material cu drept de autor

descălecători de după aceea. Iar pe acel Negru vodă, moştenit din cronicile slavoneşti, îl vei lăsa mai de-o parte, dimpreună cu tălmăcirile cele vechi ale peceții țării, ale cărei însemne ar fi legate de numele său. Să se vadă limpede că nicicând nu s-a aflat în scaunul de din sus de Dunăre vreun copil din flori al unui crai ardelean – precum acel Negru vodă – căruia în pruncie i s-ar fi arătat, ca semn al ursitei, acel corb hoțoman, fur de inele, intrat în herbul neamului. Într-acest chip oricine va înțelege că povestea legată de acea pasăre răpitoare, răstălmăcită de Mihneşti pentru preamărirea semiții lor, ce s-ar îngemăna cu Corvineştii de dincolo de munți, n-are temei. Dimpotrivă, aşa va găsi îndreptățire legenda plăcută nouă, cu vlahul alungat de Traian de la Râm, soației căruia – minune – corbul îi fură inelul, dar – semn al proniei – zburătoarea e săgetată şi inelul se întoarnă în stăpânirea celor în drept. Ori vlahul este moşul celor pribegiți pe tărâmurile de dincolo de Olt, adică al stirpei mele, căreia îi stă de temelie. Deci din zisa întâmplare şi nu din vreuna legată de corvineşti, iubiți Mihneştilor, se trage vechiul însemn şi pecetea Băsărăbeştilor! Deci partea de început trebuie scrisă destul de desluşit şi cu multă băgare de seamă, ca oricine să priceapă că povestea bătrânească a corbului se leagă de neamul nostru, şi e mult mai veche şi altfel înțeleasă decât zic Mihneştii! Iar legat de Negru vodă vei urma pilda acelor învățați monahi de pe la Tismana, care, după câte ştiu, au arătat că cel astfel numit de bucoavne nu e altul decât Radu vodă, care a purtat şi porecla de Negrul. Ori şi acest Radu întâiul e moş de-al nostru, nu de-al altora.

- Aşa voi urma, Măria Ta!

După câteva clipe de gândire Matei vodă mai găsi şi un alt loc unde socoti necesară o potrivire a izvodului după gustul său.

Material cu drept de autor

- E drept că vechile cronici vorbesc că Radu Negrul voievod s-au pogorât dinspre Amlaş şi Făgăraş spre Câmpulung şi că Băsărăbeştii, dimpreună cu toată boierimea de dincolo de Olt, au venit de i s-au închinat! Partea aiasta scoate-o, căci nu poate fi decât o închipuire a vrăjmaşilor noştri, care vor să ne necinstească neamul, căutând a se arăta a fi ei mai aleşi, mai puternici şi mai de seamă. Băsărăbeştii nu s-au închinat nicicând nimănui. Ei au fost şi rămân cea mai veche casă stăpânitoare de pe meleagurile noastre, nu niscai boieri oareşcare! Mărimea şi gloria lor are vechime de veacuri şi nu e îngăduit nici unui grămătic amărât, oricât de învățat s-ar crede, să ne ştirbească bunul renume în temeiul apărării unui aşa zis adevăr al trecutului, chipurile, de el descoperit în cine ştie ce hrisoave sau terfeloage răsuflate. E de neiertat ca o slugă pipernicită, venită de nici unde, care nu a intrat vreodată în cinul celor aleşi, să-şi ia libertatea de a ne învăța cine ne sunt strămoşii şi ce vitejii au împlinit la vremea lor! Adică noi nu ne cunoaştem mai bine decât ea tații, bunicii şi străbunicii, care, cu spada şi cu buzduganul în mână, au croit istoria neamului?! Un străin, şi încă unul de neam prost, să ne desluşească asemenea lucru?! El să ştie mai bine decât cei care suntem scoborâtori ai stirpei, mersul acesteia în lungul vremii? Un fitecine să ne arate de unde şi din cine ne tragem?! Istoria este, la urma-urmei, povestea spiței noastre, şi nu voi răbda ca un simbriaş de mine plătit, care nu se poate ridica la înălțimea falei unei case domnitoare, să înceapă a ne cântări faptele, adică, la drept vorbind, să ajungă să-i judece pe ai mei, ditai boierii de cel dintâi rang, care au făcut cinste țării, fiind mândria ei! Nouă ne sunt cunoscute toate împlinirile mai bine decât oricui, căci le-am trăit şi le-am săvârşit noi înşine! Aşa încât să nu cuteze careva să ne dăscălească asupra lor. Unui amărât de diac îi poate fi îngăduit cel mult să zugrăvească asemenea lucruri, dar numai în măsura în care va fi volnicit din parte-

Material cu drept de autor

ne, iar nu după cum îl îndrumă mintea lui săracă şi proastă! Libertatea pe care şi-o ia pisarul de a scrie orice nu dovedeşte decât că amărâtul a plecat urechea la cleveteala potrivnicilor ce-i avem, cu care încearcă să ne împroaşte!

După un scurt răgaz de tăcere, o luă de la capăt ceva mai îngăduitor:

- Desigur că în lungul atâtor veacuri se vor fi dezlănțuit lupte între feluriți voievozi, unii din neamul meu, alții poate nu; uneori vor fi fost învinşi poate şi moşii noştri, precum se poate să se fi întâmplat în vremea acelui Radu, ce va fi venit din Ardeal. Dar de temenit, ca nişte boieri sărmani, către unul ce se credea stăpânitor de țară, nu a putut-o face nicicând o casă domnitoare care stă la temelia acestui neam şi-a ridicat norodul românesc la ființa sa de azi! Să nu uiți că stirpea din care sunt parte nu s-a ploconit nicicând în fața cuiva!!!

Grămăticul se făcu mic, strivit de greşeala de a fi împrumutat aidoma, fără a le fi pătruns dedesubturile, câteva rânduri din nişte cronici slavoneşti mai vechi. Principele punea mai multă patimă în alcătuirea cronicii sale decât îşi închipuise el.

Nu avea „fire împărătească", cum se spunea despre Vasile vodă Lupu – nesuferitul său potrivnic din Moldova –, adică nu era atins de ispita de a-şi aridica făloşenia la culmi de neatins, nu-l chinuia nevoia de a fi preamărit fără măsură, de a fi lăudat şi linguşit cu stăruință, nu dădea în brânci nici cu huzurul şi risipa. Totuşi un sfert de veac de stăpânire îl făcuse chiar şi pe acest gospodar chibzuit şi cumpătat, aspru dar destoinic, să se molipsească de o anume înfumurare. Copleşit de laude din cele mai deşănțate, de viclene linguşeli strecurate cu osebită îndemnare, de sunătoarele cuvinte de proslăvire ale curtenilor, începuse să se obişnuiască cu aprețuiri de acest soi, să creadă în sinceritatea lor, ba să i se pară chiar de nevoință. Vorbele de preamărire ale acelora

Material cu drept de autor

care-l înconjurau l-au încredințat cu vremea că era ursit să cârmuiască asupra neamului din care făcea parte, că spița sa de casă domnitoare se născuse anume pentru a scoate norodul vlah la lumină. Nemăsuratele tămâieri, obișnuite la orice Curte, îl făcură să-și simtă propria viețuire și fericire una cu viețuirea și fericirea țării și a lăcuitorilor ei, încât ajunsese să creadă că orice supărare care-l atingea nefericește întregul popor. Iar lungul răstimp cât ținuse frâiele stăpânirii nu dusese decât la sporirea unor asemenea credințe, care, așternându-i-se în fundul sufletului ca drojdia pe fundul butoaielor, prinseră o asemenea tărie, încât, dacă cineva ar fi cutezat să nu se gudure în chip mieros pe lângă el, n-ar fi fost numai peste măsură de nedumerit, ci de-a dreptul înciudat, socotind că i se aducea straşnică pângară, întrucât i se pun la îndoială nişte merite şi însuşiri vădite, care nu pot fi şi nu trebuie să fie trecute cu vederea. Iar dacă s-ar fi întâmplat ca ele nu numai să nu-i fie luate în seamă, ci chiar tăgăduite, i-ar fi pricinuit o năprasnică răbufnire de mânie.

Aceste simțăminte se vor aduna cu încetul în sine, așternându-se peste răsfrângerile unei mândrii, a unei încrederi în puterile sale şi a unei dorințe fierbinți de a-şi atinge țelurile, plecări care de bună seamă nu lipsesc nimănui, ci doar ies la vedere în măsuri diferite de la om la om. Preschimbările astfel apărute lămuresc de ce la o vreme voievodul a hotărât să potrivească, prin truda aceluiaşi cumnat dăscălit, vtori logofătul Udrişte Năsturel, chiar stema țării la nevoile casei sale. Iar potriveala se săvârşea încă de prin leatul al 1635-lea de naşterea Domului, adică chiar pe la începutul domniei. Spre pildă într-un molitvenic pre limbă slavonească, scos de sub teasc la acea vreme la Câmpulug, era închipuită noua înfățişare a herbului ungrovlah. Zugrăveala poate că nu era peste măsură de grăitoare prin sine, dar stihurile însoțitoare, anume ticluite de votri logofăt, nu lăsau nici o îndoială asupra înțelesului

Material cu drept de autor

care trebuia dat gravurii. Ele arată că scutul este al „casei prealuminate şi prea-bătrâne, a casei prea-viteazului neam Basarab", iar mai departe lămurea fiecare trăsătură de condei cuprinsă în desen în lumina acestei judecăți. Pavăza închipuia un corb văzut dintr-o parte, purtând o coroană pe cap, care era cuprins din laturi de doi vulturi aşezați ca reazăm. Pe un scut atârnat de gâtul păsării se putea osebi un bărbat aşezat pe un jilț crăiesc, ținând în mână ceva asemănător unei ghioage terminată la capătul de sus cu o măciulie rotundă, mai groasă. Udrişte adăugea în stihurile sale că „jilțul crăiesc" învederează „înălțimea" casei „Basarabilor", iar topuzul „a lui vitejie înfățişează".[49] În sfârşit omul aşezat în mijlocul scutului îl închipuia pe „Basarab prea-viteazul, bărbat cu sceptru, ce nu fără spor pe tron se vede". La drept vorbind, însă, nu era prea limpede cine era acel „Basarab prea-viteazul", căci la acea vreme ştirile despre domnitorul Basarab întâiul, cât şi locul cuvenit lui în cronici, nu erau cunoscute. Sau poate că totuşi se zvonea câte ceva, dar letopiseții de pe atunci se fereau să aducă vorba de un voievod cu asemenea nume, despre care nu prea ştiau ce-ar putea spune şi în ce timpi ar trebui să-l aşeze.

Ori un ochi scrutător poate osebi aici împletirea a însemnelor a două herburi care nu semănau defel între ele; pe de-o parte corbul, pecete îndatinată a Ungrovlahiei, iar pe de alta, scutul banilor olteni – căci ipochimenul care e înfățişat în jilțul crăiesc închipuie la drept vorbind bănia, iar schiptrul său, toiagul banilor.

Judecata în temeiul căreia s-a făcut îngemănarea nu este greu de înțeles. Matei Basarab îşi statornicea năzuințele de domnie mai ales pe Neagoe Basarab, al cărui nepot se credea. Iar învățatul voievod era îndeobşte socotit de neam Craiovesc, căci, prin mama sa, el se înrudea într-adevăr cu

[49] Citatele provin dintr-un text slavon autentic din anul 1635.

Material cu drept de autor

însemnata familie de boieri olteni. Ori stema băniei trecea în ochii oamenilor acelei vremi, drept stema seminției Craioveştilor. Deci dorința de a lega înțelesurile herbului țării de datinile de casă ale neamului Băsărăbesc sunt limpezi!

De altfel nu trebuie uitat că pecetea țării, aşa cum se vede în bucoavnă, va închipui înfățişarea ei aşa cum a fost încuviințată şi folosită de stăpânire pe tot răstimpul domniei lui Matei vodă. Iar mănunchiul grijilor de pe acest tărâm nu întrupa decât o latură a sârguinței sale trudnice de a rupe legenda corbului de numele lui Negru vodă, care, ca fiu al unui crai ardelean, putea fi legat de Corvineşti şi totodată de Mihneşti, care încercau a învedera cu înfocare c-ar fi înrudiți cu cei dintâi.

Purcezând de la scoborârea sa, care ducea în urmă la marele său strămoş, slăvitul Neagoe Basarab şi prin dânsul la cei mai vechi Basarabi, înainte-mergători întemeierii țării, Matei sârguia să pună temei unui adevărat mit al casei domnitoare băsărăbeşti, care a închipuit o văpaie de statornicie a celor de loc şi de dârză împotrivire a domniei şi a neamului față de orice cotropire dinafară. Ori datinile legate de stirpea sa, care se împleteau cu năzuința luptei de neatârnare şi cu mândria de întâi stătător, deveneau un adevărat crez al stăpânirii sale, pe care-l înfățişa semenilor cu osebită fală.

În întreaga urzeală de judecăți pe care o zămislise dimpreună cu arhondologii săi, miezul îl închipuia Neagoe Basarab, care domnise cu mai bine de un veac şi-un sfert mai devreme. El întrupa pentru Matei nu numai o pildă de cârmuitor desăvârşit, vrednic de urmat, ci şi puntea de legătură spre casa băsărăbeştilor, dar totodată şi un mijloc de a întoarce spre sine şi în câştigul său simțămintele de părtăşie ale norodului față de casa domnitoare. Însă sârgul de statornicire a mitului alesei sale obârşii, ca şi neîncetatele

Material cu drept de autor

trimiteri la slăvitul său strămoş, aveau şi partea lor bună, căci dădeau putința de a se croi nişte binevenite datini istorice şi cărturăreşti. Cu toată afundarea lor în străvechi prejudețe, uneori prea mărginite şi înrădăcinate în împietrite obiceie de altă dată, lăsate din bătrâni, aveau meritul de a da vlagă şi un chip nou faptelor de preț ale trecutului celor de loc şi de a ține trează şi a creşte o suflare de gândire şi simțire românească de sine-stătătoare, care a devenit un reazem al luptei pentru păstrarea ființei neamului vlah, întărindu-l sufleteşte într-atât încât a putut sta împotrivă tuturor vitregiilor ce-au măturat meleagurile strămoşeşti în veacurile ce-au urmat.

Aceleaşi imbolduri de fală, hrănite de neîntreruptele laude, linguşeli şi preamăriri ale slugarnicilor curteni, l-au făcut să dorească cu înfocare o cronică a sa, care să-i preamărească domnia şi să-i aşeze seminția pe o culme de slavă. Se simțea ca un bătrân înțelept, care are a împărtăşi bogata sa învățătură de viață urmaşilor, o învățătură prețioasă care nu trebuie uitată. Apoi însăşi faptele sale alcătuiau o fărâmă din trecutul neamului, iar a le lăsa de-o parte, nebăgate în seamă, însemna să-i fie jefuită propria istorie şi să-i fie ascunsă plămada firii. Urmaşii vor voi şi vor trebui să-i cunoască înfăptuirile, să se mândrească cu ele şi este o datorie sfântă față de ei, să pună ca ele să fie aşternute cu grijă pe hârtie. Se cuvenea să nu răpească viitorimii prilejul de a-i apreți înțelepciunea şi chibzuința, de a se hrăni din pilda împlinirilor sale fără de asemănare.

Dar cronica era nu numai un prilej de a dobândi un loc în aducerea aminte a viitorimii, de a-şi pune de-o parte o glavă în letopisețul neamului, un prilej de a-şi plăsmui chipul după gustul său în ochii urmaşilor, ci totodată un prilej de răfuială cu potrivnicii, întrupați cu deosebire de scoborâtorii lui Mihnea vodă cel Rău. Putea să aştearnă vălul uitării asupra lor, să le batjocorească şi să le stârpească

Material cu drept de autor

amintirea şi meritele, să-i împingă la marginea istoriei, lărgind în aceeaşi măsură câmpul împlinirilor sale şi ale stirpei din care făcea parte. Era un prilej de a-şi face ascultată şi în viitorime voința, aşa cum ştiuse să şi-o facă cunoscută cât era în viață, vreme de aproape un sfert de veac.

Cum principele îşi întemeia drepturile de stăpânire în primul rând pe Neagoe Basarab, din care de altfel îşi făurise o pildă de desăvârşire, ceru să i se citească partea cronicii care-i oglindea vremea. Grămăticul auzise de prețuirea deosebită pe care Matei vodă i-o purta cârmuitorului de odinioară, pe care-l socotea a-i fi fost bunic; de altfel chiar şi cumnatul domnitorului îi atrăsese anume luarea aminte asupra acestui lucru, aşa încât se trudise să lărgească cuvenita parte pe cât se pricepu de mult. Pentru a scoate la iveală grija deosebită arătate rândurilor închinate măritului voievod cărturar, ținu să vină cu unele lămuriri ajutătoare:

- Intru zugrăvirea slăvitului strămoş al Măriei Tale, am urmat atât cele mărturisite în scrierea lui Gavriil Protul despre viața patriarhului Nifon, de curând tălmăcită pre limba noastră prin sârguința Luminăției sale, logofătul Udrişte, cât şi cele povestite de vechile anale slavoneşti.

Omul nu mințea când mărturisea că ar fi cercetat ştirile din mai multe scrieri. Numai că, mai puțin încrezător în darul său într-ale scrisului, nu cutezase să împletească cele aflate din diferite izvoare într-o singură povestire curgătoare, pe deplin închegată, ci se mărginise să le lipească laolaltă, punând alături crâmpeiele scoase din bucoavnele folosite, fără a face o prea temeinică legătură între ele. Cele istorisite înfățişau de aceea nişte frângeri supărătoare ale cursului lor, cât şi unele repetiții pe cât de netrebuitoare pe atât de neîndreptățite. Voievodul nu cârti totuşi la auzul lor, căci numele lui Gavriil Protul îi trezea o mai mare prețuire decât cel al grămăticului, încât i se păru

Material cu drept de autor

nepotrivit ca să fie lăsate de-o parte rândurile celui dintâi, în câştigul acelora zămislite de scribul din fața sa, care puteau fi mai puțin izbutite. E drept însă că nici la întregirile pe care le aduceau analele n-ar fi voit să renunțe, încât se învoi cu cârpirea laolaltă a unor frânturi luate la nimereală din locuri felurite, în ciuda cusururilor de nelipsit, pe care le avea un izvod astfel încropit. De altfel, prin istorisirea de mai multe ori a aceloraşi fapte, se putea naşte părerea că acestea sunt mult mai multe decât erau cu adevărat şi se vădeau totodată marile asemănări dintre împlinirile iubitului său strămoş, a cărui laudă îi stârnea pe drept cuvânt simțăminte de mândrie, şi propriile sale înfăptuiri. Se vedea astfel că ctitoriile strămoşeşti le vesteau pe ale sale, atât cele din țară, cât şi cele de la Muntele Athos, că îndeletnicirile cărturăreşti şi politiceşti strămoşeşti şi felurite alte meşterii le ştiriceau pe cele săvârşite de el. Astfel glava închinată străbunului său slăvit prevestea cuprinsul acelora care urmau a se scrie despre sine. Zugrăvind desăvârşirea domniei şi faptelor înaintaşului, pregătea preamărirea stăpânirii şi împlinirilor sale.

Din păcate partea de sfârşit a letopisețului, care istorisea întâmplările din urmă, trăite atât de domn, cât şi de cronicarul său, nu era încă nici măcar începută. Filele de încheiere erau de altfel mult mai greu de înfiripat decât cele dinainte, pisarului lipsindu-i alte izvoade din care să împrumute ştiri gata prinse în vorbe. Aici intra în joc mai ales îndemnarea cu care era dăruit de fire şi meşteşugul într-ale povestitului învățat mai apoi. De altfel înjghebarea încheierii era destul de anevoioasă şi din pricină că trebuiau istorisite tulburările din ultima vreme, care atingeau culmea cu încercările otrăvire a principelui, lucruri greu de înfățişat în aşa chip încât să nu-l supere pe cel căruia îi era menită bucoavna. Ele trebuiau temeinic aduse din condei, încât felul de a le zugrăvi şi îndreptăți să-i fie pe plac.

Material cu drept de autor

Înțelegând cât de gingaşă este istorisirea unor întâmplări atât de puțin plăcute, voievodul socoti că este mai nimerit să-i dea unele îndrumări desluşitoare:

- Să oglindeşti în toată amănunțimea zilele domniei mele, scoțând la vedere pildele celor înfăptuite de mine şi toată sârguința ce-am arătat-o pentru binele țărişoarei noastre. Să mă arăți cum am fost dârz şi neînduplecat, neclintit dar drept.

Deodată răbufni în el ura împotriva atâtor uneltitori şi răzvrătiți, care – după ani îndelungați de linişte – răsăriseră pe neaşteptate, încă din primăvară, asemeni unor ciuperci otrăvite.

- Dar să nu mi-i treci la răboj pe aceşti boieri netrebnici ce s-au aciuiat la Curtea mea spre a muşca mâna care-i hrăneşte. Apoi să înşiri războaiele mele. Să arăți cum am înfruntat vrăjmaşul, fără să-mi tremure mâna, până la o vârstă la care alții se înturnau la ale copilăriei.

- Voi încerca să le zugrăvesc, deşi îmi va fi nespus de greu să prind asemenea fapte mărețe în vorbele smerite şi sărace ce pot ieşi din pana unui neînsemnat condeier ca mine! se căină linguşitor slujitorul.

Asemenea tainice povățuiri se petrecură zile la rând, umplând domnului săptămânile de sfârşit ale lunii lui secerar. Lungimea lor îl duseră la desperare de câteva ori pe vel vistiernicul Bunea Vâlcu Grădişteanu, care se vedea împiedicat să intre, după voie, la principe. Într-una din zile nu-şi putu înăbuşi furia şi nemulțumit răbufni față de vel vornicul Preda Brâncoveanu:

- Țara arde şi baba se piaptănă! Totul se scufundă, noi ne perpelim în tinzile palatului ca să mai smulgem acestor clipe de restrişte o putință de mântuire, iar el e prins de damblaua înveşnicirii minunatelor sale înfăptuiri de pe vremea bunicilor! Dacă nu i-o trece repede şi nu va lua din nou frânele cârmuirii în mână, o să dispară şi el şi toate

Material cu drept de autor

măreţiile astea cu care se laudă! Apoi mai mare râsul! Vrea o cronică a sa, dar el ştie a cerceta bucoavnele mai mult pe dinafară decât pe dinăuntru! Şi nu-i îndeajuns atât! În vreme ce noi nu ştim pe unde să ne ascundem de primejdia războiului care ne paşte, lui, deşi cu un picior în groapă, îi arde de vânătoare! Cred c-ai aflat-o şi pe asta! Şi din câte-mi dau seama, năstruşnicia asta nu e scoasă din capul său, ci dintr-altă minte luminată, aceea a vel spătarului!

- E tare greu să judeci un om! rosti cu înfrânare filozoficească vel vornicul Preda, care nu voia să se lunece pe făgaşul cârtelilor veninoase ale celuilalt, deşi în sinea sa şi el socotea că nu e bine aleasă clipa pentru a-şi proslăvi domnia.

- Uneori este foarte anevoie să cumpăneşti asupra unei singure fapte omeneşti şi să osebeşti în ea binele de rău, cinstea de necinste, dreptatea de nedreptate, zădărnicia de cele trainice şi dăinuitoare, oftă el într-o doară, ca să nu se vadă silit să dea un răspuns limpede şi răspicat. Ori omul nu este o faptă, ci un purcoi întreg de făptuiri din cele mai felurite şi mai contrazicătoare...

- Purcoi? Sau mai degrabă hazna? stărui cu subînţeles vistierul, dând cuvântului din urmă unul din înţelesurile sale cele mai urâte.

- Fie şi hazna de lături, deşi n-o fi pentru toţi aşa! Ori dacă o faptă singură n-o poţi cântări uşor, dar atunci cum să cântăreşti mii sau zeci de mii, dintre care peste multe s-a aşternut praful uitării? Şi chiar de le-ai putea drămui preţul la toate, luându-le pe rând, tot nu ştii mare lucru despre împlinitorul lor, căci desigur vei găsi unele bune, altele rele, unele albe, altele negre. Atunci după care dintre ele îl judeci?! După cele albe, după cele negre? După cele care sunt în număr mai mare? Dar dacă cele mai puţine sunt mai însemnate? Şi oricât le-ai măsura şi le-ai întoarce pe toate feţele, vei vedea că nu le poţi da de cap. Unii vor zice că

Material cu drept de autor

chipul celui cercetat e alb, alții, că-i negru, fiecare văzându-l în felul său… Şi cine poate şti unde-i deplinul adevăr …

- Îți spun eu! La aceia care nu văd lucrurile nici alb şi nici negru, ci cenuşiu!

- Oare?!

Dar în ciuda clevetelilor, gătirile pentru marea vânătoare domnească se urmau fără curmare şi se întețeau pe măsură ce zilele se scurgeau. Fuseseră chemați oştenii de prin județe, fuseseră poftiți boierii – chiar şi o seamă de mazili; ba fuseseră vestiți chiar fruntaşii plăieşilor şi moşnenilor din satele de sub munte pe unde urma să se desfăşoare vânătoarea, pentru a griji locul, pentru a orândui trâmbele de gonaci, pentru a dibui ascunzişurile în care se adăpostea vânatul. Buluceala din cetatea de scaun creştea ceas de ceas. Mulțime de căruțe se scurgea spre marele târg, aducând boierilor veşmintele şi sculele trebuitoare, atât lor, cât şi slujitorilor lor. Hanurile mişunau, alişverişurile de tot soiul mergeau din plin, dar cu deosebire înflorea negoțul. Prețul unui pat, unde să-ți poți petrece noaptea, crescuse dincolo de orice închipuire, dar chiar şi aşa era peste măsură de greu ca să găseşti o gazdă.

Mulți, mai ales aceia cu mai puțină dare de mână, cât şi oştenii de rând nici nu se mai străduiau să caute adăpost în târg. Înțelegând zădărnicia unei asemenea sârguințe, ei îşi întinseră corturile lor pestrițe pe câmpul de dincolo de întăriturile oraşului, mai ales prin apropierea porților. Aceasta prilejui o seamă de gâlcevi cu târgoveții, căci străinii, aciuiați în taberele încropite la repezeală, nu se mulțumeau să se aşeze numai pe izlazuri, ci treceau de marginile lor, stricând holdele din vecinătate, care nu apucaseră să fie secerate. Agia, înştiințată, avea temeinic de furcă pentru a preîntâmpina bătăile, adesea isprăvite cu jertfe, întrucât se ajungea adesea la folosirea cuțitelor şi a jungherelor.

Material cu drept de autor

Pe ulițe era o asemenea înghesuială încât harabalele îşi croiau cu greu drum. Oamenii dădeau năvală, nu se fereau în lături şi nici n-ar fi putut-o face, fiind împinşi de alții din spate. Caii, deveniți mai sperioşi când se vedeau năpădiți de mulțimea trecătorilor, se ridicau în două picioare, lăsându-se cu greu stăpâniți de vizitii, spre spaima celor din preajmă. Nu se mai putea ține seamă de rang şi de fală. Veliții se vedeau amestecați cu prostimea de rând, pomenindu-se îmbrânciți laolaltă cu slugile şi copiii de casă care-i înconjurau şi care nu le puteau chezăşui oblăduirea, căci adesea însoțitorii se împotmoleau în gloată, neizbutind să se strecoare odată cu întreaga ceată. Femeile care se socoteau mai alese nici nu mai cutezau să scoată capul din casă, pe ulițe aflându-se numai podanele sau o seamă dintre târgovețe, care, mai guralive, mai curioase şi doritoare de bârfă fiind, nu se puteau stăpâni într-atât încât să nu iasă în lume după culesul de noutăți. În schimb borfaşii se simțeau ca la ei acasă. Invălmăşeala, mulțimea de străini în mijlocul căreia îşi puteau pierde uşor urma, le slujea de minune. Mai ales hoții de buzunare se înmulțiseră peste măsură, meşteşugul lor cunoscând o nemăsurată înflorire.

Curtea Domnească mişuna şi ea de lume. Olăcari şi crainici intrau şi ieşeau fără întrerupere. Slugile, cu frânghii, plase, arcuri, sulițe, săbii, spade, şei şi multe altele în brațe, alergau de colo-colo, ciocnindu-se unele de altele. Erau grăbite să curețe feluritele unelte de vânătoare, să le ungă, să le facă să strălucească. În ogrăzile din dos se cercetau, se alegeau şi se împodobeau caii. În cuşti anume sau în îngrădituri, erau închişi ogarii şi copoii, mulți aduşi de pe la moşii. Aceştia lătrau, mârâiau, se muşcau, schelălăiau, iscând o larmă de nedescris, care răzbătea până peste câteva ulițe mai încolo. Zarva din ograda acareturilor era atât de mare, încât, în ciuda zidurilor groase ale palatului, răsunetul ei năvălea până în spătăria mare şi în iatacul domnesc.

Material cu drept de autor

La răstimpi din ce în ce mai scurți – pe măsură ce gătirile înaintau – foiala mulțimii se domolea câteva clipe, la auzul tobelor crainicilor domneşti. Era o linişte grea, care trepăda de răsuflarea gâfâindă a gloatei. După citirea poruncilor – din pricina sporovăielilor iscate pe marginea celor auzite –, ulițele şi piețele răbufneau într-un freamăt şi o învolburare şi mai aprigă.

Dacă localnicii se obişnuiseră cu asemenea obiceiuri princiare, desigur că unui străin ditai desfăşurare de puternicie i s-ar fi părut mai degrabă semnul unor gătiri de război, nu al unei petreceri paşnice, pe cât de nevinovate, pe atât de învoioşitoare.

Diicu era încântat de mersul gătirilor. Era nespus de mulțumit în primul rând de sine ca ispravnic al tocmelilor, dar şi de putința de a-şi dovedi grozavele însuşiri de vânător. Trăia clipe de nespusă plăcere şi bucurie şi ar fi dorit ca ele să țină cât mai mult. Beția fericirii de care era cuprins îl făcea îngăduitor, înțelegător şi mărinimos, încât vedea în culori nespus de luminoase tot ce se petrecea în juru-i. În astfel de răstimpi de încântare, vel spătarul, din dorința de a dovedi rostul şi însemnătatea deosebită a vânătorii, va mărturisi în auzul boierilor:

- Vom avea un grozav prilej de împăcare şi de înfrățire de obşte. Cuprinşi de desfătările vânatului, vom uita de duşmănii şi de urzeli şi ni se vor deschide punți nu numai spre inimile prietenilor, ci şi ale neprietenilor noştri. Ne vom întâlni şi vom sta alături fără osebire de simțăminte şi de ranguri, ne vom iubi şi prețui după meritele fireşti ce le vădeşte fiecare, uitând de prejudețe, de pizme şi vrăjmăşii. Eu însumi sunt hotărât să fac începutul întru aceasta şi mă leg, cu inimă curată, să-i iert pe toți cei care m-au duşmănit, care mi-au stat împotrivă, sau mi-au făcut rău. Voi să uit tot trecutul şi să purced, laolaltă cu ceilalți, la înfăptuirea unui

Material cu drept de autor

ev nou în viața țării: evul îngemănării de cuget şi suflet a tuturor acelora care vom fi de față!

Sforăitoarea-i spovedanie fusese făcută fără vreun gând ascuns, cuvintele şi făgăduielile fuseseră aruncate fără a cugeta prea mult asupra lor, dintr-o searbădă dorință de a se grozăvi. Era deci un şirag vorbe însăilat doar de ochii lumii, de neluat în seamă şi fără vreo tâlc ascuns, care să işte bănuieli sau temeri. Totuşi oricât de ciudat ar putea părea, ele atraseră întreaga luare aminte asupra lor, iscând cleveteli cu urmări din cele mai adânci şi mai neaşteptate, în izbitoare osebire față cu lipsa de însemnătate a socotințelor care le stăteau la temelie. Cum asemenea sporovăieli se stârniră chiar între apropiații pe deplin credincioşi principelui şi spătarului, ne putem închipui cum răbufniră potrivnicii lor ascunşi sau cunoscuți!

O pildă poate fi grăitoare. Astfel într-o zi vel logofătul se arătă prielnic spuselor marelui spătar, arătând că „în sfârşit pare-se că se întoarnă cu picioarele pe pământ şi-şi dă seama câtă nevoie are de noi. Dacă încercarea de împăcare izbuteşte, stăpânirea e izbăvită, iar lui Diicu îi e chezăşuit scaunul domnesc." La vorbele sale binevoitoare, părtaşul la taifas, care nu era altul decât noul mare vistiernic Bunea Vâlcu Grădişteanu, se arătă nu numai neîncrezător, ci de-a dreptul bănuitor:

- Oare spătarul o voi cu adevărat să se ajungă la o împăcare de obşte, aşa cum zice?! Ar fi bine ca să fie aşa, dar după câte îl cunosc nu te poți încrede în zisele sale, mai ales când sunt ciudat de mărinimoase. Mă vei bănui ca fiind neprieten al său, dar încearcă şi domnia ta să-ți aminteşti de câte ori n-a atras prin făgăduieli ademenitoare pe cei pe care-i socotea potrivnici cu gând de a-i nimici, iar nu cu acela de a-i ierta şi de a căuta o cale de împăcare cu ei! De altfel mânuielile de acest fel sunt folosite de orice tiran

Material cu drept de autor

pentru a băga spaima în cei din jur spre a-i putea ține sub înrâurirea sa.

Iar după o scurtă întrerupere, în răstimpul căreia privi prevăzător în jur, adăugi:

- Ori, pentru un uneltitor perfid, o vânătoare mi se pare nu un prilej de fericită „împăcare" şi „iubire", ci unul grozav de a-i nimici pe toți aceia pe care-i socoteşte stânjenitori. Istoria păstrează destule pilde de acest fel. Câte vânători nu s-au sfârşit cu o nenorocire care a lovit pe unii dintre părtaşi, care de bună seamă s-au şi pristăvit de pe urma năpastei. Dar culmea era că se nimereau a fi taman unii dintre cei neplăcuți stăpânirii, fiind ajunşi la prigoană. Ori se găsesc întotdeauna la îndemână o săgeată „rătăcită", un plumb „răzlețit", un mistreț rănit şi furios, „scăpat din plasă", o râpă cu buza lunecoasă, sau un pârâiaş cu apa până la glezne, în care te îneci totuşi, căci te apucă amețeala tocmai când te-ai aplecat asupra undelor ca să le sorbi. Ori Diicu, precum singur mărturiseşte, vrea să dobândească scaunul. Şi sunt încredințat că-şi dă şi el seama că îşi poate atinge mai sigur țelul, nu smulgând boierilor o mărturisire de priință, spusă din vârful buzelor, ci retezând fără cruțare capetele împotrivitoare. Nu de alta, dar plecările tiraniceşti nu-i prea lipsesc!

- N-aş prea crede că ar îndrăzni măcar să gândească la asemenea ispravă! oftă cu îndoială logofătul. De altfel de față va fi şi domnul legiuit, ceea ce va împiedica făptuirea vreunei silnicii...

- Nu fi atât de sigur că Măria Sa ne va sluji de pavăză. Diicu s-a dovedit crâncen, necumpătat, pizmaş şi răzbunător, şi nu de puține ori nu s-a putut stăpâni, înăbuşindu-şi cusururile şi patimile, chiar şi atunci când de față era voievodul, iar acesta a trebuit să-i înghită nazurile şi să i le acopere, ca să nu-i surpe renumele de urmaş la coroană, chiar dacă împrejurările îl întinau şi pe el, nu

Material cu drept de autor

numai pe spătar. Aşa că, chiar de va lua parte şi vodă, n-ar fi nimic nou, dacă, Diicu i-ar nesocoti din nou fiinţa, pentru a-şi face poftele. Oricum, eu unul presimt că se va întâmpla o nenorocire, cu atât mai mult cu cât mă îndoiesc că principele îşi va putea îngădui să vină la vânătoare. Şi chiar dacă va veni, va fi doar o apariţie stihinică, ca o nălucitură, închipuită nu de fiinţa sa, care s-ar mişca printre noi, ci de un cort, cel princiar, de supt pânzele căruia nu va putea ieşi decât rezemat de paici, ca să vadă ce-l mult, la urmă, bogăţia prăzii dobândite. Atunci cine să-i stea împotrivă lui Diicu, ca să-l potolească?! De altfel ţi-aş aminti o înşelătorie de care obişnuit se slujesc toţi tiranii înainte de un măcel: fac făgăduieli de împăcare şi aprinse mărturisiri de dragoste tocmai viitoarelor jertfe pentru a le adormi simţul de prevedere... Şi oare nu întrevezi nici un soi de asemănare? zise cu înţeles vistiernicul, îndrumând spre cele mai întunecate gânduri.

Descumpănit, logofătul Radu Cocorăscu tăcu, nemaiştiind ce să ia de bun şi ce nu din judecăţile celuilalt. „Oare vistiernicul nu întrece cumva măsura zugrăvind asemenea primejdii?!" se întrebă el şovăitor. Cum bătrânul tăcu încurcat, Bunea Grădişteanu se grăbi să se întoarne la judecăţile de mai-nainte:

- Culmea este că nici nu poţi bănui măcar cine sunt aceia care i-ar putea cădea jertfă. Diicu e plăcut de prea puţini şi place pe şi mai puţini... De iubire nu cred că poate fi vorba de nici o parte. De aceea e greu de ghicit asupra cui va cădea năpasta, care vor fi socotiţi cei cu deosebire primejdioşi. Totul va atârna de o toană de-o clipă a lui Diicu sau de vreo vorbă veninoasă aruncată de vreunul din şleahta care-l împresoară! Eu însumi mă tem. Dacă voievodul nu va putea merge, voi face tot ce-mi stă în puteri ca să spăl şi eu putina. Dacă nu voi izbuti, voi lua toate măsurile către care

Material cu drept de autor

mă îndrumă prevederea, oricât de năroade ar părea în ochii lumii.

- Nu pot să cred că Diicu şi-ar îngădui să meargă atât de departe! repetă din nou logofătul, deşi parcă pătruns de un început nedesluşit de îndoială.

Deşi o tăgăduia chiar faţă de sine, teama îi pătrunsese totuşi în suflet şi i se încuibă tot mai adânc în minte, încât, deşi îşi tot zicea că e cu neputinţă să fi fost pus la cale un măcel, credea tot mai puţin în cugetările sale paşnice. O voce mai afundă, răsunet ascuns al profeţiilor vistiernicului, îi aduse aminte că, în temeiul felului său nepărtinitor de a fi, nu încuviinţase în mai multe rânduri unele fapte ale spătarului atunci când socotise că ele nu erau tocmai vrednice, ba chiar înrâurise divanul în statornicirea unor hotărâri care-i erau potrivnice. Deci nu putea nădăjdui să fie văzut cu ochi prea buni de către cei din jurul lui Diicu... Cu încetul grija i se înfipse în minte ca un cui. Vorbele vistiernicului îşi dădeau roadele: dospeau. In aceeaşi seară chemă două slugi de încredere şi le ceru ca din dimineaţa următoare să-l păzească clipă de clipă, fără să-l scape din ochi. Nu le desluşi însă dinspre ce parte îl pândeşte primejdia, ci se mulţumi cu o lămurire dată de mântuială: i-ar fi ajuns la ureche că cineva i-a pus gând rău. De altfel, chiar de a doua zi, îmbrăcă pe sub veşminte o cămaşă de zale. Dacă o fi ca bănuielile vistiernicului să se adevereasca, era cât de cât pus la adăpost, iar dacă se vor dovedi neîntemeiate, truda făcută nu era atât de mare încât să nu se îndreptăţească, căci la urma-urmei era mai înţelept să-şi piardă vreme cu o treabă zadarnică şi nefolositoare, decât o să se pomenească pe cap cu o nenorocire nimicitoare, care să-i aducă pieirea.

Timpul trecu repede şi sosi şi mult aşteptata dimineaţă a plecării. Vânătoarea era plănuită să se desfăşoare undeva prin pădurile de sub munte, alaiul

Material cu drept de autor

urmând ca atare să plece pe drumul Câmpulungului, abătându-se apoi pe aproape de Rucăr spre o poieniță unde fusese statornicit locul de tabără. Cum domnul hotărî să ia şi el parte la călătorie, solemnitățile trebuiră tocmite cu o pohfală cu totul osebită.

Convoiul porni de la palat înjghebat după canoanele cele mai straşnice ale rânduielilor de Curte. În frunte, deschizând alaiul, umblau alergătorii domneşti, urmați îndeaproape de mai multe trupuri de călăreți, fiecare având în față steagul şi căpitanii. Mai apoi veneau caii de călărie princiari şi prapurii domneşti, iar după aceea la oarece depărtare, spre a atrage luarea aminte asupră-i, păşea marele spătar Diicu din Buiceşti, în căderea sa de urmaş legiuit la scaun. Era încălărat pe un bidiviu alb ca spuma laptelui, la fel de mândru ca şi stăpânul care şedea țeapăn în şa.

În sfârşit, străjuită din laturi de un şirag de paici călări, se prelingea lin careta princiară, largă, încăpătoare, strălucitoare, cu herbeul țării zugrăvit pe obloanele din părți; scutul pe care era închipuit, cât şi stâlpii din colțuri, ciopliți astfel încât să pară răsuciți, erau auriți; la ea erau înhămați opt harmăsari albi, al căror tacâm, de la căpăstru până la trăgători, era împodobit cu mulțime de catarame suflate cu aur.

Partea lăuntrică, umbroasă, era căptuşită cu piele de culoarea ghindei coapte, bătută din loc în loc cu ținte al căror cap era şi el aurit. Perdelele erau anume date de-o parte, încât, în străfulgerarea clipei cât rădvanul trecea prin dreptul lor, curioşii să-l poată zări în fugă pe domn. Iar în cetatea de scaun aceştia nu lipseau; târgoveții se înghesuiau pe laturile ulițelor şi în piețe, urcându-se ades chiar pe garduri şi pe acoperişuri, ca să poată privi de la înălțime strălucirea fălosului alai.

Ochii tuturor erau atraşi cu deosebire de butca princiară, luarea aminte fiindu-le iscată atât de măreția

Material cu drept de autor

făloasă a caretei – pe care târgoviştenii mai avuseseră totuşi prilejul să-o vadă –, cât mai ales de fiinţa celuia care şedea netulburat şi senin pe lavița din spate. Umblaseră tot felul de zvonuri contrazicătoare pe seama sa în ultimele luni; astfel, dacă dimineața, când lumea se trezea, se auzea că voievodul s-ar fi înzdrăvenit, spre prânz se spunea că, dimpotrivă, s-a stins de câteva zile din viață, dar că, în temeiul unor înalte socotințe ale cârmuirii, se ascunde adevărul; iar câteva ceasuri mai târziu se răspândea ştirea că „fizicul" princiar abia ieşise de la Curte, după ce l-a căutat de sănătate. Era deci dovada de netăgăduit că este încă în viață, dar că zace. În sfârşit, spre seară, alții se lăudau că l-au zărit plimbându-se în ceardacul din spatele palatului domnesc. Ce se putea deci crede din toate cele însăilate?! Nimic! Îndoielile hrăniseră din plin curiozitatea mulțimilor, încât era de înțeles patima cu care privitorii țineau să-l zărească pe întâistătătorul lor.

Iscarea curiozității fusese întrevăzută, de aceea se luaseră toate măsurile cuvenite spre a-i răspunde. Principele primise de la „fizicul" său fierturi liniştitoare ca să poată privi tihnit şi zâmbitor în jur, arătând lumii o înfățişare gătită după tiparul obişnuit unor astfel de împrejurări. Noul bărbier îl unsese cu sulemeneli alese, în care amestecase pulbere stacojie de cârmâz[50], pentru a ascunde gălbejeala nesănătoasă a feței, cât şi obrajii căzuți şi subțiați. Ca urmare a atâtor gătiri, chipul său, – mai bine zis, obrăzarul zugrăvit care-l acoperea –, apărea privitorilor, spre uimirea lor, rumen, proaspăt şi de o seninătate cerească, nimic deci în măsură să îndreptățească clevetelile rău-prevestitoare aflate în gura lumii. Înmărmurirea nu cunoştea margini.

Din înălțimea măreției sale, domnitorul rămânea o ființă de nepătruns, cu totul neatins de ieşirile de curiozitate, nedumerire şi înmărmurire ale gloatelor şi a urletelor de tot

[50] Carmin.

Material cu drept de autor

felul, care le însoțeau. Prea puțini băgaseră de seamă – necunoscându-i – că, între paicii care grijeau de straja caretei, erau amestecați şi „fizicul" princiar şi noul bărbier, gata să sară în ajutorul stăpânului lor la nevoie. Ori stăruitoarea lor apropiere, în strânsa vecinătate a voievodului, tăgăduia semnele de sănătate înfloritoare pe care obrazul le înfățişa lumii.

În urmă călăreau divaniții de întâiul rang, apoi se înşirau sfetnicii mici şi mijlocii, cărora li se adăugau alți curteni mai mărunți şi o seamă de mazili. Apoi păşea în pas fălos meterhaneaua, care lărmuia cu atâta înverşunare, încât cei din alai nu se mai puteau înțelege între ei. Convoiul se încheia cu mulțime de slugi domneşti şi boiereşti înarmate, călare sau pedestre, amestecându-se printre căruțele cu sculele de vânătoare şi cu tainurile de hrană, şi printre ogărarii şi copierii cu haitele lor de câini, sau cu grăjdarii şi zecile de cai de înlocuire, purtați de căpăstru. În sfârşit, în coadă rămaseră negustorii şi alți poporeni care avuseseră cinstea de a fi fost îngăduiți în alai.

Era o zi zăpuşitoare, uscată şi prăfoasă. Veşmintele cerute de rânduielile Curții erau pe cât de strălucitoare, pe atât de stânjenitoare pe o asemenea vreme. Aleasa boierime de cel mai înalt rang era lac de năduşeală, îmbelşugatul nor de praf stârnit în răstimpul mersului năclăindu-le la toți părul, sprâncenele, obrajii. Totuşi trebuiau să rămână țepeni şi falnici în fața mulțimii de gură-cască prinşi de minunare la vederea măreției straielor lor sclipitoare.

Alaiul se scurgea greu din cauza ulițelor înguste şi întortocheate şi pe deasupra pline de curioşi. Adesea convoiul era silit să încetinească, sau chiar să se oprească; abia după ce scăpă în câmp prin Poarta Câmpulungului, caii putură porni în treapăd mărunt, ceea ce frământă puțin văzduhul, stârnind o boare abia simțită, care-i mai răcori

Material cu drept de autor

întrucâtva pe cei plecați în călătorie, încât putură răsufla uşurați.

Praful stârnit de steagurile de călărime din fruntea lungului alai devenea tot mai gros şi se revărsa din plin în careta domnului. Fură trase perdelele. Din păcate acestea nu-i puteau opri năvala, dar în schimb, zăgăzuind orice pală, împiedicau ieşirea sa, pâcla prăfoasă ajungând astfel mai greu de îndurat înăuntru, decât afară. Matei Basarab simțea că se înăbuşe în norul de pulbere fină, devenit aproape de nepătruns cu vederea.

Câteva porunci scurte şi convoiul se opri. Trupurile de călăreți din față se despicară, trecând de o parte şi de alta a şleahului. Pe făgaşul astfel deschis, butca domnească trecu în frunte şiragului de călători; astfel se strica rânduiala, straşnic statornicită de canoanele vieții de Curte, ştirbind măreața strălucire a alaiului, dar voia lui Matei vodă nu putea fi nesocotită. Însuşi purtătorii prapurilor şi moştenitorul princiar, călcând datina, trecură în dosul rădvanului. Abia în spatele lor fură îngăduiți marii boieri, iar mai apoi cei de rangul al doilea. După împrospătarea şi limpezirea aerului din lăuntrul caretei se dădu semnul de repornire.

*

Lumea era veselă, zgomotoasă, nerăbdătoare să guste neastâmpărul şi fiorul plăcerilor care i se făgăduiau. Numai vel vistiernicul Bunea Vâlcu Grădişteanu călărea tăcut şi întunecat. Cum domnitorul lua el însuşi parte la vânătoare nu putu să lipsească, aşa cum îşi făcuse dintru început socoteala. Dar, îşi luase toate măsurile de prevedere. Nu încuviința în nici un chip rostuirea petrecerii, pe de-o parte din pricina îngrijorării trezite în sufletul său de teama unor uneltiri ale vel spătarului, iar pe de alta datorită

Material cu drept de autor

amenințărilor care veneau de dincolo de hotare. Acestea din urmă, după părerea sa, s-ar fi cuvenit să îndrume stăpânirea spre săvârşirea unor treburi mai serioase. „Țara arde şi baba se piaptănă!", bombănea el în gând – ca pe un stih neschimbător – a nu se ştie a câtă oară.

Gloata rămase departe în urmă, înmărmurită de revărsarea strălucirii aurului, a pietrelor scumpe, a catifelelor şi atlazurilor lucitoare, a blănurilor prețioase, a cailor scumpi. Era o lume de basm, care nu putea trezi decât o nețărmurită pizmă. Dar numai un ochi uşuratic şi pripit vedea în priveliştea gloatei năucite icoana unei desăvârşite împăciuiri de obşte, care i-ar înfrăți pe toți dincolo de stările din care făceau parte. Asemenea unire era doar rodul închipuirii unor minți înfierbântate din rândurile alaiului, care socoteau că fericirea şi bunăstarea lor aduce mulțumire întregii lumi!

Scormonind însă puțin în adâncimea celor scoase la iveală de scurgerea alaiului pe ulițe, neprihănirea căutată a privelii începea să se păteze. Chiar numai câteva dintre sfaturile avute de voievod în seara de dinaintea plecării puteau scoate la vedere arama ce se ascundea sub pavăza de fală şi bogăție, dincolo de care se adăpostea sfruntător cinul celor de neam. Mai întâi fu chemat noul agă, un anume Buliga Lupu, care până de curând nu avusese decât rang de mare căpitan de dărăbani, dar care era prețuit ca bun cunoscător al oştenilor care erau de slujbă la Curte.

- Jupâne agă, îi ceru domnitorul, să faci bine să-mi alegi – pentru zilele următoare, cât vom lipsi din târg – o strajă dintre oamenii cei mai de încredere, care să fie trup şi suflet pentru mine. Nimeni să nu poată trece de ei, decât numai cu învoirea mea! De asemeni o altă caraulă – tot din oameni aleşi, pentru care să poți răspunde cu capul – va păzi palatul cât vom fi plecați. Le vei desluşi că în lipsa noastră

Material cu drept de autor

nu e îngăduit nimănui ca să intre, ori să iasă din Curte! Cei care nu se supun vor fi împuşcaţi pe loc, orice rang ar avea!

Mai apoi le porunci vornicului şi armaşului:

- Să-mi puneţi iscoade pe la hotare, încât vrăjmaşii noştri să nu poată pregăti ceva necurat fără a prinde deîndată de ştire, cât ne vom afla duşi din cetatea de scaun. Desigur că gândul nu le-ar fi prea fericit, căci vom avea destulă oaste adunată în jurul nostru, dar nu poţi şti niciodată când potrivnicii, în nebunia lor, se lasă amăgiţi de ispita unor părelnici sorţi de izbândă şi se pornesc pe tulburări, căci asemenea necaz se petrece taman atunci când te aştepţi mai puţin! Oricum noi trebuie să fim pregătiţi pentru orice întâmplare neaşteptată…

Măsurile acestea de prevedere, dacă ar fi fost cunoscute, ar fi ştirbit întrucâtva măreţia priveliştii pe care o înfăţişa lumea celor de neam, scoţându-i la iveală nimicniciile şi deşertăciunea, scăderile şi păcatele.

După două zile de călătorie, alaiul poposi în marele luminiş care fusese orânduit pentru aşezare, aflat undeva prin codrii dintre satul Dragoslavele şi Rucăr. Aici se întinseră corturile, se deşertară merindele, se priponiră caii şi câinii, treburi care nu se putură sfârşi deplin până-n seară, încât se lungiră până după prânzul următor. Făcându-se iarăşi târziu, începutul vânătorii fu amânat pe dimineaţa de după aceea.

Zorii ursiţi începutului zaiafetului se dovediră încântători. Pădurile întunecoase, trunchiurile noduroase şi groase, foşnetul tainic al frunzişurilor, pânda tăcută a sălbăticiunilor, luminişurile însorite, izvoarele ascunse care-şi sticleau undele pe sub legănarea florilor de cele mai felurite culori, seninul cerului, genunile fără fund care întorceau răsunetul glasurilor, tăcerea aceea parcă netulburată de veacuri de lătrăturile voioase ale copoilor şi vocile vesele ale vânătorilor, împrumutară un farmec cu

Material cu drept de autor

totul osebit petrecerii. Primii urşi căzuți în gropile-capcană, primii cerbi şi căpriori încurcați în plase, primii cocoşi de munte săgetați cu îndemnare, primii lupi hăituiți de câini dezlănțuiră înflăcărarea vânătorilor şi treziră pofta hăituirii sălbăticiunilor.

Dar numai începutul păru rupt dintr-un încântător basm cu iele şi cu pitici aducători de noroc, căci destul de curând părelnica fericire începu se destrame. Încet dar stăruitor şi în acest loc de minunată viețuire pătrunse stihia deşertăciunilor şi al neomeniei, al poftelor josnice şi al fuduliei jalnice. Umbra unei asemenea schimbări, care nu era decât o oglindire a însăşi oamenilor care poposiseră în sălbaticele plaiuri munteneşti, creştea clipă de clipă, se întindea peste ei, revărsând asupra lor metehnele vieții pe care o lăsaseră la Târgovişte.

Primele priviri vrăjmăşeşti şi pizmaşe se iscară la înfățişarea vânatului. Unii se lăudau cu prăzi mai mari şi mai frumoase, în vreme ce alții nu puteau alătura celorlalți decât roade destul de pirpirii. Apoi erau destui şi aceia care, asemeni vistierului, se temeau de nişte tainice uneltiri şi-şi cercetau fârtații cu iscodeli bănuitoare şi neîncrezătoare, căutând înțelesuri ascunse în cele care se petreceau, sau li se părea că s-ar petrece, în jur.

Peste învolburările astfel iscate se aşternură apoi boroboațele de nelipsit într-atâta lume. Făptuitorul uneia, care avu un răsunet neaşteptat, fu nimeni altul decât vel vornicul Preda Brâncoveanu, ruda cea mai apropiată a lui Matei vodă. Om osânzos, nepăsător şi cam nesimțitor la grijile altora, cu buza de jos răsfrântă în afară, a nesfârşit dispreț față de lume, dar foarte dârz şi nestăvilit când erau în joc ființa şi averea sa, în stare de orice în asemenea împrejurări – mergând până la josnicie – îl opri curând după sosire pe vel logofătul Radu Cocorăscu şi cu batjocoritoare grosolănie îi zise răutăcios:

Material cu drept de autor

- Ei, logofete, văd că începi să pui slană pe domnia ta. Pare-se că-ți place de mine şi vrei să-mi semeni!

Logofătul tăcu încurcat, căci pricina fulgerătoarei sale îngroşări nu se datora vreunei osânze apărute pe neaşteptate, ci cămăşii de zale pe care şi-o pusese din prevedere. Ori nu era nici locul şi nici vremea ca să se spovedească, lămurind adevărul. Şi mai ales nu era omul față de care putea fi sincer.

- Da, se poate... bâigui el, încercând să ocolească un răspuns deslușit.

Brâncoveanu tălmăci stânjeneala celuilalt drept supărare, de aceea încercă să-l împace printr-o purtare mai prietenească, care să dreagă răsunetul nepotrivit al cuvintelor sale. Drept care se apropie şi-l bătu prietenește pe umăr:

- Doar nu te-oi fi socotind jignit din atâta lucru, că doar nu eşti cucoană din cele simandicoase!

Logofătul zâmbi silnic şi încercă să se ferească, pentru ca să nu se dea de gol. Vornicului i se păru că simte ceva colțuros sub veşminte. Nu era însă sigur dacă nu s-a înşelat cumva. Fu îmboldit să se încredințeze că nu greşeşte, mai ales că, între altele, băgase de seamă că şi vistierul era încărcat de zale şi armuri, mai abitir decât la război, iar slugile roiau în juru-i, uitându-se crunt şi cercetător la toți cei care făceau un pas înspre stăpânul lor. Drept care îşi înnoi bătaia pe umăr, în vreme ce, pentru a-şi dosi gândul, se grăbi să adauge:

- Doar n-oi fi vrând să-ți cer iertare pentru nişte vorbe spuse făr' de nici o răutate!

Îi pipăi bine umărul şi spatele, tot lovindu-l prietenește cu palma. Nu se înşela. Pe dedesubt se simțea o cămaşă groasă de zale. Prinzându-l de braț îl întrebă fără ocol, în nădejdea că, vorbindu-i răspicat şi luându-l pe

Material cu drept de autor

nepusă masă, putea să-i stoarcă un răspuns mai apropiat adevărului:

- Ți-ai pus cămaşa de zale!? Te temi de ceva?

Logofătul căută din nou să se ferească de a răspunde deschis şi, prefăcându-se că n-a auzit bine, încercă să se tragă cu un mormăit nedesluşit într-o parte. Vornicul ținea însă să dobândească o lămurire limpede şi răspicată, care să nu mai lase loc de răstălmăciri. Şi ca să-l silească să i-o dea, căută să-i stăvilească plecarea, apucându-l cu ambele mâini de braț. Logofătul făcu un semn din priviri cuiva din spate. Preda nu înțelese şi întoarse capul într-acolo şi, spre înmărmurirea sa, văzu doi zdrahoni care se apropiaseră neauziți şi erau gata să se repeadă asupră-i. Pesemne numai un nou semn al logofătului îi oprise. Vornicul nu pricepea ce se petrece. La câțiva paşi se strânseră deja privitorii dornici de a lua parte la un tărăboi, care, după cât se părea, putea să se încheie chiar cu o bătaie iscată de slugi. Blajinul logofăt era tot mai încurcat, cu atât mai mult cu cât, povestea lungindu-se, ea atrăgea luarea aminte a unui număr tot mai mare de martori. Încercă din nou să scape:

- Parcă n-ai şti cum e la vânătoare. Primejdii la tot pasul. Cu sălbăticiunile astea, mai ales când sunt rănite, nu poți fi niciodată sigur de propria-ți viață!

Vornicul întrevăzu lipsa de sinceritate a răspunsului, tăgăduit chiar de ivirea celor doi haldăi, care înțepeniseră în spatele său. Dacă erau şi ei, precum cămaşa de zale, gândiți numai pentru ocrotirea de sălbăticiuni primejdioase, de ce fuseseră pe cale de a-i sări în spate?! Că-l luaseră drept o vietate primejdioasă a pădurii era cam îndoielnic... Totuşi nu mai stărui, întrucât împrejurările deveneau stânjenitoare, căci se strângea tot mai multă lume în jur.

Deşi oamenii se risipiră, o nedumerire neguroasă plutea răscolitor în sufletele lor:

Material cu drept de autor

- Care era rostul atâtor măsuri de prevedere ale logofătului?

Întrebarea le apărea tuturor cu mai multă stăruință în minte, cu cât logofătul nu era singurul care se înzăuase într-atât. Dintru început toți băgaseră de seamă că vel vistiernicul îl întrecuse pe logofăt cu gătirile de acest soi. Iar mulțimea acelora care se molipsiseră de molima împlătoşării nu se mărginea numai la ei doi. Însăşi vel spătarul Diicu părea peste măsură de înveşmântat în fiare. Numai că pricina care-i dăduse îndemnul era cu totul alta: de când se petrecuse încercarea de înjunghiere a turcului venit în cercetare de la Înalta Poartă, nu se mai despărțise de cămaşa de zale şi de o strajă straşnică, mai ales că Matei îi strecurase în minte credința că acel Costică Chiorul, care sărise asupra lui Osman, i-ar fi fost cu adevărat menit lui. Din păcate lumea nu pătrunsese însă îndestul de adânc lucrurile ca să poată face cuvenitele legături, de aceea căuta o lămurire care să izvorască din întâmplările zilei, adică din grijile în care erau prinşi la acea vreme şi ceilalți boieri.

Deci întrebarea nu-l frământa numai pe vel vornic, ci, în aceeaşi măsură, şi pe ceilalți martori al celor întâmplate. Se închipuiau tot felului de deslușiri, bănuielile curgând cu duiumul, care de care mai năstruşnice! Simțământul tuturor era că în taină se punea ceva la cale. Brâncoveanu era peste măsură de mirat că nu aflase dinainte despre ce putea fi vorba şi ce anume cleveteau marii curteni pe seama asta. Mulțumită numeroaselor iscoade pe care le avea, nu-i scăpa nici o urzeală țesută la Curte. Le cunoştea la toate dedesubturile şi de aceea adesea se putea amesteca în mersul lor, trăgând însă ițele în folosul său, chiar peste capul acelora care le închipuiseră şi le începuseră. I se părea ciudat că de astă dată lucrurile îi scăpaseră printre degete.

În aceeaşi seară se povățui cu o parte dintre sfătuitorii săi şi cu unele dintre iscoade. Toți ridicară

Material cu drept de autor

neputincioşi din umeri; nimeni nu aflase nimic altceva decât de ceea ce văzuseră cu toţii, şi anume că unii dintre marii dregători îşi luaseră măsuri de pază neobişnuit de temeinice.

Era vădit că se petrecea ceva neobişnuit, iar deplina sa neştiinţă îl îngrijoră, cu atât mai mult cu cât îl copleşea simţământul că, neprinzând nimic de veste, a fost împins de-o parte de fârtaţi, spre a-l lipsi de câştigul celora care se coceau departe de ochii săi. Dacă alţii se puneau la adăpost, nu putea rămâne nepăsător, chiar dacă nu le cunoştea temeiurile. Era firesc să facă la fel, chiar dacă nu înţelegea ce se întâmplă în jur. Drept care în aceeaşi seară îşi înjghebă un trup de pază şi trimise un om să-i aducă altă cămaşă de zale din Târgovişte, căci cea pe care o avea în calabalâc, era lucrată dintr-un fir subţire, fiind pe cât de gingaşă, pe atât de uşor de sfâşiat. Până a doua zi în zori, copilul de casă se înturnă şi i-o puse la îndemână spre purtare…

Graba cu care vel vornicul îşi potrivi portul după ceilalţi fu pe dată băgat de seamă şi făcu ca simţământul de îngrijorare să cuprindă şi pe alţii. Lumea credea că divanitul a aflat ceva ascuns, iar închipuita taină îi băgă pe toţi în sperieţi! Astfel, alţii şi alţii, fiecare după mijloacele sale, se pregătiră de o mai bună apărare a fiinţei lor, molima fricii întinzându-se destul de repede. Oamenii erau înarmaţi până în dinţi, iar corturile, deşi pe dinafară nu arătau nimic deosebit, deveniseră înăuntru adevărate cetăţui. O spaimă surdă, fără chip desluşit, molipsi cu încetul sufletul boierimii şi creştea ca un aluat dospind, dar umflarea se petrecea pe îndelete, pesemne din pricină că nimeni nu ştia din ce parte trebuie să aştepte lovitura. Iar boierii cei mai de frunte, care pare-se ştiau ceva, căci ei stârniseră neliniştile, tăceau cu încăpăţânare. De bună seamă erau în joc rosturi mari şi tainice, îşi ziceau ceilalţi, de rang mai mic…

Vânătoarea se desfăşura tot mai trudnic. Vânătorii se fereau să se răzleţească prin pădure – unde se socoteau mai

Material cu drept de autor

primejduiți – și se privegheau mai mult unii pe alții, în loc să pândească sălbăticiunile. Cu încetul, petrecerea își pierdea farmecul, căci în loc să-i învioșeze pe părtași, devenea tot mai apăsătoare. Timpul începea să treacă greu, lumea așteptând cu nerăbdare întoarcerea acasă ca pe o slobozire din cazna fricii și nesiguranței, o scăpare din calea unei primejdii fără chip, care se prelingea prin afunduri.

Culmea era că vistierul – care era întâiul vinovat de cele întâmplate – în loc să-și recunoască vina, socotea spaima pe care o iscase drept o adeverire a bănuielilor și temerilor sale! Cu cât erau mai mulți aceia care-l maimuțeau, cu atât mai vârtoasă îi devenea credința că presimțămintele nu-l înșelaseră dintru început. Din clipa din care părăsise cetatea de scaun, nici el, nici copiii săi de casă și nici slugile, nu-l scăpară din ochi pe vel spătar și pe toți cei care țineau de casa acestuia. Totuși, nu le fu dat să bage de seamă vreun lucru care ar fi putut isca bănuieli. De fiecare dată când i se înfățișa liniștitoarea veste adăugea cugetarea: „deocamdată, numai deocamdată ne mai împresoară tihna!" rostind-o ca pe un stih al îndoielilor sale, învățat pe de rost.

Totuși, un mărunțiș ciudat, care, de bună seamă nu avea nici o legătură cu temerile ce-l căzneau, îi atrase luarea aminte. Aproape neîntrerupt se învârtea prin preajma lui Diicu, un boiernaș prizărit, pe care nu-l cunoștea și care, după știința sa, nu ținea de casa divanitului și nu se număra nici printre slugile sale. Nu putu afla cine este. Socoti însă că ar putea fi un mazil fără însemnătate, care dorea să fie băgat în seamă în nădejdea de a fi primit la spătărie. Lucru curios era că ipochimenul, în loc să intre în vorbă cu cei din alaiul vel-spătarului, căutându-le prietenia, rămânea apururi tras de-o parte și tăcut, dar tot prin jurul lor. Era o apariție ștearsă, nebătătoare la ochi, ușor de trecut cu vederea. Vistiernicul sfârși prin a nu-l mai lua în seamă, spunându-și

Material cu drept de autor

că trebuie să fie unul dintre acei proşti care, deşi doresc ceva cu înfocare, sunt prea sfioşi ca să îndrăznească să facă pasul hotărâtor. Cum grijile sale țînteau în altă parte, după câteva zile uită de-a dreptul de el.

Întâmplător însă, într-o seară, când se întorcea cu însoțitorii, care cărau, legată de nişte pari, o căprioară dar şi ceva vânat mai mărunt, i se păru că-l zăreşte pe necunoscut pe după un pom, la mică depărtare de luminişul în care se afla tabăra vânătorilor. Stătea de vorbă cu cineva. Nu-l putu cunoaşte pe cel cu care tăinuia, acesta fiind întors cu spatele, dar talia sa n-o zărea pentru întâiaşi dată. Cei doi păreau că se cunosc bine şi se uitau în jur cu fereală, de parcă n-ar fi dorit să fie văzuți împreună.

Vistiernicul deveni curios şi se învârti prin jur, căutându-şi de treabă printre corturile dinspre acea latură a taberei. Tufele îi ascundeau pe necunoscuți, încât nu-i mai putea desluşi; dar după puțin timp, din partea cu pricina apăru vtori postelnicul Chircă Rudeanu, om trecut bine de patruzeci de ani, fire aşezată şi de toată cinstea, foarte prețuit ca dregător şi peste măsură de credincios domnului, deşi, pare-se, nu se prea prăpădea cu firea după Diicu. Veşmintele şi talia îi întăriră credința că cel care tăifăsuise cu necunoscutul era, în afară de orice îndoială, el. Dar ce legătură putea să fie între ei? Din ce pricină străinul, dacă-l cunoştea atât de bine pe Rudeanu, nu-şi legase năzuințele de postelnicie, ci se învârtea ca un tânt pe la spătărie?! Apoi, de ce se ascundea? Vistiernicul nu putea ghici răspunsul la nedumeririle sale şi de altfel nici nu era prea curios să-l afle, căci întâmplările ieşeau în afara grijilor sale.

Însă întâmplările petrecute mai apoi aveau să dea alt tâlc şi alt preț acelora băgate acum de seamă din nimereală. Era în după-amiaza celei de a treia zi a vânătorii. Un pâlc de boieri aştepta în spatele plaselor, în vreme ce, din desimea codrului răsunau urletele şi bocăniturile gonacilor. Deodată,

Material cu drept de autor

dintre trunchiuri răsări un cerb minunat, cu nişte uriaşe coarne rămuroase. Privirile se întoarseră ca vrăjite spre el. Animalul se opri şi adulmecă neliniştit în jur, tremurându-şi nările. Se uită o clipă spre stavila ce-i stătea în cale şi, din câteva sărituri măiestre, se întoarse spre streaşina pădurii. Lărmuiala hăitaşilor se auzea tot mai aproape. Vietatea simți primejdia şi-o luă de-a curmezişul luminişului. Vânătorii începură să strige, încercând s-o abată spre plase. Brusc jivina se întoarse spre împletitura către care era mânată, dar o smulse cu coarnele. Prost înțepenită, aceasta căzu, iar cerbul, din câteva smucituri îşi slobozi coarnele şi, printr-un salt prelung şi mlădiat, sări dincolo, în libertate. Vânătorilor le păru rău de a fi pierdut o pradă atât de prețioasă.

Diicu se avântă în şa şi-o porni vijelios pe urma sălbăticiunii. Deîndată îl urmară şi ceilalți călăreți. Lighioana se dovedi uşor de urmărit căci, pesemne din cauza coarnelor, se încurca în desişuri. Cerbul coti spre stânga, urcând coasta spre marginea unei râpi largi şi adânci. Buza ei, frângând suişul, copacii aşezați în lungu-i, se zugrăveau desluşit pe limpezimea cerului. Călăreții care veneau în urmă puteau să vadă, ca două umbre întunecate, răsfrânte pe un văl luminos, făptura cerbului şi pe cea a călărețului, amândouă în plin avânt.

De teamă de a nu lovi urmăritorul, nimeni nu îndrăzni să tragă, deşi toți aveau arcurile la îndemână. Cu toate tropăiturile şi gâfâiturile cailor şi călăreților, care făceau destulă larmă, vel vistiernicului i se păru că aude țiuitul subțire şi pătrunzător al unei săgeți ce împunge aerul prin apropiere. Se feri fără voie şi privi într-o latură. În părerea unei clipe avu simțământul că desluşeşte dispărând în desişuri făptura acelui necunoscut care nu se dezlipise de câteva zile din preajma vel spătarului. Totul se petrecu atât de repede şi fără nici un zgomot, încât se întrebă dacă cele întrezărite într-o străfulgerare de-o clipă oglindeau un

Material cu drept de autor

adevăr sau o închipuire. Îi era greu să ajungă la un răspuns, căci umbra, dispăruse ca un duh, fără foşnet, fără şuier, fără freamăt de frunze, fără trosnet de crengi.

Se simți privit. Cu coada ochiului băgă de seamă că vel vornicul Preda Brâncoveanu îi oblicise uitătura şi, sub înrâurirea ei, iscodea împrejurimea taman înspre aceeaşi parte. Nu-i făcea plăcere să aibă martori, care să ştie că a dibuit ceva ce putea trezi bănuieli învinovățitoare. Întoarse de aceea capul, ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic. Dar, în aceeaşi clipă ceilalți, care priveau înainte, în susul pantei, scoaseră un țipăt de uimire. Gonind de-a lungul buzei prăpăstiei, calul vel spătarului făcu un salt ciudat, se descumpăni şi dispăru cu călăreț cu tot dincolo de dunga neagră a zării. Urletul disperat al lui Diicu cutremură pădurea, frânt brusc de izbiturile înfundate ale prăvălirii. Urmă o linişte adâncă, timp în care sălbăticiunea se făcu nevăzută.

Incercând mai apoi să povestească ce i s-a întâmplat, Diicu nu putu spune prea multe. Îşi amintea doar că urmărea cerbul de-a lungul unei râpe adânci. I se păru deodată că aude un şuierat ascuțit. Îl năpădeau însă mulțime de zgomote: tropotul calului său, icnetul încordat al prăzii, trosnetul crengilor frânte, lărmuiala câinilor, glasurile călăreților care răzbăteau din vale, încât nu putea fi sigur dacă nu fusese cumva doar o părere, sau dacă țiuitul fusese aievea. Apoi, pe neaşteptate, i se păru că trăpaşul dă să se înfunde în pământ sau să cadă în genunchi, încât îl încercă simțământul unei prăbuşiri. După o clipă însă, calul zvâcni în sus, dar într-un chip nefiresc, căci mişcarea nu o făcu dintr-o dată cu tot trupul, ci smucitura porni din față şi trecu precum unduirea unui fior, până în spate. Apoi animalul se aplecă puternic într-o parte şi taman spre hăul care se deschidea spre stânga sa. Fulgerător zări căscându-se la picioarele sale golul amenințător. Voi să sară din şa, dar

Material cu drept de autor

zvâcnitura pe care o pricinui nu făcu decât să iuțească răsturnarea dobitocului. Fără voie se plecă mult spre partea potrivnică prăvălirii, dar în chip de neînțeles se simți plutind în văzduh. Într-o scurtă străfulgerare văzu sub el coroanele înfoiate ale câtorva fagi, vârful țuguiat al unor brazi şi o mulțime de stânci ascuțite de care se apropia năucitor de iute; iar o pasăre țâşni speriată de undeva de sub coastele sale. Trecu vijelios prin țesătura unor ramuri care trosneau sub greutatea sa şi a harmăsarului său, apoi zborul încetă pe neaşteptate şi nu mai simți nimic, fiind învăluit de un văl de beznă.

Călăreții urmăritori se grăbiră să ajungă sus, oprindu-se în dreptul locului unde se petrecuse nenorocirea. Prăpastia avea o adâncime amețitoare. Coastele îi erau argiloase şi nesigure, gata de a fugi de sub tălpile cutezătorului ce-ar fi încercat să le coboare; iar ici-acolo scoteau capul stânci abrupte, pline de muşchi. Din loc în loc câte o tufă răzleață şi firavă era atârnată de malul peste măsură de povârnit. Jos în vale se zărea un pârâiaş umbrit de fagi bătrâni şi brazi întunecați. Diicu nu se prăvălise până în fundul hăului, ci alunecase doar vreo două staturi de om în adâncimea priporului şi se oprise într-un fel de şanț săpat de apa de ploaie între o stâncă semeață şi malul de lut din spatele ei, din care aceasta ieşea. Picioarele îi atârnau în gol. Orice mişcare i-ar fi putut aduce pieirea, căci i-ar fi pricinuit căderea mai departe. În schimb, calul nu se vedea. Pesemne se rostogolise până sub copacii care ocroteau pârâul.

Urmară clipe de zor şi îngrijorare. Unii rămaseră locului. Alții se întoarseră în grabă după frânghii şi ajutoare, în tabără. Vestea se răspândi cu iuțeală. Plasele rămaseră fără paznici, capcanele fără pândari, iar la corturi nu mai era țipenie. Oamenii se repeziră cu toții spre locul unde se petrecuse nefericita întâmplare. Numai bătăioşii hăitaşi, aflați mai departe, prin ascunzişuri, nu conteneau cu

Material cu drept de autor

lărmuitul, ca să gonească sălbăticiunile. Lumea era înmărmurită şi nu prea cuteza să tăifăsuiască pe marginea tărăşeniei, deşi aceeaşi întrebare îi frământa pe toți: „pățanie fără vreun dedesubt vinovat sau încercare de ucidere dinainte plănuită?"

Vel armaşul Vasile din Corcova – alb la față – priveghea mut gătirile de izbăvire, frământat şi el de impasul aceleiaşi nedumeriri: căderea era rodul nimerelii sau al precugetării?! Nenorocirea avusese loc când lângă Diicu nu se găsise nimeni atât de aproape încât să-l poată îmbrânci. Apoi, prea mulți ochi erau ațintiți asupra spătarului încât să îndrăznească cineva să-i facă vreun rău, căci s-ar fi dat deîndată de gol, trăgând ponoasele. Deci, la prima vedere, s-ar fi zis că totul se datora întâmplării! Dar dacă totuşi cineva tăiase sau slăbise în ajun chingile? Dacă ascunsese un şarpe sau un scorpion sub şa, pentru ca aceste lighioane, muşcând animalul, să pricinuiască prăvălirea călărețului… Descoperirea adevărului avea însemnătate numai dacă Diicu va scăpa cu viață. Altminteri aveau a se petrece asemenea răsturnări într-ale cârmuirii, încât adevărul putea deveni stânjenitor şi era mai înțelept ca să nu fie nici căutat şi nici aflat!

Vel armaşul Vasile, cu capul înfierbântat de asemenea gânduri, urmărea încordat muntenii care coborâseră pe frânghii şi acum se străduiau să ridice trupul spătarului pe un soi de codârlă înjghebată la repezeală. Li se auzeau vocile. Arătau că boierul trăieşte, doar că e picat în nesimțire; avea însă câteva zdrobituri sângerânde pe la cap şi pe trup. După ce coşul împletit în grabă, în care-l urcaseră, fu scos la loc drept, rănitul fu aşezat pe un pat purtăreț, iar lumea, adunată într-un alai vălmăşit şi gălăgios, o porni în urmă-i spre tabără.

Armaşul, dimpreună cu ajutoarele sale, rămase locului. Socoti de a lui datorie să cerceteze în jur spre a afla

Material cu drept de autor

adevărul. De altfel, în acest chip, era cel puțin vremelnic ferit de a da ochii cu domnul, care i-ar fi putut pune întrebări stânjenitoare... Gândurile i se învârteau în jurul aceleiaşi întrebări zăpăcitoare: încercare de omor sau pățanie fără tâlcuri şi temeiuri ascunse?!

Însă aici sus, pe buza prăpastiei, nu putea găsi răspunsul. Trebuia mai întâi să vadă hoitul calului, şi apoi să vorbească cu „fizicul" domnesc şi cu vracii din partea locului, după ce-l vor cerceta pe rănit. Îi secătuise însă toată râvna, căci dacă Diicu murea, sârguința sa ar fi fost nu numai zadarnică, ci poate chiar dăunătoare pentru viitorul său. Dacă în urma omorului se va ridica domnie nouă, stăruința de a cerceta ce s-a petrecut – deci de a-i da în vileag pe cei amestecați în întreaga poveste – nu va fi prea bine văzută. Dar nici să stea deoparte, nepăsător, nu putea. Dacă Diicu nu murea până la urmă? Atunci, cum şi-ar fi îndreptățit lâncezeala față de boier şi de voievod?

Din nou, a cine ştie câta oară în scurta sa slujbă de staroste al copoilor stăpânirii, se găsea în fața aceluiaşi gingaş impas: se cuvenea sau nu să iscodească până la capăt după adevăr?! Se hotărî: trebuia să-l afle, şi încă repede, înainte de a i se şterge urmele. Însă chipul cum îl va folosi de astă dată nu-i era de fel limpede. Rămânea să hotărască mai târziu, după împrejurări...

Un localnic îl călăuzi pe cărări lăturalnice spre fundul râpei. Poteca era îngustă, lunecoasă şi pe deasupra făcea un uriaş ocol. Leşul calului îl descoperiră abia când ziua începu să se îngâne cu noaptea. Era o grămadă dezgustătoare de carne însângerată. În cădere, pietre ascuțite şi ramurile mai groase pătrunseră în trupul animalului şi-l sfârtecaseră. Şeaua şi celelalte părți ale curelăriei erau numai bucăți. Le cercetă, dar în sinea sa îşi dădu seama că truda nu-i slujeşte la nimic. Lumina nesigură a amurgului,

Material cu drept de autor

scăzută de îngustimea râpei şi cernută prin desimea frunzişurilor, devenise neîndestulătoare.

Aprinseră făcliile şi-şi urmară căutările, iscodind stăruitor hoitul pe care mişunau deja muştele şi alte gângănii. Sârgul se dovedi cu totul nerodnic. Porunci armăşeilor însoțitori să-l întoarcă pe cealaltă parte. Cu scârbă oamenii se supuseră şi apoi se depărtară ca să se spele în pârâu. Vel armaşul rămase locului, plimbând făclia când încolo, când încoace. Nu nădăjduia să găsească mare lucru, dar, dacă tot se afla aici, voia să-şi facă datoria până la capăt.

Deodată i se păru că zăreşte o sclipire oțeloasă. Oare acul unei catarame se înfipsese între coastele animalului? Băgă degetul printre coastele fărâmate şi scoase din carne o țandără de fier. Era un mic vârf de săgeată, de care mai era prins un ciot scurt de lemn. Deci, totuşi, la mijloc nu fusese vorba de o nefericită întâmplare, nedorită de nimeni… Se întoarse spre însoțitorii săi, ca să vadă dacă aceştia băgaseră ceva de seamă. Se spălau de zor. Porni şi el spre pârâu. Trecu făclia altuia şi-şi clăti la rându-i degetele în unde.

– Haideți înapoi, că aici nu mai avem ce face!

Întors în tabără, armaşul primi deslușirile unui slujbaş de-al său asupra martorilor aflați de față în clipa căderii vel spătarului. Ascultă cu luare aminte înşirarea: vel armaşul Preda Brâncoveanu, logofătul Radu Cocorăscu, vtori logofătul Udrişte Năsturel, vistiernicul Bunea Vâlcu Grădişteanu şi vel paharnicul Radu Popescu şi câteva dintre slugile lor. Toți oameni de încredere, pe care nu avea temei să-i bănuiască de țeluri vinovate. Totuşi, în buzunar purta un vârf de săgeată. Oare, în avântul goanei, vreunul să fi tras asupra cerbului şi să fi nimerit calul hăitaşului?!

Era totuşi îndoielnic, căci în clipa când se petrecea nenorocirea toți martorii se aflau în josul povârnişului şi priveau în sus. Dacă vreunul dintre ei ar fi slobozit săgeata,

Material cu drept de autor

aceasta ar fi trebuit să lovească partea de jos a pieptului animalului, întoarsă spre dânşii. Ori ea intrase între coaste, părând deci trasă de undeva dintr-o parte... Ba mai mult, după cum se înfipsese în pântece, s-ar fi zis că pornise de pe undeva de la oarece înălțime, oricum nu din valea unde se opriseră privitorii. Deci, dacă din rândul lor ar fi fost scăpată mica dardă, trăgătorul ar fi trebuit să se găsească desigur în vârful unui copac. Ori nimeni nu încercase să se cațere în vreun pom, iar dacă o făcea totuşi, ar fi fost văzut. Apoi, din pricina desimii frunzişului în care era vârât, asemenea lucru era de asemenea cu neputință, căci arcaşul nu l-ar fi putut zări pe călăreț.

Atunci să mai fi fost de față cineva, pe care ceilalți să nu-l fi oblicit?! Oricum, omul trebuia să se fi aflat undeva mai în susul coastei, poate chiar la înălțimea la care se găsea Diicu! Dar nu înțelegea cum de era cu putință ca nimeni să nu fi băgat nimic de seamă, căci dacă cineva descoperea vreo ciudățenie, desigur că ar fi spus-o deîndată.

Poate că totuşi boierii desluşiseră ceva, dar nu dăduseră atenție lucrului, sau voit îl treceau sub tăcere; de aceea hotărî să-i descoase pe fiecare în parte, să-i tragă de limbă, scoțând de la ei amănunțimi pe care le scăpaseră, nearătându-le destulă luare aminte, socotindu-le pesemne fără de însemnătate. Îi era totuşi neplăcut ca să înceapă, căci ştia, din cele pățite mai-nainte cu vel vornicul Preda Brâncoveanu, că la prima întrebare stânjenitoare, mânați de mândria şi puterea lor, îl vor da afară în chipul cel mai jignitor. Pentru ca să se ferească de asemenea ieşiri supărătoare, se hotărî să fie cât mai măsurat în iscodirea lămuririlor. Drept care se mărgini să ceară fiecăruia doar o istorisire cât mai răspicată şi mai desluşită a faptelor petrecute sub ochilor lor, deci la care fuseseră martori nemijlociți, mulțumindu-se să adauge numai două întrebări. În primul rând dorea să ştie dacă în răstimpul hăituirii

Material cu drept de autor

cerbului vreunul dintre boierii care veneau din urmă încercase să tragă asupra jivinei. Iar în al doilea rând, dacă nu cumva se aflaseră de față şi alte obraze decât acelea cunoscute lui.

Răspunsurile primite erau aproape aidoma, închipuite parcă după acelaşi calapod. Nimeni nu băgase de seamă ceva neobişnuit. Nimeni nu trăsese asupra cerbului, de teamă de a nu greşi ținta. De asemenea, nimeni altcineva nu fusese de față, decât cei ştiuți. Părerea tuturor, ca încheiere firească a unor asemenea lămuriri, era aceea că priviseră o întâmplare iscată dintr-o greşeală a călărețului. Armaşul înclina a încuviințare din cap, în vreme ce pipăia în buzunar vârful de săgeată, care ducea cu gândul la altceva...

Numai vel vornicul Preda Brâncoveanu se abătu întrucâtva de la tipar, părând a-i atrage luarea aminte asupra unui alt făgaş de căutări, care-i putea sluji drept capăt de fir pentru a deschide o nouă cale cercetărilor. La o vreme, răspunzând zgândărelilor armaşului, divanitul îl iscodi în legătură cu lămuririle date de jupânul Bunea Vâlcu Grădişteanu. Adevărul era că în mersul taifasului întrebarea boierului cădea destul de firesc, neavând deloc tâlcul unei subînțeles străveziu, sau al unui gând ascuns, care ar bate încotrova. Totuşi spusa îl izbi pe armaş. De ce, dintre toți cei care fuseseră de față, vornicul era curios să afle taman spusele vistiernicului şi nu ale altcuiva? Nu putea fi o simplă întâmplare.

Pesemne, în temeiul a cine ştie căror mărunțişuri dibuite întâmplător sau a cine ştie căror chibzuieli încurcate, socotea că acesta cunoştea ceva mai mult față de ceilalți, altfel ce rost avea întrebarea?! Adevărul este că fără voie gânduri ascunse, nelămurite chiar pentru noi înşine, ni se orânduiesc cumva în minte, atunci când cineva le răscoleşte. Urmărind cu luare aminte asemenea judecăți nemărturisite deschis, poți ghici unele lucruri tăinuite în străfundurile

Material cu drept de autor

ființei oricăruia dintre noi, de care, uneori, nici măcar cel cu pricina nu-şi dă seama că zac în el. Cu vornicul desigur că nu se întâmpla altfel. De aceea, deşi vorba scăpată nu țintea să îndrume spre o dezvăluire, o făcea totuşi! Dar dacă totuşi de astă dată spusa era scăpată voit?! Vel vornicul era o fire mult prea şireată şi perfidă încât să nu i se trezească în suflet şi asemenea bănuială. Din parte-i s-ar fi aşteptat la orice! Era cu putință ca să fie pornit din vreo pricină oarecare împotriva vistiernicului şi poftea să se răzbune, aruncând asupră-i umbra unui preget!

Ca urmare a atâtor chiteli şi cumpăniri, armaşul se mai duse odată în musafirlâc la vel vistiernic, dar, oricât de viclene întrebări îi puse, nu află nimic vrednic de luat aminte, nimic ce-ar fi putut să-i îndreptățească îndoielile pe care i le trezise marele vornic. Totuşi, armaşul rămase cu credința că nu s-a înşelat. Unul dintre ei ştia ceva, dacă nu cumva chiar amândoi…

In răstimpul nopții Diicu îşi veni în fire pe deplin, iar armaşul putu sta şi cu el de vorbă. Ascultându-l, i se întărea părerea că prăbuşirea nu era întâmplătoare. Fără să-i fi strecurat vreo vorbă în legătură cu vârful de fier găsit, Diicu aminti de un şuierat ca de săgeată, pe care credea că l-ar fi auzit cu câteva clipe înainte ca trăpaşul său să fi fost cuprins de nişte zvâcnete neobişnuite. În ciuda larmei destul de puternice care venea de jos, dinspre ceilalți vânători, spătarul era sigur de a fi deslușit şi acel țiuit al aerului spintecat de străfulgerarea unei săgeți. Dar nici Diicu nu-şi putea aminti să fi zărit şi pe altcineva, în afara celor deja cunoscuți, aflați devale, în ceata urmăritorilor. Ori, nici unul dintre aceştia nu îndreptățea bănuiala de a fi năzuit să ia viața marelui spătar.

Cum rănirea harmăsarului ieşea în afară de orice îndoială, iar trecerea pe acolo a altcuiva nu putea fi dovedită, rămânea o singură lămurire care se putea da

Material cu drept de autor

întâmplării, şi anume că unul dintre urmăritori nu se mai putuse stăpâni şi, cuprins de patima vânatului, scăpase o săgeată care, în loc să nimerească cerbul, rănise calul spătarului. Iar acum, când nenorocirea se petrecuse, de teama necazurilor pe care le-ar pătimi, nu cuteza să mărturisească adevărul. Luând de bună asemenea judecată, întrebarea vornicului legată de vistier nu cumva dădea de înțeles că taman divanitul era cel vinovat? Dar de ce oare ceilalți se înfrățeau cu cel căzut în greşeală? Chiar nici unul dintre ei să nu fi simțit nimic, în afara vornicului? Pe deasupra chibzuielile îi erau încurcate şi cele băgate de seamă în legătură cu chipul cum săgeata pătrunsese în pântecele dobitocului. Aceasta nu părea trasă de jos, unde era adunată lumea, ci de undeva mai de sus. Atunci ce putea şti vornicul sau vistiernicul şi nu voiau să mărturisească?!

Cum Diicu nu părea prea serios vătămat de căzătură – iar de moartea sa nici nu putea fi vorba, urcarea sa în scaun rămânând neclătinată –, armaşul socoti că era în câştigul său să afle şi să dezvăluie deplinul adevăr. Numai aşa putea atrage asupră-şi bunăvoința mai-marilor zilei. Dacă până în acea clipă şovăise, neştiind de partea cui să se aşeze, acum, starea rănitului şi totodată viitorul cârmuirii desluşindu-se, ştia ce are de făcut. Până la urmă, trebuia să stoarcă o recunoaştere a vinovăției unuia dintre cei aflați de față, îşi zise el, dar la drept vorbind nu se gândea decât la vistier... Hotărî de asemenea să facă rost şi de câte o pildă de săgeată de la fiecare dintre martori, căci desigur micile vărgute şi mai ales capul lor de fier acestea se deosebeau de la un meşter la altul, iar divaniții, de bună seamă, nu-şi făuriseră uneltele de vânătoare la acelaşi meşteşugar. Poate izbutea să găsească la sculele vreunuia unele asemănări cu vârful scos din hoitul calului, ceea ce îi înlesnea aflarea unui făgaş în lungul căruia să-şi urmeze cercetările.

Material cu drept de autor

Marele mânuitor al banilor țării – adică vel vistiernicul –, deşi habar nu avea de descoperirea armaşului, era tot mai încredințat că în spatele celor întâmplate spătarului se ascundea ceva necurat. Retrăise de mai multe ori în închipuire clipa când, auzind de undeva un şuier pe cât de molcum, pe atât de ascuțit, se ferise fără voie şi întorsese capul. Îi devenea însă tot mai limpede că săgeata nu trecuse pe lângă el, ci țiuise pe undeva mai departe, oricum dintr-un loc mai apropiat de buza râpei. În fața ochilor îi răsărea apoi aceeaşi privelişte, zărită dintr-o ochire atunci când se uitase într-o parte: un desiş verde de nepătruns din urma spătarului care, într-o linişte deplină, nefirească, se închidea ca o perdea peste o vedenie părelnică, precum aceea a unui duh. Apoi nu s-a mai clintit nimic, nu s-a mai auzit nimic. Dar aburul acelei năluci, zărită în străfulgerarea unei clipe, aducea pe undeva cu talia necunoscutului, devenit de o vreme umbră nedespărțită a lui Diicu. Oricât era ea de nedesluşită, icoana celor întrezărite era totuşi adevărată nu o simplă plăsmuire a minții sale De altfel, împrejurarea că îndată după aceea necunoscutul dispăruse ca înghițit de pământ, nu putea fi doar o nevinovată întâmplare, ci dovedea ea însuşi ceva!

De ce totuşi, de vreme ce vel vistierul era tot mai încredințat că la mijloc e vorba de o uneltire, nu mărturisise nimic armaşului, care-l căutase chiar de două ori în aceeaşi seară? În primul rând pentru că Vasile din Corcova îi era nesuferit. Slugărnicia sa, amestecată cu o mărginire fără seamăn şi cu o plecare către cruzime, dar împănată şi cu o măsură zdravănă de laşitate, îl făcea respingător. Apoi nu dorea să arunce năpasta în capul lui Chircă Rudeanu, despre care avea o părere foarte bună. Poate că omul nici nu era vinovat, iar întâlnirea din pădure să fi fost de tot întâmplătoare. Desigur că Vasile n-ar fi crezut într-o nimereală şi, doritor de a fi pe placul stăpânilor săi, de a le

Material cu drept de autor

câştiga bunăvoința, fără nici un temei şi cu o grabă plină de pornire şi de patimă, l-ar fi putut schingiui pe vtori postelnic până l-ar fi omorât, ca să scoată din partea-i nişte mărturisiri despre fapte de care sărmanul, poate, nici nu ştia nimic. Vasile nu era omul care să-şi facă mustrări de cuget pentru că a canonit sau ucis un nevinovat. Pentru el ar fi fost doar o greşeală nedorită, dar de înțeles, petrecută din pricina unor dovezi cam încâlcite, care, din nefericire, îndrumaseră cercetările pe un făgaş neprielnic. De bună seamă nici nu s-ar fi gândit vreodată să-şi facă vreo vină din tălmăcirea pripită şi cu totul greşită a vorbelor vistiernicului, ci s-ar fi mărginit să spună că nefericitul a avut ghinion. Însă, vistiernicul nu voia să-l aibă pe suflet pe Chircă Rudeanu, de aceea hotărî că, până nu va fi sigur de vinovăția acestuia, va păstra deplină tăcere asupra acelora pe care le băgase de seamă.

Cumpănind asupra rosturilor vtori postelnicului în întreaga poveste, vistiernicul se întreba cine anume putea sta în umbra sa? Căci era limpede că, dacă era cumva amestecat, dregătorul nu robotea în nici un chip de capul său. Era totuşi tare greu de ghicit pe cine anume slujea. În împrejurările clipei, nu vedea cu putință decât două răspunsuri. Chircă avea în spatele său fie pe Radu Mihnea, cel adăpostit la Silistra, fie pe Vasile vodă Lupu, aflat la tătari. Numai ei puteau fi socotiți la acel ceas ca închipuind năzuitori la scaunul Ungrovlahiei, deci obraze dornice de a înlătura un potrivnic, care era pe cale să le încurce socotelile.

Dar un lucru rămânea, totuşi, nelămurit; de ce îşi dădeau cei doi atâta silință pentru nimicirea spătarului, când stavila care le stătea în primul rând în cale era Matei vodă? Căci oricare dintre ei, dacă se încumeta să vină în țară în fruntea unei oşti, avea de a face cu principele; iar dacă izbuteau să-l înlăture în urma războiului, Diicu nu prea mai

Material cu drept de autor

închipuia vreo opreliște vrednică de luat în seamă, în ciuda viselor sale de mărire. Atunci de ce atâta sârguință pentru a scăpa de un boier oarecare, mare prin ifose, nu prin cine ştie ce volnicie pe care ar închipui-o? Doar o pornire fără rost, iscată dintr-o prevedere care întrecea măsura firesculuí? Greu de crezut!

Nemăsurata râvnă de a se descotorosi de el era mai firească pentru cineva căruia, în clipa morții voievodului, prin pieirea lui Diicu, i se deschidea portița – altfel închisă – spre urcarea în scaun. Deci încercarea de a-l omorî putea fi semnul apariției unui al patrulea năzuitor la coroană, deci altul decât Diicu, Radu Mihnea sau Vasile Lupu. Dar cine putea fi acesta? Omul trebuia căutat între aceia care aveau putința de a deveni moştenitori sau chiar odoare ale lui Matei, în împrejurarea în care Diicu n-ar mai fi fost. Greu de ghicit însă cine se socotea aşezat sub pavăza unei ursite atât de fericite!

Ruda cea mai apropiată a domnului era bătrânul vornic Preda Brâncoveanu. Dar vistiernicul nu prea credea că divanitul ar năzui la starea de oblăduit părtinit al lui Matei, iar principele, deşi îl prețuia, nu dăduse vreun semn că ar fi înclinat să vadă în el un urmaş. E drept că avea şi un fecior, pe nume Papa Brâcoveanu, însurat de ceva vreme cu Stanca, una din fetele vel postelnicului Cantacuzino, alt obraz simandicos de toată cinstea, cu mare trecere în lume. Dar tânărul părea o ființă destul de ştearsă, care până în acea clipă nu izbutise să dobândească nici un fel de dregătorie, în ciuda legăturii strânse cu tagma celor sus-puşi. Era deci îndoielnic ca să fie ros de copleşitoare visuri de mărire, şi încă în asemenea măsură încât să-şi primejduiască viața pentru ele... Iar la acea vreme scoborâtorii vornicului mărgineau la el şi la o fiică mai mică, în acea clipă încă nemăritată. E drept că tocmai aştepta de la noră un nou nepot, al treilea, dar acesta va veni pe lume abia peste câteva

Material cu drept de autor

luni, adică taman în anul următor. El va fi botezat Constantin şi va deveni unul din cei mai de seamă domnitori ai acelui veac. Dar asta se va întâmpla abia peste treizeci şi cinci de ani! Oricum împrejurările viitoare aici zugrăvite, arătau că totuşi în familie nu lipseau visurile de mărire, care desigur erau mult mai vechi, chiar dacă în toamna anului 1653 de la naşterea Domnului erau mai puțin vădite! Că ele se zămisliseră totuşi încă de pe acum e dovedit de altfel de o întâmplare petrecută cu mai mult de un an mai târziu față de cele povestite aici. După câte se zvonea la acel timp, în împrejurările unor tulburări care se petreceau în țară, bătrânul vel vornic sârguia să ajungă la domnie, iar unii boieri chiar se arătau gata să-l ajute ca să-şi împlinească năzuințele.

Vistierul se gândi apoi la cuscrul lui Preda Brâncoveanu, care era şi mai-marele lui Chircă Rudeanu, nimeni altul decât vel postelnicul Constantin Cantacuzino. Fiii săi, prin mamă, se bucurau de o obârşie voievodală, căci principele Radu Şerban le era bunic. Iar prin el se puteau mândri de a fi scoborâtori de împărați bizantini. Oare îi pregătea vreunuia dintre ei calea spre cârmuire, în nădejdea ca, în umbra lor, să se înstăpânească asupra țării? Desigur că la aşa ceva visa demult, deci bănuiala nu trebuia trecută cu vederea!

Dar, se putea prea bine ca acela care pusese la cale omorul să nădăjduiască a-şi netezi urcuşul şi în alt chip; era cu putință să fi socotit că, după moartea lui Diicu, Matei Vodă – şi aşa destul de şubred – nu va mai avea vreme să-şi aleagă un alt urmaş, iar dacă se pristăvea, rămânea el singurul din țară cu drepturi asupra coroanei! Era, însă, la fel de greu, dacă nu chiar şi mai greu, să-ți dai seama cine anume era acela care se socotea părtinit de asemenea împrejurări.

Material cu drept de autor

Dar, oricare din cele patru putințe ar fi fost cea adevărată, Chircă Rudeanu, dacă era cumva amestecat în poveste, era vrednic de toată luarea aminte şi nu se cuvenea să-l trădeze, căci vtori postelnicul îi punea la îndemână o punte către aceia de voința cărora îi putea atârna viitorul. Matei vodă putea să-şi dea duhul în orice clipă, după cum şi un război cu Vasile vodă, sprijinit de cazaci şi de tătari, sau cu Radu Mihnea, ajutat de turci, era cu putință; deci schimbările erau de neînlăturat şi orice om prevăzător deschidea din vreme în juru-i portițe de scăpare. Ori, Chircă Rudeanu putea fi una dintr-acestea, pricină destul de întemeiată de a nu-i spune nimic armaşului până nu se încredința că dregătorul nu îndreptățea nădejdile pe care şi le pusese într-însul.

De bună seamă că se puteau găsi şi alte lămuriri în stare de a desluşi dedesubturile încercării de omor, şi anume povestea putea fi tălmăcită ca izvorând din dorința de răzbunare a vreunui boier din țară sau a lui Gheorghe Ştefan, noul voievod al Moldovei. Nu trebuia uitat că în primăvară Diicu fusese pe cale de a smulge scaunul logofătului, şi numai uneltirile peste măsură de viclene ale acestuia din urmă izbutiră să-i pună stavilă. După aceea, când Gheorghe Ştefan pribegise în Muntenia, numai părelnic se împăcaseră. Dar nu era pentru nimeni o taină că între ei rămăsese o adâncă vrăjmăşie, numai amorțită, fără putința de a fi stinsă vreodată; de altfel, înaintea luptei de la Finta, se ştia că spătarul se gândise la uciderea logofătului, dar renunțase în fața primejdiilor care veneau dinspre Vasile vodă şi Timuş, care erau pe cale de a năvăli în țară. Deci era de înțeles dorința moldoveanului de a i-o plăti aceluia care-i făcuse atâta sânge rău. Iar la câte alte silnicii făcuse, asemenea simțăminte colcăiau de bună seamă şi în sufletele destulor boieri. Dar, dacă la mijloc s-ar afla o răfuială de asemenea soi, cele petrecute nu aveau nici o însemnătate

Material cu drept de autor

pentru marele vistiernic, căci nu i-ar fi adus nici un câştig. Desigur că, dacă s-ar fi putut încredința că n-ar fi fost vorba decât de o asemenea răzbunare de duzină, nu avea rost să tacă!

Deocamdată însă, nu trebuia să se pripească dacă dorea să scoată cât de cât folos din ceea ce băgase e seamă. Se cuvenea ca să lămurească mai întâi care este menirea lui Chircă Rudeanu în toată tărăşenia şi, mai ales, să descopere pentru cine lucrează. Apoi, odată luminat, putea hotărî ce va face pe mai departe, în aşa fel încât câştigul să-i fie cât mai temeinic.

Peste noapte, văzând că Diicu este în afară de orice primejdie, armaşul îşi zise că a venit vremea că să-şi facă cunoscut rodul cercetărilor de până atunci. Arătă că se aflau în fața unei netăgăduite încercări de omor. Singura dovadă pe care o putea deocamdată înfățişa spre a-şi îndreptăți părerea era vârful de săgeată găsit în stârvul calului. Din dorința de a stârni uimire şi luare aminte, adăugi că mărturisirile martorilor pe care le-a ascultat i-au întărit bănuielile şi i-au dat chiar un reazăm pentru a-şi putea urma cercetările.

Voievodul, încunoştințat, îl primi peste măsură de necăjit şi-i ascultă lămuririle între patru ochi, ceea ce trezi o vie îngrijorare în sufletul curtenilor, care se întrebau neliniştiți ce vorbe proaste va mai fi aruncat armaşul, cunoscut ca om viclean, pornit pe ațâțări şi forfecări. Taina cu care se învăluia întrevederea nu arăta a semn bine-prevestitor. Cele întâmplate spătarului şi mai ales bănuielile pline de subînțelesuri răuvoitoare izvodite de Vasile din Corcova înăcriră de tot starea de cuget a acelora din tabără. Vânătoarea nu mai avea nici un haz, încât porunca domnului de a o încheia fu primită cu o răsuflare de uşurare.

Pripita întoarcere la palat, deşi se petrecea în împrejurări atât de stânjenitoare, nu fu mai puțin făloasă

Material cu drept de autor

decât plecarea din Târgovişte. Numai Diicu – în veşmintele sale din atlas alb, de beizadea moştenitoare – lipsea din faţa marelui rădvan domnesc, unde rânduielile de curte îi statorniciseră locul. Era întins într-o căruţă pe un pat moale de fân, căci mişcările şi zdruncinăturile îi mai pricinuiau dureri pe sub coaste şi în şale.

Gloata, scoasă din case de bubuitul tobelor şi de trâmbiţatul pătrunzător al surlelor, umplea ca de obicei uliţele. Sub ochii ei înmărmuriţi, părea că-şi revarsă prinosul o lume minunată, scoborâtă parcă din basme. Strălucirea bogăţiilor, nemărginirea semeţiei şi a falei nu-i îngăduiau să vadă adevărata faţă a mândrei lumi a celor de bun neam, o faţă hâdă, asemeni unui obraz care, de la depărtare, părea nespus de frumos, dar cercetat de aproape se vădea măcinat de un vărsat necruţător. Era o lume bântuită de cele mai păcătoase năravuri. Nu lipseau din ea ura şi pizma, micimea sufletească ori neomenia, grosolănia şi silniciile, răutatea şi cruzimea, dar nici laşitatea şi josnicia în care se afundau măreţii ei mădulari, de cum se vedeau descoperiţi şi primejduiţi de a plăti pentru nimicnicia lor. Iar vânătoarea abia terminată, scosese la iveală toată mulţimea metehnelor ascunse care rodeau aparţinătorii tagmei pe dedesubt.

*

Rar se întâmplase ca lăcuitorii cetăţii Târgovişte să trăiască o asemenea înfrigurare ca aceea prin care treceau pe la începutul lunii lui răpciune[51] a anului 1653 de la naşterea Domnului, sau al 7162-lea de la Facerea Lumii[52].

---

[51] Septembrie

[52] Conform tradiţiei bizantine, constantinopolitane sau ecleziastice, începutul anului bisericesc, a veleatului, era fixat la 1 septembrie, iar începutul numărătorii anilor (de la Facerea Lumii) era socotit ca fiind

Material cu drept de autor

Peste tot plutea teama şi neliniştea. Un potop de întâmplări nenorocite păreau a întuneca zarea. Solii zaporojeni şi moscoviți, văzând că nu izbândesc în înfăptuirea celor orânduite lor de acasă, amenințau cu o năvală a cazacilor, a tătarilor şi chiar a muscalilor. Ori, sporovăiala lor nu părea defel lipsită de temei, căci la Suceava, Timuş Hmelnițki nu putea fi dovedit, deşi potrivnicul, logofătul, primise noi ajutoare nu numai din Ardeal, ci şi din Lehia, ba chiar şi de la şvezi[53]! Apoi, se vorbea mult şi despre Vasile vodă Lupu, spunându-se că măritul pribeag ar fi adunat mii de cazaci şi de tătari la Nistru, nerăbdători să treacă malul dincoace! Ori, aşa ceva se mai întâmplase pe la sfârşitul primăverii şi sfârşise cu pustiirea unei jumătăți de țară. Iar dacă atunci Matei vodă, deşi bătrân, era încă voinic, acum era beteag şi de tot neputincios. Ba, după cum zvoneau unii, ar fi dat şi în mintea copiilor, ceea ce nu era tocmai de necrezut la vârsta sa şi după ce-i răposase soața, pe care o plângea în fiece zi! Ori, în frunte cu un asemenea moşneag, nimeni nu mai putea nădăjdui că se va dobândi o nouă izbândă, ca aceea de la Finta!

Apoi se spunea că şi paşa din Dârstor ar găti oaste ca să calce țara, însă dinspre Dunăre, deci din partea dimpotrivă celeia din care venea Lupu. Muntenia era deci prinsă ca într-un cleşte din două părți, cum nu se putea mai rău.

Dar, poate, şi mai îngrijorătoare erau clevetelile după care principele, sleit de puteri şi căznit de o necruțătoare osteneală, se trăsese în iatacul său, lăsând din nou cârmuirea pe seama dregătorilor, precum făcuse pe la începutul verii,

---

cu circa 5509 – 5508 ani anterior erei creştine, deci anterior naşterii lui Iisus.

[53] Suedezi.

Material cu drept de autor

iar divaniții se slujeau neîntârziat de prilej ca să se înfrupte, tăind şi spânzurând în dreapta şi în stânga.

Întemeiat sau nu, zvonul aţâţă nemulţumirea mulţimii, având un răsunet deosebit printre oştenii de rând, mai ales printre lefegii. Cei din urmă erau, în bună parte, aşezaţi cu învoială pe moşiile boiereşti, dar dânşii nu se semuiau ţăranilor rumâniţi; spre deosebire de aceştia, ei erau iertaţi de felurite dări în schimbul îndatoririlor lor ostăşeşti către domnie. Ei începură însă a se plânge că, de când voievodul a devenit nevolnic şi a lăsat cârmuirea pe seama sfatului domnesc, boierii vor să-i rumânească cu sila, cerându-le şi lor dajdiile puse în seama ţăranilor şerbiţi, ba căutând chiar a-i opri de a mai pleca de pe ocinile lor.

Ori, în vară, asemenea zvonuri, de altfel întemeiate, se dovediseră pricină pentru dezlănţuirea unei răzvrătiri, urmată de multe alte tulburări, care măturaseră la acea vreme cetatea de scaun. Iar redeşteptarea vechilor nelinişti nu era semnul unor zodii tocmai bune şi tihnite, cu atât mai mult cu cât şi acum era vădit că stârneau aprinse gâlcevi cu vechilii şi slugile boiereşti. Nu rareori cârcotele astfel iscate se preschimbau în mici răzmeriţe, încheiate cu ciomăgeli zdravene, în urma cărora nu lipseau de nici o parte victimele. Adesea pricini mai însemnate de acest soi ajungeau a fi judecate chiar în faţa divanului, dar de prea puţine ori oştenii ieşeau în câştig, ceea ce întărea credinţa că principele, slăbit, nu se mai făcea simţit în trebile cârmuirii şi chiar atunci când se arăta, ivirea sa n-avea nici o înrâurire binefăcătoare, venirea fiind făcută de ochii lumii, căci la drept vorbind tot sfetnicii trăgeau toate ţele.

„Dacă domnul ar fi în puteri şi în deplinătatea firii, silniciile n-ar fi cu putinţă, mai ales acum când oricine îşi dă seama că oastea e mai trebuitoare ca oricând, de vreme ce ne ameninţă primejdii din mai multe părţi!! Dar sfetnicii, pe mâna cărora a ajuns biata ţară, nu se gândesc decât la folosul

Material cu drept de autor

lor neîntârziat, nu năzuiesc decât să se îmbuibe, lăsând grijile de obşte în paraginǎ!" – oftau mâhniți cei care mai credeau în Matei vodă. „Veliții uită răscoala petrecută cu câteva luni în urmă, tot din pricina nesocotinței lor, uită măcelul care i-a lovit în primul rând pe divaniții silnici!"

Iar asemenea cugetări nu făceau decât să prevestească noi tulburări şi alte aprige dihonii.

Însă spaima nu era iscată numai de stihia unei noi răzvrătiri a oştirii, asemenea celeia de la sfârşitul lunii lui florar! O seamă întreagă de alte împrejurări o făceau să dăinuie ba o şi sporeau în aceeaşi măsură. Între ele se număra cu deosebire lungirea la nesfârşit a stării de încâlcire din Moldova lui Gheorghe Ştefan. Acesta împresurase încă din luna lui cuptor cetatea Sucevei, însă fără să-i veteme în vreun fel apărarea. Deşi trecuseră aproape două luni de atunci, izbânda părea mai îndepărtată ca oricând. Ba împrejurările se schimbaseră chiar în rău din clipa în care zurbagiul fiu al hatmanului Bogdan Zenobie Hmelnițki izbutise să străpungă încercuirea şi se alăturase apărătorilor cetății. Se zvonise la venirea sa că are o oaste de nimica şi că din pricina asta nu va putea fi de nici un folos celor prinşi în încercuire. Ba, dimpotrivă, mulți socoteau că noii veniți vor grăbi isprăvirea merindelor celor din întăritură, încât în curând toți vor muri de foame. De bună seamă, zvonul fusese născocit pentru a linişti lumea, căci la drept vorbind, lungirea la nesfârşit a luptelor dovedea potrivnicul, cu atât mai mult cu cât, între timp, Gheorghe Ştefan primise noi ajutoare din Ardeal, din Muntenia, din Lehia şi chiar din îndepărtata Şvezie. Dacă spusele clevetitorilor ar fi fost adevărate, cu asemenea reazem lucrurile ar fi trebuit să se încheie demult, nu să se târăgăneze într-atâta. Ori întregul sârg al logofătului şi al părtaşilor săi se dovedea cu totul nerodnic!

Material cu drept de autor

Pe deasupra, clevetelilor de mai-nainte li se adăugeau altele noi, care le învederau pe cele dintâi, făcându-le mai lesne de crezut, dar şi mai spăimoase. Astfel, se ştia că iscoadele domneşti trimise în taină la Cihirin[54] şi la Bahcisarai ar fi adus veşti tot mai îngrijorătoare. Bogdan Hmelnițki, mai ales de când propriul său fecior căzuse în încercuire, părea tot mai plecat spre gătirea unei năvale, ba se zicea c-ar fi făcut chiar unele făgăduieli de asemenea soi cuscrului său, Vasile Lupu.

Mai mult chiar, şi tătarii fuseseră scoşi din nepăsare. Prin femeile lor, Vasile vodă şi vizirul tătarilor Serim Bey[55], erau cumnați. Ori, soața dregătorului nogai îşi plânse întratât sora prinsă la Suceava, amintind cu multă dibăcie şi de tezaurul ascuns de cumnat acolo, tezaur din care dezrobitorii desigur s-ar fi putut înfrupta în voie, drept răsplată pentru sârguința lor, încât soțul se lăsă mişcat de durerea ei şi a neprețuitului său cumnat. La rândul său, vizirul îl năpădi cu atâta stăruință pe hanul Islam Ghiray al III-lea – zugrăvindu-i mulțimea foloaselor pe care le-ar aduce o nouă năvală în Moldova, mai ales dacă puneau mâna pe averea lui Vasile vodă –, încât îi smulse încuviințarea de a-i fi ajutat cumnatul.

Deci, gătirile pentru cotropirea Moldovei, dacă la început se făcuseră cu paşi mărunți şi firavi, părând a avea puțini sorți de a se împlini, acum luau dintr-o dată avânt, găsind reazăm atât la tătarii nogai, cât şi la cazacii zaporojeni.

---

[54] Cehrin.

[55] Vizirul tătar al hanatului Crimeei (Tartariei) era cumnat cu Vasile Lupu, prin soție. Ecaterina Cercheza sau circazianca, nevasta celui din urmă, era soră cu soața lui Serim Bey zis în cronici (ex. Miron Costin) şi Răm Bei, Râm bei, şi Rim-Bei. În Paul de Alep este citat cu numele de Şerif Bei, nume care nu mai apare nicăieri.

Material cu drept de autor

Deşi tainice, ştirile aduse de iscoadele domnitorului făcură repede înconjurul cetății de scaun, ba chiar şi al țării. Toți se aşteptau ca după intrarea oştilor năvălitoare în Moldova, acestea să se îndrepte din nou asupra țării vecine şi surori, adică a Munteniei, aşa cum se întâmplase cu câteva luni în urmă. Dar spaima era cu atât mai mare cu cât, de astă dată, se alăturau sângeroşilor cazaci şi sălbaticii de tătari. Deci, jaful şi pârjolul se vesteau a fi şi mai straşnice decât în primăvară! Nu era deci de mirare că oamenii, prin târguri şi sate, îşi săpau noaptea, în taină, gropi de pitit bucatele, pereții cărora, spre a-i întări, îi ardeau pe dinăuntru. În unghere lor se grăbeau să tupileze nu numai grânele culese, ci şi felurite alte merinde, cât şi partea mai prețioasă a avutului cel mai aveau prin case, acoperind apoi totul cu pământ, pentru a şterge urmele ascunzişului.

Dar lucrurile nu se mărgineau la atâta. Parcă anume ca să le facă clipele şi mai grele, iscoadele trimise la Dârstor înştiințau că nici Siavuş paşa n-are de gând să se lase păgubaş de plănuirile de care se vorbea cu mai bine de o lună în urmă. Dimpotrivă, se părea că stăruia tot mai mult întru ajutorarea oblăduitului său. Iar dacă-şi tărăgăna purcesul, lucrul se datora desigur împrejurării că aştepta ca Vasile Lupu să pătrundă în Moldova, oprind orice ajutor ce-ar putea veni dinspre noul domn de acolo, al cărui scaun ar fi început a se clătina, încât nu mai putea purta de grijă vecinilor. Pe deasupra, pornindu-se în aceeaşi vreme cu Lupu, îl silea pe Gheorghe Rákóczi al II-lea, craiul Ardealului, să-şi împartă mijloacele între cele două țări şi să nu poată ajuta temeinic pe nici una dintre ele. Matei vodă ar fi fost astfel silit să se descurce doar cu steagurile sale, şi asta taman în clipele nenorocite când nemulțumirile oştirii împotriva sa creşteau! Groaznică nesăbuință – îşi ziceau oamenii îngroziți – să ațâți lefegii la nesupunere într-o

Material cu drept de autor

asemenea vreme de cumpănă! Ce se va alege în asemenea împrejurări nefericite de biata țară şi de amărâtul ei norod?!

Ar fi greşit să credem că spaima îi lovise numai pe cei care se lăsau purtați de adierea zvonurilor doritoare de a băga lumea în sperieți. Îngrijorarea şi teama îi rodeau chiar şi pe cunoscătorii tuturor tainelor Curții, cât şi pe domnitor. Încă de pe la sfârşitul lunii lui secerar, acesta, după ce stătuse de vorbă cu o iscoadă abia sosită de la Dârstor, fu cuprins de o adâncă amărăciune şi o neagră presimțire. I se păru însă nevrednic să se jelească celor din jur, dar copleşit totuşi de nevoia de a-şi destăinui cuiva temerile, îşi va deschide sufletul față de crai.

Deşi răvaşul – pe care din întâmplare timpul ni l-a păstrat – e scris în cuvinte peste măsură de cumpănite şi de măsurate, el scoate totuşi la vedere întregul zbucium şi nemăsuratele griji care căzneau sufletul voievodului. „Omul nostru, trimis iscoadă, a sosit azi dimineață din Silistra", se arată în rândurile de început. „Mi-a adus veste sigură că necredinciosul paşă Siavuş, acel părinte fără minte primit de Măria Ta şi răuvoitorul nostru, adună împotriva noastră mulți turci şi spahii, aduce cu el pe un fiu netrebnic, spunând că e fiu de domn şi vrea să-l aşeze pe scaunul nostru... Măria Ta văzând această scrisoare de vecin... să vină mai aproape de noi, oştile să fie ridicate numaidecât şi oştile noastre vor fi gata..."[56]. Vorbele sale nu erau atât o cerere de ajutor, cât o izbucnire de furie şi îngrijorare, gata să răbufnească în ocări şi suduieli. Ele zugrăveau nu numai starea sufletească şi neliniştile principelui, ci mai dovedeau că Matei vodă, în ciuda zvonurilor care umblau, împărtăşea întru totul necazurile țării, că nu se lăsase în voia sfetnicilor săi.

Dacă pricinile de teamă, până aici înfățişate, aduceau atingere în aceeaşi măsură tuturor lăcuitorilor țării – de la

[56] Extrase dintr-un document autentic din 30 august 1653.

Material cu drept de autor

vodă până la opincă – altele loveau numai în unele straturi mai strânse ale lumii alese, dar, la drept vorbind, răsunetul lor în lume nu era cu nimic mai prejos celor dintâi. În şiragul cestora din urmă merita să fi pomenită în primul rând nemăsurata groază iscată de cele făptuite de marele armaş, chipurile întru apărarea stăpânirii cu cele mai necruțătoare mijloace.

Întemnițarea şi cercetarea celor unsprezece boieri – învinuiți de a fi pus la cale otrăvirea rănilor principelui – îi adusese o faimă din cele mai întunecate. Pe şoptite, uitându-se cu fereală în dreapta şi în stânga ca să nu fie descoperiți, cunoscuții îşi istoriseau lucruri înspăimântătoare. Se vorbea spre pildă despre nişte tainițe de sub pământ ale palatului, unde, gâzi care nu văzuseră lumina zilei de ani întregi, pentru ca să nu poată destăinui nimănui ce se făptuia acolo, îşi schingiuiau jertfele în chipuri care îți făceau părul măciucă. Nu lipseau din răbojul uneltelor de caznă fiarele înroşite, maşinăriile de strivit mădularele, cleştii de smuls unghiile, scripeți pentru cufundarea înceată în ulei încins, mese de care erau prinse lanțuri şi cătuşe de fier pentru cetluirea osândiților, care erau astfel împiedicați să se zbată, tulburând truda călăilor şi stricând roadele meşteşugitelor canoneli pe care le născociseră prin sârgul lor nemăsurat.

Unii povestitori mai scornitori închipuiau chinuri mai subțiri şi mai perfide, precum gâdilatul la tălpi cu ajutorul penelor sau aşezarea pe cap – cu deosebire spre ceafă – a unui fel de castron în care se găsea adăpostit un şobolan flămând care, de frică şi pentru a-şi astâmpăra foamea, muşca partea țestei care-i sta la îndemână. Se zicea că unii curteni, care treceau întâmplător în miez de noapte prin ogradă, s-ar fi cutremurat auzind urletele înfundate care răzbăteau parcă din străfundurile pământului. Bănuiau ei de unde veneau şi se întrebau înspăimântați cât de straşnice trebuie să fi fost caznele, de vreme ce nici țărâna nu putea

Material cu drept de autor

înăbuşi răgetele. Iar chinurile se ţineau lanţ, căci gâzii, nefiind îngăduiţi a ieşi la lumina soarelui, pierdeau şirul zilelor şi al nopţilor, canonindu-şi victimele fără întrerupere...

Se izvodise părerea că sfatul domnesc ar fi cerut principelui ca să-i fie înfăţişaţi vinovaţii spre judecată. Armaşul însă s-ar fi împotrivit, atrăgându-i voievodului luarea aminte că prinşii se găseau într-o stare atât de nenorocită, încât n-ar putea fi scoşi la vedere fără a înspăimânta privitorii, pricină din care cerea ca aducerea în faţa divanului să fie amânată la nesfârşit, ceea ce şi lămurea de ce nu li se hotărâre soarta de atâta vreme. Deci nu se putea nădăjdui că cineva îi va vedea prea curând.

Povestirile se înmulţeau şi se umflau pe zi ce trecea, adăugindu-li-se tot mai multe înfloriturі, încât ar fi fost cu neputinţă ca ele să fie cunoscute cu toatele unui singur povestitor. De altfel în destule locuri spusele se băteau cap în cap, iar unele erau chiar greu de crezut, dacă nu chiar lipsite de noimă. Izbea, spre pildă, nepotriveala dintre părerea că, pe de-o parte, pentru a păstra tăcerea asupra tainicelor lor fapte, nici gâzii nu puteau părăsi hrubele lor ascunse, iar pe de alta mulţimea de amănunţimi răzbătute totuşi în afară, pe care, grozăvindu-se, le însăilau, cu dărnicie şi multă închipuire, povestitorii. Dacă ar fi fost întrebaţi de unde le aflaseră, de vreme ce nimeni nu putuse ieşi din cămările tainice de sub pământ, vajnicii răspândaci de ştiri, în ciuda înfierbântării cu care se înfoiau, ar fi dat neputincioşi din colţ în colţ, cuprinşi de o fulgerătoare muţenie.

Din păcate însă, lumii nici prin gând nu-i trecea se să cerceteze temeinicia zvonurilor şi să osebească în cuprinsul lor braşoava de adevăr, ci găsea mai plăcut să le soarbă tocmai prin ceea ce aveau mai pricinuitor de vâlvă, mai înmărmuritor şi mai greu de crezut. Deşi nu erau nici pe

Material cu drept de autor

sfert adevărate, iar istorisirile despre călăii vampiri zăvorâți în hrubele de sub pământ, care duceau cu gândul la basme, erau de-a dreptul de râs, cu toate acestea poveştile de groază trăiau, se răspândeau, înfiorau şi făceau ca oamenii să tremure în fața vel armaşului Vasile din Corcova.

Poate că, în cele din urmă, lehămetitoare pentru ascultători prin stăruitoarea repetare a aceloraşi lucruri, istorisirile despre cei unsprezece uneltitori n-ar mai fi trezit cuiva luarea aminte, iar răsunetul lor s-ar fi stins cu vremea, dacă încercarea de omorâre a lui Diicu n-ar fi răscolit neliniştile lumii, iscând noi cercetări, noi întemnițări, noi bănuieli şi presupusuri. Împrejurarea nu făcea decât să întărâte închipuirea izvoditorilor de zvonuri, care, vrând să găsească temei noilor lor născociri despre spătar, le îndreptățeau prin clevetelile zămislite mai-nainte, pe care gura lumii le luase între timp de bune. Într-un cuvânt, se ivise prilejul de a înnoi şi a spori bârfele mai vechi. Deşi în acea clipă cercetările băteau pasul pe loc, iar armaşul nu găsise încă firul pe care s-l urmeze – şi deci nu pusese pe nimeni în obezi – se vorbea de întemnițări care stârneau fiori, petrecute în miez de noapte, când oameni cu obrăzare, ca să-i ferească de a fi cunoscuți – de bună seamă trimişi ai armăşiei – spărgeau lacătele şi zăvoarele, năvăleau peste cei din casă şi-i făceau să dispară pentru vecie.

Astfel de scorneli făceau ca seara, când se culcau şi-şi ferecau uşile, multora să le ticăie inima mai repede. Fără voie, cu o strângere dureroasă în piept, îşi cercetau din priviri tăria broaştelor, a întăriturilor de fier de la uşi şi de la obloanele ferestrelor. Cu cât cercetările se lungeau fără a da roade, cu atât armaşul devenea, prin urmare, mai stăruitor în căutări; şi cu cât sârgul îi sporea, cu atât zvonurile se întețeau, devenind mai înspăimântătoare.

Groaza, simțământul de frică şi nesiguranță sporeau pe zi ce trecea, dezlănțuind un adevărat război de tocare

Material cu drept de autor

măruntă a cugetului celor de neam. Tocmai în îndemnarea iscării unei asemenea stări de înfrigurare îndelungată stătea marea deosebire dintre Vasile din Corcova şi Radu Vărzaru. Înaintaşul întru armăşie, care împletea o fire sângeroasă cu un chip pe cât de frumos, pe atât de ales, trezea teamă numai când îl aveai în faţă, întrucât era cunoscut pentru apucăturile sale crude şi grosolane, pentru ieşirile pline de turbare, pentru pornirile sale lipsite de stăpânire, pătimaşe şi răzbunătoare. Cât îţi stătea împotrivă te puteai aştepta în orice clipă să te pălească sau să te îmbrâncească. Dacă îţi întorcea spatele şi se îndepărta te puteai însă simţi cât de cât liniştit, căci nu mai aveai a te teme de el.

În schimb noul armaş avea o înfăţişare ştearsă, care nu isca plăcerea de a-l privi, asemeni celui dintâi; chipul său nu trezea prin nimic luarea aminte, iar purtările sale stăpânite nu înspăimântau şi nici nu dădeau prilej de înmărmurire. De aceea, în ochii acelora care aveau de a face cu el apărea ca o fiinţă lipsită de însemnătate, de care nu trebuie să se ţină seamă, peste care se poate trece uşor. Dar, printr-o migală ascunsă, măruntă şi o stăruinţă de păianjen care stă la pândă, scormonind, aruncând vorbe cu dublu înţeles, pline de viclenie, lăsând credinţa că în jur ar pluti stihiile unor primejdii, mânuind zvonurile şi urzelile, acest uneltitor oareşcare izbutise în câteva luni, ceea ce celălalt nu fusese în stare a făptui în lungul câtorva ani, şi anume să înscăuneze o nestărmurită spaimă de obşte faţă de stăpânire, spaimă care-i urmărea pe oameni, ca o neagră fantasmă, până şi noaptea în aşternuturi.

Trebuie arătat însă că groaza care tulbura cetatea de scaun avea, după cum s-a mai spus, şi alte rădăcini. În primul rând era vorba de stihia unei răzvrătiri a oştirii, apoi de privelişte a unei îndoite năvale, una venită din partea lui Vasile vodă, iar alta dinspre Siavuş paşa. Dar ceea ce făcuse ca ea să sfârşească cu un adevărat război de tocare a

Material cu drept de autor

cugetelor, era numai şi numai plăsmuirea vicleanului slujbaş, părelnic atât de obişnuit, de searbăd, de mărginit, de mărunt şi de lipsit de orice însemnătate.

Din nou, din pricina lui, viața devenise în Târgovişte un chin, răbdarea multora ajungând la capăt, fiind înstrunată ca o coardă ce stăteau gata să plesnească. Nici măcar boierii de sfat – la urma-urmelor obrazele cele mai puternice din țară – nu izbuteau să se smulgă din țesătura acestei groaznice spaime în care erau prinşi ca într-o pânză lipicioasă de păianjen! Vasile nu se sfiise să arunce chiar asupra lor bănuiala că unul din cei aflați la vânătoare a tras asupra lui Diicu, prefăcându-se că ar fi vrut să țintească cerbul. De bună seamă spusa nu se întemeia pe nici o dovadă de netăgăduit, îşi ziceau zădărâți divaniții. Dar, prin înveninata învinuire, arunca asupra tuturor o pată greu de şters. Însă la drept vorbind nu putea fi vinovat decât unul singur, adică cel care trăsese. Dar prin chipul cum înfățişa lucrurile dădea de înțeles că la fel de culpaşi erau şi ceilalți, care îi deveniseră părtaşi, de vreme ce încercau să-l acopere!

Urmarea fu că vel armaşului i se trântiră în nas uşile mai tuturor caselor de neam din cetatea de scaun, iar la palat toți dregătorii de rang mai înalt decât al său îi înfățişau mai mult spatele decât fața pentru a-i primi ploconelile de binețe, sau oricare alte plecăciuni. Ori, în temeiul rânduielilor ighemoniconului de Curte, în clipa când îi întâlnea, era de a sa datorie ca el să li se închine cel dintâi şi să se descopere, ba să o facă prea plecat şi smerit, oricum ar fi stat aceştia, ei nefiind însă datori să-i şi răspundă sau să-l ia în seamă. Era înjositor, dar n-avea ce face. Dar, cu toate semnele de dispreț şi de nebăgare voită în seamă, marii boieri nu se simțeau în largul lor când îl simțeau prin preajmă. Stăpâniți de gândul că spusele armaşului ar putea fi, în cele din urmă, luate în serios, nu dădeau cu prea mare plăcere ochii cu domnitorul şi, mai ales, cu vel spătarul. De altfel chiar dacă

Material cu drept de autor

nu ei puseseră la cale omorul, nici al lui Diicu şi nici al vodă-i, ştiau prea bine că nu aveau cugetul tocmai curat... Mai cârtiseră din când în când, ba îşi făcuseră chiar unele socoteli pentru clipa când Matei nu va mai fi, iar acestea nu erau tocmai neprihănite.

În împrejurările statornicirii acestei stări sufleteşti, într-una din zile, vornicul Preda Brâncoveanu, după ce băgase de seamă că în tot răstimpul unei întregi întruniri a divanului, armaşul nu-l slăbise din ochi, iscodindu-l cu priviri pline de subînţelesuri, nu se mai putu stăpâni să nu-i arunce câteva vorbe urzicătoare:

– Tot n-ai încheiat cercetările alea? începu el, trudind din greu ca să-şi poată înăbuşi furia.

– Din păcate nu, căci taman cei care au datoria să mă ajute se trag deoparte... răspunse dulce Vasile, de parcă n-ar fi priceput că, la drept vorbind, măritul dregător îi zvârlea pe ocolite în obraz o probozeală, nefiind vorba de o întrebare pusă doar din curtenie.

Preda Brâncoveanu se înroşi la faţa, iar privirea i se tulbură. Înţelesese prea bine ceea ce voia celălalt să zică, şi anume că se numără printre aceia care nu se învoiesc să-i stea de ajutor. Fu cuprins dintr-o dată de-o cumplită mânie. Pornirea sa părea atât de viforoasă, încât cumnatul domnului, Udrişte Năsturel, care tocmai se apropia, crezu că-i va cârpi o palmă armaşului. Vornicul izbuti, totuşi, să se stăpânească în ultima clipă.

– Ceea ce faci nu e decât o dovadă de prostie şi de nesăbuinţă. Încerci să-ţi ascunzi nepriceperea aruncând subînţelesuri jignitoare unora şi altora. Nu ai nici măcar îndrăzneala bărbătească de a-ţi mărturisi părerile răspicat şi făţiş! Şi-ţi închipui că aşa vei fi mai preţuit şi mai temut?! Crezi că slujindu-te de astfel de mijloace îţi creşte însemnătatea şi înrâurirea la Curte?! Te înşeli! Nu vezi că în ultimele săptămâni toate casele mai de soi ţi-au trântit uşile

Material cu drept de autor

în nas?! Şi ce-ai pierdut o dată, cu greu vei mai recâştiga cândva! Nădăjduieşti că te vei putea înălța şi sumeți împotriva tuturor?! Greşeală! Dacă vei urma astfel şi mai departe, nu ai zile multe ca dregător. Nu uita că noi suntem mulți şi în fiecare zi stăm câteva ceasuri în preajma voievodului. Azi îi pică unul o vorbă în urechi, mâine altul, şi aşa, tot înnoindu-se, aceste cugetări se vor furişa în mintea Măriei Sale, sfârşind prin a deveni chiar gând său! În acea clipă tu nu vei mai fi nimic şi să nu te aştepți ca vreunul dintre noi să te ierte sau să uite…

– Atunci ce-i de făcut? se prefăcu armaşul că ar fi plecat să se lase păgubaş, înțelegând chipurile că i se înfățişa un târg folositor, care-i va putea deschide, poate, făgaşul la care se căznea de atâta vreme să ajungă.

– În sfârşit o vorbă înțeleaptă! Din câte înțeleg, vrei cu orice preț un vinovat pe care să-l poți spânzura, spre mulțumirea sufletească a marelui spătar şi, de bună seamă, ca să-ți dovedeşti înaltele însuşiri de straşnic copoi al stăpânirii…

– Cam aşa ceva…

– Apăi, dacă-i doar atâta, se poate găsi uşor o dezlegare. Lucrurile se pot potrivi după nevoi şi ne poți slăbi cu sâcâielile…

– Oare?! Cum?!

– Pe fiecare dintre noi ne-au însoțit câteva slugi. Nimic mai simplu decât să dai vina pe una dintre ele; a vrut să tragă asupra cerbului şi a greşit. Vezi care dintre ele a fost mai pe aproape de spătar, şi-ai găsit chiar țapul ispăşitor. Uite, merg chiar mai departe; ca să nu mai scocioreşti pe altcineva, sunt gata să-ți dăruiesc pe unul dintre copiii mei de casă. Poți să-l iei, să-l pui la cazne după cum pofteşti, să scoți de la el mărturisirile pe care le crezi folositoare ție, apoi să-l spânzuri. Eşti mulțumit?

– Bine, dar ar însemna să ucid un nevinovat!

Material cu drept de autor

– Ei, na! Alta acum! Tocmai dumneata te plângi de una ca asta, de parcă ai face-o pentru întâiaşi oară?! De altfel, tu n-ai decât de câştigat. Singurul păgubit sunt eu, căci pierd un om.

– Bine, dar ce va zice ipochimenul despre mine sau despre dumneata, jupâne?

– Asta n-are nici o însemnătate. Părerea mea e că viaţa unor astfel de oameni nici nu e vrednică de a fi luată în seamă. După ce-l canoneşti zdravăn, să-i făgăduieşti că, dacă îşi recunoaşte vina îl vei lăsa să scape. Atunci îţi va face orice fel de mărturisiri, după cum ţi-o fi voia! După aia n-ai decât să-l ridici în furci, căci şi-a împlinit menirea. Ei, batem palma?!

– Cu plăcere! zâmbi cu şiretenie făţărită armaşul, dar vădit pus pe sfruntat.

Drept care nu întinse mâna pentru a pecetlui învoiala, căci urmarea răspunsului pe care-l avea pregătit făcea de prisos semnul de împăcare, dar în schimb lămurea înţelesul nedesluşitului şi vicleanului zâmbet din colţul gurii. Adăugi deci mai departe:

- Pentru a mi se limpezi deplin şi mie lucrurile, mi-aş îngădui să vă rog să-mi desluşiţi o singură nedumerire, şi anume, vă cer să-mi spuneţi de ce sunteţi atât de grăbit să pun capăt cercetărilor în pricină? Aveţi temeiuri anume?

De astă dată vornicul nu-şi mai putu păstra cumpătul. Ridică palma grea şi-o repezi către celălalt. Spre norocul său, armaşul îi ghici la vreme voia şi, având o anume iuţime a mişcărilor, izbuti să sară în lături, altfel braţul vânjos al divanitului l-ar fi secerat fără cruţare.

Nici vistierul nu scăpă de asemenea clipe stânjenitoare. Erau zile când, deşi îl ocolea de la depărtare pe armaş, acesta se ţinea scai de el, spunându-i lucruri în doi peri. Încredinţat că şi divanitul este cumva amestecat – fără să-şi poată închipui în ce fel anume –, Vasile îi vorbea în

Material cu drept de autor

dodii, în nădejdea că dacă se ştia vinovat, subînţelesurile de bună seamă îl vor îngrijora şi, făcându-l să-şi piardă cumpătul, se putea da de gol fără să-şi dea sa. Adevărul este că în chip obişnuit un om cuprins de spaimă se trădează uşor, îşi zicea în sine armaşul.

– Tare mulţi vânzători mai sunt pe aici pe la Curte, care fac joc dublu! zise el într-o doară, de parcă nu s-ar fi gândit la cineva anume, dar, din felul cum vorbea, lăsând să se înţeleagă că dânsul ştie multe. Din fericire însă – urmă la fel de spăsit – e cu neputinţă ca aceştia să nu facă cel puţin o greşeală, oricât de mică, care-ţi îngăduie să-i dibui. Eu i-am dibuit deja pe toţi…

Sau în răstimpul unei alte taclale, care închipuia mai degrabă o nesfârşită cuvântare rostită de unul singur, armaşul îi mărturisi celuilalt, care-l asculta a lehamite:

– Adevărul va ieşi până la urmă la iveală. De altfel, eu îl ştiu. Îmi lipsesc numai dovezi îndestulătoare pentru a-l dovedi fără de tăgadă. De bună seamă că voi fi mai îngăduitor cu cei care se învoiesc să mă ajute; ceilalţi însă, oricine ar fi ei, să nu năzuiască la iertare din parte-mi şi nici să nu nădăjduiască a găsi vreo altă cale de mântuire! Mie, până acum, nu mi-a scăpat, în nici o pricină, vreun culpaş!

Vistiernicul, deşi nu se simţea vinovat de ceva ce i-ar fi putut pricinui supărări, pricepu totuşi că spusele în doi peri nu sunt aruncate întâmplător, ci ţinta lor e desluşită, întrucât vorbitorul, în socotinţele sale tainice, îi pune ceva în seamă. Ştiindu-se neprimejduit, nedesluşitele subînţelesuri nu-l înspăimântară, ci mai degrabă îl întărâtară, încât îi dădu de fiece dată răspunsuri din cele mai tăioase:

– Nu sunt chiar încredinţat că uneori nu-ţi scapă vinovatul. În schimb sunt încredinţat că nu-ţi scapă din mână mai ales nevinovaţii!! După câte am auzit, armăşia e plină de ei, iar numărul lor îl întrece cu mult pe al celor dintâi! De altfel judecata care te îndrumă în tot ceea ce

Material cu drept de autor

săvârşeşti e într-adevăr fără cusur, trebuie să recunosc; dacă bagi după gratii întreaga lume la grămadă, poți fi sigur că şi vinovații se află printre cei închişi şi-şi primesc sigur osânda. Păcat că, în clipa când vei ajunge cu împlinirile la culme, nu va mai fi nimeni slobod – în afara ta, bineînțeles – , care să se poată minuna şi încânta de priveliştea nemăsuratelor izbânzi cu care te lauzi!

După ce nu dobândea nici o mărturie învinuitoare, armaşul se mai alegea şi cu mulțime de jigniri. Totuşi stăruia cu o încăpățânare vrednică de nişte țeluri mai înalte. Nu înceta a nădăjdui că, în cele din urmă, viclenele sale întărâtări vor găsi spărtura prin care să se prelingă sub carapacea care-i ocrotea pe cei doi dregători pe care-i căzuseră ochii şi-i vor pune gânduri. Ar fi fost îndeajuns dacă cel puțin unul s-ar scăpa cu ceea ce ştia. Odată pus în mişcare, prin noi şi noi sârguințe, asemenea unui bulgăre de nea care, după ce a început să se rostogolească la vale, se umfla fără întrerupe, şi prăbuşirea celui prins în cleşte ar fi urmat furtunos, asemenea unei alunecări de zăpadă ... Dar cel mai greu era să dea primul brânci întregii înjghebări.

Cum vistierul se simțea pus la adăpost, nu era de fel tulburat de iureşul pornit împotrivă-i, ci mai degrabă era zădărât şi lehămetit de atâta cicăleală. De aceea, armaşul nu-l putu abate de la grijile pe care i le trezise vtori postelnicul Chircă Rudeanu. Nu slăbise o clipă veghea asupră-i. Iscoade anume plătite îl pândeau zi de zi, pornind chiar din poarta casei sale. Ele însemnau cu grijă la răboj când pleca, când şi cu cine se întorcea, pe cine primea în ospeție, cât stătea musafirul. Alți ochi scormonitori îl urmăreau în preumblările sale prin târg, îi descopereau cunoscuții şi întâlnirile ce le avea. Urechi pânditoare sârguiau să prindă fărâme din sporovăielile la care lua parte, să ghicească înțelesuri în şoaptele ciuntite pe care le desluşeau. Fu

Material cu drept de autor

cumpărat unul dintre vizitiii boierului, o slujnică de prin iatac, o alta din cuhnie, un copil de casă.

Vistierul ştia acum peste măsură de multe despre preacinstitul sfetnic – unele chiar stânjenitoare prin dezvăluirile pe care le făceau, pe care vtori postelnicul le tăinuia cu grijă –, însă de cel care stătuse în umbra sa în vremea vânătorii nu dăduse. Dar, totuşi, între cei care intrau şi ieşeau din casa sa, ori între cei cu care se întâlnea prin târg, trebuia să se afle şi străinul cu pricina, sau cel puțin un mijlocitor care să ducă spre el – îşi zicea Grădişteanu.

Faptul că necunoscutul din pădure dispăruse fără urmă nu şi-l putea tălmăci decât într-un singur fel; era desigur o slugă nebăgată în seamă a unui mare boier, om de credință al acestuia. Iar după zarva iscată în urma căderii spătarului în râpă, ipochimenul fusese îndrumat să se dea la fund, pentru a nu arunca vreo bănuială asupra stăpânului. Pe semne că în timpul vânătorii, dintr-o pricină oarecare, Chircă Rudeanu trebuise să-l înştiințeze de ceva pe necunoscut, poate din partea aceluia care se ascunde în spatele lor, şi de aceea se întâlnise cu el.

Acum însă unealta fiind pusă, din prevedere, la adăpost, era firesc să rămână nevăzută. Iar legătura dintre vtori postelnic şi stăpânul slugii nu avea de ce bate la ochi, căci Chircă, deşi primise doar o slujbă de al doilea rang, era o ființă cu legături peste măsură de întinse între cei din lumea bună, încât era cu neputință să-ți dai seama dacă, față de cineva, avea o purtare ori nişte îndatoriri mai osebite. Întâlnirea cu oricare dintre veliți, dar şi cu mazili bogați nu era deci pricină de a trezi bănuieli, tocmai de aceea iscoadele nu-i putură înfățişa nici o ştire vrednică de luat în seamă. Dar vel vistiernicul nu dispera. Nădăjduia că, priveghindu-l mai departe, o vorbă scăpată din întâmplare, un semn ori o privire zărită de cei puşi pe urmele sale

Material cu drept de autor

puteau, în cele din urmă, dacă nu-şi pierdea răbdarea, să-i pună la îndemână dezlegarea căutată...

În vreme ce Buna Vâlcu Grădişteanu îşi făcea asemenea tihnite socoteli, Chircă Rudeanu căzuse pradă „războiului măcinător de cuget", dezlănțuit de vel armaş. Deşi credea cu tărie că nu se dăduse în vreun fel de gol, începuse să se perpelească. Cu toate că armaşul, care nu-l bănuia, nu făcuse nici un fel de silă descumpănitoare asupră-i, postelnicul se simțea totuşi privegheat şi iscodit. I se întâmplase de prea multe ori să întâlnească pe ulițe, prin preajma sa, aceleaşi obraze, ca să nu înceapă a bănui că e vorba de simbriaşii agiei, care-i călcau stăruitor pe urme. Nici prin cap nu-i trecea că cel care-l păzea cu atâta străşnicie era vistiernicul.

„Îl întâlnesc prea des pe aista, încât la mijloc să fie o simplă întâmplare!" cugeta el îngrijat când dădea cu ochii de vreunul pe care-l văzuse şi cu o zi în urmă. Îl bănuia chiar şi pe cerşetorul care-şi găsise vad sub zăplazul ogrăzii de peste drum. Ulița, fiind lăturalnică, era mai puțin umblată, deci clienții îi cam lipseau milogului, încât stăruința sa de a se întoarce în fiecare zi în acelaşi loc i se părea ciudată postelnicului. Îl bătu chiar gândul ca, într-o seară – fără martori –, să-l înhațe şi să-l cerceteze cu toată asprimea. Era încredințat că, dacă ar face-o, ar afla fără îndoială cine-l sâcâia. Dar până la urmă socoti totuşi neprevăzătoare o încercare de acest soi. Cel care-l iscodea – iar el se gândea în primul rând la marele armaş – îşi putea închipui că are ceva de ascuns şi deci pricină de a se teme şi i-ar trezi astfel şi mai multe bănuieli!

Pe la jumătatea lunii lui răpciune frica îl răpuse, iar răbdarea i se frânse. Nu mai încăpea în sine de înfrigurare, tremurând de-a binelea. Se simțea ostenit, sleit, zădărât, dormea tot mai prost, ochii i se încercănaseră. Nu mai suferea să trăiască astfel, încât hotărî să se pună la adăpost:

Material cu drept de autor

se va lipsi de ranguri, de cinstiri, de viața de Curte şi va fugi. Ca plecarea să nu dea de bănuit, se prefăcu a fi suferind. Lipsi zile în şir de la postelnicie. Nu mai apăru nici la palatul domnesc. Ceauşii trimişi să-l cheme îl găseau în pat, cu capul legat, plângându-se de o stare de slăbiciune şi de dureri în coşul pieptului. Când socoti că lumea s-a obişnuit cu gândul ciudatei sale molime, îl înştiință pe marele postelnic Constantin Cantacuzino că, din pricina proastei stări a sănătății, se vede silit, cu adâncă părere de rău, să se lepede de dregătorie, după ce-l slujise vreme de şaisprezece ani.

Postelnicul, care nu bănuia nimic, îşi dădu pe dată învoirea şi, ca să-l răsplătească pentru multele slujbe pe care i le făcuse – era de altfel singurul care izbutise să stea un timp atât de îndelungat în dregătorie –, se grăbi să pună o vorbă pe lângă domn ca să mijlocească dobândirea încuviințării princiare, încât boierul să poată părăsi cetatea de scaun, spre a se trage la moşiile sale.

Fostul dregător plecă fără întârziere, dar avu grijă ca, chiar în fața argaților săi adunați în ogradă, să se prefacă a suferi peste măsură de mult, încât aproape că trebui să fie cărat pe brațe pentru a ajunge în rădvan. Dar vistiernicul nu încetă să-l privegheze nici după aceea, cu atât mai mult cu cât i se păruse că dusul său cam aduce a făcătură, şi încă una cam ciudată. Ori dacă nu se înşela, însemna că bănuielile pe care le avea nu erau lipsite de temei. Slugile pe care le cumpărase de dinainte – şi la care mai adăugă câteva – nu încetară să-i trimită din vreme în vreme ştiri, în măsura în care o puteau face fără a bate la ochi.

Astfel, Bunea Vâlcu Grădişteanu află că fostul vori-postelnic nu luase calea de-a dreptul spre Oltenia, unde-şi avea moşiile şi cum lăsase vorbă cunoscuților, ci făcu un ocol prin Bucureşti. Spre a astâmpăra curiozitatea însoțitorilor, le lămuri că are de gând să caute pe acasă o

Material cu drept de autor

vrăciță, foarte cunoscută la acea vreme – pe nume Baba Oțeleanca –, tare pricepută, zice-se, în tămăduirea betegelilor, în făcutul farmecelor şi în descântece. Pentru un suferind, o asemenea jertfire de sine n-ar fi trebuit să mire, totuşi vistierul era nedumerit.

În drum spre ocina sa de la Curtişoara din ținuturile Gorjului, Rudeanu ar fi trebuit să treacă pe la Râmnicu Vâlcea. Iar dacă se oprea la Ruda – cealaltă moşie unde avea casă – cam tot acolo ar fi trebuit să ajungă, căci satul era destul de aproape de oraşul din urmă. Ori, era ştiut de toată țara, că în acest târg de pe Olt şedea Baba Polixenia, aprețuită ca fiind mai îndemânatică în tămăduiri şi cu puteri mai mari în vrăji decât cea dintâi. Atunci de ce să fi făcut fostul postelnic un ocol ostenitor şi zadarnic, mai ales dacă se simțea cu adevărat sfârşit? Putea fi socotit un naz al unei firi sucite de suferind. Oamenii, când sunt loviți de o nenorocire sau de vreun beteşug trupesc, cad adesea în patimile unor judecăți foarte ciudate – îşi zise în prima clipă vistiernicul.

Dar lămurirea nu-l mulțumea. Simțea că în dosul călătoriei s-ar putea ascunde altceva... După câteva zile avu parte de marea dezvăluire a vieții sale, pe care o aştepta de atâta vreme. Străluminarea veni în clipa în care vizitiul fostului postelnic îl vesti că nu se opriră la Bucureşti, la zisa babă, ci la vreo opt-nouă leghe din jos de târg, mult spre miazăzi, în satul Dobreni, unde-şi avea conacul fostul serdar Constantin Şerban. Ori boierul gazdă era cunoscut ca fecior din flori al voievodului Radu Şerban, pricină din care, fiind bănuit că ar năzui la coroană, fusese crestat mai demult la nas. Şi după cât se părea temerile lui Matei nu erau lipsite de temei. Fără nici o îndoială, el trebuia să fie ipochimenul care se ascundea în umbra lui Rudeanu! A sa putea să fi fost sluga care dispăruse fără urmă! De altfel, judecând drept, vel serdarul, ros de dorința de a urca în scaunul domnesc,

Material cu drept de autor

avea numai de câştigat dacă Diicu ar fi dispărut, în împrejurarea în care principele se afla pe patul de moarte! Mazilul avea deci toate temeiurile ca să fie pornit împotriva amândurora. În primul rând pentru că şi unul şi celălalt îi stăteau în drum! Apoi, din pricina lui Diicu zăcuse până de curând în temniță şi fusese osândit de domn, aşa încât era firesc să-l duşmănească! Devenea prin urmare tot mai neîndoios că el dorise omorul, ba chiar că l-ar fi pus la cale! Deci răbojului cu cei care ar putea fi vinovați de cele petrecute, închipuit cu puțin în urmă, trebuia să-i mai adauge un nume. Se învedera, fără putință de tăgadă, că serdarul era cel de-al patrulea râvnitor la coroană, alăturându-se lui Diicu, lui Lupu şi lui Radu Mihnea! De necrezut era că mazilul izbutise să atragă de partea sa unii boieri! Rudeanu întrupa o pildă grăitoare întru aceasta şi pesemne nu era singurul!

Vistiernicul era tot mai încredințat că socotelile nu-i erau greşite. Toate noutățile veneau să-i întărească îndoielile şi nedumeririle! Ocolului uriaş făcut prin Bucureşti nu i se putea găsi nici o îndreptățire, de vreme ce în drum spre moşii putea găsi numeroşi vraci la fel de buni, dacă nu chiar mai buni! Apoi, odată ajuns în târgul Bucureştiului, nici măcar n-o căutase pe baba către care plecase! După aceea musafirlâcul de la Dobreni nu-i mai lăsa nici un fel de îndoială asupra gândurilor adevărate ale postelnicului, dacă ar mai fi avut vreuna! Şi parcă pentru a pune capac bănuielilor, Chircă Rudeanu, deşi, chipurile, tare suferind, nu se oprise, spre a-şi găsi în sfârşit alinarea, la cea mai apropiată ocină sa, adică la Ruda, deşi casa îi era în drum, aflându-se pe malul Oltului dinspre Muntenia, ba era totodată şi conacul cel mai încăpător şi mai tihnit pe care-l avea! Orice bolind, dacă era chinuit cu adevărat de dureri, s-ar fi ferit de truda istovitoare a unui drum prea lung, căutându-şi un adăpost cât mai la îndemână.

Material cu drept de autor

Deci oprirea la Ruda l-ar fi cruțat de îngrozitoarele cazne ale zdruncinăturilor unui şleah desfundat şi plin de gropi, fiind o uşurare pentru un sărman suflet zdrobit de amarnicele betegeli ale molimei care-l lovise... Ori fostul dregător, dimpotrivă, uitând de trudă şi de osteneală, alese drumul cel mai lung care-i putea sta în față! El trecu Oltul spre Craiova, iar de aici o luă pe Jiu în sus, până la miazănoapte de Târgu Jiu, îndreptându-se spre namestiile din Curtişoara. Culmea era că gospodăria de aici era mult mai mică, mai puțin cuprinzătoare decât cea de la Ruda, iar conacul mult mai neîncăpător! Dar satul îi punea la înmână o înlesnire, însă numai una folositoare cuiva care se temea de poterele domneşti. Se afla aşezat la numai câteva leghe de hotarul cu Ardealul, îngăduind celui temător să plece în grabă şi fără primejdii în surghiun peste munți! Deci, Chircă Rudeanu se purta ca unul care s-a speriat de ceva şi stă pregătit să fugă din țară... Prin urmare, taina postelnicului fusese dezlegată, îşi zise mulțumit marele vistiernic.

Dar acum, fiind pe deplin lămurit, în fața sa se ridica o altă anevoință, aceea de a dibui foloasele pe care le-ar putea trage din cele aflate. În față îi stăteau două putințe. Fie să mărturisească totul lui Matei vodă şi lui Diicu, fie, dimpotrivă, să-i dea de înțeles în taină biv vel serdarului că este unul dintre aceia căruia îi pasă de soarta sa şi că la nevoie s-ar putea întemeia şi pe el.

Dacă urma cel dintâi făgaş de folosire a descoperirilor sale nu se putea aştepta decât ca fapta sa să stârnească câteva mărturisiri sforăitoare de recunoştință şi, poate, unele legăminte nedesluşite de răsplată. Iar lucrurile s-ar fi oprit aici. Pe deasupra, nu avea prea mare încredere în statornicia simțămintelor de îndatorare ale spătarului. Din păcate avea o fire destul de schimbătoare şi uita repede ce făgăduia. Deci, pentru viitor, a se încredința lui Diicu nu-i aducea cine ştie ce câştig...

Material cu drept de autor

În schimb, dacă trecea de partea fostului serdar, putea fi sigur de mulțumirile şi îndatorarea acestuia; şi pe deasupra, odată ajuns învingător, desigur că mazilul, ar fu avut nevoie de susținători, şi, pentru a-i dobândi, şi-ar fi arătat cu mult mai multă mărinimie dărnicia. Nu s-ar fi mărginit numai la câteva vorbe binevoitoare, ca Diicu. Bineînțeles însă, numai în împrejurarea în care uneltirea îi izbutea... Iar de se întâmpla să dea greş, nu avea nimic de pierdut la urma-urmelor. Deci, cel mai mare folos îl trăgea dacă îi dădea de înțeles biv vel serdarului că este unul dintre aceia care-i cinsteşte şi-i prețuieşte scoborârea domnească şi este oricând gata să-i stea de sprijin pentru a-şi dobândi drepturile care i se cădeau ca beizadea legiuită... Dar se cuvenea totodată să fie deosebit de prevăzător şi să păstreze măsura, adică trebuia să se ferească de a se vârî prea adânc în urzelile prigonitului de la Dobeni; era de ajuns ca să se amestece numai atât cât să-l bage în seamă mazilul, câştigându-i bunăvoința. Dar deocamdată nu trebuia să dea în brânci cu râvna, ca nu carecumva domnul ori oblăduitul său să prindă cumva de veste, pricinuindu-şi nedorite necazuri. Primejdia oricum nu lipsea...

*

În fața stărilor tot mai tulburi din țară, principele intră la griji. Îşi scormonea mintea ca să găsească nişte căi care să-i îngăduie să țină lucrurile în frâu. Cea dintâi hotărâre luată fu aceea de a păstra în juru-i oştenii chemați pentru vânătoare. Pe ei îi conăci pe un izlaz aflat de cealaltă parte a Ialomiței, cam prin dreptul palatului domnesc, ridicându-le acolo o tabără împestrițată de corturi. În acel loc, destul de apropiat de Curte, îi avea la îndemână. Celorlalți căpitani şi iuzbaşi din țară, rămaşi pe la casele lor, le porunci să fie pregătiți cu merinde şi toate cele

Material cu drept de autor

trebuitoare, ca, la primul semn, să se poată înfăţişa la slujbă în cetatea de scaun. După cum am arătat, va scrie şi craiului ardelean – cu care avea încheiat un legământ de înfrăţire – cerându-i un ajutor ostăşesc de se va arăta vreo nevoie.

Dorind să cunoască în toată amănunţimea mijloacele care-i stăteau la îndemână, ceru lui Grădişteanu o dare de seamă cât mai deslușită asupra cuprinderii bogăţiilor pe care le avea dosite în vistierie. Socotelile care-i fură înfăţişate erau mai mult decât liniştitoare! Nu i-ar fi fost greu să pună pe picioare o armată în cel mai scurt timp... Nu se arătă totuşi mulţumit şi hotărî să cerceteze el însuşi haznaua sa cu odoare şi bănet şi să se încredinţeze cu ochii săi de cele însăilate în catastifele în care se aflau încondeiate butoiaşele cu dajdiile adunate, cât şi cheltuielile făcute de Curte. Cum visteria se afla la catul de jos al palatului, iar iatacul său se găsea în catul de sus, îi era greu să ajungă până acolo, căci trebuia să coboare lunga şi pieptişa scară care ducea în ogradă. Dar nu se lăsă păgubaş.

Porunci să i se înfăţişeze doi paici vânjoşi, care să-l sprijine. Slujitorii se văzură siliţi să-l poarte aproape pe braţe până în faţa unei uşi scunde dar zdravene de stejar, cu frumoase ferecături de fier. Era uşa dincolo de care aproape nimeni nu putea trece. Odaia pe care o zăvora aprindea închipuirea multora, datorită bogăţiilor fără număr care se bănuia a fi stivuite acolo în butoaie şi în sipete, ca în peştera lui Ali-Baba... Privegheat de vistierniceii de pază, Bunea Vâlcu Grădişteanu descuie pe îndelete încuietorile şi desferecă zăvoarele. Apoi luă sfeşnicul din mâna unui slujbaş al său şi, întinzând domnului drept sprijin braţul, trecură împreună pragul. Scârţâind, canatul se închise în urmă-le, ascunzând ochilor celor rămaşi afară privelişteа averilor dosite în cămară. Dezamăgiţi, însoţitorii rămaseră dincolo de prag. În străfulgerarea clipei cât uşa stătuse întredeschisă, din cauza beznei străvezii de dincolo, cu toată

Material cu drept de autor

curiozitatea nemăsurată care-i încerca, nu putură zări mai nimic.

După ce cuprinse odaia cu privirile, Matei se aşeză pe capacul unui sipet de lângă el şi făcu semn înaltului dregător să aşeze sfeşnicul pe un butoi şi să iasă. Bunea Vâlcu Grădişteanu şovăi puțin, atins în mândrie. La urma-urmelor, sfatul boieresc – şi totodată el, ca împuternicit al său – aveau un anume drept de priveghere asupra câştigurilor țării. Iar țara nu era una cu domnul, căci acesta din urmă era trecător, pe când țara era veşnică. Căderile divanului în legătură cu avuțiile din haznaua palatului, – împlinite prin îndatoririle dregătoriei sale –, socotea vistierul, rămân neştirbite chiar şi atunci când principele este de față; deci, nu i se putea cere să plece ca unei slugi oarecare. El nu se închipuia în acea clipă numai pe sine, ca om, ci întrupa o anume rânduială a aşezămintelor cârmuirii.

Voi să-i lămurească domnului şiragul de judecăți care tocmai îi treceau prin minte, dar încruntarea pe care i-o zări pe frunte îi tăie avântul. Chipul supt de sihastru, împresurat de o barbă bogată, colilie, cu ochii adânciți în orbite, cu priviri scânteietoare şi mânioase, luminat de jos de flacăra roşiatică tremurătoare a lumânării, îi împrumuta principelui o înfățişare înspăimântătoare de fantasmă. Fără voie, vel vistiernicul avu simțământul că în față i se arată o vedenie de basm, un fel de staroste al duhurilor pustiitoare, care puteau îngrozi chiar pe necuratul! Străbătut de un fior, îşi înghiți vorbele şi se trase de-a îndărătelea spre uşă.

Clătinându-se, Matei se ridică şi se apropie de şiragul de sipete lipite de peretele din față. Din porunca sa, capacele erau descuiate. Pe rând le ridică spre a privi înăuntru. În lumina nesigură a lumânării se întretăia lucirea tihnită a aurului monezilor şi pocalelor, cu sticlirea pătrunzătoare a pietrelor prețioase. Tezaurul său nu era poate o peşteră a lui Ali-Baba, dar nici sărac nu era!

Material cu drept de autor

Vederea şiragului de lăzi cu capace boltite, temeinic ferecate, i se păru mult mai grăitoare decât ţifrele seci care-i fuseseră înfăţişate mai devreme de dieci, cu străşnicia unor aprigi socotitori, iscusiţi în iscodirea catastifelor. Nu mai simţea nevoia să caute deslușiri prin izvoade. De altfel, era adevărat că nici nu se prea pricepea grozav în ale scrisului şi ale cititului, încât ar fi trudit cam mult ca să priceapă înţelesul şiragurilor de semne de pe răboaje. Se aşeză din nou pe sipetul de pe care se ridicase şi împinse terfeloagele deoparte, făcând loc sfeşnicului. Oftă.

Se afla singur în mijlocul atâtor bogăţii de toţi râvnite şi, totuşi, nu-l încerca nici o bucurie. Avusese clipe când privelişte a aurului, a safirelor şi topazelor, a mărgăritarelor şi a diamantelor îi da fiori şi-i întărâta dorinţe. Acum, la vederea sipetelor ticsite, cum puţini din domnii acestei ţări de până la el avuseseră, îl copleşea un simţământ de zădărnicie. Aurul din jur îi statornicea, e drept, puterea, dar tot el, asemenea lumânării care adună noaptea în juru-i gâzele, atrăgea asupră-i duşmăniile, necazurile, războaiele. El îi dăduse fală şi mărire, el îi plecase pe toţi la picioarele sale, făcuse din el stăpânul tuturor, dar tot el îi legase de picior ghiuleaua grijilor, a nesomnului, a pizmei.

Dar clipa de mâhnire şi dezamăgire trecu. Zâmbi, aducându-şi aminte gândurile de mai înainte, care i se părură deodată copilăreşti şi lipsite de noimă. E adevărat că avuţia care-i zăcea la picioare îi adusese şi destule supărări, dar oare ar fi fost vreodată plecat să se lipsească de ea?! Niciodată, căci câştigurile pe care i le aducea – viaţa de huzur şi mai ales putinţa de a stăpâni oameni şi cugete – îi dăruiseră plăceri cărora nimic nu le putea fi de-o seamă. Ori, faţă de trăirile pline de avântul măreţiei de care se bucurase, grijile şi necazurile pe care le întâmpinase uneori păleau cu totul. Dacă i-ar fi fost dat să-şi înceapă încă o dată viaţa, ar

Material cu drept de autor

fi urmat taman aceeaşi cale, care să-l ducă la aur şi totodată la putere!

Când coborâse ca să-şi cântărească avuţiile din ochi, o făcuse tocmai din dorinţa de a le folosi întru mântuirea stăpânirii sale. Mulţimea odoarelor care-l împresurau dădea măsura unei mândre armate pe care o putea pune pe picioare, dar şi a numeroaselor peşcheşuri, care-i îngăduiau să-i cumpere pe cei în stare de a-i sta de reazem. Nimeni n-ar fi avut tăria de a se împotrivi sclipirilor ademenitoare a atâtor bogăţii.

Oare cât i-ar putea cere Siavuş ca să-şi „dea seama" că Radu Mihnea nu este un adevărat vlăstar domnesc, ci doar o jalnică făcătură, un plăsmuitor mincinos?! Deodată îi încolţi un gând. N-ar putea scăpa de atâta cheltuială, atrăgându-l într-o cursă pe acest uneltitor vândut turcilor?!

Sună din clopoţelul aşezat lângă sfeşnic. Vistierul se ivi şi-l ajută să treacă în odaia de alături, unde se lăsă în seama paicilor săi, care se trudiră să-l urce înapoi în iatac. Spre îngrijorarea vistiernicului, la ieşire, domnul i se păru cam supărat. Îşi închipui că nemulţumirea ar fi legată de cele întrezărite în urma cercetării şi fu străbătut de o strângere de inimă. Îşi aduse aminte că unul din înaintaşii săi, cu doar vreo doi ani în urmă, după o iscodire de acelaşi fel, fusese scos din dregătorie, apăsat de povara unor învinuiri destul de supărătoare... Şi parcă anume ca să-i sporească neliniştea, vistiernicul află că, de îndată ce Măria Sa ajunsese în catul de sus, îl chemase pe marele armaş în spătăria mică şi tăinuiră îndelung împreună.

Cuprins de negre presimţuri, Bunea Vâlcu Grădişteanu căută tot felul de pretexte ca să poată zăbovi în odăile de lângă tinda spătăriei mici, ca să nu scape ieşirea armaşului. În vremea asta îşi frământa mintea, în nădejdea de a ghici ce-ar fi putut descoperi principele în neorânduială

Material cu drept de autor

în cămara vistieriei, căci el socotea că le potrivise pe toate cum nu se putea mai bine.

Când în cele din urmă, după o îndelungă aşteptare, se ivi vel armaşul Vasile din Corcova, năvăli curios asupră-i. Dregătorul, cu chip de nepătruns, ridică însă din umeri, nevoind să-i dezvăluie nimic din ceea ce sfătuise cu domnul. Într-un târziu se îndură totuşi de el şi-i făcu hatârul de a-l încredința că întrevederea nu avusese nici un fel de legătură cu treburile vistieriei. Grădişteanu nu-l crezu, dar neavând încotro, plecă. Era peste măsură de supărat că celălalt – la urma-urmei de rang mai mic – învăluia cele povățuite în negura unei taine de nepătruns, desigur ca să se grozăvească, şi-i păru rău că-l curtenise atâta, căci în asemenea chip nu făcuse decât să se înjosească, ba încă şi fără folos!

Dar acum divanitul greşea; armaşul nu voia să se dea mare, cum – e drept – îi cam stătea în fire. La tăcere îl nevoise însăşi voievodul; ba mutenia ce-l cuprinsese izvora şi din felul poruncii pe care o primise. Matei vodă îi ceruse – nici mai mult, nici mai puțin – decât să-l prindă pe Radu Mihnea, trăgându-l într-o capcană.

Îi deslușise şi chipul cum înțelege ca urzeala să fie înfăptuită. Va răspândi zvonul că unul din cei unsprezece uneltitori, a izbutit să scape de sub pază. Potrivit poate, era ca fugarul să fie chiar fostul mare paharnic Hrizea din Bogdănei, mai bine văzut de cei de la Dârstor. De bună seamă însă nu era vorba de a-l lăsa cu adevărat liber, ci doar de a sădi o asemenea părere, Hrizea urmând doar să fie mutat în alt loc de întemnițare. Dar punerea la cale trebuia să se desfăşoare atât de firesc, încât înşişi temnicerii să ia de bune cele întâmplate, încât chiar ei să devină răspânditorii cei mai convinşi şi mai înverşunați ai zvonului!

Deocamdată Vasile nu ştia pe ce cale va duce la împlinire partea aceasta a poruncii. Dar nădăjduia să

Material cu drept de autor

găsească un mijloc, pe cât de năucitor – ca să stârnească vâlvă –, pe atât de lesne de crezut. Apoi, în numele celui, chipurile, fugit, urmau să-i fie trimise scrisori lui Radu Mihnea, îndemnându-l să vină la o întâlnire tainică la Brăila, spre a aşeza pe alt temei vechile înțelegeri. Pentru ca Radu să cadă mai uşor în nadă, trebuia ca să ajungă din vreme la Silistra zvonul fugii, trebuşoară de care se putea griji, fără să se dea de gol, prietenul din tinerețe al domnului, negustorul Badea din Brăila şi feciorii săi. Odată sosit la locul întâlnirii, nedoritul potrivnic trebuia răpit de sub nasul nazârului raialei şi adus la Târgovişte. La prima vedere nimic mai simplu, dar armaşului, care nu era de fel lipsit de pricepere când era vorba de urzeli, îi trebuiră totuşi câteva zile să le poată potrivi pe toate cu tot dichisul. O făcu, e drept, încet, dar o făcu temeinic şi cu iscusință. Nimeni în locu-i n-ar fi izbutit să împlinească mai desăvârşit porunca!

La început, prefăcându-se că l-a luat gura pe dinainte, armaşul scăpă, chipurile fără voie, câteva vorbe în fața divaniților, care dădeau de înțeles c-ar fi primit poruncă de la principe ca să-i facă pe cei unsprezece uneltitori întemnițați să dispară cu încetul şi într-o taină deplină, unul câte unul. Bâiguielile sale, prin chipul nedesluşit de înfățişare, prin încurcătura pe care s-ar fi zis că o vădeau, prin încercările desperate de a le drege, sârguind, chipurile, de a le schimba înțelesul, făcură ca spusele să-i pară nespus de sincere şi de adevărate, încât nu numai că boierii, martori ai întâmplării, le crezură pe deplin, ci chiar le istorisiră la rându-le, plini de încredințare, şi altora. Ba unii dintre divaniți merseseră chiar mai departe, bombănindu-l pe voievod că hotărâse să-i omoare pe prinşi fără a se fi povățuit mai-nainte cu divanul țării, lucru care, după părerea lor, era o silnicie strigătoare la cer. Din nou răbufneau plecările despoticeşti ale domnului, cârteau ei.

Material cu drept de autor

După ce socoti că a izbutit să readucă în gura lumii soarta uneltitorilor, stârnind chiar oarecare vâlvă în juru-le, trecu la rânduirea celui de al doilea crâmpei al făcăturii sale. Făcu cunoscut că, pentru mai mare siguranță și pentru a nu mai tulbura Curtea prin aținerea lor aici, vinovații vor fi duși la Mănăstirea Snagov, loc înconjurat de apă și deci greu de părăsit. Dar o făcu în așa fel încât ascultătorii, aflați sub înrâurirea zvonului de dinainte – cum că se țintea nimicirea uneltitorilor –, să înțeleagă că mutarea s-a pus la cale pentru ca acolo să li se înlesnească pieirea într-o deplină tăcere, unul câte unul, departe de urechi și ochi băgăcioși și scurmători.

Și, într-adevăr, într-o dimineață, târgoviștenii care se nimerise să se trezească devreme avură neașteptatul prilej de a privi plecând ciudatul convoi al întemnițaților. Era un șirag de trei căruțe grele, scârțâitoare, trase de boi, împresurate de un desiș de armășei călări. În primele două zăceau osândiții, cetluiți la mâini și la picioare cu lanțuri grele și cătușe. Într-a treia erau stivuite merindele de drum. Scurgându-se alene, în pasul domol al dobitoacelor, alaiul se pierdu în perdeluirea de colb a șleahului, pe care atâtea copite o stârniseră, și în începătoșarea răsuflării aburinde a dimineții, căreia primele raze ale soarelui îi dădeau luciri trandafirii.

După câteva ceasuri târgul începu a vui. Câteva chervane negustorești, venite dinspre București, întâlniseră în cale trâmba prinșilor, iar surugii și slugile se grăbeau să istorisească pe larg cele văzute, căci, mărturiseau cu toții, priveliștea trezise spaima în ei. Fură repede năpădiți de curioși, cerându-li-se felurite alte deslușiri. Poveștile lor de martori nemijlociți erau sorbite cu nesaț și întoarse pe toate fețele, cu multă înfierbântare, de auzitori. Armașul era în culmea fericirii. Urzeala mergea strună, iar zarva iscată în

Material cu drept de autor

jurul întregii istorii mult mare decât cutezase el însuşi a nădăjdui. Voievodul putea fi mulțumit!

Dar lucrurile nu se puteau opri aici. Al doilea crâmpei al celor plănuite urma să se petreacă în răstimpul nopții, iar Vasile din Corcova era nerăbdător să guste înmărmurirea pe care o va pricinui întorsătura pusă la cale, la care desigur că nimeni nu se aştepta. Dar era încredințat că va fi nu numai o uriaşă izbândă pentru el, ci şi un prilej de a-şi râde de nemăsurata neghiobie încrezătoare a lumii. Se ferici că pătrunsese atât de bine cugetul gloatei, încât se pricepea s-o mânuiască după voia sa, cu deosebită dibăcie. Nu-şi putu înăbuşi câteva cugetări înțepătoare. În primul rând îşi zise că avea ceva însuşiri de cârmuitor. Câți dintre mai marii zilei ar fi fost în stare să se joace cu aceeaşi uşurință cu judecata şi năzuințele mulțimii, asemenea lui?! Pesemne nici unul. E îndoielnic că Matei însuşi l-ar fi întrecut! Şi totuşi, el, cu atâtea merite, printr-o nedreptate a sorții, ajunsese abia un sărman armaş! Şi asta în vreme ce alții, pe care dumnezeirea îi dăruise cu mai puțină iscusință a minții se ridicaseră la vârf! Dar acum avea prilejul să-şi bată joc chiar de aceştia, făcându-i să creadă tot ce le înfățişa şi să ia de bune lucrăturile sale.

A doua zi târgul mai trepida puțin de pe urma frământărilor stârnite în ajun. Totuşi, Vasile simțea că valul pe care-l iscase începea să scadă. La drept vorbind întâmplările, datorită prea multelor cleveteli de pe uliță, fuseseră secătuite de orice noutate ce-ar mai fi putut stârni vâlvă ori curiozitate, încât zvonitorii cu greu mai găseau ceva nou de adăugit. Întrucât se repetau numai lucruri deja ştiute, luarea aminte scădea. Răspândacii de bârfeli căutau deja cu disperare în amestecăturile din lumea celor de neam, noi temeiuri de hăcuială, lăsându-i în umbră pe întemnițați. Din păcate pentru ei, noutățile pe acest câmp lipseau, zbaterile rămânându-le nerodnice, aşa încât, în lipsă de ceva

Material cu drept de autor

mai bun, mai răscoleau răsunetul poveştii întemnițaților, care izbutea astfel să mai dăinuie cât de cât.

Vasile întrevăzuse o anume liniştire cugetelor, dar şi nesecata foame de ştiri a lumii, veşnic în căutare înfrigurată de întâmplări neobişnuite, care să stârnească uimire. Deci socotelile pe care şi le făcuse se întemeiau atât pe setea de noutăți, cât şi pe nădejdea că, timpul fiind scurt, nu se va ivi vreun alt lucru, care să abată atenția mulțimii de urzelile sale. Urmările celor petrecute cu o zi în urmă trebuiau să pice astfel ca o ploaie pe o țărână însetată, crăpată de uscăciune.

Dimineața o întâmpinase într-o liniște deplină, de parcă nu s-ar fi gândit că s-ar putea ivi ceva neaşteptat. Dar curând deveni nerăbdător, căci îşi făcuse socoteala că ştirile proaspete trebuiau să „răbufnească" încă înainte de ora nămiezilor, ori timpul se scurgea tihnit, iar clipa statornicită cam trecuse. Începu să fie îngrijat. El plănuise ca trâmba de osândiți, cât şi însoțitorii lor, din pricina mersului domol al boilor, să nu poată ajunge la Snagov până pe înserat, fiind astfel silită să poposească peste noapte într-o margine de pădure. Ori în locul de mas urma ca asupra acelora aşezați la odihnă să sară o ceată de bărbați cu fețele acoperite de năframe, pe care-i tocmise în taină, ei având îndatorirea de a-l răpi pe Hrizea din Bogdănei. Paznicii nu erau înştiințați de ceea ce era hărăzit să se petreacă, pentru a le trezi în primul rând lor – şi prin ei întregii lumi – credința că iureşul e iscat de potrivnicii stăpânirii, nu că e pus la cale chiar de aceasta. Iar călătorii care veneau spre Târgovişte, întâlnindu-i dimineața în cale pe cei păgubiți, trebuiau să afle năucitoarea veste şi s-o aducă în cetatea de scaun, dezlănțuind un nou val de zvonuri, bârfe şi taclale.

Întârzierea devenea tot mai îngrijorătoare pentru armaş. Se temea ca nu carecumva răpitorii să fi fost dovediți de străjeri, dându-şi seama că de preîntâmpinarea unei

Material cu drept de autor

asemenea întâmplări, năprasnică pentru soarta sa, nu se îngrijise îndeajuns. Dacă lucrurile ar fi sfârşit astfel intra amarnic în încurcătură fiind pus în fața a două ieşiri. Cea bună, dacă putea spune aşa, ar fi fost ca borfaşii tocmiți să fi fost alungați, ei dispărând cu buzele umflate. Dar se putea şi altminteri, adică unii dintre ei să fi căzut prinşi şi să nu-şi țină gura; ori o asemenea întorsătură ar fi fost o nemărginită nenorocire pentru el, căci dădea pe față toată uneltirea, ceea ce ar fi însemnat şi sfârşitul pentru sine. De bună seamă voievodul nu l-ar fi iertat nici pentru zădărnicirea încercării de prindere a lui Radu Mihnea, dar nici pentru că-l făcea de râs, şi poate mai ales pentru pricina din urmă.

E drept că el nu se amestecase în tocmirea cetei de prădători, ci se slujise de un mijlocitor, un hoț cu care se înhăitase cu muți ani în urmă şi pe care de altfel îl mai folosise şi în felurite alte împrejurări, când voia să ducă la împlinire unele plănuiri nu tocmai de cinste.[57] Bărbatul se

---

[57] Acuza că un boier se poate asocia cu un brigand pentru comiterea unor nelegiuiri poate părea de-a dreptul absurdă, având în vedere că boierul e destul de bogat încât să nu aibă motive de a se coborî atât de jos. Din păcate însă, posesia unei averi oricât de mari nu închipuie şi o garanție de onestitate şi nici garanția că ea ar pondera lăcomia celor în cauză. Pare-se că avariția nu cunoaşte margini. Un exemplu îl oferă chiar unul din personajele deja amintite în roman; este vorba de Badea Bălăceanu. Astfel în jurul anului 1669 acesta se înhăitează cu un tâlhar recunoscut, Buta pe nume, şi împreună atacă un convoi de călători (negustori şi călugări) şi îi omoară pe toți, jefuindu-le averea. Buta va fi prins şi executat, în vreme ce Bălăceanu este în mod suspect iertat. Ori în clipa când se petrecea incidentul, Bălăceanu era departe de a fi un om sărac. El deținuse în anii anteriori dregătoriile de mare postelnic, mare agă, mare sluger şi mare serdar, deci era boier de întâiul rang, deci numai de sărăcie nu poate fi vorba! Ciudat este că la scurtă vreme după incident (după numai 3 ani) este reprimit în dregătorii, sfârşind prin a fi vreme de nouă ani (1678 - 1687) mare vornic! (Isprava din 1669 e amintită în mai multe cronici, spre pildă în *„Istoria Țării Româneşti de la octombrie 1688 până la martie 1717"*, Ed. Ştiințifică, Bucureşti, 1959, p. 18.)

Material cu drept de autor

dovedise de fiecare dată, pe cât de destoinic, pe atât de tăcut şi prevăzător, ştiind că-şi primejduieşte viaţa dacă nu păstrează o deplină tăcere asupra isprăvilor pe care era pus să le facă. Vasile îi pusese şi acum la îndemână banii trebuitori ca să-şi poată arvuni părtaşii, desigur fără să le destăinuie dedesubturile întregii poveşti. De altfel, el însuşi nu ştia decât că va trebui să năvălească asupra unui convoi de osândiţi şi să-l sloboade pe unul dintre ei. Totuşi, mărturia sa era de nedorit, iar dacă făcuse greşeala de a se fi lăsat prins, armaşul nu mai vedea decât o singură ieşire pentru a se izbăvi pe sine şi renumele domnului; nu-i rămânea decât să-l ucidă înainte de a putea mărturisi ceva. Nu trebuia însă uitată şi putinţa de a fi scăpat vreo vorbă învinovăţitoare faţă de cei pe care-i tocmise. Deci şi faţă de aceştia se cuvenea să fie deosebit de prevăzător, şi ei trebuind să amuţească înainte de a apuca să facă mărturisiri…

Frământat de asemenea griji chinuitoare, vel armaşul se perpelea prin ograda palatului, plimbându-se de colo-colo, fără o ţintă anume. Ar fi avut ce face, dar nu-i şedea gândul la treabă. Aştepta clocotind, zicându-şi că, poate, încă nu e totul pierdut. Dar se putea prea bine şi ca pâlcul său de armăşei să nu fi întâlnit în cale nişte călători care, venind spre cetatea de scaun, să poarte vestea încoace… De aici întârzierea faţă de socotinţele sale.

I se păru deodată că aude crescând zarva pe uliţe. Toate nădejdile i se redeşteptară, dar nu se repezi la porţi şi se feri de a da orice alt semn de pripă care l-ar fi putut trăda. Aşteptă, deşi nerăbdarea şi înfrigurarea îi ridicară un nod în gât, gata să-l înăbuşe. Freamătul sporea şi se apropia de palat. În poarta curţii domneşti apăru un oştean călare, care trăgea în urmă-i de dârlogi un cal împovărat. Văzându-l prăfuit – deci sosit de departe –, socoti că trebuie să fie unul din oamenii săi, cărora le încredinţase întemniţaţii. Nu

Material cu drept de autor

înțelegea însă rostul poverii. Se prefăcu a nu-l lua în seamă pe noul sosit, până ce nu se auzi strigat de căpitanul străjii palatului:

– Jupâne armaşe, rogu-te vino la poartă, căci te caută un slujbaş de-al domniei tale.

O porni într-acolo cu inima ticăind, mai să-i spargă pieptul. Oare afla vestea dorită, sau plănuirea i se năruise? Îl ascultă pe oştean lângă conovețele de sub turnul de la intrarea în ogradă, unde bărbatul se oprise. Se purta de parcă nu s-ar fi aşteptat din parte-i la vreo ştire de seamă, ci la una obişnuită, care putea fi auzită de toți. Încredințat că nu putuse da greş, îşi zise că nu era rău ca spusele noului venit să fie auzite de străjile curții, care, la rându-le, să le răspândească prin târg. Sârguința sa era însă zadarnică, căci pe drumul până la palat, vederea leşului aruncat pe trăpaşul dus de dârlogi atrăsese neîntârziat lumea, care stăvilise calea călărețului. Cu greu putuse omul să-şi croiască drum prin mulțimea de curioşi. Iar pentru a fi lăsat să treacă, fusese silit să repete în mai multe rânduri, pe scurt, împrejurările în care murise fârtatul său, care se afla legat de-a curmezişul pe şa. Astfel se lămurea freamătul pe care, plin de luare aminte, armaşul îl deslușite încă de departe şi-l auzise apropiindu-se .

Istoria celor întâmplate era simplă; convoiul cu întemnițații poposise de cu seară în marginea unui luminiş din desişul Codrilor Vlăsiei. Starostele trâmbei de armăşei porunci aşezarea taberei. Orândui străjile de noapte, iar ceilalți însoțitori se culcară. Dar nici n-adormiră bine că peste ei dădu năvală o ceată de răzvrătiți, din soiul celora certați cu legea, care se ridicau împotriva cârmuirii. Deci nu era vorba de tâlhari obişnuiți de drumul mare, puşi doar pe jaf. Începu o luptă pe viață şi pe moarte. Străinii izbutiră să smulgă de sub pază vreo doi întemnițați, dar până la urmă s-au văzut siliți să se tragă îndărăt, fiind pe cale de a fi

Material cu drept de autor

dovediți. Păzitorii însă nu se lăsară şi-i urmăriră, izbândind chiar să-l redobândească pe unul dintre cei răpiți. Din păcate, însă, pe unul – şi anume pe fostul paharnic Hrizea din Bogdănei – îl scăpară. Răufăcătorii dispărură cu el prin hățişurile pădurii... Paznicii dădură o grea plată pentru credința lor. Dovadă stătea mortul adus spre a fi înfățişat marelui armaş. Mai erau şi câțiva răniți, dar aceştia nu mai aveau puterea nici de a merge mai departe şi nici de a se reînturna. Fuseseră urcați în căruțe şi cărați până în primul sat care li se ivise în față şi lăsați acolo până ce unii s-or înzdrăveni, iar cei care nu mai aveau zile, până ce-or muri.

Armaşul se prefăcu înmărmurit, apoi furios şi deznădăjduit.

– Vai mie! se văită el. Cum voi putea înfățişa domnului pierderea unui osândit?! O să vă spânzur pe toți că n-ați fost în stare să-i păziți!! Acum trebuie să dau eu socoteală pentru nepriceperea voastră!

- Cum o să pot eu înştiința pe Măria Sa de fuga nenorocitului?! urlă mai departe Vasile, vânturându-şi brațele, zguduit de o adâncă sfâşiere sufletească. Pe tine o să te trimit în fața Luminăției sale, ca mânia domnului să se spargă în capul tău! îl amenință pe oşteanul lovit de mutenia spaimei. Pentru isprava asta o să vă luați răsplata cu vârf şi îndesat, n-aveți grijă! O să vă muşcați degetele c-ați pierdut taman pe capul urzitorilor! Când veți afla ce soartă v-am orânduit, îi veți pizmui pe proştii ceia care au avut norocul să piară!

Urmară alte ocări, alte amenințări şi bruftuluieli. Străjile de la poartă şi de pe zidurile din vecinătate, câteva slugi de rând, cât şi niscai curteni mărunți, atraşi de zvonul de sfadă, se adunară în juru-le, ascultându-i. De asemenea şi afară, în uliță, fără a cuteza să se apropie de arcada porții, se strânseră alți curioşi, ascuțindu-şi auzul. Grupul de gură-cască se îngroşă repede, spre mulțumirea armaşului, care se

Material cu drept de autor

prefăcea a se înfierbânta şi înfuria tot mai tare. La atâta mânie dezlănțuită, nimănui nu i-ar fi trecut prin minte că, la drept vorbind, boierul doar se fățărea spre a prosti lumea. În cele din urmă, trăsnind şi pufnind, divanitul se îndreptă spre scara palatului ca să înfățişeze domnului cele întâmplate.

Principele îl primi de față cu mai mulți divaniți, care, din întâmplare, se aflau în spătăria mică. Când auzi de fuga lui Hrizea, se întunecă la față şi-l amenință pe armaş cu scoaterea din slujbă, ba chiar şi cu alte pedepse pentru nepriceperea slujbaşilor săi. Dregătorul, urmându-şi jocul numai de ei doi cunoscut, făcu fețe-fețe şi oftă părelnic smerit şi resemnat, dar cu gândul ascuns de a lovi necruțător în ceilalți:

– Măria Ta, pe mine mă poți ucide ori mă poți schingiui! Dar vina nu e a mea. Aici la Curte mai sunt unii care uneltesc împotriva Luminăției Tale. Nu am încă destule dovezi ca să mă pot face crezut, dar chiar cele petrecute azi arată că am dreptate. E neîndoios că cineva ține partea vânzătorilor! În cel mai scurt timp nădăjduiesc să pot pune pe masa voastră mărturii de netăgăduit şi, pe asemenea cale, să-mi răscumpăr greşeala de acum!

Vicleana învinuire nu era întâmplătoare. De bună seamă Siavuş paşa îşi avea şi el iscoadele sale în Târgovişte. Vorbele armaşului aveau, deci, sorți de a ajunge la Silistra şi, statornicind părerea că în țară se mai află încă pâlcuri de împotrivitori, să sădească credința că aşadar avea cine pune la cale fuga paharnicului, încât slobozirea sa să nu stârnească nici un fel de bănuieli ori neîncredere. Astfel în târgul de la Dunăre se putea găti starea de cuget prielnică pentru primirea scrisorii pe care urma să o ticluiască în numele lui Hrizea.

Se mai putea totuşi ivi o încurcătură care să-i zădărnicească păcăleala, şi anume încheierile care puteau ieşi din pricina ziselor celora din casa fostului paharnic.

Material cu drept de autor

Dacă, în fața prietenilor de încredere, neamurile fostului paharnic se arătau mirate şi neîncrezătoare, ştiind sigur că nu au nici cel mai mic amestec în răpire, se isca primejdia ca asupra pieirii fostului paharnic să cadă umbra unor bănuieli... Ori, apropiații familiei, astfel înrâuriți, ar fi răspândit o seamă de vorbe de nedumerire, trezind unele simțăminte de îndoială, iar răsunetul lor putea ajunge la Silistra şi pricinui îngrijorări lui Radu Mihnea, făcându-l să devină temător şi prevăzător.

Pentru a veni în întâmpinarea unei asemenea primejdii, prima scrisoare plăsmuită în numele lui Hrizea fu trimisă nevestei sale. Un necunoscut o încredință unui cerşetor întâlnit întâmplător în cale şi-i lămuri că, ducând-o celora cărora le era menită, se poate aştepta la o bună răsplată. Cartea se dovedi înduplecătoare. Hrizea îşi încredința soața că a încăput pe mâini bune. Nu poate spune numele prietenilor care-i stau de reazăm şi nici locul unde aceştia îl adăpostesc, căci nu ştie care va fi soarta răvaşului său. Era cu putință ca să încapă pe mâini străine. Oricum, şi ea îi cunoaşte pe aceia care se jertfesc pentru el. Nu va încerca să se întoarcă acasă sau să ia în vreun fel legătura cu ai săi, căci, desigur, sunt cu toții temeinic privegheați şi s-ar trăda pe dată. Le va scrie din nou abia în clipa când va fi în afară de orice primejdie. Din aceeaşi teamă, că rândurile aşternute pe hârtie i-ar putea fi citite de ochi străini, deocamdată nu le putea împărtăşi nici plănuirile sale şi ale prietenilor...

Oricum peticul de hârtie îşi dovedi rodnicia. Fu luat de bun. De altfel toate cele însăilate erau gânduri fireşti şi lesne de crezut, iar grămăticul măsluise cu multă îndemnare mlădierile scrisului fostului paharnic.

Acum venea partea cea mai gingaşă a întregii poveşti, şi anume înşelarea pătrunderii lui Radu Mihnea şi a ocrotitorului său osmanlâu, încât să nu ghicească amăgirea

Material cu drept de autor

către care sunt ademeniți. Armaşul replămădi de vreo patru-cinci ori cartea care-i era menită fugarului de dincolo de Dunăre, până ce se dovedi în sfârşit mulțumit, socotind că nici un cuvânt şi nici o întorsătură a desluşirilor nu va mai stârni îndoieli. În mare, în izvod se arăta că se mai găseşte putința de a strânge laolaltă forțele din țară care-i erau prielnice Măriei Sale, Radu Mihnea. Hrizea lămurea însă că are nevoie de un sprijin bănesc, neputând deocamdată recurge la mijloacele sale de acasă, păzite la acea vreme de haidamacii stăpânirii. Pentru a chibzui asupra căilor de a face rost de ceva sunători, cât şi pentru a cerceta alte anevoințe legate de surparea bătrânului voievod şi a răsfățatului său, socotea c-ar fi potrivit să se întâlnească în taină. I se părea însă primejdios ca s-o tulbure pe Măria Sa, spre a o chema undeva pe coasta ceastalaltă a Dunării, căci se temea că străjile de hotar ar putea prinde cumva de veste şi i-ar putea face rău. Nici lui, paharnicului, nu i-ar fi lesne să treacă la Silistra şi apoi să se reîntoarne în țară fără a cădea prins, ținând seamă de împrejurarea că era urmărit îndeaproape, iar ivirea sa în orice loc nu prea ar putea trece nebăgată în seamă. Mai nimerit pentru amândoi ar fi să aleagă târgul Brăilei drept loc de împreunare. Luminăția Sa putea ajunge la serhatul[58] cu pricina umblând numai prin ținut turcesc, aflat în întregul său sub ocrotirea strălucitului paşă Siavuş. Deci, pe drum, cât şi în târgul din inima raialei, era în afară de orice primejdie. Pe deasupra, şi pentru el, Hrizea, trecerea spre Brăila era mai lesnicioasă, căci se făcea pe uscat, fără bărci de năimit şi alte asemenea mijloace, fără a lăsa urme, şi mai ales fără a fi trebuitor să ceară ajutorul pescarilor din partea locului, care ar fi devenit, prin jocul întâmplării, nedoriți martori ai trecerii sale. Hotarul raialei îl putea păşi călare în orice miez de noapte, fără a fi văzut sau ajutat de nimeni, şi, ajuns dincolo,

[58] (Înv.) Cetate turcească la granița Țărilor Române. – Din tc. **serhat.**

Material cu drept de autor

putea merge fără grijă zeci de leghe fără a mai fi tulburat de cineva, căci se afla pe pământ turcesc, unde Matei vodă nu avea nici un fel de puteri.

În zilele următoare iscoadele munteneşti aflate la Dârstor înştiinţară pe cei de acasă că zvonul despre ultimele întâmplări petrecute în ţară răzbise până acolo şi că trezise deosebită luare aminte. De asemenea, se părea că cei din jurul paşei – şi paşa însuşi – se arătau deplin încredinţaţi de adevărul veştilor care umblau pe la ei. Aşa că nu fu de mirare că scrisoarea lui Hrizea fu şi ea foarte bine primită... Armaşul îşi freca mâinile de mulţumire, când, dând seamă domnului, îi mărturisi că nădăjduieşte ca întreaga poznă să se încheie în cel mult o săptămână, cu o izbândă deplină pentru ei. În sfârşit, iscoadele înştiinţară în taină Curtea din Târgovişte că Radu Mihnea a urcat pe o ghimie, plecând cu alai spre cetatea Brăilei.

Oamenii de încredere ai armaşului, înveşmântaţi ca negustori, căruţaşi ori ciobani se aflau de câteva zile la faţa locului. Nu intraseră toţi deodată în târg, de teamă de a nu atrage luarea aminte asupră-şi. Din aceeaşi pricină se ascunseră sub chipuri felurite, nădăjduind că astfel se vor putea prelinge nestingheriţi pe sub nasul slujbaşilor stăpânirii moslemice. În târg locuiau la gazde osebite, treceau nepăsători unul pe lângă altul, prefăcându-se a nu se cunoaşte. Stăteau la pândă. Nu scăpau din ochi Dunărea, căci se aşteptau ca oblăduitul paşei silistrene să vină pe calea apei, cum se şi zvonise de altfel, această cale fiind mai lesnicioasă. Dar iscodeau şi zidurile zdravene ale cetăţii. Ei puteau vedea din târg numai întăriturile celei de a patra ogrăzi, împânzite de tunuri, de ieniceri şi de alte bresle de oşteni. Se întrebau, firește, dacă îl vor putea răpi de sub nasul nazârului şi a puhoiului său de războinici pe un oblăduit al paşei, căruia otomanii îi arătau o cinstire aşa de mare.

Material cu drept de autor

În cele din urmă, la chei trase şi mult aşteptata ghimie care-l aducea pe cel care spunea despre sine că ar fi un netăgăduit fecior domn. Radu Mihnea avea un singur însoțitor creştin; în afara sa îl ocroteau numai oşteni din trupul de strajă al paşei de Silistra. Coborând pe chei, ochii îi căzură asupra cetății care-şi revărsa puternicia de sus, din înălțimea malului râpos, asupra întregii văi. Cum cea de-a patra pânză de zid nu se închidea spre Dunăre, se puteau zări turnurile de la colțurile zidului al treilea şi crenelurile unor întărituri lăuntrice. Gânditoarea-i priveală îi fu tulburată de apropierea unui străin, care ceru învoirea de a-i vorbi. Îl lăsă să i se alăture, în vreme ce urcau vadul spre târg.

În cuvinte puține, necunoscutul se înfățişă ca fiind prietenul şi trimisul lui Hrizea. Îl încredință că fostul paharnic a izbutit să se furişeze în târg şi că-l aşteaptă, arătându-i deslușit care era casa în care se ascundea şi cum poate ajunge la ea. Îi ceru însă să nu mărturisească nazârului nici ținta adevărată a preumblării şi nici locul de întâlnire. Turcul e lacom de bani şi, ştiind că pe capul fostului divanit e aşezată bună plată, ar putea fi ispitit să purceadă la un joc la două capete. Pe de-o parte să se prefacă a-i fi prieten, iar pe de alta să-l vândă în taină domnului muntean. Era de aceea mai înțelept şi mai prevăzător ca amândoi să se ferească de nazârul local, căci nu aveau pricină de a pune prea mult temei pe supunerea sa față de paşa de Silistra – mai-marele său –, când era în joc un câştig bunicel. Radu socoti chibzuielile întemeiate şi făgădui că nu va întârzia să se înfățişeze la ceasul şi la locul statornicit, după care se despărți de necunoscutul care-i aținuse calea.

În ultima clipă îl cuprinse însă teama şi hotărî să mai ia o măsură spre a se pune la adăpost dinspre vreun necaz neaşteptat. Înainte de a pleca trimise deci în cercetare la locul întâlnirii, cu veşminte schimbate, pe slujitorul său român şi pe unul din însoțitorii turci, dați de Siavuş paşa.

Material cu drept de autor

Abia dacă iscoadele se vor întoarce cu ştiri bune, se va aşterne şi el pe drum. Această hotărâre de ultimă clipă, imbold al unei nemăsurate prevederi, va zădărnici toată încurcata maşinărie pusă la cale de armaş şi va nărui plănuirile voievodului.

Cei doi nu se mulţumiră să dea ocol casei unde trebuia să aibă loc întâlnirea şi să ghicească de afară dacă înăuntru îi paşte vreo primejdie, ci sârguiră să afle ştiri şi asupra stăpânului locului, ba voiră chiar a arunca o privire peste zăplaz. Stăruinţa lor întărâtă însă armăşeii ascunşi prin cotloane, care nu vedeau cu ochi curiozitatea străinilor, care li se amestecau în treburi, stricându-le. Îi socotiră nişte borfaşi care puneau la cale o spargere, pe care urmau a o da pe înnoptat. Hotărâră de aceea să scape de ei, încât locul să rămână curat şi netulburat, iar capcana pusă la cale, neatinsă. Drept care, cei doi fură lăsaţi, ba chiar ispitiţi, să se furişeze în ogradă şi aici fură cetluiţi şi aruncaţi în beci. Pentru a nu tulbura cu gălăgia cele plănuite, fură adormiţi cu fierturi anume pregătite şi ascunşi sub fân în fundul unei căruţe. În acest chip fură scoşi neîntârziat din cetate şi duşi în câmp, iar după câteva ceasuri se găseau departe, dincolo de hotarul raialei.

Cum trimişii săi nu se mai înturnară, Radu Mihnea nu se mai înfăţişă la întâlnire la ora cuvenită. Armăşeii, văzând că întârzie, bănuiră că s-a întâmplat ceva şi se risipiră prin târg, în aşteptare. La rândul său şi pribeaga beizadea, aşteptându-şi zadarnic slugile, îşi închipui că e ceva necurat la mijloc.

Drept care, se înfăţişă nazârului cu zapisca primită din partea lui Siavuş paşa şi-i ceru ajutorul, pentru a dezlega taina celor întâmplare. Ienicerii descinseră la casa arătată, dar aici nu găsiră pe nimeni. Nu aflară nici pe stăpânul gospodăriei, nici vreo slugă a sa, şi nici pe vreunul dintre armăşeii lui Matei. Dar nu-i găsiră nici pe cei doi slujitori

Material cu drept de autor

trimişi la iscodit. Parcă intraseră cu toţii în pământ! Devenea tot mai neîndoios că la mijloc nu era treabă curată…

Radu se ferici pentru bunul gând ce-i venise în ultima clipă şi, deşi nu era bisericos, se rugă toată noaptea la icoane, drept mulţumire pentru ceea ce socotea a fi fost un semn de ocrotire din partea lui Dumnezeu. Îl încerca o singură nedumerire. Care va fi fost Dumnezeul care-i stătuse de pavăză, cel creştin sau cel musulman? A doua zi, luând noi măsuri de pază, urcă în prima ghimie aflată la îndemână şi se înturnă la Silistra.

Furia domnitorului nu cunoscu margini când află cum îi trăsese clapa pribeagul de din jos de Dunăre. Simţea nevoia de a-şi răzbuna poticneala şi, după cercetarea în fugă a celor doi bărbaţi căzuţi în prinsoare, care-şi dezvăluiră rostul în întreaga poveste, porunci uciderea lor. Dar osândirea lor nu-l îmbună în nici un fel.

Curtea era înmărmurită de învâlvorarea voievodului şi de răbufnirile sale de mânie, căci nimeni nu pricepea ce se întâmplase cu adevărat. Sfetnicii ştiau prea puţine, încât vreunul dintre ei să-şi poată închipui uriaşa uneltire urzită cu migală de armaş. Matei vodă era întrucâtva deznădăjduit. În ultima vreme toate parcă-i ieşeau pe dos. Împânzise Moldova, ţara rutenilor, ţinuturile tătărăşti ale Crâmului, părţile turceşti de peste Dunăre cu mulţime de iscoade, dar nu culesese decât veşti cumplite. Îşi gătise oastea, dar în sânul ei se simţea crescând cugetul de răzvrătire şi de nesupunere, încât nu se putea încrede decât prea puţin în ea. Asmuţise pe armaş asupra necunoscuţilor care ameninţaseră viaţa nepotului său princiar, dar în loc de vinovaţi, dregătorul nu putu să-i înfăţişeze decât vorbe veninoase cu închipuite înţelesuri ascunse pe seama unor boieri de care nu avea pricină să se atingă. Scrisese lui Gheorghe Rákóczi al II-lea, cerându-i sprijinul, dar principele ardelean şovăia, neştiind nici el cum să-şi împartă ajutorul între domnul

Material cu drept de autor

muntean şi cel moldovean. De altfel, în legătură cu o năvală peste munți serenisimul crai îşi avea părerile sale, care nu se prea potriveau cu ale voievodului Matei. Acesta din urmă năzuia să fie ajutat deîndată şi nemijlocit! Însă căpetenia din Ardeal socotea că soarta Moldovei e cheia izbânzii în dihoniile din țările vecine. Scăpând de orice necaz scaunul lui Gheorghe Ştefan, era încredințat că le taie pofta la toți aceia care trăgeau nădejde de a se amesteca în trebile Moldovei, dar totodată şi ale Vlahiei. Lupu s-ar fi lăsat păgubaş de toate câte visase, iar Siavuş şi-ar fi dat seama că împrejurările nu-i mai sunt prielnice ca să-şi aşeze oblăduitul domn la Târgovişte. Oricum însă, Matei vodă, chiar dacă nu avea de unde cunoaşte socotințele lui Rákóczi, îşi dădea totuşi prea bine seama că nu se poate aştepta la mare lucru din parte-i.

În sfârşit, încercase să-şi mântuie soarta, hotărând să-l prindă pe Radu Mihnea. Dar, deşi plănuirea urzită era fără cusur, printr-o minune greu de înțeles, potrivnicul îi scăpase printre degete, după ce fusese la un pas de a-i cădea în capcană! S-ar fi zis că însăşi Dumnezeirea începuse să-i fie potrivnică! Zarea părea a se întuneca tot mai mult în jurul său, vestind apropierea prăpădului, iar Curții parcă i se furişase în suflet simțământul nenorocirii pe cale de a veni, încât lumea trăia înfrigurarea şi grijile înnourării care se lăsa cu încetul asupra țării.

O clipă se iscă totuşi părerea că soarta ar fi pe cale de a se însenina. Din Moldova sosi vestea că Timuş Hmelnițki fusese rănit şi zăcea neputincios, betegeala fiindu-i foarte mare. Toți nădăjduiseră că, odată cu năruirea sa, cetatea se va închina. Dar ştirile din zilele de după aceea arătară că nici rănit Timuş, sau Timofei, cum îi ziceau ai săi, nu se dădea bătut. Cazacii se împotriveau mai departe cu îndârjire, deşi, după câte se zicea, îi răzbise şi foamea, ajungând să-şi taie caii spre a-şi putea scăpa viața. Chiar față

Material cu drept de autor

de atâtea necazuri, împresurătorii, deşi erau mult mai numeroşi, erau departe de a le putea face față. Vestea că ginerele lui Lupu murise după numai trei zile de zăcut răzbătu până la Târgovişte mult mai târziu.

Din întâmplare, taman în zilele de părelnică înseninare, se nimeri să cadă şi parastasul de patruzeci de zile al principesei Elena. Asemeni aceluia de nouă zile, petrecut cu o lună în urmă, şi noul soroc de praznic se scurse înecat de tristețe şi de tăcere. Pentru boierii mici şi pentru slujitori fură întinse mesele afară, în fața palatelor, iar pentru boierii de întâiul rang în spătăria cea mare de la al doilea cat al casei celei noi. Se făcură cuvenitele daruri şi într-un loc şi în celălalt, iar acelora din ogrăzi li se dădură pe deasupra şi străchini cu cele ale demâncării pentru acasă, toate fiind binecuvântate de preafericitul între fericiți, chir Ignatie, care rosti asupră-le şi cuvenita rugăciune din molitfelnic. Tot el primi şi sărindarul[59], care urma a se ceti nu numai în biserica mare a Curții, ci şi într-aceia a mitropoliei.

Lumina pe care o întrezăriseră muntenii la aflarea ştirii despre rănirea lui Timuş Hmelnițki nu părea însă a fi semnul unui înseninări, ci mai degrabă primul fulger al vijeliei care se apropia. Iar vuietul ei se auzea tot mai aproape, întrupat de noutățile tot mai rele şi tot mai dezamăgitoare venite dinspre iscoadele plecate peste hotare. Țara întreagă trăia clipe de groază şi de nelinişte. Se aflase ca neîndoielnică ştirea că Vasile Lupu primise ajutorul dorit din partea hanului Islâm Ghirai al III-lea şi că, împreună cu vizirul tătar Serim-Bey, cumnatul său, se îndrepta în fruntea hoardelor nogailor asupra Moldovei. Pe de altă parte şi Bogdan Hmelnițki se pusese în mişcare. Voia să-şi ajute feciorul, despre care nu aflase că fusese rănit şi că l-a scurtă

[59] Pomelnic care se dă preotului la parastasul de patruzeci de zile, ori la cel de un an, pe care acesta să-l citească la toate Sfintele Liturghii pe care le săvârşeşte după aceea în Sfânta Biserică.

Material cu drept de autor

vreme după aceea murise. Plănuise să se întâlnească cu bunul său cuscru, în țara acestuia. Ca niște bolovani grei, veștile cădeau necruțătoare asupra țării, devenind pe zi ce trecea, tot mai deznădăjduitoare.

Se zvonea că tătarii trecuseră Niprul, înaintând în mare zor spre Bug. Mai aveau puțin și atingeau hotarul Moldovei. În schimb, cazacii păreau a nu se grăbi deocamdată. Toți se întrebau îngroziți când se va dezlănțui și Siavuș pașa. Cei mai temători începură deja să-și părăsească vetrele. În lumina roșietică a amurgului, seară de seară, se auzeau scârțâind carele bejeniei.

După câteva zile se știa că ordiile tătărăști trecuseră Bugul și că se revărsau potop în lungul drumului care ducea spre Nistru. De astă dată se socotea că războiul izbucnise deja pentru Moldova, deși hotarele încă nu-i fuseseră încălcate, iar trecerea sa în Muntenia părea doar o trebușoară de câteva zile. Gropile de provizii se astupau în grabă, iar gospodarii netezeau locul pe deasupra și-l bătătoreau ca să li se piardă orice urmă. Vitele erau mânate la adăpost prin poienile ascunse din inima codrilor, sau prin viroagele dosite ale munților.

O nouă veste căzu ca un trăsnet în Târgoviște; se află că tătarii ar fi trecut pe la Soroca în Moldova și că se îndreptau acum vijelios spre Prut. Între timp, Bogdan Hmelnițki, cu vreo douăzeci de mii de cazaci, se apropia de Beredihin Gorodoc, așezare de pe râul Smotrici. Drumurile, altădată pustii, se umplură de mișuneala unor nesfârșite convoaie, care se prelingeau în pasul legănat al dobitoacelor, prin norii de colb, spre geana zării. Lumea se perpelea, se frământa, se zorea. Numai boii rămâneau liniștiți și nepăsători în jugul lor, drămuind cu pas măsurat spaima fugarilor.

După numai o zi, o altă veste trăsnet băgă lumea în sperieți. Tătarii trecuseră Prutul. Se aflau la Ștefănești, adică

Material cu drept de autor

la cel mult o zi de Iaşi şi la vreo două zile de Suceava împresurată. Cazacii nu stăteau nici ei pe loc... Solia muscalo-căzăcească din Târgovişte era în culmea încântării, mădularii ei nemaiîncăpându-şi în piele. Ameninţările ei păreau a se împlini în câteva zile. Drept care nedoriţii oaspeţi priveau învingători, dacă nu chiar cu plăcere, spaima gloatelor, cuprinse de o mişuneală care aducea cu aceea a furnicilor dintr-un muşuroi răscolit.

Povăţuirile din sfaturile domneşti deveniră tot mai furtunoase, neliniştea creştea pe zi ce trecea, iar ciocnirile, uneori chiar cu principele, dovedeau o nemăsurată sporire a zădărârii de obşte. Astfel, într-una din zilele primei săptămâni a lunii lui brumărel[60], când divanul aduse vorba despre lipsa unui număr îndestulător de oşteni chemaţi la datorie şi mai ales de proasta stare de cuget a armatei, vel spătarul Diicu – care socotea asemenea păreri drept o ocară care i se aducea –, cu o voce tremurând de furie, potopi pe cei socotiţi potrivnici cu un val de suduieli care nu prea se potriveau locului unde erau rostite. Matei vodă, care, deşi slăbit de boală, lua totuşi parte la aproape toate întrunirile, încercă să-l potolească. Diicu era însă prea întărâtat ca să mai ţină seamă din partea cui veneau mustrările; de altfel nici nu era singurul care căzuse pradă învolburării care-i cuprinsese pe cei din odaie. Nesocotind până şi străşniciile rânduielilor de bunăcuviinţă ale ighemoniconului Curţii, îşi repezi privirile întărâtate spre scaunul domnesc şi, spre înmărmurirea celor aflaţi de faţă, îi aruncă în obraz părintelui său sufletesc vina de a fi pricinuit răvăşirea şi descumpănirea care domneşte în sânul oştirii.

– Încercarea de a risipi lefegii şi alte bresle de soiul lor, trimiţând oştenii – sau mai degrabă silindu-i ca să plece – în ţările învecinate a fost o greşeală de neiertat. Am pierdut astfel tăria ordiei şi credinţa războinicilor noştri. Iar

[60] Noiembrie

Material cu drept de autor

acum, în loc de a lua asupra-vă vina, o aruncați în seama altora!!

Domnul nu răbdă dojana. Ochii îi scânteiară. Sprijinindu-se de brațele jilțului său, se ridică amenințător în picioare. Barba albă şi lungă îi flutură viforos înainte.

– Nu armata, ci căpeteniile sunt nepricepute. Nesăbuințele şi greşelile de la Râmna, de la Buzău sau de pe Teleajen nu le-am uitat. Mă tem că, pentru a îndrepta starea lucrurilor, va trebui să mustru nu oştenii de rând, ci întâi stătătorii lor. Ba poate mai cu folos ar fi înlocuirea unora dintre cei din urmă! tună el mânios şi părăsi spătăria cea mare, ajutat de paicii care se grăbiră să-i vină în preajmă.

Era prima dată că-l amenința răspicat pe Diicu cu prigoana. De bună seamă nu se gândise serios la asemenea osândă; scăpase vorbele fără să fi cumpănit prea mult asupra lor, ca pe o simplă răbufnire a supărării care-l măcina, dar ele dovedeau cu atât mai mult cât de mare era încordarea care domnea la Târgovişte dar şi în întreaga țară.

Cam în aceleaşi zile sosiră în cetatea de scaun două scrisori din Moldova. Fură pe dată înfățişate sfatului, amândouă fiind legate de aceeaşi anevoință, şi anume dorința patriarhului Macarie al Antiohiei de a veni în Muntenia, după ce petrecuse câteva luni în Moldova. Cea dintâi era înfiripată în numele voievodului Gheorghe Ştefan. Ea privea lucrurile în mare, ferindu-se de a intra în mărunțişurile poveştii. El era mai puțin îngrijat de necazurile oaspetelui său, cât era de îmboldit de dorința de a se gudura pe lângă vecinul de care avea nevoie, spre a-i fi pe plac. De aceea izvodul era înțesat de mulțime de vorbe de curtenie, dornice de a zugrăvi mai ales adâncile simțăminte de recunoştință față de Matei vodă, care era recunoscut ca fiind „scump părinte al său". Potopul de cugetări binevoitoare închipuia aproape trei sferturi din cuprinsul celor însăilate. Abia la urmă, în treacăt, fostul logofăt îşi

Material cu drept de autor

ruga megieşul ca să îngăduie prea-sfântului păstor al îndepărtatei Antiohii să vină în ospeție în principatul vecin şi prieten.

Cealaltă carte, încărcată de cuvinte alese şi linguşitoare, obişnuite obiceiului levantin de a proslăvi fără măsură pe cei a căror mărinimie vrei s-o cucereşti, înjghebată într-o elinească plină de ifose, era scrisă chiar de preasfântul patriarh, şi era, la urma-urmei, o cerere deschisă de a fi primit la Târgovişte. El nădăjduise că Lupul va plăti uriaşele datorii ale scaunului său păstoresc şi aproape şi-ar fi văzut visul împlinit, dacă logofătul nu s-ar fi răzvrătit împotriva stăpânului său, şi nu l-ar fi prigonit. Averile lui Vasile vodă îşi zăvorau astfel porțile pentru el. Tot prețiosul avut fusese cărăuşit mai întâi în Lehia, odată cu fuga stăpânitorului său într-acolo, încât de atunci Macarie avu toate pricinile să ofteze întristat de pe urma pierderii sale. I se trezise totuşi un licăr de speranță când Lupu se înturnase, iar multele harabale cu odoare şi bănet poposiseră la Suceava. Dar acum, din nou pierdea orice nădejde. În jurul Sucevei se găseau ca încercuitori, pe lângă Gheorghe Ştefan, oştenii craiului, cei munteni, cei leşi şi chiar şvezi! Iar în împresurare erau prinşi deja şi destui cazaci, iar alții erau pe cale să li se alăture în zilele următoare. În sfârşit, asupra țării se revărsa amenințarea unui pârjol tătărăsc, care punea în primejdie chiar viața preafericitului patriarh. Cu adevărat însă, toți năvălitorii, veniți fie să-l ajute, fie să-l nimicească pe Gheorghe Ştefan, erau orbiți de averile adunate în haznalele de la Suceava şi năzuiau să le ia în stăpânire. După ce se înfruptau, fiecare după puterile sale, lui ce-i mai putea rămâne!? Iar Gheorghe Ştefan nu prea părea să fie înclinat să-i dăruiască o parte din ceea ce i-ar fi picat lui la împărțire... Deci toate năzuințele i se spulberaseră. Dar auzise de bogățiile nemăsurate ascunse în hrubele palatelor lui Matei, aşa că se gândi că poate nu era chiar totul pierdut.

Material cu drept de autor

Poate izbutea să se înfrupte din acesta şi de aici dorința de a veni la Târgovişte. Pe deasupra era pus şi la adăpost de cotropitorii care erau pe cale de a potopi Moldova şi care-i puteau aduce pieirea. Desigur că tătarii n-ar fi şovăit o clipă să ucidă un păstor al unei credințe pe care o tăgăduiau.

Matei-Vodă nu era însă de fel încântat ca să-l primească. Nu era vorba numai de împrejurarea că acum ducea grija unor lucruri mult mai însemnate, de viață şi de moarte pentru domnia sa, ci la mijloc era vorba şi de nişte simțăminte mai vechi. Nu avea de gând să-i ierte chiriarhului că, statornicindu-şi ținta călătoriei, arătase precumpănire Curții potrivnicului său de la Iaşi, nebăgându-l pe el în seamă. Acum, când nu mai putea trage foloase de pe urma acestuia, încerca să-i stoarcă lui grasele plocoane de care avea nevoie.

– Când timpul ne va îngădui, ne vom apleca luarea aminte asupra cererii care ni se face! zise solului care-i aştepta răspunsul. La astă vreme suntem prinşi de griji prea mari! Primejdiile vin asupră-ne din toate părțile, încât acum nu-i putem chezăşui vlădiciei sale nici măcar ocrotirea ființei, pentru noi nespus de prețioasă, necum să-l punem la adăpost şi de alte rele!

Era uşor de priceput că amânarea nu era, la drept vorbind, decât tăgadă nemărturisită deschis.

Ceauşul moldovenesc venit din partea patriarhului, încă înainte de a fi înfățişat sfatului, îl căutase pe vel postelnicul Constantin Cantacuzino, cel care grijea de treburile din afară ale țării, spre a sta de vorbă cu el. Cu acest prilej îi ceruse reazămul pentru a putea ajunge în fața domnului. Ori divanitul îi făgăduise dintru început străinului că-i va sta de ajutor, ca să izbândească în a-şi împlini însărcinările. De aceea se simți dator să pună o vorbă pentru el:

Material cu drept de autor

– Măria Ta, desigur că prea sfântul părinte a căzut la picioarele voastre ca să-i fie înlesnită scăparea din fața puhoiului necredincioşilor tătari, care au intrat în pradă, împânzind Moldova. Ori, o amânare îi zădărniceşte cererea, căci nu-i va rămâne îndestulă vreme spre a se putea pune la adăpost în fața urgiei! Păgânii îl vor ajunge din urmă şi-l vor pustii. Rugămintea pe care ne-o înfățişează dovedeşte că ne prețuieşte şi pe noi şi țara noastră, ştiind că aici va găsi liniştea şi siguranța pe care dincolo nu le mai poate afla.

– Dacă ne-ar fi prețuit meritele şi înainte de a-l fi împuns tătarii cu sulițele, am fi crezut mai mult în cuvintele tale! i-o retează înciudat Matei, ca să-şi verse of-ul.

Postelnicul se temuse de o asemenea pornire răuvoitoare, greu de înăbuşit, şi socotea c-ar fi fost mai bine dacă ar fi putut să preîntâmpine răbufnirea ei fățişă, lucru care ar fi pus capăt pentru totdeauna oricăror alte neguțări. Domnul trebuia de aceea astfel mânuit încât lucrurile să se isprăvească în coadă de peşte. Prinzându-l cu alt prilej într-o mai fericită stare sufletească, poate că n-ar fi fost la fel de neînduplecat! Deci dacă dorea să-şi mai lase o portiță deschisă pentru reînceperea după ceva vreme a unor noi tocmeli, trebuia să-l împiedice ca să ajungă la o tăgadă răspicată, fățiş mărturisită. Îşi dădu de altfel pe dată seama că, stăruind prea mult pentru folosul chiriarhului, greşise, fiind pe cale de a-l împinge pe principe spre închipuirea unui răspuns care nu mai lăsa loc de întoarce. Ori, pentru ca să nu se ajungă aici, nu-i mai rămânea decât să încerce a cârpi cumva lucrurile şi asta cât mai repede. Drept care îşi urmă vorbirea cu oarece moliciune, arătându-se chipurile împăcat cu părerile ascultate. Dar părelnica sa linişte era numai de față, căci în adâncime stătea la pândă cu înfrigurare. Nu-şi dezlipea ochii de pe chipul domnului, gata ca la orice tresărire a vinelor feței sale – care putea trăda o schimbare a unor simțăminte şi gânduri nemărturisite – să

Material cu drept de autor

bată în retragere, schimbând deîndată făgaşul cuvântării începute, spre a o potrivi stării sufleteşti nou apărute:

– Prea sfântul părinte venea taman din celălalt capăt al împărăției moslemice, unde lumea, la drept vorbind, nici n-a auzit de seminția noastră, de țările noastre, de grijile şi dezbinările noastre. Numele voievozilor noştri le sunt cunoscute numai de pe urma şi în măsura dărniciei pe care o arată față de aşezămintele pravoslavnicei noastre biserici mumă din acea parte a lumii. Ori datorită întâmplării – necunoscând în chip cuvenit starea lucrurilor din ținuturile de aici –, sau poate din pricina unui prost sfătuitor, deci nu ca urmare a unor simțăminte părtinitoare, patriarhul a poposit mai întâi la vecinii noştri. Înțelegând împrejurările care l-au adus aici, este firesc să fim iertători şi să-i arătăm îngăduință.

– Pentru Curtea pe care a cinstit-o, a fost o cobe aducătoare de rele şi nenorociri. Din clipa când a pus piciorul la Curtea de la Iaşi, au început tulburările acolo. Iar tu stărui ca să-mi aduci pe cap o asemenea piază-rea!? răbufni domnul, căutând o altă ieşire pentru a-şi îndreptăți tăgada.

La drept vorbind, o spunea fără să-o creadă cu adevărat, ci numai din nevoia de a găsi la repezeală o îndreptățire pe care să-şi întemeieze amânarea răspunsului. El nu-şi dădea seama atunci câtă dreptate avea. După cum, datorită unei nenorocite întâmplări, sosirea patriarhului în Moldova pecetluise sfârşitul lui Vasile Lupu, tot astfel ivirea sa în Muntenia va pecetlui pieirea lui Matei... Ciudat era că, reîntorcându-se după mulți ani din îndepărtata țară a muscalilor şi poposind iarăşi pe la noi, noua sa şedere se va încheia cu alte răsturnări de domnie... S-ar putea zice că, închipuia într-adevăr o piază-rea, aducătoare de mari nenorociri pentru cârmuitorii locului! Vorbele voievodului se dovedeau astfel a fi adevărate preziceri, dar el n-a mai

Material cu drept de autor

apucat s-o afle; dar de altfel nici alții nu şi-au dat seama de asta. Chiar Constantin Cantacuzino, care va mai trăi încă destui ani după aceea, nu va întrevedea temeinicia spuselor, din pricină că, în vălmăşagul marilor tulburări care se vor petrece mai apoi, nu-şi va mai aminti de ele.

– O simplă întâmplare Luminăția ta, pe care vă încredințez că nici înaltul ierarh n-a dorit-o, căci ea i-a adus numai pagubă şi necazuri.

– O să-i dau îngăduința, dacă divanul stăruie într-atâta pentru el! se lăsă în cele din urmă păgubaş principele. Dar cred că atunci când o apărea, o să devin superstițios şi o să-mi fac nod la batistă şi o să-mi împletesc degetele! oftă el acru, mai departe, uitând că avea alături un mitropolit şi doi episcopi, pe care subînțelesul cu nodul la batistă şi împletitul degetelor – care te apără de ghinionul de a fi întâlnit o sutană – îi atingea în aceeaşi măsură.

Muntenii – ca şi moldovenii de altfel – trăiau acel început de brumărel sub semnul unei năpaste de neocolit, care, pe zi ce trecea, părea a se apropia tot mai neiertătoare, ca uriaşul bulgăre al unei rostogoliri necruțătoare de zăpadă, scăpată pe coasta unui munte. Aşteptarea prăpădului de neînlăturat se dovedi mai groaznică decât nenorocirea însăşi, întrucât îi măcina sufleteşte până la sleire pe trăitorii acelor zile.

În răstimpul celei de a doua săptămâni a lunii lui brumărel sosi în sfârşit o veste care ar fi trebuit să fie îmbucurătoare: împresurații de la Suceava se închinară în cele din urmă – neştiind că cei care le veneau în ajutor se găseau la o depărtare de nici măcar două zile de mers. Dar căderea cetății nu mai aducea mare câştig țării, de vreme ce năvălitorii, după ce, venind dinspre răsărit spre apus, spintecaseră Moldova pe lățime, prădând în drumul lor tot ce se putea jefui, iar acum îşi schimbaseră calea, gonind spre

Material cu drept de autor

miazăzi, adică spre hotarele Munteniei, luând-o astfel şi de-a lungul ei.

Solul lui Gheorghe Ştefan, venit să aducă minunata ştire la Curtea lui Matei vodă, avu grijă să înfăţişeze lucrurile mult mai trandafiriu, arătând plin de ifose, că luminatul său stăpân, după ce izbândise în chip vitejesc la Suceava, se trăgea acum, încununat de măreţia biruinţei sale, spre Roman, unde avea gând să-şi aşeze scaunul.

Iscoadele lui Matei aduceau însă unele îndreptări acestei minunate privelişti, ştergându-i ceva din strălucire. E drept că Suceava căzuse, că Ecaterina Cercheza sau circazianca, femeia tânără şi peste măsură de frumoasă a lui Vasile Lupu, cât şi tezaurul său ajunseră în mâna logofătului. Dar dacă din nurii femeii se putea înfrupta singur, tezaurul trebuise să-l împartă cu soţii pe care şi-i făcuse, ceea ce scobora mult câştigul pe care nădăjduise să-l dobândească. Apoi nu îndrăznise să se întoarne la Iaşi, nu pentru ar că ar fi voit să înnoiască vreo datină legată de aşezarea cetăţii de scaun, ci din pricina fricii de cuceritorii care hălăduiau prin ţară. În târgul de pe Bahlui se găsea cam departe de hotarul Ardealului şi mai aproape de vrăjmaşi, încât i-ar fi fost greu ca, de se ivea vreo primejdie, să scape lesne peste munţi. Deci alegerea Romanului drept loc de şedere arăta că, în fundul sufletului, se temea că ar putea fi din nou izgonit din ţară.

De altfel tătarii, după ce pierduseră nădejdea de a se împărtăşi din avuţiile ascunse la Suceava, luaseră urma lui Gheorghe Ştefan, pe semne în nădejdea de a smulge ceva din ceea ce-i rămăsese după împărţirea avuţiei lui Lupu. Şi ei coborau de-a lungul Siretului, urmaţi îndeaproape de cazaci. „Tare ne este teamă că nici Ştefan Vodă şi nici hăituitorii săi nu se vor opri la Roman, ci-şi vor urma drumul în jos!" adăugeau iscoadele cuprinse de griji, căci, în mersul lor neîntrerupt la vale, ordiile ar fi ajuns, fără doar şi

Material cu drept de autor

poate, taman în hotarul Ungrovlahiei, ivindu-se deci primejdia unei noi cotropiri. Revărsarea puhoiului vrăjmaş asupra Munteniei se părea că începuse deja, gândea mare parte a norodului de aici. Tot mai îngrijorat, acesta se întreba când va socoti Siavuş paşa potrivită clipa ca să năvălească şi el cu hoardele sale. Vremile de restrişte parcă nu mai cunoşteau sfârşit.

După alte două zile se ştia că Gheorghe Ştefan ajunsese în sfârşit la Roman, dar, în mod ciudat, tătarii nu înaintaseră încă într-acolo. Oprirea ordiilor lor ar fi trebuit să le trezească tuturor noi nădejdi, dar nimeni nu mai cuteza să nădăjduiască. În spatele neaşteptatei întorsături, teama îi făcea pe toți să vadă mai degrabă o lucrătură vicleană, un şiretlic care, cu cât era mai greu de înțeles, cu atât era mai primejdios.

Mai trecu o zi trăită cu nesfârşită spaimă, hâdă ca un vis urât; o zi istovitoare şi fără de sfârşit, căci aşteptarea unor noi veşti se dovedi zadarnică. Nu mai sosi nici un olăcar. Abia a doua zi se ivi unul şi se plânse că întârzierea se datora învălmăşelii de pe drumuri. Toată țara – şi de dincolo şi de dincoace de hotar – fugea, toți se băjeneau; în tot locul te împiedicai de carele grele scârțâind de greutate, de turmele de vite, de nenumăratele cete de poporeni cu desaga în spinare, de femei cu pruncii în brațe. Cu greu îți puteai croi drum prin mulțime, chiar ceauş domnesc fiind!

Vestea pe care o aducea era pe cât de năucitoare, pe atât de greu de crezut. Tătarii, după un sfat îndelungat, părăsiră Ştefăneştii, dar nu pentru a lua urma lui Gheorghe Ştefan, ci ca să treacă înapoi Prutul şi să se tragă spre meleagurile lor; adică fugeau! Lucru înmărmuritor şi de neînțeles; să plece tocmai în clipa când erau atât de aproape de a-şi nimici potrivnicul pus pe fugă?!...

Voievodului Matei nu-i venea să creadă; sfatul domnesc murmura şi el nedumerit; tuturor li se părea cu

Material cu drept de autor

neputință ca ştirea să fie adevărată. Pesemne că la mijloc e o capcană, îşi ziceau cu toții. Dar la fel cum înaltul divan al țării nu credea, nu credea nici mulțimea. Convoaiele bejăniei nu se întrerupseră, ci, dimpotrivă, grăbiră pasul. După câteva zile, un nou vestitor întări ştirile înaintaşului său. Ba adăugi că e puțin spus că tătarii se retrăgeau. Nu se retrăgeau, ci fugeau de le sfârâiau călcâiele! Socotind după graba care-i cuprinse, pesemne că se spulberaseră demult din toate ținuturile româneşti, pierzându-se pe undeva în pustiile Edisanului de dincolo de Nistru. Sfatul domnesc tăcea; nici marii dregători, nici chiar voievodul nu îndrăzneau să se bucure, pentru că nu înțelegeau ceea ce se petrecea sub ochii lor!

–Neîndoielnic că tătarii au fost dezamăgiți de căderea Sucevei. Desigur că trăgeau nădejde să pună mâna pe toată avuția lui Vasile vodă. Nemaivăzând folosul, nogaii s-au mulțumit cu ceea ce apucaseră să jefuiască în lungul drumului şi şi-au părăsit părtaşul! îşi dădu vel logofătul Cocorăscu cu părerea, în căutarea unei lămuriri.

– Iar cazacii, văzându-se rămaşi singurii soți ai cuscrului hatmanului Hmil[61], nu s-au simțit în puteri ca să hotărască cu spada lor soarta coroanei moldoveneşti! adăugi vel vornicul.

– Dacă dorința de a-şi slobozi feciorul din încercuire putea fi un imbold pentru Zenovie Hmelnițki de a-şi ajuta cuscrul, moartea acestuia nu numai că-i scădea râvna într-ale războiului, dar slăbea însăşi cuscria! îşi dădu cu presupusul vistiernicul.

Poate că fiecare dintre părerile însăilate cuprindea şi un sâmbure de adevăr, dar toate scăpau din vedere, din necunoaştere, taman pricina hotărâtoare. Ori greşeala pe care se întemeia tot noianul lămuririlor pornea de la

---

[61] Bogdan Zinovi Mihailovici Hmelnițki, hatman al Hetmanatului cazacilor zaporojeni de pe teritoriul Ucrainei de azi.

Material cu drept de autor

împrejurarea că vorbitorii, atunci când îşi plăsmuiau tâlcuire, se mărgineau a privi numai la cele petrecute pe meleagurile Moldovei, nebăgând în seamă şi întâmplările de dincolo de hotarele ei. Ori, taman aici se pricinuise o schimbare, care iscase o descumpănire, care se întindea asupra tuturor ţinuturilor răsăritului.

Regele Lehiei, încă din vară strânsese pe tărâmurile Nistrului de sus, la Cetatea Haliciului, cel puţin vreo patruzeci de mii de oşteni, cu gândul de a reîncepe vechea răfuială cu cazacii răzvrătiţi împotriva stăpânirii sale şi a şleahticilor şi panilor Rzeczpospolitei pe care-o cârmuia. Gătirile nu îngrijoraseră nici pe cazaci, nici pe părtaşii lor muscali şi nici pe tătari, luptele neapărându-le ca fiind pe cale de a se dezlănţui neîntârziat. Singura pornire războinică a leşilor se mărginise, până la începutul toamnei, la a trimite nişte ajutoare lui Gheorghe Ştefan la Suceava, mai ales după ce Timuş fusese prins în încercuire. Se născuse astfel părerea că, deşi avea o grămadă de oşteni în slujbă, Jan Kazimierz de Waza nu cuteza să facă primul pas, că nu se simţea destul de întărit şi de sigur de sine! Datorită acestei neîndreptăţite credinţe, nici Matei vodă nu trimisese iscoade într-acolo, pentru a cerceta mai îndeaproape împrejurările, socotind lucrul ca fiind fără însemnătate deosebită pentru el.

Deodată însă, cum avea să se afle după câteva zile şi la Târgovişte, cazacii aflaseră că regele vrăjmaş nu se mai găsea la Varşovia, cum se ştia, ci, alăturându-se oştii gătite de câteva luni, ajunsese, mergând în fruntea ei, până la Cetatea Cameniţei, adică în nemijlocita lor vecinătate! Deci un alt război cu Lehia sta să izbucnească! Cazacii şi tătarii, cuprinşi de îngrijorare, lăsară de izbelişte visele şi nazurile lui Vasile vodă, şi, gândindu-se la sine, se zoriră să închipuie mijloacele da a face faţă neaşteptatului potrivnic. Hanul Islâm Ghirai al III-lea fu atât de speriat, încât îşi rechemă în grabă vizirul din Moldova. Îi păru rău că se

Material cu drept de autor

lăsase înduplecat şi îngăduise acestuia să-şi ajute cumnatul. În urma plecării în pripă a tătarilor începu prăvalul.

Deşi la început stângace şi firave, lămuririle privind întâmplările din Moldova se învârtoşară repede, prinzând temei. Devenea tot mai limpede că cele care se petreceau acolo nu ascundeau nici o vicleană şi meşteşugită capcană tătărască, cum se crezuse la început, şi nu se dovedeau nici o stare trecătoare de părelnică îndreptare, un fel de răgaz apărut în răstimpul unui război. Era tot mai neîndoielnic pentru toți că plecarea potrivnicilor lui Gheorghe Ştefan era deplină şi fără nădejde de întoarcere! Fostul logofăt câştigase jocul!

Şi pe măsură ce pătrundea adevărul, lumea se încingea. O bucurie tot mai năvalnică îi cuprindea pe toți, căci după atâta încrâncenare şi spaimă se vedeau dintr-o dată scăpați cu bine, fără jaf, fără pârjol şi ucidere! La început nici nu cutezară să se învoioşeze, necrezând încă în fericirea de care aveau parte! Acum când nu mai era îndoială că au scăpat de îngrozitoarele ordii tătărăşti, erau atinşi parcă de beție, de ajunseseră să râdă fără pricină în mijlocul uliței!

Chiar şi în sânul sfatului domnesc se dezlănțui acest val de simțăminte îmbătătoare. Nimănui nu-i mai era gândul la trebile obişnuite ale cârmuirii, încât într-una din acele zile de mijloc ale lui brumărel, adunarea se sparse, fără să fi făptuit ceva. Domnul – şi el peste măsură de bucuros – îşi pofti divaniții la un mare ospăț de prânz. Până ce marea odaie a Sfatului urma a fi umplută cu mese şi bănci, dregătorii se risipiră prin palat şi prin ogradă. Peste tot răsunau mulțime de râsete şi chicoteli, ca la o mare sărbătoare. Pentru o clipă se păru că dihoniile şi dușmăniile, uneltirile şi pizma se stinseră şi se înfrățiseră cu toții. Beția care îi cuprinsese în clipa când stihiile şi temerile visurilor rele trăite până în acea clipă încă nu apucaseră să se stingă

Material cu drept de autor

pe deplin, îi făcea pe toți binevoitori şi prevenitori, stare sufletească aparte, care-i îndemna să întâmpine preschimbările ca pe o izbândă a prea-bunului şi prea-slăvitului Matei vodă, deşi dânsul nu avea la drept vorbind nici un merit în înfăptuirea neaşteptatei răsturnări ivite.

În zilele următoare, asemenea undelor născute pe fața unui lac liniştit, în jurul locului unde a căzut o piatră, valurile de fericire se revărsară peste întinderile țării. Încrederea norodului renăştea. Băjenarii râdeau de teama care-i căznise atât de amarnic, şi mulți dintre ei îşi întoarseră carele doldora spre casă.

Alții însă, după avântul întâiei bucurii, nu se grăbiră să-şi părăsească ascunzătorile. Îşi aduseră aminte că erau prinşi în cleştele a două primejdii, una tătărască dinspre Nistru, cealaltă turcească dinspre Dunăre. Prima se spulberase, e drept. Dar despre cealaltă nu aveau vreo dovadă că s-ar fi stins şi ea. Încă nu venise vremea de a sărbători, cugetau ei.

Şi principele pricepu repede acest lucru, chiar înaintea altora. Deşi îl disprețuia pe turc, socotindu-l un uneltitor josnic, îşi dădea prea bine seama că nu trebuie să-i nesocotească înrâurirea şi rostul, tocmai din pricina atâtor porniri şi patimi rău-prevestitoare! Dar el mai ştia ceva. Ştia că Siavuş paşa se bizuise în uneltirile sale pe tulburările din Moldova, iar împrejurarea că, în cele din urmă, ele se destrămară ca un norişor de fum, îl descumpănise cu totul şi-i cam răcise avântul. Ori din câştigul astfel dobândit se cuvenea să stoarcă neîntârziat cât mai multe foloase, înainte ca paşa să se dezmeticească şi să apuce să-şi schimbe plănuirile. Cum nu mai putea nădăjdui să găsească noi mijloace de a-l răpi pe Radu Mihnea, nu-i mai rămânea decât să purceadă pe calea mai spinoasă şi mai scumpă, a unor negoțări cu beilerbeiul de la Dunăre.

Material cu drept de autor

Trimise de aceea pe vtori postelnicul Badea Bălăceanu la Silistra ca să-l îndemne pe păgân să se lepede de oblăduitul său care năzuia la scaunul târgovişte an, făgăduind în schimb un plocon destul de gras, încât să nu i se pară de disprețuit! Pesemne Siavuş paşa îşi socotea plănuirile de tot zădărnicite de vreme ce, în loc să se înfurie, se învoi cu destulă uşurință cu cerințele solului. După chiar spusele acestuia, rămânea doar să se tocmească în legătură cu mărimea peşcheşului... La drept vorbind soarta lui Radu Mihnea părea pecetluită.

Deşi măritul valiu se ferise pe cât putu de ochii şi auzul închipuitei beizadele mihneşti, ascunzându-i târguielile făcute cu principele muntean, nu izbuti s-o înşele, adormindu-i duhul de veghe. Prevăzător, tot timpul la pândă, oaspetele creştin din seraiul dârstorean izbuti să afle de înțelegerile pe cale de a se încheia, făcute pe socoteala sa. Ştiindu-l pe turc ca foarte lacom, fu cuprins de spaimă, căci se temea că, în răstimpul neguțărilor, măritul bei s-ar putea să nu se mărginească doar să făgăduiască că nu-i va mai da vreun ajutor, ci, dacă primea în schimbu-i prețul potrivit, era cu putință să-l vândă cu totul lui Matei vodă. Asta însă însemna sfârşitul său. De aceea, cuprins de îngrijorare, nu se mai simțea la adăpost la Silistra, aşa încât, fără să-şi ia ziuă bună de la gazdă, într-una din zile dispăru fără urmă.

După puțină vreme Radu Mihnea, mai cunoscut la vremea aceea sub porecla de Dgivan Celebi, se va ivi din nou în casa lui Kenan paşa de la Țarigrad, tot ca icioglan al acestuia şi oblăduit răsfățat al prințesei Atike-Sultan. Nu trecură decât câteva luni, că reîncepu căutările pentru găsirea unei noi căi de a-şi împlini visul, care i se spulberase la Silistra. Trudă zadarnică însă. Uitase că, înainte de a intra sub aripa ocrotitoare a lui Siavuş paşa, sârguise fără sorți de izbândă pe lângă slujbaşii marelui Serai ca să fie luat în seamă şi ajutat să dobândească un firman de domnie. Totuşi

Material cu drept de autor

încrezător în steaua sa norocoasă, nu disperă, ci-şi reîncepu cu îndârjire stăruințele, dar ele fură întâmpinate şi acum cu aceiaşi nepăsare ca şi cu aproape un an în urmă!

Plecarea-i viforoasă, e drept că îl scăpă de primejdia de a fi vândut lui Matei vodă spre a fi scurtat de cap, dar îl îndepărtă totodată de lupta pentru coroană. Chiar în clipa când principele muntean murea, iar scaunul său stătea gol, el lipsea şi, fiind departe, scăpă prilejul care se ivise pe neaşteptate.

Dar istoria negocierilor dintre Siavuş şi Matei vodă nu se va opri aici. Spre nenorocul său, voievodul târgovişte an nu prinse de veste de pripita fugă a închipuitei beizadele din flori, iar paşa nu avea de gând să piardă purcoiul de galbeni, frumos sunători, care i se plimbase atât de ademenitor pe sub nas. Aşa încât, ca să nu scape pungile făgăduite, se grăbi să închipuie nişte căi de a-l înşela pe domn, lăsându-i credința că nu s-ar fi petrecut nimic care ar putea tulbura înțelegerea şi că Radu Mihnea se mai află pus la poprire în seraiul său. Deşi furios şi hotărât să nu-l ierte pe cel pierdut, dacă va avea prilejul de a-l prinde, făcu totul pentru a semăna credința că l-ar mai ține în gazdă. Drept care îşi îmbrăcă un slujitor în veşminte creştineşti şi-l sulemeni zdravăn, astfel încât să nu fie recunoscut de cineva, şi-l aşeză în odăile unde stătuse mai-nainte cel scăpat. Îl înconjură cu toată cinstea arătată înaintaşului său, păstră străjile făloase din juru-i, dar avu deosebită grijă ca să nu poată fi privit de îndeaproape de nimeni.

Principele Matei căzu în nada care-i fusese întinsă cu atâta îndemnare şi, lăsându-se amăgit, trimise paşei tot ploconul făgăduit, care cuprindea, bineînțeles, şi prețul de cumpărare a celui fugit. Când carul cu butoiul de pungi de aspri intră în ogradă, osmanlâul râse mulțumit că păcăleala izbutise. Ca să-şi ducă batjocura până la capăt, îmbrăcă un tâlhar bulgar, ce-l avea închis în beciuri, în anteriu şi caftan

Material cu drept de autor

preţios şi i-l trimise voievodului la Târgovişte, în locul celui cerut.

Gâzii, cercetându-l pe cel primit, descoperiră deîndată înşelăciunea. Înştiinţat, domnul fu cuprins de îngrijorare, socotind că pesemne beilerbeiul vrea să-l păstreze pe adevăratul său potrivnic, spre a se folosi mai târziu de el, poate în clipa când va muri. Deci viitorul lui Diicu era ameninţat. În faţa primejdiei, hotărî să mai dăruiască un car cu bănet turcului, în nădejdea de a-l îndupleca să i-l înmâneze pe păcătosul care-i pricinuise supărare. Siavuş i l-ar fi dat cu cea mai mare plăcere dacă l-ar mai fi avut la îndemână. Dar acesta lipsindu-i, repetă gluma făcută şi întâiaşi dată şi-i trimise încă un osândit din puşcăriile sale, de astă dată chiar un vlah, pe care avu grijă să-l dichisească şi să-l împodobească, de-ai fi zis că e neîndoios o adevărată beizadea.

Între timp, cum îşi primise ploconul, ba chiar îndoit, şi nu putea năzui să stoarcă mai mult, îşi zise că nu are rost să lungească jocul de prostire a vecinului cu sluga preschimbată în vajnic fecior voievodal. Drept care omul fu reîntors la treburile sale obişnuite, iar odăile pentru oaspeţi închise. Vestea că Radu Mihnea fugise pesemne la Stambul se răspândi fulgerător în tot seraiul lui Siavuş paşa, şi de aici, prin iscoade greu plătite, ajunse şi la Curtea lui Matei vodă. Înciudat de a fi pierdut fără folos grămadă de bani, domnul stuchi furios şi porunci descăpăţânarea celor două ticluite progenituri domneşti.

Dar cu aceasta grijile nu încetară. Acum începea lupta împotriva nemernicului Mihnea la Înalta Poartă a Devletului, drept care înştiinţă capuchehaia să-l caute până ce-i va da de urmă. Iar după ce-i va dibui ascunzătoarea, să ia toate măsurile ca să-i surpe orice încercare de a-l mai tulbura sau, dacă s-ar ivi prilejul, chiar să pună la cale uciderea sa.

Material cu drept de autor

*

Pe la jumătatea lunii lui brumărel se părea că încă odată necazurile se desluşiseră în câştigul bătrânului voievod. Din nou, în ciuda nevolniciei izvorâte din betegeli şi vârstă, izbândise să treacă cu bine prin furtună şi să rostuiască corabia țării, aducând-o iarăşi spre un țărm de liniște.

Din nou – oricât de greu era de crezut – acest moşneag, care în unele zile nu putea coborî din aşternuturi, izbândise să nu scape din mână stăpânirea, deşi avusese de potrivnici oameni în floarea vârstei, cărora nu le lipsea vânjoşenia brațului, a trupului şi a minții. El, căruia de ani de zile i se cobea de moarte, el, cel de care mulți socoteau că nu mai trebuie să țină seama, el, cel crezut neputincios şi lovit de povara celor peste şaptezeci de ani de viață, îşi făcuse încă odată ascultată voința, chiar de către ponegritori şi de aceia care cutezau să se facă a nu-l lua în seamă! Răuvoitorii puteau desigur spune că împlinirile nu se datorau vredniciei sale, ci doar unui joc fericit al împrejurărilor şi unei sorți norocoase. Era la mijloc, poate, şi o măsură de noroc, dar era şi o grozavă iscusință de a mânui oamenii şi de a trage țele. Învinsese aproape fără a-şi părăsi iatacul. Era „învingătorul în cămaşă de noapte", cum glumea, nu fără îndreptățire şi nu fără un adânc simțământ de prețuire, vel logofătul Radu Cocorăscu.

Biruința nu era totuşi atât de deplină pe cât îi plăcea lui Matei şi apropiaților săi să creadă. E drept că o mulțime de piedici fuseseră ori trecute, ori înlăturate, ori altele se spulberaseră de la sine, dar cu toate acestea şi cu toate că voievodul nu mai avea mult de trăit, încă nu se ajunsese la limanul liniştii.

Material cu drept de autor

Viitorul nu se înfățișa însă atât de trandafiriu pe cât le apărea oamenilor vremii, prin opunere cu stihiile trăite la începutul lunii. Lumea era însă prea mulțumită că scăpase de nenorocirile unui război răvășitor, ca să bage de seamă că se iveau deja alte semne rău prevestitoare, care, de altfel, deocamdată, se arătau ca fiind peste măsură de firave şi de străvezii. Chiar dacă linguşitorii lăudători nu puteau sau nu voiau să vadă noile arătări hâde din zare, ele erau departe de a fi doar o închipuire! Iar pildele nu lipseau. Astfel armata, întărâtată, se frământa pe înfundate. Iar cei care uneltiseră uciderea lui Diicu nu putuseră fi prinşi, deci trăiau tihniți printre ei, împrejurare de netăgăduit, care ieşea prin urmare în afară de orice îndoială... Era un şirag de lucruri mărunte, dar ele erau asemenea unui uriaş cazan plin de patimi înfocate şi porniri năvalnice ajunse la clocot, care stăteau să răbufnească, putând în orice clipă, în furia năucitoare a revărsării lor, să năruie totul în cale.

Toamna abia începută îi mai hărăzea principelui încă multe necazuri; noianul lor nu se mai isprăvea. Cum dezrădăcina pe unul, creşteau altele în loc, precum capetele balaurilor din basme...

*

* *

Material cu drept de autor

Capitolul XXV

Împresurarea Sucevei, întinzându-se pe răstimpul a aproape trei luni, ca orice război îndelungat, cunoscu sumedenie de peripeții, cu urcuşuri şi scoborâşuri, cât şi nenumărate întorsături şi răsturnări năucitoare în mersul înfruntărilor. Dar întâmplările fiind atât de multe, cu greu pot fi cuprinse toate într-o singură istorisire, cu atât mai mult cu cât spusele unora le tăgăduiesc pe ale altora; deşi toți mărturisesc c-ar fi fost de față, deci că au avut înaintea ochilor aceleaşi privelişti, fiecare dintre ei încerca însă a dovedi – cu deplina încredințare doar el spune adevărul – că ar fi văzut, auzit şi înțeles cu totul altceva decât ceilalți. Care a fost deplinul adevăr, nimeni nu poate spune astăzi.

Din şiragul multelor isprăvi ce-au avut loc în vremea luptelor s-au zugrăvit în filele de mai-nainte numai o parte, şi anume doar acelea al căror zvon a răzbătut până la Curtea lui Matei vodă. Poate că unele dintre acestea nici măcar nu închipuiau ştirile cele mai însemnate ale clipei şi, pe deasupra, destule dintre ele nu erau nici măcar pe de-a-

Material cu drept de autor

ntregul aidoma celor întâmplate, căci fie iscoadele, fie olăcarii adesea le răstălmăceau, cu sau fără voie. De altfel „dresul" în chip potrivit a celor povestite, atunci când era făptuit de trimişii lui Gheorghe Ştefan erau pe undeva firesc, căci ei aveau poruncă să înfăţişeze toate veştile pe care le duceau în aşa chip încât să-şi pună neîntrerupt stăpânul într-o lumină prielnică, mai ales atunci când cele petrecute nu se înfăţişau tocmai culori din cel mai trandafirii, căci cei care-i stăteau de reazăm nu trebuiau dezamăgiţi, ci dimpotrivă, era nevoie să li se trezească neîncetat credinţa că totul merge strună, ca să-şi dea ajutorul şi pe mai departe, ba chiar să-l şi sporească.

Ar fi totuşi vrednice de a mai fi pomenite câteva întâmplări, care, chiar dacă nu sunt de întâie însemnătate în mersul marii istorii a neamului, au avut totuşi o anume înrâurire asupra vieţii unora dintre trăitorii de la Curţile domneşti de la Iaşi şi de la Târgovişte.

In şirul peripeţiilor lăturalnice, poate fi amintită cu deosebire povestea a două roabe circazience, care o slujeau pe frumoasa Ecaterina, soaţa lui Vasile Lupu, care se afla în acea clipă prinsă în încercuirea care împresura cetatea Sucevei. Cele două tinere femei, în anii care vor urma, vor răscoli până în afunduri soarta domnilor din vlahiile de dincoace de crestele munţilor. De la amărâta stare de biete roabe, lipsite de orice însemnătate, de nimeni băgate în seamă, una va deveni doamnă cu drepturi depline asupra Ungrovlahiei, iar celeilalte i se va ivi prilejul de a se lăuda c-ar fi principesă a Moldovei, fără temei legiuit însă. Aceasta din urmă fu chiar pe cale de a deveni, din închipuită principesă, chiar ţarină a uriaşei împărăţii moskovite!

E vorba de nişte întâmplări ce-au stârnit mare vâlvă şi înmărmurire la vremea lor, pricină din care, chiar dacă erau de mâna a doua prin rosturile lor, poate nu se cuvine să

Material cu drept de autor

fie lăsate deoparte, deşi n-au schimbat în nici un fel faţa istoriei.

Povestea celor două sărmane roabe începe din clipa închinării Sucevei în faţa potrivnicilor. În dimineaţa duminicii de 9 brumărel a leatului al 7161-lea de la Facerea Lumii şi al 1653-lea de la Naşterea Domnului, în temeiul înţelegerilor încheiate cu polcovnicii cazaci şi a jurămintelor făcute de amândouă părţile cu o zi în urmă, sotniile de zaporojeni, orânduite într-un nesfârşit şi trist şirag de fugari înfometaţi, o porniră nestânjenite pe drumul întoarcerii acasă, dar fără prapuri, fără tobe şi fără arme! Purtau cu ele puţinele merinde cumpărate de la vrăjmaşi, unele bogăţii jefuite înainte de a intra în încercuire, cât şi racla cu trupul îmbălsămat al căpeteniei lor, Timuş Hmelniţki. Câteva mile fură însoţite, spre a le păzi, de cătanele lui Kemény şi unii lefegii ai lui Gheorghe Ştefan, ca nu carecumva să le vină gândul rău de a se întuma asupra vrăjmaşilor împresurători.

Dar nici nu dispărură bine din vedere trâmbele prigoniţilor, plecate în parte călare, în parte pe jos, înspre târgul din vale, că învingătorii se repeziră spre podul care trecea peste şanţul de apărare al cetăţii, păzit până atunci de cei care tocmai se aşternuseră la drum. Dar avântul li se frânse de porţile zăvorâte, căci neguţările din ajun se purtaseră numai cu zaporonenii aşezaţi în afara zidurilor, nu şi cu cei din spatele lor. Oricum, aceştia din urmă, îngrijoraţi de plecarea celor dintâi, deşi adunaţi ciotcă sus la creneluri, nu încercară să tragă asupra năvălitorilor, deşi duşmanii se aflau chiar în bătaia sânetelor lor.

Începură noi tocmeli, de astă dată cu cei de pe metereze, în urma cărora se hotărî să fie îngăduit în cetate Ioan Mikes, căpitan de-al lui Kemény, pentru a neguţa închinarea deplină a întregii întărituri. Se făcură din nou straşnice jurăminte şi de-o parte, şi de alta. Doamna Ecaterina, dimpreună cu boierii ei, se legară să se supună

Material cu drept de autor

fără împotrivire năvălitorilor, aşezând la picioarele lor toate uneltele de război; ungurul făgădui în schimb că împresurătorii, odată intrați în spatele zidurilor, nu vor face jaf, pârjol sau măcel. Şi în urma învoielilor încheiate, porțile cele mari fură slobozite.

Între primii care se grăbiră să se năpustească înăuntru se număra şi Gheorghe Ştefan. De multă vreme îi pusese gând rău doamnei lui Vasile Lupu, şi acum era grăbit să-şi împlinească voia. Adevărul era că chiar din clipa când frumoasa circaziancă sosise la Curte, cu vreo treisprezece ani în urmă, îl ispitise peste măsură şi-i trezise dorinți clocotinde, lucru de înțeles, mai ales că lumea îl ştia ca având mare slăbiciune față de femei. Dar de teama mâniei domneşti trebui să se stăpânească şi să-şi ascundă poftele care i se deşteptaseră. Pe deasupra, doamna nu numai că nu-l îmbia, dar pe deasupra îl privea şi cu un nesfârşit dispreț, uitându-se de sus la el ca la o slugă oarecare a bărbatului ei, ceea ce-l răni nespus, căci nu se socotea chiar un fitecine.

Dar mai avea o pricină pentru care dorea s-o ruşineze. La Curtea de la Iaşi ieşise zvonul că Vasile vodă Lupu s-ar fi legat de Safta lui, care în tinerețe fusese o mare frumusețe şi i-ar fi necinstit astfel casa. Ori, acum spunea tuturor că voia să-şi plătească datoria, chipurile, ca să răzbune pângara suferită prin nevastă-sa... Lumea privea însă lucrurile cu oarecare neîncredere. Deşi Lupu era cunoscut ca deosebit de muieratic, batjocorind nevestele şi fetele multor boieri de-ai săi, destui se îndoiau că spusele logofătului ar fi chiar adevărate. Ei socoteau mai degrabă că face atâta vâlvă în jurul zisei necinstiri a soației pentru a-şi îndreptăți răzvrătirea. Fie că zvonul era sau nu întemeiat, sigur era că Gheorghe Ştefan jurase în fața cunoscuților să se despăgubească, făcând nevestei fostului stăpân ceea ce se jeluia că acesta i-ar fi făcut nevestei sale.

Material cu drept de autor

Îndemnat de un asemenea gând, urcă aproape în fugă în cămara din turnul în care se adăpostise doamna. Îl urmară câțiva boieri, între care fratele său Vasile Ceaurul şi armaşul Grigore Hăbăşescu. Odaia era plină. Alături de principesă se găseau marele vornic Toma Cantacuzino, cei trei nepoți ai lui Lupu dinspre frații săi, soațele şi fetele câtorva boieri de credință şi câteva roabe cercheze. Cu o grosolănie fără seamăn, fostul logofăt se repezi spre doamna Ecaterina şi, cuprinzându-i mijlocul cu brațul, o lipi de el. Râzând nu atât la ea, cât la ceilalți care se aflau de față, rosti cu voce ridicată, ca să fie auzit bine:

– A sosit clipa să-mi scot pârleala! Acum o să-l învăț minte pe Vasile vodă, să-i slujească de pildă! O să-i fac una care nu se uită uşor! Aşa că, hai jupânească să ne bucurăm puțin împreună. Unde ți-e iatacul?

O clipă toți înlemniră, iar tânăra femeie, care abia să fi trecut de treizeci de ani, rămase fără grai, cu atât mai mult cu cât înțelegea prost româneşte, iar surpriza o năucise de-a binelea. Se dezmetici însă după câteva clipe şi, cu o forță pe care nimeni nu i-ar fi bănuit-o, îl îmbrânci pe noul domn şi se smuci din brațele sale, slobozindu-se. Luat pe neaşteptate, Gheorghe Ştefan o scăpă din strânsoare. Făcu un pas spre ea pentru a o cuprinde din nou. Femeia se dădu repede înapoi, alăturându-se nepoților. Simțindu-se cumva apărată între ei, izbucni într-un potop de blesteme, suduieli şi ocări de nu i se mai putea pune stavilă. Felul viforos în care i se dezlănțuise graiul dovedea că învățase totuşi destul de bine limba țării, şi că mai ales un anume mănunchi de cuvinte, nu tocmai alese, nu-i era străin.

– Dulău fără obraz! Muşti mâna care te hrăneşte şi-ți dă stare! Vânzător josnic şi nenorocit, care ne înfigi, ca un laş, cuțitul pe la spate! Dar bunul Dumnezeu nu poate ierta asemenea fărădelegi. Va veni vremea să plăteşti amarnic pentru ele! Fiară fără ruşine! Blestemele mele şi ale

Material cu drept de autor

stăpânului tău te vor ajunge în cele din urmă, chiar de te vei ascunde în gaură de şarpe! Uite cine cutează să ridice pumnul asupră-mi, după ce-a mâncat amar de ani pâinea bărbatului meu! Taman prea-viteazul Burduja[62] vodă! Trăsnească-te toate relele iadului şi toate afuriseniile celor drepți şi cinstiți!

Pătimaşa revărsare de ocări şi blesteme se lungi încă o bună bucată de vreme, iar în liniştea care se lăsase, vocea femeii răsuna tot mai tare. Pesemne că suduielile se auzeau nu numai de către cei aflați în odaia alăturată, ci, prin fereastra deschisă, şi de către cei de jos, din ogradă.

Gheorghe Ştefan făcu un pas spre femeie, hotărât s-o pleznească peste gură, ca să-i reteze veninoasa limbariță.

– Iaca, na! De când îşi îngăduie muierile să ocărască un bărbat şi să i se împotrivească?! Femeia trebuie să umble cu un pas în urma soțului ei! Iaca, te-oi învăța eu acuşi care ți-e locul aici, între cei aflați de față! amenință fostul logofăt.

În loc să tacă, doamna se aprinse şi mai tare. Înfuriat, Gheorghe Ştefan mai făcu încă un pas spre ea, dar depărtarea dintre ei rămăsese mai mare decât lungimea unui braț. Trebuia să se mai apropie. Deodată auzi zornăitul spadelor celor trei nepoți ai principesei, în mijlocul cărora ea se trăsese şi cărora năvălitorii nu apucaseră să le ia uneltele de luptă. De altfel, flăcăii erau peste măsură de porniți împotriva logofătului şi nu de acum. Cu vreo trei luni în urmă, tații lor fuseseră prinşi şi puşi în obezi, fiind trimişi plocon lui Rákóczi, care-i aruncase în temniță. În străfulgerarea unei clipe, logofătul zări un zâmbet înveselit, dacă nu chiar zeflemitor, pe fața unora dintre jupânesele din alaiul cerchezei, înşirate mai în spate, de-a lungul peretelui. Se simți sfruntat şi umilit, încât îl cuprinse o furie oarbă

---

[62] Porecla dată lui Gheorghe Ştefan e atestată documentar, deci reală.

Material cu drept de autor

împotriva acelora din odaie, care-şi îngăduiau să-l nesocotească.

– Afară cu voi! Ieşiți cu toții afară! urlă la ei dezlănțuit.

Femeile se furişară repede spre uşă şi dispărură. După o clipă de şovăială, însuşi marele vornic Toma Cantacuzino se trase dincolo de prag. Cei trei nepoți ai doamnei rămaseră însă de strajă, cu mâna pe plăselele spadelor prinse la cingătoare. În sinea sa, privindu-i cu coada ochiului, noul principe îşi spuse că erau îndeajuns de țanțoşi, necugetați şi bătăioşi încât să fie în stare să se repeadă cu săbiile şi pumnalele asupră-i, în ciuda împrejurării că la urma-urmelor erau prinşii săi, aşa că dădu prevăzător înapoi.

– O să ne socotim noi ceva mai târziu! pufni el înciudat şi se întoarse spre uşă

În odaia de alături dădu doar peste roabele primei doamne a Moldovei, căci pesemne fetele şi nevestele de boieri, cât şi Toma Cantacuzino, se trăseseră în odăile lor, lăsându-le singure. Bietele codane tremurau de spaima celor care li se vor întâmpla, sărmane ființe lipsite de orice apărare, bătaia de joc a tuturor. Stăteau speriate într-un colț şi priveau cu deznădăjduire la cei care ieşeau din odaia măritei principese.

Gheorghe Ştefan le cântări din ochi. Nu prea le văzuse la curte, fiind mai tot timpul ascunse în aşa numitul palat al haremului. Şi chiar dacă uneori îi tăiaseră calea, nu le arătase nici o luare aminte, părându-i-se atât de lipsite de însemnătate, încât nu erau vrednice să fie băgate în seamă. Acum însă descoperea că erau nespus de tinere şi peste măsură de ademenitoare. Îndoielnic să fi trecut vreuna de vreo douăzeci şi cinci de ani. Se opri în fața lor. Fuseseră alese pe sprânceană de Ecaterina sau de părintele acesteia. Erau subțirele, mlădioase, sprâncenate, pline de nuri, cu chip

Material cu drept de autor

luminos, care arăta că sunt şi agere la minte. Pesemne, alegerea lor fusese anume gândită pentru a scoate la vedere mândreţea şi gingăşia stăpânei lor, care să apară ca o frumuseţe între frumuseţi! Gheorghe Ştefan fu încântat privindu-le. Cu spaima zugrăvită în priviri, păreau şi mai atrăgătoare. Domnul zăbovi puţină vreme în faţa lor, ceea ce le băgă şi mai rău în sperieţi. Apoi se întoarse spre marele armaş:

– Pe astea două să mi le duci în cort! spuse el, arătând cu mâna spre nişte codane, care i se părură cele mai izbutite din toate.

Îndată după aceea, Gheorghe Ştefan se întoarse cu picioarele pe pământ, reînturnându-se la nevoile neîntârziate clipei, de care uitase până atunci. Îşi dădu seama că, dacă nu-şi punea destul de repede străjile sale la haznalele cu odoare, se ivea primejdia ca râvnitul tezaur al potrivnicului să încapă pe mâna neprețuiților săi părtaşi, iar aceştia să facă împărţirea averilor fără el. Coborî de aceea iute în ogradă şi dădu porunci scurte şi răspicate. Avu totodată grijă ca toate femeile să fie zăvorâte în odăile lor, iar bărbaţii căzuţi prinşi să fie dezarmaţi şi puşi sub pază, pentru a nu mai avea parte de necazuri, ca acelea întâmpinate cu nepoţii lui Lupu.

Între timp, roabele năvăliră în odaia doamnei Ecaterina şi-i povestiră cele întâmplate alături. Codanele alese de Gheorghe Ştefan se uitau rugător spre principesă, în nădejdea de a-i dobândi ocrotirea, căci se temeau de grosolănia şi năprăsnicia năvălitorilor. Ecaterina le privi însă nepăsătoare; nu erau la urma-urmei, decât nişte roabe care nu aveau însemnătate pentru cineva, iar pierderea lor, în împrejurările marii nenorociri care o lovise, nu închipuia cine ştie ce pagubă. Multe alte lucruri – bănetul, odoarele, hainele preţioase – treceau înaintea celor două amărâte, fiind cu adevărat vrednice de a fi luate în seamă. De altfel, întru întregirea ocărilor aruncate logofătului mai devreme, nu se

Material cu drept de autor

putu stăpâni să nu adauge, făcând trimitere la alegerea fetelor de schimb pentru patul său:

– Ce altceva poți spune, decât că sufletul de slugă la slugi trage!! Nu poate avea năzuințe mai înalte! Din glod şi obiele se ridică, în glod şi mocirlă se cufundă! Ca râmătorii, numai în tină se simte în largul său, căci acolo îi este locul!

În strâmta ogradă lăuntrică din miezul cetății, fostul logofăt se încingea mai departe cu împărțirea poruncilor în stânga şi în dreapta, spre deplina înstăpânire asupra întregii întăriturii. Aşează caraule pe la uşi, pe la metereze, prin turnuri, pe la porți, prin ograda de afară, prin săpăturile de luptă lăsate în urmă de cazaci, săpături care ocroteau de dincolo de marele şanț întărit cu zid, gura podului care ducea spre poartă. Nimeni nu s-ar mai fi putut strecura între muri fără învoirea sa!

Abia când se făcu după-amiază târziu răspunse poftirii ce i-o făcuseră căpeteniile trupurilor de oaste leşeşti şi cele ale şvezilor, de a sta la sfat. Acestea îi arătară proaspătului domn că primiseră în ajun solie de la regele lor, Ioan Cazimir, care năzuieşte a porni un nou război împotriva vechilor săi vrăjmaşi, cazacii, şi a aliaților pe care şi-i găsiseră între timp, şi anume tătarii lui Ghirai al III-lea. Regele le poruncea ca, de cum vor isprăvi luptele de la Suceava, să i se alăture cât mai grabnic, ca să-i fie de ajutor în luptele pe cale de a se dezlănțui. Ruga totodată pe fostul logofăt, ca şi Măria Sa să-i trimită ceva ajutor din rândul oştenilor cu plată ce-i avea, în schimbul sprijinului pe care-l primise mai-nainte. La început Gheorghe Ştefan se cam codi când fu vorba să făgăduiască oaste rigă-i leşeşti, arătând că nu se poate lipsi deocamdată de o parte a luptătorilor, de vreme ce ieşise zvon că Bogdan Hmelnițki ar fi ajuns pe aproape de Prut, dimpreună cu mulțime de cazaci, iar tătarii bântuiau prin țară. În cele din urmă, cuprins de înciudare, se învoi totuşi să-i pună la îndemână părtaşului său câteva sute

Material cu drept de autor

de lefegii. Fiind foarte grăbiți, leşii şi şvezii urmau a purcede la drum chiar a doua zi de dimineață. După ce negustară şi cu Kémény, aflat şi el de față, izbutiră să-i smulgă şi ungurului ceva ajutor.

Între timp se făcuse seară de-a binelea, iar, mulțumit, noul principe se întoarse la cortul său, unde avu plăcerea de a le descoperi pe cele două roabe ale Ecaterinei. Fetele trecuseră pesemne cu puțin de douăzeci de ani, dar frumos îmbrăcate, sulemenite, păreau cu cel puțin zece ani mai tinere, adevărate codane neîncepute! Erau subțirele, mlădioase, cu mijlocel de albină, cu sânii tari şi rotunzi ca merele, cu buze roşii şi tare ispititoare, cu părul revărsat mătăsos pe umeri.

Copilele erau strivite de simțământul zdrobitor de a fi simple roabe, la bunul plac al stăpânilor lor, lipsite de orice ocrotire, încât, spre mulțumirea fostului logofăt, nu încercară să i se împotrivească mai mult decât din firească sfiiciune. Fu pentru el o noapte de neuitat. Mai rar îi fusese dat să aibă parte de asemenea desfătări. Îi era cu neputință să spună care dintre ele îi plăcuse mai mult. De frumoase, erau la fel de frumoase, încât cu greu s-ar fi putut hotărî pentru numai una dintre ele, judecându-le după chip.

După fire erau însă cu totul osebite. Una dintre ele, cea care-şi zicea Ştefana Mihailova, era o ființă blajină, bună la suflet, plină de milă, înțelegătoare şi îngăduitoare în toate, care n-ar fi putut face rău, cu bună-ştiință, nici măcar unei muşte. Era potolită şi plină de simțire. Avea şi ea un vis pe care de altfel îl mărturisi dintru început domnului. Visa în taină să găsească un boier cu stare, care s-o placă şi s-o iubească într-atât încât s-o sloboadă din robie şi chiar să se însoțească cu ea, ca să devină şi ea jupânească de talia acelora aflate la Curte, pe care tare le mai pizmuia! Năzuia să aibă şi ea slugile ei, cărora să le poată porunci cum îi va fi voia şi să se poată lăuda cu locul ce-l dobândise în lume.

Material cu drept de autor

Dar, din păcate, vremea se scursese, ea trecuse binişor de douăzeci de ani, apropiindu-se de sfertul de veac, iar din închipuirile ei nu se alesese nimic. Rămase aceeaşi roabă dintru început, disprețuită şi umilită, îngăduită din când în când într-un colț al iatacului stăpânei sale. Gheorghe Ştefan, deşi fire grosolană şi uneori chiar pus pe lovit, fu totuşi înduioşat de simplitatea şi gingăşia viselor ei, sortite a nu se împlini vreodată! Îi plăcea de aceea s-o mângâie pe păr şi s-o vadă cum îi mai trece din alean.

Aproape plângând, fata povesti cum, cu puține săptămâni în urmă, fusese silită de stăpâna ei să se ducă în cortul lui Timuş, dimpreună cu câteva surate, ca să-i sature cazacului poftele trupeşti. La mijloc era, pare-se, o învoială făcută de doamnă cu ginerele ei, care – după cum se zvonea – încercase s-o siluiască, iar ea, ca să scape, îi trimisese fetele în schimb. Ştefana mărturisea că se simțise tare ruşinată, şi batjocorită, fiindu-i călcate în picioare, cu o nemărginită bădărănie, fireştile simțiri pe care le încearcă orice om care se doreşte cât de cât prețuit, care ar voi să nu fie privit ca un nimic. Din clipa nenorocitei întâmplări, toate visele i se năruiseră şi nu mai nădăjduia nimic. Aştepta să piară ca să scape de viața de ocară şi obidă la care o osândise soarta şi care îi strivea necruțător ființa. Față de atâta dezamăgire şi tristețe, nesimțitorul Gheorghe Ştefan fu peste măsură de mişcat şi se întrebă dacă şi el îi pricinuieşte aceeaşi sfâşiere sufletească şi-i păru rău. Sub înrâurirea blândului gând se strădui să fie cât mai prevenitor şi mai gingaş cu ea, căci sufletul i se muiase ca în fața unui pisoiaş lipsit de apărare, care ți se gudură plin de nevinovăție la picioare.

Cealaltă codană era cunoscută de suratele ei romance cu numele de Nedelea, dar stăpâna ei, doamna Ecaterina, o striga Natalia, după obiceiul de acasă. Fetişcana era o fire rece, socotită, dornică de mărire, care nu-şi prea făcea

Material cu drept de autor

mustrări de cuget, orice-ar fi făcut, în stare de a-i călca pe alții în picioare, bătăioasă, destul de viespoasă şi rea de limbă. Nu ierta şi nu uita uşor pe cei care-i stătuseră cumva împotrivă. Dar, în schimb, ştia să se facă plăcută, ştia să trezească bărbaților întreaga luarea aminte şi să intre pe sub pielea acelora de pe urma cărora credea că putea trage foloase şi mai avea şi o grozavă îndemnare în a se preface. Pe deasupra bărbaților mai ştia să le lase simțământul că bărbăția lor e neîntrecută, încântând-o peste măsură. Gheorghe Ştefan nu putea spune că n-ar fi pe gustul său, dar ghicea în spatele chipului ei dulce şi îmbietor o anume fățărnicie, o anume nesinceritate, o dorință de a stârni admirație, de a isca pofte. Şi era mai ales iscusită în mânuirea jocului chemării şi al respingerii acelora care erau ademeniți de farmecele şi nurii ei, pricepându-se prin asemenea mijloace să întărâte şi să înfierbânte, dincolo de orice măsură, închipuirea şi nesațul ibovnicilor. Era peste măsură de dornică să se ajungă şi urzea mulțime de socoteli de cum putea să-i mânuie pe cei din jur, fără a fi încercată vreodată de remuşcări sau păreri de rău dacă vătăma pe cineva. Aprigă şi iute din fire, dar şi plină de nuri, era hotărâtă să facă tot ce-i stătea în putință ca să stârnească slăbiciuni şi să-şi subjuge pe cei pe care izbândea a-i ademeni în mrejele ei.

Astfel, la puțină vreme după ce venise în Moldova, deşi era pe atunci doar o copilă nevârstnică, văzând că voievodul e cam muieratic, fu bătută de gândul de a deveni țiitoarea acestuia, şi a ajunge astfel o răsfățată şi o părtinită a Curții, trecând chiar înaintea stăpânei! De aceea făcu tot ce-i stătu în puteri ca să-i atragă lui Vasile Lupu luarea aminte, când măritul principe trecea prin harem, ca să-şi caute soața. Dar, deşi se dusese vestea despre frumusețea şi tinerețea femeii pe care şi-o adusese tocmai din îndepărtata Circazie, Vasile vodă o băgă de seamă şi pe Nedelea, care i se tot vâra

Material cu drept de autor

în față. Avu de aceea grijă să fie îndrumată în iatacul său, spre nemărginita bucurie a fetei, care se şi vedea pe cale de a-şi împlini socotințele.

În nădejdea de a deveni țiitoarea statornică a domnului, codana, slujindu-se de jocuri din cele mai aţâţătoare, făcu tot ce putu spre a-l subjuga cu farmecele şi cu nurii pe noul ei ibovnic. Dar deşi nu se zgârci cu nimic şi-şi dădu toată sârguința, bărbatul se lehămetisi repede de ea, cum se lehămetisise de multe alte femei care-i trecuseră prin pat până atunci şi de cele care le vor urma după aceea. Întâia ei măreață plănuire de mărire îi fu astfel spulberată, dar ea nu se lăsă păgubaşă, căci simțea că e ursită să ajungă pe treapta celor mai înalte cinstiri cunoscute în lume.

De altfel, cu vreun an în urmă, credința unei sorți osebite îi fu întărită de un tânăr boier venit din Lehia, de curând sosit la Iaşi. Acesta era mezinul fostului mare hatman al Moldovei, Iancu Costin[63]. Când ea ajunsese în Moldova, părintele celui înturnat în țară era de atât de multă vreme fugit pe meleaguri străine, încât la Curte i se uitase până şi numele. Cu un an în urmă feciorul cel mic – care însă să tot fi avut vreo treizeci de ani – se întorsese între ai săi şi se tocmi copil de casă pe lângă marele vistiernic Iordache Cantacuzino.

Într-una din zile, flăcăul, de altfel destul de copt, îşi însoțise stăpânul, care fusese chemat de întâia doamnă a țării, spre a-i săruta mâna şi a-i înfățişa zvonurile care mai umblau prin cetatea de scaun ori prin țară. El rămase în aşteptare în tinda palatului zis al „haremului", dimpreună cu câțiva slujbaşi vistierniceşti de seama sa. Dornică de a fi băgată în seamă, Nedelea se grăbise să-şi caute de treabă prin odaie, mlădiindu-şi cu îndemânare şoldurile şi săltându-şi sânii.

---

[63] Este vorba de viitorul cronicar moldovean Miron Costin.

Material cu drept de autor

Tinerii o sorbiră din ochi, iar feciorul hatmanului Costin, pe nume Miron, pare-se că o plăcu într-atât încât nu se putu stăpâni să nu intre în vorbă cu ea. Începu prin a o întreba de nume, iar când îl află, fiind peste măsură de şcolit, îl tălmăci în felurite chipuri pe slavoneşte, pre latineşte şi pre româneşte. Nedelea – care nu era prea învățată – nu pricepu mare lucru din cele spuse, dar plăcându-i ceea ce auzea, ținu totuşi minte câte ceva. Feciorul de boier arăta că numele slavonesc de Nedelea s-ar tălmăci pe latineşte în chip de „Dominicas Dies", adică mai pe româneşte „Duminică", vorbă din care se trage numele românesc de Domnica, adică de domniță sau doamnă! Cum Nedelea era dintotdeauna încredințată că o aşteaptă un mare viitor, socoti întregul noian de lămuriri drept o întărire a presimțirilor sale, a ursitei în care crezuse dintotdeauna. Din păcate slujbaşii vel vistiernicului plecară şi de atunci nu-l mai zărise pe cel care-o plăcuse şi-i vorbise atât de prietenos. Abia după cucerirea Sucevei îl văzu iarăşi pe acel Miron Costin, întâlnit cu un an în urmă. Acum sta alături de domnul Gheorghe Ştefan, slujindu-i noului voievod ca tălmaci de limbă leşească. Dar în învălmăşeala care urmă năvalei încercuitorilor, tânărul boier nu o mai băgă în seamă.

Mai fusese o clipă când nădejdile de a-şi împlini visele i se părură a se afla la un pas de înfăptuire. Era în zilele când, din porunca Ecaterinei, fusese dăruită lui Timuş Hmelnițki. Acesta era pe atunci un flăcău sălbatec, crud şi necioplit, de vreo douăzeci de ani, înalt, vânjos, foarte bine făcut, chiar frumos la chip, dacă era privit mai de departe. Dacă era cercetat de aproape, se vedea că avea fața ciupită de vărsat. Dar Nedelei nu-i păsa de asemenea mărunțişuri. Putea fi urât ca dracul şi schilod ca slăbănogul din Sfânta Scriptură, căci înfățişarea era un lucru cu totul lipsit de însemnătate în socotelile pe care şi le făcuse. Ei îi era de

Material cu drept de autor

ajuns că-l avea în față fiul hatmanului cazacilor şi că, într-o zi, omul urma să ia locul tatălui său. Împrejurarea că era însurat de vreun an cu domnița Ruxandra, una din fetele lui Lupu din prima căsnicie, şi că de vreo lună nevasta îi născuse gemeni, nu i se părea a închipui vreo opreliște care să-i stea în cale. Era hotărâtă să pună mâna pe zănaticul flăcăiaş, gata de a făptui orice nebunie şi nesocotință dacă dintr-o pricină oarecare, simțea imboldul unei ispite. Drept care se străduí să-şi pună în umbră suratele, încercând a se dovedi mai destoinică în a-i dărui plăceri năvalnicului fecior, lăudându-i bărbăția şi iscusința în ale dragostei, nu atât prin vorbe, cât prin purtări, ştiind că nişte mlădieri viclene, nişte privelişti ademenitoare văzute în străfulgerarea unei clipe puteau ațâța mai mult dorințele.

Şi pare-se că sârguința ei dăduse roade. Era vădit că între cele trei fete pe care zaporojeanul le luase de zălog spre desfătarea sa, ea câştigă destul de repede o mare precumpănire, celelalte fiind curând lăsate deoparte. Nedelea se şi vedea țiitoarea statornică a lui Timuş, adevărata hătmănească în locul Ruxandrei, împovărată de copii şi nepricepută în a-şi urma peste tot pofticiosul bărbat şi a-i împlini nesațul nărăvitelor sale patimi de fiară dezlănțuită.

Dar din nou o urmărise ghinionul. Cu vreo trei săptămâni în urmă, tocmai când făceau dragoste împreună, o ghiulea străpunse pânza cortului şi se prăvăli peste un sipet aflat alături de ei. Aşchii de lemn săriră în toate părțile. Timuş, care tocmai se afla aplecat asupra ei, fu lovit în spate, în coapse şi la cap de câteva țăndări. Cum ea gâfâia şi icnea cu mult sârg, anume ca să-l întărâte, Timuş nestăpânit, poate şi pentru a se grozăvi, nu se întrerupse din desfătătoarea-i trudă. Disprețuind durerea, le puse pe celelalte două fete să-i smulgă țepuşele înfipte în carne şi să-l şteargă de sânge cu nişte cârpe, fără să-l spele măcar, apa

Material cu drept de autor

aflată la îndemână fiind puțină şi de aceea era ținută numai dă băut.

Însă, după câteva ceasuri, cu toată tăria sa, cazacul fu cuprins de friguri, iar mai apoi rana din coapsă, cea mai rea din toate, începu a obrânti. Vătămăturile, care la început nu păreau cine ştie ce, în numai trei zile îi pricinuiră moartea. Din nou nădejdile Nedelei se destrămară, soarta stându-i şi de astă dată împotrivă.

Fiind acum aleasă de însuşi domnul Moldovei spre a petrece noaptea cu ea, visele îi renăscură pe dată. Pentru a izbândi nu-i rămânea decât să-l joace astfel pe bărbat, încât să-i dovedească, fără putință de tăgadă, că ea era în stare să-i dăruiască plăceri neasemuit mai mari decât plângăreața ei surată, sau orice altă femeie, iscusința ei fiind neîntrecută. Îşi ieşea din sărite când îl vedea pe Gheorghe Ştefan că o mângâia înduioşat pe Ştefana. Tocmai în astfel de clipe încerca să-l întărâte legănându-şi şoldurile, şerpuindu-şi pântecele, săltându-şi sânii, zâmbindu-i îmbietor, plină de făgăduințe. Şi se părea că sârguințele ei dădeau rod, căci domnul o cam lăsă pe cealaltă şi se apleca tot mai mult asupra ei, gustându-i dezmierdările. Aşa petrecură până noaptea târziu. Abia spre dimineață ațipiră puțin.

Fură însă treziți de ceauşii lui Kemény, care-l chemau pe principe la sfat cu stăpânul lor. Întrevederea fu scurtă. Gheorghe Ştefan jură din nou credință craiului, numindu-l „părintele său", drept recunoştință pentru ajutorul primit ca să izbândească şi să dobândească scaunul domnesc. Vorba sa de ploconeală putea să nedumerească, căci, după vârstă, craiul i-ar fi putut fi mai degrabă fecior decât tată, dar rânduielile umilinței statornicite între cei obişnuiți a-şi împărți puterea nu țin seamă de asemenea „mărunțişuri" lipsite de însemnătate, cărora foloasele linguşirii le ştergeau rostul. Mai departe se legă a da în fiece an lui Rákóczi o dajdie în bani, un soi de tribut sau mucarer,

Material cu drept de autor

ca acela datorat Porții. Mai mult ținu târguiala legată de mărimea peşcheşului pe care urma a-l plăti. Când în sfârşit se învoiră, căpeteniile ieşiră în fața cortului slujbaşului crăiesc, unde îi aşteptau fruntaşii celor două oştiri.

Kemény îl întări – oare a câta oară, oare? – domn pe Gheorghe Ştefan, care se afla oricum încoronat întâiaşi dată încă din primăvară, şi a doua oară în urmă cu trei luni. Apoi, după o scurtă şi sforăitoare cuvântare, îi pofti pe boierii moldoveni să-l cunoască de voievod pe fostul logofăt, să i se plece, să-i arate credință şi să-i dea ascultare. Vorbe cu totul zadarnice, zise numai de fală, căci cu mai bine de o lună în urmă moldoveanul primise firmanul de întărire de la Înalta Poartă, deci slujbaşul crăiesc nu prea mai avea ce întări!

După aceea cele două căpetenii se despărțiră, urmând ca, în temeiul înțelegerii încheiate, în câteva ceasuri să ridice tabăra şi să coboare la vale de-a lungul apei Sucevei, şi apoi a Siretului. Kemény voia să ajungă cu oastea până vărsarea Trotuşului, pentru ca de aici, urcând pe malul râului, să treacă în Ardeal prin pasul Oituz, pe unde venise de altfel.

În ce-l privea pe Gheorghe Ştefan, ar fi fost firesc ca dânsul să meargă spre cetatea de scaun a Iaşilor, pentru ca de aici să ia asupră-şi stăpânirea asupra țării, după obicei. Însă el se temea de năvala tătarilor şi a cazacilor, despre care auzise că s-ar afla pe Prut, prin dreptul Ştefăneştilor, deci undeva din sus de târgul la care ar fi trebuit să ajungă. Spre a se simți pus cât de cât la adăpost, socoti mai înțelept ca, ocrotit de ardeleni, să urmeze drumul până la Roman şi să se oprească aici, unde de altfel îl aştepta şi soața, cât şi partea curții sale, care nu-l urmase la Suceava. Fiind mai departe de vrăjmaşi şi mai aproape de hotarul cu Ardealul, în târgul de dincoace de Siret se simțea mai ferit dacă s-ar fi iscat o năvală neaşteptată a potrivnicilor.

Material cu drept de autor

Mai apoi se strânseră în grabă corturile şi se îndesară în chervane, peste merinde şi felurite prăzi; iar îndată după aceea oştenii se orânduiră într-un lung convoi şi purceseră la drum. Boierii lui Lupu, puşi în obezi încă de la Suceava, n-au fost nici ei uitaţi. Învingătorii îi îngrămădiră în vreo două căruţe acoperite de coviltire, temeinic păzite din părţi de străji, spre a împiedica prinşii să scape printr-un şiretlic oarecare. Mândra doamnă Ecaterina şi feciorul ei Ştefăniţă, deşi iertaţi de a fi cetluiţi cu frânghii sau puşi în fiare, asemenea boierilor, dimpreună cu roabele circaziene, primiră poruncă de a se urca sub coviltirul altei căruţe şi poftiţi cu toţii să-şi găsească culcuş în paiele aşternute acolo.

Singure cele două roabe alese de Gheorghe Ştefan, Nedelea şi Ştefana, se bucurară de hatârul unui mărinimii cu totul osebite. Pentru ele fu scos din cetate unul din rădvanele preţioase ale lui Vasile Lupu, făcut anume pentru soaţa sa Ecaterina, cu uşile şi stâlpii auriţi, iar pe dinăuntru căptuşit cu catifele şi atlazuri. Fetişcanele fură poftite să urce acolo de însuşi principele Moldovei, care apoi se aşeză în fruntea coloanelor sale şi-o porniră astfel la drum.

Întrucât purceseră cam târziu, iar drumul nu era unul din cele mai bune, cât şi din pricină că pedestraşii nu puteau umbla peste măsură de repede, seara îi apucă înainte de a putea atinge malul Siretului, trebuind să ridice tabără în mijlocul unui larg izlaz. Deşi, începând toamna, se lăsa cam frig peste noapte, oştenii se aşezară la odihnă sub cerul liber, numai căpeteniile îşi ridicară corturi. Bineînţeles că unul, şi încă cel mai fălos, fu rânduit pentru preamăritul voievod Gheorghe Ştefan.

Noul domn nu uitase ruşinea ce i-o făcuse soaţa lui Lupu, ocărându-l la Suceava cum îi venise la gură. Supărarea îi era cu atât mai mare cu cât vorbele nu fuseseră auzite numai de cei aflaţi în odaie, deşi chiar şi acest lucru era stânjenitor, ci, prin ferestrele deschise, ele răzbiseră până

Material cu drept de autor

în ogradă, fiind ascultate până şi de oştenii de rând. Atunci, de teama celor trei nepoți ai lui Lupu, care-şi zăngăneau amenințător spadele, e drept că se lăsase păgubaş de a se lega de femeie. Dar ieşirea şi împotrivirea ei nu erau de iertat, iar sfruntarea suferită atunci trebuia răzbunată şi pedepsită fără întârziere! Doamna trebuia învățată minte, ca să priceapă că se cuvine să se supună învingătorului, împlinindu-i voia! Drept la împotrivire nu avea!

După ce-şi rostui cortul, porunci ca să-i fie adusă Ecaterina. Tânăra femeie rămase țeapănă în mijlocul înjghebării de pânză, în vreme ce din părți o priveau cele două roabe părtinite ale ei, principele şi cei doi oşteni care o târâseră până aici. Acestora din urmă Gheorghe Ştefan le făcu semn ca să iasă şi să aştepte afară. Rămasă față în față cu noul ei stăpân, Ecaterina fu pe cale de a se dezlănțui din nou împotrivă-i cu cele mai spurcate cuvinte de ocară, care, de bună seamă, s-ar fi auzit desluşit de afară. Dar bărbatul făcu câțiva paşi spre ea, o cuprinse strâns pe după mijloc cu un braț, iar mâna cealaltă i-o apăsă pe gură, mai s-o sufoce.

– Dacă nu taci, îi atrase el luarea aminte, chem cei doi lefegii să te liniştească ei! Iar de s-o întâmpla să nu fie de ajuns, te pot da pe mâna tuturor celor aflați în tabără, care de luni n-au văzut femeie şi desigur poftesc amarnic la una! Deci, alege! Iar acum țoalele astea vreau să le dai jos! Fetele astea te vor ajuta să te despoi mai repede.

– Cum îndrăzneşti?! încercă Ecaterina o nouă împotrivire după ce-i fusese slobozită gura, iar strânsoarea de la mijloc slăbi.

– Dacă nu te cumințeşti şi te supui, voi chema pe cei de afară să te despoaie cu jungherele. Crezi că va fi mai bine de-ți vor sfâşia rochiile?!

Ecaterina tăcu şi rămase nemişcată şi neajutorată în mijlocul cortului. Dacă Ştefana se apropie de ea fără a îndrăzni s-o atingă, Nedelea, hotărâtă să-l câştige pe

Material cu drept de autor

Gheorghe Ştefan, socoti că trebuie să-i îndeplinească fără crâcnire porunca şi începu să tragă de rochia fostei principese, căreia îi fusese slugă până atunci.

– Hai, pune şi tu odată mâna! Nu sta ca proasta! se răsti fostul logofăt la Ştefana, care, fâstâcită din prea multă sfiiciune, nu ştia ce să facă.

Neavând încotro, stânjenită, biata fată îşi ajută surata şi după puțin doamna stătea goală puşcă în mijlocul lor. Gheorghe Ştefan, aşezat într-un jilț, o cântărea din priviri. Deşi lumânările dădeau o lumină destul de slabă şi de tremurată, trebui să recunoască că circazianca aleasă de Lupu făcea toți banii. Era cu adevărat de o frumusețe neasemuită şi, deci, nu se cuvenea de fel să fie iertată.

– Împingeți-o în aşternut, că vin şi eu acuşi! făcu Gheorghe Ştefan, urmărind mlădierile trupului tinerei femei.

Încercarea de a se împotrivi roabelor ei prilejea unduiri peste măsură de ispititoare ale coapselor, ale mijlocului, ale sânilor. Nici dănțuitul celor mai dăruite cadâne n-ar fi putut naşte privelişti mai plăcute... După aceea, zice-se, bărbatul îşi luă deplin plata pentru ruşinea pățită odinioară prin nevastă-sa...

Cel puțin aşa umbla vorba în lume despre cele petrecute în cortul princiar, dar nimeni nu poate şti cât adevăr şi câtă minciună erau cuprinse în zvonurile care se izvodiseră atunci. Singurele care, fiind martore, cunoşteau, cât de cât, fața nemăsluită a întâmplărilor, erau cele două roabe, dar e îndoielnic ca ele să fi povestit prea multora ceea ce văzuseră. Deci clevetelile erau mai toate bănuieli şi închipuiri...

Abia după alte trei zile, lungul alai poposi la Roman. Kemény se opri şi el în târg. Abia a doua dimineață porni mai departe, oştile sale dispărând în zare printre streşinile de pădure care se frângeau în fața unui şirag de pajişti, cuprinse din cealaltă parte de desişul dumbrăvilor Siretului.

Material cu drept de autor

Doamna Safta, soața lui Gheorghe Ştefan, care, prevăzătoare, odată cu plecarea bărbatului ei spre Suceava se trăsese cu toată Curtea femeiască la casele de la Roman, întâmpină călătorii încă de cu seara şi privi cu mare minunare la cele două fetişcane, care se lăfăiau tihnit pe lavițele îmbrăcate în catifele scumpe ale unui rădvan mult mai mare şi mai strălucit decât acela care-i stătea ei la îndemână, ca principesă. Nu ştiu cine sunt, dar le pricepu deîndată rostul şi-i fu ciudă pe ele, căci nu se aşteptase să fie chiar atât de repede înlocuită. Acum să tot fi avut vreo patruzeci de ani şi pe deasupra se cam îngrăşase, fiind deci întrucâtva trecută; dar la vremea ei fusese o frumusețe neîntrecută, de aceea de altfel logofătul se şi însoțise cu ea. Acum, deodată, se vedea pusă față în față cu nişte fete care i se părură a avea cel mult jumătate din vârsta ei. Puteau să-i fie fiice. Ori farmecului şi nurilor acestora, oricât era ea de dibace, de vicleană şi de arătoasă, nu avea cum să le stea împotrivă. Timpul trecuse neiertător în paguba ei…

Domnul, urmărindu-i privirile, încercă o lămurire care se voia totodată şi o dezvinuire.

– Iaca, ți-am adus două roabe de-ale Ecaterinei, care de acum să te slujească pe tine, că la vremea asta tu ai ajuns întâia doamnă a țării!

– Oare?! Păi de când a ieşit obiceiul ca roabele să fie plimbate cu rădvan domnesc?!

– N-am avut unde le pune, căci călare nu le puteam lua… Şi cum tot voiam să-ți aduc un rădvan pe măsura ta, le-am lăsat să urce acolo…

– Bine-ar fi, de-ar fi numai atâta! oftă Safta, care nu se lăsa atât de uşor înşelată.

În zilele următoare, iscodind slugile soțului prin vorniceii aflați în slujba ei, se cam dumiri pe deplin care este rostul celor două roabe circazience. Ziua îşi căutau cumințI

Material cu drept de autor

de treabă printre slujnicele pe care le avea, dar seara dispăreau fără urmă...

Furioasă, hotărî să le ia la rost şi să scape cumva de ele. O luă deoparte mai întâi pe Ştefana Mihailova. Aceasta se fâstâci cu totul, se roşi, dădu în lacrimi, îşi ceru iertare de la Safta, arătând că ea nu e cu nimic vinovată căci, roabă fiind, n-are încotro şi trebuie să împlinească fără crâcnire ceea ce i se porunceşte. Nu are drept la vreo împotrivire. Robia e crucea vieții ei...

Safta se înduioşă de zbuciumul atât de sincer al codanei şi îi crezu întru totul mărturisirile. Îi fu chiar milă de ea, căci îşi amintea cum ajunsese soața logofătului. Şi ea fusese siluită odinioară de îngâmfatul ei bărbat! Cu vreo cincisprezece - şaisprezece ani în urmă, dacă nu mai mult, pe când mai era tânără şi frumoasă, călătorea cu o caretă, întorcându-se de la Iaşi la moşia mamei ei. Tatăl murise încă de pe vremea când ea abia prindea a umbla singură pe picioare; nici nu-şi mai amintea de chipul său. Maică-sa se canonise să o crească pe ea şi o droaie de surori. Toate ajunseseră de măritat, poate că unora chiar le cam trecuse vremea. Se întreceau în frumusețe, încât era greu de ales între ele. Totuşi ea se osebea parcă față de surate, nu numai pentru că era cea mai tânără, dar era dăruită şi cu un farmec de neîntrecut. Dar, sărace fiind, mama neavând ce zestre să le dea, nu prea aveau căutare la feciorii de însurat din cinul celor de neam. De aceea bătrâna se căznea disperată să le căpătuiască cumva şi nu prea ştia cum s-o mai scoată la capăt.

În vreme ce ea şedea răbdătoare pe lavița din spate, zgâlțâită din toate încheieturile din pricina gropilor şi a rădăcinilor copacilor care ieşeau ici-colo la vedere, drumul i se întretăie cu cel al unui rădvan măreț şi strălucitor, de boier înstărit. Pare-se că, de după perdea, velitul, care nu era altul decât Gheorghe Ştefan, o văzuse şi-o plăcuse. Fără a

Material cu drept de autor

sta mult pe gânduri, porunci slugilor călări care-l însoțeau să se întoarcă şi să oprească butca. Boierul îşi înturnă şi el rădvanul, venind din urmă. Ajungând-o, urcă alături de ea. Safta îl privea năucită, neînțelegând bine ce se petrece. Bărbatul era mult mai vârstnic decât ea şi, după cum află mai târziu, era văduv de ceva vreme. Deloc stânjenit de silniciile pe care şi le îngăduia, îi spuse simplu:

– Să ştii că-mi placi! Aşa că mergem la ocina mea!

Ea începu să țipe, să se împotrivească, vru să coboare din caretă, dar el o prinse de mijloc şi-o sili să şadă locului. Apoi, netulburat, ceru vizitiului s-o ia spre casele sale. Cum argatul se codea, porunci slugilor sale să-l dea jos de pe capră şi să-i ia locul. Astfel ajunse Safta, împotriva voii ei, în casa boierului. Nu i se putu împotrivi, aşa că trebui să-i împlinească toate poftele.

Plânse, imploră, se văită, ocărî, îşi blestemă soarta, până ce, în cele din urmă, viitorul logofăt se lăsă înduplecat şi o luă de soață, cu toată sărăcia în care se zbătea. E îndoielnic însă că numai zbuciumul ei l-ar fi mişcat într-atât, încât să se învoiască s-o ducă la altar. El mai degrabă ar fi ținut-o doar de ibovnică, dar nişte neamuri de-ale ei dinspre taică-său îl amenințaseră să-l pârască la domnie, ba chiar să se răzbune asupră-i, că le face seminția de ruşine. Ori ca să nu se pomenească cumva înjunghiat pe la spate, din prevedere, logofătul căzu la împăcare cu cei din spița ei şi o luă în chip legiuit.

Îşi cunoştea deci bine bărbatul, şi ştia de ce era în stare când îl cuprindeau poftele. Aşa că în Ştefana se văzu ea însăşi, cu vreo cincisprezece ani în urmă... O prinse mila de biata fată şi, în loc s-o prigonească şi să-i smulgă părul, cum gândise la început, îi făgădui s-o ierte şi încercă s-o liniştească spre a-i stăvili plânsul. O cuprinse pe după umeri, îi vorbi de parcă i-ar fi fost fiică, o mângâie pe păr şi nu-i mai aruncă în obraz ocările care-i stătuseră pe limbă. Pentru

Material cu drept de autor

ea, sărmana codană nu era decât o jertfă nevinovată, cu care n-avea rost să-şi pună mintea. Nu aducea a ibovnică primejdioasă, care voieşte să-i răpească bărbatul. Aproape c-o îndrăgi pe fată pentru firea ei blândă şi sinceră. Dacă nu era ea, scumpul ei soț şi-ar fi găsit desigur alta, iar aceea se putea prea bine să nu fie aşa de simțitoare şi de cinstită şi prin urmare la fel de nevătămătoare.

Când o luă deoparte pe Nedelea, lucrurile se cam schimbară. Între firile celor două fete, era o deosebire ca de la cer la pământ. În timp ce Ştefana se arăta blândă, supusă, resemnată şi era vădit că nu se zbătea să-şi arate nurii bărbatului ei ca să-l ademenească, cealaltă era nu numai înțepată şi plină de sine, ci făcea tot ce putea ca să ajungă în preajma fostului logofăt, să-şi salte sânii şi coapsele în ochii săi, să-şi mlădieze mijlocul şi să-l ispitească cu zâmbete pline de făgăduieli întărâtătoare. Nevestei i se părea că are în față o ființă pe cât de perfidă, pe atât de vicleană şi prefăcută, deosebit de primejdioasă, care nu se dă de-o parte de la nici o josnicie pentru a-şi atinge țelurile.

De aceea, dacă felul de a se purta al Ştefanei îi trezi mai degrabă milă şi îngăduință, vederea celeilalte o scotea din minți, fiind în stare s-o sugrume! Adevărul era că din capul locului n-o putuse înghiți! Şi nu fără îndreptățire, căci luată la întrebări, Nedelea, întemeindu-se pe înrâurirea farmecului ei asupra bărbaților, cuteză s-o înfrunte de mai multe ori pe doamnă, ba cu unele vorbe chiar o atinse în partea cea mai simțitoare a sufletului ei. Spre pildă, când Safta o învinui că vrea să-i fure soțul, roaba, ştiindu-se la adăpostul oblăduirii princiare, nu se putu stăpâni şi izbucni cu deosebită poftă de gâlceavă:

– Şi ce-s eu de vină că bărbatu-tău mă place mai mult pe mine?! Eu sunt de vină că nu eşti în stare să ți-l ții în frâu, că nu ştii să-i dai ceea ce-şi doreşte orice harmăsar vânjos?! încheie ea cu grosolănie. N-ai decât să fii muiere ca

Material cu drept de autor

lumea şi să i-o tragi pe gustul său!! Atunci o să-ți mănânce din palmă!

Şi o ținu aşa un bun răstimp, până ce Safta, de altfel destul de răbdătoare, se înfurie şi puse vorniceii s-o dea afară din iatac şi s-o alunge în ogradă, ca să doarmă în paiele din podul de la grajduri. Nedelea îi fu, deci, dintru început, nespus de nesuferită, drept care o privea cu ochi răi şi-şi bătea capul cum să scape mai repede de ea.

Spre nemăsurata-i ciudă, mărita principesă Safta află că prea iubitul ei bărbat o descoperise pe roabă în paie şi-o aduse din nou în casă, de-a dreptul în iatacul său, unde o ținu ascunsă câteva zile. Prinzând de ştire, Safta îşi făcu anume drum într-acolo, unde, cu adevărat, o găsi pe Nedelea sau Natalia, cum i se mai zicea. Zărind-o pe circaziană aproape dezbrăcată pe marginea patului, toată furia pentru necredința soțului se revărsă asupra frumoasei roabe, care o sfida şi prin tinerețe, şi prin înfățişarea deosebit de aleasă. Vedea în ea o ființă deosebit de perfidă, care năzuia cu fățărnicii şi dulcegării să-i strice căsnicia. Se luară la ceartă şi se sfădiră cu atâta înfierbântare că începu a vui tot conacul, care primise de curând rangul fălos de palat, deşi nu era mai întins decât namestia unui boier mai înstărit.

Aflat întâmplător prin ogradă, însuşi domnul auzi tărăboiul şi se grăbi să liniştească lucrurile, spre a-şi putea pune la adăpost oblăduita. Safta era însă prea furioasă, încât nu se lăsă. În mânia ei, vremelnic cel puțin, o lăsă de-o parte pe Nedelea şi-l ocărî în fel şi chip pe bărbatul ei pentru necinstea şi ruşinea ce i-o făcea, luându-se cu o roabă, pe care o punea împotriva unei boieroaice adevărate. Se făcea a uita că ea însăşi, când se măritase, nu era prea avută, mai mult numele fiind de strălucita ei spiță. Dar, oricum, fusese femeie liberă şi se putea socoti născută din boier adevărat, care cu mult în urmă, pe vremea când ea era copilă de tot crudă, fusese înălțat la dregătorii de întâiul rang. Degeaba o

Material cu drept de autor

amenință măritul principe că o va trimete la mănăstire, să-şi isprăvească acolo zilele, degeaba o amenință chiar cu bătaia şi că ar pune-o în obezi. Cum nevasta nu înceta să turuie ca o meliță dezlănțuită, omul nu mai apucă rând la vorbă, ca s-o mai poată domoli cât de cât.

– Nu ai măcar pic de mândrie şi de vrednicie?! îl bruftului Safta. Doar ştii bine că târfa asta a fost țiitoarea lui Lupu vodă acum câțiva ani şi până la urmă şi el a lepădat-o ca pe o netrebnică ce se află! Iar tu te cobori să culegi ceea ce altul aruncă la gunoi?! Chiar aşa de rău ai ajuns, încât să aduni scursorile rămase de la alții?! Chiar nu ți-e ruşine față de lume să umbli cu una ca ea?!

În odăile din jur şi pe sub ferestre se strânseră ciopor boierii de curte şi chiar o seamă dintre argați şi – ştiindu-se feriți de ochii domnului – râdeau pe înfundate şi-şi dădeau ghionturi, înveseliți. Văzând că Safta nu mai pridideşte, în nădejdea de-aşi salva şi păstra cel puțin cealaltă oblăduită, se dădu bătut în cele din urmă:

– La urma urmei, e roaba ta, nu a mea, aşa că poți face ce vrei tu cu ea, fără amestecul meu. Nu eu, ci tu ai ținut-o aici la Curte în preajma noastră.

Auzindu-l, femeia se mai îmbună şi se potoli în bună parte. Atunci, fostul logofăt, încercat de o adâncă părere de rău la gândul că pierde răsfățul mângâierilor celor două odoare ale sale, îşi îngădui să stăruie pentru cealaltă, ca să nu fie de tot lipsit de desfătările care-l încântaseră în zilele trecute. Drept care adăugi:

– Da' pe ailaltă s-o păstrezi, ca semn că prețuieşti darul făcut de mine. Barem atâta mulțumire să-mi arăți pentru grija ce ți-am purtat-o, alegându-ți slugi destoinice, care să dea strălucire Curții tale!

Safta, care se regăsea în chipul amărât al Ştefanei, aşa cum arăta ea în urmă cu mai bine de cincisprezece ani,

Material cu drept de autor

redeveni dintr-o dată îngăduitoare şi chiar iertătoare, spre uşurarea bărbatului ei.

– Ei, cu ailaltă om mai vedea noi ce-o mai fi... Însă Nedelea asta nu poate fi îngăduită între noi!

Având învoirea soţului, în zilele următoare îşi bătu în fel şi chip capul, cum să scape de roabă. Ar fi trimis-o înapoi în Circazia ei, dar până acolo erau sute de leghe de mers, trebuind trecute sălbaticele ţinuturi tătărăşti. Singură, o femeie tânără nu putea merge atâta, căci îi trebuiau nu numai merinde numeroase, ci şi o apărare temeinică. Iar ca să jertfească pentru o amărâtă de roabă slugi, căruţă, cai şi toate cele de cuviinţă i se părea o cheltuială şi o osteneală prea mare.

Mai la îndemână i-ar fi fost să-i dea câteva picături de otravă, dar nu se putea hotărî, o asemenea faptă trecând dincolo de puterile ei. Se sfătui chiar cu Ştefana, în care începu să capete încredere, fetişcana devenindu-i un fel prietenă, faţă de care chiar se destăinuia, deşi ştia bine că bărbatul ei o trăgea adesea în aşternutul său. Dar Safta nu-i găsea vină, căci şi ea păţise la fel cu mulţi ani în urmă! Şi atunci pentru ce să-i caute pricină de gâlceavă? Milostiva circaziancă o sfătui s-o închidă într-o mănăstire, abătând-o de la gândul de a o otrăvi, cum cugetase dintru început.

Safta nu fu însă mulţumită cu asemenea osândă, căci se temea că Nedelea, fiindu-i la îndemână lui Gheorghe Ştefan, putea fi oricând slobozită şi readusă la Curte, aşa cum fusese reînturnată în palat din podul grajdului.

Tot sfătuindu-se cu Ştefana, îşi aduse aminte că în ţara megieşă, în Ungrovlahia, locuieşte fata surorii ei mai mari, Maria. Nepoata, era măritată cu mult mai vârstnicul biv-vel serdar Constantin Şerban, care se credea mare beizadea şi se lăuda peste tot a fi de os domnesc, deşi fusese făcut de Radu vodă Şerban prin odăi dosnice, cu o ţiitoare de neam prost. Hotărî s-o trimită pe roabă acestei nepoate ca

Material cu drept de autor

să-i fie de slugă, căci de acolo nădăjduia că nu va mai putea fi readusă chiar atâta de uşor. Iar cu trecerea vremii era încredințată că bărbatul ei va uita de cerchează, încât va avea liniște dinspre partea ei.

Izbăvirea fiind găsită, Safta nu pregetă s-o ducă neîntârziat la împlinire. Ceru princiarului ei soț o zapiscă de liberă trecere pentru roabă şi în mare zor o aburcă într-o căruță şi-o trimise nepoatei ei, care, după cum se va vedea, nu prea va avea pricină de a se bucura de aşa dar!

Cu Ştefana, Safta se împăcă destul de repede. În loc s-o zădărască împrejurarea că bărbatu-său îi cam căuta în nuri, îi plângea mai degrabă de milă, socotind-o un fel de soră mai mică sau fiică supusă siluirii, căzută în necazurile pe care le suferise ea însăşi cu ani în urmă. Ajunseră să-şi facă tainice destăinuiri, spovedindu-se una alteia precum cele mai bune prietene.

Gura neiertătoare a lumii spunea însă că la mijloc n-ar fi fost cu adevărat inima bună şi miloasă a celei dintâi doamne a țării, ci o chibzuială nu lipsită de viclenie. Se zvonea că Safta îşi dăduse seama că, asemenea naşului ei, Vasile vodă Lupu, şi muieraticul ei bărbat se vădea înclinat să se lase robit de plăcerile trupeşti, şi asta taman în împrejurările în care ea îmbătrânea şi-şi pierdea farmecul. Ori asemenea plecări îi aduceau împotrivă un şirag întreg de potrivnice din cele mai primejdioase prin iscusința ademenelilor, care nu numai că i-ar fi pricinuit mari supărări, dar, în cele din urmă, puteau chiar ajunge să-i strice casa! Pentru a preîntâmpina asemenea necazuri, era mai simplu să-şi subjuge, să-şi stăpânească şi să-şi mânuiască soțul prin nurii celeilalte, şi astfel să şi-l țină aproape. Care va fi fost adevărul, nimeni nu va şti vreodată. Fapt este că cele două femei se împăcară nespus de bine în toți anii care urmară, împărțindu-şi frățeşte, cu cumpătare şi bună înțelegere, drepturile asupra măritului voievod. Pare-se

Material cu drept de autor

că şi acestuia îi plăcu starea la care se ajunsese, căci nu mai încercă niciodată după aceea să iasă din strâmtoarea în care-l împinsese nevasta.

Cele două se împăcau aşa de bine, încât în clipa când, după câțiva ani, Gheorghe Ştefan fu alungat din scaun de un potrivnic, un anume Gheorghe Ghica – şi el de tot trecător în ale cârmuirii –, Saftei îi fu milă s-o lase în urmă, căci nu mai avea pe nimeni pe lume. În Moldova era văzută ca o străină, iar ca să se întoarcă în Circazia ei de baştină nici că se putea şi nici nu avea rost, căci umblând pe jos, singură, nu avea cum străbate sutele de leghe ce-o despărțeau de bordeiul în care copilărise. Nu cunoştea drumul, nu cunoştea limbile popoarelor întâlnite în cale, nu se putea apăra de bărbații care ar fi poftit la ea, nu putea căra merindele trebuitoare, fiind silită să se apuce de cerşit. Pe deasupra, dacă ajungea totuşi printr-o minune până acasă, după trecerea atâtor ani, acolo nimeni n-ar fi cunoscut-o, fiind primită ca o străină nepoftită. Când plecase era prea mică încât să-i mai poată ține minte pe ai săi, iar aceştia, dacă nu muriseră între timp, uitaseră de bună seamă de ea. Dar cel mai rău era că, reînturnată în lumea de dincolo de Marea Neagră, era nevoită să poposească în sânul familiei de robi din care se trăgea, lucru deloc ispititor, care nu era pricină de îndemn pentru a bate atâta cale primejdioasă ca să se aleagă până la urmă cu nimic.

De aceea Safta o luă cu sine în surghiun, înconjurând-o cu toată dragostea ca şi mai înainte. Pribegia o începură prin Ardeal, după care se rânduiră îndelungi peregrinări pe la felurite curți evropeneşti, din mila cărora erau siliți să trăiască. În cele din urmă, sătulă de sărăcie şi de atâta umblet zadarnic, Safta îşi lăsă bărbatul în voia sorții şi se înturnă acasă. Din păcate, în Moldova nu găsi binele la care nădăjduise. Aici află că toate ocinile ei, cât şi ale soțului îi fuseseră smulse de domnii care se perindaseră prin

Material cu drept de autor

scaun în vremea cât lipsise din țară, iar bruma de avere pe care năzuise a o găsi, era risipită între străini. De aceea va trăi în mare strâmtoare până la sfârşitul zilelor, care se vor întinde pe cuprinsul a încă aproape jumătate de veac! Muri trecută bine de optzeci de ani.

În amăreala îndelungatei vieți de care avu parte, o mai mângâia gândul de a fi fost odată întâiaşi doamnă şi stăpâna țării în care abia de-şi mai putea duce zilele, uitată de lume. Traiul i se prelungi într-atât încât nimeni nu-şi mai putea aminti ce fusese în tinerețe, deşi ea se înfățişa tuturor ca Mare Doamnă a Moldovei. Mulți însă ajunseră a socoti că baba scofâlcită la obraz, cocârjată de spate şi împuținată la trup, înveşmântată – e drept – în rochii croite din țesăturile cele mai fine şi mai prețioase, dar tocite până la urzeală, dăduse în mintea copiilor, însăilând ziua fapte pe care şi le închipuise în răstimpul nopților de singurătate şi nesomn, istorii cu care mai apoi se lăuda în neştire, stârnind compătimirea ascultătorilor.

În ce-o privea pe Ştefana Mihailova, ea neavând unde pleca, căci era cu totul singură pe lume, rămase alături de fostul domnitor până la sfârşitul acestuia, care de altfel se va întâmpla după numai câțiva ani de la înturnarea Saftei acasă. În tot acest răstimp, slujindu-se de lipsa stăpână-si şi de cinstea osebită cu care o înconjura fostul voievod, care o iubea, îşi va zice plină de mândrie principesă a Moldovei, rang cu care Gheorghe Şefan o va înfățişa la toate curțile evropeneşti la care le va fi găzduit. Însă în clipa în care ocrotitorul ei răposă, rămase fără nici un sprijin. Totuşi, dârză, nu se va da bătută. Ajungând în cele din urmă în Rusia, puțin a lipsit ca să devină aici împărătească!

*

Material cu drept de autor

La scurtă vreme după alungarea Nataliei din Roman, se răspândi vestea că Bogdan Hmelnițki, dimpreună cu cazacii şi tătarii, fugise în grabă dincolo de Nistru, încetând de a mai fi o primejdie pentru moldoveni. Atunci Gheorghe Ştefan hotărî că a venit vremea ca să lămurească starea celor luați prinşi la Suceava. Mai întâi griji de Ştefăniță paharnicul, feciorul lui Gheorghe Coci, fratele mai mare al lui Lupu. Acest tânăr, în vremea stăpânirii unchiului său, se dovedise foarte silnic chiar cu boierii de sfat, iar la Suceava îl înfruntase cu multă îndărătnicie pe noul domn. Lui îi tăie capul chiar la Roman, de îndată ce alte griji îl slăbiră.

Față de ceilalți doi nepoți ai fostului voievod, feciorii fratelui său mai mic, Gavril, şi anume Alexandru paharnicul şi Enache comisul, nu se arătă la fel de pornit. Pe ei îi trimise la popreală la Buciuleşti – un mic sat al său aflat pe malul Bistriței, cam la jumătatea depărtării dintre Bacău şi Piatra Neamț. De altfel, după ce fură puşi la grele cazne, cei doi fură şi ei descăpățânați, ca şi vărul lor. Tot acolo îl trimise şi pe vornicul Toma Cantacuzino, dar şi pe fosta doamnă Ecaterina şi pe nevârstnicul ei fecior, Ştefăniță. Pe acesta din urmă îl crestase la nas ca să-i taie pofta de a mai năzui la coroana țării, osândă care însă nu-l va împiedica pe flăcău să urce totuşi, pentru scurt timp, treptele scaunul domnesc.

Şi pe vornicul Toma Cantacuzino îl sortise dintru început morții, căci îl socotea prea puternic ca să nu-i primejduiască stăpânirea, putând uşor deveni un potrivnic greu de dovedit. Dar, spre necazul său, dregătorul întemnițat avea un frate, care se bucura de aceeaşi trecere uriaşă, fugit în acea clipă în Lehia; era vorba de fostul vistiernic al lui Vasile vodă Lupu, pe nume Iordache Cantacuzino. Scăpat fiind peste hotare, înaltului velit îi era lesne să-i pricinuiască mult rău prin uneltirile pe care le putea pune la cale din țara surghiunului său. Iar osândirea aceluia căzut în prinsoare,

Material cu drept de autor

înveninându-l, n-ar fi făcut decât să-i întărâte osârdia şi să-l îndărătnicească întru săvârşirea unor asemenea urzeli dăunătoare, preschimbându-l într-un vrăjmaş şi mai pătimaş decât până atunci. De aceea, orice osândire a lui Toma trebuia amânată până în clipa când izbutea să pună mâna şi pe Iordache.

De altfel, înainte de a-l trimite pe Toma la Buciuleşti, îl luă deoparte şi, arătându-i multă bunăvoinţă şi preţuire, îi lămuri pe îndelete că l-ar aşeza cu drag chiar în vechea slujbă, având nevoie de oameni înţelepţi şi cu straşnice deprinderi în trebile cârmuirii. Dar atâta vreme cât Iordache, se afla fugit peste hotare şi nu se dezicea de legămintele făcute lui Lupu, nu putea avea încredere nici în el, căci avea pricină de a se teme că nu-l va sluji cu inimă curată. Deci, dacă şi pribeagul său frate se va înturna la picioarele sale şi-i va depune jurământ de supunere, îi va crede că-i sunt binevoitori şi că nici unul nu mai umblă cu vicleniii ori perfide urzeli. Atunci se va grăbi să se slujească de multa lor învăţătură şi iscusinţă, ca să-l ajute întru stăpânirea ţării.

Încrezător în făţarnicele făgăduieli ale lui Gheorghe Ştefan, Toma se grăbi să-i scrie lui Iordache în Lehia, chemându-l de grabă înapoi în Moldova. Trimise de asemenea carte şi celuilalt frate, care se afla în slujba de mare postelnic al lui Matei vodă. Îl ruga să stăruie pe lângă cel pribegit ca să-l înduplece să se întoarcă neîntârziat acasă, lucru care va fi spre câştigul amândurora. Constantin Cantacuzino, luând de bune însăilările neprețuitului său frate, nu întârzie să dea ascultare poftirii pe care acesta i-o făcea.

*

Material cu drept de autor

În vreme ce în Moldova se petreceau toate cele istorisite mai înainte, sănătatea principelui Matei vodă cunoştea o grabnică îndreptare. Rana încetase demult să mai obrântească; se închisese cu totul şi prinsese coajă. Coapsa şi genunchiul dezumflaseră şi le pierise roşeaţa, iar junghiurile din vine – şi cu deosebire din încheieturi – încetaseră. Putea merge nesprijinit, fără prea mare greutate. Totuşi, nu mai era cel de altădată. Nu mai era decât umbra celuia din primăvară. N-ar mai fi fost în stare să dovedească vânjoşenia arătată cu câteva luni în urmă la Finta.

Bătrâneţea are uneori un mers ciudat. Scăpătarea trupească de neînlăturat nu vine întotdeauna pe nebăgate de seamă, odată cu înceata trecere a anilor. Uneori nu se face simţită vreme îndelungată, pentru ca, apoi, dintr-o dată, în numai câteva luni, să copleşească neiertător omul. Pentru principe, taman vara anului 1653 de la Naşterea Domnului a însemnat neaşteptata cădere în neputinţele vârstei. Dacă până în vară fusese doar vechi de zile, acum începea să devină moşneag şi asta mai ales după ce răposase doamna Elina…

Deşi se însănătoşise, începu a se mişca greoi şi-şi pierduse sprinteneala trupului şi vioiciunea firii. Era tot timpul obosit şi posac. Uneori chiar putea fi zărit picotind. În plin divan avea clipe, uneori destul de îndelungate, când părea atât de dus pe gânduri şi pierdut în grijile sale, c-ai fi avut temei să socoteşti că nici nu mai e de faţă la cele care se petreceau. Dregătorii le băgau de seamă şi încercau să se slujească de ele. Rânduiala straşnică, de-a dreptul ghiţoasă, obişnuită când apărea într-un loc, tindea să fie tot mai des încălcată. Încercările apropiaţilor de a readuce pe făgaşul lor firesc lucrurile, în loc să înlesnească o paşnică ieşire din impas, iscau mai degrabă împrejurări stânjenitoare atât pentru cei care-şi îngăduiau o seamă de libertăţi de

Material cu drept de autor

neîngăduit în purtări, dar destul de supărătoare chiar şi pentru domnitor.

O pildă de asemenea stare încurcată a fost aceea pricinuită fără voie de logofătul Sava. Într-una din întrunirile unui sfat strâns ținut în spătăria mică, se cumpănea din nou – pentru a câta oară oare? – asupra sorții trupurilor de seimeni şi dorobanți, treabă tare spinoasă şi încă nedesluşită pe deplin şi care, după cât se părea, nu era pe cale de a-şi găsi prea curând o dezlegare pe măsură. Întrucât cele care se spuneau trebuiau să rămână tainice, numărul celor îngăduiți de a fi de față era deosebit de mic, mărginindu-se doar la câțiva dintre cei mai însemnați dregători ai țării. Într-un colț al odăii, la tăblia unui tetrapod de scris, stătea bătrânul grămătic Sava. Fusese chemat să întocmească un hrisov sub îndrumarea principelui şi, în ciuda străşniciei obiceiului de a feri cele grăite de urechi nepotrivite, i se îngăduise totuşi să mai zăbovească spre a-şi desăvârşi izvodul. Nimeni nu-l băga de altfel în seamă; la drept vorbind, cam toți uitaseră de el.

Matei vodă începuse divănitul cu puțin în urmă, arătând că poate n-ar fi rău ca, pornind de la o cerere mai veche a craiului Rákóczi al II-lea, să i se mai pună la îndemână un rând de lefegii deveniți netrebuitori. Era un pretext grozav de a-i trimite în Ardeal din nou câteva sute de oşteni aflați în soldă şi de a scăpa astfel pentru vecie de ei. Cu aceeaşi îndreptățire, alte sute puteau fi îndrumate către Gheorghe Ştefan.

– Risipirea armatei pe asemenea cale închipuie, poate, o ieşire din impasul clipei, dar e o cale pe cât de vremelnică, pe atât de puțin aducătoare de statornicie. Iar pe deasupra mă tem că mai este şi cea mai păguboasă pentru noi! îşi arătă vel vornicul Preda Brâncoveanu îndoielile, dezlănțuind gâlceava.

Material cu drept de autor

– Dacă legat de nevoia de a scăpa de lefegii suntem cu toți de aceeaşi părere şi nu are rost să stăruim, chipul de a înfăptui gândul mai lasă loc de chibzuieli şi cumpăniri, adăugi el mai departe. Scoaterea lor din țară – de care s-a făcut vorbire – este poate un mijloc de dezlegare a impasului, dar nu cel mai mulțumitor. Nu trebuie uitat că oştenii închipuie totodată şi o pătură prețioasă de truditori ai pământului şi este păcat ca să ne lipsim de ea, dăruind-o blagorodnicilor de pe alte meleaguri. Cu ce-s mai presus grofii, boierilor noştri?

Vorbitorul, nepot de vară al domnitorului şi cea mai apropiată rudă a sa în viață, era totodată unul dintre cei mai mari stăpâni de pământuri şi de vite din întreaga Ungrovlahie a acelei vremi. Ori el ştia, mai bine ca oricine altul, că un olat fără țărani pe el e pământ sterp, care nu aduce nici un venit, iar oamenii, pe zi ce trecea, se găseau tot mai greu! Mare parte a oştenilor erau pe atunci aşezați cu învoială pe moşii, câştigându-şi în răstimpii de pace cele trebuitoare traiului din grijitul ogoarelor, dând în schimb cuvenitele dajdii stăpânilor care-i primeau, mult mai puține decât ale rumânilor şezători pe aceleaşi ocini, căci pentru slujba împlinită domniei aveau parte de o seamă de înlesniri şi hatâruri. Dar drepturile de care se bucurau erau supărător de stânjenitoare pentru cei care-i găzduiau, îngrădindu-le putința de a-şi spori după plac câştigul. Tocmai de aceea vornicul Preda stăruia pentru înlăturarea tuturor acestor îngăduințe părtinitoare dinspre stăpânire şi cerea legarea oamenilor deplin de pământul pe care-l lucrau. Adică dorea preschimbarea lor în truditori de rând, deci voia deplina şerbire.

– Desigur că lipirea de glie are şi latura ei ispititoare – se băgă în vorbă vel vistiernicul Grădişteanu –, dar de aici se ivesc şi mari primejdii! Lefegii sunt şi aşa destul de cârcotaşi din fire, iar neaşteptata lor rumânire poate

Material cu drept de autor

dezlănțui o nouă răscoală. Necazul e cu atât mai mare cu cât mai sunt şi înarmați. Ori nu prea avem ce mijloace să le ridicăm împotrivă. Amintirea întâmplărilor din vară cred că este încă proaspătă în mintea tuturor, le atrase el stăruitor luarea aminte.

– Pe de altă parte, chiar dacă prin măsuri straşnice – precum scularea trâmbelor de curteni şi a cetelor marilor boierimi asupră-le – s-ar stăvili deocamdată o răzvrătire, păstrarea lor în țară, fie şi ca rumâni, iscă un neîntrerupt focar de tulburări. Deci, alungarea lor peste hotare este, poate, mai înțeleaptă! socoti vel logofătul. Stăpânii pe olaturile cărora se găsesc în clipa de față, mânați de lăcomie, vor voi, după şerbire, să tragă cât mai mari foloase de pe urma lor. De aceea, spre a nu-i pierde, îi vor lăsa orânduiți în satele de acum, fără să-i amestece cu țăranii rumâniți. În asemenea chip însă, se păstrează, la urma-urmei, vechea rânduială ostăşească, adică rămân aşezați după vechile lor breslele şi trupurile de oaste, în frunte chiar cu căpeteniile de mai-nainte. Ori, la prima nemulțumire mai încropită, îşi pot reînnoi lesne şi iute rândurile, devenind o putere tulburătoare de nedorit nu numai pentru boierul locului, ci chiar şi pentru țară sau domnitor. Răzvrătirea din vară a dovedit-o! De aceea, câtă vreme vor zăbovi pe meleagurile noastre, nu va fi tihnă şi aşezare! Iar pentru lăcomia nemăsurată a câtorva boieri, nu cred că are rost să primejduim viața şi liniştea tuturor.

Alungarea lor dincolo de hotare i se păru şi vistiernicului mai nimerită decât robirea, căci dezrădăcina cu totul şi pentru vecie grijile şi neliniştile pe care le puteau isca seimenii şi dărăbanii.

– Ascunderea acestei izgoniri necruțătoare sub chipul milosteniei şi al îndatoririi s-a dovedit şi până acum o cale izbutită de dezlegare a necazului, de aceea nu s-ar cuveni să fie lăsată de-o parte. Întreaga oştime trebuie să

Material cu drept de autor

rămână cu credința că îndrumarea ei spre Alba Iulia şi Iaşi se face spre a-i înlesni dobândirea unui câştig, pentru a-i îngădui să găsească un stăpân cu mai mare dare de mână, în împrejurările în care visteria Țării Româneşti începe a secătui. Negreşit surghiunirea trebuie să capete înfățişarea unei dovezi de nețărmurită mărinimie şi bunăvoință!

– Din pricina nesațului unora dintre noi nu e drept să plătească toți! Dacă n-am şti ce se poate întâmpla, poate greşeala s-ar putea ierta. Dar, după cele trăite în vară, ar fi o mare nesăbuință să mai sârguim a-i opri – încheie vel vistiernicul Bunea Vâlcu Grădişteanu.

Matei încuviință spusele cu încântare, căci îl ferea de nevoia de a mai stărui şi de a dezvălui şi o altă pricină – în afara dorinței de a-şi salva puterea – pentru care dorea îndepărtarea oştenilor. La drept vorbind se gândea totodată că astfel îl cruță pe Diicu de a-şi lua pe cap o moştenire împovărătoare, care-i putea pricinui necazuri. Şi aşa ițele moştenirii scaunului erau destul de încurcate, încât nu avea rost să le încâlcească şi mai rău. Trebuia ca să dezlege pe de-a-ntregul necazurile cu lefegii, pentru ca să nu-şi silească urmaşul să-şi înceapă domnia cu măsuri de aspră pedepsire, care i-ar adumbri şi ştirbi din capul locului bunul renume şi trecerea în ochii lumii. Din păcate, boierii nu i-ar fi înțeles şi încuviințat asemenea cugetări şi nici nu s-ar fi învoit să-şi jertfească foloasele şi câştigul de pe moşii pentru fala vel spătarului, pe care mare parte nici nu-l prea plăceau peste măsură! În temeiul acestor socotințe amestecul vistiernicului în vorbă era deci binevenită, căci îi punea de-a gata la îndemână argumentele de care avea nevoie pentru a se îndreptăți fără să se dea de gol şi fără să-şi mai bată capul.

Dar, deşi era vădit că principele era încântat de spusele vel vistiernicului, erau încă unii care se împotriveau cu încăpățânare voinței sale, lungind povățuirea spre a-şi face şi ei ascultată părerea. Sub noianul judecăților venite

Material cu drept de autor

din amândouă părțile, talerul cumpănea când înspre rumânire, când înspre izgonire. În cele din urmă, Matei vodă, rămânând la credința sa dintru început, se arătă prielnic gândului de alungare a lefegiilor.

Dar hotărârea, deşi rostită răspicat, nu puse capăt divănitului, căci, deşi privind pe deasupra lucrurile trimiterea în străinătate a câtorva mii de oameni părea o treabă pe cât de simplă, pe atât de limpede, spintecată de boierii de sfat, devenea, în urma cercetării căilor ei de înfăptuire, o poveste spinoasă, încâlcită şi primejdioasă. Era vădit că apărătorii vornicului căutau zor-nevoie nod în papură celorlalți. Domnitorul arătă că ar fi chibzuit să săvârşească plănuirea în doi paşi osebiți. La început vor fi lăsați să treacă munții încă vreo cinci sute de seimeni, iar mai apoi, alți cinci sute. Astfel, sădind credința că pregetă nespus de mult înainte de a da învoirea de plecare, aceasta trebuindu-i smulsă printr-o lungă stăruință, simțământul că ar fi vorba de un surghiun va fi spulberat. Sfetnicii însă nu întârziară să-şi înfățişeze temerile.

Dacă oştenii erau strânşi în pâlcuri mari pentru a se aşterne la drum, aţâţările care se puteau isca se răspândeau fulgerător în mijlocul lor şi puteau molipsi dintr-o dată pe toți, ivindu-se primejdia unor zavere de mare întindere. Dacă, dimpotrivă, erau împărțiți în cete mai mici şi risipite, între care legăturile să se închege greu, aţâţările rămâneau răzlețe, răsunetul lor înăbuşindu-se de la sine. Şi, chiar dacă răzvrătitorii ar fi încercat să atragă şi alte pâlcuri, trebuindu-le timp ca să se împreuneze cu ele, puteau fi descoperiți din vreme, iar sârgul lor spulberat înainte de a apuca să-şi împlinească năzuințele.

Pe de altă parte, văzându-se mulți adunați laolaltă, oştenii ar fi devenit îndrăzneți şi, în temeiul obiceiurilor îndătinate de război – deşi era pace –, ar fi putut jefui satele din drumul lor, pentru a-şi agonisi tainurile de călătorie,

Material cu drept de autor

ceea ce nu era de dorit. Dacă erau puțini, desigur că n-ar fi îndrăznit, căci țăranii i-ar fi întâmpinat cu furcile.

Dar vorbitorii, deşi nu o mărturiseau deschis, găseau potrivită rânduirea în cete mici, în nădejdea de a încetini şi a amâna astfel alungarea oştenilor. În asemenea chip, mulți ar fi zăbovit îndelung pe moşiile lor, iar dacă Matei murea, întârziații le rămâneau pentru vecie pe mână.

De altfel, şi atunci când zugrăveau primejdia jefuirii satelor de trupurile de oaste în trecere, nu erau sinceri. Ei lăsau să se înțeleagă că ar face-o – vezi Doamne! – din mărinimie, apărând obidiții țărani de răul pricinuit de oşteni! Cu adevărat însă, se gândeau la pierderile pe care le-ar fi suferit chiar namestiile lor. Dacă lefegii aflați în călătorie vor lua silnic şi fără plată roadele abia culese, cu greu rumânii vor putea să-şi plătească dijmele, fără a mai pune la socoteală că, rămaşi fără nimic, ar fi murit de foame peste iarnă, lipsindu-şi stăpânii de argați! Apoi chiar hambarele de pe lângă conace puteau fi sparte, sporind astfel daunele.

Pentru a-l îndupleca pe principe, arătară că n-ar fi fost atins numai câştigul lor de stăpâni de moşii, ci şi acela al țării, căci nu se puteau aduna nici dările datorate domniei, deci şi aceasta rămânea în pagubă. Numai că adevărul era puțintel altul; fiecare județ era dat în grija unuia dintre ei spre a strânge dajdiile. Iar dacă vreunul – din cauza sărăciei locuitorilor – nu putea stoarce de la plătitorii de bir cel puțin seama de bani cu care județul cu pricina era trecut în condicile vistieriei, trebuia să acopere lipsa din averea sa, încât stăpânirea nu se alegea cu vreun ponos, ci el cădea în seama dăbilarului[64]. Ori asemenea privelişte nu era deloc îmbucurătoare pentru nici unul din cei aflați de față, şi de aici grija deosebită ce o arătau ca ținuturile pe care le aveau sub priveghere să nu fie prădate mai înainte de alții…

[64] Strângătorul dărilor, perceptor.

Material cu drept de autor

Împotriva unor mici cete de oşteni, sătenii puteau să se apere şi singuri, tăindu-le pofta de jaf; punându-se astfel la adăpost pe sine, îşi ocroteau şi putința de plată a dărilor. Era deci şi aceasta o pricină pentru care divaniții doreau rânduirea plecării în trâmbe mici şi într-un răstimp cât mai îndelungat. Dar până şi alegerea drumului pe care cetele aveau să-l urmeze iscă încontrări şi ciocniri, fiecare dintre cei aflați de față voind să-şi pună la adăpost moşiile sale, pe cele ale unor rude sau prieteni, îndrumând spre alegerea altor căi ocolitoare, care însă erau tăgăduite cu înfocare de ceilalți, care se vedeau la rându-le atinşi în foloase.

Matei vodă începuse să ostenească şi să se lehămetisească, încât îi scăzu şi luarea aminte la cuvântările înfierbântaților vorbitori. Gândurile îi fugiră în altă parte, iar privirile ațintite în gol deveniră şterse. Divaniții, băgând de seamă că nu sunt ascultați, se întrerupseră, dar, în loc să cinstească printr-o tăcere deplină clipele de cugetare ale domnului, cum se întâmpla altă dată, simțindu-se neprivegheați începură a şuşoti în şoaptă între ei. Sava, treaz la tot ce se petrecea în juru-i, era înciudat şi mâhnit. Aşa ceva nu se întâmplase vreodată în vremile bune ale Măriei Sale. Căută spre principe, aşteptând din partea-i o răbufnire tăioasă, dar nu se întâmplă nimic. Voievodul parcă nici nu era de față; parcă nu vedea şi nu auzea.

Bătrânul grămătic îl cercetă cu milă plină de înțelegere şi părere de rău. Ochii adânciți în orbite erau îngrozitor de încercănați, iar pleoapele le ținea deschise cu obidă; părea de tot sleit. Chiar chipul cum şedea în jilț avea un iz nefiresc de bătrânesc. De altfel vorba de „şedea în jilț" era aproape nepotrivită pentru starea în care se găsea. Mai nimerită ar fi fost aceea de „prăbuşit în jilț", căci principele avea capul rezemat de spătar şi parcă răsucit cumva spre umărul stâng, într-un fel ciudat, care ar fi trebuit mai degrabă să-l stânjenească, decât să-i tihnească. Cu mâinile s-

Material cu drept de autor

ar fi zis că nu se sprijinea, ci se agăța de brațele jilțului, de-ai fi zis că se temea să nu cadă din scaunul care devenise prea larg pentru el. Nu mai păstra nimic din înfățişarea mândră şi țeapănă, plină de fală, obişnuită împrejurărilor când se înfățişa supuşilor ca un stăpânitor netăgăduit.

Sub înrâurirea unui imbold de-o clipă, necernut de judecată, fără să-şi dea pe dată seama de urmări, bietul grămătic se pomeni ciocănind cu degetul în tăblia de lemn a măsuței sale, cerând linişte. Şoptelile se curmară şi toate privirile se întoarseră spre el. Dacă la început erau încărcate de mirare şi nedumerire, îndată după aceea se preschimbară în înmărmurire şi apoi în zădărâre, dacă nu chiar furie. Abia atunci bătrânul grămătic îşi dădu seama că ieşirea sa e de tot nepotrivită față de nişte obraze de rang atât de înalt, şi rămase cu mâna ridicată deasupra feței tetrapodului. Divaniții se socoteau nespus de jigniți, că ei – primii oameni ai țării – sunt mustrați în fața domnitorului de un fitecine, de o slugă care, înaintea lor, nici nu avea vreun cuvânt de spus! Ce voia? Să i se bage de seamă credința şi slugărnicia, în opunere cu limbuția lor? Încerca să-i sileascâ pe ei, sfetnici şi dregători de întâiul rang, să se coboare la o purtare de slugă?!

Deşi mânia le clocotea în vine, nu puteau să-l repeadă pe bătrân, de teamă de a nu atrage domnului luarea aminte asupra stingheritoarei împrejurări care se iscase. Trebuiau să tacă şi să-şi înghită veninul. De altfel, nici n-ar fi avut la drept vorbind ce vină să-i pună în seamă. Ce era să-i spună, că nu îngăduie să li se aducă aminte că e de a lor datorie să arate cuvenita cinstire voievodului? Dacă o făceau totuşi, ar fi însemnat să se învinuiască singuri, recunoscând necuviința pe care o făptuiseră. Neputința de a-l lua la rost, arătându-i care îi e locul, îi întărâtă cu atât mai mult şi închipuia o ocară care nu putea fi uitată.

Material cu drept de autor

Principele însuşi nu se vedea în largul său. Când se iscă întoarcerea celor adunați spre Sava, tresări şi se trezi din starea de uitare de sine, care-l copleşise. Ghici numaidecât ce se întâmplase. Avu o clipă de descumpănire, căci nu întrevăzu deîndată ce-ar putea face ori zice pentru a ieşi din impas. Firesc, numai el ar fi fost îndreptățit să ceară în acest fel liniște în adunare, dar n-o făcuse pentru că nici nu băgase de seamă freamătul. Ori, ieşirea năroadă şi lipsită de noimă a măruntului slujbaş apărea ori ca o încercare de a-i ține locul, ori de a-i arăta ce avea de făcut, amândouă tâlcuirile însă la fel de puțin de îngăduit. Pe de altă parte, întâmplarea îl mai supăra şi prin aceea că scotea la iveală adânca osteneală care-l chinuia, cât şi clipele, devenite tot mai dese, când cădea pe gânduri, nemaifiind în starea de a arăta cuvenita luare aminte acelora care se petreceau în jur, dar la care era nevoit să ia parte.

Voievodul se încruntă şi înclină abia ghicit capul într-o parte. Sava, care-l pândea cu ochii măriți de spaimă, înțelese îndemnul spre uşă şi se trase pe cât putu de repede, de-a-ndărătelea, în vârful degetelor spre ieşire, strângând zăpăcit în brațe hârtiile, călimările, penele de scris şi cutia cu nisip.

Dar, semnele de bătrânețe ale principelui nu se mărgineau numai la cele ale înfățişării, vădite pentru orice privitor, precum cele mai adineauri istorisite. Ele îmbrăcau şi chipuri mai ascunse, mai greu de desluşit, care ieşeau din tainice schimbări de fire şi de gândire. Nu mai departe decât noul său fel de a privi armata, şi cu deosebire soarta lefegiilor, închipuia o pildă grăitoare. Ani de-a rândul adunase neobosit şi stăruitor bani, oameni, arme, muniție şi-şi rânduise o oaste de neînvins. După o trudă istovitoare de aproape un sfert de veac, dintr-o dată se lepăda de toate, nimicind marea zămislire a vieții sale, clădită cu atâta sârg şi atâta migală.

Material cu drept de autor

Ce anume îl îndemna la una ca asta? Pricinile erau numeroase şi încâlcite. De când cu zavera din vară, avea simțământul de a fi dezlănțuit şi scăpat din mână, asemenea ucenicului vrăjitor, nişte puteri mai presus de cele omeneşti, care scapă oricărei putințe de priveghere. Începu să se teamă de a nu cădea jertfă propriei sale zămisliri. Cu numai un an în urmă n-ar fi gândit aşa şi nu s-ar fi lăsat copleşit de greutăți, de stavile ori de primejdii, dând înapoi în fața lor…

Dar nu era numai atât. Urmaseră urzelile boierimii. Deci după frângerea primului braț al puterii sale – oastea –, părea că-i lunecă printre degete şi cel de al doilea – cinul celor aleşi. Trebuia găsită o ieşire. În temeiul noii stări sufleteşti de dezamăgire care-l chinuia în ultima vreme, socoti că, jertfind cel dintâi braț, îl va mântui pe celălalt, păstrându-şi înrâurirea asupră-i; adică, lipsindu-se de puternica armată de lefegii – devenită oricum nesigură –, va face plăcere tagmei celor de neam, care ceruse pieirea unora dintre breslele ostăşeşti de mai multă vreme, şi, împlinindu-i pofta, nădăjduia s-o câştige de partea sa.

Din păcate, se înşela. Făcând-o foarte încet şi cu multă fereală, pentru a preveni o nouă răscoală, risipirea oştirii trecu nebăgată în seamă de boierime, ceea ce nu-i trezi acesteia vreun simțământ de mulțumire sau de îndatorare, cum năzuise principele. Dimpotrivă, divaniții îi tălmăciră bâjbâielile drept un semn de slăbiciune a stăpânirii sale, aflată pe cale de a se dezmădula. Era ca o năpastă de neînlăturat, căreia nu i se mai putea feri din cale. Deci hotărârile sale desperate şi cam bâlbâite le apăreau divaniților nu ca un hatâr dăruit lor din osebită bunăvoință, ci ca o dovadă de scăpătare şi neputință. Ca atare, nu se socoteau datori de a ține partea domnului şi nici de a-i fi recunoscători, ci dimpotrivă… Şi pornirea lor de îndepărtare era cu atât mai de înțeles, cu cât stârpirea lefegiilor nu se făcea aşa cum o cerea Preda Brâncoveanu şi cei de potriva

Material cu drept de autor

lui, adică prin rumânire, ci prin surghiunire, lipsindu-i de truditorii de care duceau atâta lipsă. Deci în loc să-i mulțumească lui Matei vodă pentru jertfa pe care-o făcea – călcându-şi în picioare năzuințele unui sfert de veac de viață –, îl învinuiau de făptuirea unei greşeli îngrozitoare, greşeală care, în loc de foloase, le aduceau numai pierderi şi încă nu din cele mai mici! Aşa încât, încercarea de a scăpa de destrămare cel de al doilea stâlp al cârmuirii şi de a-i câştiga reazămul – întrupat de atragerea boierimii –, prin lăsarea de izbelişte a celui dintâi, se dovedea o nemăsurată nesăbuință, cu atât mai cumplită pentru el, cu cât, necâştigând sprijinul cinului celor aleşi, pierdea şi singura unealtă care-i putea păstra şi întări puterea! Poate şi împrejurarea de a nu fi întrevăzut din capul locului neizbânda unei asemenea plănuiri era tot o mărturie a tristului său scăpătat…

Din nefericire, urmările tainicelor divane din spătăria mică nu se mărginiră însă numai la a scoate la vedere, în fața apropiaților, a unor semne de îmbătrânire ale lui Matei vodă. Mărturiile de scăpătare pe care le vădeau, închipuiau la urma-urmei necazul cel mai lipsit de însemnătate care atingea statornicia stăpânirii. Mult mai supărător era că divanurile prilejuiau iscarea şi adâncirea unor neînțelegeri între domn şi divaniți, dar şi în sânul acelora din urmă. Însă, şi mai îngrijorător era răsunetul pe care sfaturile îl aveau în afara lor, întrucât curând tainele de care se făcuse vorbire în răstimpul lor, răsuflară. Marii dregători se scăpară față de apropiații lor, față de prieteni şi de neamuri. Aceştia, la rândul lor, simțind nevoia de a-şi arăta nemulțumirea şi neîncuviințarea față de unele păreri, sau încântarea față de altele, nu făceau decât să răspândească zvonurile şi să le înmulțească. Deseori vorbele erau aruncate în împrejurările unor gâlcevi ivite între cei de neam pe de-o parte şi oştenii de rând pe de alta, având rostul unor amenințări împotriva cestora din urmă, cu înțelesul „uite cam asta vă aşteaptă, aşa

Material cu drept de autor

că s-ar cuveni să vă liniştiți!" Ori asemenea cugetări trezeau nelinişti, râcâind nemulțumirea în sufletul acelora care se vedeau urgisiți, ceea ce dădea vorbelor o deosebită putere de întărâtare, prilej de primejdioase răbufniri. Astfel, într-una din zile, având o sfadă cu câțiva dărăbani mai îndărătnici aşezați pe moşia sa din Sinteşti, marele paharnic Radu Popescu nu se mai putu stăpâni şi izbucni cu înfierbântare:

– Bine vă face divanul că vă nimiceşte spița! Ba eu zic că e prea blând, gândind să vă îngăduie ca rumâni pe la noi prin țară. Eu v-aş alunga pe toți, iar pe cei ce n-ar pieri destul de repede în pustie, i-aş căsăpi fără milă! Numai aşa va fi linişte, pace şi dreptate pe meleagurile noastre! Numai aşa se va cinsti bunul şi rangul fiecăruia după cuviință!

Oştenii astfel certați fură izbiți de împletirea rumânirii, a alungării şi chiar a nimicirii lor cu tainele puse la cale în înaltul sfat domnesc! Pe lângă primejdiile zugrăvite de spusele scăpate de dregător, silnicia de care se plângeau – că li s-au luat la dajdie o seamă de banițe de grâu mai mult – era floare la ureche. Acum însăşi viitorul, slobozenia, averea şi bunăstarea le era în joc! Ce se va întâmpla cu ei? Ce vor ajunge? se întrebau disperați. Atinşi de asemenea griji, oamenii tăcură, încât paharnicului i se păru că i-a băgat în sperieți, aducându-i la bună rânduială şi smerită supunere! Drept care merse mai departe cu amenințările, dar, fără voie, şi cu dezvăluirea altora dintre tainele asupra cărora se povățuiau cei din divan! Socotindu-se învingător în gâlceavă, adăugi, în chip de prevenire, că toate părerile de care făcea vorbire nu erau simple dorințe sau închipuiri ale sale, ci hotărâri neclintite ale principelui şi ale sfetnicilor săi, ceea ce stârni oştenilor o şi mai mare nelinişte.

Iar paharnicul nu era singurul care, în împrejurări asemănătoare, îi probozise pe cei de el depinzători, aducând vorba de hotărâri şi porunci asupra cărora tocmai cumpănea

Material cu drept de autor

sfatul măriților dregători. În nechibzuința lor, mândrii stăpâni îşi închipuiau că i-au înspăimântat pe oşteni, care de acum încolo se vor grăbi să le facă sluj pentru a scăpa de urmările relelor prevestite! Cu adevărat însă, amenințările de acest fel – ca de altfel şi zvonurile care băteau în aceeaşi parte –, iscând o serioasă îngrijorare nu numai în legătură cu traiul din anii ce-or veni al oştenilor de rând, ci şi al cârmuitorilor lor, acei numeroşi mici căpitani, iuzbaşi, hotnogi, ceauşi ori stegari, trăitori şi ei prin sate, alături de ceilalți, erau la drept vorbind cel mai aţâţător îndemn la răzvrătire.

De altfel, boierimea de rang mic, din sânul căreia ieşiseră destui căpitani mai mari sau mai mărunți, se simțea şi ea primejduită de creşterea puterii acelora din vârful cinului ei, pricină din care, de ceva vreme, era cuprinsă de frământare. Se temea, nu fără temei, că ocinile ei, numai cu puțin mai răsărite decât cele moşneneşti, vor fi cotropite de cei foarte înstăriți, cărora putea să li se împotrivească în prea mică măsură, mai ales dacă se destrăma oştirea. Ori domnul, lipsindu-se de felurite bresle ostăşeşti, îşi lua mâna ocrotitoare şi de deasupra ei. De altfel, răzvrătirile din lunile de mai-nainte – şi mai ales urzelile care le urmară – erau în bună măsură şi rodul sârgului ei. Ori zvonurile şi amenințările vânturate tot mai des în ultimul timp nu făceau decât să-i dovedească, fără chip de tăgadă, câtă dreptate a avut când prinsese a se ridica asupra cârmuirii. Cârciumile vuiau, iar lumea fierbea:

– Nu trebuie să vă lăsați călcați în picioare! le ziceau țăranii rumâniți oştenilor, îndemnându-i la împotrivire, în nădejdea că, în vălmăşagul luptelor pornite armată pentru a-şi apăra drepturile, îşi vor găsi şi ei, în vreun fel, mântuirea.

Destulă zăpăceală – de înțeles în împrejurările de nesiguranță şi încordare iscate – pricinui fără voie şi noul agă Lupu Buliga. Dregătorul izbutise să-l înduplece pe

Material cu drept de autor

măritul principe să facă „mari îndreptări în oaste", cum mărturisesc unele scrieri rămase din acea vreme. Numai că răbojul său de înnoiri, care la drept vorbind nu era nici rău şi nici dăunător cuiva, în starea de teamă şi îndoială care domnea pe atunci, fu întâmpinat cu neîncredere de oştenii de rând, ba chiar şi de cei care-i cârmuiau, cu toţii socotindu-l doar o pavăză la adăpostul căreia urmau a se împlini tainicele plănuiri viclene ale sfatului domnesc. Lumea se temea că schimbările care urmau a se face ascund o capcană, că „îndreptările", în măsura în care sunt „îndreptări" în bine şi nu în rău, erau menite să le adoarmă luarea aminte, să-i liniştească, pentru ca după aceea să fie loviţi în plin, pe nepregătite... La aceasta se adăuga apoi şi codeala iscată obişnuit faţă de orice prefacere, îndoiala faţă de ceea ce se opunea celor îndătinate, plecarea firii umane de a nu ieşi de pe făgaşul vechilor ei deprinderi. Aşa încât omul de pe uliţă privea „înnoirile" nu ca pe o cale de a se ieşi din impasul clipei, ci ca pe o năpastă care îi atinge nevoile de zi cu zi, adăugindu-se atâtor alte măsuri dăunătoare pentru el. Iar aga Buliga, deşi era însufleţit de cele mai curate simţăminte, apărea în împrejurările de atunci nu ca un dregător înţelept şi luminat, care căuta a face bine obştii, ci ca un uneltitor josnic şi peste măsură de viclean care, pentru a-şi putea păstra amărâta sa dregătorie, s-a lăsat prins în nemernice urzeli împotriva norodului şi a oştirii, plătindu-şi bunăstarea vremelnică cu jertfirea celor mulţi!

Un răsunet neaşteptat îl avu judecata a doi dorobanţi, pe care vel vornicul Preda Brâncoveanu îi silise la plata unor dajdii iobăgeşti. Pricinaşii veniseră la divan ca să dovedească că sunt trecuţi în catastiful vistieriei la un trup de oaste care ţinea de breasla dorobanţilor şi că, deci, aşezarea lor deopotrivă cu ţăranii aflaţi în stare de rumânie este silnică. Divaniţii însă se grăbiră să ţină partea fârtatului

Material cu drept de autor

lor şi învederau că cei doi s-au înscris în chip hoțesc în armată, nădăjduind să scape astfel de îndatoririle şerbiei.

Domnul, silit de împrejurări ca să ia o hotărâre, nu privi lucrurile prin prisma dragostei de aproape, ori a dragostei de dreptate. Avea de ales între un dregător credincios lui, ruda cea mai apropiată ce o avea, care sârguia a dovedi că pârâşii sunt mincinoşi, ei fiind de baştină rumâni care s-au trecut la oştire fără ştiința şi învoiala sa, ca stăpân al lor de drept, şi nişte sărăntoci amărâți, pe care nu-i cunoştea şi care, învinuindu-l pe Preda de lăcomie şi samavolnicie, aveau poate dreptate, dar nu aveau aceiaşi însemnătate în ochii săi, asemeni celui dintâi. Greu de spus cine dintre ei mințea. Dar la urma-urmei adevărul era ultimul lucru care avea vreo însemnătate în întreaga poveste.

Dincolo de neînțelegerea în sine, pricina trebuia cercetată în priveliştea mult mai largă a nevoilor cârmuirii de a-şi întări temelia puterii. Oare se cuvenea ca, pentru plăcerea şi dreptatea a doi sărăntoci, să jertfească prietenia vel vornicului, nepotul său de verişoară? De altfel, nu numai acesta ar fi fost nemulțumit, ci toți ceilalți divaniți, care, de săptămâni în şir, îi cereau să rumânească întreaga oştire! Ei desigur l-ar osândi. Oare avea rost să-şi nemulțumească sfetnicii credincioşi şi să-i îndepărteze pentru doi amărâți? Pricinaşii de altfel erau peste măsură de îndrăzneți şi îndărătnici, ba cutezau chiar să cârcotească împotriva cârmuirii, încât nu-i trezeau prea multă bunăvoință. Felul lor de a se purta cam aducea a răzvrătire; iar, la drept vorbind, dovezile şi mărturiile pe care le înfățişau erau destul de firave.

Ar fi fost îndreptățit să le arate precădere numai dacă astfel şi-ar fi sporit faima de om de bine între supuşi, lucru care s-ar fi întâmplat dacă judecata o făcea în plină lume, iar cei doi ar fi fost larg cunoscuți prin târg şi ar fi stârnit vâlvă în jurul lor. Dar pârâții erau necunoscuți celor de pe uliță,

Material cu drept de autor

neatrăgând gloatei luarea aminte a asupră-le. Deci dacă îi părtinea, o făcea fără nici un folos pentru renumele său. Ar mai fi avut temei să-i părtinească dacă pricina ar fi putut isca neîntârziat frământări în sânul armatei; dar pâra atingând nu nevoile de obşte, ci doar cerințele a doi ipochimeni, nu părea a avea răsunet şi a vesti o primejdie de asemenea soi.

Matei era şi rămânea, prin felul de a fi şi a gândi, un mare stăpân de moşii şi de rumâni şi nu putea să judece altfel decât potrivit prejudețelor cinului său. El, care – atunci când i se ivise prilejul – nu se sfiise să şerbească silnic destule sate, cum vor dovedi destule judecăți pornite de țărani după moartea sa, nu putea să nu socotească, după cântărirea, cum s-a arătat mai sus, a foloaselor pe care le dobândea în fiece împrejurare ce-i sta în față, că ieşirea cea mai înțeleaptă era aceea de a-i jertfi pe cei doi coate-goale, întrucât, oricum nu i se pricinuia vreun neajuns, în schimb făcea plăcere sfetnicilor pe care-şi întemeia puterea!

Drept care hotărî ştergerea celor doi pricinaşi din catastiful oştirii şi pedepsirea lor, pentru încercarea de înşelăciune făptuită, cu cincizeci de vergi, care urmau a li se da la spate, după obicei, în Târgul de Afară, locul obişnuit de osândă pentru orice nelegiuire dovedită. Oamenii erau însă ştiuți printre ai lor ca vechi dorobanți, aşa că lucrurile nu trecură chiar nebăgate în seamă, cunoscuții care-i însoțiseră în cetatea de scaun, ținându-le parte pe ulițe:

– Oare când ne-o veni şi nouă rândul să fim biciuiți de gâde pentru îndrăzneala de a ne socoti oşteni liberi?!

Aceleaşi vorbe de revoltă se auziră şi printre privitorii adunați în Târgul de Afară. Iar părerea rostită în fața prispei pe care se împlineau caznele poruncite, ajunse repede pe buzele tuturora:

– Matei vodă a îmbătrânit rău de tot, încât nu mai e bun de nimic! A ajuns să moțăie în plin divan, ceea ce dă

Material cu drept de autor

prilej sfetnicilor să-şi facă de cap pe spinarea noastră! Asemenea nevolnic nu ne mai trebuieşte domn! Să meargă să se călugărească şi să lase ţara unuia mai tânăr şi mai vrednic!

Oamenii agiei nu întârziară să se amestece în lume, şi cârcotele fură înăbuşite pentru o clipă. Dar reînturnarea la tăcere a celor adunaţi se făcuse numai la suprafaţă, în adâncime ei clocotind ca şi înainte, dar înăbuşit. Ba în fundul sufletelor nemulţumirea cunoscu o neaşteptată creştere, iar asta taman din pricina măsurilor pedepsitoare ale stăpânirii, care deveniră ele înşele un nou temei de zădărâre. Deci agia nu dobândi nici un câştig! Ea aşezase, e drept, liniştea, dar nu câştigase şi încuviinţarea gloatei din cuprinsul câmpului. Mulţimea nu încetă să-şi mestece necazul mai departe, doar că acum pe înfundate, dar cu atât mai înveninată şi înverşunată, cu cât nu i se îngăduia măcar să şi-l mărturisească deschis.

In aceleaşi săptămâni, noi trupuri de seimeni sau aparţinători ai altor bresle de lefegii trecură Milcovul şi mai ales crestele munţilor din miazănoapte, pentru a ajunge la stăpâni cu mai largă dare de mână. Însă cu încetul frumoasa poveste a mărinimoaselor ajutoare în oaste date principilor învecinaţi, care umpleau, chipurile, de bani şi felurite alte foloase pe cei picaţi la milostenia lor, începuse a se destrăma şi lăsa să se ghicească urzeala adevărurilor de dedesubt. Fugiseră cu deosebire aceia care se răzvrătiseră în vară şi se temeau să nu fie osândiţi pentru cele făptuite atunci. Dar curând numărul lor se isprăvi. Ceilalţi, oameni în toată firea, care-şi chivernisiseră o viaţă tihnită, se despărţeau greu de locurile cu care se obişnuiseră, unde se însuraseră şi-şi aveau neamurile, unde îşi făcuseră un cheag de avere şi de care li se legau prieteniile şi amintirile. Plecând, trebuiau să lase multe în urmă, casa, o parte a agoniselii, apropiaţii şi s-o pornească spre altă margine de

Material cu drept de autor

lume, unde s-o ia de la capăt. După o anume vârstă aşa ceva nu mai era însă tocmai o ispită. Deci prea puțini rămăseseră aceia pe care peripețiile strămutării îi mai încântau, părând a le deschide priveliştea unor sorți mai buni de trai. Singurii încrezători mai erau cei tineri, care abia acum intrau cu adevărat în viață şi pentru care era, la urma-urmelor, tot una din ce loc îşi începeau truda. Pentru ceilalți însă, despărțirile închipuiau de obicei privelişti presărate cu îmbrățişări sfâşietoare, cu lacrimi şi cugetări pline de tânjet şi păreri de rău şi nu rareori împănate cu scrâşnituri din dinți şi cu blesteme pe seama celora care-i puneau pe drumuri.

Pricinile de nemulțumire fiind atât de numeroase şi de felurite, încrâncenarea în sânul oştirii şi în păturile de jos ale boierimii sporea pe zi ce trecea. Nu era deci de mirare că prin târguri şi chiar prin sate sau pe moşii era vestită iscarea tot mai multor ciocniri, în care erau amestecate obişnuit felurite bresle de lefegii, dar nu numai de-ale lor. Dările de seamă ale armăşiei, înfățişate domnului de Vasile din Corcova, le înşirau pe multe dintre ele, e drept că în puține cuvinte, dar pe cât de seci, pe atât de desluşite. Astfel, într-o joi după-amiază, rădvanul marelui portar trecea pe o uliță dosnică din târg. Deodată, o ceată de seimeni – cu gând de jaf şi răzbunare – au sărit asupră-i. E greu de spus ce s-ar fi întâmplat boierului şi soației sale, dacă nu săreau deîndată în ajutor slugile înarmate ale vel vistiernicului, aflate întâmplător prin preajmă. Numai sub ocrotirea lor butca izbuti să se tragă în ograda marelui dregător, ascunzându-se în spatele porților grele, ferecate în grabă după aceea. Năvălitorii au mai zăbovit o vreme, căutând un mijloc de a pătrunde înăuntru, dar, în cele din urmă, dându-şi seama că nu pot avea spor, se dădură bătuți şi lăsară baltă harța.

După vreo două nopți, alți oşteni sparseră casele unui negustor. După ce l-au bătut pe el şi pe feciorul său, şi-au bătut joc de ei, scrijelindu-le pielea cu vârful bricegelor.

Material cu drept de autor

Soața, fiica şi o servitoare fură ruşinate în văzul tuturor. Celelalte bunuri, atât cele ale negoțului, cât şi cele ale casei, fură jefuite. Spărgând apoi pivnițele, fărâmară poloboacele cu vin, făcând mai mare pagubă decât jaf, căci nu băură pe atât cât au risipit, vărsând licoarea pe jos. În fiecare din aceste pricini tulburătorii fură descoperiți, puşi în obezi şi osândiți cu biciuirea în Târgul de Afară.

Într-altă seară, când abia începuse a amurgi, alți nemulțumiți, rămaşi însă necunoscuți, au sărit asupra caretei unui vtori spătar. Vizitiul şi slugile însoțitoare scăpară cu fuga. Cum din întâmplare careta era goală, prăduitorii furioşi o fărâmară şi se risipiră.

Cam în aceleaşi zile o ceată destul de pestriță – în care se amestecau laolaltă o seamă de seimeni, de dorobanți şi de târgoveți de rând – îndrăzni, pe aproape de Poarta Dealului, să sară chiar asupra unor chervane domneşti cu merinde. Năvălitorii au fost risipiți fără mare greutate, iar câțiva au căzut chiar prinşi. Aga Lupu Buliga îi pedepsi în chipul cel mai straşnic, tot în mijlocul Târgului de Afară, să le fie de învățătură de minte celora ce-ar cuteza să se mai atingă de bunurile stăpânirii!

Pentru a nu fi învinuit că nu poate stăpâni oastea, spătarul arăta de obicei că toate nefericitele întâmplări pomenite nu închipuie decât obişnuitele gâlcevi pricinuite de bețivi, care nu lipsiseră nici înainte, numai că atunci nu se făcuse atâta vâlvă în jurul lor. Acum unii se leagă anume de asemenea mărunțişuri, din dorința de a-i ştirbi bunul renume, stăruia el zădărât. Cu toate acestea armaşul Vasile din Corcova, ale cărui vorbe erau întărite şi de agă, se plângea că ieşirile de nesupunere şi de tulburare a bunelor rânduieli s-au înmulțit peste măsură, încât slujbaşii săi nu mai dovedesc să le facă față. S-a ajuns până acolo – se plângea el domnului – încât caraulele târgului nu mai

Material cu drept de autor

îndrăznesc să-şi facă obişnuita preumblare de noapte pe ulițe!

Dar răbojul fărădelegilor nu se oprea aici. Dregătorii mai povesteau cu osebite prilejuri şi despre o mulțime de alte neorânduieli întâmplate prin felurite colțuri ale țării. Nişte dorobanți aşezați pe o moşie a însuşi vel vornicului Preda Brâncoveanu „cuprinşi de nebunie" – cum povestea preamăritul sfetnic – i-au bătut slugile şi vechilul care – toamnă fiind – s-au dus să ridice cuvenitele dajdii!

–Prostimea a ajuns să nu mai aibă frică, sfiiciune şi cuviință nici măcar în fața celor mai de cinste obraze ale neamului!! se înciudau divaniții adunați în sfat.

– Mai mult, pe altă moşie din vecinătate, neamuri de-ale celor cu pricina, nu mai puțin cârcotaşi şi răi platnici, nu numai că au urmat pilda celor dintâi, dar au dat iureş şi asupra conacului, spărgând sipetele şi jefuind prețioasele lucruri aflate într-însele. Apoi au slobozit vitele din grajduri şi au dat foc hambarelor! istorisea vornicul mai departe.

– Ce să ne mai mirăm de paguba pe care ne-o fac nouă, de vreme ce nici moşiile domneşti nu sunt ferite de stricăciuni – oftă vel paharnicul Radu Popescu, fost până de curând agă.

Spusa stârni deîndată vâlvă. Divaniții întoarseră priviri însetate de bârfeală spre el. Văzându-se de toți băgat în seamă, vel paharnicul, cu un chip voit nepăsător față de atâta luare aminte, încheie:

– Umblând după nişte vin pentru Curte, un vechil mi s-a plâns că însăşi o culă domnească de pe malul de dincolo al Oltului a fost jefuită de rumânii localnici.

– Dar nu ştiți ce-a pățit Ioniță, un logofăt de-al meu de la vistierie! răbufni Bunea Vălcu Grădişteanu. Luna trecută, împărțind niscai lefuri lefegiilor, aceştia au socotit că ar fi fost înşelați. Ca să se răzbune, acum vreo săptămână i-au spart conacul ca să se socotească cu el. Spre norocul

Material cu drept de autor

său, nu-l găsiră acasă. Dar ca să împlinească ceea ce socoteau dânşii că li s-a luat făr' de dreptate, i-au prădat odoarele şi tot ce avea mai de preț şi i-au necinstit şi nevasta – căci era tânără şi frumoasă şi firește că i-a ispitit. Fiind dânşii cam mulți şi nesățioşi, femeia mai zace şi acum cu doftoroaia la căpătâi, fără a şti dacă mai scapă.

Însă, ceea ce îngrijoră în şi mai mare măsură fu împrejurarea că, după ce se porneau pe tot felul de sfezi lărmuitoare şi chiar răzmerițe, mulți oşteni nu se mai supuneau nici căpeteniilor lor, sfidându-le şi împotrivindu-se poruncilor pe care le primeau din parte-le. Se ajunsese până acolo încât un iuzbaşă de la Ciorani fu ciomăgit de oamenii de el ascultători, sub învinuirea că ar fi încheiat pe socoteala şi în paguba lor o înțelegere cu un boier din vecinătate.

Dar culmea neascultării şi al tulburării oricărei rânduieli fu atinsă în clipa când un steag de seimeni – căruia îi urma rândul la paza Curții domneşti – nu voi să-şi împlinească îndatoririle săptămânale dacă nu i se măreau lefurile. Deci nici măcar pe statornicia străjilor care ocroteau palatul nu se mai putea pune temei. Steagul cu pricina nu numai că fu deîndată scos din slujbă, dar fu trecut pe răbojul pâlcurilor care urmau să fie trimise grabnic la Alba-Iulia. Dacă aveau nevoie de bani, de acum încolo să-i ceară craiului, hotărâse Matei vodă!

Într-altă zi, aga Buliga Lupu, care săvârşea între altele şi unele îndatoriri de pază asupra cetății de scaun, ceru grabnic o întrevedere principelui ca să-l înştiințeze că iscoade de-ale sale prinseră în ultimele zile unele vorbe „proaste" prin cârciumi. Băutura, lungindu-le limba dar scurtându-le mintea, i-a făcut pe unii dărăbani şi seimeni să arunce blesteme asupra stăpânirii, ba chiar să se îndemne între ei să pornească o răzmeriță.

Material cu drept de autor

– Iscoadele istorisesc că aţâţătorii cer un izvod de la domnie, care să le chezăşuiască slobozenia şi înlesnirile, încât să fie puşi la adăpost de înrobire sau de orice altă prigonire, ferindu-i totodată şi de a fi izgoniţi din ţară.

Matei se încruntă. Aga socoti că a fost prea îndrăzneţ spunând adevărul pe şleau, drept care încercă o îmbunare:

– Bineînţeles că, pe aţâţătorii pe care i-am descoperit, i-am aruncat deîndată în temniţă şi le-am retezat piuitul!

Apoi, schimbând dintr-o dată unduirile vocii, se reînturnă la felul aspru de a vorbi de dinainte, devenind iarăşi sincer, măsurat şi plin de chibzuinţă:

- Dar din păcate, deşi am întemniţat destui, linişte nu e! Vorbele necuviincioase nu le-am putut stârpi, iar numărul acelora care, deschis sau în ascuns, gândesc la ele, sporeşte! Drept care, socot că se cuvine să fie luate măsuri care trec de puterile mele legiuite. Ar trebui ca însăşi Luminăţia voastră să-şi scoboare privirile asupra necazurilor de asemenea soi, căci deşi mulţi curteni le socotesc lipsite de însemnătate, deci oarecare şi trecătoare, pe mine mă îngrijorează prin larga lor răspândire!

Şiragul de întâmplări zugrăvit în fugă mai sus îndreptăţeşte pe deplin scurtele cugetări ale unui cronicar al vremii, cum că „Matei vodă… nu putea să se răpaose şi să-şi caute leacul ranei sale de necazul slujitorilor lui, mai vârtos dorobanţii şi seimenii şi alte cete.” … „Şi aşa cu necaz mare au petrecut Matei vodă din zi în zi”. Un alt cronicar tot de pe atunci, stăruind asupra aceloraşi împrejurări, va adăugi că lui Matei Vodă „cu necazuri ca acestea i-au trecut iarna.”[65].

Era ciudat că tocmai când principele se putea socoti din nou biruitor în urma căderii Sucevei şi a spulberării lui

---

[65] Citatele sunt pasaje autentice, extrase din „Letopiseţul Cantacuzinesc” şi respectiv din „Istoriile Domnilor Ţării Româneşti” de Radu Popescu.

Material cu drept de autor

Vasile Lupu şi a părtaşilor săi, el se înfăţişa totuşi slab şi neajutorat! Izbânzile îl aruncau de astă dată, în chip ciudat şi greu de închipuit, în pragul celei mai amarnice poticneli pe care o trăise vreodată.

*

Gurile rele şuşoteau că biv vel serdarul Constantin Şerban s-ar fi tras în surghiun la ocina sa din Dobreni, unde – după osânda primită în primăvară – ar sta ruşinat şi spăşit, cu „oblojeala la nas şi bărdaca la gură". Deci, după părerea multora, ajunsese un mazil supus şi neprimejdios. Dar, adevărul era departe de a fi acesta!

Deşi aflat departe de cetatea de scaun – deci pierdut într-o părelnică însingurare –, fostului dregător nu numai că nu-i erau străine uneltirile şi gâlcevile de la Curte, dar o bună parte dintre ele chiar el le izvodise. Tulburările pricinuite de oaste, zarva şi gâlcevile iscate de târgoveţi, răbufnirile de nemulţumire ale micii boierimi le socotea, pe drept sau nu, a fi toate rodul trudei sale. De bună seamă întrecea măsura cu grozăveala faţă de sine, dar puţin adevăr era totuşi cuprins în fandoselile sale. Adevărul era că nemulţumirile şi ciocnirile mai sus înşirate aveau un izvor mult mai afund decât doar uneltirile sale. Tocmai asta lămurea şi larga lor întindere, la scara întregii ţări.

Dar nu lipsise, e drept, nici obolul venit din partea biv vel serdarului. Totuşi sârgul său era pe potriva sporului pe care-l putea aduce la înteţirea unei vijelii, dacă s-ar fi apucat să sufle din rărunchi pentru a creşte tăria vântului. Însă ar fi nedrept să ne închipuim că urzelile sale erau chiar nerodnice şi nevătămătoare şi de aceea de neluat în seamă. Dacă ele aduseră un folos cu totul neînsemnat la iscarea fierberii şi frecuşurilor care tulburau lumea acelor ani – care erau rodul unor potrivnicii care rodeau mult mai afund

Material cu drept de autor

stăpânirea –, ele îi îngăduiră în schimb să întoarcă gâlcevile spre câştigul său. Cele puse la cale de fostul serdar nu adânciseră la drept vorbind nici o nemulţumire şi nici o neînţelegere, dar îi îngăduiră să se facă băgat în seamă de cârtitori, izbutind chiar să le câştige bunăvoinţa şi luarea aminte.

Prin mulţime de bălmăjeli ajunse deci să zăpăcească o anume parte a lumii, care nu mai putea osebi urmările întărâtărilor sale, de cele venite pe alte căi, încât i se ivi prilejul de a semăna credinţa că ar avea o însemnătate şi o înrâurire mult mai mare decât cea adevărată în mersul tulburărilor care frământau ţara. Încâlceala iscată nu putea decât să-i fie pe plac, căci îi sporea renumele şi faima. Ba găsea chiar cât se poate de nimerit şi folositor nu numai s-o ţină trează, ci chiar s-o sporească.

Imboldurile sufleteşti care-l îndemnau la aceste uneltiri nu erau defel greu de înţeles. Ştiindu-se fecior recunoscut al unui domn – şi încă a unuia căruia viitorimea îi păstrase o bună amintire – şi ros de o sete de mărire şi o mândrie fără seamăn, fusese dintotdeauna orbit de nălucirea îmbătătoare a scaunului domnesc. Dobândirea sa ajunsese de mai bine de zece ani o adevărată patimă bântuitoare, care-l căznea tot mai stăruitor, lucru care îl adusese de multă vreme la un harţag deschis cu Matei vodă şi cu oblăduitul acestuia din ultimul timp, vel spătarul Diicu.

Nu-l stânjenea de fel împrejurarea că Radu vodă Şerban îl plămădise în afara căsniciei – la gard cum se spunea pe atunci –, cu o ţiitoare de rând, fată a unui popă de mir oarecare din Bucureşti. Nu-i tăia ifosele nici împrejurarea că nevasta şi copilele legiuite ale fostului principe, socotindu-l „din flori", peste măsură de scârbite, nu voiau să audă de el, ba chiar îi tăgăduiau orice drept ca scoborâtor al părintelui său, căci mărturiseau cu toatele că n-ar fi nici o legătură între ei, la mijloc fiind o simplă făcătură

Material cu drept de autor

a maică-si, care voia să se grozăvească în fața celora de teapa ei cu înaltele legături pe care, chipurile, le-ar fi avut. Astfel, marea postelniceasă Elina Cantacuzino, asemeni muicii sale, principesa, nici nu îngăduia ca numele închipuitului frate maşter să fie rostit în casa ei! Dar toate pornirile potrivnice pe care i le purta, atât ea cât celorlalte neamuri voievodale, nu-l tulburau, el socotindu-se hărăzit unor măriri cu totul osebite, care trebuiau să fie încununate cu dobândirea scaunului domnesc în care şezuse părintele său trupesc!

Deşi în altminteri era un om al faptei, ani de-a rândul se mulțumise să viseze cu ochii deschişi la făloasa aridicare la care năzuia. Tolănit pe sofale încăpătoare şi tihnite, în fața unei narghilele – asemenea unui turc sadea – sau mai adesea în fața bărdacelor cu vin, alături de vreo codană, amețit de fumul adormitor al haşişului sau de aburii licorii, gusta plăcerea unor închipuite măriri şi se simțea mulțumit, ba poate chiar fericit.

Abureala plăsmuirilor minții izbutise să-i îmbuneze până de curând semeția şi frământările lăuntrice. Dar temnița şi apoi ruşinoasa înfierare la nas răscoliră ceva în străfundurile sufletului său şi dintr-o dată, după reîntoarcerea la moşie, clipele îmbătătoare de visare îi apărură pe cât de serbede, pe atât de respingătoare, pe cât de lipsite de rost, pe atât de goale de plăceri. Împlinirile zămislite doar în înfierbântarea minții nu-l mai puteau mulțumi; simțea nevoia unei trăiri depline şi adevărate şi nu doar a uneia născocite. Iar imboldul de a se porni pe înfăptuiri aievea era cu atât mai puternic, cu cât era întemeiat pe o năprasnică sete de răzbunare. Astfel, din vrăjmaş copleşit de moleşeală, deveni un vrăjmaş pătimaş, hotărât să-şi scoată pârleala. Chiar dacă unii nu-l socoteau deosebit de mintos – păreri poate nu lipsite de rea-voință şi părtinire – închipuirea nu-i lipsea. Cum nici cu mustrările de

Material cu drept de autor

cuget nu se încurca şi nici nu era potopit de alte griji care i-ar fi răpit timpul, se putea jertfi pe de-a-ntregul unor ascunse urzeli de surpare a stăpânirii.

Deci, serdarul era pe deplin pregătit sufleteşte pentru a se arunca în întrecerea pentru dobândirea scaunului domnesc. Dar, totuşi, îi lipsea îmbrâncitura care să-l pună în mişcare, care să dezlănţuie toate puterile care zăceau amorţite în fundul fiinţei sale. Îmbolditura îl ajunse pe la sfârşitul lunii lui brumărel, venind dintr-o parte la care nimeni nu s-ar fi aşteptat. La acea vreme în ogradă trase o căruţă venită din Moldova, de la un neam al soaţei sale, proaspătul domn aridicat a doua oară la Iaşi. Măritul unchi princiar, cu vreo şase ani mai tânăr decât el, îi trimitea în dar nepoatei, adică femeii sale, o roabă, ca să-i slujească la treburile casei. Serdarul auzi larmă în ogradă şi ieşi în cerdacul conacului să vadă ce se petrece. Fu uimit când o văzu pe fată, care ştia să-şi mlădieze peste măsură de ispititor trupul, legănându-şi şoldurile şi săltându-şi sânii; cu asemenea însuşiri era greu să fie trecută cu vederea. Codana băgă deîndată de seamă că-i atrăsese luarea aminte şi-i zâmbi foarte îmbietor. Nu apucă să-şi încânte prea mult ochii privind-o, că un argat o duse pe noua venită în fundul ogrăzii, la cuhnii, unde se găsea în acea clipă Bălaşa, soaţa sa, care cu câteva luni în urmă se luptase atât de aprig ca să-l scoată din puşcărie.

Fetişcana, deşi o zărise numai câteva clipe, îi plăcuse peste măsură de mult, iar în zilele următoare o urmări cu stăruinţă şi, după cât se putea vedea, nici ea nu se prea ferea din calea sa. Nu fu deci de mirare că, în scurtă vreme, curăţica roabă poposi în patul stăpânului. Dezmierdările ei îi erau nespus de plăcute, încât petreceau vreme îndelungată împreună.

În ceasurile acelea de desfătare îşi făceau tot felul de destăinuiri asupra visurilor care-i frământau. Astfel roaba,

Material cu drept de autor

Nedelea pe nume, află gândurile de mărire ale serdarului. Iar dacă Bălaşa, soaţa stăpânului, îşi sfătuise bărbatul să se resemneze şi să stea cuminte deoparte, fără să se vâre în uneltiri în urma cărora putea să-şi piardă slobozenia sau chiar viaţa, Nedelea dimpotrivă îi lăudă plănuirile, stăruind ca să nu se dea bătut. Îi arătă că, fiind fecior netăgăduit de domn, nu numai că e îndreptăţit să năzuiască la coroană, ci este chiar dator s-o dobândească. De asemenea se arătă pe deplin încredinţată că are şi priceperea şi mijloacele de a-şi împlini visul, de aceea trebuia să se aştearnă cât mai grabnic pe treabă, opintea ea cu osebită stăruinţă ca să-l înduplece. Îndemnurile roabei circaziene fură taman imboldul care-i lipsise până atunci. Vorbele codanei ridicară la culme patima puterii, ce-l rodea de atâta vreme, şi-l clinti din nemişcare.

Bălaşa, la acel sfârşit de toamnă, abia dacă trecuse cu puţin de hotarul celor întâi treizeci de leaturi ale vieţii ei. Era cu cel puţin cincisprezece sau şaisprezece ani mai tânără decât vârstnicul ei soţ, care mergea atunci pe cincizeci de ani, dacă nu-i împlinise deja. Deci nici despre ea nu se putea spune că ar fi tocmai bătrână, dar serdarul năzuia la ceva mai crud, mai fraged şi mai ademenitor, încât cercheza, care să fi avut cel mult jumătate din vârsta lui, fiind mult mai tânără şi decât soaţa sa legiuită, îi căzuse tocmai bine. Pe deasupra, Bălaşa era o jupâneasă aşezată, cu grija casei şi a gospodăriei, şi nu era bătută de grija de a-şi scoate la vedere cât mai ispititor nurii sau de a-şi pune în joc farmecele spre a subjuga bărbaţii. De aceea nu-i stătea la îndemână nici un mijloc de a face faţă fâşneţei Nedelea, cu atât mai mult, cu cât începuse a se îngrăşa, devenind greoaie şi pierzând din subţirimea şi mlădierile trupului. Deşi se însoţiseră de peste zece ani, nu izbutise să-i dăruiască boierului vreo progenitură, casa lor fiind lipsită de râs zglobiu de prunc.

Material cu drept de autor

Își dădu destul de repede seama că bărbatul ei, urmând pilda scumpului său tată, se încurcase cu noua slujnică, care-i devenise vajnică țiitoare, amenințând să-i strice casa. Înțelegând că oricum nu avea ce face, biata femeie, oftând a obidă, hotărî să lăsase lucrurile în voia sorții, gândindu-se că şi princiarul ei socru, pe care la drept vorbind nu-l cunoscuse, în ciuda ibovnicelor cu care se împresurase, nu se lepădase totuşi de nevastă. Pe de altă parte nădăjduia că după ceva vreme, lehămetisindu-se, serdarului i se va stinge patima, precumpănirea sfruntătoare a străinei dovedindu-se de tot vremelnică. Pesemne, dacă se va ivi prilejul, şi ea va fi înlocuită cu altă țiitoare.

Curând simți însă că lucrurile nu stăteau chiar aşa cum socotise ea. Diavolița de roabă ştiuse să-l subjuge cu totul cu farmecele ei. Ieşea şi intra în văzul lumii în iatacul bărbatului ei, parcă anume ca să-i poată râde în nas şi să-i dovedească că îi este mai presus! Deja toată servitorimea cunoştea povestea, chicotind pe marginea ei. Dar cel mai supărător lucru era că roaba începuse să-şi dea ifose de stăpână, ajungând să poruncească celorlalți argați ce-i aveau la conac, iar aceştia nu îndrăzneau să-i iasă din cuvânt. E drept c-o duşmăneau şi-o priveau cu înciudare pentru că se ridicase deasupra lor, dar până la urmă i se supuneau. Era tot mai vădit că-i lua locul.

Până la urmă încercă să se împotrivească surpării drepturilor ei legiuite. Începu prin a-şi ocărî soțul, reproşându-i nestatornicia. Voi să îndepărteze roaba, trimițând-o slugă pe altă moşie. Dar bătrânul ei bărbat nu-i îngădui să se atingă de oblăduita sa, poftind-o ca, dacă starea lucrurilor nu-i este pe plac, să se ducă la mănăstire, căci cu firea ei aşezată şi cuviincioasă, e mai potrivită acolo decât în patul său!

Biata femeie ofta înciudată şi ajunse să se ducă zilnic la biserica din sat, unde se ruga la icoane să nu i se strice

Material cu drept de autor

casa, iar serdarul să se întoarcă la ea. Privea deznădăjduită zugrăveala de deasupra uşii, ce-o înfăţişa pe ea şi pe nesimţitorul ei bărbat, în chip de ctitori ai lăcaşului. Ce fericiţi erau atunci când zugravul îi închipuise pe perete! Acum totul se destrăma. Apoi tăinuia îndelung cu popa, cerându-i ajutorul şi stăruind să-i citească de bine, dar totul se dovedea zadarnic.

Serdarul, de la o clipă la alta, se lega tot mai temeinic de slujnică. Ba într-o bună zi întrecu chiar măsura, căci merse până acolo încât îi porunci nevestei să-i dea roabei unele din rochiile pe care el i le dăruise, încât aceasta să se poată înfăţişa sub un chip mai ales, cu veşminte vrednice de rangul pe care-l dobândise la conacul său.

Bălaşa să crape de necaz nu alta, dar la ameninţările sale furioase, nu îndrăzni să se mai împotrivească! Se supuse, dar avu grijă să caute în sipete tot ce i se păruse mai ros, mai învechit şi mai prost croit. Îi dădu deci tot ce nu-i plăcea, nădăjduind că astfel fetişcana va arăta cât mai lălâie, ca o miloagă, care umblă cu lucruri de căpătat. Slujitorimea clevetea în taină pe seama întâmplării: „Bărbatu-său dăruieşte ţiitoarei ţoalele neveste-si, ca la mort! Numai acolo se împarte ce-a rămas de pe urma răposatei! O fi vreun semn, oare?". Nimeni nu gândea însă în acea clipă că serbedele vorbe de clacă aveau iz de prorocire...

Nedelea, viespoasă şi setoasă de a se ajunge cum era, puse deîndată cusătoresele de la conac să descoase întregul morman de veşminte şi să i se croiască totul din nou, având grijă să ascundă marginile roase sau părţile pătate. După vreo săptămână sau două, Bălaşa avu surpriza s-o întâlnească pe circaziancă înveşmântată cu ţoalele pe care i le dăruise. Se aşteptase să vadă atârnând totul lălâu pe ea, vechi şi nepotrivit ca măsură, sluţindu-i talia de viespe. În loc de asta, descoperi că pe cealaltă veşmintele pe care le aruncase arătau strălucitor. Croite şi răscroite pe trupul ei,

Material cu drept de autor

rochiile nu mai păreau nici vechi şi nici tocite. Dimpotrivă, îi scoteau la vedere subțirimea mijlocului, rotunjimea sânilor, plinătatea coapselor, mlădierile şerpuitoare, perfide şi aţâţătoare ale trupului. Roaba părea o adevărată boieroaică, căci veşmintele fuseseră lucrate din cele mai prețioase atlazuri, damascuri, mătăsuri şi catifele!

Bălaşa să moară de ciudă, nu alta! În ziua aceea, de inimă rea, stătu aproape toată ziua la biserică, rugându-se la icoane. Dar totul era zadarnic, bărbatul ei fiind tot mai îndrăgostit şi mai subjugat de farmecele celeilalte. Ea ajunsese să nici nu mai fie luată în seamă în chiar casa ei! Dânsa, boieroaică adevărată, de neam vechi, de spiță aleasă, ajunsese nimica în fața unei roabe adusă din pustiile străinătății.

Îşi blestemă mătuşa care i-o trimisese pe cap pe nenorocită, dar asta nu o răcori de fel. Nu-i rămânea decât să rabde. Acum înțelegea ce şi cât trebuia să fie suferit mama maşteră a serdarului, soața legiuită a lui Radu Şerban, atunci când acesta se scăpa la păcătoasa sa ibovnică, de care nici el nu se lăsase ani de zile! Pricepea şi încuviința ura pe care i-o arătau bărbatului ei cele două surori vitrege, Anicuța şi Elina, care nu sufereau să-l vadă şi nu îngăduiau nici măcar să i se rostească numele în fața lor! Chinurile, umilința şi ruşinea îndurate de pe urma firii uşuratice a tatălui lor desigur că nu le puteau uita vreodată! Biata Bălaşa se simțea tot mai neputincioasă şi de tot înfrântă... Lumea, văzând-o aşa năruită în sine, începu să bănuiască că ar suferi de lingoare sau de cine ştie ce altă molimă rea. Tinerețea nu-i mai slujea la nimic...

Îndemnat şi întărâtat de focoasa sa ibovnică, Constantin Şerban îşi întețea uneltirile pe zi ce trecea; codana nu-i dădea clipă de pace, căci de multă vreme visa la mărețe înălțări, care s-o aridice deasupra celorlalți, pe care

Material cu drept de autor

însă nu le putea împlini decât numai prin mijlocirea boierului pe care pusese mâna.

Dar o grea piedică îi stătea în cale fostului serdar: marea depărtare care-l despărțea de cetatea de scaun, acel cuib al tuturor urzelilor şi al tuturor urzitorilor. Răzleţit de unul singur, nu putea unelti! Dar, mulțumită bogatei sale închipuiri, izbuti să înlăture uşor stavila, ba mai mult chiar, izbândi chiar să-o preschimbe dintr-o piedică într-o înlesnire care-i pria din plin, căci era pavăza care-l punea la adăpost de bănuieli, aducându-i la îndemână o prețioasă dovadă de nevinovăție; aflându-se aiurea, iar nu la fața locului, nu i puteau pune în seamă cele care se petreceau în târgul de pe Ialomița.

Ca să-şi înfăptuiască plănuirile, folosi câțiva mijlocitori, al căror număr va creşte cu vremea. Primul dintre ei – şi cel mai prețios, de altfel – nu era altul decât fratele său maşter, un oarecare Radu Mihail Tântăveanu, o ființă ştearsă, fără însemnătate în lume, care, în afara frumuseții cu totul deosebite a chipului – moştenită de la mamă, ibovnica princiară – nu atrăgea prin nimic luarea aminte. Dimpotrivă, ruşinosul renume de a fi fiul unei țiitoare căreia îi mersese vestea în întreaga țară pentru dezmăț – chiar dacă ibovnicul era de cel mai înalt rang – atrăsese asupră-i, ca de altfel şi asupra serdarului Constantin, disprețul lumii.

Mama lor era fata unui popă de mir oarecare de prin târgul Bucureştilor, pe nume Constantin, destul de sărac şi nu deosebit de şcolit într-ale canoanelor catehetice. Se întâmplă însă ca fiică-sa, zisă Elina, să fi fost oblicită într-o zi de voievodul Radu Şerban, care se preumbla prin târg. Cucerit de frumusețea şi gingăşia ei neobişnuită, făcu totul ca s-o reîntâlnească, sfârşind prin a-i dărui o casă unde ajunseră să se întâlnească în taină. Întâmplarea schimbă de tot soarta codanei, cât şi a săracei ei familii. Sătul de răceala

Material cu drept de autor

şi strășnicia rânduielilor neîngăduitoare ale soției sale princiare, care până şi în patul dragostei lor vedea un loc de cucernică împlinire a unor înalte vrednicii creştineşti, cât şi a unor drepturi şi îndatoriri aşezate în fața obştii prin pravile lumeşti şi bisericeşti, dând precădere unor asemenea socotințe față de nişte patimi şi desfătări trupeşti fireşti, nestatornicite şi neîngrădite prin legi şi sinoade, fu subjugat de farmecele crudei sale ibovnice, nu lipsită de haruri ascunse, care, pe deasupra, printr-o ciudățenie a sorții, purta chiar numele soației sale: Elina!

Aleasa nu era numai deosebit de chipeşă şi de bine făcută, ci şi tare mândră şi mai ales o ființă care învățase a trăi temeinic înfiptă cu picioarele pe pământ, punând înainte de toate nevoile clipei, neuitând nicicând să iscodească după foloasele pe care le-ar putea trage de pe urma împrejurărilor prielnice, încât se pricepu să stoarcă iubitului nu numai o seamă de câştiguri trebuitoare huzurului de zi cu zi, ci izbuti să dobândească din parte-i chiar şi dregerea cinstei şi al neprihănirii, cam boțite după cele petrecute.

De pe urma atâtor îndemânatice stăruințe se alese pe de-o parte cu marele conac de la Dobreni, dar şi cu satul şi moşia de el atârnătoare. Pe de altă parte – dând ascultare tot poftelor răsfățatei sale –, preamăritul ocrotitor, pentru a-i cârpi bunul renume, porunci unui mărunt logofăt de la Curtea din Târgovişte, să-i ia țiitoarea de soață. La început cel puțin, bărbatul încercă să se împotrivească întrucâtva, de ruşinea batjocurilor cu care s-ar alege. Radu vodă, pe de o parte prin amenințări, pe de alta făgăduindu-i felurite foloase, îl înduplecă să se supună voii femeii. Micul slujbaş logofetesc, zis Neagoe, având de ales între surghiun şi prigoană pe de-o parte, şi ruşine despăgubită cu mulțime de câştiguri şi răsplăți pe de alta, se învoi să acopere cu numele său desfrânarea domnitorului şi a fetei de popă. Astfel, Constantin – bastardul princiar, care primi numele

Material cu drept de autor

cuviosului său bunic popă, care-l şi botează de altfel – avu parte de un părinte legiuit şi, chipurile, neprihănita cinste a mamei sale, aflată cu burta la gură în clipa măritişului, era pusă la adăpost de cleveteli. Copilul ei din flori avea un tată legiuit, după toate bunele rânduieli!

Datorită cumpătării şi iscusinţei Elinei, măritişul ei făcut doar de ochii lumii, care nu părea să dăinuiască decât atâta vreme cât principele îl va impune silnic, se preschimbă cu vremea într-o căsnicie adevărată şi deplină. În ciuda tuturor bârfelilor, Neagoe se lipi destul de repede de femeie, care neîndoielnic îl avea pe vino-încoace, devenind chiar gelos pe ibovnicul încoronat, de toţi ştiut, fiind gata să-şi ceară în faţa acestuia nişte drepturi de soţ cu care înainte nu voise a se învoise. Totuşi celălalt îl încornora mai departe, fără să se lase tulburat de caznele sale sufleteşti. Din fericire pentru el, lucrurile se deslușiră după doar câţiva ani de la sine, când Radu Şerban se văzu silit să plece în surghiun la Viena, de unde nu se va mai întoarce vreodată acasă. Lucrul se petrecea pe vremea când fecioru-său Constantin să tot fi avut vreo cinci sau şase ani.

Astfel chinul se isprăvi în cele din urmă, iar Neagoe putu intra în sfârşit în drepturile cuvenite de soţ, ajungând stăpân în propria-i casă. Răsunetul trecutului va răbufni însă din când în când, adus la suprafaţă de bârfa neiertătoare a lumii sau de dospeala şi mai necruţătoare a aducerilor sale aminte, care-l canoneau totuşi în taină. Dar, oricum, căsnicia avu tăria de a dăinui chiar nepăzită de năprăsniciile stăpânirii, ba mai mult chiar, dădu neaşteptate roade, întrupate în cel de-al doilea fiu al Elinei şi primul – şi de altfel singurul – al bărbatului ei legiuit.

Clevetitorii se dovediră însă foarte bănuitori în legătură cu scoborârea părintească a noului născut, mai ales după ce se află şi numele care-i fusese hărăzit. Oricum, fiu de principe nu era, de asta nu se îndoia nimeni, căci

Material cu drept de autor

trecuseră mai mult de nouă luni de la plecarea din țară a lui Radu vodă Şerban. Dar nu prea credeau nici că Neagoe ar fi adevăratul zămislitor al fătului, căci nu-l puteau socoti decât un tântălău de tot „îmbrobodit", de vreme ce – în temeiul unei gândiri şi a unei purtări greu de înțeles – se învoise să-şi boteze feciorul Radu – pe semne la stăruința mamei –, adică să-i dea numele ibovnicul ei de odinioară! „Ce înțeles putea avea asemenea alegere –se întrebau nu fără haz bârfitorii –, un semn de pioasă recunoştință față de frumoasele coarne pe care i le pusese voievodul vreme de ani de zile?!" E drept că se adăugă şi numele de Mihail, zice-se la stăruința tatălui. „Dar nu cumva pentru a îndruma spre adevăratul plăsmuitor la noului născut, care era însă departe de a fi şi soțul mamei?!" cugetau mai departe spurcatele guri ponegritoare.

În sfârşit, parcă pentru a da apă la moară defăimărilor, celor două prenume se adăugi şi numele părintelui legiuit – singurul de care lumea era sigură –, acela de Tântăveanu. Dar şi acesta iscă, prin gura răuvoitorilor, tot felul de cugetări hazoase, cumpănind în jurul cuvântului „tânt" pe care-l sugera atât numele, cât şi felul de a fi al închipuitului tată, adică logofețelul.

Timpul trecu, patimile fură uitate, ascuțişul bârfelii se tocise, aşa încât, după mai bine de patruzeci de ani, nimănui nu-i mai părea lipsit de noimă sau de râs că serdarul Constantin, fiul unei fete sărace de popă de mahala, îşi dă ifose voievodale sau că amărâtul Radu Mihail Tântăveanu scoate la iveală, ca, pe o pricină de osebită mândrie, împrejurarea de a avea un frate care se dădea drept fecior din flori al unui principe adevărat, turnat însă la gard! Pentru nici unul dintre ei cinstea îndoielnică a mamei nu mai era lucru de ruşine. În fața putinței de a-şi lega numele de cel al lui Radu vodă Şerban, un lucru care ar fi trebuit să fie de batjocură, devenea prilej de făloasă mândrie şi de laudă.

Material cu drept de autor

Totuşi, dacă serdarul Constantin, ca fecior netăgăduit de domn, se bucura de un neîndoielnic renume – chiar „turnat la gard" fiind, ceea ce nu era un lucru rar în acea vreme –, fratele său rămânea, dacă nu întotdeauna disprețuit, de fiecare dată trecut cu vederea. Prețul său se mărginea numai la starea de frate al unui bastard domnesc. De altfel, până şi pospaiul de vază şi de avere ce-l avea, şi-l datora, la drept vorbind, tot acestui frate!

Dar chiar aşa neluat în seamă sau batjocorit de cei de spiță aleasă, sau pizmuit şi bârfit de cei de seama sa sau de aceia aflați mai prejos de el, Tântăveanu se dovedea peste măsură de folositor fratelui său. Dacă uşile marilor boieri îi rămâneau închise, cele ale boierilor mici, ale căpeteniilor oştirii – adică tocmai ale acelora aflați în fruntea nemulțumiților care se frământau în acea clipă – i se deschideau, ba chiar cu multă bunăvoință. În mijlocul acestei lumi Tântăveanu – va putea, ba să-şi dea ifose, ba să tragă lumea de limbă, ba să ademenească părtaşi pentru trebuințele lui frățâne-său.

În răstimpul taclalelor purtate cu asemenea prilejuri, zvârlea ca din întâmplare câte o vorbă în legătură cu o putincioasă domnie a fratelui său, pe care avea însă grijă să nu-l numească vreodată maşter, adică vitreg. Bătând deci şaua în legătură cu plănuirile tainice ale serdarului, lua aminte cu încântare că nu stârnea pe nicăieri nici o răbufnire împotrivitoare, pornită din vreo clocotindă credință față de stăpânire, ci dimpotrivă, îi era dat să audă mulțime de bombăneli de nemulțumire pe seama cârmuirii lui Matei vodă, devenit – ziceau vorbitorii – nevolnic ca domnitor, de când l-ar fi lovit patimile bătrâneții. De altfel adeseori auzitorii nici nu-l prea luau în serios pe avântatul lăudător al neamului său, dar, fie ca să-i facă plăcere – mândri că pot sta de vorbă cu fratele unei progenituri de voievod –, fie ca să se slujească de prilej ca să-şi plângă propriile necazuri şi

Material cu drept de autor

nemulțumiri care-i rodeau, se învoiau să-l asculte, ba mărturiseau binevoitori că dânşii chiar cred cu putință ca frățâne-său să urce în scaunul țării, ba că poate lucrul ar fi şi de folos obştii, iar ei îi vor sta de aceea alături.

Nici Tântăveanu şi nici Constantin Şerban – în răstimpul tainicilor lor povățuiri de la Dobreni, devenite în ultima vreme foarte dese – nu se amăgeau, făcându-şi deşarte vise atunci când sfătuiau despre asemenea mărturisiri pline de făgăduințe ale acelor cu care cel dintâi stătuse de vorbă. Îşi dădeau prea bine seama că pe legămintele făcute în fața unei ulcele cu vin – nu rareori chiar în cârciumă – nu puteai pune prea mult temei. Beția orbeşte uşor judecata, iar oamenii cad lesne în patima unor răstălmăciri lipsite de măsură şi noimă! Cu mare uşurință îşi arată vrăjmăşia față de stâlpii cârmuirii, mai ales dacă taifasul fusese din capul locului îndrumat pe această cale. Atinşi de abureala vinului, oamenii se grăbesc să însăileze tot felul de judecăți, pe care – trezindu-se – nici nu şi le mai aduc aminte!

Totuşi, în ciuda scăderilor, mahmureala pricinuită de câteva ulcele de tărie avea darul de a dezlega limbile, de a apropia oamenii şi îngăduia unele iscodeli. Bineînțeles, nici în vin şi nici în țuică nu zăcea adevărul, dar undele lor uleioase îl scoteau adesea la iveală! Tântăveanu putea astfel să dibuie oamenii care puteau fi simțitori la uneltirile lor. Mai mult chiar, culegea ştiri şi zvonuri, pe cât de felurite, pe atât de vrednice de toată luarea aminte, care dădeau putința de a fi folosite în chipul cel mai neaşteptat. Spre pildă, descoperirea unei gâlcevi îi arăta neîntârziat în ce parte se cuvenea să se meargă cu ațâțările. Descoperirea unei nehotărâri, a unei nemulțumiri, vădea locul slab unde trebuia lovit neîntârziat pentru a pricinui dezbinări şi alte ieşiri pricinuitoare de tulburări şi neorânduială. Prinderea unei bârfe era un minunat prilej de a descoperi cusururile ori

Material cu drept de autor

scăderile unui vrăjmaş, cusururi de care se putea folosi apoi pentru a-l lovi mai cu spor. În bună măsură, mulţumită fratelui său vitreg, Constantin Şerban cunoştea deci temeinic toate frământările de la suprafaţa sau din străfundurile lumii târgoviştene.

– Pentru ceea ce găteşti domnia ta, trebuie să câştigăm câţiva boieri de rangul întâi, stăruia Radu Mihail. Din păcate însă, la cei din cinul lor nu găsesc ascultare.

– În împrejurările de acum, soarta scaunului nu poate fi jucată doar de câţiva boieri cârcotaşi. Banii sunători şi cătanele sunt şi rămân spada care va dezlega nodul gordian. Cele petrecute în primăvară la Iaşi, iar mai apoi în lunile din urmă tot pe acolo, îşi aminti el încrezător, dovedesc fără tăgadă acest adevăr! Gheorghiţă Ştefan a învins chiar după ce Vasile vodă i-a descoperit şi i-a ucis părtaşii, iar izbânzile s-au datorat numai şi numai armiei!! Deci nu câţiva boieri vicleni şi lunecoşi sunt cheia! Sunt folositori şi ei, nici vorbă, dar nu prin mijlocire lor poţi face minuni!

– Bine, dar lui i-au venit în ajutor Kemény şi spătarul Diicu, cu ordiile cestorlalte două principate! Oare nădăjduieşti şi tu la asemenea ajutor?! Matei vodă se are prea bine cu craiul şi cu noul domn ieşean, ca să te poţi încredinţa lor! Ţi-ai primejdui doar soarta!

– Nici nu mă gândesc la alte oşti, ci numai la a noastră! Adică la cătănimea lui Matei vodă! Din păcate, puţini au înţeles rostul pe care-l pot juca lefegii în împrejurările de azi. Dacă boierii care au încercat otrăvirea lui Matei ar fi înţeles atâta lucru, nu s-ar afla azi în temniţă. Greşeala lor a fost că nu şi-au împletit urzelile cu frământările din sânul armatei ... Boierii pe de-o parte şi ostăşimea pe de alta, n-au fost în stare să treacă de neînţelegerile lor vremelnice spre a-şi înfrăţi truda. Deşi şi unii şi ceilalţi ţinteau în aceeaşi parte, adică luptau pentru surparea tiranului, din pricina dezbinării şi-au măcinat între

Material cu drept de autor

ei puterile şi până la urmă n-au izbândit nimic. Neînfrățindu-se, sfâşiindu-se unii pe alții, au dat prilej vrăjmaşului, care era unul şi acelaşi, să-i înfrângă. Culmea era că-i biruia nu un om în deplinătatea puterilor sale, ci unul pe cale de a-şi da duhul! La drept vorbind, nu moşul acela ticălos i-a dovedit. S-au învins singuri! Noi tocmai greşeala asta trebuie să ne ferim de a o face.

De altfel zicala „Banii şi o armată zdravănă!" ajunsese vorba de temelie a îndreptățirilor sale din ultima vreme, pe care o înfățişa tuturor acelora cu care sârguia a unelti împreună, ca pe o lege care nu e îngăduit să fie călcată.

– Totuşi, după răzmerița din vară, mai poți avea încredere în gloată?! Ăştia sunt în stare să sfâşie pe oricine. Au dovedit-o.

– Nu-i chiar aşa. Eu, ca serdar, îi cunosc. Trebuie numai să ştii să-i iei şi să-i mânui. Şi apoi, până treci puntea, te faci frate şi cu dracu'!

– Dacă te înfrățeşti cu armata, nici un boier adevărat nu te va sprijini!

– Atârnă de felul cum înfățişezi lucrurile. În primul rând, cei de neam nu trebuie să afle tot ce făgăduiesc eu oşteanului de rând ca să-i mânjesc ochii. Dânşii trebuie să ştie că eu mă mărginesc a folosi prostimea doar până îmi ating țelul, iar apoi mă lepăd de ea. De altfel, la drept vorbind, chiar asta am de gând, nu e numai o mărturisire cu care să-i câştig, înşelându-i cu vorba; este chiar crezul meu nestrămutat!

De altfel, cumpănirea cugetărilor şi poveților celor doi în hotarele unor asemenea judecăți care priveau împrejurările doar în mare, fără a coborî în măruntaiele amănunțimilor care să ducă la încheieri limpezi şi răspicate, stare care se întinse de-a lungul întregii toamne şi ierni, dovedea fără tăgadă că pe atunci gândurile lui Constantin

Material cu drept de autor

Şerban nu se închegaseră încă într-o alcătuire desluşită, închipuind o plănuire învârtoşată a tot ceea ce avea de făcut pe toate laturile până în mărunţişuri. Totul se restrângea la dorinţa de a-l nimici pe voievod, de a se răzbuna asupra lui şi a vel spătarului, care-i făcuseră atâtea necazuri în prima parte a anului, necazuri amarnice, pe care nu le puteau uita! Însă setea de a se despăgubi de toate cele pătimite până atunci se împletea acum în sufletul său şi cu visul de a câştiga scaunul domnesc.

Numai că dorinţa din urmă era mai palidă şi, spre deosebire de cea dintâi, nu se întrupase încă într-o plăsmuire limpede şi de sine stătătoare, nu se legase încă într-o ţesătură de fapte şi chibzuieli rânduite cu străşnicie şi luare aminte, arătându-i până la capăt fiecare pas ce-l avea de făcut. Totul plutea deocamdată în aburii unei privelişti din care scăpau vederii taman mărunţişurile, care erau însă hotărâtoare pentru izbândă. Tocmai acest lucru îl băgase de seamă şi vel vistiernicul Bunea Vâlcu Grădişteanu când îl urmărise pe Chircă Rudeanu până la Dobreni. Totuşi faptul că serdarul se gândise deja la coroană era dovedit de chiar atragerea vtori postelnicului. Dar chipul cum pusese la cale uciderea lui Diicu dovedea limpede că mai dragă îi era în acea clipă răzbunarea, decât dobândirea domniei. Dar după venirea Nedelei la curtea sa, lucrurile se schimbară cu totul şi încă destul de repede, precumpănitoare devenind dorinţa de a se înstăpâni asupra puterii!

Aţâţările ei dădură roade foarte curând, patima de a câştiga scaunul şi puterea punând cu totul în umbră plăcerea răzbunării! E greu de statornicit clipa când se săvârşise această răsturnare a chipului de a înţelege lucrurile şi de limpezire a gândurilor şi a dorinţelor sale, dar prin luna lui

Material cu drept de autor

brumar[66] era în afară de orice îndoială că schimbarea era împlinită. Dacă temeiurile hotărâtoare care iscaseră prefacerea aveau ca temelie stăruințele circaziencei, trebuie totuşi spus că ele nu erau singura pricină pentru care, încet-încet, năzuințele serdarului intrară pe un alt făgaş. Cu vremea şi povățuirile cu Tântăveanu şi mai apoi cu alți oaspeți – veniți chipurile să-l cerceteze la vremea tulburelului – îi călăuziră grijile şi năzuințele înspre aceeaşi parte. De altfel, Tântăveanu şi circaziancă prinseră o adevărată slăbiciune unul pentru celălalt, sprijinindu-şi unul altuia, într-o frățească unire, stăruințele pe lângă fostul dregător, amândoi hrănindu-i cu dărnicie visele de mărire. Era între ei o înțelegere nemărturisită, dar temeinică. Ceva îi apropia, având pesemne în străfundul firii ceva aidoma.

Astfel, de pe urma atâtor înrâuriri, plănuirea unei lovituri de palat, de prindere şi înlăturare a domnului, se plăsmuia tot mai limpede în mintea sa. Născocirile închipuirii sale deveniră tot mai cuprinzătoare, mai limpezi, mai pătrunzătoare şi mai răspicate, întregindu-se pe zi ce trecea. Odată cu începutul iernii, serdarul ştia bine ce avea de gând să facă. Va câştiga de partea sa oastea, întărâtând-o în aceeaşi vreme împotriva voievodului şi a spătarului, dar şi a slujbaşilor care le erau credincioşi. Acesta era primul pas ce-l avea de făcut, dar era pasul hotărâtor.

Va atrage apoi mica boierime – mai ales pe aceia din sânul cărora se alegea o parte a căpeteniilor ordiei, acei numeroşi căpitani mici şi iuzbaşi, cu mare înrâurire asupra oşteanului de rând. Ei închipuiau o pătură care visa la urma-urmei doar să se căpătuiască în vreun fel; dar năzuiau de ani de zile zadarnic, căci în viața lor nu se schimba nimic. „Nu mai e loc de noi în lumea asta!" oftau ei trişti. Lor era de

---

[66] Noiembrie (în limbajul popular în unele regiuni luna e numită şi iezmăciune, vinicer, promorar (*prin Mold.*). Iar prin confuzie cu octombrie şi brumărel.

Material cu drept de autor

ajuns să le trezească nădejdea amăgitoare a unor împliniri şi-i putea câştiga. Le va făgădui înlesniri pe care stăpânirea aflată la cârmă, încuiată şi mărginită, nu era plecată să le dăruiască.

Îşi va folosi, însă măsurat şi cu prevedere, şi o parte a prieteniilor de pe vremea când era şi el slujbaş cu oarece trecere pe la Curte. În clipa când domnitorul era pe cale de a răposa, ei puteau să-l înştiinţeze din vreme şi să-i deschidă porţile palatului. Iar dacă Matei se încăpăţâna să mai trăiască, puteau să i-l dea pe mână, ca, sub ameninţarea armelor, să-l silească să se tragă din scaun. Însă lăsând la o parte mijlocul – moarte ori descăunare silnică –, odată stăpân pe palat şi pe însemnele puterii, se putea lăsa uns principe. Puşi în faţa faptului împlinit, nehotărâţii, cei oricând gata de a se sluji de împrejurări în folosul lor şi toţi cei grăbiţi să tragă câştig uşor din orice – care în preajma acelora care se bat pentru putere închipuie întotdeauna numărul cel mai mare – vor trece de partea învingătorului.

Dar, o plănuire atât de întinsă cerea urzirea într-un tot a unei întregi mulţimi de făptuiri mărunte, migăloase, lehămetitoare, chiar respingătoare. În rândul celora din urmă se număra sârgul de a câştiga bunăvoinţa oşteanului de rând. Era vorba de numeroase dovezi de nețărmurită mărinimie, revărsate asupra unor oameni pentru care, la urma-urmei, nu avea nici o înţelegere şi pe care nici nu-i cunoştea. La drept vorbind, îi disprețuia, văzând în ei doar o gloată otova, oarbă, care ştie a asculta doar la porunci, care poate fi mânuită de cei dăruiţi cu îndemnarea de a o prosti şi amăgi, în statornicia căreia nu te puteai însă încrede prea mult. Dar cum izbânda, atârna de slăbiciunea pe care se pricepea s-o trezească în rândul lor, nu se dădu de-o parte de la folosirea nici unui mijloc în stare de a-i câştiga. Pornind de la beţii, pe care le plătea prin mijlocirea fratelui său sau a altor mijlocitori, mănunchiul mijloacelor prin care sârguia să se

Material cu drept de autor

facă plăcut se lărgea până la bani sau merinde dăruite celor aflați la nevoie.

Nu puține au fost împrejurările când dorobanți sau seimeni, care se plângeau – fie că ajungeau sau nu la judecata divaniților – că stăpânii le-au stors dări peste cele cuvenite, ca prim pas spre rumânire, se pomeneau cu o danie venită din partea fostului serdar, care părelnic trebuia să fie ascunsă, dar li se înmâna astfel încât să stârnească totuşi ceva vâlvă. Nu prea punea temei pe bunul nume pe care şi l-ar fi făcut pe vremea când fusese în fruntea oastei, şi asta din două pricini. Pe de o parte trecuseră prea mulți ani de când fusese scos din slujbă şi e ştiut că omul uită repede; apoi, pe de altă parte, nu era sigur că aceia care slujiseră sub ascultarea sa chiar aveau ce să-şi aducă aminte de bine despre el, căci pe vremuri nu dăduse în brânci cu filotimia…

Oricum, avu grijă ca fiecare dovadă de milostenie să fie însoțit de lămurirea că el – ca fost serdar – îşi aducea aminte de cel cu pricina şi, chiar dacă soarta, în urma mărginirii domnului, l-a alungat din fruntea oştii, rămâne neclintit în dragostea pentru cei credincioşilor lui, că i se rupe sufletul pentru ei, că suferă din pricina necazurilor care i-au lovit şi se bucură dimpreună cu ei, de împlinirile de care au parte. De aceea nu-i poate lăsa în părăsire în clipa când vede că soarta le stă împotrivă.

Transmise celor necăjiți cu un patos sfâşietor, cuvintele sale aveau răsunet. Se ajunsese până acolo încât, aflând minunatele fapte ale surghiunitului de la Dobreni, unii oşteni îşi luau inima în dinți şi mergeau ei înşişi spre a cere câte un ajutor. Şi rar se întâmpla să plece cu mâna goală! În împrejurările nemulțumirilor care cuprinseseră cea mai mare parte a trupurilor de oaste, istoria binefacerilor fostului serdar începu să prindă, deşi deocamdată nimeni nu o lega de vreo năzuință vicleană şi bine ascunsă. Lumea vedea în purtarea boierului doar o osebită neprihănire

Material cu drept de autor

sufletească, o mişcătoare milostivenie, o bunătate dumnezeiască fără seamăn.

În aceeaşi vreme însă, Constantin Şerban îşi sfătuia mijlocitorii pe care-i folosea în plănuirile sale:

– Nu vă zgârciți când e vorba să-i ațâțați pe cei cu gura mare. Orice sfadnic colțos, orice căutător de gâlceavă, orice beţiv pus pe harţag e bun să întărâte lumea! Ei nu trebuie să ştie în slujba cui trudesc şi nici banii cui îi beau! Îmbătați-i, ațâțați-i împotriva stăpânirii, iar voi dispăreți. Aga şi armaşul lui Matei vor fi siliți să facă bună rânduială şi pentru asta vor fi nevoiți să împartă pedepse cu duiumul. Urgisirile nu pot decât să ne slujească, mai ales dacă vom arunca şi noi sămânța zâzaniei. Oştenii, văzând potopul de cazne şi lungile şiraguri ale osândiților, mai ales când le mai arunci şi câteva vorbe bine ticluite, se vor socoti prigoniți silnic. Astfel vor deveni şi mai simțitori la noi ațâțări, pricinuitori de noi bătăi şi tărăboaie, silind deci la noi osânde, care vor isca noi cârcoteli împotriva stăpânirii, deci apare prilejul stârnirii unor tulburări fără de sfârşit, sporind cugetul de revoltă! În acest chip – asemenea unei căderi de zăpadă pe coasta unui munte – micul bulgăre aruncat de noi din culme se va umfla neîncetat; adică valul de răbufniri de nestăpânit va creşte de la sine, până când toată înjghebarea ce ne stă în frunte va plesni sub năprasnica-i lovitură.

Când află că, în răstimpul câtorva judecăți, prin care seimenii sau dorobanții încercau să scape de rumânie, Matei nu le dăduse câştig, Constantin Şerban mai să crape de fericire:

– Parcă a ascultat de sfatul meu, tiranul! Îmi aduce pe tipsie taman temeiurile de care am nevoie ca să-l dobor! se destăinui încântat lui Tântăveanu. Tu ai grijă să răspândeşti zvonul că soarta rumânirii îi aşteaptă pe toți, dacă domnia moşneagului va mai ține mult! Sub un pretext

Material cu drept de autor

oarecare vor fi tăiați cu încetul de la catastiful visteriei. Trebuie să-i încredințăm de asta!

Ca şi înainte, surghiunitul se înfoia plin de ifose cu înrâurirea nemăsurată şi puterea de păpuşar pe care ar avea-o, socotindu-se mânuitorul din umbră al tuturor nemulțumirilor izbucnite prin țară. Pornind de la împrejurarea că se zbuciuma atâta, că se spetea până la sleire în sârgul său, i se părea că tot ceea ce se întâmpla era rodul nemijlocit al trudei sale. Adevărul era însă că nu trebuia să facă prea multe pentru stârnirea nemulțumirilor, căci pricinile de întărâtare cam veneau de la sine. Oamenii vedeau şi înțelegeau şi singuri ceea ce se întâmpla! Vedeau şirurile de seimeni înveşmântați în mundirele lor roşii de slujbă, trecând cu sutele munții în Ardeal; vedeau dorobanții – vechi cunoscuți de-ai lor – dezbrăcați de veşmintele vinete ale breslei şi biciuiți în Târgul de Afară, sub vina de a se fi înscris hoțeşte în oaste, ca să scape de rumânie. Târgoveții nu aveau de aceea nevoie de ațâțările uneltelor sale sau ale Tântăveanului, căci – simțindu-se atinşi în drepturi şi foloase – se puneau şi singuri în mişcare!

Dacă pentru a câştiga nişte oşteni amărâți, nişte oarecine necunoscuți, Constantin Şerban se zbuciuma şi dădea în brânci atâta, se poate închipui cu câtă grijă curtenea iuzbaşii sau căpitanii. Când Tântăveanu îl înştiință că un anume Ignatie, mare căpitan al dărăbanilor de Argeş, a rămas calic în urma unor jocuri de noroc, serdarul se grăbi să-l împrumute, ca să-i apere „cinstea" şi să-l scape de ruşine. Când altui căpitan, un anume Neagoe Coceanu, îi arse casa şi întreaga gospodărie cu vite şi merinde cu tot, Constantin îl ajută cu bani şi cu un car de bucate, „ca să nu se îndatoreze, sărmanul, la străini". Când ibovnica iuzbaşii Gheorghe dinspre Craiova se îmbolnăvi, se grăbi să i-o trimită pe baba Oțeleanca, pricepută la leacuri şi vrăji. Truda nu era de astă dată numai a serdarului, el împlinind doar

Material cu drept de autor

cheltuielile. Greul căzu în spinarea amărâtei babe, care ajunse la locul masului abia după două zile, sleită de hurducături şi ameţită de praf şi de zbieretele vizitiilor.

Dar, prin urmările sale neaşteptate, dintre toate mânuielile sale, menite să-i zugrăvească şi să-i preamărească mărinimia şi iubirea faţă de oaste şi mai ales faţă de cei care o cârmuiau, cel mai mare răsunet îl avu aceea prilejuită de nunta fetei căpitanului Vasile Pleşuvul. Întâmplările se petrecură într-o mahala a cetăţii de scaun. Pe Tântăveanu nimeni nu se gândise să-l poftească, întâi şi-ntâi pentru că nu era un apropiat, nici al mirilor şi nici al naşilor. Pe de altă parte, nici naşii, nici socrii, n-ar fi cutezat măcar să-l cheme, socotind că o asemenea rugăminte nu putea fi înfăţişată fratelui unui beizadele de sânge, care doar nu era să se scoboare până la micimea lor! Înaltul jupân n-ar fi putut decât să se socotească jignit de îndrăzneala de a-i fi înfăţişată asemenea dorinţă. De altfel, fiind tuturor cu totul străin, nimeni nu avu pricină măcar să se gândească la el.

Totuşi, Tântăveanu prinse de veste şi înfăţişă ştirea fratelui său, ca pe un nou prilej care putea fi folosit pentru a-şi spori bunul renume. După încuviinţarea primită de la Constantin Şerban, Tântăveanu fu acela care se înfăţişă socrului mic şi-i lămuri că fratele său princiar aflase că-şi mărită fata şi-ar fi voit să fie şi dânsul oaspete la nuntă, dar surghiunul îl împiedică s-o facă. Aşa că-l împuternicise pe el să vină în numele său, de bună seamă dacă nuntaşii nu vor avea ceva împotrivă. Căpitanul fu măgulit nu numai de dorinţa neaşteptată a acestui „frate de prinţ de sânge netăgăduit" de a-i face cinstea de a-l căuta, ci şi de mărturisirea că nunta stârnise o asemenea vâlvă, încât chiar unii boieri, precum fostul serdar, nu numai că aflaseră de ea, ci chiar luau aminte la mersul ei!

Petrecerea curse firesc până în clipa când se vesti că biv vel serdarul îi face un bogat dar fetei, spre a-i întregi

Material cu drept de autor

zestrea. De altfel, Tântăveanu – a cărui ivire era privită ca o cinste cu totul osebită făcută nuntaşilor – ţinu şi o sforăitoare cuvântare. Prin vorbele sale, părelnic nevinovate şi fără ascunzişuri, ţintea la drept vorbind să abată petrecerea de la adevărata ei menire, spre a o întoarce către nevoile şi foloasele plănuirilor fostului serdar. Zugrăvi nespusa părere de rău care-l încerca pe fratele său princiar că în asemenea clipe fericite nu putea ajunge în mijlocul prietenilor săi neprețuiți şi iubiți. Desigur că au trecut mulți ani de când duşmănii şi urzeli josnice l-au scos de la serdărie, dar prieteniile legate atunci, bunele păreri adunate în acea vreme, nu le-a putut uita şi nu le va uita vreodată. Oamenii buni, oamenii dintr-o bucată, cunoscuți în acele timpuri, îi mai stăruie şi acum în minte şi şi-i aduce aminte cu alean şi nespusă plăcere!

– Ați fost ani îndelungați slujitorii biv vel serdarului Constantin sin Şerban vodă. Dar în sufletul său – lăsând de-o poarte ce veți socoti dumneavoastră sau alții – ați rămas şi azi, şi veți fi şi de acum încolo, tot oamenii săi de credință! Fiindu-vă aproape cu simțirea, domnia sa vă ajută când îi este îngăduit şi vă ocroteşte când îi este cu putință!

Sindrofia, dintr-o petrecere rânduită pentru cinstirea celor doi miri, se preschimbă într-o răbufnire de prețuire şi recunoştință față de biv vel serdar. Mesenii, de altfel cu toții puțin cam chercheliți, se grăbiră să închine câteva ulcele în slava preamăritului care lipsea dintre ei. Petrecăreții erau sincer şi nespus de adânc mişcați de mărinimia boierului, cu atât mai mult cu cât acesta nu părea a dosi vreo țintă ascunsă ori vicleană, grija sa – după cum mărturisea smerit Tântăveanu – izvorând din simțămintele cele mai gingaşe, care-l încercau în acele clipe! Chiar dacă cineva s-ar fi găsit să le dezvăluie adevărul – cum că la mijloc nu este decât o urzeală, o socotință rece, care urmărea doar aducerea lor la cheremul serdarului – nu l-ar fi crezut! Ce folos putea trage

Material cu drept de autor

un mare boier de pe urma socrului mic, de vreme ce acesta nu era decât un căpitan oarecare, care nu era nici măcar pe potriva unui mic boier, ar fi zis ei, chiar zădărâți de înțelesul dat întâmplării. În fața unei beizadele adevărate, mărunta căpetenie ostășească nu însemna nimic, căci nu i-ar fi putut aduce un câştig mai mare decât acela pe care i-l putea pune la îndemână orişice slugă din ograda sa! Credința în mărinimia lui Constantin era cu atât mai puternică, cu cât şi alții – chiar dintre cei aflați de față – avuseseră parte de bunătatea sa şi nu li se ceruse nimic în schimb, serdarul mulțumindu-se din parte-le cu mărturisirile lor de recunoştință şi cu făgăduiala de a-l sluji oricând va socoti el că este nevoie, dacă se va întâmpla vreodată să aibă trebuință de ei.

Cum lumea era cu adevărat înduioşată de atâta grijă, nu fu de mirare că mesenii ciocniră destule ulcele în cinstea sa, jertfindu-i destule urări de bine şi de laudă prin vorbele de închinare însoțitoare. In acele clipe, nimeni nu se gândise că proslăveşte un surghiunit, deci un obraz căzut la prigoana domnească.

Cum Tântăveanu arăta că preamăritul său frate Constantin îi simte şi acum ca pe nişte oameni apropiați lui, chiar dacă nu are cum şti ce socotesc ei, unii dintre petrecăreți se crezură datori să răspundă plini de îndatorință vorbelor sale pătrunse de nespusă gingăşie:

– Şi noi simțim la fel! Simțim că Luminăția sa a rămas serdarul nostru, stăpânul şi ocrotitorul nostru!! Lăudat fie-i numele în veci!!

Căpitanul Neagoe Coceanu, aflat şi el printre meseni, adânc îndatorat şi recunoscător pentru ajutorul primit când îi arsese casa, se sculă în picioare şi strigă din rărunchi, de acoperi toată larma:

– Dacă jupân Constantin va avea nevoie de o spadă, a mea oricând îi stă la îndemână!!

Material cu drept de autor

– Şi a mea! Şi a mea! i se alăturară şi alte numeroase voci.

– Credeți că vel spătarul Diicu sau aga Buliga Lupu ar face pentru voi ceea ce a făcut fratele meu?! aruncă Tântăveanu, plin de viclenie, o nouă aţâţare.

– Ei, aş! Aceşti măriți dregători ne alungă din țară! se auzi deîndată răspunsul.

– Sau, mai rău, ne rumânesc! cârtiră pe înfundate alte voci.

– Sau ne umflă cu felurite înnoiri netrebnice, care ne aduc numai pagubă! răsunară alte câteva bombăneli, care făceau trimitere la aşa-zisele „înnoiri aduse aşezămintelor ostăşeşti" de către agă.

– Pentru ei suntem buni numai ca să le străjuim pragurile palatelor şi zidurile curților, să degerăm de frig cu halebardele în mâini, pentru fala lor! Să fim podoabă conacelor lor!

Spre încântarea lui Tântăveanu, cugetele se încinseră atât sub înrâurirea băuturii, cât şi a amintirii nemulțumirilor care-i frământau de ceva vreme, încât se auziră şi strigăte care îngrijorară gazdele, oricât erau ele de amețite de chef:

– Vrem domn tânăr, în putere! Vrem domn care să prețuiască războiul şi războinicii, să ne dea înlesniri şi dreptăți.

– Biv vel serdarul ar fi bun de domn. De altfel, îi şi de os domnesc!

– Pare-se că unor divaniți le este pe plac un voievod bătrân şi nevolnic, care pe deasupra şi-a ieşit şi din fire! Căci altminteri, cum ar putea deveni, după pofta lor, adevărații stăpâni ai țării, în locul cârmuitorului legiuit!

Iscoadele agiei îl înştiințară chiar de a doua zi pe Buliga Lupu asupra celor întâmplate. Fiind vorba de o izbucnire de vrăjmăşie față de stăpânire şi de proslăvire a unui proscris, aga luă totul în serios şi socoti că e nimerit să-

Material cu drept de autor

l încunoştinţeze pe vel spătarul Diicu şi dacă, la rându-i, acesta va socoti potrivit, chiar pe domn.

Era cunoscută însă nesuferirea celui dintâi faţă de fostul serdar, precum şi dorinţa lui de a-l nimici, răfuiala dintre ei nesocotindu-se de nici o parte încheiată. De aceea, nu fu de mirare că cinstitul divanit cercetă întâmplările mai ales în lumina putinţei de a-i găsi vină fostului serdar, fiind mai puţin îmboldit de dorinţa de a le găsi greşuri petrecăreţilor, pe care-i disprețuia ca pe nişte nimicuri ce se aflau. Era adevărat că la nuntă unii îl slăviseră pe surghiunitul mazil şi vorbiră chiar de o domnie a sa, dar toate cele însăilate nu i se puteau pune în cârcă năpăstuitului boier, aflat în acea clipă la zeci de leghe depărtare, deci neştiutor de toate, trebui să ia seamă plin de înciudare marele spătar. Cugetările despre o domnie nouă nu puteau fi puse în gura serdarului sau a fratelui său şi deci nu se puteau socoti ca întrupând o dorinţă răspicat mărturisită de vreunul din cei doi, ci ele erau grosolana încercare a unor beţivi de a-şi striga recunoştinţa faţă de un binevoitor, care le făcuse unele înlesniri.

Dacă era să se caute nişte culpaşi în întreaga poveste, apoi aceştia erau doar acei petrecăreţi care, bându-şi mințile, zbieraseră vrute şi nevrute. Oricât ar fi căutat, o învinuire vrednică de a fi luată cât de cât în seamă n-ar fi putut pune în spinarea lui Constantin Şerban. Că a dat zestre unei fete mai sărace nu i se putea reproşa. La urma urmei, fiecare e liber să-şi risipească averea cum îl taie capul.

Cel mult Tântăveanu i se putea găsi pricină că, vorbind în numele fratelui său, spusese despre căpeteniile de acum ale oştirii că nu poartă oşteanului de rând aceeaşi grijă, pe care odinioară le-o arătase proscrisul! Dar în primul rând era greu de dovedit că judecata cu pricina o scăpase chiar el şi nu venise din partea vreunui alt mesean. Apoi ea putea fi socotită rodul unei ieşiri întâmplătoare a

Material cu drept de autor

vorbitorului, şi el aghesmuit ca toţi ceilalţi din jur, şi nu un gând care i-ar fi fost strecurat în minte de Constantin Şerban.

Pe acelaşi făgaş îi îndrumă gândirea şi marele agă, destul de cumpănit din fire, care arătă că, din câte îl cunoştea pe Tântăveanu, era încredinţat că acesta, după obicei, vorbise cu măsură şi cu bun simţ. Era cu putinţă ca zisele răuvoitoare legate de stăpânire, zugrăvite de iscoade să fie cugetări ale altor nuntaşi, puse lui pe nedrept în seamă de pârâtori, lucru care nu poate fi cu totul tăgăduit, lămurind de altfel unele mici nepotriveli între cele istorisite de oamenii săi! De altfel, făcând o cercetare în amănunţime, neîndoielnic că s-ar ajunge la o asemenea încheiere, îşi isprăvi aga lămuririle.

Privind întâmplările dintr-o asemenea lumină, lui Diicu nu se mai părură vrednice de a se îngriji chiar dânsul de ele.

– Tărăboiul, e drept, că a adus vorba şi de numele acestui fecior de cătea, dar din păcate din asta nu-i putem scoate vină. Dacă el ar fi fost acela care ar fi spus răspicat că vrea domnia, era cu totul altceva... oftă cu părere de rău spătarul. Dar aşa, cele petrecute nu prea au însemnătate; dar întrucât, la mijloc e totuşi o ieşire răuvoitoare nouă, cheamă-i pe cei mai răi de gură dintre ei la agie – chiar şi pe acel frate al stârpiturii – şi mustră-i cu deosebită asprime. Nu strică să-i sperii puţin. Să le bagi mînţile în cap, ca pe viitor să nu mai cuteze să ridice glasul. Măriei Sale n-are rost să-i istorisim povestea, căci oricum nu dobândim nici un câştig, ci, cel mult, o să-l mai mâhnim! Când l-om prinde pe fostul serdar cu altceva mai serios, o să ne-o aducem aminte şi pe asta, pentru a da mai mare greutate învinovăţirilor... Dar din nenorocire mai avem de aşteptat...

– Oare n-ar fi bine să-l surghiunim şi pe Tântăveanu, alungându-l din cetatea de scaun? întrebă dus pe gânduri

Material cu drept de autor

aga, care avea simțământul că lucrurile sunt trecute cu vederea cam cu prea multă uşurință.

– Ar însemna să băgăm prea mult în seamă pe unul de talia sa! Mustră-l laolaltă cu ceilalți, să vadă toți că nu-l socotim decât un obraz din prostimea de rând! Trebuie să ne simtă disprețul şi atât! E de ajuns!

Lupu Buliga împlini poruncile cu scumpătate. Naşii, socrii laolaltă cu Tântăveanu şi încă vreo zece-cincisprezece nuntaşi fură aduşi sub strajă dinaintea sa.

– Pungaşilor – urlă aga la ei – vă înfrățiți cu duşmanii noştri?! Primiți bani de la ei şi nu numai că le lingeți labele ca nişte scârbavnici, dar le mai şi preamăriți numele!! Ridicați în slăvi pe cei pe care cu dreptate îi surghiunim şi-i pedepsim şi vreți să vă chemați oameni de credință ai Măriei Sale?! Ba aveți neobrăzarea de a le mai dori acestor otrepe şi frumoasă domnie!! Bine vă stă! Ar trebui să fiți şterşi din condicile vistierie ca să vă învățați minte!! De astă dată vă iert de osânda asta, dar de s-o mai întâmpla, să nu-mi cereți milă!!

Probozelile curseră timp îndelungat, strivindu-i pe bieții pricinaşi, care însă se simțeau prigoniți fără vină. Apoi urmară amenințările:

– Sunteți buni să înfundați ocna! În fundul pământului ar trebui să vă putrezească oasele, ca la cârtițe! Dar Luminăția sa, vel spătarul Diicu Buicescu s-a milostivit de voi şi-a hotărât să nu-l mai înştiințăm pe Măria Sa asupra hainiei voastre! Ar trebui să-i sărutați tălpile cizmelor! Dar o să vă fac eu să vă piară sămânța! Pe toți o să vă scot din țară. N-o să mai rămână nici urmă din voi. Da' înainte de asta la stâlp vă leg pe toți, ca să vă scuipe lumea în obraz şi să arunce cu pietre în voi, ca nişte iude ce sunteți!

Întemnițații se foiau strâmtorați. Unii – şi între ei se număra şi Tântăveanu – îşi tăgăduiră spusele, îşi arătară nemărginita părere de rău pentru cele întâmplate, cerură

Material cu drept de autor

iertare şi sârguiră a dovedi că sunt nevinovaţi, că au fost greşit înţeleşi! Dacă se scăpaseră cumva unele vorbe proaste în răstimpul nopţii, lucrurile se petrecuseră sub înrâurirea băuturii, când, chercheliţi fiind, oamenii nu mai iau bine seama la ceea ce spun, iar gura vorbeşte fără ei! Cu aceştia aga fu mai blând şi, încă de-a doua zi, după noi ocări şi ameninţări, le dădu drumul.

Pe cei care se îndârjiră să arate că n-au făptuit nici o fărădelege şi se încăpăţânau să învedereze că în ultima vreme oştenii au început să fie nedreptăţiţi de cârmuire, fie prin rumânire, fie prin alungare, îi biciui în Târgul de Afară, în văzul lumii, care clocotea pe înfundate de nemulţumire, că nuntaşi nevinovaţi sunt astfel batjocoriţi.

În urma peripeţiilor iscate cu prilejul pomenitei nunţi, se răspândiră prin târg tot soiul de zvonuri şi cleveteli, mai toatele arătând înţelegere faţă de cei oropsiţi şi vrăjmăşie faţă de stăpânire. „De răul iscoadelor domneşti, armăşeşti sau ale agiei, nici să mai respiri în voie nu mai poţi!" se jeleau târgoveţi şi oşteni laolaltă. „Nici să petreci nu-ţi mai e îngăduit din cauza silniciilor lor. Şi uite aşa, în temeiul unei pâri nedrepte, te pomeneşti pus în obezi şi osândit amarnic, fără nici o vină!". Iar vocile care se văitau se înmulţeau pe zi ce trecea.

Zvonul care lăuda purtarea vitejească a căpitanului Neagoe Coceanu în faţa agăi, istorisea că bărbatul i-ar fi spus agăi verde în obraz: „Să nu primesc bani de la închipuiţii duşmani ai ţării, precum serdarul?! Dar prietenii ţării ce mi-au dat, afară de bătaie şi mustrări?!"; iar toţi răspânditorii de bârfeli şi cleveteli, dar şi ascultătorii lor, socoteau născocitele sale cugetări pe deplin întemeiate. Iar lui Tântăveanu i se punea în seamă o altă îndrăzneaţă înfierare, care suna cam aşa: „În zilele noastre, până şi faptul de a avea cele mai fireşti simţăminte frăţeşti poate deveni pricină de învinuire pentru a îndreptăţi prigonirea unor

Material cu drept de autor

oameni făr' de pată!" Iar despre căpitanul Priboi se zicea că l-a înfruntat pe agă spunându-i: „Stăpânii de azi ai țării vor să ne încredințeze că ne sunt prieteni aceia care ne bat amarnic şi ne batjocoresc, iar duşmani, aceia care ne ocrotesc şi ne ajută!"

Iar lumea îi căina din suflet pe nuntaşii biciuiți în Târgul de Afară: „Oameni cinstiți, sărmanii, peste care a căzut fără pricină năpasta! N-au făcut nimic vinovat şi sunt legați şi canoniți la stâlpul de batjocură de pe prispa călăilor. Samavolniciile sunt în floare. Nu mai eşti sigur de tine, de slobozenia şi de deplinătatea ta trupească, oricât de neprihănit ai fi!" Şi, cuprinşi de adâncă dezamăgire, oftau amarnic, încheind cu o chibzuială pe cât de mohorâtă, pe atât de deznădăjduită: „Azi nu furtul, ci primirea unei pomeni dăruită cu inima deschisă, din nespusă mărinimie, a devenit pricină de învinuire! Doamne, unde s-a ajuns!".

Curios, dacă nu chiar ciudat, era însă şi felul de al privi şi a-l înțelege pe proscrisul de la Dobreni, care se răspândise între oameni. În aceste împrejurări, el nu avusese parte de nici un fel de neajunsuri ori supărări. Nu fusese amenințat, batjocorit, sâcâit în vreun fel sau bătut. Dar, în vreme ce aceia care suferiseră cu adevărat erau căinați doar ca nişte sărmani oameni necăjiți şi urgisiți, în jurul chipului fostului serdar se clădi o adevărată cunună de martir: „El, o ființă cinstită şi inimoasă a ajuns să fie osândit pentru cele mai înălțătoare şi fireşti simțăminte omeneşti! Mărinimia a ajuns atât de greu de întâlnit, încât unii o privesc ca pe un lucru anapoda, pricină de a isca bănuieli şi neîncredere, ba o socotesc chiar ca pe un soi de meteahnă, pedepsindu-o asemeni unei fărădelegi! Bietul jupân Constantin ot Dobreni a vrut să fie milostiv cu sărmanul căpitan Neagoe Coceanu, iar stăpânirea, în nemăsurata ei duşmănie, îi pângăreşte bunătatea! Cu iuzbaşa Gheorghe, înălțimea sa a vrut să fie drept şi ca răsplată împuterniciții cârmuirii au aruncat

Material cu drept de autor

asupră-i pângări! Cei care i-au primit pomenile au vrut să-i întoarcă meritata recunoştinţă, cum de altfel e firesc să se întâmple între oameni, dar nu li s-a îngăduit nici măcar atâta lucru! Nu mai ai voie să mulţumeşti pentru o binefacere!! Până aici s-a ajuns cu silnicia! Lumea s-a dat cu josul în sus! Binele s-a preschimbat în rău şi altminteri!" Într-un cuvânt, înşelătorul uneltitor ascuns la Dobreni era închipuit ca o sărmană jertfă, înduioşătoare prin neprihănire, minunată prin nemărginirea cinstei, înălţătoare prin mărinimie, în stare de a făptui orice mucenicie pentru fericirea aproapelui, un sărman miel încăput în colţii lupilor!

Spre uriaşul noroc al lui Constantin Şerban, nimeni nu întrevăzu adevărul în cele petrecute. Nimeni nu ghici viclenele sale plănuiri de mărire, nesăţioase prin pofta nemărginită de a se ajunge, nimeni nu-i desluşi socotelile negustoreşti, jalnice şi mărunte, de care se slujea pentru a câştiga un bun renume în lume şi de a aduna în jurul său cât mai mulţi susţinători. Nimeni nu bănuia urzelile perfide pe care le ţesuse, zvonurile veninoase pe care le zămislise.

Totuşi, pentru a împiedica iscarea unor noi împrejurări neplăcute şi supărătoare, aga socoti că trebuie să mai reteze puţin din dărnicia şi mărinimia lui Constantin Şerban. Iscodind mai îndeaproape veniturile şi mijloacele care-i stăteau acestuia la îndemână – prin lărgirea în oarecare măsură a însărcinărilor sale în paguba armaşului – băgă de seamă că serdarul, deşi nu era defel sărac, începuse să facă numeroase împrumuturi pe la feluriţi negustori şi cămătari greci din Bucureşti. Deşi vârârea sa în datorii atât de mari ar fi trebuit să-i dea de bănuit, nu se întâmplă aşa. Tăifăsuind dimpreună cu vel spătarul despre cele aflate, va spune râzând:

– Ceea ce întrece orice închipuire, este împrejurarea că jupânul din Dobreni nici măcar nu e darnic pe punga sa! Mai toţi banii ce-i aruncă în dreapta şi în stânga sunt luaţi cu

Material cu drept de autor

împrumut de la nişte cămătari greci oploşiți la noi!! Dar când împrumutătorii şi-or da seama că datoriile serdarului trec de prețul ocinilor sale, tare mi-e teamă că i-or tăia vâna, iar toată milostenia i-o fi de pagubă! Când o vedea că şi-a risipit avutul, rămânând sărac, o să se întoarcă cuminte la narghileaua şi ulcica lui, ca să viseze mai departe cadâne minunate şi jilțuri împărăteşti pe care să le încunune cu ființa sa slăvită! Dar asta, dac-o mai avea din ce trăi!

Marele spătar nu se veseli însă prea mult pe marginea ruşinii prevestite de agă. Lucrurile se puteau întinde încă pe cine ştie câtă vreme! Ori el dorea ca ele să se sfârşească mai repede, iar sursa sunătoare a serdarului să fie mai curând tăiată. Porunci deci agăi să născocească ceva ca să-l lipsească mai repede pe boierul din Dobreni de bani.

Agăi Buliga nu-i veni altceva în minte, decât să-i înspăimânte pe cămătarii care-l îndestulau pe serdar. Drept care, doi negustori, sprijinitorii mai de seamă ai boierului, fură ridicați de cu noapte din case, aburcați pe cai şi porniți pe drumul Târgovişte i. La început străinii se temură că au căzut pe mâna unor lotri şi făgăduiră plata unei bune răscumpărări dacă vor fi sloboziți cu viață. Dar apoi, văzând încotro erau purtați, înțeleseră că aveau într-adevăr de a face cu oamenii stăpânirii şi se întunecară, căci nu puteau înțelege cu ce greşiseră.

Ca să-i sperie cât mai mult, aga Buliga Lupu îi ținu zăvorâți câteva zile în hrubele întunecate ale beciurilor agiei. În sfârşit, îngădui să-i fie înfățişați. Erau graşi, bărboşi, cu giubele frumos croite din țesături prețioase, frumos tivite cu blănuri scumpe. Dar cele câteva zile de temniță lăsaseră urme vădite asupra lor. Fața li se lungise, ochii li se încercănaseră, pletele şi barba arătau murdare şi încâlcite; iar, în starea de deznădejde de care fuseseră cuprinşi, nu se mai gândiseră nici măcar să-şi scuture veşmintele de paiele culcuşului în care dormiseră şi care se

Material cu drept de autor

agățaseră de țesătură; iar prețioasele lor țoale arătau tare pătate şi mototolite, de parcă ar fi fost lucruri de căpătat.

„Ce repede poate să scapete omul!" cugetă fără voie aga. Apoi începu cercetarea.

– Ați împrumutat mulți bani jupânului Constantin din Dobreni!

– Mulți, luminate…

– Şi de ce are nevoie boierul de atâția bani?

– Apoi noi de unde să ştim, prea luminate?! El a cerut, noi am dat, că aşa se fac afacerile!

– Vreau să ştiu tot adevărul, că altfel vă întoarceți de unde v-am scos!

Grecii se văitară, se jurară, rugară smerit pronia şi pe dregător pentru iertare. În cele din urmă, aga socoti că, într-adevăr, au spus tot ce ştiau, cu atât mai mult cu cât el însuşi nu bănuia a se afla nişte țeluri ascunse în spatele întregii trebi, ci socotea că banii fuseseră folosiți prosteşte, pentru menirea tuturor cunoscută, şi anume ajutorarea unor foşti slujbaşi ai serdarului. Nici o clipă nu se gândi să se încredințeze dacă cei miluiți fuseseră vreodată sub ascultarea mazilului, căci atunci ar fi băgat de seamă că lucrurile nu prea stăteau aşa.

– De acum încolo să nu vă mai puie dracu' să-i dați un sfanț, că vă las săraci. Înştiințați-i şi pe ceilalți de neamul şi de îndeletnicirea voastră că, celuia pe care-l voi prinde că-i mai dă bani cu camătă jupânului Constantin, o să-i iau cu ucaz domnesc toată averea pân' la ultima lețcaie!

– Păi, dacă nu mai facem alişverişurile cu învârtelile de cuviință, noi din ce mai trăim, mărite?! se jeliră negustorii. Apăi câştigul nostru pe tocmeli din astea se întemeiază! Ba mai dai unuia un ban cu împrumut, ba mai cumperi o marfă de ici, şi-o vinzi dincolo… Dacă ne zăgăzuiți cămătăria, tot venitul ni se duce de râpă! Ne legați de mâini şi de picioare… O pedeapsă mai amarnică nici că

Material cu drept de autor

se poate. Mai bine ne omorâți acum dintr-o dată, decât să ne căzniți c-o moarte înceată!

– Nimeni nu vă opreşte de la necuratele voastre daraveri. Dar să nu le mai faceți cu acest hain, ce-a fost osândit de însuşi principele țării! Nu şuguiesc defel! Cine nu va urma porunca, are să se teamă de mânia mea.

Întorşi în Bucureşti, oamenii îşi povestiră necazul şi câte au ispăşit nevinovați.

– Ia n-auzi, jupâne, se minunau fârtații lor. Au ajuns oamenii stăpânirii să ne poruncească cum să ne facem învârtelile, de parcă n-am trudi cu banul câştigat de noi pe dreptate! Auzi! Să ni se poruncească cum să ne folosim asprii şi arginții adunați din negustorie cinstită... Păi, dacă e să dăm bani numai cui porunceşte Măria Sa, mai poți câştiga dobândă bună şi câştig lăudat? Folosul e atunci când dai de muşterii care, fiind la nevoie, pică la orice fel de învoială, chiar păguboasă pentru ei şi de mare folos pentru noi! Dacă tocmai de ăştia trebuie să ne lipsim, apoi cu de-alde zgârie brânză, care ne rămân la îndemână, nu mai facem noi avere!

Înfuriat, alt negustor spuse răspicat:

– Pe față ştiu că nu i-oi mai da împrumut serdarului, dar nici stăpânirea n-o să mai vadă un ban de la mine. Să mai vină slujbaşii domneşti să împrumute bani pentru daravelele țării, apoi oi ridica şi eu din umeri şi-oi zice „nu-s bani, că de când înalta cârmuire îmi legiuieşte şi-mi priveghează mie trebile, apoi au secat bănuții". Atunci o să vedem dacă fără gologanii noştri s-or putea ține la cârmă!

– Deci numai pe față nu-i dai! râse un altul de sinceritatea mărturisirii scăpate de celălalt.

– Apoi tu ce zici? Că oi face altfel?! se supără cel dintâi. E muşteriu de soi bun, care aduce alişveriş gras. Are şi avere cu care să-şi chezăşuiască datoriile! Iar dobânda ce mi-a dat-o m-a mulțămit de fiece dată!

Material cu drept de autor

– Bine ar fi ca banii ăştia ai noştri să-i folosească pentru ce gândesc eu… cugetă celălalt cu alean, amintindu-şi o vorbă scăpată odată de Tântăveanu, cum că frate-său ar fi bun să cârmuiască țara.

Ceilalți, deşi nu fuseseră de față la taifasul cu pricina, ghiciră înțelesul nemărturisit al spusei fârtatului lor.

– Bine ar fi să-ți fie vorbele cu temei… Una este să-ți fie datornic un boier oareşcare şi alta al un ditai principele… Oricum, chiar dacă ne primejduim, mânuiala făcută ar fi de toată cinstea dacă lucrurile s-ar înfățişa în acest chip!

Surghiunitul din Dobreni se putea bucura. Potrivnicii, fără să-şi dea seama, îi făceau jocul, luând taman straşnicele măsuri de îngrădire şi pedepsire pe care el le dorise, parcă anume ca să atâțe lumea împotriva stăpânirii. Nemulțumirile sporeau, dar odată cu ele şi bunul său renume în rândul celor care se frământau. Destui se legară să-l slujească cu spada şi cu credința. Iar cămătarii nu încetară să-l îndestuleze în ascuns cu banii pe care-i dorea.

Celora în care avea încredere, le împărtăşi chiar gândurile sale de domnie; iar mărturisirile sale nu numai că nu-i speriară, ci, dimpotrivă, le dădură un nou imbold ca să-l urmeze cu şi mai multă înflăcărare. Dar deşi li se părea greu de închipuit ca ei, cu forțele lor mărginite, pot să răstoarne o stăpânire atât de statornică, precum a lui Matei vodă, şi să aşeze una nouă, rândurile li se lărgeau fără încetare. Tot mai mulți erau aceia care se alăturau serdarului şi-i împlineau poruncile, cu atât mai mult cu cât, deocamdată, însărcinările primite erau mărunte. Li se cereau fleacuri care nu primejduiau pe nimeni. Spre pildă erau îndrumați să-i descopere pe oamenii pe care s-ar putea pune temei în clipele de cumpănă, să atragă susținători, să culeagă ştiri şi zvonuri, să răspândească cleveteli atâțătoare – fie ele

Material cu drept de autor

adevărate sau nu –, să făptuiască pomeni şi felurite alte milostenii în numele său.

Împânzise toată cetatea de scaun cu iscoade. Cumpărase unele slugi de la palatul domnesc, altele de prin casele boierilor celor mari şi cu deosebire de la curtea marelui spătar Diicu. Ştia astfel orice mişcare a acestuia, orice vorbă cu înțeles ascuns spusă nu numai în lume, ci chiar între cei mai apropiați lui, adică, altfel zis, între oamenii săi de taină. Nimic din ceea ce se întâmpla în Târgovişte nu-i scăpa, dar era stânjenit că, din pricina depărtării, nu-şi putea înfăptui hotărârile decât prin mijlocitori, ceea ce isca de fiece dată şi oarecare întârziere. „Una e să lucrezi totul cu mâna ta şi să vezi tu însuți ce iese şi cu totul alta s-o facă niscai misiți şi să afli numai prin ei ce s-a întâmplat, şi asta abia după o zi sau două!" îşi zicea el necăjit. Nici Nedelea nu-i dădea pace, fiind fără istov în a-l ațâța; ba îl tot zorea să închipuie în sfârşit ceva care să se întrupeze în ceva desluşit, care să ducă la o înfăptuire oarecare, iar lui îi plăcea să vadă cum e împins pas cu pas înainte.

Pregătirile i se păreau destul de înaintate, şi fostul serdar simțea tot mai stăruitor nevoia de a ajunge în miezul faptelor, la Târgovişte, căci clipa dezlănțuirii loviturii de palat sosise, credea el. Tântăveanu şi cei cunoscători ai tainei se mirară sau chiar se îngroziră aflându-i dorința. Gheorghe Ştefan – arătau ei – fugise din Iaşi atunci când sosise ceasul hotărâtor, iar el voia să vină în cetatea de scaun?! În gura lupului?!

– Împrejurările sunt cu totul altminteri, îi lămuri răbdător Constantin Şerban. Ştefan vodă fugise la Bogdana pentru că el se întemeia pe ordie străină, cu care trebuia să se întâlnească la hotar. Eu mă bizui pe armata țării, a cărei inimă bate în Târgovişte. Deci unchiul meu Gheorghiță, ca să urmeze calea biruinței, trebuia să năzuiască spre hotare.

Material cu drept de autor

Iar eu, ca să mă pot întâlni cu oastea mea, nu pot avea alt drum decât cel care duce spre cetatea de scaun! Şi când s-o dezlănțui furtuna trebuie să fiu acolo, ca să cârmesc corabia în folosul meu, căci lipsind, un altul, nepoftit, ar putea trage foloasele. Dar ceea ce mă încurcă este faptul că nu găsesc un pretext ca să pot călca nestingherit în Târgovişte... Pe cel care va izbuti să-l născocească, am de gând să-l răsplătesc împărăteşte! se legă el.

Dar ieşirea din impas nu o găsi multă vreme, în ciuda făgăduielii făcute. Iar săptămânile treceau încet, şi iarna îşi intra tot mai hotărâtă în drepturi. Se sfârşea şi luna târzie a lui promorar. Pe alocuri începu să se lase gerul, ba, mai ales pe sub munte, chiar ninsese, troienind şleahurile. Lui Tântăveanu îi venea tot mai greu să ajungă la Dobreni. Prin codrii nesfârşiți pe care-i trecea, era primejduit ori să degere, ori să fie mâncat de vreo haită de lupi. Ospețiile sale la conacul lui frățâne-său se rărira.

Serdarul fu cuprins de disperare: tocmai când urzeala se închegase mai bine, era amenințată, din pricina anotimpului, cu destrămarea! Nu numai că nu trebuia să întrerupă taman acum legăturile cu părtaşii – ceea ce ar fi slăbit plănuirea –, ci gătirile fiind destul de înaintate, trebuia să vină la Târgovişte pentru a putea conduce nemijlocit şi îndeaproape lovitura pe care urma a o da domniei. Ajuns la acest prag al tocmelilor, ochiul său priveghetor era de nelipsit pentru a putea izbândi! Dar cum zilele treceau aidoma, fără a aduce schimbări vrednice de a fi luate în seamă – în afara ospețiilor tot mai rare şi mai grăbite ale părtaşilor –, avea răstimpi când îşi pierdea răbdarea, trăsnind şi pufnind fără pricină, de-şi băga în sperieți soața şi slugile. Singură Nedelea nu se lăsa descumpănită de piedici şi de răbufnirile sale de mânie. Dimpotrivă, şi ea se frământa, în nădejdea de a găsi o ieşire; era tot timpul alături de serdar, sârguind să-i fie sprijin în clipele cele mai grele, când era pe

Material cu drept de autor

cale de a se lăsa copleşit de sleire şi dezamăgire. Îndemnurile ei, mai mult decât zvonurile lui Tântăveanu şi ale celorlalți părteni, îi țineau neîncetat trează patima puterii şi-i întărâtau înfrigurata căutare a pretextului care i-ar fi îngăduit să vină în cetatea de scaun fără a bate la ochi.

*

Curtea princiară, de nimic bănuitoare, îşi urma nestingherită viața de fast şi strălucire. Matei, deşi se întremase după boală, era tot mai vădit atins de metehnele bătrâneții. Mişcările îi ajunseră mai nesigure, uneori chiar stângace, pasul mai şovăielnic, parcă mai clătinat. Ostenea repede, fiind adesea dus pe gânduri, neauzind parcă taifasul purtat în jurul său. Se simțea singur, trist şi nepăsător față de grijile celorlalți. Ospețele ajunseră acum să-l dezguste cu veselia lor năroadă şi lărmuitoare, dar le îngăduia a lehamite, în temeiul obişnuinței şi din nevoia de a-şi aduce în preajmă dregătorii şi de a-şi face astfel simțită înrâurirea asupră-le. Se mânia repede, dar clocotul răbufnirilor sale de supărare parcă nu mai avea măsura viforoasă şi înfiorătoare de odinioară; furiile sale ajunseseră destul de potolite; s-ar fi zis că secătuiseră, iar el istovise.

Dar dincolo de tristele semne de scăpătare, dacă era cercetat cu luare aminte, se putea băga de seamă, nu fără mirare şi uimire, sclipind în el încă o minte ageră, iar în ochii istoviți mai întâlneai sticlirea unor priviri vioaie, şirete, poate chiar viclene. Vel logofătul Radu Cocorăscu – care-i purta o adâncă şi iubitoare aprețuire – se întreba adesea dacă nu cumva semnele de bătrânețe nu sunt cu bună ştiință îngroşate, pentru ca, la adăpostul lor, să poată descoperi mai lesne simțămintele adevărate pe care i le purtau cei din jur, care, pătrunşi de neîntemeiata credință că nu mai erau privegheați, socoteau că nu mai aveau pricină să se prefacă

Material cu drept de autor

în fața lui, căci, oricum, nu le mai băga de seamă scăpările. Vorbea parcă mai rar, mai pe îndelete, dar Cocorăscu începu să fie încredințat că şi în legătură cu această schimbare ceva era măsluit, prefăcut. I se părea că, prin răstimpii de tăcere, Matei vodă nu voia numai să işte o stare de aşteptare plină de încordare, dar îşi lăsa totodată vremea trebuitoare pentru a-i cântări şi a le găsi slăbiciunea prin care îi putea mânui.

În vreme ce ziua se simțea uneori atât de istovit, încât era cuprins de picoteală, noaptea i se întâmpla să fie chinuit de răstimpi îndelungați de nesomn, uneori de ceasuri în şir. Putea fi auzit umblând cu pas şchiopătat de-a lungul tinzilor şi odăilor pustii. Slugile, stingherite de ivirea sa, dispăreau nesimțit pe după uşi sau vălurile poloagelor, iar oştenii de strajă înlemneau cu mâna pe halebarde. Vârtejurile vijeliilor care frământau bezna nopților începutului de iarnă bufneau surd în pereți, făcând să pocnească hârtia groasă – cerată – care închidea ferestrele. Iar în clipele de linişte se făcea din nou auzit răsunetul paşilor săi însinguraţi, care, din pricina şchiopătatului, băteau în podele cu o măsură schimbătoare. Scândurile scârțâiau bătrâneşte, a tihnă strămoşească. Uneori se auzea de foarte departe zvonul câte unei uşi trântite de vreo slugă neîndemânatică, iar în aer se simțea parcă tremurul fiorului care-l străbătea pe vinovat. Apoi răzbătea uneori lărmuiala îndepărtată a străjilor de caraulă pe zidurile Curții, repede curmată de câte un iuzbaşă plin de osârdie, grăbit să-i cruțe tihna. Liniştea îi era apărată cu grijă, liniştea aceea care-l ducea la desperare, care-l încătuşa, care-l făcea să-şi simtă viața goală şi searbădă. Ar fi deschis fereastra ca să urle la prea-grijuliul iuzbaşă, ca să-i reteze râvna. Dar dacă cel mustrat desigur că n-ar fi cutezat să răspundă şi cu atât mai puțin ca să cârtească, oştenii care-l auzeau l-ar fi privit cu acea uitătură sâcâitoare, cu care mulți îl urmăresc în ultima vreme, îmbinare a dezamăgirii şi a milei.

Material cu drept de autor

image
not
available

ține seama de ceasul din noapte la care se afla – chema la sine grămăticul care-i înfiripa cronica, şi-i cerea să-i citească foile care-i plăceau sau pe cele care-i iscau griji mai multe. Asculta cu mulțumire preamăririle aduse lui Neagoe Basarab. Era doritor ca acesta să fie cât mai deplin şi adânc cuprins în casa domnitoare a Băsărăbeştilor, căci prin mijlocirea sa – socotindu-se urmaşul său nemijlocit şi dovedit – îşi putea îndreptăți propria atârnare de seminția voivodală. Sporindu-i meritele, zugrăvindu-i măreția înfăptuirilor de cârmuitor şi înaltul preț al ctitoriilor, creştea strălucirea obârşiei sale şi preamărea fala neamului său.

Cu cât îi devenea mai limpede că scoborârea sa adevărat Băsărăbească putea fi pusă la îndoială, cu atât se înverşuna mai mult s-o dovedească. La drept vorbind, din dorința sa se împletise istoria Craioveştilor cu legenda destul de nedesluşită a Băsărăbeştilor olteni, topindu-le într-atât una în cealaltă, încât mai apoi nimeni nu le va mai putea descâlci. Amestecul însă nu se făcea acum pentru întâiaşi dată. El era mult mai vechi, fiind prins demult în hrisoavele sale de cancelarie, iar în acea clipă era doar veşnicit şi în cronica țării, statornicind astfel drepturile neamului său asupra coroanei, „legiuindu-şi" prin aceasta, pentru totdeauna, stăpânirea…

În altă seară, privind jocul flăcărilor din cămin, ascultă istoria domniei sale. Susurul adormitor al vocii grămăticului, care dădea ghes închipuirii, se împletea cu trosnetul molcom al focului şi cu mirosul dulce al răşinii arse. Vorbele curgeau lin, pline de izul unor laude atingătoare, care zugrăveau amintirea zilelor sale cele mai bune şi mai luminoase. În asemenea clipe cădea într-o plăcută toropeală, într-o ciudată uitare de sine; avea simțământul uşurător că însăşi cusururile bătrâneții piereau, sub dulcea mângâiere a gândului că totuşi n-a trăit în zadar.

Material cu drept de autor

– „Făcut-au tătarii mare năvală în multe rânduri, cât să amesteca unii cu alții, bătându-să tot cu săbiile goale. Şi nimic nu putură folosi. Ci când fu în deseară, au dat Dumnezeu de au fost izbânda lui Matei vodă, iar Radul vodă au dat dosul, fugind cu mare spaimă şi cu capul gol”[67] citea grămăticul cu făloşenie cărturărească, urmărind cu coada ochiului părerile pe care însăilările sale le iscau pe chipul domnului.

Cele istorisite închipuiau icoana luptei voievodului, pe atunci un fost agă Matei oarecare, cu feciorul unui principe moldovean, pentru dobândirea scaunului țării. Războiul se încheie cu izbânda sa, izbândă care l-a înstăpânit domn pentru un sfert de veac!

– „Şi în domnia lui arătat-au multă milostenie pe la creştini. Şi au făcut multe mănăstiri şi biserici…” se auzea vocea cântată a pisarului, care înşira mai departe, cu migală şi răbdare, un lung răboj de ctitorii.

– „Şi alte multe milostenii şi bunătăți au făcut, citea el plin de sine mai departe, aicea în țară şi la Sfântul Erusalim şi la Svetaia Gora şi într-alte părți, şi au dăruit multe mănăstiri şi le-au înnoit. Şi țara lui, mare cu mic se bucura şi da laudă lui Dumnezeu pentru domn bun. Că avea pace şi odihnă dinspre toate părțile. Şi fieştecare avea hrană de-ndestul.”

Erau cugetări frumoase – îşi zicea în gând bătrânul principe – şi prețăluiri întemeiate şi cuvenite pe deplin. Uricarul făcuse treabă bună şi era vrednic de plata primită. Mulțumită îndemânării şi meşteşugului său cărturăresc, mulțumită darului său de povestitor, ceea ce a fost mai bun din tot ce a făptuit va rămâne în aducerea aminte a urmaşilor. Acum era încredințat că şi-a pus de-o parte un loc în istoria neamului; ba mai mult chiar, era mulțumit că şi

---

[67] Prezentul citat, ca şi cele următoare, sunt extrase din *Letopisețul Cantacuzinesc*.

Material cu drept de autor

crâmpeiul de istorie cu pricina apucase să-l vadă scris chiar sub ochii săi, după gustul şi dorința lui. Se ferise astfel primejdia de a-i fi întinată amintirea şi de a fi clevetit de aceia care, nefăptuind nimic vrednic în viață, dar pizmaşi şi doritori de a o face pe grozavii, i-ar fi trecut sub tăcere împlinirile sau chiar i le-ar fi răstălmăcit! Dar acum adevărul se va cunoaşte de către viitorime, chiar aşa cum l-a voit el însuşi. Se putea spune că-l va cunoaşte chiar din gura sa.

Grămăticul citea cu râvnă mai departe, deşi domnul, furat de gânduri, nu-l auzea întotdeauna. Dar când veni vorba de lupta de la Finta, deveni atent.

– „Iar când au fost marți mai 17 deni, tăbărâtu-s-au la sat la Finta, pe apa Ialomiții, tocmindu-şi tabăra, făcând şi şanțuri, aşezându-i cineşi în rândul său, învățând pe toți: Feții mei voinici viteji, rugați pe Dumnezeu şi vă îmbărbătați, ca să stați toți gata de război. Că iată, vrăjmaşul nostru, Vasile vodă, soseşte acum. Să nu carecumva să fie vreunul cu gândul îndoit, ci cu credință şi cu bărbăție, cu arme goale să le stați împotrivă, precum ați fost şi mai-nainte. Să nu carecumva numele vostru cel bun să se surpe jos, că nu ne va fi de nici un folos."

Gustă cu nesaț pilduirea propriilor sale vorbe, rostite cu mult patos cu vreo jumătate de an în urmă. Îi plăcură atât de mult, încât ceru să le mai asculte încă o dată.

– „Deci aşa, pentru cuvintele lui cele dulci şi bune, foarte se îmbărbătară şi da război tare, bătându-se toată ziua în puşti şi în tunuri, în săgeți, în sabie, față cu față"... adăugi mai departe slujbaşul. „Matei vodă cu toții împreună năvăli asupra vrăjmaşilor foarte tare, cât îl şi răniră cu un glonț la piciorul stâng, de-n josul genunchiului."

Aşa se petrecuseră lucrurile, îți zise domnitorul, copleşit de duioşia aducerilor aminte. Toate erau istorisite aidoma cum s-au întâmplat. E drept, lipseau unele

Material cu drept de autor

mărunțișuri care l-ar fi zugrăvit mai bine ca om, dar scriitura îi plăcea. Poate n-ar fi fost rău ca grămăticul să adauge cât de viteaz a fost, rămânând în mijlocul încleştării chiar cu rana deschisă. De altfel, ultima sa luptă cuprindea în sine şi ceva din măreția marilor bătălii, care înalță faima unui cârmuitor. Chiar dacă diacul nu izbutise să scoată la vedere destul de desluşit această latură a întâmplărilor, zugrăvirea înfruntării până la capăt îngăduia ca ea să fie întrevăzută totuşi. Plină de înțelesuri i se părură mai ales priveliştile care istoriseau ajutorul ce-i venise de-a dreptul din partea proniei, dovadă că era plăcut lui Dumnezeu:

– „Iar când fu în deseară, făcu Dumnezeu o minune mare, că trimisă lui Matei vodă un nor ploios, care se ivi dăspre austru, fiind ceriul prea seninat. Şi venea asupra taberilor prea iute, ca un vânt foarte viforos. Şi aşa trecu peste tabăra lui Matei vodă. Iar când sosi în tabăra lui Vasile vodă, acolo-şi năpusti toată apa, ca cum a cură un râu prea iute. Şi picăturile erau groase şi vârtoase ca o piatră. Unde-i lovea, ticăloşii îndată cădea după cai jos..."

Deci asemenea ore târzii de noapte ajunseră cele mai desfătătoare pentru principe. Întâlnirea cu sine însuşi, cu cel de odinioară, tânăr, plin de avânt, de vise şi de năzuințe, îl înviora şi-l întărea. Oricât îl sleia osteneala, oricât îl apăsa simțământul zădărniciei şi al însingurării, după astfel de clipe regăsea tării sufleteşti neaşteptate, care-i dădeau puterea să țină piept vieții care-i mai rămăsese. Ştia că fusese un domnitor înconjurat de cinstire, poate chiar temut, un domnitor al cărui cuvânt nimeni nu cutezase a-l călca şi era hotărât să rămână aşa, drept şi neclintit, până la capăt.

Sărbezeala zilelor de început de iarnă fu tulburată de o singură întâmplare mai osebită: sosirea patriarhului Macarie al Antiohiei la Târgovişte. La rugămintea lui Gheorghe Ştefan şi la stăruința boierilor săi, Matei vodă se lăsase înduplecat să-l îngăduie în țară, deşi nu înceta să fie

Material cu drept de autor

supărat pe el pentru că îi arătase precădere potrivnicul său, Vasile vodă, mergând să se închine mai întâi acestuia. Dar, deşi primise învoirea şi zapisca de liberă trecere încă de la jumătatea lunii lui brumărel, patriarhul va zăbovi peste măsură de mult pe drum, chiar împotriva voii sale.

El purcese de la mănăstirea sa din Iaşi de cum primise izvoadele. În drumul său spre Ungrovlahia trecu mai întâi prin Roman, unde se afla adăpostit noul domn, deşi nu mai era nici o primejdie dinspre tătari sau cazaci, căci vrăjmaşii părăsiseră de mai bine de-o săptămână ţinuturile sale.

După ce-i dădu binețe lui Gheorghe Ştefan şi-i ură domnie lungă şi fericită, îşi urmă drumul în jos, de-a lungul Siretului, până la Focşani. Ajuns la hotar, până să-i treacă rădvanele şi chervanele cu merinde şi alt calabalâc prin posada de la Milcov, fu potopit de mulțime de norod strânsă aici, căreia străjerii nu-i îngăduiau să treacă dincolo. Bieții băjenari, cuprinşi de disperare, îl implorară pe înaltul chiriarh să pună o vorbă bună pe lângă domn ca să le dea slobodă trecere către Muntenia. Mulți, ca să-l înduplece, se grăbiră chiar să-i aştearnă la picioare daruri, fiecare după puterea sa, sau cel puțin să i le făgăduiască. Mâinile se ridicau rugătoare spre ferestrele rădvanului, se agățau de capră, de obezile roților, de hamuri şi de dârlogi. La drept vorbind nici nu se mai putea mişca din loc!

Adevărul era că Gheorghe Ştefan orânduise închiderea granițelor şi oprirea tuturor pribegilor, socotindu-i neprieteni, căci fugeau de înstăpânirea sa asupra țării, punându-i la îndoială drepturile şi arătându-şi neîncrederea în el. Pe deasupra, prin plecarea lor, se pustiiau şi o seamă de sate şi oraşe, iar împuținarea dajnicilor scădea şi veniturile vistieriei, făcându-i pagubă. Ori, spre a nu scăpa potrivnicii din mână şi ca să nu piardă nici birnicii aducători de venit, zăvorâse hotarul. Porunca îi fu pe dată împlinită,

Material cu drept de autor

încât nici pasărea nu putea răzbate dincolo. Poate că totuşi, cu oarecare şiretenie, ocolind rohătcile vameşilor, unii ar fi putut scăpa în țara megieşă, dar numai cu „trupul", cum se zicea atunci, adică numai cu mâna goală, lăsându-şi de izbelişte avutul, ceea ce nu-i era nimănui la îndemână.

Patriarhul ajunsese la greu impas. Nu voia să se amestece în trebile domnului Moldovei, care şi aşa nu-l privea prea binevoitor, pentru că pe de-o parte îl socotea oaspete al potrivnicului său, căruia îi cam ținuse partea înainte şi după reîntoarcerea sa din Lehia, iar pe de alta se avusese foarte bine şi cu alți vrăjmaşi, şi anume zaporojenii năvălitori. Trainicul său prieteşug cu Timofei Hmelnițki, zis şi Timuş, nu putea fi chiar aşa uşor trecut cu vederea. Dar nici să nu dea ascultare poporenilor nu-i era la îndemână, căci gloata acestora îl proslăvea, ridicându-i laude şi-şi arăta nețărmurita recunoştință pentru mila creştinească de care era însuflețit şi pentru iubirea pe care o purta aproapelui. Iar față cu atâtea preamăriri, nu putea dezamăgi mulțimea, stricându-şi bunul renume de smerit pravoslavnic pătruns de adâncă mărinimie şi dragoste de semeni.

Tocmai când stătea în cumpănă, pe deplin nehotărât în privința chipului cum ar putea ieşi din încurcătură, în ograda posadei intră valvârtej o căruță, care stârnea un nor de praf în urmă. În fundul ei, într-un aşternut de paie, se găsea o preafrumoasă roabă circaziană, oblăduită a noului voievod. Aceasta nu zăbovi decât câteva clipe la rohatcă[68], numai atât cât vizitiul să arate caraulei zapisca domnească de liberă trecere, ce-i fusese dăruită femeii de la stăpânire şi deîndată îi fu încuviințată trecerea dincolo.

Izbânda grăbită a călătoarei venetice întărâtă şi mai aprig băjenarii, care se agățară de rădvanul chiriarhului cu şi mai mare disperare, cerându-i ocrotirea şi implorându-l cu lacrimi în ochi să nu-i lase în voia sorții. Copleşit de atâta

---

[68] (*Reg. înv.*) Barieră, uneori poartă, vamă, – Din ucr. **rohatka.**

Material cu drept de autor

înfocată stăruință, Macarie se lăsă înduplecat şi, deşi nu-l ispitea de fel o nouă perindare prin Moldova, neavând încotro, făgădui stânjenit să se întoarcă la Roman, ca s-o roage pe Măria Sa să arate înțelegere şi iertare celor porniți în pribegie, care se adunaseră ciopor la vadul Milcovului.

Numai că lucrurile nu se dovediră atât de lesnicioase pe cât şi le închipuie el. Gheorghe Ştefan nu era prea grăbit să dea în brânci cu îngăduința față de băjenari, zicând că aceştia fug pentru că nu vor să-i recunoască stăpânirea. Altă pricină nu aveau căci nu se mai puteau dezvinui zugrăvind teama față de primejdiile venite din partea vreunor cotropitori, de vreme ce vrăjmaşii cazaci şi tătari fuseseră alungați, oştile părtaşilor săi plecaseră şi ele, iar în țară se reînturnase pacea şi liniştea, toate aşezându-se pe făgaşul lor firesc. Deci, de ce încercau a se risipi în lume?! Altă îndreptățire, decât aceea că nu-l sufereau, nu se putea găsi! Deci, de ce să se îndure de asemenea obraze care, la drept vorbind, îi erau răuvoitoare, dacă nu cumva chiar mai rău?!

Dar nici patriarhul nu era plecat să se lase păgubaş, mai ales că ştia ce-l aştepta la hotar. Dacă se împăca cu tăgada fostului logofăt, nu pierdea numai laudele şi preamăririle pline de recunoştință a celor câteva sute de fugari de la Focşani; pe lângă asta, era în joc însuşi renumele său de înalt ierarh pravoslavnic! Ori ştirbirea adusă rangului său era poate lucrul cel mai vătămător din toate şi nu putea fi îngăduit!

Drept care, zăbava sa la Roman se lungi pe întinsul unei luni întregi, căci nu plecă de acolo decât în clipa când izbuti să-şi atingă țelul, înduplecându-l pe principe. Se putea spune că, în cele din urmă, se înturna la Focşani încoronat de cununa unei depline biruințe. Deşi după atâta vreme de aşteptare mulți băjenari îşi cam pierduseră răbdarea şi se risipiseră, cei rămaşi îl primiră ca pe un măreț mântuitor care le aduce izbăvirea, uralele răsunând din toate părțile.

Material cu drept de autor

Alaiul său, sporit de cele câteva sute de căruțe ale celor plecați în surghiun, trecu hotarul cu mult fast şi multă zarvă. Urmat de acest lung cârd de călători, trecu prin Râmnicu Sărat şi se îndreptă spre marele târg al Buzăului. Cum se opri mai îndelung la vlădicia de acolo, ca oaspete al cucernicului Serafim, însoțitorii săi mireni se împrăştiară care încotro, după tot soiul de alişverişuri care să le îngăduie să-şi facă rost de toate cele trebuitoare vieții de toate zilele. Drumul se dovedise destul de greu, căci primele semne ale iernii se făcuseră de ceva vreme simțite, aşa că arhiereul hotărî să se hodinească o vreme la căldura unui cămin încins, căci nu prea era obişnuit cu frigul, dârdâind temeinic în rădvan, în ciuda cojocului şi a păturilor cu care se învelise. De aceea petrecu sărbătorile de Sfânta Ecaterina aici. Abia la o săptămână după ce trecuse de Focşani, va atinge albia Ialomiței, undeva din jos de cetatea de scaun.

Când alaiul înaltului ierarh îşi făcu în sfârşit cunoscută sosirea prin nişte olăcari înainte-mergători, părintele mitropolit, chir Ignatie, însoțit de straja sa de feciori de casă, de călugări şi preoți înveşmântați în odăjdii sclipitoare, de mulțime de alți boieri de întâiul şi al doilea rang, încărcați de atlazuri prețioase, de catifele şi blănuri scumpe, îi ieşi înainte, departe, din jos de oraş. Se spuseră cuvinte înălțătoare, sunătoare, nu atât dintr-o minunată revărsare de gingaşe simțiri, cât pentru a păzi rânduielile datinilor şi ale cuviinței; fu sărutată blagoslovita mână a vlădiciei sale, se împărțiră binecuvântări; într-un cuvânt, se făcu tot ce putea da strălucire împrejurărilor, spre a le statornici ca pe o clipă deosebită în ținerea de minte a tuturor acelora care fuseseră martori ai întâmpinării!

Apoi măritul patriarh fu poftit în mândrul rădvan al preasfințitului arhiepiscop al Târgovişte şi mitropolit a toată Țara Ungrovlahiei, exarh a toată partea ungurească şi al

Material cu drept de autor

plaiurilor. Pe drum se alăturară noi şi noi mulțimi alaiului, pe măsura apropierii de cetate.

După ce se văzură cu toții înturnați în târg, pe ulițe nu lipsi însă şi vorba proastă a unora care căscau gura plini de uimire la măreața desfăşurare de fast, bogăție şi strălucire. Fiind zi de marți, aceştia cârtiră împotriva oaspelui plini de rea-voință şi de pizmă:

– Soseşte într-o zi de marți, trei ceasuri rele! Deci vine ca piază rea pe capul nostru, de parcă anul cesta nu ne-a adus necazuri îndeajuns!

Alții însă vedeau lucrurile mult mai înălțător. Fiind ajunul praznicului de Sfântul Andrei[69], se grăbeau să se minuneze:

– Sfinția sa se pogoară la noi ca odinioară Apostolul Andrei pe meleagurile Dobrogene, spre a ne aduce binecuvântarea dreptei credințe!

Pe ulițele târgului, rădvanul, păzit din părți de tineri boieri, feciori de casă în slujba mitropolitului, abia putu să-şi croiască drum. În sfârşit, istoviți, sosiră la poarta mănăstirii Stelea, unde urma să fie găzduit măritul oaspe, dimpreună cu toți ai săi. Patriarhului şi fiului său, Paul, arhidiacon de Alep, care-şi însoțea tatăl ca vajnic grămătic, li se lămuri că mănăstirea este ctitorită, de fostul domnitor al Moldovei, Vasile vodă Lupu, de musafirlâcul căruia se bucuraseră înainte vreme, dar care era un duşman învederat al lui Matei vodă. Preacucernicul Macarie se întrebă fără voie, dacă aşezarea sa aici se datora cumva împrejurării că mănăstirea, față de altele din târg, punea la îndemână cele mai lesnicioase şi tihnite cerințe într-ale locuitului unui chiriarh de talia sa, sau fusese aleasă anume pentru a face o trimitere supărătoare la împrejurarea că îşi începuse preumblarea printre români de la Curtea vrăjmaşului principelui de loc. Putea fi deci la mijloc şi o mustrare

[69] Se serbează în 30 noiembrie.

Material cu drept de autor

ascunsă: „Lui i-ai dat întâietate, atunci tot de el să ai parte şi tot într-ale sale să stai şi aici!”.

Bănuielile îi sporiră atunci când i se făcu cunoscut hramul bisericii, şi anume acela al „Schimbării la față”, mai ales că i se păru că în vocea şi în oglindirile care jucau pe obrazul vorbitorului, care nu era altul decât mitropolitul Ignatie Sârbu, ghiceşte un zâmbet răutăcios. De altfel, se întrebă dacă numele hramului care-i era înfățişat, era chiar cel adevărat, ori la mijloc era o născocire, menită a-i atrage luarea aminte asupra împrejurării că, asemenea unuia care stă cu fundul în două luntri, a trecut, din dorința dobândirii unor căpătuieli, dintr-o tabără în cealaltă, schimbându-se doar „la față”!

Nu avu prea mult timp de cugetare, căci fu poftit la liturghie. Clopotele băteau stăruitor, zorindu-l, iar el trebuia să-şi schimbe veşmintele pentru slujbă! Fiind seara de 29 brumar – deci ajunul praznicului închinat Sfântului Apostol Andrei –, zorul era şi mai mare, căci gătirile pentru a doua zi erau în toi. Dar, deşi îi lipsea vremea ca să cerceteze lucrurile pe îndelete – sau, poate, tocmai din această pricină – îi stăruia în minte izul unei urgisiri.

Iar în zilele care urmară, starea sufletească iscată în clipa descinderii îi spori, căci noi fapte se adăugară celor de dinainte, fapte care nu aveau cine ştie ce înțeles luate în sine, dar care, pentru un om care se simțea cu „musca pe căciulă”, puteau părea subînțelesuri destul de străvezii. Astfel, întâiul lucru supărător pe care-l întâmpină fu acela că în întreaga săptămână care urmă sosirii, nu fu primit la Curte. Cu prilejul liturghiei de Sfântul Andrei, deci chiar de a doua zi, s-ar fi ivit putința de a fi chemat la Biserica Domnească cea Mare de lângă palat, spre a sluji alături de mitropolitul țării. Ori chiriarhul locului fusese poftit singur la Curte!

Material cu drept de autor

Dezvinuirea pentru amânarea întrevederii cu principele, care i se aduse la cunoştinţă pe calea rânduielilor legiuite la Curte, fu aceea că se socotise nimerit ca prima sa ospeţie la palatul domnesc să se petreacă odată cu marele praznic de Sfântul Nicolae[70], căci împrejurarea fiind osebită, ar fi dat o mai mare strălucire întâlnirii. Putea fi şi aşa, cum se străduia să-l încredinţeze plin de îndatorinţă şi cuviinţă marele portar, dar putea să fie şi altfel, adică taman cum bănuia patriarhul în ascunzişul sufletului.

Dar roadele preumblării prea-sfântului părinte al Antiohiei nu se mărginiră numai la a pricinui oarece înviorare a stării de cuget a acelora din cetatea de scaun, cuprinşi de amorţeală odată cu intrarea în iarnă. Călătoria avu şi o altă urmare, şi încă una din cele mai neaşteptate, care, însă, trecu nebăgată în seamă de lumea acelei vremi; îi puse la îndemână biv-vel serdarului Constantin Şerban mult căutatul şi mult râvnitul pretext, în temeiul căruia se putea înturna nestingherit la Târgovişte. Acum era în măsură să-şi îndreptăţească venirea prin aceea că năzuieşte să ajungă în târg din neţărmurită spăşenie, mânat de dorinţa de a săruta smerit mâna prea-fericirii sale şi de a-i cere binecuvântarea! Ruga sa, privită în sine, nu păru nimănui nici un lucru de vreo însemnătate oarecare şi nici că ar ascunde nişte ţeluri viclene şi primejdioase, nici atunci şi nici mai târziu. Dar întâmplarea, deşi părelnic un mărunţiş nevrednic de cea mai mică luare aminte, şi de aceea de nimeni băgată în seamă, va schimba soarta ţării.

Deîndată ce întrezări priinţa care i se ivise, serdarul îşi începu neîntârziat sârgul de a trage cuvenitele foloase. Trimise grabnic un vechil la Curte spre a cere îngăduinţa – pentru stăpânul său surghiunit – de a veni în cetatea de scaun ca să se poată închina prea-cucernicului ierarh, venit taman din îndepărtatele părţi ale răsăritului levantin. Ruga

[70] Cade în ziua de 6 decembrie.

Material cu drept de autor

sa fu înfățișată treti spătarului în chipul unei jalbe oarecare. Slujbaşul nevăzând în spatele ei nici un gând ascuns, o înaintă domnitorului. Acesta încuviință alcătuirea unei zapişti de liberă trecere pentru surghiunit, îngăduindu-l pentru puțină vreme în Târgovişte.

Înturnarea vechilului îi fusese vestită lui Constantin Şerban de străjerul din turnul porții de la intrarea în ogradă, când călărețul abia de apăruse în zare. Nerăbdător îl aşteptase – cu tot frigul de afară – în ceardac, ca să primească cu câteva clipe mai devreme ştirea bună sau rea pe care o aducea. Nu-l lăsă să descalece şi-i strigă de sus:

– Adus-ai zapisca?!

– Adus, Luminăția ta!

Abia acum răsuflă uşurat. Primi încântat petecul de hârtie şi-l cercetă cu plăcere. Nu era decât cu puțin mai mare decât cuprinsul palmei, scris citeț, iar în partea de jos, întărit cu pecetea mică domnească, întipărită într-un boț de ceară roşie. Soarta părea că-i stătea în sfârşit alături, că s-a hotărât să-l ocrotească. Avu simțământul că nimic nu-i mai stăvileşte avântul; drumul izbânzii îi fusese deschis tocmai de cel pe care urma să-l surpe.

Putea pleca chiar de a doua zi, căci gătise de mult călătoria. Rămânea o singură încurcătură de desluşit; nu decisese încă ce era de făcut cu jupâneasa Bălaşa, soața sa, care pe undeva îi încurca socotelile. Ținând seamă de plănuirile tulburi şi primejdioase pe care le avea în față, nu era nimerit s-o lase la Dobreni. Potrivnicii ar fi putut-o lua ostatecă, ca mai apoi s-o folosească împotrivă-i. Cu toate că era încă destul de tânără, mai ales dacă țineai seamă de vârsta sa, nu o mai iubea peste măsură de mult, lehămețindu-i-se în ultima vreme de tot de ea, deşi mulți se îndoiau c-ar fi iubit-o vreodată. De aceea nici nu se gândea să se lepede pentru ea de visurile tainice care-l însuflețeau. În legătură cu femeile semăna, ziceau gurile rele, cu tatăl

Material cu drept de autor

image
not
available

Dar tot cântărind lucrurile, îşi spuse că, la drept vorbind, venirea sa la Târgovişte fără ea se putea totuşi îndreptăți, şi încă destul de uşor, chiar cu argumente care n-ar lăsa loc de nedumeriri sau mirare. Putea spune simplu că din cauza vremii neprielnice, a greutăților drumului înzăpezit, nevoind s-o îmbolnăvească, deci pentru a o cruța, o lăsase acasă la Dobreni, lângă cuptor, la căldurică şi la adăpost de crivăț!

După multe cumpăneli şi după ce se sfătui şi cu Nedelea se hotărî. Cum ninsese între timp, o urcă pe Bălaşa într-o sanie trasă de şase cai şi-o porni în mare taină spre Mănăstirea dintr-un Lemn. Temându-se că totuşi cineva ar fi aflat de călătoria ei, avu grijă să ticluiască o lămurire lesne de crezut, care să nu-i tăgăduiască spusele de mai înainte şi să răstălmăcească adevărul după nevoile sale. Deci dacă s-ar fi întâmplat să fie luat la întrebări, putea zice că, el, grijnic, a lăsat-o acasă spre a o feri de primejdiile călătoriei, dar ea, căzută în ultima vreme în doaga cucerniciei, voise, zor-nevoie, să-şi petreacă Crăciunul şi toate sfintele sărbători de sfârşit de an la loc blagoslovit. Iar rămasă de capul ei, fără privegherea sa ocrotitoare, femeia, nesocotindu-i poveţele cumpănite, o luase ca o smintită încotro îi fusese voia, iar el nu mai avea ce-i face. Într-o anume măsură nici nu mințea, căci era ştiut multora că de la o vreme nevastă-sa se apropiase într-adevăr de cele ale credinței, petrecându-şi ceasuri întregi în biserica satului. Dar lumea uita că schimbarea se datora ivirii nesuferitei de ibovnice, care-i lua tot mai mult locul.

Ca nici apropiații să nu înceapă a cleveti lucruri nedorite, care puteau dezvălui adevărul, le dădu de înțeles chiar că, voind s-o ia cu sine şi pe Nedelea, care-l atrăgea mai mult, Bălaşa îl cam încurca. Aşa că socotise mai potrivit s-o lase acasă cu măruntele şi lehămetitoarele ei griji gospodăreşti şi bisericeşti. Deci față de părtaşi nu stăruia

Material cu drept de autor

asupra grijii deosebite purtate nevestei, căci, mai cunoscători, aceştia, pe drept cuvânt, nu l-ar fi crezut, căutând o altă deslușire, care, descoperită, putea deveni supărătoare.

De altfel în legătură cu roaba, spunea deplinul adevăr. Nu avea de gând să se lipsească de ea nici o clipă. Îl subjugase cu totul şi ajunsese chiar să aibă nevoie fără încetare de sprijinul, de îndemnul şi de sfatul ei. Dar nu numai ca ibovnică! Femeia era fără istov, iar închipuirea ei nesecată, izvodind cele mai năstruşnice gânduri şi plăsmuiri. Întotdeauna găsea câte un sfat în stare să-l scoată la liman din orice încurcătură. O clipă n-avea pace. Ea se pricepea să-i hrănească şi să-i țină treze visurile de mărire, să-l ajute să treacă peste clipele de descumpănire când i se tăia avântul, cum i se întâmpla uneori. Fără îmboldirile ei, cu greu ar fi găsit în sine tăria de a merge mai departe. De altfel, nici ea nu l-ar fi lăsat să plece singur. Îşi legase prea multe năzuințe de soarta sa, ca să se împace cu gândul de a-l pierde!

Toate fiind deci rostuite, porni vijelios spre cetatea de scaun. Întâiul popas îl făcu la Bucureşti, târg care-i stătea în cale. Din hanul la care trăsese ca să bea o bărdacă de vin fiert, ca să se mai încălzească, privea zidurile cenuşii ale palatului domnesc. Gândul că în scurtă vreme acesta va ajunge adăpostul său, că în curând trupul de strajă se va aşeza în şir pentru a i se închina, îl făcu să fie cuprins de fiorul unei zbateri lăuntrice. Aproape că i se tăie suflarea. Nu mai avu răbdare să bea gustoasa licoare pe îndelete. O înghiți pe nerăsuflate, fără s-o mai guste picătură cu picătură, spre a-şi spori clipele de desfătare. Din pricina grabei aproape că-şi opări cerul gurii şi beregata.

Renunță să înnopteze în Bucureşti şi, cu toate că în câteva ceasuri se lăsa bezna, o porni din nou la drum. Răsturnat pe lavița din fundul saniei, care zbura uşor peste

Material cu drept de autor

întinderile albe, învelit bine între pături şi cojoace, avea mintea înfierbântată de mulțimea socotințelor care-l năpădiseră. Alături se afla Nedelea, la fel de înfofolită.

Alegerea iernii pentru lovitura pe care urma a o da stăpânirii, i se părea un gând fără de cusur. Obişnuit în răstimpii de înzăpezire nu prea se purtau războaie, deci un amestec al vecinilor era mai mult decât îndoielnic. De altfel craiul, chiar de-ar fi vrut, n-ar fi putut trece nicicum munții încoace. Apoi, drumurile fiind întroienite, chiar principele nu şi-ar fi putut chema decât cu greu trupurile de oaste credincioase. La aceasta se adăuga lipsa de griji şi de băgare de seamă pe care o prilejuiau sărbătorile anotimpului, fiind o vreme când duhul de veghe al tuturor cădea în ațipire. Erau deci mulțime de înlesniri de care se putea sluji cu îndestul folos. Acum numai puțin noroc să aibă, şi scaunul domnesc va fi al său!

În minte i se desluşea tot mai limpede fiece ce pas pe care-l avea de făcut în zilele care urmau a veni. Lovitura trebuia dată în timpul marii vânători domneşti care, după obicei, era rânduită să se țină în ajunul Crăciunului, ca Sfânta Sărbătoare să poată fi prăznuită cu toată cuvenita fală din carnea vânatului jertfit. De bună seamă, voievodul nu se va abate de la datină. Cetatea de scaun va rămâne astfel pentru o zi goală, palatul şi însemnele puterii slab păzite. Aceasta va fi clipa când va da semnul de pornire. Va trebui să dezlănțuie mai întâi o răzvrătire a armatei. În vălmăşagul zăpăcelii care se va isca, părtaşii, din vreme înştiințați şi gătiți, sub conducerea sa, vor pune mâna pe palat şi apoi pe tot târgul. Când Matei vodă se va întoarce, va găsi cuibul ocupat, râse în sinea sa serdarul. Va urma apoi ciocnirea de neînlăturat între sprijinitorii săi şi cei ai bătrânului tiran. Dar era încredințat că va învinge. În întâiul rând pentru că potrivnicul devenise tot mai nevolnic. Apoi se bucura de înlesnirea de a lupta din spatele întăriturilor cetății şi ale

Material cu drept de autor

palatului, în vreme ce vrăjmaşul se găsea în câmp deschis. Iar în al treilea rând, nădăjduia că o bună parte a oştenilor îl vor părăsi pe Matei în răstimpul încleştării, destrămându-i rândurile de apărare, şi vor trece de partea sa.

Ajuns la Târgovişte, fu găzduit în modesta casă a fratelui său vitreg. Nu se grăbi însă să se înfăţişeze prea-cucernicului părinte patriarh, punând pricină dezvinuirea că – acesta fiind potopit de cuconeturile lumii alese – o întrevedere cu sfinţia sa era peste măsură de greu de dobândit. De altfel pentru a izbândi trebuia să neguţeze cu diacul ierarhului, un anume Paul de Alep, cu cel puţin câteva zile înainte! Deci avea un bun pretext pentru a putea trage de timp.

Deşi băgă de seamă că iscoadele armăşiei nu-l scăpau din ochi, Constantin Şerban nu stătu degeaba. Praznicele din ajunul Crăciunului erau destul de multe – atingând culmea cu sărbătorirea Sfântului Nicolae şi a Sfântului Ignatie –, prilejuri cu care se rânduiau nenumărate ospeţe la care erau poftiţi oaspeţi cu duiumul, deci preumblările prin târg erau lucru obişnuit şi firesc. Drept care serdarul nădăjduia că trecerile sale prin felurite case, cât şi întâlnirile cu părtaşii să nu bată la ochi. Socotelile sale se dovediră întemeiate, iar lucrurile se întâmplară taman aşa cum le gândise.

Înştiinţat fiind de trecerea ca musafiri prin casa Tântăveanului a destul de mulţi boiernaşi, căpitani sau iuzbaşi, – de bună seamă nu pentru a-l vedea pe stăpânul gospodăriei, ci pe fratele său maşter –, Vasile din Corcova flutură din mână a dispreţ:

– Fiul cățelei a ajuns idolul scursorilor şi al gloatei! De, cine seamănă se adună! Doamne, ce colcăială de lichele tocmai bună de pus la stâlp! Întotdeauna secăturile îşi găsesc proşti care să-i preamărească, şi să-i înalţe în slăvi! Dar – în sfârşit – să ne facem a nu vedea nimic, căci n-are rost să

Material cu drept de autor

tulburăm sfintele sărbători pentru nişte otrepe. O să ne îngrijim de ele după aceea!

În cele din urmă avu loc şi întâlnirea cu patriarhul Antiohiei, de altfel pregătită cu migală. Pentru a-i atrage chiriarhului luarea aminte asupra soiului deosebit al musafirului care avea de gând să-l caute, părtaşii serdarului i se înfăţişară în zilele de dinainte înaltului ierarh şi-i vorbiră atât lui, cât mai ales însoţitorilor săi, cu oarecare fereală, dar cu o cuviinţă plină de ploconeli şi cu o aprețuire cu totul osebită, despre un prinţ de sânge cu mare vază în Ungrovlahia, care dorea să-l vadă. Ei arătară că vremelnic măritul scoborâtor al casei domnitoare a ţării este lovit de o amarnică prigoană din partea credincioşilor principelui şi cu deosebire a odorului Măriei Sale, marele spătar. Dar dădură de înţeles că, dacă deocamdată este împins de-o parte de stăpânire, în curând însemnătatea sa va creşte, fiindu-i hărăzit a împlini nişte rosturi cu totul aparte în soarta ţării.

Auzind acestea, înaltul chiriarh se feri la început de a-l întâlni pe cel de care i se vorbea. Dintru început îşi dăduse prea bine seama că Matei Vodă nu-l plăcea peste măsură; ca atare, nu avea nici o noimă să-l întărâte şi mai tare, arătând bunăvoinţă proscrişilor stăpânirii. Susţinătorii serdarului stăruiră însă, dând de înţeles grămăticului patriarhalicesc – arhidiaconul Paul de Alep – că pe de-o parte ar putea dobândi mari foloase de pe urma preaslăvitului boier, iar pe de alta îl liniştiră în legătură cu temerile de a pricinui o adâncire a nemulţumirilor lui Matei vodă faţă de ei, arătând că însuşi domnitorul îngăduise surghiunitului să se reîntoarcă în cetatea de scaun, anume ca să poată săruta mâna alesului oaspete al ţării.

În sinea lui, patriarhul judeca însă lucrurile altfel. În primul rând se temea ca, mânat de lăcomie, să nu carecumva să câştige bunăvoinţa unui boier oarecare, dar s-o piardă pe aceea a principelui care, de bună seamă, putea fi mult mai

Material cu drept de autor

vârtoasă. Pe de altă parte, era adevărat că voievodul îngăduise vrăjmaşului său să-l caute. Dar împrejurarea că el îl va primi sau nu putea deveni un fel de încercare a supunerii şi credinţei sale faţă de Matei. Ori, îl dezamăgise odată alăturându-se lui Lupu! Oare acum, lăsându-l pe închipuitul mădular al casei domnitoare să i se înfăţişeze, nu greşea din nou, dovedind cumva Curţii că şi pe mai departe era plecat să încline cumpăna înspre vrăjmaşii voievodului? Zapisca de liberă trecere a serdarului avea înţeles de îngăduinţă numai pentru acesta – înlesnindu-i părăsirea locului de surghiun –, dar nu-l dezvinuia pe ierarh de răspundere pentru alegerea pe care o făcea.

Deci primirea lui Constantin Şerban nu era lipsită de ponoase. Pe de altă parte, patriarhul se întreba dacă era înţelept să-l refuze. După cum dădeau de înţeles apărătorii săi, el putea deveni un al doilea Gheorghe Ştefan, cu care de altfel era neam, şi atunci nu era lipsit de folos ca să-i arate ceva bunăvoinţă. Deci n-ar fi fost tocmai nimerit ca să-l îndepărteze, cel puţin asta îl învăţaseră întâmplările din principatul vecin. Pe aceste meleaguri stările se dovedeau peste măsură de schimbătoare şi se cerea să fii peste măsură de prevăzător la orice mişcare pe care o făceai…

Cum însă însoţitorii – şi cu deosebire feciorul său, arhidiaconul Paul de Alep – aflaţi sub înrâurirea părtaşilor vel serdarului, stăruiră, se înduplecă. Se lăsă încredinţat că el, închipuind puterea duhovnicească, trebuie să se socoată aridicat deasupra măruntelor duşmănii, a mâncătoriilor ivite între mireni şi a urzelilor trecătoare; biserica a-toate-iertătoare – arătau povăţuitorii săi – trebuie să primească deopotrivă în sânul ei, şi pe cei cinstiţi şi drepţi, dar şi pe cei greşiţi şi rătăciţi, dăruindu-le şi celora din urmă izbăvirea, dacă ei se spovedesc şi se curăţă cu inimă curată de păcate.

Pentru a-i copleşi pe privitori, stârnindu-le minunarea, Constantin veni într-o sanie peste măsură de

Material cu drept de autor

strălucitoare, însoțit de o seamă din oștenii câștigați de partea sa și de numeroase slugi, cu toatele înfiretate și dichisite. Nu mai puțin îngrijise și de propria înfățișare. Se pomădase, își cănise barba și mustățile, se înveșmântase cu un fălos caftan din cea mai fină catifea venețiană, cu tiv de sobol și nasturi de argint aurit, încrustați cu pietre prețioase. Pe cap purta un frumos gugiuman de samur cu un mândru surguci într-o parte, în drept să fie purtat mai degrabă de domn, iar nu de boieri. E drept că, pentru a nu sfida stăpânirea, acoperământul avea fundul roșu, iar nu alb. Oaspetele arăta cu adevărat falnic, precum ctitorii din zugrăvelile de pe zidul bisericilor. Arhidiaconul Paul de Alep, mișcat de atâta măreție, îl întâmpină în ceardacul arhondaricului, chiar la scară, și-l însoți cu osebită și ploconită cuviință în odaia în care îl aștepta părintele său duhovnicesc, dar și trupesc, căci era într-adevăr feciorul arhiereului.

Constantin Șerban puse un genunchi în pământ și, scoțându-și gugiumanul, plecă fruntea ca să sărute dosul mâinii care i se întindea. Avu o clipă de șovăială văzând degetele numai oase și pielea albă, parcă jilavă, sub care se deslușea țesătura vinețiie a venelor. Fără voie, prin minte îi trecu priveliștea grețoasă a unei spinări vâscoase de broască. Își înăbuși însă orice semn de neplăcere și-și duse îndatorirea de spășit pravoslavnic până la capăt. În lumina săracă a odăii, catifeaua juca ape minunate, în învăluirea cărora pietrele scumpe de pe nasturi scânteiau aprins. Constantin stârnea neîndoios cea mai vie aprețuire.

La un semn al său, un copil de casă însoțitor se apropie, purtând sub un ștergar cu frumoase cusături colorate un dar menit gazdei. Când serdarul înlătură cu o mișcare scurtă acoperământul, privitorii putură vedea o minunată răcliță din argint aurit, având pe capac icoana ieșirii din mormânt, meșterită prin ciocănire, încât chipurile

Material cu drept de autor

ieşeau în afară de parcă erau cioplite. Iar pe cele patru laturi se desluşea închinarea magilor, închinarea păstorilor, Cina cea de Taină şi, în sfârşit, sărutul lui Iuda. Era într-adevăr un dar de mare preț.

După ce se trase în odaia de alături, chiriarhul deveni mai curtenitor; boierul părea să fie într-adevăr un obraz vrednic de a se ține seamă de el. De altfel, cum aici la întrevedere luau parte numai feciorul său diac şi un monah din alai – amândoi de o muțenie desăvârşită –, se putea arăta cât se poate de curtenitor față de biv-vel serdar, câştigându-i priința, fără primejdia de a ajunge ceva la urechea stăpânirii.

Taifasul, deşi destul de găunos şi searbăd, căci nici unul dintre vorbitori nu avea cu adevărat ceva de spus, curse totuşi uşor şi plăcut, iscând o stare de caldă bunăvoință de amândouă părțile. Doar de vreo două ori ierarhul se simți cam strâmtorat, intrând în câte un impas; iar cugetările stânjenitoare, care-l puneau în încurcătură, porniseră în fiece rând de la oaspete. Prima dată se întâmplă când aceasta deplânse zgârcenia voievodului:

– Prea Sfinția Ta, ceea ce ți-a dăruit domnitorul întru găzduire şi tain este, după ştiința mea, mult sub cinstea care vi se cuvenea! Zgârcenia şi răutatea stăpânirii de azi nu mai cunoaşte margini! Mai degrabă copleşeşte cu plocoane şi odoare pe păgânii în şalvari care se arată la curte, decât să preamărească înalta noastră mamă, slăvita biserică a dreptcredincioşilor pravoslavnici! Felul său de a se purta vă aduce o adevărată ocară! Cum de puteți răbda şi îngădui una ca asta?! răbufni el în vorbe voit sunătoare, care să ațâțe.

Chiriarhul, mângâindu-şi fuioarele zbârlite ale bărbii, se făcu a uita să răspundă. Nu dorea deocamdată să-şi lege răspicat soarta de nici o parte.

Ceva mai târziu, serdarul făcu o nouă încercare vicleană de a-l sili pe patriarh să-şi mărturisească plecarea spre partea sa. De astă dată sârgul era mai fățiş, vorbind de

Material cu drept de autor

schimbări în cârmuirea țării, care s-ar putea petrece. Deşi plin de luare aminte şi îngrijat de ce auzea – căci pricepu că vorbitorul unelteşte sau are ştiință de o uneltire –, ierarhul nu lăsă nici acum să-i scape vreun semn care să-i trădeze gândurile sau dorințele. Dar o cugetare fugară – ca o adiere de îngrijorare – îl atinse în treacăt: oare şi aici, în țara muntenească, îl va urmări acelaşi ghinion ca în țara de dincolo?! Oricum, subînțelesurile boierului erau rău prevestitoare şi nu l-ar fi bucurat să aibă parte de tristele pățanii trăite în lunile dinainte pe tărâmurile lui Vasile Lupu.

Cum întâlnirea cu patriarhul avusese loc şi nu mai găsea altă pricină prin care să-şi îndreptățească întârzierea în cetatea de scaun, iar vremea de şedere ce-i fusese îngăduită se apropia de sfârşit, serdarul se temu că ar putea fi întemnițat de armăşie. Drept care începu cele de cuviință spre a dobândi o lungire a timpului de zăbavă în târg, masul fiindu-i trebuitor pentru a-şi înfăptui planuirile. Ca să-l înduplece pe marele agă, începu a-l curteni cu stăruință.

Plângându-se de straşnica întroienire a drumurilor, de frigul cumplit ce se lăsase, de şubrezenia trupească de care suferea, primejduindu-i sănătatea, de haitele de lupi care atacaseră în câteva rânduri nu numai sănii răzlețe, ci chiar convoaie de călători, se strădui să dovedească că e „silit", cu totul împotriva voii sale, să ceară agiei o păsuire, prin care să i se sporească îngăduitul răgaz de popas la fratele său. Însăila totul cu atâta cumințenie şi neprihănire, încât nimănui nu i-ar fi trecut prin minte să nu-i ia de bune spusele. Iar noul agă, Buliga Lupu din Ciovârnişani, se lăsă mişcat şi înduplecat atât de noianul de îndreptățiri cu care îl potopea, cât şi de spăşenia ce-o arăta, mărturisindu-şi dorința, pe cât de cucernică pe atât de gingaşă, de a gusta dulceața slujbelor de sfintele sărbători, ținute sub privegherea prea înălțatului mitropolit al Ungrovlahiei şi a preafericitului patriarh oaspete.

Material cu drept de autor

Prin urmare, nebănuindu-l a avea vreun gând ascuns, dregătorul se îndură de mazil şi-i dărui mult dorita amânare, pentru care îi căzuse umil la picioare. La drept vorbind se învoise abia după oarecare tărăgănări şi nu o făcuse pentru că ar fi fost copleşit de trăinicia argumentelor fostului serdar, ci sub înrâurirea zvonului că domnitorul ar fi avut de gând să-i ierte pe cei unsprezece boieri care, cu câteva luni în urmă, încercaseră să-i ia viața. Venind chiar în preajma marelui praznic al Naşterii Domnului, hotărârea era nu numai în drept de a fi crezută, ci chiar cât se poate de firească. Din vechime era obiceiul ca în cinstea Crăciunului, în semn de spăşenie şi pocăință, voievozii să sloboade pe unii dintre osândiții aflați prin temnițele cârmuirii.

Zvonul izbăvirii cetei de otrăvitori făcu vâlvă în târg. Biv vel serdarul se arătă peste măsură de prins de ştire. Fu cucerit deîndată de gândul de a atrage de partea sa cel puțin o parte dintre cei scăpați. În câteva zile vestea se adeveri. E greu de spus care erau socotințele şi trăirile sufleteşti care-l îndemnaseră pe Matei vodă să ia asemenea hotărâre. Judecând lucrurile doar pe deasupra, se putea socoti că e o purtare firească de pioşenie, pentru un om copleşit de simțământul smereniei, într-un ev pătruns de o adâncă habotnicie. Era, poate, şi un prinos de prețuire închinat aducerii aminte a soației sale abia răposate. Era, poate, şi grija omului ajuns aproape de sfârşitul său, de a dobândi iertarea la Judecata de Apoi!

Clevetitorii ştirii însăilau tot soiul de mărunțişuri pişcătoare şi nu lipsite de haz în legătură cu neaşteptata întâmplare. Cu multă învoioşare – bucurându-se de o bună primire din partea auzitorilor – se zugrăvea mai ales cursul cam sec al întrevederii dintre domn şi marele armaş, când se cumpănise asupra iertării. Vasile din Corcova – aflat în slujbă la vremea aceea – fusese chemat pe neaşteptate în

Material cu drept de autor

spătăria mică şi, fără nici o vorbă pregătitoare, fu luat din scurt de Măria Sa:

– Otrăvitorii mei mai trăiesc?!

Dregătorul privise încurcat la domn, încercând să ghicească în înfățișarea obrazului, care-i era dorința și, potrivit cu ceea ce băga de seamă, să-şi mlădieze răspunsul. Dar chipul îi era de nepătruns. „Oare i-ar fi vrut morți sau nu?" îşi zise el descumpănit. De trăit, trăiau încă toți, dar dacă principele ar fi năzuit la alt răspuns, el i l-ar fi putut da, căci nu i-ar fi fost prea greu să-i facă pe unii să dispară. N-ar fi fost prima dată când cineva pierea fără urmă în beciurile armăşeşti. Lucrul era cu atât mai uşor de împlinit, cu cât lumea şi aşa îi credea deja morți pe mulți dintre ei. Armaşul aflase că, de mai multe luni, pe la colțuri, se şuşotea în taină că întemnițații ar fi fost căzniți ca hoții de cai şi apoi căsăpiți cu toții în chip groaznic. Dar odată cu scurgerea timpului, istoria lor trecu, încetul cu încetul, în uitare, căci soarta lor le trezea tot mai puținora luarea aminte. „Numai de-aş putea ghici ce vrea Măria Sa!" se jelea în gând Vasile, neputându-se hotărî ce răspuns să dea. Se cuvenea să spună adevărul sau era mai bine să cârpească o minciună potrivită, prin mijlocirea căreia să fie pe pofta voievodului, păstrându-i bunăvoința. Dar frământarea îi fu zadarnică, căci nu putu ghici ce gânduri coceau în mintea Înălțimii sale. În cele din urmă, neputând scăpa prin mijlocirea unui răspuns ocolit, mărturisi spăşit:

– Au rămas cu toții în viață, în afară de bărbierul Luminăției tale, pe care am fost nevoit să-l iau la întrebări cu mai multă destoinicie şi fiind şi mai slab de virtute...

– Paharnicul Hrizea, jupân Manu şi Stroe Leordeanu trăiesc?!

– Da, Luminate!

– Păcat, oftă principele, căci nu sunt vrednici de iertarea mea!

Material cu drept de autor

– Dacă Măria Ta pofteşte, într-o clipă pot să-i fac să nu mai fie... Voia Măriei Tale e lege!

– Ei, nu se cade ca tocmai în sfânta săptămână a Crăciunului să le faci de petrecanie, chiar dacă am şti-o numai noi doi... Dumnezeu nu poate fi înşelat... El le vede pe toate... Nu se cade să batjocorim tocmai acum cele sfinte! Ei, dacă au avut norocul să scape până acum, să le fie norocul până la capăt, deşi chiar că e păcat să-i covârşesc cu mărinimia mea! ar fi încheiat cu nespusă părere de rău vodă.

Apoi porunci ca să tocmească toate cele trebuitoare pentru a face cunoscută ţării iertarea otrăvitorilor. Vasile plecă mulţumit, pe de-o parte că nu-i ucisese pe toţi – înlesnind astfel ieşirea de măreaţă mărinimie a stăpânului său –, dar şi apăsat de mustrarea subînţelesă, de a nu fi ştiut să „cearnă" din vreme întemniţaţii.

Îmbărbătat de nădejdea de a mai câştiga ceva părtaşi în urma slobozirii osândiţilor, Constantin Şerban aştepta cu nerăbdare marea vânătoare domnească din ajunul Crăciunului, de care-şi legase toate nădejdile. Întotdeauna crezuse că izbânda îi este atârnătoare de o întâmplare neaşteptată, dar prielnică. Acest „neaşteptat prielnic" lua după împrejurări înfăţişări diferite: uneori şi-l închipuia prin moartea domnului; alteori îl gândea ca pe o răscoală, iar acum îl vedea întrupându-se în vânătoarea domnească.

În sfârşit clipa aşteptată cu atâta înfrigurare sosise. Ulițele răsunau de răpăiturile tobelor crainicilor domneşti. Pe la răspântii li se auzeau vocile răguşite, îndemnând slujitorii – de la ultimul oştean până la cel mai înalt dregător – să-şi împlinească ştiutele îndatoriri în legătură cu îndătinata vânătoare domnească de Crăciun.

În taină, Constantin Şerban îşi vesti părtaşii că în dimineaţa zilei următoare îi aşteaptă în casa fratelui său maşter. Cei aflaţi în slujbă ridicară a minunare mâinile spre cer; cum de putea fi atât de nărod încât să-şi închipuie că vor

Material cu drept de autor

putea lipsi din alaiul domnesc?! Aşa încât chemările sale fură luate în serios numai de câțiva mazili asemenea lui sau chiar mai mărunți, aflați întâmplător în cetatea de scaun.

A doua zi, dis de dimineață, târgul începu a vui de clocotul gătirilor de plecare. La Curte slugile nu-şi vedeau capul de treabă, iar dregătorii, însoțiți de cetele lor, se scurgeau cârduri-cârduri spre palatul domnesc, umplând în aşteptare întinsul maidan din fața porților celor mari. Înmărmuriți de mărimea vâltorii, însoțitorii patriarhului Macarie urmăreau de pe crenelurile mănăstirii Stelea şiragurile de sfetnici şi oşteni care se prelingeau în susul Uliței Mari, spre palat. Atâta revărsare de strălucire şi de fală nu le fusese dat să vadă prea des. Preafericitul patriarh însuşi, întrucât din foişorul arhondaricului nu putea privi afară, dimpreună cu feciorul său Paul, care-i slujea şi de diac, se urcă pe ziduri, spre a cuprinde cu privirea vecinătățile.

De la înălțimea la care se aflau, se zărea bine o bună parte a Uliței Mari; în susul ei vederea răzbătea până spre Poarta cea Mare a Curții. Aici era o mişuneală de neînchipuit. Toți aşteptau ieşirea domnului şi înfiriparea convoiului, căci voievodul, întremându-se, hotărâse să ia parte la vânătoare. Se simțea încă slăbit, de aceea nu voi să plece călare, ci purtat de o sanie. Paul de Alep va istorisi cu multe amănunțimi cele pe care le vedea, preamărind prin avântate cuvinte de laudă alaiul şi mai ales sania princiară. Aceasta arăta minunat, fiind căptuşită pe dinăuntru cu piele fină şi catifele, iar pe dinafară, poleită cu aur. Zugrăvi apoi cu nețărmurită înmărmurire mulțimea de boieri şi oşteni care o înconjurau.

Ceea ce grămăticul venetic nu putu băga de seamă, era mulțimea iscoadelor armăşeşti care împănau mărețul alai. Vasile din Corcova, spre necazul marilor dregători, luase cele mai straşnice măsuri ca să preîntâmpine repetarea

Material cu drept de autor

nenorocitelor întâmplări petrecute la vânătoarea de dinainte. Slujbaşii săi erau peste tot, vedeau tot, auzeau tot, iscodeau bănuitori pe oricine şi înfăţişau totul negreşit mai-marelui lor. Deşi sâcâiţi de potopirea lor de către această mulţime de nedoriţi, de care se împiedicau la fiece pas, divaniţii nu îndrăzniră să cârtească în vreun fel, de vreme toate cele statornicite erau menite să chezăşuiască liniştea şi apărarea domnului şi a oblăduitului său. Cârcotele de orice fel puteau isca bănuieli, căci, de vreme ce doresc ca paza principele să rămână descoperită, însemna că sunt ispitiţi de gânduri necurate, că vor ca să rămână deschisă calea unor noi încercări de omor, că s-ar bucura de aşa ceva şi sunt plecaţi a le înlesni. Ori, decât să li se pună în cârcă asemenea învinuiri, era mai la îndemână să tacă şi să înghită mofturile armaşului. De aceea râvna sa, care cam întrecea măsura, deşi stârnise nemulţumire şi lehamite, nu fu întâmpinată pe faţă cu vorbe de nemulţumire osânditoare.

Alaiul se înjghebă în faţa porţilor Curţii, prin amestecarea acelora care ieşeau odată cu voievodul din ogradă, cu cei care aşteptau afară. De aici, în strigătul asurzitor al trâmbiţelor, surlelor, fluierelor, al tobelor şi chimvalelor, lungile şiruri de călăreţi o luară pe uliţa care ducea la mitropolie, spre a ieşi din târg prin poarta Bucureştilor. Ţinta o închipuiau pădurile domneşti care se întindeau din jos de cetatea de scaun, de-a lungul Ilfovului, până spre mănăstirea Nucetului.

Felul cum se desfăşură vânătoarea, înalţii oaspeţi străini nu aveau cum vedea. De altfel, de la crenelurile mânăstirii pierdură din ochi alaiul de îndată ce acesta ieşise de pe maidanul din faţa porilor Curţii, înfundându-se pe uliţa pe care se abătuse.

Abia spre seară larma asurzitoare de surle şi tobe le vesti întoarcerea veselului alai princiar, care străbătu cu aceeaşi fală şi strălucire târgul de-a curmezişul, dar de astă

Material cu drept de autor

dată din partea potrivnică. Pe deasupra, în urmă, veneau nenumărate sănii cu multa şi greaua pradă dobândită de vânători. Toate sălbăticiunile doborâte erau menite a fi duse la marea cuhnie domnească, întru gătirea bucatelor de Crăciun.

În vreme ce Matei vodă şi numeroşii săi însoţitori se aflau plecaţi din târg, la casa lui Tântăveanu se înfăţişară doar câţiva mazili şi câteva căpetenii ostăşeşti, rămase din întâmplare în urmă. Între ei, ca mai însemnat, se afla un singur oştean adevărat, un iuzbaşă, care însă îşi avea steagul de ascultător tocmai în ţinutul Râmnicului. Totuşi serdarului nu i se risipi încrederea în puterile sale şi în sorţii care-i erau puşi de-o parte de pronie. Aşteptând şi sosirea celorlalţi – căci nu-şi pierduse încă nădejdea că cei chemaţi vor răspunde poruncii sale – fostul serdar cuvânta cu înfierbântare în faţa celor adunaţi, înfăţişându-le planuirile năvalei pe care o închipuise.

– Mai întâi vom porni iureşul asupra palatului. I-am cercetat de multă vreme locurile slabe ale apărării, pe unde brâul de pază ar putea fi mai lesne spart. Acum iarna, nemaifiind folosită, portiţa dinspre grădină nu mai e temeinic privegheată. Pe deasupra, este şi ferită de prea multe priviri. Dinspre ograda de dinainte e ascunsă de palate şi de murii bisericii celei mari. De ograda acareturilor e despărţită de o palisadă de lemn, care e destul de temeinică. Chiar din cele două palate nu se poate zări cine intră şi cine iese pe acolo prin dos, colţul acela fiind ascuns vederii de zidurile băii şi de stivele de lemne, care slujesc încălzirii apei. În acest loc adăpostit se pot strânge oştenii noştri.

Iar mai departe adăugi:

- Ei vor intra până ce numărul lor va fi îndeajuns de mare spre a porni mai departe. Pe deasupra, de la portiţă se poate ajunge, fără vreo oprelişte, în ceardacul din spate al palatului celui nou şi de aici drept în iatacul domnesc şi în

Material cu drept de autor

spătării. Iar din palat se poate pune uşor mâna pe ograda cea mare din față. Apoi, pentru a trece în ograda din spate, aceea a acareturilor, nu se mai întâmpină o piedică vrednică de luat în seamă, căci pânza de zid şi poarta despărțitoare sunt destul de şubrede, încât nu ne va fi greu să năvălim dincolo. Nimic nu ne mai poate deci stăvili. În câteva ceasuri vom fi stăpâni pe Curte!! Când moşneagul de Matei se va întoarce, va găsi după fiecare crenel o sâneață îndreptată asupră-i. Bine apărat, palatul va deveni de necucerit. Desigur că bătrânul va voi să sară asupră-ne, dar în clipa va da semnul de pornire al iureşului, toți boierii şi căpitanii de lângă el, cu care suntem înțeleşi, vor trece de partea noastră, părăsindu-l. Înfrânt, va trebui să neguțeze cu noi şi să se învoiască cu cererile pe care i le aridicăm în față. Dacă cei credincioşi nouă vor fi destul de vicleni, în clipa când se vor întoarce de la el, ar putea să ni-l aducă legat, împrejurare în care tocmelile îşi pierd rostul! De altfel, după aceea, tot târgul, iar în zilele ce vor veni toată țara, se va scula în apărarea mea, căci lumea este sătulă de stoarceri şi multele biruri ce-o apasă! Toți îşi vor lega nădejdile de bunăstarea de noi făgăduită şi mă vor primi de domn!

Cu felurite cumpăniri în jurul acestor scorneli, îşi urmă însăilarea de judecăți câteva ceasuri în şir. Deşi totul era – sau cel puțin părea – simplu, drept şi neted, părtaşii nu se molipsiră de înflăcărarea sa. Se vedeau puțini, se ştiau oameni sărmani, fără croială de viteji, de aceea toate cele care li se puneau în față li se păreau de neîmplinit prin puterile lor! În răstimpul avântatelor sale dezlănțuiri ale închipuirii, îi întâmpinară spusele cu o tăcere dezamăgitoare, iar în clipa când socotiră că serdarul ar fi în stare chiar să le ceară să iasă cu adevărat pe uliță ca să-şi jertfească viața pentru nesocotințele sale, îşi arătară prevăzătoare rețineri şi îndoieli:

Material cu drept de autor

– Cu ce să cucerim palatul?! Suntem prea puțini, chiar dacă ne-am aduna toate slugile!

– N-avem arme în chip îndestulător, iar iarba de puşcă trebuitoare, ca să putem înfrunta lefegii din straja palatului, ne cam lipseşte. N-am putea să le ținem piept. Ceea ce ne stă la îndemână n-ajunge nici pentru o încleştare în câmp deschis, necum pentru a porni asupra unor meseriaşi în ale războiului, care mai sunt ocrotiți şi de ziduri zdravene de cetate!!

– Singurul oştean adevărat ce se află acum de față este iuzbaşa Miron. Dar şi el e lipsit de ajutoarele care se găsesc sub porunca sa, acestea fiind risipite tocmai prin ținuturile Râmnicului, i se atrase luarea aminte lui Constantin Şerban în clipa când, spre a-i îmbărbăta, pomeni de marele reazem al armatei.

– De altfel, chiar dacă luăm palatul, cu greu cred că-l vom putea păstra. Pentru nevoile vânătorii, domnitorul a chemat lângă sine câteva mii de oşteni din cei mai buni. Cum să fim atât de tânți încât să credem că noi, o mână de oameni, fără mijloace de luptă potrivite şi îndestulătoare, le-am putea sta împotrivă, ba că l-am putea sili pe voievod să se dea bătut în fața noastră!?

De altfel, cel care o spunea, jupân Grigore Glodeanu, un boier doar cu puțin mai răsărit decât un moşnean, nici nu-şi putea închipui cum, de spaima unui sărăntoc ca el, un principe, bătrân şi temut de o întreagă țară, ar putea îngenunchea în față-i, cerându-i lui îndurare şi învoindu-se cu dorințele sale. Nici în vis mintea sa n-ar fi izbutit plăsmui asemenea privelişte de pomină! „Ori toți cei de aici sunt cam de talia mea!" îi cântări el pe ceilalți din ochi. Şi, tălmăcindu-şi judecata începută mai pe măsura cugetului său de om de rând, îşi zise mai departe înspăimântat: „Cum de poate socoti serdarul că, doar cu de-al de noi, va fi în stare să frângă cerbicia unuia din voievozii cei mai făloşi, în fața

Material cu drept de autor

căruia – de aproape un sfert de veac – nimeni nu putea apărea decât în genunchi?!"

– Chiar cei ce-ar voi să treacă de partea noastră ar fi pierduți! Noi nu le-am putea deschide porțile ca să intre la adăpostul zidurilor, dându-le astfel cuvenitul sprijin, căci, odată cu ei, vrăjmaşul ar năvăli şi el înăuntru. Aceste ajutoare la care tragem nădejde ar fi prinse între cei credincioşi lui Matei vodă pe de-o parte, şi zidurile curții pe de alta, încât ar fi nimiciți până la unul! Teama de asemenea primejdie o să-i facă pe mulți să pregete, îndemnându-i să nu se dea pe față…

– Laşilor! răbufnea din când în când serdarul, în timp ce avântul prinse a i se răci cu încetul.

– Nu e vorba de frică, căci toți am fost la război şi n-am dat dos feței! Am făcut deci dovada vredniciei şi al îndrăznelii! E vorba de a vedea adevărul în deplinătatea lui, ținând seamă şi de scăderile sale, căci ne dăm prea bine seama de măsura puterilor noastre…

– Dacă voi dați înapoi, o să mă descurc singur! Dar să nu cutezați a vă înfățişa mai apoi la mila mea!

Zadarnic fu rugat să nu se primejduiască fără rost; de prisos toate îndemnurile şi stăruințele. Înconjurat de o ceată de slugi înarmate, Constantin Şerban o porni în târg. Cu tot soarele galben înălțat în crugul cerului, era un ger pătrunzător. Zăpada scârțâia ascuțit sub copitele cailor. Pe ulițe, lume puțină. Ici-colo câte o arătare atât de încotoşmănată, de nu puteai recunoaşte nici măcar dacă era bărbat sau femeie. Aceasta se prelingea grăbită printre nămeți şi dispărea prin casele din vecinătate sau prin cârciumi, unde ghiceai căldura. În sinea sa, serdarul îşi dădea şi el seama că planurile sale erau de neînfăptuit. Coti totuşi spre palat, cu deşarta nădejde că întâmplarea îi va veni în vreun fel în ajutor. Dar abia se apropie de îngrăditura de zid, ca să coboare spre Ialomița prin Poarta Dealului, în

Material cu drept de autor

nădejdea de a ajunge în grădinile din zăvoaie, că de sus auzi străjerii poftindu-l să se îndepărteze. Nu era nimic de făcut! Se abătu mai într-o parte şi, după un alt ocol, se înturnă acasă cu întreaga ceată a însoţitorilor săi, fără a fi făcut nici o ispravă.

Fu copleşit de mâhnire şi dezamăgire când se trase, zdrobit de un simţământ de neputinţă, la căldura căminului. Nedelea i se alătură şi, cu o încredere de nestăvilit, îl îndemnă să nu se dea bătut. Trebuia să stăruie, să-şi bată capul şi să caute altă cale de a-şi atinge telurile. Nu era totul pierdut. Ea presimţea că i se deschide în faţă un viitor strălucit, dacă va şti să-l cucerească. Astfel îmbărbătat, boierul nu se lăsă descumpănit de poticneala suferită. Dimpotrivă, în urma stăruitoarelor îmboldiri se înturnă în hotarele din totdeauna ale firii sale, adică se arătă din nou peste măsură de dârz, de îndărătnic şi încăpăţânat. Ibovnica îl citise bine. Greutăţile, e drept, îl răscoleau, dar, totodată, îi înfierbântau mintea, încingându-i gândurile.

În zilele următoare cercetă pe toate feţele starea lucrurilor căutând o ieşire. Visurile sale trebuiau să se împlinească şi se puteau împlini; era încredinţat de asta! Nedelea stăruia şi ea cu îndârjire ca să nu se lase biruit, amestecându-se între bărbaţii cu care el era întovărăşit şi care nu se sfiiau să-i calce pragul chiar după neizbânda primei sale încercări. Plănuirea pe care o plăsmuise, chiar şi acum după ce se împotmolise, cântărind-o fără părtinire ori rea-voinţă, îi apărea în minte ca desăvârşită. Calea neîndoielnică de a-l înlătura pe bătrânul tiran era aceea de a pune mâna pe palat şi apoi de a-l zdrobi într-o înfruntare făţişă. Şi orice pornire viitoare, la care năzuia deja, trebuia să se întemeieze pe această judecată. Dar, de acum încolo se cădea să fie cu mai largă dare de mână. La următoarea încercare era nevoie ca ulicele să fie pline de lume întărâtată,

Material cu drept de autor

pusă pe lărmuit şi nesupunere, încât vodă să fie silit să-şi macine forţele îndreptându-le împotriva gloatei dezlănţuite.

De bună seamă tot lui îi cădea în seamă îndatorirea de a aţâţa mulţimea, de a o aduce la fierbere, dar nimeni nu trebuia să întrevadă amestecul său! Nu era bine ca gloata să afle în slujba cui se răzvrătea. Taina se cuvenea temeinic zăvorâtă, încât să fie cunoscută numai acelora de el aleşi şi dăscăliţi. Nici lefegii nu era bine să ştie prea multe! Era de ajuns să afle anume adevăruri doar căpeteniile lor, căci oşteanul de rând urma oricum poruncile primite. Pentru el cuvântul mai-marelui era de ajuns! Era mai nimerit să rămână cu credinţa că izbucnirea sa de furie e rodul unei porniri izvorâte din cugetul şi voinţa sa şi nu că e mânuit în chip viclean de alţii întru atingerea unor ţeluri care să nu fie chiar ale sale. Însemnătate avea deci înjghebarea unui pâlc de părtaşi bine dăscăliţi, care să-i înţeleagă pe deplin plănuirile, oameni de deplină încredere, care să priceapă de îndată ce au de făcut fără prea multe lămuriri şi care la un simplu semn să se pună neîntârziat în mişcare şi să ştie să se descurce singuri în orice împrejurare! Iar pe primul loc al grijilor sale trebuiau de acum încolo să se găsească căpeteniile din oştire; prin urmare se cuvenea să-şi apropie cât mai multe dintre ele. În atragerea lor se poticnise; câştigase prea puţine de partea sa!

Deci, îi devenea tot mai limpede că greşise prin aceea că, în clipa hotărâtoare adunase un număr neîndestulător de oameni în jurul său. În această parte a uneltirilor trebuia să aducă îndreptare! De altminteri şi Nedelea, care-i împărtăşea părerile, îi dădu dreptate; adevărul era că femeia se amesteca în toate şi-l povăţuia cu atâta patimă, de parcă complotul ar fi fost al ei, nu al serdarului. De altfel, uimea şi îndrăzneala cu care se vâra între bărbaţii care-l înconjurau pe serdar ca sfătuitori, de parcă şi ea ar fi fost unul dintre ei.

Material cu drept de autor

Şi în timpii care or veni – îşi zise mazilul, năprasnic în dorința de a se ajunge – era nimerit, să se slujească tot de o plecare a principelui de la Curte, dar atunci va trebui să găsească un mijloc de a-i ține locului pe părtaşii cu care era înțeles şi, mai ales, unele trupuri de oaste... Dar, înainte de toate, avea nevoie de mulți, foarte mulți bani, cu care să cumpere un număr cât mai mare de sprijinitori. O mulțime cât mai largă trebuia să i se simtă îndatorată, să nădăjduiască a câştiga de pe urma sa felurite foloase şi înlesniri. Îi va împrumuta, îi va ajuta în fel şi chip pe cei care i-ar putea fi de trebuință, chiar dacă nu le va spune de la început la ce fel de ajutor se aştepta din parte-le. Trebuia să arunce cu banii în jur ca să-i aibă pe cât mai mulți la mână, care, în clipa hotărâtoare, fiindu-i îndatorați, să poată fi siliți să se mişte – fie în mijlocul gloatei, fie odată cu oştirea. Iar pe de altă partea, trebuia să pândească acea clipa prielnică în care Matei ieşea din Târgovişte, punându-i la îndemână prilejul de a se dezlănțui...

După destrămarea uneltirilor serdarului, sărbătorile Crăciunului se desfăşurară în linişte deplină. Diacul patriarhului Antiohiei, care a aşternut cu migală pe hârtie amintirile călătoriei monahilor din îndepărtatul Levant prin Muntenia, vorbea chiar de o rânduială mai mult decât desăvârşită în acele luminate zile de prăznuire. Zugrăvindu-le, istorisea că, în opunere cu cele văzute în țara sa, unde din pricina beției, de sărbători se petrec tot soiul de nelegiuiri, „în Țara Românească, deşi sunt mii de cârciumi... şi deşi beau toți, totuşi noi nu am văzut în niciuna din acele zile pe nimeni care să fi fost beat, nici un rănit sau ucis, nici care să fi făcut vreo faptă rea; ci toți erau liniştiți, tăcuți şi în toate mințile."[71] În spusele sale era neîndoielnic la mijloc şi o anume pornire de a se întrece cu măsura adevărului, pornire

[71] Citat autentic, extras din Paul de Alep, *Călătoria Patriarhului Macarie al Antiohiei*.

Material cu drept de autor

iscată de dorința de a găsi pricină de a-şi dojeni semenii din soare răsare între care trăia, dar cugetarea dovedeşte totuşi că lumea nici nu bănuia pe lângă ce amenințare trecuse! Țara fusese la un pas de un război lăuntric, iar monahul nu vedea decât liniştea, pacea şi strălucirea marilor sindrofii prilejuite de sfintele sărbători!

În ciuda rânduielii desăvârşite prea-lăudate de grămăticul arăbesc, serile din ajunul Crăciunului se dovediră deosebit de însufleţite! Felinarul din Turnul Chindiei, la aprinderea căruia se oprea umbletul prin târg, rămase stins până târziu în noapte, spre a îngădui colindătorilor – copii, preoți, dascăli şi milogi – să cutreiere cu icoane şi prapuri tot oraşul. Erau nopți de voioşie şi de bucurie, când nimeni nu se lăsa ispitit de somn.

De altfel, din pricina larmei vesele de pe uliţe, nici n-ar fi fost cu putință să se culce cineva, chiar de-ar fi voit-o! Dintr-o ogradă se auzeau răsunând voci cristaline de copii, iar de alături răsuna zdrăngănit lăutăresc; în altă parte vocile îngânate şi tărăgănate ale unor țârcovnici se întreţăiau cu țiuiturile pătrunzătoare ale fluierelor şi țambalelor.

La liturghia de Crăciun, patriarhul Antiohiei fu poftit ca să slujească la Biserica Mare a Curții domneşti. Paul de Alep, ca arhidiacon, era şi el de faşă şi putea să-l privească îndeaproape pe principe, care, aşezat în scaun, era străjuit din părți de marele spătar şi de vel postelnic. Matei vodă, deşi tămăduit pe deplin de beteşugul său din vară, arăta totuşi peste măsură de îmbătrânit. Ceea ce îl izbi cu deosebire pe străin era împrejurarea că voievodul nu putu rămâne în picioare în fața jilțului său aurit de la începutul până la sfârşitul slujbei. Era de neînchipuit cum, cu numai câteva luni în urmă, acest bătrân sleit putuse lupta o zi întreagă în fruntea oştenilor săi, fiind sufletul bătăliei, iar acum nu era în stare să stea în picioare un ceas!

Material cu drept de autor

Slujba însă nu se încheie după obicei. Domnul poruncise ca, după făptuirea tuturor celor orânduite pentru Crăciun, să se adauge şi o scurtă cetanie în amintirea soaței pierdute în vară. Nu se putuse încă deprinde cu simțământul deplinei despărțiri de cea care-i stătuse alături o viață întreagă şi nu încetase s-o plângă. Iar în acele clipe sfâşierea sa sufletească era cu atât mai mare cu cât o ştia ferecată sub o lespede grea, strivitoare, dincolo de zidul din spatele său. Doar un perete îi despărțea... Erau deci atât de aproape şi totuşi atât de departe. Simțea nevoia de a face ceva care să-i dea credința că nu e de tot plecată, că o parte a cugetului ei mai pluteşte pe undeva prin preajmă, că îl învăluie, că nu l-a lăsat de tot singur. Iar în vârtejul acestor trăiri, hotărî a schimba puțin datina, oricât de neobişnuit şi nemaiauzit ar fi fost asemenea lucru. Cei trei mari chiriarhi, care urmau a-i împlini dorința, încercară să i se împotrivească, căci o astfel de schimbare li se părea o adevărată hulă, căci se prăznuia o naştere, aceea a lui Iisus, şi nu o răposare! Lucrurile se cam băteau cap în cap, dar la stăruința sa nu avuseră încotro şi se lăsară păgubaşi.

Drept care, mitropolitul țării şi cei doi patriarhi oaspeți – căci alături de Macarie se mai afla de față şi un înalt ierarh sârb – citiră mişcătoare molitve deasupra criptei aflate în gropnița bisericii, rostind apoi alte rugăciuni de pomenire şi asupra tăvilor de colivă domnească, aşezate pe piatra de mormânt. Apoi s-au împărțit celor îngăduiți în sfântul locaş colaci frumos împletiți şi li s-au dăruit câtimi din coliva blagoslovită de cei trei prea-sfinți arhipăstori.

Sfetnicii trebuiră să guste pe rând, după rânduiala rangului, din fiertura de grâu meşteşugit gătită, folosind însă aceeaşi linguriță. E drept că era din argint, minunat meşteşugită de argintarii din Braşov, dar era una singură pentru toți! Un diacon purta tava de la unul la celălalt, întinzându-le şi lingurița spre a se servi.

Material cu drept de autor

Când îi veni rândul, vel logofătul Radu Cocorăscu îşi împlini datoria cu râvnă, după datină, cuprinzând bine linguriţa între buze spre a şterge urmele de colivă, ca s-o lase curată următorului. Acesta era Diicu, care stătea în stânga sa. Urmărindu-şi vecinul, spătarul avu neplăcerea de a băga de seamă în pâlpâirea lumânărilor nişte firişoare de stupitură care se bolteau în jos, între buzele marelui logofăt şi linguriţa pe care o îndepărta, spre a o înapoia purtătorului tipsiei.

Vel spătarul simţi că i se apleacă la gândul că acum urmează s-o bage el în gură, mânjită cu „balele" celuilalt, cum îşi zise în gând. Marele vistiernic Bunea Vâlcu Grădişteanu, care, ştiind că după spătar îi vine rândul, urmărea şi el pe diaconul care purta tava, băgă de seamă cele care se întâmplau şi se veseli de strâmbătura lui Diicu, uitând că peste câteva clipe va trebui să se supună aceleiaşi cazne. Fără a se gândi la sine, fu curios să vadă cum se va descurca Diicu, căci de a nu primi coliva nici nu putea fi vorba, fiind nu numai o pângară adusă aducerii aminte a celei pierite, ci şi o jignire aruncată domnului, care poruncise făptuirea pomenirii.

Spătarul luă linguriţa şi-o înfipse adânc în mijlocul colivei, nu împins de pofte de mâncăcios hapsân, ci ca s-o şteargă în vârtoasa fiertură. Diaconul, care nu înţelese tâlcul purtării sale, fu uimit de atâta lăcomie şi fără voie făcu ochii mari, a mustrare. După ce o frecă bine, Diicu o scoase şi prinse cu capătul ei doar câteva boabe de grâu pe care le luă grijnic numai cu vârful buzelor. Diaconul crezu că înaltul boier, viitor domnitor, s-a răzgândit sub înrâurirea semnului nesăbuit, care-i scăpase fără voie, şi fu cutremurat de nesăbuita greşeală pe care socotea că a făptuit-o.

Vistierul, care cu câteva clipe mai devreme se voioşise privindu-l pe Diicu cu câtă greutate îşi înăbuşea zvâcnetele de vărsătură, se vedea pus acum, la rându-i, la

Material cu drept de autor

încercare. Spătarul, luând fărâma de colivă cu atâta fereală, lăsase în cupa linguriței urme de zeamă, care se vedeau desluşit, şi chiar câteva grăunțe de grâu. Îl blestemă în gând că – după cum va zice mai târziu – trebuie să-i mănânce balele, şi-şi înghiți cu noduri tainul.

După încheierea ceremoniei, domnul se întoarse în naos şi, cu o strângere de inimă, urcă scara spre cafasul de unde odinioară doamna, dimpreună cu alaiul ei de jupânese, ascunsă de un grilaj de lemn frumos cioplit, urmărea slujbele. Acum, în chip întristător pentru el, locul era pustiu. La capătul primei părți a scării se găsea o prispă largă, către care, străbătând zidul, suiau odinioară treptele pe care principesa venea din odaia învecinată în cafas; acum din pricina mormântului ei, care nu lăsa loc de trecere, bolta fusese zidită în capătul de jos. De la podină, urcând o treaptă spre stânga Măria Sa se putea apropia de o fereastră aflată sub streaşina bisericii, pe latura ei de miazăzi. Domnul coti către ea, după ce un icioglan din alai îi întinse o pungă cu o pleavă de gologani de aramă, mărunțiş fără preț. Postelniceii de slujbă se grăbiră să deschidă canatul, căci era obiceiul ca de aici perechea domnească să arunce mulțimii din ogradă, drept pomană, pumni de bănuți. Cu durere în suflet, voievodul îşi aminti că, de Crăciunul trecut, stătuse în acelaşi loc, alături de Elina sa, care acum îl lăsase singur, trecând sub lespedea de dincolo…

Pentru a da putința principelui să-şi dovedească milostenia, aga se îngrijise din vreme să adune câteva duzini de târgoveți nevoiaşi şi de oşteni de rând, pe care îi aşezase sub fereastră, căci nu se cuvenea ca boierii să arate că se bucură de aşa pospai de pomană, ba să se mai şi aplece, să se înghesuie şi să se îmbrâncească, ca să culeagă din zăpadă cele câteva părăluțe amărâte, când ei aveau averi uriaşe! Dar nici să aducă pe oricine la Curte nu se putea, aşa că fu silit

Material cu drept de autor

să supună unei straşnice cerneri sărăntocii trebuitori pentru împlinirea datinii.

Dar nici daniile pentru marii sfetnici nu lipseau! Aceştia fură poftiți în spătăria cea mare, unde urma să se încingă sindrofia cea mare de Crăciun. Dar, înainte de a începe petrecerea, domnul le dărui veşminte prețioase, după obiceiul din vechime statornicit. Nu fură uitați nici oaspeții străini, care primiră straie arhiereşti de toată frumusețea, pe măsura cinstei cu care erau înconjurați. Abia apoi începu desfătătorul ospăț, care se întinse până seara târziu. Spre deosebire de alte dăți, dregătorii de întâiul rang nu luară cu toții loc la masă, ci pe rând, ca de marile sărbători ale Curții, îi aşezară ei înşişi domnului în față bucatele şi băutura, înainte de a se aşeza. Chemarea trâmbițelor, întregită de vesela larmă a unei meterhanele – aflate într-o odaie de alături –, atrăgea adunării luarea aminte asupra sosirii unui nou fel de mâncare, ori asupra clipelor când domnul ridica pocalul spre închinare. De altfel, această faptă din urmă, de mare însemnătate în rânduielile Curții, era fără întrerupere vestită întregului târg prin trei lovituri de tun, care făceau să se cutremure văzduhul nu numai deasupra ogrăzilor palatului, ci şi a întregii cetăți. Şi, ca buni creştini ce se aflau, mesenii întăreau fiecare închinare domnească nu cu o singură înghițitură de vin, ci cu câte trei pocale pline, întru preamărirea Sfintei Treimi. Deşi lipseau de la astfel de ospețe – ele nefiind de fel îngăduite – femeile aflaseră de obicei şi – ca guri rele ce se aflau – scorniră bărbaților vorbă că preamăririle lor sunt prefăcute, învinuindu-i că le împlinesc din îndemnul păcatului beției şi nu al unei cinstite spăşenii!

Dacă pentru boieri nu era o trudă osebită aceea de a goli cupă după cupă, nu la fel vedeau lucrurile înalții ierarhi aflați în stranele de alături de domn. Prea puțini dintre ei, ajungând oameni subțiri şi învățați, mai păstraseră obiceiul

Material cu drept de autor

călugăresc sănătos de a nu se feri de ispita ulcelei cu zaibăr. De altfel patriarhul Macarie al Antiohiei, feciorul său Paul şi alţii dintre însoţitorii care fuseseră îngăduiţi în marea odaie a sindrofiei, se arătau tot mai înmărmuriţi de măreţia şi fala ospeţelor, care parcă sporeau de la unul la celălalt.

Când se aduseră noi sfeşnice cu lumânări aprinse, oaspeţii se ridicară şi se traseră în tindă cu mare alai, în cântec de surle, fluiere, tobe şi ţambale. În aceeaşi vreme, afară se aprinse şi focul din vârful Turnului Chindiei, semn că târgoveţii trebuie să cârmească spre casă. Fu totodată îndemn şi pentru mulţimea adunată de agă în ogradă ca să spargă cheful. Era vorba de cei chemaţi să se împărtăşească din mila domnească, cărora, după ce Măria Sa le aruncase paralele de pomană de la geamlâcul Bisericii Mari, li se hărăzise şi prilejul de a prăznui la nişte mese întinse pe zăpadă, în ograda din faţa palatelor, ca să se bucure şi ei de Naşterea Domnului! La plecare li se dădu câte o năframă înnodată, în care erau învelite laolaltă un covrig împletit, un măr şi câteva parale, ca să fie de pomenire preabunei doamne Elina. Apoi fură îndrumaţi spre poartă ca să se întoarne în grabă acasă, înainte de închiderea ulicelor cu lanţuri.

*

Dar răbufnirea de bucurie şi de lipsă de griji, de petrecere şi de umilă ispăşenie de dinainte şi de după Crăciun, nu-l abătu pe serdar de la planurile sale. Dar înfăptuirea lor îl silea să mai rămână în târg. Cum însă armaşul şi aga nu-l scăpau din ochi, se vedea nevoit să caute noi pretexte, cât de cât lesne de crezut, pentru a-şi putea amâna plecarea. Era încredinţat că ceea ce sfătuise cu toţi părtaşii săi de uneltire în casa lui Tântăveanu nu răsuflase, dar se temea că totuşi unele zvonuri legate de neobişnuita sa

Material cu drept de autor

călătorie prin Târgovişte în ziua vânătorii ar putea ajunge la urechea celor doi dregători, care-i călcau stăruitor pe urme. E drept că şi ei fuseseră plecaţi cu Matei vodă, dar desigur că lăsaseră în urmă destule iscoade, care-l văzuseră mergând spre palat... Spera însă că nimeni nu va putea desluşi tâlcul ascuns al preumblării sale, dacă nici unul dintre apropiaţi nu va ciripi pe undeva.

Ca să dobândească încă o păsuire, care să-i îngăduie lungirea şederii, îşi arătă dorinţa de a se mai întâlni odată cu prea cucernicia sa, patriarhul Antiohiei, şi aceea de a petrece sfintele sărbători, până după Sfântul Vasile în târg, unde se putea bucura de preafrumoasele liturghii ale capilor bisericii creştine şi nu trebuia să se mărginească la slujba unui amărât popă de mir de la ţară, care se împleticea în limbă la citit! De astă dată primi învoirea cu destulă uşurinţă. De bună seamă că dacă ar fi fost bănuit de ceva, acest lucru nu s-ar fi întâmplat! Deci isprăvii sale nu i se dăduse nici un fel de însemnătate, nefiind luată în seamă! Prin urmare putea unelti liniştit mai departe!

Cum între Crăciun şi Sfântul Vasile era mai puţin de-o săptămână, dar un răstimp foarte încărcat de sindrofii şi praznice, făcu în aşa fel încât să nu se poată ajunge la plănuita întrevedere cu preafericitul patriarh Macarie. Întâlnirea trebuia dinainte statornicită, iar Sfântul Părinte era peste măsură de prins atât cu slujbele la care trebuia să ia parte, cât şi cu chemările la Curte, încât îi era cu neputinţă să-şi jertfească vremea pentru altceva. Din această pricină nu putea ajunge în faţa vlădiciei sale, şi – chipurile – nu din vina ori voia sa! Deci amânările se înfăţişau ca fiind foarte fireşti şi nu păreau de fel născocite în temeiul unor plănuiri ascunse.

De altfel, starea de voioşie, de bucurie şi lipsă de griji parcă se înteţi în aceste zile, scăzând de tot cugetul de veghe al armăşiei şi al agiei, slujbaşii cărora erau de bună

Material cu drept de autor

seamă încredințați că în vremea unor asemenea sărbători nu e loc de tulburări!

De altfel îndată după naşterea Domnului, la Curte începu fierberea unui întreg şir de sindrofii statornicite de datini lăsate din moşi, de la care nu era îngăduită abatere. Astfel, la două zile după Crăciun trebuia prăznuit Sfântul Apostol Ştefan, întâiul mucenic şi arhidiacon al creştinătății, iar după alte patru, venea rândul Sfântului Vasile cel Mare. Nu era loc nici să răsufli de atâtea pioase paranghelii şi ospețe.

Cu adevărat, îndatoririle ceremoniale începuseră mai temeinic abia din ajunul mult aşteptatei sărbători de Sfântul Vasile, căci era obiceiul ca în răstimpul unei nesfârşite solemnități, divaniții să se înfățişeze principelui ca să-i aşeze la picioare însemnele slujbei care le fusese încredințată şi, mulțumind pentru cinstea făcută, să pună alături şi un dar prețios, semn şi măsură a caldelor simțăminte pe care le purtau slăvitului lor stăpân.

Bineînțeles că după asta domnul îi chema la sine pe foştii dregători, dar şi pe mazilii cărora voia să le dovedească bunăvoința sa, spre a-i desfăta cu nesfârşite ospețe, care se întindeau până târziu în noapte, căci acele zile de miez de iarnă erau nespus de scurte, deci neîndestulătoare ca vreme pentru a încinge un chef de toată cinstea. De bună seamă că de la aceste sindrofii nu puteau lipsi capii bisericii pământene, supuse Măriei Sale, dar ades erau poftiți şi oaspeții veniți tocmai din meleagurile îndepărtate ale Răsăritului.

În sfârşit, în ziua de întâi cărindar[72] urma praznicul de Sfântul Vasile cel Mare, arhiepiscop al Cezareei şi al Capadociei. Dar sărbătoarea era la drept vorbind întreită, căci în aceeaşi vreme se prăznuia şi Tăierea Împrejur, cea după trup, a Domnului, dar şi începutul de an, socotit astfel

[72] Numele popular al lunii ianuarie.

Material cu drept de autor

în temeiul calendarului ceva mai nou, ce-şi întemeia numărătoarea anilor după Naşterea Domnului şi nu de la Facerea Lumii. Deci, noi pricini, şi încă foarte întemeiate, de a o lua de la capăt cu sindrofiile, spre înmărmurirea oaspeților din Antiohia, care se întrebau nedumeriți unde întâlniseră mai multă strălucire şi revărsare de bogăție şi risipă, la Iaşi sau la Târgovişte?

Feciorul patriarhului, acel arhidiacon Paul, care va întocmi însemnările călătoriilor părintelui său, tot chibzuind la răspunsul întrebării, va trage în cele din urmă încheierea că Vasile Lupu păstra în palatul său adevărata strălucire de la curțile basileilor bizantini de odinioară; el părea a avea – după credința sa – ceva împărătesc în fire…

Dar nu se încheiau bine nici zaiafeturile prilejuite de această întreită prăznuire, că urma numirea în slujbe a unor noi dregători domneşti. Iar aveau loc îndelungi ceremonii, în răstimpul cărora marii boieri se înfățişau pe rând principelui, uneori mai multe zile în şir, pentru a primi însemnele dregătoriei în care urmau a sluji în noul an socotit de la Naşterea Domnului, dar şi alte dovezi ale mărinimiei Măriei Sale. După ce voievodul se lehămetisea de atâtea ploconeli, îi amâna pe cei aflați la rând pentru a doua zi şi se încingea un nou ospăț pe cinste, care se lungea iarăşi până noaptea târziu. În aceste împrejurări de petrecere şi delăsare, nimeni nu se miră deci că fostul mare serdar nu se grăbise să-l caute pe patriarh.

Totuşi, în cele din urmă, de ochii agăi Buliga Lupu din Ciovârnăşani, trebui să dovedească că întârzierea sa țintea cu adevărat spre dobândirea unei noi întrevederi cu prea-fericirea sa, patriarhul Antiohiei, de aceea stărui să fie primit în primele zile ale noului an. Paul de Alep, care mijlocea întrevederile, se lăsă în sfârşit înduplecat, iar părintele său îl primi în odăița sa de la mânăstire, însă abia după ceva vreme.

Material cu drept de autor

Bătrânul chiriarh, înconjurat fiind numai de oameni de deplină încredere, de care era sigur că nu duc vorba, îl întâmpină pe boier cu multă curtenie. Dar, ca şi întâiaşi dată, la vorbele în doi peri ale serdarului, la cârtelile împotriva cârmuirii, ierarhul ori nu răspunse, ori dădu nişte răspunsuri care să nu-l lege în nici un fel. Constantin Şerban putea fi însă mulţumit; ar fi fost lipsit de noimă ca să se aştepte la mai mult, căci părtăşia şi cârdăşia începea tocmai din clipa când, în locul unei mustrări straşnice şi a unei certări lărmuitoare, vorbele sale erau întâmpinate cu nevinovate şi nepăsătoare ridicări din umeri, un vădit semn de îngăduinţă faţă de gândurile sale surpătoare şi, deci, un întâi pas de îndepărtare faţă de stăpânire.

„La nevoie pot avea încrede deplină în Preasfinţia Sa şi în însoţitorii săi, îşi zicea în sine serdarul. Ei nu vor să supere pe nimeni, dar sunt plecaţi să pice la înţelegere cu oricine le poate aduce un folos. Pe de altă parte, zgârcenia lui Matei, asprimile obişnuite Curţii sale, străşnicia cu care-şi gospodăreşte foloasele, vrăjmăşia cu care i-a întâmpinat pe oaspeţi, nu par să-i fi încântat peste măsură pe aceştia, încât nu i-au devenit apărători prea înfocaţi. Sunt gata să se alipească oricui le-ar făgădui ceva mai mult... Odată câştigat, patriarhul poate fi o unealtă însemnată pentru păstrarea puterii, cuvântul său – care nu este al unui oarecare – e ascultat de mulţi, ameninţarea cu anatema ieşită din gura sa are înrâurire în lume! Deci, trăgându-l de partea mea şi folosindu-i trecerea, pot găsi o cale prin care să dau o înfăţişare legiuită unei uneltiri precum aceea la care gândesc! Este prin urmare pricina pentru care nu trebuie să-l scap în nici un chip din mână!"

Drept care, pe lângă plocoane deosebit de scumpe, le dărui călătorilor din Levant bucate aduse de la moşiile sale, ba le puse la îndemână chiar şi slugi din gospodăria sa. Armaşul, aflându-i sârguinţa, râdea: „Ştie Iuda câte păcate îl

Material cu drept de autor

apasă şi nu precupeţeşte nimic ca să-şi deschidă calea spre iertare, şi să se furişeze prin vămile văzduhului. Iar dacă pentru câştigarea nemijlocită a bunăvoinţei Domnului Dumnezeu se descurcă mai greu cu spăşenia, vrednicia, şi cele ale cinstii, o face şi el cu mijloacele pe care le cunoaşte mai bine: mai cu un car de bucate, mai cu un pumn de bani! Că de, ochiul dracului deschide şi porţile văzduhului, înduplecând pe păzitorii lor pământeşti. Precupeţ a fost, precupeţ a rămas. Pentru el totul se vinde şi se cumpără, chiar şi slobozenia de a urma calea spre Cel de Sus!"

Străinii, însă, îl priveau cu deosebiră aprețuire, şi ca să se despăgubească pentru nemăsurata grijă care li se arăta, făgăduiau să se roage pentru el... La aceste mişcătoare mărturisiri, lui îi stătea pe limbă şi răspunsul. „Nu de rugi şi vorbe cucernice am nevoie. Îmi trebuie mai mult, şi asta aştept şi de la voi..."

După alte câteva zile serdarul se plânse agăi că nu poate pleca din pricina unei ninsori nou căzute, care făcea drumurile de nestrăbătut. La drept vorbind, sporul de-o palmă la vechile troiene nu înrâurea cu adevărat truda călătoriei. E drept că n-o făcea mai lesnicioasă, dar nici n-o îngreuna în vreun fel. O sanie întâmpina aceleaşi greutăți şi înlesniri ca şi mai înainte.

– M-aş putea rătăci şi aş deveni pradă lupilor! se căina mazilul ca să-şi îndreptățească cererea de a rămâne pe loc.

„Mare pagubă n-ar fi, şi nici mulți nu te-ar plânge, îi răspunse în gând dregătorul. Ba, după câte ştiu, dacă te-ai alege cu asemenea pățanii, împrejurarea ar face chiar plăcere unora..." Cum îşi păstră cugetarea pentru sine, celălalt cutează a stărui, rugând cu înfocare să fie îngăduit de a petrece în mijlocul familiei – adică, voia el să zică, alături de fratele său, iar nu alături de nevastă, care era departe – şi sărbătorile sfântului praznic al Bobotezei, iar o zi după

Material cu drept de autor

aceea, Soborul Sfântului Proroc Ioan Botezătorul, Înainte-Mergătorul Domnului. De altfel, la mijloc nu era decât o amânare de câteva zile, de aceea, în ciuda simțămintelor sale nemărturisite, aga se învoi să-i mai lungească o vreme zăbava.

Cum la Târgovişte în ospeție se aflau doi înalți chiriarhi, şi nu unul singur – căci pe lângă preafericitul Macarie venise-se de curând şi un patriarh din părțile sârbeşti de dincolo de Dunăre –, Boboteaza se vestea în acel an ca o sărbătoare de o măreție fără seamăn! Trebuia să fie ceva pe cât de minunat, pe atât de înălțător!

Constantin Şerban era însă prea neînsemnat ca să se afle pe răbojul acelora care să fie poftiți la sfânta liturghie a acelei zile preamărite, slujbă care urma a se ține de cei doi arhierei oaspeți, dimpreună cu mitropolitul țării, în Biserica Mare Domnească. Pe deasupra, era şi prigonit, deci nu putea trage nici măcar nădejdea de a se apropia de Curte! De aceea hotărî să ia parte la slujba de Bobotează la biserica Sfinții Voievozi, cea mai apropiată de porțile ograzilor palatului, putând fi lesne chemat din acest loc de o slugă, atunci când alaiul princiar va ieşi spre a o porni către Ialomița pentru aruncarea crucii. Astfel i se va putea alătura neîntârziat, ca să fie față în clipa când înotătorii vor sări în râu ca să prindă sfântul însemn.

În dimineața zilei de 6 ghenarie a leatului 1654 de la naşterea Domnului şi al 7162-lea de la Facerea Lumii, în întâmpinarea patriarhului Macarie, spre a-l aduce cu alai fălos la Curte, plecă o trâmbă numeroasă de oşteni din cele mai felurite bresle, strălucind în veşmintele lor de slujbă de toate culorile, care roşii, care vineții, care albe, galbene sau verzi, trase pe trup şi minunat îngăitănate. Când patriarhul se aburcă în rădvanul poleit, trimis de domn, fu înconjurat din toate părțile de lefegiii trimişi ca să-l întâmpine, care

Material cu drept de autor

alcătuiră un minunat şirag de însoțitori, căruia i se alăturară şi nenumărați paici şi feluriți boieri veniți să i se închine.

Ca strălucirea alaiului să fie şi mai mare, iar prețuirea arătată oaspetelui să pară de-a dreptul nemăsurată, pe scurtul drum dintre mănăstirea Stelea – locul de şedere al arhiereului – şi poarta Curții, pe laturile uliței, de-a dreapta şi de-a stânga, fură rânduite alte câteva sute de oşteni, la fel de mândru înveşmântați, ca la marile sărbători. Oaspeții nu puteau fi decât minunați de atâta risipă de bogăție şi pohfală şi măguliți de cinstirea care li se arăta.

În eparhia lor din îndepărtatul Levant, de unde veneau, nu cunoscuseră atâtea dovezi de preamărire ca pe aici. Acolo, năpădiți de păgânii musulmani, care adesea îi sileau pe poporeni să-şi părăsească credința, creştinii, după ce mulțimea le descreştea pe an ce trecea, erau nu numai prea puțini la număr, dar în cea mai mare parte a lor şi prea săraci, şi prea amărâți ca să poată închipui în jurul patriarhului litanii atât de mărețe. Acasă nu avuseseră prilejul a vedea aşa ceva! De altfel, în ținuturile lor de baştină, nu numai credincioşii erau loviți de o cruntă sărăcie! Însuşi Înaltul Scaun pe care-l păstorea Macarie era înglodat în uriaşe datorii, pe care patriarhul nădăjduise a le şterge cu pomenile primite de la domnii români. Dar, până acum, sârguința îi fusese zadarnică, multele pungi cu aur ce-i trecuseră pe sub nas le scăpase printre degete... Totuşi atât el cât şi însoțitorii săi mai trăgeau nădejde că visul li se va împlini, dar erau peste măsură de înciudați că Matei vodă, spre a-şi apăra scaunul primejduit, arunca mulțime de bănet şi felurite alte plocoane necredincioşilor, uitând în chip nemernic de ei, lucru pentru care de altfel Paul de Alep îl va mustra în izvodul pe care-l scria!

Cum era peste măsură de frig, iar înghețul nu cunoştea margini, principele poruncise ca datina sfințirii apelor să nu se mai slujească mai întâi afară în ograda Curții

Material cu drept de autor

domneşti aşa cum se întâmpla după obicei, de faţă cu toţi boierii, cu oştenii şi cu toate slugile, căci ar fi îngheţat apa în putini! Slujba aceasta de început se săvârşi de astă dată în palat, în odaia cea mare a divanului, într-un uriaş butoi, de faţă fiind numai el şi sfetnicii cuprinşi în primele două ranguri.

După ce se sfârşiră în palat şi în Biserica Mare toate cele rânduite, cei adunaţi la Curte se aşezară în şiruri ca să coboare spre Ialomiţa, pentru cufundarea crucii în râu. În clipa când şirurile de oşteni cu prapurii ridicaţi în vânt ieşiră pe poarta cea mare, sluga alergă să-l vestească pe serdar că a sosit clipa aşteptată. Până ce mazilul ajunse în întinsul maidan de dinaintea porţilor, alaiul ieşise aproape în întregime din ogradă şi se pogora alene pe drumul care ducea pe sub metereze, spre râu. După oşteni nu urmă însă, după obicei, domnul. Din pricina gerului năprasnic, acesta hotărâse să rămână acasă, spre a privi desfăşurarea întregii ceremonii din ceardacul din spate al palatului, de unde avea la îndemână o largă privelişte asupra albiei largi a Ialomiţei şi a dealurilor de dincolo de ea, mai ales că pomii care ar fi putu sta în calea privirii erau desfrunziţi. În fruntea şirului celor porniţi în litanie fuseseră cuprinşi numai marii păstori ai bisericii, adică preafericiţii ierarhi oaspeţi, preasfântul mitropolit al ţării, cât şi cei doi cucernici vlădici ai locului.

Cu toţii se pogorâră spre Poarta Dealului, iar de aici merseră spre albia lată a râului, căutând un loc unde apă era mai adâncă, pentru a începe pe mal împlinirea legiuitelor datini. Cum fusese statornicit, domnul Matei, zdravăn încotoşmănat, ieşi în ceardac şi, aşezat într-un jilţ anume pregătit, urmări tihnit, de la depărtare, întregul mers al sfintei slujbe.

Amestecat în mulţimea din piaţă, care se revărsă în urma alaiului plecat de la Curte, serdarul ajunse şi el pe prundul Ialomiţei. Din pricina gerului necruţător, râul

Material cu drept de autor

înghețase bocnă. E drept că încă de dimineață fuseseră trimişi devale oşteni ca să taie copci, dar între timp acestea prinseră pojghiță de gheață destul de groasă, încât spărturile trebuiră înnoite, împrejurare care lungi destul de mult ceremonia. Spre uimirea călătorilor din ținuturile blânde ale Răsăritului, care nu erau obişnuiți cu asemenea frig, după sfințirea apelor, aceştia văzură cum preoții localnici botezau copii în copcile făcute în puntea de gheață a râului. De altfel oaspeții nu aveau să uite curând slujba de pomină la care avuseseră cinstea de lua parte, căci coborâră din palat înveşmântați numai în odăjdii, fără a purta cojoace pe deasupra, încât, în lungul răstimp cât stătură afară, răciră zdravăn de tot. Încă multă vreme după aceea se vor plânge de amarnice dureri de cap, fierbinți, usturimi pe gât şi la ochi, de înfundarea urechilor şi înțepături în încheieturi.

Cum şiragul sfintelor sărbători de răscruce ale iernii se cam isprăvise odată cu trecerea celor mai sus zugrăvite, serdarul ar fi trebuit să plece acasă, lucru care nu-i venea de fel la socoteală. De aceea, sfătuindu-se cu Nedelea şi cu unii dintre părtaşi, încercă să găsească noi pretexte de amânare. Mergând pe făgaşul îndreptățirilor de dinainte, se mai putea face vorbire şi de alte praznice pe care ar voi să le petreacă în târg, chiar dacă erau de a doua însemnătate. Astfel, după prăznuirea de peste câteva zile a prea cuviosului Antonie cel Mare, era orânduită, mai spre sfârşitul lunii, cinstirea Sfinților Trei Ierarhi: Vasile cel Mare, Grigore Teologul şi Ioan Gură de Aur, a căror pomenire nu era chiar de colo. Dar înalta cucernicie a serdarului din această iarnă – deşi destul de înduioşătoare poate –, tocmai pentru că era ieşită cu totul din cele obişnuite firi lui, putea să cam bată la ochi şi să stârnească bănuieli, lucru de care se temea atât vajnicul boier, cât mai ales fârtații săi. Smerenia era desigur bună, dar, dacă se întrecea măsura cu ea, putea deveni dăunătoare.

Material cu drept de autor

Drept care trebuiau găsite alte pricini de întârziere. După puține bâjbâieli şi cu ceva închipuire, fu născocit un nou pretext. Părtaşii săi, pentru a-i putea lungi şederea, se învoiră cu pricinaşii unei gâlcevi de hotărnicie ca serdarul să fie chemat de martor la judecata lor, care era rânduită a se ține pe la jumătatea lunii lui ghenarie, chiar în fața sfatului domnesc. Deci serdarul se vedea oprit în cetate, împotriva voii sale, chiar printr-o poruncă princiară!

Astfel, după un lung răgaz de lipsă, jupân Constantin, mazilul din Dobreni, avea prilejul să se ivească fugar chiar la Curte. Deci, la data hotărâtă, fostul serdar, cuprins de oarecare înfrigurare, păşi pe sub bolțile turnului care adăpostea Poarta cea Mare şi urcă, nu fără o strângere de inimă, scara pieptişă a foişorului intrării din față, de la catul de sus al palatului celui nou. Deşi cunoştea bine locurile, le privea parcă cu alți ochi, asemeni unei iscoade care, în vreme de război, pătrunzând în tabăra vrăjmaşului, cercetează tăria întăriturilor, aşezarea străjilor, locurile mai puțin păzite, colțurile mai ferite vederii, care pot sluji drept ascunzişuri pentru năvălitori.

La judecată avu prilejul unei noi înfruntări cu principele şi cu vel spătarul Diicu. Constantin Şerban se arătă umil şi supus, şi nu părea a întruchipa nici un fel de primejdie pentru stăpânire. Matei vodă şi mai ales scumpul său nepot şi beizadea luară seama, nu fără ciudă, că crestătura făcută în primăvară la nas nu se mai cunoştea aproape deloc. Vracii se dovediseră destul de îndemânatici în lecuirea ei. Dacă-l priveai cu luare aminte, vechea zgaibă se zărea totuşi, căci îi răsucea puțin în sus vârful nasului, făcându-l uşor cârn.

În afară de asta, judecata curse după tipicul obişnuit, fără nici un fel de întorsături neaşteptate, încât „Constantin din Dobreni, sin Şerban Vodă" putu să-şi pună semnătura şi

Material cu drept de autor

pecetea pe hrisovul întocmit cu acest prilej, care, datorită unei fericite întâmplări, ni s-a păstrat până astăzi.

Ca urmare a unor asemenea repetate amânări se scurseră şi primele două săptămâni ale lunii lui gerar[73], fără ca biv vel serdarul să-şi cate de drum. La drept vorbind, răstimpul sfintelor sărbători, ajuns de ceva vreme la capăt, nu fusese pentru el şi ai săi un simplu şirag de clipe de pioasă reculegere, cum se silea să semene credința. Dimpotrivă, numeroasele zaiafeturi, slujbe bisericeşti şi ceremonii de tot felul îi dădură putința să-şi țească urzelile cu multă osârdie şi spor, fără ca să bată la ochi. Se putuse astfel întâlni şi sfătui cu toți fârtații cu care era înțeles, ba izbutise chiar să atragă noi părtaşi. Dar ceea ce avea însemnătate şi mai mare, era că izbândise să facă rost de bani. Negustorii şi cămătarii cu care era de mai multă vreme în legături, nu-l părăsiseră. Dimpotrivă, îi mai aduseră şi alți împrumutători.

Uneltirile sale sporiseră în asemenea măsură încât în țesătura lor fuseseră prinşi chiar unii dintre dregătorii mai însemnați de la Curte, precum, spre pildă, marele şetrar, un anume Ghioca din Ciorogârla. Cămătarii bucureşteni îi cerură acestuia ocrotirea împotriva agăi, socotindu-l mai apropiat lor. Ştiau spre pildă că este grec de obârşie, deci de-un neam cu mulți dintre ei, iar, pe de altă parte, înainte de a deveni mare sfetnic princiar, fusese negustor, deci era aridicat din tagma lor; se putea prin urmare socoti că avea ceva înțelegere pentru cei din breasla cărora îşi trăgea rădăcinile. Ei i se jeluiră că aga Buliga Lupu îi silniceşte ca să nu-l mai împrumute pe serdar, ceea ce le tulbura alişverişul şi le ştirbea câştigul!

Ghioca nu-şi uitase fârtații nici după ce se boierise şi făcea adesea învârteli bănoase cu ei, ceea ce îi aducea mari foloase. Fiindu-i tovarăşi de câştig, bucureştenii ştiură să-i atragă luarea aminte asupra prinoaselor pe care le-ar putea

[73] Numele popular al lunii ianuarie.

Material cu drept de autor

dobândi pe seama serdarului. Ba îl înduplecară chiar să ia el însuşi parte la întreaga poveste, împrumutându-i bani proscrisului, dar în ascuns, prin mijlocirea lor, încât să fie acoperit dacă stăpânirea ar porni cumva vreo cercetare în pricină.

De altfel, dregătorul – spre deosebire de oblăduiții săi, adică de precupeți – se gândi că, în temeiul căderii pe care o avea, putea dobândi nu numai neîntârziate câştiguri băneşti, ci chiar unele foloase pentru întărirea stării sale în aşezămintele viitoare ale cârmuirii, încât se puse nemijlocit în legături cu fostul serdar, lămurindu-i că unii dintre banii pe care-i primea veneau pe ocolite din punga sa. Nu avea cunoştință de plănuirile şi visele beizadelei de pripas, dar îşi închipuia că nimeni nu era atât de smintit încât să se îndatoreze într-atâta, dacă nu punea ceva la cale şi dacă nu avea un țel ascuns. Deci, în spatele uriaşelor datorii se putea bănui a sta ceva şi atunci nu se cuvenea să rămână nepăsător şi neştiutor deoparte! Ca om al faptei ce era, trebuia neîntârziat să vadă ce foloase putea trage de aici.

Fără a se trăda, Constantin Şerban se arătă dornic de a-i câştiga bunăvoința şi, după ce stătură de vorbă, amândoi fură pe deplin mulțumiți unul de celălalt. De altfel, după obiceiul ei, nici Nedelea nu putu sta deoparte, ci se amestecă în trebile bărbaților, venind cu gânduri şi povețe care nu erau de lepădat. În felul acesta şi ea îşi dădu obolul pentru întărirea legăturilor dintre cei doi.

Fostul serdar îşi folosi vremea şi pentru a priveghea îndeaproape Curtea. Pândea orice ieşire a domnului, în nădejdea de a găsi un nou prilej – asemenea vânătorii princiare de Crăciun – de care să se poată sluji cu folos întru înfăptuirea plănuirilor sale de a pune mâna pe palat. Spre disperarea sa, până în acea clipă nu se întâmplase însă nimic ce-ar fi putut să-l ajute. Sărbătorile, care se ținură şirag de la

Material cu drept de autor

sfârşitul lunii lui ningău[74] până spre jumătatea lui ghenarie, nu-l scoaseră totuşi pe Matei din palat. De Crăciun, de Anul Nou, de Sfântul Vasile, de Bobotează sau de Sfântul Ioan, domnitorul se mulţumi să iasă numai până în Biserica Mare a Curţii, unde ajungea de altfel fără a mai trece măcar prin ogradă. Din întinsa odaie a spătăriei mari, se putea strecura nevăzut, printr-un ceardac închis, înălţat pe stâlpi, în sfântul locaş aflat alăturea cu palatul.

Constantin Şerban era înciudat. N-ar fi vrut să se întoarcă acasă, dar pretexte de a nu părăsi târgul nu mai găsea, iar bătrânul parcă ghicise că-i doreşte plecarea de la Curte şi acum se încăpăţâna să nu facă un pas în afara zidurilor ei. Dar nici să mai rămână locului parcă nu-i venea la socoteală, căci în orice clipă agia îl putea pune în obezi, zdrobindu-i cu totul orice vise. Se vedea ajuns în faţa unui greu impas şi nu întrezărea o cale de a ieşi cu bine din încurcătură.

Părtaşii stăruiau să nu-i părăsească încă, încercând să-l înduplece că ar putea pune din nou drept pricină de zăbavă vechile dezvinuiri legate de dorinţa de a lua parte la minunatele slujbe îndrumate de marii păstori duhovniceşti aflaţi în trecere prin ţară. Îi atraseră luarea aminte că, spre pildă, peste vreo două zile este orânduită a se face pomenirea Prea Cuviosului Antonie cel Mare, iar la sfârşitul lunii praznicul Trisfetitelor, adică al Sfinţiţilor Trei Ierarhi. Ori sorocul acestuia din urmă căzând abia peste vreo două săptămâni, le rămânea la îndemână un răstimp destul de îndelungat, încât sârgul de a-l dobândi să îndreptăţească truda.

Dar serdarul se temu să nu întindă prea mult coarda, cucernicia sa nemăsurată, trezită pe neaşteptate, putând da naştere la unele bănuieli. Până atunci nu se arătase nicicând grozav de bisericos şi unii s-ar fi putut întreba ce-i venise

---

[74] Numele popular al lunii decembrie.

Material cu drept de autor

aşa, dintr-o dată, încât să se schimbe din fire. De altfel, nu numai că nu mai putea, dar nici nu mai voia să-şi lungească şederea în împrejurările nedesluşite ce-i stăteau în față. Îi devenise limpede că uneltirea trecea pragul unui nou făgaş şi trebuia să schimbe cu totul mijloacele pe care se întemeiase până în acea clipă în lupta sa.

De aceea, curând după judecata de hotărnicie la care fusese martor, Constantin Şerban îşi găti sania cu toate cele trebuitoare şi se întoarse la Dobreni. La plecare făcu destulă zarvă încât să nu încapă îndoială că aşezămintele stăpânirii – şi cu deosebire agia şi armăşia – au aflat de purcesul său.

Susținătorii şi părtaşii care-i cunoşteau taina erau în parte nedumeriți, în parte descumpăniți şi nemulțumiți. Oare serdarul se lepădase de plănuiri, fără a-i mai înştiința? Oare amânase totul până în primăvară? Oricum, mulți dintre ei, şi anume cei temători, răsuflară uşurați. Cel puțin pentru un răstimp scăpaseră de primejdia ca avânturile boierului să-i târască într-o poveste fără sorți de izbândă, care însă le putea primejdui viața.

*

* *

Material cu drept de autor

Capitolul XXVI

Dar, biv vel serdarul Constantin Şerban nu era singurul care trăi sfârşitul leatului 1653 după Naşterea Domnului ori al 7162-lea de la Facerea Lumii şi începutul celui următor copleşit de o adâncă dezamăgire şi nemulţumire. Şi alţii erau încercaţi de simţăminte asemănătoare. Între ei se număra spre pildă „fizicul" domnesc, talianul Giovanni Mascellini. Mult-învăţatul tămăduitor venetic se afla plecat încă din toamnă la Înalta Poartă a Devletului, cu porunca răspicată ca, dimpreună cu capuchehaia ţării, să urzească punerea în fiare a potrivnicului lui Matei vodă, acel Mihnea Radu Mihail, zis de otomani în mod obişnuit Dgivan-Celebi, care se închipuia fiu al domnului Radu Mihnea de odinioară. Acesta, ca să nu fie vândut principelui muntean de Siavuş paşa, fugise în taină din Silistra, neştiindu-se la început unde se ascunsese. Mai apoi se află că ajunsese la Ţarigrad, adăpostindu-se sub poala aceluia care-i dăduse ocrotire şi mai-nainte, adică fusese primit în casa lui Kenan paşa şi a

Material cu drept de autor

soației sale prințesa Atike-Sultan, despre care se știa c-ar fi sora preaînălțatului padişah.

De aici îşi reîncepuse uneltirile pe lângă slăvita sultană valide, adevărata cârmuitoare a împărăției, şi a marelui vizir. Lecuitorul frânc zvârli cu peşcheşurile în dreapta şi în stânga, dar zadarnic. E drept că tânărul nu găsi ascultare la înalții sfetnici ai seraiului, dar nici nu fu pus în obezi, cum nădăjduise voievodul târgovişte an. Împuterniciții săi se văzură siliți să se mulțumească cu făgăduiala dregătorilor împărăteşti că, atunci când li se va ivi prilejul, vor pune piedici prigonitului, stăvilind împlinirea planuirilor sale viclene.

Deci, după o sârguință de câteva luni, şcolitul vraci trebui să se dea bătut. Drept care, în ajunul Crăciunului, cu toată vremea neprietenoasă, cu toate troienele care îngreunau călătoriile, hotărî să se întoarcă în țară, acea Kara Iflak cum o numeau musulmanii, care ajunsese glia sa de suflet. In plină iarnă era însă cu neputință să străbată întinsele ținuturi ale Rumeliei, să treacă munții Balcanici, ca să ajungă la Dunăre! Se gândi deci să vină cu o ghimie până la raiaua Brăilei şi apoi de aici să se întoarne cu o sanie la Târgovişte. Dar la acea vreme nici marinarii nu se încumetau să străbată Marea Neagră, foarte învolburată din pricina crivățului care-i frământa apele. Abia după Sfântul Vasile găsi în sfârşit o corăbioară care se încumeta să-şi deschidă drum din sus de Bosfor. Însă străinul se întorcea apăsat de simțământul de a fi fost înfrânt, de a nu fi împlinit însărcinările încredințate. De aceea nici nu-i prea venea la socoteală să dea ochii cu domnul.

De altfel, nici acesta nu se găsea într-o stare de cuget mai grozavă. E drept că trupeşte se înzdrăvenise cu totul. Nici şchiopătatul parcă nu i se mai vedea. Dar sufleteşte era peste măsură de tulburat şi răscolit. Deşi nu se putea spune că avea o pricină anume, îl încerca o adâncă stare de

Material cu drept de autor

nemulțumire, de mâhnire şi de zădărnicie. La prima vedere se putea spune că nu avea nici un temei de tristețe ori dezamăgire. Potrivnicii din țară îi înhățase, stăpânirea şi-o întărise, pace era dinspre toate părțile, buna rânduială se reaşezase în târg, în palat era ascultat fără crâcnire, voința sa era din nou lege pentru toți... Totuşi, lucrurile nu se mai arătau ca în vară! Ceva se surpase, se mişcase din loc.

Era poate bătrânețea, cea care-i răscolea sfâşietor cugetul. Erau poate neputințele trupeşti care-i căzneau ființa... Era poate singurătatea, care parcă-l copleşise după pierderea doamnei... Toate se împleteau desigur între ele, dar se mai adăugea şi simțământul că nu i se mai deschid în față zări mai bune, mai luminoase, că i s-a închis viitorul...

Poate îl căzneau în aceeaşi măsură şi amintirile. Amintirea zurbalei din vară a lefegiilor săi, în care-şi pusese toate nădejdile un sfert de veac; amintirea nefericitei încercări de a-l otrăvi.

Îl rodea poate şi înciudarea de a vedea că tot mai mulți sfetnici se îndepărtau de el... Îl posomora lipsa lor de recunoştință, după ce o viață întreagă îngrijise de ei, dar şi răutatea şi micimea lor sufletească...

Îl zădărea apoi şi poticnirea încercării de a-l nimici pe închipuitul fecior al Mihnii vodă. Vicleanul uneltitor, fugind de la Dârstor, găsise la Poarta Înaltului Devlet, socotită un soi de buric al lumii, un cuib călduț, unde părea de neatins. Abia răzbise cu peşcheşuri nemăsurate să-l împresoare întrucâtva, dar să-l înlăture fusese cu neputință. Aştepta acum înturnarea „fizicului" său, doftorul Giovanni Mascellini, care se dovedise mai bun într-ale soliilor, decât în cele ale molimelor... Nădăjduia ca acesta să-i aducă în cele din urmă vestea îmbucurătoare că potrivnicul fusese nu numai dovedit, ci totodată descăpățânat, încetând de a mai fi o primejdie...

Material cu drept de autor

Apoi îl osteneau şi nenumăratele sindrofii de la Curte, pe care, după datină, trebuia nu numai să le îngăduie, ci chiar să le mai şi ocârmuiască! Le găsea tot mai zadarnice, dar şi prea lărmuitoare, prea frământate, mult prea dese şi prea îndelungate! Îi simţea pe cei din jur tot mai străini, mai depărtaţi, pierzându-se parcă pe undeva în zare...

De altfel şi mulţi dintre boieri erau cuprinşi de o stare sufletească destul de apropiată aceleia care-l încerca pe principe. Erau măcinaţi mai ales de o răbufnire de nemulţumire şi de neîmplinire. În fruntea lor se afla marele postelnic Constantin Cantacuzino. Pe acesta domnitorul îl dezamăgise nemăsurat, nevoind să-l ajute să-şi scoată fraţii de la popreală. La cererea fratelui său Toma, fost mare vornic al lui Vasile vodă Lupu, îl înduplecase pe celălalt frate, Iordache, fost mare vistiernic al lui Lupu, să se întoarcă în Moldova spre a se închina lui Gheorghe Ştefan. Noul domn făgăduise că, de se va înturna din Lehia, nu numai că-l va întări într-o dregătorie, dar îl va slobozi din temniţă şi pe Toma, întorcându-l la slujba avută sub vechea stăpânire.

Ca urmare a îndemnurilor primite, Iordache hotărî să ajungă la Iaşi cu mai multe săptămâni înainte de Crăciun, deşi împărţirea slujbelor se făcea, după datini, abia de Sfântul Vasile, deci după sărbătoarea de Naşterea Domnului. Aşadar, cam la vremea când patriarhul Macarie sosea la Târgovişte, Iordache intra cu nemăsurată falâ în marele târg al Ieşilor. Dar abia descins la Curte, avu parte de o neţărmurită surpriză. În loc de a-i fi întâmpinată cu cinstire şi preţuire închinarea, fu pus în fiare, băgat câteva zile în beciul palatului domnesc şi apoi, de aici, fu dus, sub pază straşnică, în ascunzătoarea în care se găsea şi fratele său Toma, alături de care fu întemniţat. Când cei doi fraţi îşi

Material cu drept de autor

dădură seama că au căzut într-o capcană, era prea târziu ca să mai poată face ceva.

Nici pe fratele lor Constantin din Muntenia nu-l putură înştiința, ca să-l roage să-i ajute cumva. Acesta, de nimic bănuitor, se miră doar că nu mai primeşte veşti din parte-le. Se aştepta să-l înştiințeze de măririle de care se bucuraseră la Curtea proaspătului lor domn, odată cu numirile în dregătorii, făcute de începutul noului an mirenesc. În loc de asta, se lăsă o tăcere deplină. Mirat, îl mână la Iaşi pe vtori postelnicul Badea Bălăceanu, în destoinicia căruia căpătase mare încredere. Cu toate piedicile ce-i stăteau în cale din cauza vremii neprietenoase şi, mai ales, a uriaşelor troiene, după două-trei zile solitorul ajunse la casele din Iaşi ale fostului vistiernic. Aici întâlni însă o ciudată linişte şi însingurare. Locul părea pustiu. Căzu la bănuieli şi se feri să intre prin ogrăzi. Cercetă prin vecini despre ce ar putea fi vorba şi află că, abia sosit din Lehia, fostul mare vistiernic dispăruse fără urmă. Dacă ar fi fost descoperit că iscodea, de bună seamă că şi vtori postelnicul ar fi sfârşit pe undeva prin vreo închisoare. Neîncrederea şi prevederea îl scăpară, căci, datorită grijii deosebite cu care scurmase spre a descoperi adevărul, nici armăşia şi nici agia nu prinseră de veste că cineva încerca a da de urma celor doi Cantacuzini întemnițați. Cum ştia de la stăpânul său că biv vel vornicul Toma se afla zăvorât în beciurile conacului de la Buciuleşti, hotărî să pornească, în ciuda primejdiei care-l păştea, în căutare într-acolo. Satul se găsea undeva pe malul Bistriței, cam la jumătatea drumului dintre Bacău şi Piatra Neamț, în plină câmpie.

O porni deci în grabă spre târgul din urmă, iar de aici coti la vale, de-al lungul Bistriței. Luând înfățişarea unui simplu călător care năzuie să ajungă, pentru dezlegarea unor afaceri, la Bacău, trecu, chipurile de nevoie, prin satul noului domn. Ajuns aici se prefăcu a avea fierbințeli, căci

Material cu drept de autor

răcise, vezi, Doamne, pe drum, şi trase la o casă de ţărani, rugând să fie găzduit cu bună plată, până ce i-o trece starea de rău şi şi-o putea duce mai departe călătoria. Văzând banii vânturaţi de străin pe sub nasul ei, gazda se grăbi să-i deschidă odaia cea bună, să încingă focul şi să-l aşeze la căldură, după cuptor.

Apoi, tăifăsuind la o mămăligă cu lapte, Bălăceanu află toate noutăţile din cătun. Astfel stăpânul casei îi dezvălui că marele conac, zidit de tatăl domnului taman aridicat în scaun, a fost preschimbat în temniţă. În odăile din fund, sub pază straşnică, se găsea în surghiun vestita doamnă Ecaterina, soaţa lui Vasile vodă, adusă de el din îndepărtate străinătăţuri, cât şi feciorul său, Ştefăniţă. Despre acesta din urmă se spunea că, în chip de batjocură, ar fi fost însemnat la nas. Dacă zvonul era sau nu adevărat nimeni nu ştia, căci chiar poslușnicii[75] care slujeau în ograda boierească nu apucaseră să-i vadă pe prinşi. Se ştia însă sigur că, încă din prima săptămână de şedere aici, fură descăpăţânaţi şi ultimii doi nepoţi ai lui Vasile vodă Lupu, feciorii fratelui său mai mic. Era vorba de Alexandru paharnicul Abaza, şi de comisul Enache Abaza. Nu se ştia însă unde le fusese îngropat leşul. Ştirea era totuşi neîndoielnică, întrucât butucul pe care se crăpau lemnele de foc pentru cei din casă mai era şi acum mânjit de sânge omenesc.

De asemenea – arăta mai departe gazda –, argaţii istoriseau că în săptămânile din urmă văzuseră cum cei doi fraţi Cantacuzini ar fi fost scoşi noaptea din beciuri şi aburcaţi într-o barcă spre a fi plimbaţi pe apa care curgea pe alăturea cu bojdeucile lor. Dar umbletul lor pe râu nu se făcea pentru bună petrecere. Vâslaşii, care erau oameni de credinţă ai Curţii, ţipau la prinşi cu atâta înverşunare, încât,

---

[75] (*Înv. - în evul mediu, în Ţara Românească şi în Moldova*) Slujitor boieresc sau mănăstiresc scutit de dări. – Din sl. **poslušĭnikŭ.**

Material cu drept de autor

în liniştea miezului de noapte, li se auzeau vocile chiar de pe mal! Îi amenințau că o să răstoarne barca şi o să-i înece dacă nu vor mărturisi de-a fir a păr ce bogății mai aveau şi pe unde le țin dosite. Noroc că între timp apa înghețase şi, de nevoie, parangheliile în beznă cu măriții veliți încetaseră vremelnic. Din această pricină cei doi boieri nu mai fuseseră văzuți, deci nu se ştia dacă mai trăiesc şi zac întemnițați în beciuri, ori au pierit. Însă cei care slujeau la curte se îndoiau c-ar fi fost şi ei tăiați, căci asta ar fi lăsat semne de sânge proaspăt prin zăpada din ogradă, şi mai ales pe butucii de crăpat lemnele de foc. Ori nu se zărise nimic pe nicăieri.

Oricum, la curtea Măriei Sale nu-i era îngăduit oricui să intre. Era temeinic păzită. Oamenii puteau privi zăplazurile numai de la depărtare şi nu aveai cum şti ce se întâmpla în spatele lor. Noroc cu cei care mai aveau slujbă pe acolo... Prin ei mai răzbătea câte ceva din fioroasele lucruri care se petreceau la adăpostul îngrăditurilor.

Dumirit asupra sorții celor doi Cantacuzini, în zori, chipurile mai întremat, dar fără să fi scăpat pe deplin de betegelile molimei care-l lovise, Bălăceanu hotărî să-şi urmeze drumul, copleşit de urările de sănătate ale gazdelor de peste noapte. Într-un suflet se întoarse după aceea la Târgovişte, ca să-i împărtăşească marelui postelnic tot ceea ce aflase.

Constantin Cantacuzino se îngrozi de nesăbuința făcută. Nu numai Toma, ci şi el îl îndemnase pe Iordache să se întoarcă la Iaşi, aducându-l în primejdie de moarte. Fiind înainte de Crăciun, deci în răstimpul unor zile de nețărmurită spăşenie creştină, când se iartă celor greşiți osânda – şi simțindu-se totodată nemăsurat de vinovat față de frați –, lăsă deoparte orice codeală şi se înfățişă pe dată domnului pe care-l slujea, rugându-l stăruitor să pună o vorbă bună pentru ai săi pe lângă Gheorghe Ştefan. Postelnicul ştia că moldoveanul îl numea pe Matei vodă

Material cu drept de autor

„părinte iubit", deci i se recunoştea ascultător şi îndatorat, încât un cuvânt venit din parte-i avea neîndoielnic trecere, bucurându-se de înrâurire.

Măritul stăpânitor nici nu voi să audă de a-i da vreun ajutor. N-avea de gând nicicum să se amestece în trebile vecinului său, căci „fiecare şi le ştie pe ale sale" şi nu e bine să-l scoți din ceea ce socoate că e bine sau rău pentru sine, se îndreptăți el. Cum postelnicul stărui, principele se înfurie şi-l repezi. Toma şi Iordache fuseseră sfetnicii de temelie ai lui Lupu. Sub înrâurirea şi la sfatul lor, acesta îl atacase la Finta. Deci erau cât se poate de vinovați în fața lui. Ori, Lupu, chiar dacă fugise peste Nistru, era în acea clipă liber, fiind adăpostit fie de cuscrul său cazac, fie de cumnatul său tătar, şi, din ascunzişul pe care şi-l aflase, aştepta prilejul ca să-şi recucerească scaunul şi să dezlănțuie noi răfuieli cu Muntenia. Ori, în asemenea împrejurări, cum să dea ajutor pentru izbăvirea uneltelor celor mai de seamă ale potrivnicului său?!!

Fiind singur cu domnul în spătăria mică, marele postelnic îşi îngădui să stăruie, în ciuda celor auzite. Matei vodă însă se înfurie şi mai tare, şi ridică glasul:

– Îmi ceri să-i scap pe aceia care au luptat împotriva mea?! Pe aceia care m-au rănit, de era să mă bage în mormânt?! Asta vrei?!!

Cum Constantin Cantacuzino nu se dădu bătut, principele urlă mânios la el:

– Adică îmi ceri să-l uzurp pe Gheorghe Ştefan, după ce-am cheltuit atâta ca să-l aridic în scaun?!

Postelnicul, dându-şi seama că nu-l poate îndupleca, ba că prin stăruință doar îl îndărătniceşte în tăgadă, se trase de-a îndărătelea spre uşă, ploconindu-se adânc. Era răscolit până în rărunchi! În acele zile de furie va mărturisi apropiaților că-i pare rău că încercarea de otrăvire a domnului a dat greş şi că se bucură de iertarea celor

Material cu drept de autor

vinovați. Ar fi fost mai bine pentru țară dacă Matei murea, lăsând loc unui cârmuitor mai destoinic! Pe zi ce trecea, marele postelnic se îndepărta din ce în ce mai mult de voievod, devenind tot mai înțelegător cu cei care-i stăteau împotrivă, bucurându-se de orice izbândă a acestora.

Constantin Cantacuzino era însă disperat din pricina neputinței de a le veni în ajutor fraților săi şi se zbătea ca peştele pe uscat în căutarea unei ieşiri. Negăsind un mijloc de a face ceva pentru ei, se mulțumi doar a iscodi ce se întâmpla, dincolo de hotar, cu ai săi. La fiecare câteva zile trimitea o iscoadă pe la Iaşi, cu poruncă de a ajunge şi la Buciuleşti, spre a fi înştiințat dacă frații săi mai sunt în viață. Şi cu sufletul la gură aştepta răspunsul.

La o vreme se gândi chiar să trimită la Buciuleşti nişte lefegii care, preschimbându-şi hainele ca să pară simpli lotri, să-i răpească pe cei prinşi şi să-i ascundă mai întâi prin munți, pentru a-i trece apoi hotarul în Ardeal şi a-i adăposti la nişte prieteni, care, pe cât s-o putea, să-i ferească de ochii craiului; iar de aici să fie ajutați să ajungă în Lehia. Nu i-ar fi adus în Muntenia, căci nu punea temei pe bunăvoința lui Matei vodă, care-i spusese răspicat că-i socoteşte vrăjmaşi. Deci nu era prea înțelept să-i dea pe mâna sa...

Se lăsă în cele din urmă păgubaş, iar asta din mai multe pricini. În primul rând se temea de încurcăturile care s-ar isca dacă se afla adevărul. Spre pildă, cum şi-ar fi îndreptățit încercarea față de principele său, care nu îngăduise ajutorarea în nici un chip a întemnițaților? Supărându-l, putea chiar el să cadă la prigoană. Pe de altă parte, nici nu era prea încredințat că încercarea s-ar putea încheia cu o izbândă. Iar greşul putea zori sfârşitul celor doi frați, căci, înțelegând că s-ar putea să-i scape, Gheorghe Ştefan ar fi poruncit de bună seamă grăbirea tăierii lor. Chinuit de amarnica răscruce în fața căreia se vedea pus,

Material cu drept de autor

postelnicul, clocotind de ciudă în fundul sufletului, simțea că nu-l mai poate suferi defel pe bătrânul voievod.

Tot cumpănind şi întorcând pe toate fețele întâmplările, se întrebă disperat dacă nu-l putea folosi totuşi pe craiul Rákóczi spre a-i salva pe ai săi, îndemnându-l pe acesta să pună o vorbă în folosul lor. Era ştiut că fălosul principe, ros de nesațul măririlor, asemeni părintelui său, năzuia la coroana Rzeczpospolitei Leşeşti, iar frații săi aveau temeinice legături de prietenie cu o seamă de pani din seim, deci le-ar fi fost lesne să-i stea de reazăm. Nu putea fi însă sigur dacă ungurul prețuia îndeajuns ajutorul ce-ar fi venit din parte-le şi nu i s-ar fi părut mai de folos să-l păstreze pe Gheorghe Ştefan sub înrâurirea sa, jertfindu-i pentru asta frații.

*

Dar nici arătările cereşti nu se vădeau tocmai prielnice, încât şi ele pricinuiau supărare, îngrijorare sau dezamăgire. Parcă şi pronia însăşi stătea împotriva muritorilor care înțesau pământul precum furnicile, menindu-le tot mai multe semne de prevestire, al căror tâlc devenea tot mai limpede, încât numai cei care nu voiau, nu-l înțelegeau! Dar, parcă, nesocotită şi smintită, lumea nu voia a lua în seamă vestirile ciudate, care se zugrăveau tot mai adesea pe crugul bolții... La drept vorbind, multe dintre ele nu se zăreau acum pentru întâiaşi dată; unele se văzuseră spre pildă şi în iarna trecută, iar statornica lor înturnare în înălțimile văzduhului ar fi trebuit să dea de gândit obştii. Dar stăruința proniei părea zadarnică... Mulțimea, pusă doar pe harțag şi tărăboi, rămânea oarbă, surdă şi neascultătore în fața atâtor ştiruiri, care se pierdeau în pustie.

Spre pildă, unul din aceste semne răsări pe boltă după jumătatea lunii lui ghenarie a leatului 1654 de la

Material cu drept de autor

Naşterea Domnului, cam pe vremea când Constantin Şerban, temându-se să nu stârnească bănuieli agiei şi armăşiei, părăsea Târgovişteа, prefăcându-se că-şi caută liniştea pe ocina sa. Pe atunci, călătorii care veneau dinspre părțile Sibiului povesteau cu mare îngrijare despre ciudățenia petrecută în dimineața vinerii de 20 ghenarie, pe la ceasurile trei din zi[76].

În zorii târzii ai acelei zile, Sibiul se trezise cufundat într-o negură pe cât de curioasă, pe atât de rău prevestitoare. Ceața în sine nu închipuia la urma-urmelor nimic neobişnuit; aşa ceva se văzuse de atâtea ori mai-nainte şi nu mirase şi nici nu minunase vreodată pe cineva! Totuşi, de astă dată – cum se va dovedi mai târziu – ea era primul semn al unei minuni pe care însă lumea, nesimțitoare şi neştiutoare, nu o luă dintru început în seamă! Puțin după aceea se lumină de-a binelea a zi, dar astrul dimineții abia dacă se putea ghici prin pâcla groasă. Nici de astă dată nimeni nu arătă luare aminte față de cele care se petreceau.

Pesemne, desperat de atâta orbire şi scurtime a minții, Domnul hotărî să le facă pământenilor un semn şi mai desluşit, care să nu poată scăpa vederii şi înțelegerii nimănui. Atunci se înfățişă privirii acea arătare spăimântătoare care, abia ea, fu în stare a trezi şi cutremura lumea! În fața ochilor uluiți ai sibienilor, prin negura care parcă dădea să se destrame, apărură deodată, nu un soare – după obicei –, ci nu mai puțin de trei sori alăturați! Păreau cam chirciți de frig şi gălbejiți la înfățişare, dar neîndoios erau trei! Târgoveții îi numărară de destule ori, ca să nu mai încapă îndoială. Şi aceasta nu era încă totul. Două curcubeie late, viu colorate, se bolteau într-o uriaşă arcuire pe deasupra cetății. Unul îşi sprijinea un capăt înspre Bastionul Haller, iar celălalt i se înfigea în Cibin, din sus de Bastionul

[76] După sistemul actual de măsurare a timpului, ceasul trei din zi din secolul al XVII-lea corespunde orei nouă de acum.

Material cu drept de autor

Soldisch. Al doilea curcubeu începea între Bastionul Porții Ocnei şi Turnurile Breslelor şi, după ce îmbrățişa sub boltirea sa tot târgul, se pogora asupra pământului din sus de oraş, între Turnul Pielarilor şi cel al Pulberăriei.

În înaltul crugului cele două arcuri se întretăiau într-o ameţitoare răbufnire de culori ţipătoare, ale cărei scântei se revărsau asupra Pieței Mari şi mai ales asupra Turnului Sfatului, lucru nu lipsit de tâlc. Brațele nălucirilor, larg desfăcute asupra cetății, strângeau între ele nu numai târgul în întregul său, parcă gata să-l înăbuşe într-o rece îmbrățişare, ci şi cei trei sori palizi, înfrățiți, zăvorând în arătarea lor, înspăimântătoarea taină a acestei minuni dumnezeieşti, care înghețase suflarea privitorilor. În ziua aceea, ca şi în cele următoare de altfel, lumea se ascunsese prin case şi beciuri, iar mulți părăsiră chiar oraşul, ca să scape din calea nenorocirilor pe care le chema asupră-le cereasca prevestire!

Spaima era mare şi, în scurtă vreme, ea se lăți asupra întregului principat. Cu teamă şi îngrijare se căuta înțelesul acelei înştiințări cereşti. Cei mai de seamă cetitori în stele de pe meleagurile aflate sub stăpânirea craiului se întruniră spre a tălmăci minunea. Părerile erau însă împărțite. Cei care se făceau purtătorii de cuvânt ai stăpânirii, – năzuind a-i dobândi bunăvoința şi milostenia – înfățişau lucrurile după calapodul dorit şi aşteptat de cei din sânul alesei lumi a palatului crăiesc. Purcezând de la tainica dorință – de toți curtenii cunoscută – a voievodului Rákóczi de a-şi întinde stăpânirea şi asupra Lehiei, învățații catiheți arătară că înfrățirea a trei sori închipuie îngemînarea a trei țări învecinate – lăsând să se înțeleagă că ar fi vorba de Ardeal, Lehia şi Ucraina, ultimele două aflate în acea clipă într-un aprig război. Oricine putea deci pricepe că Rákóczi nu numai că va împreuna prin sine o întreită stăpânire, dar că va şti totodată să pună capăt războiului dintre leşi şi cazacii

Material cu drept de autor

zaporojeni. Cele două curcubeie, care împresurau ca într-o cuşcă acei sori stihinici, închipuiau cele două coroane care se vor înfrăți pe acelaşi creştet. Lăudătorii dădeau de înțeles că e vorba de cea crăiască a Ardealului şi de cea regească a leşilor, care o cuprindea în sine şi pe cea ruteană, starea țării din urmă înturnându-se la supunerea de dinaintea încoronării regelui Ioan Cazimir. Deci, vestirea venită din lumea de dincolo, în lumina tălmăcirii acestor vajnici slujitori ai scaunului crăiesc, era menită anume serenisimului crai, spre a-l îmbărbăta să-şi înfăptuiască măreţele şi sfintele sale visuri, liniştindu-l în legătură cu izbânda care le va încununa.

Totuşi, ca întotdeauna şi peste tot, se găsiră şi unii care, din sărăcia duhului lor sterp – cum le găseau vină cei dintâi –, nu s-au lăsat pătrunşi de fălnicia plănuirilor princiare şi căutau a întina şi a mici nețărmurita frumusețe a acelei minunate arătări. Ei, ca adevărați ponegritori şi cârcotaşi, socoteau că cei trei sori închipuiau trei năzuitori la coroană, care vor aduce – prin luptele lor necruțătoare – ținuturile de dincoace şi de dincolo de Carpați într-o stare de adâncă răvăşeală. În locul legii, a păcii şi a pazei de primejdii vor domni jaful, măcelul şi pârjolul. Iar cele două curcubeie înfățişau două mari râuri de sânge, două mari şuvoaie ale jalei şi disperării. Singura îndreptățire pe care cei dintâi o găseau celora din urmă era că aceştia mai trăiau sub pecetea spaimei şi a dezamăgirii născute din necazurile anului abia trecut, când într-adevăr, la miazăzi şi la răsărit de munți se iscaseră unele tulburări ori unele schimbări de domnie. Numai sub reaua înrâurire a unor asemenea temeri bolnăvicioase puteau fi zămislite astfel de hule, care vesteau pustiiri şi nimiciri. Dar peripețiile de mai an nu aveau legătură cu minunea de la Sibiu, de vreme ce aceasta venea în urma lor şi nu le era înainte-mergătoare! Se uita voit că

Material cu drept de autor

semnul, într-un chip apropiat, se arătase lumii şi în iarna trecută.

Oricum, lumea asculta cele două tălmăciri cu aceeaşi îngrijorare, căci chiar dacă prima preamărea pe slăvitul crai, iar cealaltă, atrăgând luarea aminte asupra unei uzurpări, îi aducea o ponegrire, amândouă, la drept vorbind, prevesteau un aprig război, dacă nu chiar mai multe. Ori războiul nu putea aduce folos decât cel mult capetelor încoronate şi tagmei celor de neam, setoşi de isprăvi vitejeşti. Însă, pentru omul de rând, războiul însemna paragină, măcel, băjenie, jaf, pârjol, prădăciuni, sărăcie, molime, holde călcate în picioare, case arse, fecioare pângărite, oameni batjocoriți şi umiliți de nişte oşteni puşi toată vremea pe harță şi ciomăgeli, cruzi, beţivi şi grosolani.

Ascultând vestea, târgovişteniі trăgeau cu deosebită osârdie largi cruci peste piept, care să-i ferească de cele rele şi nădăjduiau în sinea lor că, de vreme ce semnele prevestitoare s-au ivit de partea ailaltă a munților, ele îi atingeau numai pe cei şezători pe meleagurile de acolo, neavând de a face cu țara lor. Numai că clevetitorii nu erau atât de încrezători şi ziceau că semnele ursitei nu cunosc trecătoarele hotare statornicite, în micimea lor, de sărmanii pământeni, la voia unei clipe pieritoare. Cele întâmplate cu un an în urmă la Sighişoara dovedeau fără tăgadă acest lucru. Nenorocirile prevestite atunci – cum s-a văzut – se împliniseră dincoace de munți şi nu în Ardeal, deşi Ardealul îşi avusese şi el amestecul său. De ce nu s-ar împlini lucrurile la fel şi în anul abia început?!

Vestea despre minunea petrecută la Sibiu îl ajunse pe Constantin Şerban tocmai la Dobreni. Ascultând-o, îşi râdea încântat în barbă. Cele ursite de pronie se potriveau de minune cu propriile-i dorinți, încât îşi zise că semnul ivit nu putea fi decât anume menit lui şi desigur că, de vreme ce dumnezeirea se apleca asupră-i cu bunăvoință, luându-i

Material cu drept de autor

visele în seamă, avea toate temeiurile să se socoată un ales al sorții!

De altfel, se întorsese la moşie fără gând de a rămâne. Închipuise dintru început o iscusită şi migăloasă plănuire, care să-i îngăduie să se reîntoarne în ascuns în cetatea de scaun şi – neştiut de nimeni – să reînceapă mânuielile de surpare a lui Matei vodă. Însă pentru a fi pus la adăpost de supărări era nevoie ca lumea să-l creadă la moşie, la Dobreni. Tocmai pentru a sădi în mintea târgovişteniloг această credință, plecase de acolo cu mult tămbălău şi grozavă desfăşurare de fală. Toți îl văzuseră părăsind târgul prin Poarta Bucureştilor şi dispărând în zarea înzăpezită. Reîntoarcerea trebuia însă făcută nu numai cu multă fereală, dar şi cu nemăsurată luare aminte, căci se ştia urmărit îndeaproape de iscoadele armăşiei. Ori, dacă toți ochii erau ațintiți asupră-i, depărtarea şi stavilele iernii nu puteau fi o chezăşie că lipsa sa de acasă nu va fi băgată de seamă în cel mai scurt timp chiar din cetatea de scaun. Trebuia, de aceea, să născocească ceva care să țină vie credința, chiar şi pentru nişte ochi foarte veghetori, că e neîncetat şezător la conac, chiar în zilele când va fi la zeci de leghe depărtare.

Înşelătoria, menită a prosti lumea, o puse la cale chiar înainte de a pleca din Târgovişte; cu câtva zile mai devreme începu prin a să se plânge de fierbinți şi de dureri de cap şi în piept, iar în cele din urmă sfârşi prin a tuşi prelung şi sfâşietor, lucru pe care izbuti să-l facă cu atâta dibăcie şi atât de firesc, încât cei care veniră să-şi ia rămas bun nu-şi închipuiră nici o clipă că se prefăcea. Pe aceştia voia să-i încredințeze în primul rând, căci nimeni altul decât ei puteau răspândi zvonurile cele mai de crezut despre molima care-l lovise. Dar pentru ca spusele să le fie cât mai grăitoare, chiar dânşii trebuiau să creadă în temeinicia a ceea ce însăilau. Atâta vreme cât clevetitorii nu aveau îndoieli

Material cu drept de autor

asupra beteşugului care-l lovise, nici o iscoadă, oricât de vicleană sau iscusită ar fi fost, n-ar fi putut scoate din gura lor altă deslușire decât aceea că îl văzuseră peste măsură de suferind şi nevolnic. Pentru a spune acest lucru, povestitorii nu trebuiau să se fățărească sau să se încurce în lămuriri viclene şi întortocheate, care ar fi putut stârni neîncredere. Iar de împrejurarea că pe urmele sale umblau destule iscoade ale agiei şi armăşiei, putea fi sigur! Ori, prin deplina lor neştiință, părtaşii săi puteau convinge pe de-a-ntregul pe cei care-i mâşâiau pe urme că a devenit cu totul neprimejdios, ba chiar neputincios. Nimeni nu se putea îndoi de sinceritatea lor, nimeni nu-i putea bănui de prefăcătorie! Cu cât adevărul era ştiut de mai puțini, cu atât păstrarea tainei era mai sigură.

Socotea îndestul să se dezvăluie numai în fața a trei-patru apropiați, de cârdăşia cărora chiar nu se putea lipsi dacă dorea ca urzeala să-i izbândească. Dar aceştia trebuiau să fie de o mutenie desăvârşită pe de-o parte, iar pe de alta să poată mințI şi să se poată preface fără a clipi, atunci când nevoia ar cere-o.

În primul rând se gândi la două fete în casă de la Dobreni. Tot timpul cât el zăcea, chipurile doborât la pat, ele trebuiau să-i aducă leacuri, mâncare şi prişnițe, ținând neîntrerupt trează părerea celor care argățeau la conac, că se afla doborât în fundul iatacului, chiar dacă era plecat la zeci de leghe depărtare. Toate celelalte slugi trebuiau să trăiască zi de zi cu nestrămutata credință că el e acolo, încât, chiar de erau iscodire, să nu spună altceva, şi asta cu toată încredințarea că nu s-au depărtat o iotă de adevăr!

Pentru a-şi atinge ținta, le avea în minte cu deosebire pe două codane alese mai înainte, pentru nevoile ei, de Nedelea; erau istețe, viclene, prefăcute, pricepute la învârtitul minciunilor, bârfitoare, iscusite în răstălmăcirea spuselor. Fiind şi foarte viespoase, setoase de câştig, dornice

Material cu drept de autor

de a se căpătui, şi de a-şi da ifose față de celelalte slugi, erau în stare de orice, dacă în acest fel ar fi putut câştiga unele înlesniri! Ele aveau datoria de a-i convinge pe toți de la conac, din sat şi din împrejurimi, că este tot timpul acasă, chiar dacă nu-l vedea nimeni vreme îndelungată. Toată lumea trebuia să ştie că zace între perne, înfăşurat până la gură în plăpumi!

Apoi se gândise la vechilul moşiei. Acesta avea o mare înrâurire asupra tuturor slugilor şi a rumânilor[77] din sat. Cuvântul său era ascultat şi crezut cu sfințenie de toți. Avea, e drept, o seamă de cusururi, dar în împrejurările de față ele erau, la urma-urmei, spre folosul său, devenind adevărate haruri pentru înfăptuirea planuirilor sale. Era slugarnic, lacom, lipsit de milă şi de orice îndurare față de cei care-l supărau, adeseori ajungând până la cruzime; şi, poate lucrul cel mai însemnat, punea mai presus de orice foloasele pe care le putea trage. Când era vorba de câştig nu cunoştea mustrare de cuget. Pe deasupra ştia să tacă atunci când trebuia, avea vorba foarte măsurată şi nu spunea niciodată mai mult decât îi era îngăduit, fiind totodată şi om al faptei, nespus de descurcăreț, în stare de a închipui în orice împrejurare o ieşire potrivită pentru a scăpa din impas. Iar pentru a se căpătui, nu se dădea de-o parte de la nimic, singura lui grijă fiind aceea de a intra pe sub pielea stăpânului. El trebuia pe de-o parte să ajute slujnicele ca minciunile lor să fie pe deplin cunoscute şi crezute de toți. Pe de alta, trebuia să grijească de întoarcerea sa tainică în cetatea de scaun. Nimeni în afara sa, a fetelor şi a surugiului nu avea voie să ştie că plecase din Dobreni.

Un alt ştiutor al tainei, primit de nevoie, era, deci, surugiul, de care nu se putea lipsi pentru călătorie. Avu grijă să aleagă pentru această gingaşă treabă o slugă tăcută ca

---

[77] Țărani dependenți

Material cu drept de autor

mormântul. De la ea nu puteai smulge o vorbă nici cu fierul înroşit.

Deci cei patru erau meniți să-l acopere şi să-i şteargă urmele. Însă rămâneau părtaşi de mâna a doua, de rangul slugilor, ceea ce de altfel şi erau. Dar, nici lor nu li se destăinui din capul locului, ci, la început, îi lăsă pe toți să creadă în boala sa.

Fățăreala începută în Târgovişte şi urmată în sanie față de însoțitori, o duse mai departe, cu şi mai mult patos, în fața slugilor strânse în ogradă, ca să-l întâmpine. Fiind clipa în care, după socotința sa, avea parte de cei mai mulți privitori, era nimerit să se întreacă pe sine pentru a se face crezut. Drept care, atunci când sania opri la scară, se prefăcu că ar voi să se ridice singur în picioare spre a coborî, dar – chipurile – copleşit de slăbiciune, se clătină şi, parcă răzbit de tremurul înfrigurării, căzu înapoi pe lavița căptuşită. Țipătul de înmărmurire al mulțimii îl încredință că a fost peste măsură de mişcător şi prin jocul său intrase în chip desăvârşit în pielea unui bolnav adevărat.

Fără să-şi dea seama, însoțitorii înşişi îl ajutau, căci îl auzi nu mai departe decât pe surugiu spunând celor din jur, cu un glas prefăcut tainic, ca să-şi dea ifose, dar îndestul de tare încât lumea să-i poată desluşi limpede vorbele:

– Este peste măsură de bolind. Încă dinainte de a pleca din Târgovişte se vădea foarte atins de molimă. Drumul însă i-a pus capac. Are pe puțin o aprindere de plămâni! Cine ştie dacă mai scapă... S-ar putea să-l vedem pentru ultima oară!

Alte strigăte de uimire şi căinare, cât şi întrebările curioase ale celor din spate, precum „Ce-a spus? Cine moare?", dovedeau că înşelătoria mergea strună. În clipa când un copil de casă îl aridică de pe lavița, apropiindu-l de scoborârea din sanie, îşi dădu seama că trebuia să-şi încununeze sârgul cu priveliştea cea mare, care să-i dea gata

Material cu drept de autor

pe toți, căci, stând în picioare în pragul saniei îi domina pe toți şi putea fi bine văzut din toată ograda. Deci nu se cuvenea să piardă grozavul prilej de a stârni vâlvă.

– Dar soața mea iubită unde este? întrebă el cu glas sfârşit.

Cei din nemijlocita sa apropiere se priviră încurcați. Stăpânul începuse a aiuri de vreme ce uita că, de mai bine de-o lună, jupâneasa Bălaşa, certându-se cu el, plecase să-şi aline zbuciumul sufletesc pe undeva pe la o mănăstire de maici! Lumea, neştiutoare, credea că ea se dusese de buna ei voie, nu că fusese trimisă cu de-a sila acolo!

– Stăpâna încă nu s-a întors, bâigui careva.

– Vai mie, tocmai acum am rămas singurel, fără ajutor şi ocrotire! se căină cu glas stins, aproape plângând, jupânul, şi, după trista descoperire, se prăbuşi, ditai huiduma, cu toată greutatea, asupra subțirelului copil de casă, care se căznea să-l sprijine. Mai să-l îmbrâncească din sanie pe fecior, dar, de teamă de a nu cădea şi el, îşi reaşează greutatea asupra băietanului, în aşa fel încât acesta să-i poată face față. Speriate, vreo două slugi le săriră în ajutor, coborându-l cu grijă pe serdar în zăpadă.

Vocea sfârşită, răsfrângerile chinului lăuntric zugrăvit pe obraz, anevoința cu care se ținea pe picioare şi mai ales gălbejeala feței temeinic sporită cu pomezi şi felurite dresuri bine potrivite, îi dădeau o înfățişare jalnică, înfățişare pe care şi-o ticluise cu migală în ultimele zile. Pe drumul de întoarcere, la fiece popas, când rămânea singur, se cerceta cu mare băgare de seamă într-o oglinjoară de aramă, îşi dregea sulemeneala şi încerca unele strâmbături şi mişcări ale trupului care să-i zugrăvească nețărmurita suferință în chipul cel mai grăitor. Oricum, spoitului pe chip cu tot soiul de pomezi şi alifii, ca să pară cât mai ofilit şi mai sfârşit, îi arătase cea mai mare însemnătate. La toate aceste mărturii de caznă îi dădu prin gând să adauge acum şi

Material cu drept de autor

durerea de a-şi vedea căsnicia sfâşiată şi osânda de a fi părăsit în voia sorţii de aceea datoare de a-i sta neîncetat alături şi la bine şi la rău. Fățăreala nesfârşitei singurătăți care-l lovise în chip nefericit îi era lesne s-o joace, căci pe Nedelea o lăsase la Târgovişte, întrucât oricum avea de gând să se întoarcă acolo, cât de repede va putea.

Slujitorii, socotindu-l a fi cu adevărat sincer în suferința lui, se arătau zguduiți, iar câteva femei mai simțitoare chiar începură a lăcrima. Purtat de subțiori, împleticindu-se, străbătu mica depărtare până la scara conacului şi, împins de spate, urcă în ceardac, dispărând în cele din urmă în casă.

A doua şi a treia zi, ținut de slugi, ieşi câte puțin în ceardac, chipurile, ca să respire puțin aer proaspăt şi să mai grijească oleacă de gospodărie, dar la drept vorbind ca să încredințeze lumea că se află acasă şi că suferă îngrozitor. După ce făcu aceste învederări, socotind c-a încredințat lumea de boala şi de şederea sa, dispăru cu totul în iatac, chipurile pentru că îl părăsiseră amarnic puterile; cel puțin aşa le spuse slugilor din casă, în aşa fel ca să fie auzit de cât mai mulți. Lumea îl vedea învins de molimă.

Dar pentru a-i obişnui pe cei de la curtea sa cu gândul vieţuirii sale neîntrerupte la conac, în primele zile ale masului, îi chemă pe rând pe cât mai mulți în iatac – chipurile – spre a le împărtăşi porunci gospodăreşti, ca să ştie cât mai desluşit ce au de făcut, dar la drept vorbind ca să-l vadă înfundat în aşternuturi şi să ducă vestea că ar zace în nemişcare, fiind de bună seamă pe moarte. Ba izbuti să-i facă pe mulți să creadă că vorbeşte fără noimă, cuprins fiind de aiureli. Nimeni nu se mai îndoia că boleşte în iatacul său, lăsat de izbelişte de cei care ar fi trebuit ca, în asemenea clipe de restrişte, să-i stea alături.

După încă o zi sau două, în aşa fel ca lucrul să nu bată la ochi, punând pricină că e prea mult freamăt ostenitor

Material cu drept de autor

în juru-i, ceea ce îl istovea, îngrădi numărul acelora care erau îngăduiți în odaia sa, până ce-l mărgini la cei pe care-i alesese dinainte spre a se încârdoşa cu ei. Aceştia erau fetele pe care le ochise dintru început şi vechilul. Dar foiala din jurul iatacului, iscată de cele două slujnice, care se călcau pe picioare tot intrând şi ieşind, ba ca să aducă apă, ba mâncare sau leacuri, ba scuturându-i aşternutul, cât şi de vechilul care, cuprins de o înfrigurată aşteptare, adăsta la uşă să primească poruncile stăpânului, ținea treaz simțământul că serdarul se afla dincolo de uşa care rămânea pentru toți de nepătruns.

Abia după câteva zile, pe care şi le păstrase ca să-i cerceteze pe cei puțini îngăduiți în preajmă-i – şi se încredință că nu se înşelase asupră-le –, le dezvălui gândurile sale ascunse.

El urma să plece tainic, le lămuri boierul, dar ei se vor purta ca şi cum tot s-ar mai afla zăvorât în odaie. Fetele îi vor aduce zi de zi de mâncare în ascunzişul iatacului. Însemnat era ca blidele şi ulcelele să vină pline şi să plece goale, iar pentru a împlini asemenea anevoință, n-aveau decât să descurce cum vor şti, spre pildă, înfulecând singure prinoasele pe care le cărau. Apoi vor împărtăşi bucătăreselor fie închipuitele sale laude de mulțumire, fie închipuitele sale nemulțumiri, după cum le vor fi sau nu pe plac cele gătite şi în temeiul a ce le va mai trece prin minte. Tot în numele său vor arăta apoi care bucate să fie gătite a doua zi. Vor avea grijă să spună la cuhnii că: „stăpânul are poftă azi de ciorbă!" sau „de un ceai cu leacuri", „de cutare fiertură", de „apă caldă" şi aşa mai departe.

Aşternuturile, mototolite şi murdărite, ca să se vadă că au fost folosite, vor fi scuturate şi schimbate din răstimp în răstimp, istorisind cu acest prilej cugetările stăpânului, în legătură cu ceea ce l-a mulțumit sau nu. Dar însemnat era ca născocitele sale vorbe să fie în aşa fel rostite încât să fie cât

Material cu drept de autor

mai bine auzite din ogradă. Cum vor face ca să aducă albiturile de pat în stare de a fi nevoie să fie spălate şi călcate, atârna de închipuirea slujnicelor! Puteau să doarmă spre pildă în ele, în clipele când se lăudau că ar sta de veghe la căpătâiul său, ori puteau să le arunce pe jos si să le calce de-a dreptul în picioare!

Vor avea de asemenea grijă să plimbe chiar şi ţucalul până la umblătoare şi de bună seamă că oala nu era îngăduit să fie goală când era scoasă din iatac. În legătură cu chipul cum o vor umple, le lăsa deplină libertate, dar cuprinsul ei trebuia să trezească credinţa că este rodul sârguincioasei sale trude.

Vechilul va veni în iatac – chipurile – să primească porunci. Bineînţeles că va face după cum îl va tăia capul, dar lumea nu se cuvenea să ştie acest lucru. De fiecare dată când împrejurările îl sileau să ia o hotărâre pe loc, chiar dacă ştia bine ce avea de făcut, o va amâna, sub pretext că e silit să ceară încuviinţarea stăpânului. Va spune spre pildă: „cred că e bine să facem în cutare fel, dar e nevoie ca să mă sfătuiesc înainte cu jupân Constantin, ca să văd dacă nu doreşte altminteri!" Pe urmă va veni grabnic în iatac şi apoi – după ce va zăbovi un pic – se va întorna şi va da porunca aşa cum crede că e mai bine, dar va avea grijă să adauge întărirea: „stăpânul socoate mai nimerit să facem în cutare fel!"

De asemenea nu vor uita ca în toată vremea să vestească argaţilor starea sănătăţii sale; însă vor avea grijă ca în fiecare dimineaţă să se înţeleagă asupra a ceea ce vor spune, ca nu carecumva să se ajungă acolo încât zisele să li se bată cap în cap! Într-un cuvânt, dorea ca mânuiala să fie atât de desăvârşită, încât nici o iscoadă, oricât de isteaţă şi scormonitoare ar fi fost, să nu bănuiască nici pe departe adevărul!

Material cu drept de autor

După puține zile, încredințat că cele trei unelte ale sale şi-au priceput bine rosturile, într-o noapte, în ascuns, plecă spre cetatea de scaun, îmbrăcat ca un negustor oarecare. Era grăbit să se reîntoarne ca s-o reîntâlnească pe Nedelea care, la fiecare întâlnire nu-i bucura numai sufletul şi simțurile, ci îl umplea de noi puteri pentru a purta mai departe lupta pe care o pornise. Luna lui ghenarie era departe de a se isprăvi, când poposi din nou în târgul părăsit cu puțină vreme în urmă.

Pentru a nu stârni vâlvă, nu luă cu sine de la moşie decât un singur însoțitor – pe surugiu – şi o sanie din cele proaste. Pentru ca plecarea argatului să nu stârnească bănuieli, serdarul îl şcoli să spună, celora care-l vor întreba, că avea poruncă să dea o fugă până la Bucureşti ca să aducă de la o babă doftoroaie nişte leacuri pentru stăpân. De altfel, după ce îl lăsă în cetatea de scaun, surugiul se înturnă grabnic acasă, aducând cu sine o uriaşă taşcă cu ierburi tămăduitoare, având grijă ca tolba doldora să fie văzută de toți, spre a-i întări spusele, preîntâmpinând astfel iscarea unor bârfeli.

La Târgovişte nu trase la fratele său, după obicei, ci se adăposti într-o casă nu prea mare, împresurată de o livadă neîngrijită şi sălbăticită, plină de tufe care creşteau în neorânduială printre pomi, punând la îndemână mulțime de cotloane ferite vederii. Dar lucrul cel mai însemnat era că ograda avea ieşire către două ulițe. Ascunzătoarea şi-o gătise din vreme, încă înainte de a pleca la Dobreni şi tot de atunci tocmise şi vreo zece haidamaci, care să stea la pândă şi să păzească locul de orice nepoftit. Ei hălăduiau prin preajmă în chipul unor pierde-vară – părelnic făr' de nici o treabă, cu ochii după cerşeală şi ciordit. Cum se temea de iscoadele agiei şi ale armăşiei, îi îndrumase să fie cu mare luare aminte mai ales dacă cumva cineva scruta prea stăruitor împrejurimea. Deîndată ce ar fi simțit vreo mişcare

Material cu drept de autor

necurată, urmau să-l înştiinţeze, ca să aibă vreme să se facă nevăzut, înainte de a putea fi descoperit şi pus în obezi.

Din această ascunzătoare ieşea rar şi numai straşnic preschimbat la înfăţişare, încât era greu de cunoscut chiar şi de către aceia care-l ştiau bine. O dată se înveşmânta ca negustor, altă dată ca monah, cu potcap în creştet şi rasă călugărească în spinare, iar alteori purta veşminte de simplu oştean. Ca să-şi ascundă mai bine faţa purta gulere înalte, răsfrânte până din sus de bărbie, chipurile ca să-l apere de frig, iar căciulile le avea îndesate până pe sprâncene. Adesea peste un ochi mai avea trecută şi o legătură lată. Îşi zbârlise cu pieptenul mustaţa cănită şi-şi adăugase o barbă măsluită, uriaşă cât măturoiul, căci obişnuit, ca boier, se purta ras sau uneori cu o barbă tuşinată scurt de tot la înălţimea fălcilor. Iar puţina piele care rămânea la vedere după atâta înfofoleală i-o sulemenea o slugă, în aşa fel încât nu mai puteai ghici nimic din obrazul său adevărat.

Dacă el se arăta rar, musafirii în schimb – foarte osebiţi între ei după rang – nu lipseau. Se strecurau cu fereală în dosul zăplazurilor, numai după ce străjerii, care o făceau pe haimanale doar în trecere pe acolo, încredinţându-se că nu sunt urmăriţi, le făceau semn de îngăduinţă din ochi. Schimbul de priviri era însă atât de fugar, încât ar fi scăpat cuiva neprevenit. Cei mai numeroşi dintre oaspeţi erau boierii de rang mic, a căror slujbă era în vreun fel legată de oaste. Nu lipseau totuşi nici cei care slujeau la Curte. Între aceştia din urmă se număra şi un dregător de la logofeţie – Danciu Pârâianu pe nume, de fel de prin Oltenia. La fiece trecere aducea ştiri vrednice de toată luarea aminte, legate de părerile boierimii faţă de urzelile pe care serdarul le punea la cale:

– Dintre marii divaniţi numai pe vreo doi-trei s-ar putea pune oarece temei, deşi nu cred că ar fi plecaţi să intre deschis şi de-a dreptul în joc. O anume înţelegere se poate

Material cu drept de autor

găsi la vel vistiernicul Bunea Vâlcu Grădişteanu. Am avut prilejul să tăifăsuiesc chiar eu cu dânsul şi să-i arunc momeală câteva vorbe meşteşugite. Dar după cum se făcea că nu mă pricepe, se vedea cât de colo că mă bănuia a fi un turnător pus pe iscodit. Iar din felul potolit şi lipsit cu totul de zădărâre, cum răspundea la auzul vorbelor mele, dovedea că nu dă în brânci cu râvna supunerii, ci face doar atâta cât să pară slugă domnească credincioasă şi ascultătoare. E departe de a fi un înflăcărat apărător al cârmuirii. E unul dintre aceia care trăieşte cu picioarele pe pământ, încât la clipa de cumpănă, când sorții izbânzii noastre sunt vădiți, ni se va alătura fără crâcnire şi codeli. Aceeaşi părere mi-a făcut-o marele comis Radu Mihalcea Cândescu.

Pe acesta din urmă Constantin Şerban îl cunoştea de mai demult şi fuseseră întrucâtva prieteni. Şi el socotise că-l putea folosi pentru uneltirea sa.

– La fel şi marele sătrar Ghioca Ciorogârleanu e un om cu vederi mai largi, mai mlădios din fire, cu care se poate vorbi pe îndelete şi fără teamă.

În gând, serdarul îi dădu din nou dreptate, căci negustorii greci de la care luase bani îi mărturisiseră că nu numai că-i ocrotise împotriva armaşului atunci când ei i se plânseră, dar că le împrumutase chiar el destui gologani ca să fie puşi la îndemâna serdarului, ca venind din partea lor, intrând deci, în chip ascuns, copărtaş în afacere! E de la sine înțeles că se feriseră să spună cui nu trebuie ceva despre aceste ajutoare primite de la boier, pentru ca – de s-ar întâmpla ca armaşul să descopere că serdarului i se dăduseră totuşi ceva parale –, numele său să nu fie pomenit, lucru care-i va îngădui să-i ocrotească şi pe mai departe.

– Nu-mi place însă Preda Brâncoveanu, marele vornic. La prima vedere nu pare un înfierbântat sprijinitor al stăpânirii dar, taler cu două fețe cum este, gătit a intra în orice învârteală, fără să-şi facă vreodată mustrări de cuget,

Material cu drept de autor

nu-mi trezeşte nici un fel de încredere. Este omul care l-a început se face că te ajută, până te prinde la strâmtoare, apoi nu te iartă până nu te jumuleşte. Pentru el nu au însemnătate nici legămintele, nici prietenia, când e vorba de câştig. Ne-ar vinde cu primul prilej, de cum ar întrevedea că-i iese un folos din asta. Iar legat de marele logofăt, o fi el om cumsecade, înțelept, cumpătat şi înțelegător, dar se arată foarte credincios voievodului, din vorba căruia nu iese. Pe el nu se poate temei în nici un chip.

– Merită în schimb ceva luare aminte marele postelnic Constantin Cantacuzino. Din nu ştiu ce pricină se arată tot mai potrivnic domniei! L-am auzit chiar zilele trecute spunând marelui vistiernic că-i pare nespus de rău că încercarea de a-l otrăvi pe Matei nu a izbândit. Zicea că poate era mai bine să se fi schimbat domnul... M-a mirat c-a spus-o cam tare, îndestul ca să ajungă la urechile celora din jur; aşa am oblicit-o şi eu, deşi stăteam mai deoparte. Nu ştiu de ce-o colcăi atâta venin în el, dar ne putem aştepta ca la o adică să ne ție partea, dacă noi ne vom dovedi destul de destoinici.

Atari sfaturi se întindeau în lungul mai multor ceasuri, amândoi – şi fostul serdar şi boiernaşul – luând seamă la un întreg răboj de nume cunoscute. Danciu Pârâianu se lăuda cu roadele stăruințelor sale pe lângă boierii cercetați, iar mazilul îl sfătuia pe cine să încerce a mai ispiti – şi cu ce vorbe –, ca să-l ademenească să li se alăture. Pe îndelete statorniceau un adevărat purcoi de mijloace de cucerire a noi sprijinitori.

Nu lipseau nici povățuitorii. Astfel, Gheorghe Băleanu, un boier bătrân şi sfătos, care slujea la Curte ca mic clucer, la fiecare ospeție avea grijă să-i atragă luarea aminte asupra unei greşeli pe care ar făptui-o:

– Cinstite jupâne, boierii cei de viță nu văd cu ochi buni înfrățirea unui viitor domn cu armata! Şi aceasta din

Material cu drept de autor

două pricini, pe care le cred pe deplin întemeiate. Orice om de bună credință, după jafurile şi măcelul întâmplat vara trecută, nu poate socoti de bună o cârmuire care îngăduie o nouă înălțare a oştirii! A te întemeia pe asemenea gloată naşte îndoieli şi neîncuviințare, de teama tulburărilor ce s-ar putea izvodi! Pe de altă parte cei cu nume vechi, a căror stirpe îşi înfige adânc rădăcinile în veacurile trecute, visează la o domnie în care să aibă un cuvânt de spus şi de bună seamă părerile lor să atârne cât se poate de greu în hotărârile cârmuirii! Tocmai de aceea Diicu nu e nici plăcut şi nici dorit! Firea sa trufaşă, plecările sale tiraniceşti, ieşirile furtunoase şi necruțătoare nu îndreptățesc asemenea nădejde! De aceea năzuitorul la scaun care i s-ar ridica împotrivă trebuie să fie dăruit taman cu acele însuşiri care îi lipsesc vel spătarului şi să întrupeze chezăşii care nu se văd izvorând din firea sa – ofta cu subînțeles vorbitorul, vrând să dea tâlc adânc şi ascuns spuselor sale.

Prin astfel de cugetări străvezii, se străduia să-l facă pe serdar să priceapă că el ar putea fi un asemenea năzuitor la scaun, dacă s-ar fi străduit puțin, înlăturând o seamă de greşeli, pe care le făcea dintr-o neîndestulătoare adâncire a lucrurilor. Iar cea dintâi dintre ele era întrupată de însemnătatea osebită arătată oştii; ori o plecare binevoitoare spre partea ei prevesteşte nu doar noi tulburări, ci poate vesti şi o cârmuire despoticească, căci, unui domn ce-şi aşează temeiul puterii pe mii de lefegii, nu-i poți înrâuri hotărârile cu povața cumpănită, în marele sfat al țării. Deci sfetnicii obişnuiți a avea înrâurire au a se teme că pot fi lesne măcelăriți dacă părerile lor nu bat cu ale stăpânitorului; ori o atât de tristă privelişte nu va place înalților boieri de divan...

Constantin Şerban îl cunoştea bine, deşi vorbitorul era mai vârstnic decât el. Cu toate că îndeplinea doar mărunta slujbă de clucer de pivniță, era bogat cât un boier de întâiul rang, iar tatăl său se bucurase de dregătorii şi

Material cu drept de autor

cinstiri foarte înalte: fusese mare ban, şi în mai multe rânduri mare vornic! De aceea, în ciuda măruntei dregătorii la care abia de răzbise a se aridica, era îndreptățit să vorbească în numele fruntaşilor cinului din care făcea parte. Prin întinsele sale legături în lumea celor de neam slăvit, era o pradă peste măsură de prețioasă pentru serdar, care, ca să nu-l piardă, făcea tot ce-i stătea în puteri ca să nu-l supere.

– Jupâne, poți să chezăşuieşti prietenilor că părerile lor sunt întru totul pe potriva gândurilor şi năzuințelor mele. Sfătuieşte-i să nu plece urechea la acele clevetiri care zvonesc că m-aş înfrăți cu inimă curată cu oştenii. E adevărat că mă întâlnesc cu unii căpitani, cu stegari sau iuzbaşi, iar uneori chiar cu oşteni al căror cuvânt atârnă mai greu între ai lor. Dar, înțelegi şi matale că până treci puntea, te legi frate şi cu dracu', râse serdarul cu subînțeles. Însă tâlcul zicalei nu e pricină de îngrijorare pentru divaniți...

– Poate... Dar jocul cu armata e foarte primejdios...

– Recunosc, dar nu se poate altfel. Dacă nu o folosesc eu, o va folosi Diicu. Cine o va avea de partea sa câştigă jocul. Ca să-mi lipsesc potrivnicul de această unealtă primejdioasă – ba chiar ca să-l lipsesc şi pe voievod de ea – n-am încotro; mă văd silit să mă port mănuşat cu fruntaşii oştirii şi uneori să le fac chiar făgăduieli ademenitoare! Dar asemenea legămintele nu-s decât vorbe de pripas, prin care vreau să-i zăpăcesc. Poți să-i linişteşti pe cei cu care te întâlneşti că nu n-are rost să-şi facă griji! Pentru atâta lucru n-au de ce să-şi piardă încrederea în mine! Cum îmi voi atinge țelul, o să mă descotorosesc de ei. Doar şi eu sunt boier, ce Dumnezeu, şi n-o să mă înhăitez cu gloata!!!

În vreme ce se fericea că a reuşit să-l mulțumească cu răspunsul, Constantin Şerban îşi făcea socoteala că pe viitor trebuie să fie mai prevăzător cu părtaşii. Temerile şi îndoielile măruntului clucer îi atrăgeau luarea aminte că nu trebuia să uite o clipă că între oaste pe de-o parte şi divaniți

Material cu drept de autor

pe de alta, este o potrivnicie de neîmpăcat, de care nu ținuse îndestulător seamă până în acea clipă. Deci, orice făgăduia uneia din părți o supăra pe a doua. Drept care, ca să nu-şi strice legăturile cu vreuna dintre ele, se cuvenea ca niciuna să nu poată afla ce învoieli încheia şi în ce fel neguța cu ailaltă. Fiecăreia trebuia să-i făgăduiască în taină împlinirea dorințelor şi năzuințelor, chiar dacă acestea se băteau cap în cap, tăgăduindu-se între ele. Putea izbuti numai în măsura în care ştia şi putea fi atât de iscusit încât să le ascundă şi unora şi altora jocul la două capete pe care se pornise, numai dacă izbutea să tăinuiască tocmelile purtate cu fiecare în parte. Se cădea deci ca şi unii şi ceilalți să creadă că cele hotărâte dimpreună cu dânşii sunt unicul țel al luptei sale şi că prin el îşi vor împlini visele. Acum, câtă vreme doar uneltea, putea să se arate mărinimos şi binevoitor cu amândouă părțile, să le făgăduiască orice, ca să atragă cât mai mulți sprijinitori şi totodată să le câştige pe de-a-ntregul încrederea. După ce izbândea, nemaifiind depinzător de ei, putea înfăptui numai ceea ce îi era pe plac din cele făgăduite.

Desigur că prețuia divaniții, căci se socotea pe drept unul dintre ei, dar nu avea de gând să-şi aşeze cârmuirea sub călcâiul lor, ajungând doar slugă supusă a sfatului domnesc, o jucărioară ajunsă la mâna sa. Nu năzuia la statornicirea unei despoții sau a unui alt fel de cârmuire cu puteri nemărginite, dar nici ceea ce poftea Băleanu nu era de încuviințat. Însă, deocamdată, nu era nici vremea şi nici locul ca s-o mărturisească deschis.

Bineînțeles că nici pe mâna armatei nu voia să se dea. O vreme le va căuta căpeteniilor ei în coarne, până ce şi-o aşeza temeinic domnia. După aceea însă va trebui să găsească mijloace de a scăpa şi de amestecul şi de stăruințele lor! Încă nu ştia cum va face, dar nu încăpea îndoială sau codeli că acesta era făgaşul de urmat.

Material cu drept de autor

Dar, deocamdată, ca să poată lua puterea, nu vedea altă cale decât o răzvrătire al cărei cheag să-l închipuie lefegii, la care desigur că se va alătura, ca şi lunile trecute, bună parte a norodului din târg, sătul de stoarcerile de tot felul. Asemenea tulburare nu era de bună seamă pricină de fericire pentru nimeni, dar era de nelipsit pentru a frânge potrivnicii. Nici jurămintele şi nici rugile cele mai înfocate ale întregului cin al celor de spiță nu l-ar fi înduplecat, să se lipsească de răscoală! Avea nevoie de aşa ceva, fiind o cerință de nelipsit a izbânzii. Numai în miasmele tulburărilor şi neorânduielilor care se năşteau, putea smulge puterea din mâna de fier a unuia ca Matei vodă. Iar oştenii, în acea clipă uşor de aţâţat, erau singura forță care i se putea opune, iar răbufnirea lor nu era uşor de înăbuşit, căci domnul n-ar mai fi avut cu cine s-o facă, căci tocmai ei închipuiau singura sculă de păstrare a bunei rânduieli şi a statornicei supuneri față de stăpânire. După ce coroana se va aşeza temeinic în creştetul său, va avea grijă să reaşeze în țară liniştea şi ascultarea, încât gloata să nu-i mai poată ieşi din vorbă...

Tocmai datorită acestor plănuiri tainice şi perfide, nu trebuia să mire că, după sfintele făgăduieli făcute clucerului Băleanu că se va lepăda de oaste, sorbea cu nesaț vorbele căpitanului Priboi, ale spătărelului Radu Ştirbei Izvoranu, sau ale lui Chircă Rudeanu, de puțină vreme întors în cetatea de scaun, care-l încredințau, fiecare în parte, nu fără a se grozăvi, că: „în împrejurările nemulțumirilor iscate, în numai câteva zile, cu o singură vorbă, pot ridica întreaga oaste în picioare! Am oamenii mei, atât în Târgovişte, cât şi prin țară!"

Făgăduielile lor îl încântau, chiar dacă ar fi fost numai pe jumătate adevărate. Chiar şi aşa, dacă punea la socoteală, laolaltă, atât pe ei, cât şi pe ceilalți boiernaşi, căpitani, iuzbaşi sau stegari care i se lăudau, la semnul său

Material cu drept de autor

ar fi putut aduna o mulțime îndeajuns de mare ca să izbândească!

Dar musafirlâcul mai avea şi o altă față, mai puțin plăcută fostului serdar, dar plăcută în schimb oaspeților, căci întrevederile se încheiau, obişnuit, cu nişte socoteli băneşti. După ce i se înfățişau cheltuielile făcute în slujba sa, lui Şerban i se cereau noi parale pentru a putea merge mai departe cu cele începute. Zâmbind – dar cu inima strânsă la vederea bănetului care i se scurgea printre degete –, se supunea caznei şi dădea sunătorii de care era vorba. Îşi dădea seama că trebuie să fie darnic. De altfel, banii nici măcar nu erau ai lui; îi erau aduşi neabătut de cămătarii care ajunseseră a-i fi credincioşi rezemători. Datoriile şi dobânzile ajunseseră atât de mari încât, dacă ar fi fost ca toți împrumutătorii să-şi ceară neîntârziat toate drepturile, şi-ar fi pierdut nu numai întreaga avere, dar mai rămânea şi bun de plată pe mai departe. Însă era hotărât să joace totul pe-o singură carte. De altfel, nici nu avea încotro, căci mersese mult prea departe ca să mai aibă loc de întors.

O neaşteptată spaimă tulbură freamătul şi mişuneala din jurul serdarului. Câțiva dintre părtaşi îl înştiințară, că vel armaşul – bănuind pesemne ceva – scurmă cu stăruință după el prin târg! Cei cu pricina, nefiind de bună seamă crezuți în cârdăşie cu el, se pomeniră luați la întrebări de unele dintre iscoadele, care împânziseră târgul în căutarea sa. Acestea îi năuciseră pe toți, voind să afle dacă nu ştiu nimic despre ivirea Cârnului. Întrebați fiind şi ei, pârâtorii mărturiseau că, fiindu-i credincioşi, ridicaseră din umeri a neştiință, păstrând deci taina, dar trăiau simțământul că lațul se strânge în juru-le... Îngrijorarea serdarului ajunse însă la culme când un trimis al vechilului se înfățişă – cu măsurile de prevedere cuvenite – şi-i istorisi că iscoadele stăpânirii se arătaseră chiar la Dobreni.

Material cu drept de autor

Ce se întâmplase cu adevărat? În urmă cu câteva zile apăruse un negustor, căruia i se frânse o tălpică a saniei taman în hotarul satului, şi – vezi, Doamne! – din pricina necazului pățit era țintuit câteva zile locului, până-şi dregea stricăciunea. Dar străinul îi trezi vechilului unele nedumeriri din clipa când băgă de seamă că trecătorul călător se dovedea mai puțin prins de grija de a-şi vinde marfa şi stăruia mai mult în a ispiti lumea cu întrebări viclene în legătură cu stăpânul locului. Cum vechilul ştia el ce ştia despre mai-marele său, căzu deîndată la bănuieli şi socoti că e trebuitor să-l înştiințeze pe serdar. Cel care se da de negustor pare-se că nu fusese mulțumit cu ceea ce aflase prin sat, căci rumânii nu-i putuseră spune decât că-l văzuseră pe boier întorcându-se, dar că de multe zile nimeni nu mai avusese prilejul de a-l zări, el zăcând – zice-se – tare bolnav.

Spre a-şi astâmpăra curiozitatea, iscoada acoperită hotărî să-şi culeagă ştirile de-a dreptul de la obârşie, adică de la curtea serdarului. Începu prin a da ocol ogrăzii. A iscodi însă dinafara bătăturii ceea ce se întâmpla înăuntru sau în conac era cu neputință, căci serdarul, petrecându-şi ultimii ani în surghiun, avusese răgazul să grijească de gospodărie. Nu numai că mărise şi înfrumusețase conacul pe dinăuntru şi pe dinafară, dar trăsese de jur împrejurul ogrăzii un zăplaz zdravăn care, fiind lucrat din scânduri lămbuite, nu avea nici o crăpătură prin care să poți arunca o privire dincolo! Locul devenise o adevărată cetățuie de lemn! Dar sârgul străinului se dovedi zadarnic nu numai din această pricină. Tufele din jurul îngrăditurilor fiind desfrunzite, nu-i putură sluji de adăpost, încât preumblarea sa nu scăpă ochilor priveghetori ai numeroaselor caraule. Pe deasupra, zăpada devenită destul de groasă, păstrând urmele, dezvăluia şi ea încercările de iscodire.

Material cu drept de autor

Întâmpinând atâtea greutăți în culesul ştirilor, prefăcutul negustor nu avu încotro şi, pentru a afla mai multe, se văzu silit să se înfățişeze de-a dreptul la conac – chipurile – pentru a-l ispiti pe măritul boier cu mărfurile sale. Vechilul, înştiințat din vreme de oamenii săi, care l-a rândul lor nu-l scăpau din ochi pe străin, îl întâmpină cu ifose sâcâitoare de ființă aflată mai presus de el, ifose obişnuite slugilor care vor să-şi dovedească însemnătate prin grelele îndatoriri care le apasă pe umeri. Când neguțătorul – aflat în ceardacul casei – voi să dea năvală în tindă şi de aici în iatac, vechilul îi tăie calea şi-l repezi:

– Pleacă jupâne, că mărfuri de-ale tale nu ne trebuiesc. Avem noi altele mai bune! Iar de s-o ivi vreo nevoie de ceva, cumpărăm de-a dreptul de la Braşov, Sibiu, Târgovişte, Bucureşti sau chiar de la Stambul, ori din Lehia! Şi apoi, stăpâna nu e acasă, că de sfintele sărbători plecă la mănăstiri şi din pricina troienelor nu s-a putut înturna. Iar stăpânul, sărmanul, zace bolnav şi numai de farafastâcurile dumitale nu-i arde.

Vechilul se prefăcu că şi-a ieşit cu totul din fire şi ridică destul de mult glasul. Dar deodată, deşi furia de pe chip nu-i dispăruse, coborî vocea cătând îngrijorat cu privirea către nişte ferestre care erau desigur cele ale iatacului stăpânului. După obicei, ochiurile ferestrelor erau acoperite cu hârtie cerată abia străvezie, încât nu se putea vedea înăuntru. Oricine, privindu-l, ar fi zis că şi-a luat seama, sfiindu-se că l-a supărat pe boier cu larma ce-o stârnise. Dădea astfel de înțeles că acolo s-ar afla cineva de părerea căruia trebuia să țină seamă. Iscoada începu cu adevărat să creadă că serdarul e acasă şi zace. Totuşi, pentru a afla mai multe şi a fi sigur, stărui mai departe, iar vechilul cu voce înăbuşită îl înfrunta cu încăpățânare.

În vreme ce se ciorovăiau, din fundul curții, dinspre cuhnii, se ivi o codană tinerică şi fâşneață. Urcă în foişor şi,

Material cu drept de autor

trecând pe lângă ei, intră în casă purtând pe brațe o tavă cu mâncare fumegândă. Prefăcându-se că se chinuie zadarnic să deschidă zăvorul cu o singură mână, întârzie voit lângă bărbați, ca să poată trage cu urechea. Se arăta însă atât de nepăsătoare, c-ai fi zis că nici nu ia în seamă gâlceava lor. După ce se dumiri, îl rugă din ochi pe vechil s-o ajute, iar acesta împinse uşa, însă o trase pe dată ce slujnica păşi pragul. După puțină vreme, cât ei se mai sfădeau, fata se întoarse.

– Bre, nea Gheorghe, l-ați trezit pe stăpân cu ciorovăiala voastră! Acum, că tot e treaz, lasă-l şi pe dânsul să intre câtă vreme jupân Constantin se va ospăta, că s-o mai înviora şi domnia sa, văzând un chip străin, că de ale noastre i s-o fi acrit îndeajuns. Apoi, mai întrebând de noutățile din Târgovişte şi de prin alte locuri din țară, i s-or mai abate şi gândurile de la necazurile sale.

Apoi, întorcându-se spre străin, adăugi:

- Aşteaptă şi matale câteva clipe, că o să vorbesc stăpânului de cererea ce i-o faci. O să-ți aduc deîndată răspuns!

Slujnica întârzia, iar vechilul îşi pierdu răbdarea şi voi să facă vânt străinului, care însă rugă să mai fie îngăduit să mai aştepte câteva clipe, până ce s-o înturna codana... În sfârşit fata apăru cu un țucal în brațe, care, prin mirosul care îmbâcsea văzduhul, nu lăsa îndoieli asupra chipului cum fusese folosit. Şi anume ca străinul să poată arunca o privire în oală – încât să nu mai aibă pricină de nedumeriri legate de neîndoielnicele însuşiri ale cuprinsului – se opri lângă ei şi, întorcându-se spre oaspete, îl rugă:

– Mai aşteaptă şi matale oleacă, că încă n-am putut vorbi stăpânului de ruga dumitale. Mă întorn pe dată.

Venind din ogradă cu oala goală, trecu iarăşi pe lângă ei, şi făgădui a pune o vorbă pentru străin, în vreme ce vechilul pufnea împotriva acestuia. După ce odăiaşa apăru

Material cu drept de autor

din nou, purta în brațe aceeaşi tavă, dar de astă dată tingirile şi străchinile erau goale. Se mai vedeau ici-colo doar urme de mâncare. Cu părere de rău îi spuse negustorului că stăpânul se simte slăbit şi ostenit, de aceea voieşte să-şi facă somnul de după prânz în tihnă. Dar, arătă fata, îl pofteşte să se mai abată pe la moşie după ce s-o întrema. Atunci îi va face plăcere să neguțeze felurite lucruri, chiar de nu-i vor fi de mare trebuință. Ba vor sta să şi tăifăsuiască, ca să mai afle ce se petrece dincolo de hotarele ocinii sale.

Totul se petrecu atât de firesc, încât iscoada căzu în cursă. Mâncarea ospătată sub ochii săi, povara din țucal, îndatorința slujnicei, toate îl lăsau să întrevadă viețuirea unei ființe adevărate, dar suferinde, dincolo de uşa închisă. Pe deasupra grosolănia vechilului, ifosele pe care şi le dădea ca mai mare al gospodăriei când se ştia nevăzut de stăpân, împletită cu îngrijorarea umilă şi speriată cu care privea geamurile casei, când i se păru că a stârnit prea multă larmă, îndrumau tot spre încheierea că în conac se afla cineva care nu trebuia stânjenit şi nici supărat! Care slugă s-ar fi purtat altfel față de stăpânul pe care şi-l ştia aproape?! Străinul era atât de încredințat de ceea ce socotea că văzuse cu ochii săi, încât, nici dacă cineva ar fi încercat să-i dezvăluie adevărul, n-ar fi crezut nici în ruptul capului că a căzut jertfă unei viclene înşelăciuni.

Întoarsă la Târgovişte, iscoada istorisi cele aflate taman aşa cum le tălmăcise ea, stingând pe de-o parte îndoielile marelui armaş, iar pe de alta, punându-l la adăpost pe serdar. Vechilul însă nu avea cum şti acest lucru, încât era încercat de temerea că păcăleala nu i-a ieşit pe deplin şi că străinul ar fi putut totuşi bănui ceva necurat la mijloc. Drept care, din prevedere, socoti mai înțelept să-şi înştiințeze neîntârziat stăpânul, lucru pe care de altfel îl şi făcu.

Material cu drept de autor

Constantin Şerban era peste măsură de îngrijorat, cu atât mai mult cu cât dinainte încă se ştia căutat şi în târg de o întreagă ordie de iscoade. Iar lucrul de bună seamă că nu se iscase întâmplător. Se temea că vreunul dintre părteni, cu bună ştiinţă sau pentru că-l luase gura pe dinainte, scăpase faţă de cine nu trebuia nişte vorbe necugetate. Altă îndreptăţire nu putea găsi pentru a-şi lămuri ceea ce se petrecea.

Era pus în grea încurcătură. Ca să lase baltă toată uneltirea pe care-o înjghebase cu atâta trudă nu prea îi venea la socoteală. Să se lipsească de plăcerile făgăduite de atâtea vise nu-l îmboldea inima, dar nici Nedelea nu-i dădea pace, căci, neostenită, îl tot mâna din urmă. Avea un deosebit har în a-i ţine treaz nesaţul de mărire, nelăsându-i clipă de hodină. Apoi, după ce făcuse datorii uriaşe la cămătari, nici nu-şi mai putea îngădui să dea înapoi…

Dar nu avea nici mijloace ca să grăbească lovitura pe care o punea la cale. Imprejurările nu-i erau prielnice. Principele încă nu dăduse vreun semn, cum că l-ar bate vreun gând de a părăsi palatul. Serdarul nădăjduia că o va face totuşi în preajma sărbătorilor de dinaintea Paştelui. În scurtă vreme trebuia de altfel să înceapă îndelungatul post al praznicului Sfintei Învieri[78]. Prin aceasta starea lucrurilor ar fi cunoscut cât de cât o îndreptare în înţelesul dorit de el, căci în vălmăşagul gătirii celor rânduite de credinţă, al sindrofiilor şi al slujbelor bisericeşti, starea de veghe a stăpânirii în întregul ei – şi cu deosebire al agiei şi al armăşiei – nu mai era deosebit de straşnică. În temeiul prejudeţelor pravoslavnice, de veacuri îndătinate, se socotea că răstimpul lăsatului de sec e o vreme când lumea, pătrunsă de spăşenie, de pocăinţă şi de canon, devine mai nebăgătoare de seamă la cele pământeşti, mai încrezătoare

[78] În anul 1654 Postul cel Mare al Paştelui începea luni în 6 februarie, iar Paştele se prăznuia în duminica de 26 martie stil vechi.

Material cu drept de autor

în semeni, mai nepăsătoare la ce se petrece în jur, mai puțin bănuitoare. Deci era timpul la care orice credincios se ferea a mânia pronia cu fapte rele sau felurite alte fărădelegi!

La adăpostul lipsei de griji a clipei, avea sorți ca uneltirile să-i izbândească. Îndreptățirea unei judecăți de acest soi fusese întărită cu un an în urmă în Moldova de Gheorghe Ştefan, unchiul soației sale, iar urzelile sale de atunci se bucuraseră de o deplină biruință. Şi dacă nu s-ar fi bâjbâit, lăsând vreme convoiului lui Lupu, care mergea destul de încet, să scape peste hotar în Lehia, nu mai apăreau încurcăturile care atinseseră culmea cu bătălia de la Finta. Dacă în acele împrejurări îl prindea pe voievodul potrivnic, lucru care îi stătea în puteri, punea capăt tuturor supărărilor de mai apoi. Iar el, serdarul, trăsese cuvenitele învățături din cele petrecute şi nu avea de gând să greşească în chip asemănător! Oricum, pilda închipuită de unchi era deci îmbărbătătoare, dar vel armaşul, cu iscodelile sale sâcâitoare, era pe cale să strice o urzeală atât de temeinic închegată!

Cum până la Paşti – clipa hotărâtoare a uneltirii – mai erau mai bine de şapte săptămâni, trebuia săvârşit totul pentru a abate luarea aminte a celor bănuitori şi a adormi cugetul de veghe şi îndoielile stăpânirii. Întru aceasta Constantin Şerban socoti că ar fi bine să se întoarne în taină la Dobreni pentru a apărea acolo în carne şi oase, spulberând orice cleveteli care s-ar mai fi putut isca. Dar, pentru ca toate cele plănuite să nu înghețe, căzând în nemişcare, se vedea silit să născocească neîntârziat şi o pricină legiuită – destul de temeinică încât să nu bată defel la ochi –, la adăpostul căreia să se poată înturna cât mai repede în cetatea de scaun, dar în văzul lumii, fără nici un soi de fereli. Aşteptând s-o descopere, nu-i rămânea deocamdată decât să plece tainic, ceea ce şi făcu neîntârziat.

Material cu drept de autor

Chiar de-a doua zi după sosirea la conac, se grăbi să apară prin tindă, prin alte odăi, ba chiar şi prin ceardac, îmbrăcat într-un fel de anteriu gros de pănură, de purtat prin casă la aşa vreme friguroasă. Mai tuşea din când în când, atunci când se ştia privit, dar arăta neîndoielnic întremat. În afara celor patru părtaşi de la moşie, nimeni n-ar fi crezut, nici în ruptul capului, că lipsise de acasă aproape două săptămâni!

În acest timp vel armaşul Vasile era departe de a-şi închipui măcar ce punea cu adevărat la cale Constantin Şerban. Se mărginea doar a socoti că mazilul ar cârti împotriva stăpânirii, ca orice nemulţumit căzut la prigoană. Culmea era că vestea că ar unelti ceva de tot necurat prin Târgovişte îi fusese totuşi înfăţişată, e drept, cu totul întâmplător, de una din iscoadele pe care le avea risipite prin târg. Într-una din zile, într-o cârciumă, slujbaşul său, ca să le cerceteze starea de cuget, aruncă nişte vorbe întărâtătoare câtorva oşteni cu care bea împreună. Intre altele, ca să-i încerce, le spuse:

– Aţi ajuns ca nişte cârpe. Vă tot văitaţi, tot ameninţaţi, dar numai la beţie vă prinde vitejia, că de făcut, nu faceţi nimic!

– Asta s-o crezi tu! îi repezi un mesean, căzând în cursa ce-i fusese întinsă. Un anume biv vel serdar, pe care-l ştim cu toţii, se găseşte aici sub nasul agiei şi clădeşte domnie nouă. Multe se vor schimba curând de tot…

Apoi, luându-şi seama, omul tăcu şi nu mai fu chip să se scoată ceva de la el. Iscoada se întreba dacă trebuia sau nu să ia ştirea în seamă. Privind lucrurile în grabă, puteai socoti c-ar fi doar o vorbă aruncată la beţie de un lăudăros care nu suferea gândul de a fi socotit o „cârpă" şi de aceea simţise nevoia de a se grozăvi, şi alt temei de laudă nu găsise; de altfel, slugii armăşeşti parcă nici nu-i venea să creadă că cineva ar putea făuri nişte plănuiri atât de smintite.

Material cu drept de autor

Se temea că se va face de râs atunci când îi va istorisi mai-marelui său cele aflate. Dar dacă la mijloc era totuşi o fărâmă de adevăr?! După o îndelungă şovăială, chinuit de îndoieli şi temeri, îl înştiinţă în cele din urmă pe marele armaş, nu atât pentru că ar fi fost încredinţat că serdarul ar pune la cale ceva necurat şi primejdios, ci pentru a dovedi că în oaste e pe cale să se nască din nou o nedorită stare de cuget prielnică surghiunitului de la Dobreni.

În primele zile nici Vasile din Corcova nu prea luă în seamă ştirea, care i se părea o vorbă de clacă lipsită de orice însemnătate. De câteva săptămâni era copleşit de o adâncă dezamăgire, având simţământul că la Curte e ocolit de toţi, fiind întâmpinat numai cu semne de dispreţ şi vrăjmăşie. La drept vorbind nu era prea departe de adevăr. Îndârjirea şi lipsa de îngăduinţă şi înţelegere cu care cerceta credinţa curtenilor faţă de principe şi faţă de Diicu, nelăsând pe nimeni de-o parte, nici chiar pe boierii de rangul întâi, supăra pe toată lumea. Nu era om de la Curtea princiară care să nu se fi săturat de întrebările sale stăruitoare şi sâcâitoare despre încercarea de ucidere a spătarului în răstimpul vânătorii. Văzând potrivnicia cu care-l întâmpinau dregătorii, se simţea nedreptăţit şi era încercat de ciudă împotrivă-le. Şi, ca să-şi îndreptăţească îndârjirea faţă de sine, îşi zicea plin de necaz: „Nu le prea place adevărul simandicoşilor ăstora! Tare s-ar mai bucura să nu mai răscolesc lucrurile, căci fiecare dintre ei are ceva de ascuns!"

Dar îl râcâia şi simţământul că nici domnul şi nici Diicu, pentru care trudea atâta, nu-i preţuiesc îndeajuns sârgul, căzând sub înrâurirea acelora care-l hăcuiau în fel şi chip! Răuvoitorii au picurat desigur tot felul de cleveteli veninoase pe seama sa în urechea principelui – îşi zicea el – până ce au izbutit să stingă bunăvoinţa pe care i-o purtase. Răceala sa ajunsese până într-acolo încât de la Sânt' Andrei

Material cu drept de autor

– deci de la sfârşitul lunii lui brumar – n-a mai fost îngăduit nici măcar în divanul țării! Iar sfaturile de taină se țineau departe de urechile sale! De săptămâni întregi nu mai fusese chemat în spătăria mică, să tăifăsuiască dimpreună cu Măria Sa, şi tocmai el, care nu pregetase niciodată şi în nici un fel să-şi arate credința!

Cine mai cutezase să facă ceea ce făcuse el?! Iscodise pentru Diicu şi pentru voievod pe toți boierii, atrăgând asupră-şi vrăjmăşia lor. Jurase strâmb atunci când dovezile împotriva duşmanilor celor doi lipsiseră sau nu erau îndeajuns. Le îngăduise astfel să dea cuvenita pedeapsă potrivnicilor care – fără ajutorul său – din lipsă de mărturii ar fi scăpat neosândiți! Dăduse de gol în chip necruțător pe cei cu sufletul îndoit. Preamărise cu fiece prilej, cu deosebită înflăcărare şi bucurie pe voievod şi pe urmaşul său întru domnie. Se umilise pentru ei şi făptuise cele mai josnice lucruri în folosul lor. Au fost clipe când alții – mai iubiți domnului – şovăiau, se trăgeau deoparte sau chiar se împotriveau. El, dimpotrivă, a fost neîncetat supus şi săritor!

Atunci când, cu aproape un an în urmă, fiind vorba de otrăvirea biv vel serdarului aflat în temniță, toți se feriseră să se amestece – dovadă a slabei lor dăruiri pentru vel spătar –, el singur nu se dăduse înapoi de la nimic. Iar dacă Constantin serdarul mai era în viață, aceasta nu se întâmpla din vina lui! Culmea era că roadele nerecunoştinței le culegea acum. Ipochimenii cu credință îndoielnică sunt în fruntea țării, au dregătoriile cele mai bune, iar el a rămas un biet armaş, urât şi disprețuit de ceilalți. Ei au fost primiți în divan, iar pe el l-au dat afară cu fățărite vorbe de bunăcuviință! Asta era recunoştința cu care era răsplătit pentru tot ceea ce făptuise pentru stăpânire! Dacă o nouă răscoală nu izbucnise, dacă un nou complot nu se dezlănțuise, aşternându-se împăcarea în țară, tihna dobândită

Material cu drept de autor

se datora veghii sale neclintite, muncii sale neobosite! Dar cine să vadă şi să înţeleagă?!

Despre Radu Vărzaru – înainte mergătorul său într-ale armăşiei –, mulţumită cercetărilor celui de al doilea armaş, ştia acum că fusese neîndoios un trădător scârbavnic. Totuşi răposatul fusese ţinut la vremea sa la mare cinste, iar sfatul îi fusese luat în seamă, chiar ascultat şi urmat. Prin bunăvoinţa de care se bucurase, parcă şi înaintaşul îi făcea în ciudă. Deşi era vinovat până peste cap, ştiuse să se ascundă atât de bine, încât nici acum nu-i putuse dovedi cu adevărat şi pe deplin păcatele. Iar în vreme ce preţuirea faţă de celălalt, perfid până în măduva oaselor, nu scăzuse, el, om de bună credinţă şi cinstit, nu un viclean urzitor, e ţinut cât mai departe de scaun.

Mai mult chiar, cu câteva zile în urmă, după ce desigur unii boieri împuiaseră cu defăimări urechile principelui – nu-i ştia, dar bănuia care trebuie să fi fost – acesta îl luase deoparte şi-l iscodise în legătură cu mersul cercetărilor legate de încercarea de a pricinui moartea spătarului. Din păcate nu avea nici o noutate. Matei vodă – socotea armaşul –, aflat vădit sub înrâurirea unor păreri care-i fuseseră furişate în suflet de vrăjmaşi, se dezlănţui împotrivă-i, aruncându-i vorbe din cele mai grele. Nu-l iertă de nici o ponegrire. Îl numise nepriceput, îl ocărî că nu e bun decât de urzeli de curte, de cleveteli, de pâre şi de josnicii. Ascultându-l, armaşului îi ţiuiau urechile şi simţea că se clătina pământul sub el. Stătea ţeapăn, înmărmurit, buimăcit, mut. Şi măcar de ar fi fost singur! Dar de faţă mai erau şi câţiva dintre potrivnicii săi, care, deşi n-o arătau – furia voievodului neîngăduindu-le să-şi învedereze simţămintele –, îşi râdeau desigur în bărbi!

Întărâtat de tăcerea lui lipsită de noimă, Matei îl pofti afară din odaie. Voind să-şi dreagă cumva greşelile care i se puneau în seamă printr-o dovadă de adâncă credinţă,

Material cu drept de autor

armaşul îngenunche şi sărută mâna care-i arăta necruțător uşa. Era o ieşire venită de la sine, ca o neprecugetată răbufnire lăuntrică, nu una, rod al vreunei socotințe viclene şi deci de tot sinceră! Tocmai de aceea ar fi trebuit să fi fost cu atât mai prețuită. Domnul rămase o clipă descumpănit, apoi îşi smulse mâna, ferind-o de buzele sale. Desigur că voievodul văzuse în închinăciunea sa – îşi zicea armaşul – doar o purtare plină de slugărnicie, prin care ar încerca să-şi cumpere iertarea, în loc să înțeleagă că era vorba de o dovadă a celei mai nemăsurate şi depline credințe!

Când se sculă ca să iasă, îl văzu pe Preda Brâncoveanu râzând aproape de-a binelea, cu tot sârgul pe care le făcea ca să se stăpânească, ca să nu fie în nepotrivire cu supărarea principelui. Armaşul simți că i se urcă sângele la cap şi păşi pragul, împleticindu-se.

Până şi socrul său, Radu Cocorăscu, nu încerca să-i stea de reazăm. Şi acesta, cu ifosele sale de ființă de-o desăvârşită nepărtinire, îl zădăra. Atunci când el, ca să împlinească voința domnului, cu luni în urmă, la începutul anului trecut, se pornise împotriva lui Constantin Şerban, tatăl neveste-si, în loc să-i laude râvna şi credința, îi vorbise despre demnitate, dându-i de înțeles că o asemenea însuşire i-ar cam lipsi. Iar zilele trecute, deşi s-ar fi cuvenit să-i sară în ajutor, îl spusese plin de fandoseli – de parcă ar mai fi fost necesar – că zăbava legată de descoperirea vinovaților de căderea lui Diicu îl scoate de la inima Măriei Sale. În loc să-i țină în vreun fel partea, îl sfătuise din vârful buzelor să-i găsească neîntârziat pe făptuitori, dacă ținea să mai fie îngăduit în slujbă, de parcă el n-ar fi putut înțelege şi singur atâta lucru! Ştiuse numai să însăileze cugetări zadarnice, sfaturi nimănui trebuitoare, să arunce vorbe goale, ca să arate că el, chipurile, şi-a făcut datoria, dar n-a fost ascultat. Şi, parcă nepărându-i-se atâta îndeajuns, mai adăugise că ar fi mai înțelept din parte-i să nu mai supere pe sfetnicii cei

Material cu drept de autor

mai de frunte cu atâtea întrebări. Ori cu asta bătrânul îi puse degetul pe rană, iar ginerele nu mai răbdă:

– Astea-s judecăți de moş cu mintea hârbuită şi împuținată, dus de-a binelea cu leuca! urlă el, uitând şi de vârstă, şi de rudenie, şi de rang.

– Eu îți vreau binele, băiete, şi tu-mi răspunzi în felul ăsta?! se supără socrul. De altfel, nici nu eşti vrednic să mă zbat pentru tine! Dacă am făcut-o, şi-o mai fac este numai pentru Păuna! Păcat că nu i-am putut găsi un soț mai ca lumea. Ar fi meritat-o, sărmana! încheie el şi, întorcându-se, plecă mâhnit.

– Întotdeauna am fost singur şi a trebuit să mă descurc singur! Toți mă duşmăniți şi-mi stați împotrivă! pufni în urmă-i, deşi celălalt, îndepărtându-se, nu-l mai putea auzi.

- Dar, cu toate piedicile ce mi le-ați pus, am răzbătut totuşi şi de aceea crăpați cu toții de necaz şi mă pizmuiți. Dar am să vă arăt eu de ce sunt în stare! Urâți-mă, duşmăniți-mă, ponegriți-mă, săpați-mă, că nu-mi pasă de voi! răcni în continuare în urma logofătului, care ieşise din odaie.

Socru-său aproape că fugise, tocmai ca să nu fie silit să-i asculte ocările, al căror răboj îl cunoştea foarte bine, căci nu era prima oară când avea parte de el!

Chinuit de nemulțumire, de simțământul de a fi nedreptățit de soartă şi de oameni, în zilele din urmă armaşul trecea de la stări de furie la dezamăgire. Slujbaşii, cât şi soața, nici nu mai ştiau cum să se poarte ca să-i intre în voie. Sub stăpânirea acestui zbucium sufletesc, în prima clipă ştirea despre putința ca serdarul să se afle în cetate îl lăsase nepăsător. Ce să-i mai pese de nenorocitul de mazil, de vreme ce el însuşi avea atâtea necazuri şi griji? Numai de soarta spătarului nu-i ardea. De altfel, îl ştia pe boier la Dobreni, răzlețit la conac de troiene, deci cu totul

Material cu drept de autor

neputincios şi nevătămător. Ce rost avea deci să grijească de un om de pe urma căruia nu putea trage nici un folos, dar care nici nu-l păgubea în vreun fel?!

Apoi, pe neaşteptate, câteva vorbe din istorisirea iscoadei îi răsăriră stăruitor în minte. „Un anume serdar clădeşte domnie nouă. Multe se vor schimba în curând!" auzea răsunându-i în urechi. Oare cugetarea, părelnic fără noimă, nu-i punea la îndemână o dezlegare pentru încercarea de omor care-i pricinuise atâtea necazuri şi nopți nedormite? Nu vedea totuşi cum l-ar putea vârî pe surghiunit în întreaga poveste. Dar dacă şi atunci – cum se zvonea şi acum – boierul nu se găsea cu adevărat la Dobreni, ci mult, mult mai aproape, atunci multe s-ar putea lămuri…

Totuşi în clipa necazului pățit de Diicu, prigonitul se găsea la zeci de leghe depărtare şi nici trecerea vreunui om de-al său prin tabăra de sub munte nu fusese oblicită! Ori, nu-i venea să creadă ca ivirea lor să fi putut trece băgată de seamă şi să nu fi trezit oarece luare aminte! Însă nu se cuvenea să lase deoparte gândul că la Curte s-ar putea afla cineva – chiar dintre cei mai de seamă dregători –, care să se găsească în legături cu surghiunitul… Atunci vinovatul trebuia căutat între cei care erau în preajma lui Diicu în clipa pățaniei suferite. Dacă ar fi fost în stare să afle cine dintre aceştia era cât de cât în prieteşug cu serdarul, se ivea putința de a deschide un nou făgaş pentru cercetări.

Străluminat de cugetările care taman îi săgetaseră prin minte, hotărî să reînceapă căutările, însă de astă dată în temeiul noului fel de a judeca împrejurările. Chiar dacă boierii, care-i stăteau deasupra prin slujbe şi rang – şi-l priveau de la înălțime – se vor cam supăra, era hotărât să nu-i scape nici o clipă din ochi. N-aveau decât să cârtească, să urle, chiar să-l pârască, el nu va înceta să-i privegheze. Trebuia cu tot dinadinsul să afle cine anume era în legături

Material cu drept de autor

cu prigonitul. De s-ar fi întâmplat ca domnul însuşi să-i poruncească să-i lase în pace, nu se va da bătut. Se va preface doar că se supune, urmându-şi însă în ascuns scotocelile. Va schimba doar iscoadele deja cunoscute cu altele noi, cerându-le ca pe viitor să fie mai cu luare aminte şi să se ferească de a se da de gol. Iar până ce boierii îi vor descoperi pe noii pândari puşi pe urma lor şi-l vor pârî din nou principelui, va avea linişte să-i cerceteze în voie, câştigând timpul trebuitor pentru a desluşi lucrurile. Şi, cine ştie, poate că, având şi puțin noroc, prindea un fir călăuzitor, care să-l îndrume spre vinovat... Iar dacă cineva dintre cei urmăriți ar fi prins prea devreme de veste că nu-l slăbise şi s-ar fi jeluit încă odată domnului, nu-i rămânea decât să născocească o altă dezvinuire, destul de lunecoasă, ca să iasă din impas.

Cuprins dintr-o dată de un val de nădejdi proaspete, Vasile din Corcova se dezlănțui cu toată râvna de care era în stare. Înțesă toată Târgovişteа de iscoade, care trăgeau cu urechea pe ulițe, prin piețe, prin dughene şi prin cârciumi. Alți simbriaşi armăşeşti, ori pe unde apucau, sârguiau a ispiti lumea la mărturisiri sau – în chip de jălbaşi – se străduiau să pătrundă prin casele marilor dregători, ca, aruncând priviri furişate în jur, să descopere lucruri care puteau da de bănuit.

Culmea era că, în chip neaşteptat, mai multe dintre iscoade întăriră ştirea că serdarul s-ar afla într-adevăr prin târg, ba chiar că ar fi umblat ziua în amiaza mare pe ulițe, e drept însă cu veşminte schimbate, luând când înfățişare de negustor, când de oştean ori monah. Dar, din păcate, nimeni nu-i putu dibui taina în care se ținea.

Însă în clipa când se întoarse iscoada de la Dobreni, armaşul rămase cu totul descumpănit, dacă nu chiar năucit. Lucrurile se încurcau, căci dacă unii îi dovediseră, fără putință de tăgadă, că serdarul s-ar găsi în târg, sub nasul lor,

Material cu drept de autor

bătându-şi joc de ei, cel întors de la conacul boierului istorisea, poate şi mai înduplecător decât cei dintâi, că văzuse cu ochii săi atâtea semne, care nu lăsau loc de îndoieli, că mazilul se afla acasă, zăcând sărmanul în iatac, atins de grea suferință. O clipă se întrebă dacă nu cumva sluga sa nu se vânduse potrivnicilor. Totuşi, după ce-o mai cercetă cu mulțime de întrebări capcană, închipuite anume ca s-o încurce, ajunse la încheierea că aceasta era neîndoielnic sinceră şi pe deplin încredințată de ceea ce spunea. Impasul în care ajunsese era de-a dreptul lipsit de noimă. Surghiunitul nu putea fi în acelaşi timp în amândouă locurile. Cineva bătea câmpii. Dar cine avea dreptate? Unde se găsea cu adevărat cel urmărit?!

Prea multe pricini ca să-l învinuiască de ceva anume nu avea. La urma-urmei, nu făcuse nimic deosebit, iar zvonurile despre dorința de a ajunge în scaun nu dovedeau mare lucru. De ani de zile se ştia că visează la aşa ceva. Doar nu degeaba fusese crestat la nas şi alungat din dregătorie! Iar de când domnul zăcea, zvonurile despre feluriți năzuitori la coroană – adevărați sau închipuiți – se înmulțiseră peste măsură, iar multe erau simple cleveteli, care nu erau nici măcar vrednice de a fi luate în seamă. Destule se vădeau a fi doar vorbe de clacă, iar cele puse în seama serdarului puteau fi de aceeaşi talie. Deşi în anii dinainte se grozăvise cu scoborârea sa voievodală, acum, în ultima vreme, parcă se lepădase de ifosele de urmaş legiuit la coroana princiară.

Devenise în urmă chiar destul de bisericos, căci nu numai că ceruse învoire anume domnului ca să poată veni în Târgovişte spre a săruta cu spăşenie mâna patriarhului Antiohiei, dar luase parte la toate liturghiile orânduite înainte şi după Sfântul Vasile, care nu fuseseră defel puține, căci praznicele se ținuseră lanț în acest răstimp. Ba îi făcuse chiriarhului daruri peste măsură de bogate şi prețioase,

Material cu drept de autor

dovadă că creştineştile-i simţăminte ajunseseră la foarte mare înfierbântare! Şi asta în împrejurările în care, pentru a-şi îngădui asemenea jertfire, făcuse datorii uriaşe pe la nişte negustori din Bucureşti! Râvna care-l cuprinsese era dovada neîndoioasă că încerca să câştige iertarea de păcate în ochii Domnului Dumnezeu, dovedind o mărinimie de mare boier, dacă nu chiar una domnească! Iar când se dusese la biserică se lăsase înconjurat de multă lume, oameni mărunţi din gloată, deasupra cărora nu părea că ar năzui să se ridice, ci se mulţumea să se amestece în rândul lor. Prin asta arăta că nu se ascunde de nimeni, că nu unelteşte planuri tainice şi că nu umbla cu gânduri viclene.

Ba căderea sa în doaga spăseniei apărea cumva chiar ca un lucru firesc, căci toţi bătrânii, când îşi dau seama că li se apropie sfârşitul, simt îndemnul de a se apropia de cele ale credinţei. Iar el să tot fi avut vreo cincizeci de ani, dacă nu mai mult... Faptul că se lăsa împresurat de pleava obştii, deci numai de fiinţe de pe treapta cea mai de jos, vădea că nu mai avea trecere în lumea bună, că în juru-i nu mai putea atrage decât oameni de rând. Sigurii mai de soi care se puteau zări în preajma sa nu treceau de rangul de iuzbaşi, stegari şi, rar de tot, de cel de mic căpitani. Ori, cu asemenea adunătură, nu putea nădejdui să răstoarne stăpânirea, spre a-i lua locul. Deci, din tot ce se învedera, nimic nu era nefiresc sau primejdios.

Pe armaş îl miră şi-l nedumeri un singur lucru, care i se păru ciudat. Era vorba de împrumuturile nespus de mari pe care le făcuse, neînţelegând din ce pricină avea nevoie de atâţia bani. Se vădea pus pe risipă ca un mândru boier velit de altădată. Însă prin sârgul agăi pare-se că i se cam tăiase vâna galbenilor. Dar, după câte se părea, nu chiar de tot; îi ajunsese la ureche ştirea cum că anume negustori tot îl mai împrumută în ascuns, dar socoti totuşi că îngrădirile statornicite de Buliga Lupu şi chiar de el i-au speriat

Material cu drept de autor

îndeajuns pe cămătari încât pornirea se cam stăvilise, lucrurile reintrând în matcă. De altfel, a toca banii e mai degrabă semnul unei vieți uşoare şi desfrânate, decât al unor urzeli primejdioase pentru cârmuire. Pe deasupra îi ajunsese la ureche şi alt zvon liniştitor. Se povestea că din toamnă căzuse în patima plăcerilor trupeşti, stârnite de o țiitoare roabă, care se pricepuse să-i ațâțe poftele. Ori asta întărea gândul alunecării sale spre o viața dezmățată, lipsită de orice căpătâi, dar mare tocătoare de bani.

În ciuda acestor cugetări liniştitoare, pe care le socotea deplin întemeiate dacă le cântărea pe latura îndătinată a păcatelor firii omeneşti, vechile porniri de mărire ale serdarului îi stăruiau totuşi în minte şi tot năzuia să descopere în cele din urmă ceva ascuns în spatele pavezei unei vieți de mare velit, îndestulat şi tihnit, cu nemărginită dare de mână, cu care mazilul se grozăvea uneori chiar sfruntător. Ce anume căuta şi nădăjduia să găsească nici el n-ar fi putut spune.

Răscolit de asemenea socotințe, nu mai avu încredere în ascuțimea minții sale pătrunzătoare în stare de a ghici lucrurile ascunse, ba începu să se îndoiască chiar şi de ştirile aduse de iscoadele risipite prin târg, drept care, după câteva zile de nehotărâre, trimise un al doilea armăşel la Dobreni. Aceasta reveni însă curând de tot, învederând, fără putință de tăgadă, că serdarul este acolo, că zăcuse într-adevăr săptămâni de-a rândul în pat, de nu-l mai văzuse nimeni, dar că de câteva zile se întremase în asemenea măsură încât apăruse de câteva ori chiar prin pridvorul conacului, unde îl zărise el însuşi. (Iscoada ajunsese în sat îndată după reîntoarcerea serdarului, încât ceea ce spunea era pe deplin adevărat.)

Ascultându-şi slujbaşul, armaşului i se năruiau din nou toate nădejdile. Năzuise că prin mijlocirea serdarului să găsească un țap ispăşitor pentru necazul pățit de Diicu la

Material cu drept de autor

vânătoare, şi prin jertfirea sa să-şi dreagă renumele ştirbit de neîmplinirile de până acum. Dar încercarea de învinuire a serdarului se dovedea nu numai lipsită de temei, ci chiar cu neputință de dovedit în vreun fel, în ciuda oricăror născociri pe care s-ar fi căznit să le plăsmuiască. Deci făgaşul de cercetare de care-şi legase atâtea vise părea să se închidă pentru totdeauna şi în chipul cel mai jalnic.

Totuşi, după multe cumpăniri, socoti că se mai poate găsi o cale de a-şi atinge ținta. Dacă serdarul nu părea doritor de a unelti împotriva stăpânirii din voia sa, putea fi ispitit în chip viclean să intre într-o capcană, încât să pară amestecat într-un complot, care să fie însă pus la cale de armăşeii săi. Şi, dacă şi dacă izbutea să-l prindă în plasă, nu-i mai rămânea decât să-l înhațe şi să-i pună în seamă toate pricinile pe care nu izbândise a le dezlega şi de bună seamă şi pe aceea legată de Diicu!

Gândul nu i se păru de fel de lepădat. Pentru a se spăla de păcatul înfrângerilor pățite, nu strica să încerce. Dar trebuia să pună totul la cale cu mare grijă, până în amănunțimi, căci o nouă greşeală i-ar fi ştirbit şi mai tare renumele. Putea cu acest prilej arunca unele umbre de vină şi asupra unora dintre divaniții pe care nu-i suferea, ca să se răzbune pe ei... Dar trebuia să-şi urzească uneltirea cu foarte mare iscusință, încât adevărul să nu poată fi întrevăzut nici măcar de o minte foarte ascuțită. N-avea rost să-şi facă mustrări de cuget, chiar dacă la mijloc nu era decât o făcătură, căci boierii pe care-i vâra în întreaga poveste îi erau oricum potrivnici, şi dacă li s-ar fi ivit prilejul nici ei n-ar fi şovăit o clipă ca să-i facă rău. De altfel chiar şi aşa îl hăcuiau în fel şi chip în fața principelui, deci, la drept vorbind, nu făcea decât să se despăgubească pentru ponoasele suferite!

În răstimpul cercetărilor nu era primejdie ca să-i strice cineva socotelile, căci acestea fiind ascunse, nimeni

Material cu drept de autor

nu i se putea vârî în tocmelile pe care le punea la cale. Dar după aceea, când lucrurile se vor înfăţişa la judecata sfatului domnesc, dacă izbutea să le împingă până acolo, amestecul divaniților era de neînlăturat şi cum nu-l înghițeau de fel, îi vor găsi tot soiul de cusururi, mai ales când se vedeau chiar ei primejduiți de mărturiile aduse în fața lor. Deci, trebuia să grijească de toate în aşa fel încât să fie pus la adăpost. Şi se cuvenea mai ales să facă tot ce-i stătea în puteri ca să nu se poate dovedi că l-a mijloc nu este vorba decât de o făcătură. Dacă serdarul îi cădea în plasă, rămânerea în slujbă îi era mântuită, iar bunul său renume, dres!

Prevederea şi teama de a nu greşi nu tăgăduiau, ci, dimpotrivă, cereau sporirea trudei de urmărire. Drept care iscoadele armăşiei mişunau peste tot, încât mişuneala lor era cu neputință să nu bată la ochi. Lumea înțelese uşor că Vasile din Corcova năzuia a da o mare lovitură, dar era greu de bănuit împotriva cui o îndrepta. Boierii mărunți, slujitorii, curtenii, târgoveții, îngrijorați peste măsură, se purtau cu multă fereală, ca să nu cadă cumva jertfă vreunei pâre, rod al răstălmăcirii unei vorbe pe care o scăpaseră din nebăgare de seamă. Marii boieri, sfetnici de frunte ai țării, care datorită puterii lor nu aveau a se teme prea mult de uneltirile armaşului, erau totuşi zădărâți de nemăsurata sa râvnă, care nu-i ocolea nici pe ei! Erau încredințați că fârtatul lor trecea la răboj cu migală tot ceea ce ziceau şi făceau, iar apoi, ca un vajnic turnător ce se afla, îi pâra chiar cu plăcere domnului. Ori, aşa ceva nu putea fi nici iertat, şi nici trecut cu vederea!

*

Nici nu apucă Constantin Şerban să se depărteze bine de cetatea de scaun că Nedelea, dârză, aprigă şi neostenită, în dorința de a-l vedea domn pe fostul serdar, se

Material cu drept de autor

şi puse în mişcare, ca să găsească un pretext în temeiul căruia să-l poată aduce înapoi. Cum se apropia Lăsata secului de brânză şi Postul Paştelui, deci o vreme de înfrânări şi cumpătare, de cucernicie şi alte felurite strâmtorări, i se păru îndreptățit să-şi întemeieze ruga de îngăduire a reînturnării lui Constantin Şerban în târg pe dorința sa de a petrece ultimele zile de slobozenie şi neîngrădire a plăcerilor lumeşti dimpreună cu fratele său, ca să se bucure laolaltă de putința de a se ospăta şi a se veseli în voie, înainte de a începe străşniciile postului. Însă, cum ea era femeie şi roabă – fie ea şi una răsfățată de stăpân – nu se putea duce la agie sau la armăşie spre a-şi împlini gândul. Drept care se aşează cloşcă pe capul lui Mihail Radu Tântăveanu şi-l mână pe acesta într-acolo!

Vasile din Corcova, auzind cererea fratelui proscrisului, se bucură. La Dobreni era mai greu să-i întindă vicleana cursă pe care plănuia să i-o pregătească. Însă, având-l la îndemână în târg, îi era mai uşor să-l dovedească, mai ales că aici era lesne să găsească mai multe ispite cu care să-l ademenească în nadă. Iar dacă la țară orice străin care apărea acolo bătea la ochi şi-ar fi fost ocolit şi supus bănuielilor, aici putea să-şi aducă pe nesimțite oamenii până în nemijlocita apropiere a surghiunitului, păzindu-i îndeaproape orice mişcare, fără a fi dibuit. Deci socoti că e în folosul său să împlinească cererea lui Tântăveanu, deşi, la drept vorbind, nu era prea întemeiată. Dar nu-şi dădu pe dată încuviințarea, căci îi plăcea să se lase rugat, aşa că se prefăcu nehotărât. De altfel, socoti şi că o îngăduință dobândită prea repede şi prea uşor ar putea naşte oarece îndoială, deci avea o pricină mai mult de a sădi credința că se lasă greu înduplecat.

Tântăveanu trebui prin urmare să stăruie, arătând că e păcat ca să nu i se dea fratelui său înlesnirea de a se bucura de ultimele zile de câşlegi şi de frumoasele slujbe ce se vor

Material cu drept de autor

ține la mitropolie şi la mănăstirea Stelea – unde era găzduit patriarhul oaspete – cu prilejul Duminicii de Lăsata secului de brânză şi apoi de celelalte şase duminici ale Postului! În nădejdea de a stârni milă şi înțelegere, arătă el mai departe, bietul serdar, bătrân fiind, îşi cam dă seama că sfârşitul i se apropie şi de aceea a devenit cucernic şi voieşte să se simtă cât mai aproape de Domnul Dumnezeu, Tatăl nost, al tuturora! Drept care îl rugă stăruitor pe armaş să aibă milă şi îndurare cu un suflet pornit să-şi caute calea spre lumea de dincolo, ce-şi va deschide curând porțile înaintea sa!

În sfârşit, după o îndelungă şi slugarnică cerşeală a smeritului jălbaş, pe care o întări o bună bucată de vreme cu multe alte judecăți înfocate, marele armaş, arătându-se lehămetisit de atâta sâcâială, se prefăcu a se lăsa înduplecat, dar fără a fi pătruns de dreptatea aceluia pe care-l asculta. Voit sădea credința că îşi dă încuviințarea în silă, numai ca să scape de stăruință şi cicăleli.

Tântăveanu fugi într-un suflet acasă spre a o înştiința pe Nedelea de izbândă, iar aceasta trimise îndată o slugă călare la Dobreni ca să-i ceară serdarului să se întoarne, de astă dată pe față, în aşa fel încât să fie văzut de toți.

Astfel încât, după neaşteptata sa însănătoşire, Constantin Şerban abia dacă petrecu două-trei zile la conac! Acum, în ciuda haitelor de lupi înfometați, a şleahurilor înfundate, zăgăzuite din pricina întroienirii, a pădurilor de nepătruns, înțesate de tâlhari – pretexte prin care, cu vreo lună în urmă, îşi îndreptățea amânarea plecării din Târgovişte – o porni neîntârziat înapoi pe drumul care, nădăjduia el, îi deschidea calea spre o mare izbândă.

Purcese cu multă zarvă, când încă nici nu se crăpase bine de zi, stârnind toți argații şi merse cu asemenea grăbire, că ajunse la porțile cetății de scaun cu mult înainte de închiderea lor. Astfel încât noaptea avu putința de a se

Material cu drept de autor

desfăta cu dezmierdările Nedelei, la căldura cuptorului din odaia cea mai bună din casa fratelui său maşter.

Oricum, împrejurările îi îngăduiră să petreacă după puțin timp praznicul Sfinților Trei Ierarhi Vasile cel Mare, Grigorie Teologul şi Ioan Gură de Aur în marele târg al Târgovişteı. De altfel după trei zile de la zisa sindrofie, în joia care urmă, putu lua parte, chiar în biserica mare de la mitropolie, la minunata liturghie închinată Întâmpinării Domnului, îndrumată de însuşi Prea-fericirea sa, Înalt-prea-sfințitul chir Ignatie.

Chiar de a doua zi după sosire, deci pe la sfârşitul lunii lui ghenarie, înaintea ziselor sărbători, avu bucuria de a se împărtăşi dintr-o veste care părea a-i schimba din temelie soarta. Înainte de prânz, un mic clucer trecu pe la Tântăveanu, neştiind că între timp venise din nou în ospeție şi serdarul. El le împărtăşi celor doi frați vestea că pe la Curtea Domnească se vorbeşte că principele, simțindu-se întremat, vrea să întâmpine Postul Paştelui în chip cu totul osebit în acest an. Năzuia să-l înceapă în adâncă spăşenie, în mijlocul monahilor unei mănăstiri, alături de care să se poată ruga plin de pioşenie. Se zicea că s-ar gândi la un hagialâc la mănăstirea Curții de Argeş, cea ctitorită de moşul său Neagoe Basarab, pe care el îşi întemeia de aproape un sfert de veac drepturile sale la scaun şi la coroană şi care-i slujise drept pildă în toate cele ce făptuise ca domn şi voievod. De altfel, din asemenea pricini nu încetase nici o clipă de a-l preamări, căci lăudându-l şi croind în temeiul său un adevărat mit al Băsărăbeştilor, înălțase reazămul pe care să aşeze bunul său renume, de strălucit cârmuitor.

La drept vorbind, obiceiul unor ieşiri de pioasă pocăință şi canon în ajunul marilor praznice creştine nu era o noutate. Era o datină străveche ca, odată cu Postul Paştelui, domnul să închidă divanurile şi să întrerupă toate

Material cu drept de autor

trebile de obşte care nu sunt grabnice, nevoindu-se numai cu smerite rugăciuni către Domnul Iisus, pentru a se curăța prin spăşenie, de toate păcatele şi celelalte rele care-l atinseseră cumva în răstimpul anului. „Deşi s-a însănătoşit, Matei vodă pare totuşi îngrijat de sfârşitul său şi năzuieşte să-şi deschidă calea spre celălalt tărâm, împlinind cerințele de trecere fără piedici a vămilor văzduhului" îşi încheie micul slujbaş lămuririle.

De altminteri, chiar zilele următoare, zvonul se întări, căci la Curte se începură înfrigurate gătiri de călătorie. Vestea îl cufundă pe Constantin Şerban într-o adevărată beție, plină de fierbere. Toate plănuirile de uzurpare pe care le închipuise se întemeiau pe ieşirea principelui din palat şi din cetatea de scaun. Ori, în ultimele săptămâni, parcă anume ca să-i facă în ciudă, bătrânul nu se mişcase din loc. În sfârşit, se părea că mult-aşteptatul şi mult-doritul prilej se ivea! Dacă domnul pleca, târgul îi rămânea pe mână, deci trebuia să se slujească de prilej fără nici o întârziere, căci era îndoielnic că va mai avea prea curând parte de asemenea înlesnire fericită!

Armaşul, care stătea şi el la pândă, socoti ca a sosit clipa ca să întindă serdarului cursa pregătită. Drept care, la porunca sa, se înfățişă la casa lui Tântăveanu un slujbaş de la slugerie, care era însă unealta sa. Urmând îndrumările primite, ceru să-i vorbească lui Constantin Şerban şi-i lămuri acestuia că, în căderea sa de beizadea, sigura aflată în țară la acea vreme, s-ar cuveni să năzuiască la scaunul domnesc, mai ales că acum – cum s-a văzut în lunile din urmă – țara e destul de nemulțumită de bătrânul domn, care a cam scăpat frâiele din mână.

Faptul că un boiernaş de rang atât de mic şi destul de tânăr față de el, care era om chiar foarte aşezat, vine să-i dea sfaturi ca un mare înțelept, care-l socoteşte un prost, i se păru puțin ciudat. Fu izbit şi de chipul stăruitor şi fățiş cu

Material cu drept de autor

care celălalt tăifăsuia cu atâta uşurinţă şi fără fereală despre lucruri atât de primejdioase, care s-ar fi cuvenit să fie spuse doar şoptit şi învăluite în veşmânt de taină. Zecile de boieri, boiernaşi şi căpetenii ostăşeşti, cu care uneltise până acum, nu cutezaseră să-i vorbească aşa de-a dreptul şi atât de deschis despre plănuirile pe care le închipuiau spre a-i fi de ajutor. Pe deasupra, deşi prinşi în cârdăşie de ceva timp, căpătând deci deplină încredere în el, îi vorbeau totuşi întotdeauna cu o anume fereală şi-şi mărturiseau gândurile numai pe ocolite şi, mai ales, nu stăruiau într-atât în a-l înrâuri, voind parcă să-l sileascâ să le urmeze sfatul; ei îi lăsau cumva slobozenia de a judeca şi hotărî singur.

De asemenea, fu nedumerit şi de împrejurarea că boiernaşul se lăuda că-l poate ajuta la nevoie, el cunoscând şi având bun prieteşug cu o seamă dintre căpeteniile oştirii, pe care le-ar putea mânui întru folosul său. Până aici nimic nu era propriu-zis ciudat. Dar serdarul fu uimit ascultând numele acelora care-i erau înşiraţi de micul slujbaş de slugerie, ca aflându-se sub înrâurirea sa. În primul rând, între cei înşiraţi se găseau câţiva dintre părtaşii cu care uneltea de ceva vreme împreună şi care nu-i vorbiseră vreodată de acest boiernaş, ca fiind un om pe care să se poată bizui şi care ar trebui câştigat! Alături de aceşti oşteni cunoscuţi serdarului, mai erau adăugiţi şi câţiva asupra cărora i se atrăsese de mai-nainte luarea aminte, că nu trebuie să se încreadă în ei, fiind, fie prea credincioşi principelui, fie vânzători din fire.

Intrat la bănuieli, se feri să încuviinţeze spusele străinului şi mărturisi că el e un supus preaplecat domniei şi că e luat pe nepregătite de asemenea cugetări primejdioase, dar făgădui a se mai gândi la ele. Apoi trecu cu oaspele în odaia cea mare a casei, unde pe laviţe mai şedeau o seamă dintre cei veniţi să-l vadă pe el sau pe fratele său. Îl lăsă pe

Material cu drept de autor

micul slugerel în mijlocul lor, iar el plecă s-o caute pe Nedelea.

Îi împărtăşi acesteia îndoielile sale şi faptul că se ferise a se da în vreun fel în vileag. Femeia se arătă şi ea foarte îngrijată şi hotărî că bărbatul trebuia încercat, iar cercetarea sa nu era prea greu de săvârşit, zise roaba. Străinul arătase că o seamă de căpetenii ostăşeşti s-ar afla sub înrâurirea sa. Ori, unii dintre cei de care făcuse vorbire erau prietenii lor, deci îi puteau descoase cu uşurință în legătură cu slugerelul, cerând deslușiri asupră-i. Iar de cuvântul lor nu aveau pricină a se îndoi.

Pe dată Nedelea se şi puse pe treabă şi chemă câțiva argați, pe care-i trimise la cei al căror nume neaşteptatul oaspete îl rostise. În câteva ceasuri femeia se lămuri asupră-i. De bună seamă străinul doar se grozăvise, prieteşugul şi înrâurirea cu care se lăudase erau simple basme. Ba unul dintre cei întrebați arătă că îl ştie pe slugerel ca fiind chiar prieten cu unii de pe la armăşie, unde ar fi fost văzut de mai multe ori. Speriată, ibovnica îşi preveni iubitul că cineva pune ceva la cale împotrivă-le. Nu se putea şti încă cine anume stă în spatele uneltirii, dar era cu putință ca însuşi armaşul să fie ispitit să-l pună la încercare...

De altfel, lucrurile părură a se încurca şi mai rău, căci ceva mai târziu veni şi un vornicel, care-l iscodi pe serdar în acelaşi chip ca musafirul de dinainte. Înştiințat fiind de primejdie, boierul se feri cu multă îndemânare de a scăpa vreun gând care i-ar fi putut fi dăunător. Se strădui să semene credința că este un supus preacredincios domniei, mânat doar de neprihănita dorință de a lua parte la marea slujbă de la Mănăstirea Stelea din Duminica de Lăsata secului de brânză, care încheia săptămâna albă, la care urma a sluji însuşi preamăritul patriarh venit din îndepărtatul Levant, spre a-i ferici pe munteni cu înălțătoarea sa trecere. Mai departe se arătă dornic de a întâmpina cu smerenie şi

Material cu drept de autor

spăşenie Marele Post al Paştelui, care începea peste câteva zile. Era deci o vreme în care nevoințele cucerniciei nu-i lăsau vreme să se mai aplece asupra măruntelor treburi legate de stăpânire şi de îndemnurile unor deşarte năzuințe de căpătuire. La vârsta lui, care nu era tocmai puțină, nu-l mai frământau mârşavele imbolduri ale unor vane măriri. În sufletul său nu mai e loc de asemenea nimicuri – mărturisi el – cuprins de o nețărmurită şi mişcătoare evlavie. Poate după sărbători să găsească în sine tăria de a se întoarce la înjositoarele griji lumeşti.

După noua întrevedere îi devenise şi mai limpede decât înainte că trebuia să fie cu mare băgare de seamă la fiece pas pe care-l făcea, căci cineva îl pândea, vânându-l cu îndârjire. Se gândea în primul rând la armaş, dar n-ar fi băgat mâna în foc că ce-l care-l tot ispitea cu viclene îndemnuri n-ar fi însă vel spătarul Diicu, care de altfel putea sta şi în spatele celui dintâi, folosit doar ca mijlocitor. Oricum acesta din urmă îi era un vrăjmaş pe cât de vechi, pe atât de înrăit şi pe deasupra şi potrivnic în lupta pentru dobândirea domniei.

*

Plecarea alaiului princiar fusese orânduită aproape îndată după praznicul de Întâmpinare a Domnului Iisus[79]. Deci vremea de aşteptare se scurta năvalnic. Fostul serdar ajunse în culmea fierberii. Deşi îşi înştiințase părtaşii să fie pregătiți că se vor pune curând de tot în mişcare, deci cu toate că țesătura urzelii o putea socoti pe de-a-ntregul terminată, urmând doar a da semnul de pornire, nu era în stare să-şi găsească locul, fiind cuprins de o frământare, care nu-i dădea tihnă.

---

[79] Joi, 2 februarie 1654 stil vechi (12 februarie stil nou).

Material cu drept de autor

Din pricina nerăbdării i se părea că timpul stătea pe loc. Simțea nevoia de a ieşi din casă şi de a umbla fără treabă de colo-colo. La o vreme, împins de zbuciumul care-l stăpânea, fără să-şi dea seama, ajunsese – spre nedumerirea slugilor – până pe la cuhniile din fundul ogrăzii fratelui său. Aici – lucru nemaiîntâmplat! – se uită prin oalele care fierbeau, încât bucătăresele fură copleşite de spaimă, închipuindu-şi că neaşteptata cercetare ar fi urmarea vreunei pâre împotriva lor. Cum nu-şi puteau închipui vina care li se putuse pune în seamă, neîntrebate, începură să bâiguie nişte deslușiri plângăcioase, pe care serdarul le ascultă cu gândul dus în altă parte. Începu a ciocăni nerăbdător cu vârful cizmei în podea şi, după câteva clipe, lehămetisit, pufni pe neaşteptate în râs şi plecă la fel de vijelios precum venise. Întoarse spatele bucătăresei care tocmai îi vorbea, lăsând femeia cu spusa neterminată, încât aceasta se uită nedumerită şi nemulțumită în urma sa. În temeiul aceluiaşi neastâmpăr, trecu şi pe la grajduri spre a prețălui caii. Deşi îi privea, nu-i vedea nici pe ei şi nici argații.

Aşteptarea îndelungată, înfrigurarea, teama față de nedesluşitele primejdii ce-i stăteau împotrivă îi înfierbântară mintea, făcând să-i clocotească întreaga ființă. Deşi, la drept vorbind, în acea clipă nu mai avea nimic anume de făcut, toate gătirile fiind deja isprăvite, era copleşit de griji, având simțământul că e îngropat până peste cap sub noian de îndatoriri şi încurcături. Zbuciumul său era atât de mare, că nici nu mai era în stare să făptuiască cu adevărat de ceva! Îl măcina o nelinişte, care parcă sta să se dezlănțuie furtunos.

Cei care încercau să-l abată de la aceste trăiri, pe cât de zadarnice pe atât de răscolitoare, nu făceau decât să-l întărâte şi nu se putea stăpâni ca să nu-i repeadă.

Astfel, când se plimbă printre caii priponiți la iesle, unuia dintre grăjdari i se păru că-i caută cusur, ca să-l mustre. Drept care omul încercă a se dezvinuiască,

Material cu drept de autor

încurcându-se într-un păienjeniş de lămuriri. Serdarul, stăpânit de gândurile sale, nu-l putu urmări; ba se simți îndepărtat de cele care-l frământau. Drept care îl întrerupse din senin şi se răsti la el, încât rândaşul, descumpănit, se zăpăci cu totul, neînțelegând cu ce-i greşise fratelui stăpânului şi cu ce îl supărase, tocmai când el se străduise ca totul să fie cât mai bine!

Argații, nebănuind rostul şi dedesubtul frământărilor sale, cât şi a socotințelor tainice care-i săgetau prin minte, nu-i puteau înțelege purtarea, minunându-se de ieşirile pe care le avea. Cei binevoitori îl socoteau doar puțin ciudat, ceilalți, atunci când se aflau în spatele său şi nu puteau fi văzuți, făceau un semn cu degetul spre tâmplă, mişcându-l în loc ca pe un sfredel. Semnul nu lăsa loc la îndoieli: îl socoteau cam pălit cu leuca! Însă de cârcotit, nu prea cârcotea nimeni nimic fățiş, de teama de a nu fi pârât stăpânilor.

Serdarul îi prevenise pe cei cu care era în cârdăşie, să fie peste măsură de prevăzători în aceste zile de cumpănă, atunci când vin în ospeție. Mai înțelept era chiar să nu-l caute, ci, stând ascunşi, să aştepte doar semnul care va veni din parte-i. Se temea ca, dintr-o nebăgare de seamă, să nu fie zădărnicită în ultima clipă o zămislire țesută cu atâta migală! Până în clipa când Matei vodă nu va fi destul de departe de cetatea de scaun trebuiau să se dea la fund, să facă în aşa fel încât să treacă nebăgați în seamă, chiar să devină nevăzuți şi să se ferească de orice faptă în stare de a trezi bănuieli sau care i-ar putea da de gol.

Tocmai pentru că-şi vedea încălcată porunca, fu cât se poate de supărat când îl zări pe iuzbaşa Gheorghe intrând pe poartă şi străbătând de-a curmezişul, tacticos, ograda. Îi îngădui totuşi să i se înfățişeze neîntârziat, căci, dacă-l certa şi-l alunga afară, ar fi putut atrage în mai mare măsură luarea aminte a acelora care pândeau în împrejurime. Se

Material cu drept de autor

grăbi de aceea să-l împingă în tindă, ca să dispară cât mai repede în spatele uşii. Cum rămaseră singuri şi de nimeni văzuți, răbufni ca un butoi de pulbere, căruia i se punea foc la cep. Îl mustră furios pentru încălcarea poruncii de a se da la fund până după plecare voievodului.

– Ai de gând să năruieşti totul cu prostia ta?! răcni scos din minți.

– Nu, arhonda[80], dar s-a petrecut ceva de foarte mare însemnătate şi am socotit că trebuie să vă înştiințez fără întârziere...

– Şi care-i marea grozăvie care ți se pare atât de însemnată încât să trebuiască s-o trâmbițezi cu atâta grăbire?! întrebă nu fără dispreț boierul, închipuindu-şi că va auzi o nerozie căreia celălalt, din prea multă râvnă, din prostie sau numai pentru a se dovedi mai credincios ca fârtații, îi dădea cine ştie ce înțeles nespus de adânc. Uneltirea pe care o închipuise i se părea atât de desăvârşită, încât socotea cu neputință ca să i se mai ridice în cale vreo stavilă.

Dar ceea ce îi fu dat să audă aproape că îl năuci. În aceeaşi dimineață, cu doar câteva ceasuri mai devreme, oşteanul fusese căutat de vtori armaşul Toma, care încercase să-l tragă de limbă în legătură cu serdarul. Iuzbaşa, om mai în vârstă, peste măsură de viclean, încercă la rându-i să afle ce urmărea şi ce ştia musafirul. Cum i se păru că acesta nu-l căuta tocmai întâmplător, ca să-i câştige încrederea, nu numai că nu negă că l-ar cunoaşte bine pe serdar, ci, dimpotrivă, se lăudă că i-ar fi om de încredere, că odată a primit chiar bani cu împrumut din parte-i, că oricând poate intra la el dacă ar dori-o şi că ar fi foarte bine primit, că îl caută din când în când şi pe acasă, ba ar face-o şi mai des dacă nu s-ar teme c-ar deveni lehămetisitor. De bună seamă

---

[80] (*Înv.*) Titlu de politețe cu care se adresa cineva unui boier. [*Var.:* arhon.] – Din ngr. **árhon, árhondas**.

Material cu drept de autor

despre plănuirile tainice pe care înălțimea sa le punea la cale nu şoptise o vorbă, se grăbi să-l încredințeze oaspetele.

Vtori armaşul căzu în plasă, cucerit de răpitoarea sinceritate pe care socotea că a descoperit-o în firea celuilalt. Încrezându-se în el, Toma îi istorisi că are dovezi că în săptămânile trecute serdarul s-ar fi aținut prin târg. Acum sârguia să afle ce se ascunde în spatele ciudatei poveşti, ce anume țintea mazilul, căci chiar degeaba nu se vârâse în atâtea încurcături. De ce venise în taină în cetate, fără cuvenita îngăduință, în vreme ce făcuse lumea să-l creadă bolind la moşie? De ce, întorcându-se, se ascunsese?! Oare numai pentru că nu dobândise cuvenita învoire de la armăşiei, sau să mai fi avut o pricină?!

Iuzbaşa povesti mai departe că se prefăcuse neîncrezător, ca să-l stârnească pe oaspete:

– Nu se poate! Înălțimea sa, arhonda Constantin ot Dobreni, a fost într-adevăr pe aici pe la începutul iernii ca să sărute mâna patriarhului Macarie, mărturisea oşteanul c-ar fi zis. A stat câteva săptămâni, a petrecut aici Crăciunul şi praznicul de Sfântul Vasile, dar apoi s-a reîntors la moşie unde a zăcut bolnav. Ştie asta o lume întreagă! Dacă s-ar fi reînturnat, ar fi fost cu neputință să nu aflu şi eu... Doar ți-am spus că sunt unul din oamenii săi de încredere. De altfel în săptămânile din urmă am mai fost doară de câteva ori pe la frate-său, dar sigur nu se găsea acolo. Abia acum câteva zile s-a înturnat în văzul tuturor. Nu e nimic ascuns la mijloc.

Micuța căpetenie ostăşească arătă în încheiere că nu izbutise să mai afle şi altceva, decât că vtori armaşul îl bănuia pe serdar c-ar izvodi de nişte plănuiri vătămătoare pentru stăpânire, dar nu-şi putuse da seama dacă slujbaşul ştia cu adevărat ceva temeinic şi desluşit, ori totul se mărgineşte la prepusuri.

Material cu drept de autor

În legătură cu izvorul ştirilor sale, deşi se ferise să spună prea multe, Toma scăpase totuşi o vorbă despre un hangiu. Oricum, înainte de a pleca, musafirul îi dăruise un aspru[81] – ceea ce nu era tocmai puțin – în schimbul făgăduielii de a se duce neîntârziat la Constantin Şerban şi de a iscodi pe acolo şi de a-i împărtăşi apoi ultimele noutăți pe care le aflase.

Drept mărturie a spuselor sale, bărbatul îi înfățişă serdarului, în podul palmei, bănuțul primit. Adâncit în gânduri, mazilul rămase cu ochii pironiți la micul rotocol de argint din mâna celuilalt, şi apoi îl luă între degete şi-l cercetă, de parcă i-ar mai fi putut smulge şi alte deslușiri. Se plimbă un răstimp în tăcere prin odaie şi, în cele din urmă, se întoarse spre oştean:

– Oare i-o fi povestit şi vel armaşului tot ce ştie?

– Cred că nu! Mi-a spus că a prins un bun capăt de fir de la care să pornească şi că vrea să cerceteze totul de unul singur, ca să nu-i fure meritele vreun fârtat, aşa cum din păcate i s-a mai întâmplat.

– Dacă îşi urmează iscodelile de capul său, am putea găsi o ieşire…

După ce-l mai descusu o vreme, biv vel serdarul îi ceru să țină şi pe mai departe legătura cu vtori armaşul şi, mai ales, să afle ce anume şi cât anume ştie acesta despre cele pe care le punea la cale. Trebuia dus cu vorba cele câteva zile care mai erau până la plecarea voievodului, abătându-i luarea aminte. Deîndată ce Matei vodă ieşea din cetate, nu mai era nici o primejdie, căci, marele armaş şi aga, însoțind alaiul domnesc, plecau şi ei şi nu mai puteau fi înştiințați ca să pornească ceva împotrivă-le. După aceea, când lovitura de palat va fi dată, cele cunoscute vtori armaşului nu mai făceau o ceapă degerată, căci va fi prea

---

[81] Monedă turcească de argint, cu circulație în Țările Române între sec. XV-XIX. – Din ngr. **aspron.**

Material cu drept de autor

târziu să mai poată fi folosite spre a pună stavilă luptei lor năvalnice. Iar odată înfăptuite, tainele de acum vor fi cunoscute de întreaga obşte, silită fiind să se supună schimbării.

În încheiere serdarul nu uită să-l răsplătească cu dărnicie pe iuzbaşă pentru credința sa... Cele dăruite de el puneau în umbră micul plocon al vtori armaşului.

Rămas singur, Constantin Şerban simți nevoia să se povățuiască cu cineva. Să-şi poftească părtaşii era primejdios, mai ales că acum ştia sigur că este îndeaproape privegheat, iar venirea prea multor oaspeți putea bate la ochi. Dar nici să tacă nu putea, căci simțea că plesneşte dacă nu împărtăşeşte cuiva gândurile care-l tulburau. Chemă de aceea de-o parte pe Nedelea şi pe fratele său.

Toți trei întoarseră lucrurile pe față şi pe dos, ajungând la două încheieri hotărâtoare pentru calea pe care vor merge de acum încolo. În primul rând, se arătară încredințați că vtori armaşul nu înfățişase vel armaşului Vasile din Corcova nimic din ceea ce ştia, căci dacă o făcea nu s-ar mai afla nici ei şi nici alți prieteni de-ai lor în libertate. În al doilea rând, vtori armaşul era peste măsură de mândru de sine şi deloc doritor de a împărți roadele izbânzilor sale cu fârtații de slujbă. Deci, de bună seamă, nu împărtăşise nimic nici acestora. Prin urmare, fiind singurul care dibuise ceva, dacă era făcut să dispară, taina era pusă la adăpost.

Dar omorul trebuia săvârşit în ascuns, ca nu carecumva să işte vâlvă şi, cercetându-i-se dedesubturile, să se ajungă la descoperirea pricinei adevărate care-i stătea la temelie, ceea ce i-ar fi dat de gol. Dacă pieirea lui putea lăsa urme şi stârni vâltoare, era mai înțelept să nu se atingă de el, căci, nemaifiind decât câteva zile până la plecarea voievodului şi dezlănțuirea loviturii de palat, omul putea fi dus cu vorba şi se preîntâmpina astfel darea în vileag a

Material cu drept de autor

uneltirii înainte de vreme; iar după aceea oricum armăşia n-ar mai fi apucat să închipuie o stavilă stânjenitoare, căci era pusă în faţa unui lucru împlinit, ştiut tuturor, fără de întoarcere! Deci, dacă micul slujbaş nu putea fi ucis, trebuia mânuit în aşa fel încât, până la ieşirea principelui din târg, să fie înduplecat să tacă, câştigându-se astfel timpul trebuitor pentru a duce la bun sfârşit cele plănuite!

Oricum, – arătă Nedelea – singura ieşire din impas era aceea de a pune câțiva dintre hăndrălăii pe care-i aveau tocmiți pentru pază să-l urmărească pe armăşel, iar dacă le va fi la îndemână, să-l căsăpească în taină. Roaba le făgădui că se va îndeletnici ea de această trebuşoară murdară, încât cei doi bărbați să aibă vreme ca, nestânjeniți, să grijească de ducerea până la capăt a uneltirii.

Pentru serdar începu o adevărată întrecere cu timpul care-i stătea înainte. În minte îi stăruia o singură întrebare: va izbuti să apuce cu bine sorocul plecării lui Matei vodă din cetate, sau hăitaşii stăpânirii i-o vor lua înainte şi vor găsi pricină să-l pună în fiare, cu câteva clipe prea devreme?!

Între timp, vtori armaşul hoinărea pe ulițe, iscodind cu fereală în dreapta şi-n stânga, dacă nimeni nu l-a văzut prin târg pe fostul serdar în a doua jumătate a lunii lui ghenarie. Avea dovezi sigure că proscrisul stătuse ascuns pe undeva prin cetate. Într-o seară, mai demult, cu totul întâmplător, îl zărise un breslaş într-o cârciumă în mijlocul unor seimeni şi-i dăduse destule deslușiri, care-l încredințaseră că omul nu vorbea într-aiurea. Prigonitul ar fi fost atunci îmbrăcat în straie ponosite şi purta o căciulă trasă adânc pe ochi. Bărbatul, care slujise până mai an boierului şi stătuse îndelung în preajma sa, îl ştia însă prea bine ca, în ciuda preschimbării veşmintelor şi a sulemenirii obrazului, să nu-l recunoască. Crestătura de la nas e drept că se vindecase, dar pricinuise o arcuire în sus a vârfului nărilor,

Material cu drept de autor

de unde şi porecla de „Cârnul", pe care o căpătase. Ori zgaiba era un semn care nu se putea trece cu vederea, cu toată pomada care voia s-o ascundă. E drept că omul, curios din fire fiind, se dăduse mai aproape de masă, dar în larma odăii nu putuse înțelege decât câteva frânturi de vorbă, care nu-i îngăduiră să priceapă despre ce sfătuiau cei adunați ciopor în jurul mazilului.

La plecare, tot chinuit de curiozitate, încercase să-l urmărească pe serdar, dar, la colțul primei ulițe, nişte beţivi, pesemne luându-l drept altcineva – cel puțin aşa crezu el – săriră asupră-i şi era cât pe ce să-l bată măr. Nici el nu avea habar cum de scăpase din mâna lor. Cu adevărat însă, cei pe care-i socotise a fi beţivi puşi pe gâlceavă erau haldăii tocmiți de serdar ca să-l străjuiască şi să-l ocrotească. Aceştia îl dibuiră deîndată pe urmăritor, dar el nu şi-a dat niciodată seama cu cine avusese de a face, ci rămase cu credința că totul nu fusese decât o întâmplare cu nenoroc!

Atunci când, cu săptămâni în urmă, primise ştirea, Toma se grăbise s-o înfățişeze vel armaşului, dar apoi căutările nerodnice făcute în târg, şi mai ales veştile venite de la Dobreni – care arătau că serdarul zace neîndoios bolnav – zămisliseră credința că pârâtorul lui Toma s-ar fi lăsat înşelat de o părelnicie. Dar omul o ținea una şi bună, căci ştia foarte bine ceea ce văzuse. Stăruința sa îl cam zădărî pe vtori armaş, mai ales când Vasile din Corcova, primind ştirile din Dobreni, de la cel care-l văzuse pe Constantin Şerban în ceardac, îl cam luă repede, mustrându-l că pleacă urechea cu prea mare uşurință la toate zvonurile prosteşti, zăpăcind zadarnic lumea.

Pe Toma, în năuceala sa, îl încercau totuşi o mulțime de întrebări şi nedumeriri. Îl cunoştea prea bine pe târgoveţul care-l înştiințase, care era foarte ascuțit la minte şi foarte viclean. Ori era cam greu de crezut că o ființă cu asemenea fire ageră s-ar fi putut înşela cu atâta uşurință

Material cu drept de autor

asupra cuiva pe care-l ştia foarte bine. Apoi povestitorul zugrăvea cu atâtea amănunţimi nasul cârn al aceluia pe care-l văzuse, cât şi alte mărunţişuri, încât putinţa de a fi luat pe altcineva drept serdar devenea de tot îndoielnică.

Totuşi nu putea înţelege ce se întâmplă, căci iscoadele trecute pe la Dobreni se jurau că au avut în faţa ochilor dovezi neîndoielnice, care stăteau mărturie că boierul se afla acasă. Cel puţin cea de a doua spunea că l-ar fi văzut cu ochii ei pe serdar acolo. Pe cât de încredinţate erau ele că mazilul bolise la conac, pe atât de neclintit în părerea sa era şi meşterul târgovişţean. Nu se putea însă ca toţi să aibă dreptate. Dar la fel de sigur era că nici unul dintre ei nu se putea socoti a fi de rea credinţă. Cu toate acestea cineva se lăsase înşelat; dar cine? Cum de fusese cu putinţă aşa ceva? Pe cine să creadă?!

Toţi luau de bune mai ales spusele celei de a doua iscoade întoarse de la Dobreni, care era om „de meserie". Numai el se îndoia şi cârcotea împotrivă, deşi nu avea decât o singură dovadă –, pâra unui meşteşugar oarecare din târg, care pe deasupra, în clipa întâlnirii, se mai şi beţivea într-o cârciumă de mahala, nefiind poate pe deplin treaz în clipa când credea a fi băgat de seamă cele pe care le istorisea!

Nu era ascultător, căruia povestindu-i cele aflate de pârâtorul său, să nu-i râdă în nas. De ce ar mai fi venit serdarul în taină în târg, de vreme ce stătuse la vedere aici peste o lună?! se arătau neîncrezători aceştia. Ce rost ar fi avut să plece, pentru a se reînturna deîndată în mare taină? Doar dăduse vădite semne de boală! Ce-ar fi putut ţinti cu atâta pripă, lipsită de orice noimă?! Nu se afla pricină pentru a îndreptăţi asemenea călătorie ascunsă, de vreme ce după nici două săptămâni dobândise oricum învoirea stăpânirii de a se reîntoarce. Să nu fi avut nici măcar atâta răbdare?!

Faţă de atâtea nedumeriri, ştirea venită dinspre Dobreni era mai de crezut decât acea a unui beţiv

Material cu drept de autor

chitrofonit, care-şi închipuia a fi văzut ceva prin întunecimile străvezii ale unei cârciumi de mahala târgovişteană! Totuşi Toma nu se lăsa înduplecat de mulțimea judecăților aşezate ale celor din jur. Asemeni sfântului căruia îi purta numele, nu putea încuviința ceea ce pentru toți ceilalți era lămurit. El, asemeni lui Toma Necredinciosul, îşi avea îndoielile sale...

Zile la rând bătuse, dimpreună cu meşterul prieten, cârciumile, ca să-i găsească pe seimenii cu care boierul stătuse la taclale, din dorința de a-i trage de limbă. Dar din păcate, în lumina nesigură a opaițelor, breslaşul nu-i văzuse tocmai limpede pe oşteni în seara cu pricina şi de aceea nu le ținuse prea bine minte chipul. Când totuşi i se părea că l-ar recunoaşte pe vreunul, Toma se grăbea să-l ia de-o parte spre a-l iscodi, dar de fiecare dată fără nici un folos.

Doar cu iuzbaşa Gheorghe lucrurile se petrecuseră altfel. E drept că nu meşterul îi atrăsese luarea aminte asupră-i, ca fiind unul din ceata care ținea hangul serdarului, ci îi vorbise din întâmplare, la noroc. Culmea era că tocmai acesta recunoscu că e un apropiat al lui Constantin Şerban. Ba se şi fudulea în chip naiv cu trecerea deosebită de care s-ar bucura pe lângă boier. Ifosele pe care şi le dădea, grozăvindu-se că el, un fitecine, era în strânse legături cu o ditai beizadea princiară, plină de sine, îl făcură pe slujbaşul armăşesc să-l creadă un bătrân guraliv şi lăudăros, însuşiri de pe urma cărora putea însă trage folos. Nădăjduise că-l poate cumpăra, vârând în el o seamă din banii puşi de-o parte în ultima vreme, încredințat că cheltuielile îşi vor arăta curând dobânda, căci nădăjduia a afla adevărul, pe care în clipa când îl va înfățişa mai-marelui său, îl va lăsa fără grai!

Tot cercetând, Toma mai descoperi câteva obraze care socoteau că l-ar fi văzut pe serdar în vremea în care se zicea că ar fi zăcut bolnav în iatacul său de la conac. Ba în ajun aflase că mazilul, nu numai că a fost în Târgovişte, sub

Material cu drept de autor

nasul agiei, care habar nu avea, dar că, în timpul unui chef, ar fi mărturisit că are visuri mari şi că în curând cei de față îi vor săruta mâna ca domn. Chipurile se aciuase în ascuns în cetate, ca să pună mâna pe palat şi să ia coroana! „Sunt destui negustori şi boieri care l-au împrumutat şi nu-s ei smintiți ca să bage în el atâta bănet, dacă nu ar fi fost siguri de afacere!" încheiase pârâtorul. Nume însă nu-i înşiră. Ori nu le ştia, ori se trezise din abureala beției şi începuse a lua seama la ce spunea.

Totuşi, nici după noile descoperiri, Toma nu-şi putea lămuri ce înțeles putea să fi avut venirea aceea tainică în târg. Părerea că se întorsese ca să ia în stăpânire palatul şi coroana închipuiau desigur vorbe fără noimă! Cum ar fi putut un mazil, fie unul chiar mai bogat şi mai puternic decât fostul serdar, să pătrundă la Curte, când ogrăzile erau nu numai apărate de ziduri straşnice, îngroşate chiar de Matei vodă, ci în răstimpul fiecărei săptămâni erau păzite şi de un pâlc de cel puțin o sută de străjeri?! Dacă s-o fi aflat cu adevărat prin Târgovişte, pricina trebuie să fi fost de bună seamă cu totul alta! Dacă ar fi putut descoperi barem un semn, oricât de nedesluşit, şi-ar fi putut poate da seama...

Căutase o dezlegare şi la Bucureşti, printre negustorii de acolo. Dar, cum aceştia fuseseră deja amenințați de agie ca să nu împrumute un sfanț prigonitului, toate căutările sale se izbiră de un adevărat zid al tăcerii. Ori pe cine întreba, răspunsul era acelaşi. Nimeni nu ştia nimic, nimeni nu-i dăduse bani, nimeni nu-l văzuse în ultima vreme.

Cum în ajunul praznicului celor Trei Ierarhi biv vel serdarul Constantin se înturnase la Târgovişte în chip legiuit, Toma se puse temeinic pe privegheatul casei fratelui său, la care boierul trăsese după obicei. Cu deosebită sârguință, pândarii pe care-i plătea din sărăcia sa, îi însăilau

Material cu drept de autor

zi de zi numele tuturor acelora care intrau şi ieşeau din ograda lui Tântăveanu, căci altceva nici nu aveau ce-i istorisi. Vtori armaşul întocmise un migălos răboj al tuturor acelora care călcau pragul prigonitului. Însă, întrucât boierul uneltitor socotea că urzeala este pe deplin închegată, şi acum trebuia doar să aştepte clipa prielnică a dezlănțuirii ei, vizitele erau rare şi, cea mai mare parte a lor, fără legătură cu plănuirile sale. Cei prinşi în cârdăşie, cunoscători ai tainelor, care i-ar fi putut pune la îndemână un fir vtori armaşului, se dăduseră la fund.

Îndârjit, Toma cercetase zile în şir răbojul cu numele oaspeților ajunşi la casa lui Tântăveanu, ba începu chiar urmărirea unora dintre cei înscrişi acolo, în nădejdea că vreo ieşire a vreunuia l-ar putea ajuta să întrevadă dezlegarea căutată; sârg pe cât de trudnic, pe atât de zadarnic. Începu să creadă că pentru sine are totuşi desule dovezi, care arătau că mazilul se vârâse în nişte amestecături ciudate, pentru împlinirea cărora venise în ascuns în cetate în săptămânile dinainte. Dar pe de altă parte îşi dădea seama că mărturiile pe care le avea la îndemână nu sunt îndestulătoarea pentru a-i convinge şi pe ceilalți.

Reveni la iuzbaşa Gheorghe. Acesta, socotind că iscoadele armăşeşti îl văzuseră de mai demult împreună cu serdarul, – altfel nu-şi putea lămuri de ce slujbaşul se oprise taman asupra sa –, nu tăgădui legăturile cu boierul ci, dimpotrivă, se lăudă şi mai departe cu ele şi se prefăcu a-i istorisi fără ocolişuri tot ce ştia despre prigonitul mazil. Părându-i-se că are trecere la el, Toma se gândi să-i câştige şi mai mult încrederea, iar ca să-l cumpere, se grăbi să-i mai dăruiască câțiva aspri, plimbându-i ademenitor arginții pe sub nas. Era de bună seamă o uriaşă risipă pentru punga sa cam strânsă, dar dregătorul era încredințat că cheltuiala nu este zadarnică!

Material cu drept de autor

Iuzbaşa arătă că nu ştia dacă serdarul a fost sau nu prin târg în săptămânile din urmă. Deşi în răstimpul întâlnirii de dinainte arătase răspicat că nu poate crede nici în ruptul capului asemenea lucru, acum nu se mai arăta sigur de cele spuse, căci, zicea el, nu ştia când se înturnase măritul boier în mijlocul lor. Recunoscu că în urmă cu ceva vreme a stat de câteva ori de vorbă cu dânsul la cârciumă! Înălțimea sa nu disprețuia obrazele din norod şi nu se sfiia să ciocnească câte o ulcea cu ele. Despre ce tăifăsuise? Apoi, de toate şi de nici unele. Serdarului îi place să fie aprețuit de lume, să fie lăudat, să trezească recunoştință, să i se sărute mâna şi face şi el ce poate pentru a se bucura de asemenea deşertăciuni! Uneori, mergându-i la suflet cu tămâiatul, te alegi şi cu un folos de pe urmă-i.

Toma era încântat. Se afla pe drumul cel bun şi i se deschidea calea spre primele dovezi mai desluşite... În culmea fericirii, o porni spre casă. Totuşi bucuria şi beția de care era cuprins nu erau chiar atât de mari, încât să nu bage de seamă că este urmărit. Acum era pe deplin încredințat că se afla pe făgaşul care-i îngăduia să afle adevărul, de vreme ce, desigur cei atinşi de descoperirile sale, îngrijorați, începeau să-i dea târcoale. Făcu un ocol ca să se încredințeze că nu se înşeală. Nu se înşela. Un haidamac, pe care i se părea că-l mai văzuse între aceia care mişunau în jurul casei fratelui serdarului, era pe urmele sale. Nu ştia care era rostul său, dar era vădit că ceva se mişca din loc.

Socoti că a sosit clipa să împărtăşească vestea cea bună şi vel armaşului Vasile din Corcova, şi-o porni spre casa acestuia. Ar fi fost bine ca urmăritorul, care le putea la îndemână un capăt de fir pentru cercetări, să fie la rându-i pus sub priveghere, lucru pe care armaşul îl putea face neîntârziat. Ba poate era cu mai mare folos dacă bărbatul ar fi fost pus în fiare şi căznit, ca să spună tot ce ştia. În primul rând trebuia aflat cine-l trimisese şi de ce! Cu ajutorul

Material cu drept de autor

gâdelui puteau căpăta mai repede şi mai deplin răspunsurile la care năzuiau!

Armaşul era însă plecat la Curte, aşa că nu mai avu cui împărtăşi grozava veste. Celorlalți slujbaşi nu voi să le destăinuiască ceva, ca nu carecumva să-i fure folosul celor dibuite. Aceştia însă erau izbiți de neobişnuita sa înflăcărare, întrebându-se ce i s-o fi întâmplat în chip atât de fericit, de era numai zâmbet. Parcă acest fel de a fi nu-i prea stătea în fire…

A doua zi de dimineață avu parte de o nouă ştire, pe cât de neaşteptată, pe atât de neplăcută. Abia ieşit în uliță, află vestea de care era zguduit întreg târgul: peste noapte hangiul Costea fusese prădat de hoți şi ucis. Fără să-şi fi dat seama, în urmă cu câteva zile, scăpase numele său în fața iuzbaşei Gheorghe, iar acum nu-şi mai amintea de greşeala făcută! Poate nici nu întrevăzuse vreodată făptuirea ei. O porni într-acolo, dar slujbaşii agiei, ajunşi înainte-i, porniseră deja cercetări la fața locului şi nu i se păru necesar să mai intre.

Încă de pe drum îşi dădu seama că era din nou urmărit, de astă dată de un alt necunoscut. Deodată îl străfulgeră gândul că moartea hangiului ar putea fi în legătură cu destăinuirile pe care acesta i le făcea din când în când. În ultima vreme îl mai căutase de câteva ori şi, cum nu avea cum şti neîndoios de când era urmărit, nu i se păru cu neputință ca aceia care se țineau scai de el să fi întrevăzut felul legăturii lor şi, socotindu-l vânzător pe negustor, îi veniseră de hac pentru a se pune la adăpost. Nici o clipă nu-i trecu prin minte că scăpase numele răposatului față de iuzbaşa Gheorghe!

Deodată fu cuprins de îngrijorare. Se întrebă dacă nu s-au pus hăitaşi şi pe urma meşterului care-i istorisise primul zvonurile despre preumblarea tainică a serdarului prin cetate, în clipele când lumea îl credea bolnav. Era păcat să

Material cu drept de autor

piardă şi mărturia lui. Apoi, îşi zise că se putea ca să fi fost văzut intrând şi la iuzbaşă! Ori, ar fi fost o nenorocire ca şi acesta să piară, după ce băgase atâta bănet în el! Îi era ciudă că-şi trădase o parte a ciripitorilor de care se slujise, punându-i în primejdie. Dar nenorocirea nu se oprea aici. Dacă pierdea limbile care îi dădeau felurite ştiri, scormonind ici şi colo, nici nu-şi mai putea împlini îndatoririle. Trebuia să găsească neîntârziat o ieşire din impas ca să-şi pună la adăpost pârâtorii şi pândarii.

Iar cea mai sigură unealtă care-i deschidea drumul spre tainele serdarului era iuzbaşa Gheorghe. De aceea bărbatul avea o însemnătate deosebită în ochii săi. Numai că acum putea fi în primejdie, de aceea trebuia înştiinţat ca să se păzească! Dar cum să-i trimită vorbă în aşa fel încât cei care nu-l scăpau din ochi să nu bage de seamă? Orice greşeală putea să-i determine pe pândarii din umbră să-i grăbească sfârşitul! Dar nici să rămână nepăsător, nu se cuvenea. Mai făcu un ocol pe o uliţă lăturalnică spre a se încredinţa dacă într-adevăr îi mâşâia vreun copoi pe urme sau doar i se pare. După numai câţiva paşi îi fu limpede că nu se înşela. Era neîndoios că cel puţin un haidamac îl priveghea destul de îndeaproape. Însă nu era de ajuns să scape de el; trebuia totodată să-l facă să creadă că nu a băgat nimic de seamă, ca să nu-şi îngrijoreze hăitaşii, care, disperaţi că sunt descoperiţi, puteau săvârşi cine ştie ce nesăbuinţă.

După puţină frământare socoti a fi găsit o ieşire. Se opri la un cunoscut şi, prin copilul gazdei, trimise vorbă iuzbaşei să se întâlnească la biserica Sfântul Dumitru. Între timp, tot sucindu-se pe uliţe, izbuti să scape de străinul care se ţinea scai de el. Cu sufletul la gură după atâta alergătură, ajunse chiar cu puţină întârziere la locul de întâlnire, chinuit de teama că celălalt nu va avea răbdare să-l aştepte.

Material cu drept de autor

Aici, cu răsuflarea tăiată, îi povesti oşteanului că bănuieşte că jaful şi moartea hangiului nu sunt întâmplătoare, ci trebuiesc puse pe seama legăturilor acestuia cu el, fiind unul din „ciripitorii" care-i stătea de multă vreme de ajutor ca să iscodească întru prinderea vinovaților. Omul trăgea cu urechea pe la mesele muşteriilor, băga de seamă cu cine se împreunau, încerca să le pătrundă tainele şi-i dăduse neîncetat ştiri din cele mai prețioase. Urmăritorii săi de acum băgaseră desigur de seamă ceva şi, simțindu-se primejduiți, se grăbiseră să-l înlăture din cale! Ori, dacă aşa stăteau lucrurile, atunci şi el, iuzbaşa, era primejduit. Trebuia să se păzească temeinic, ba poate era nimerit ca pentru o vreme să dispară, plecând deîndată din târg.

– Eu nu mă tem, că doar nu-s un amărât de birtaş burtos, de pe care curge osânza! Îs oştean în toată puterea şi mă pricep ca să mă apăr! se grozăvi lefegiul, ştiind el prea bine pe ce cale ajunsese hangiul în cuțitul tâlharilor.

– Cu ăştia nu-i de glumit! Dacă sar asupră-ți vreo doi-trei hăndrălăi, precum aceia care mă păzesc pe mine, nu văd cum vei face față!

– Apoi, n-am de ce să mă tem, că nimeni nu ştie ce ți-am spus... Sau ai grăit cu cineva? Ai spus cuiva dintre prieteni sau pe la armăşie ceva despre mine?! îl iscodi oşteanul în chip viclean.

– Nu, nici gând! Dar nici de bietul Costea n-am zis nimic şi, totuşi, uite ce s-a întâmplat! Tocmai de aceea sunt îngrijat şi pentru dumneata. Nu pot îngădui să pierd încă un martor!

Vtori armaşul – fără să-şi dea seama – făcuse dintr-o dată încă două greşeli uriaşe. În primul rând îl încredințase pe cel cu care stătea de vorbă că el e singurul cunoscător al celor descoperite; ori de aici uneltitorii puteau înțelege că, odată cu pieirea sa, temeiurile de îngrijorare se stingeau de

Material cu drept de autor

la sine. În al doilea rând, îl înştiința pe oştean asupra unei încurcături în care risca să intre: anume, putea fi pus în situația de a i se cere să depună mărturie împotriva serdarului, ceea ce acesta desigur că nu i-ar fi iertat! De altfel, se socotea prea neînsemnat ca să se bage în certurile şi mâncătoriile boierilor. Ca să scape nu avea decât o singură ieşire: să-l pornească pe Constantin Şerban împotriva vtori armaşului, semănând credința că cele descoperite de boiernaş până în acea clipă sunt mult mai vătămătoare pentru liniştea sa decât erau cu adevărat! Astfel putea grăbi uciderea lui Toma, aşa cum o pricinuise şi pe cea a hangiului, căci era încredințat că la mijloc fusese mâna serdarului, de vreme ce chiar el fusese acela care-l pârâse. Iar împrejurarea că slujbaşul armăşesc – după chiar mărturia sa – începuse să ghicească dedesubturile, era un lucru care-l făcea primejdios, devenind încă o pricină de a-i grăbi stârpirea.

La despărțire iuzbaşa îi mulțumi din inimă măruntului dregător pentru gingaşa grijă pe care i-o purta, şi-i mărturisi că deocamdată nu se poate hotărî să plece, mai ales că în acea clipă nu se simțea în pericol, dar va fi foarte prevăzător. Dacă se va socoti totuşi amenințat, va face tot ce-i va sta în puteri ca să dispară, nu însă înainte de a-l înştiința ce are de gând, ca bun prieteni ce se află.

Toma plecă de la biserică copleşit de un ascuțit simțământ de nemulțumire. Nu vedea cu ochi buni rămânerea pe loc a micii căpetenii ostăşeşti; s-ar fi bucurat s-o ştie pusă la adăpost, spre a o avea la îndemână mai târziu. Nici o clipă n-o bănui de făptuirea unui joc la două capete, ci împotrivirea de a se ascunde o punea pe seama unei grozăveli năroade, a unui vitejeli prosteşti, a nesocotinței de a se crede bărbat fără pereche şi a neghioabei credințe că, dacă eşti nevinovat nu ți se poate întâmpla nimic rău, căci nimeni nu se atinge de tine! Îl

Material cu drept de autor

zădăra încăpățânarea celuilalt, care nu voia să priceapă că dacă stă în calea unui potrivnic destul de bogat şi de puternic, acesta, fără a clipi, nu se va sfii să-l înlăture din drumul său şi nimănui ni-i va păsa de se întâmpla să dispară. Dacă avea sau nu vreo vină, dacă era cinstit şi drept, nu avea nici o însemnătate pentru nimeni, în afară, poate, a apropiaților săi. Iar Toma era înciudat mai ales că dacă oşteanul pierea, toți banii vârâți în el se duceau pe apa sâmbetei.

Un imbold lăuntric nelămurit îl făcu să se îndrepte pe Ulița Mare spre Târgul de Jos, dar ajungând în dreptul Curții domneşti fu ispitit să cotească pe una din ulicioarele care se deschideau spre dreapta, rătăcind o vreme la întâmplare prin țesătura lor. După ce osteni, îşi luă seama şi se întrebă ce anume căuta prin ungherul unde ajunsese. Abia atunci încercă să-şi tălmăcească pentru sine îndemnul sufletesc care-l împinsese să umble brambura. Simțea nevoia să se spovedească fratelui său mai mare, care, îmbrăcând veşmântul monahal, ajunsese în slujba de diacon la mitropolie. Sfatul său şi mai ales cuvintele de îmbărbătare cu care se pricepea să tămăduiască sufletele zbuciumate i-ar fi fost acum folositoare. Trebuia să găsească o cale de a-l mântui pe iuzbaşă, chiar împotriva voinței sale!

Ogrăzile sfântului locaş, în care îşi avea chilia şi frate-său, erau mai devale, aşa c-o porni agale într-acolo. La un colț de uliță, întorcând prevăzător capul, recunoscu pe una dintre iscoadele care, de câteva zile, nu-l scăpau din ochi. Omul nu era singur de astă dată. Alți doi haidamaci, purtând cojoace mițoase, îl împresurau din părți. Armaşul nu simțise când îi luaseră din nou urma. Cum nu-i mai văzuse vreodată pe bărbații însoțitori, se gândi că, poate, omul fusese cu nişte fârtați pe la vreo cârciumă şi dăduseră nas în nas din întâmplare. De altfel, atât la intrarea, cât şi la ieşirea din biserica Sfântul Dumitru a jupânului Buzinca, unde se

Material cu drept de autor

întâlnise cu iuzbaşa, cercetase bine împrejurimile şi ştia sigur că la acel ceas nu era urmărit.

Se abătu din drum şi grăbi pasul cu gând de a scăpa de iscoadă. Dacă aceasta era ieşită de la petrecere cu nişte fârtați, aşa cum nădăjduia, ar fi scăpat uşor de ea, căci, nefiind în slujbă, s-ar fi dus în treaba ei, lăsându-l de izbelişte, căci nu era smintită să-şi piardă vremea cu el, dacă n-o silea vreo îndatorire anume. Dacă însă se aținea statornic în urmă-i, însemna că-l căuta anume.

Spre uimirea armaşului, necunoscuții nu-şi văzură de drum, ci rămaseră în priveghere. Deci îi erau meniți. Ciudat era că parcă nici nu le mai păsa c-ar putea fi descoperiți, apropiindu-se destul de mult de el.

„Dacă vel armaşul mi-ar fi ajutat să-i întemnițez pe haidamacii ăştia, puteam să-i scuturăm zdravăn cu gâzii şi-am fi aflat deja cine i-a trimis şi de ce, ceea ce pentru mine e departe de a fi o taină! Când ştii ceea ce am aflat eu până acum, nu e greu să bănui cine se ascunde după trebuşoara asta! Dacă aş avea puterile vel armaşului, de mult aş fi dezlegat povestea. Din păcate însă în slujbele înalte nu ajung cei care sunt cu adevărat vrednici, ci numai aceia care au pe cineva care să-i împingă de la spate! Nu legiuita şi cumpănita nepărtinire, ci mânuielile ascunse sunt acelea care stau la temeiul orânduielilor de obşte! Iar în fața lor eşti cu totul neputincios şi lipsit de apărare. Urzeala lor e atât de întinsă, încât nu e colț al vieții noastre de toate zilele pe care să nu-l învăluie. Din plasa asta nu putem scăpa, după cum nu scapă gâzele din pânza păianjenului. Dreptate n-a fost şi nu va fi vreodată în lume!"

Se uită cu prefăcută nepăsare în urmă, să cerceteze dacă tot mai este urmărit. Privirea îi căzu asupra mâinii unuia dintre aceia pe care-i socotise însoțitori întâmplători ai iscoadei. Băgă de seamă înmărmurit că acesta, umblând pe sub cojoc la cingătoare, îşi potrivea la îndemână un jungher.

Material cu drept de autor

Plăselele lustruite, luciul cărora îi atrase luarea aminte prin deschiderea de-o clipă a veşmântului, nu lăsau loc la nici un fel de îndoieli asupra felului uneltei întrezărite. Fu străfulgerat de o înfiorare, simțind parcă apropierea primejdiei, deşi nu-şi putea tălmăci în cuvinte şi îndreptățiri deslușite neașteptatele vedenii negre care-i încleştară sufletul. Abia acum privi cu mai mare luare aminte cele două huidume, mult mai zdravene decât iscoada, cu păr pletos şi slinos ieşind zburlit de sub căciuli, cu mustăți groase, căzute peste buza de sus, cu priviri de fiare crude şi mărginite. Aveau înfățişare de adevărați ucigaşi de meserie, poate chiar aceia care-l omorâseră pe bietul Costea hangiul!

O teamă nelămurită îl cuprinse; grăbi pasul. Primul imbold fu acela de a se duce la armăşie spre a dezvălui totul şi a cere ajutor. Dar simțământul nedesluşit de descumpănire şi nesiguranță, care-l pătrunse, începu să dospească, preschimbându-se cu încetul în frică. Gândurile prinseră să i se învălmăşească în minte, săgetându-i-o ca nişte fulgere care se întretăiau de-a valma. Spaima de care fu copleşit dintr-o dată creştea. Depărtarea până la armăşie i se păru prea mare, ulițele prea înțesate de mulțimea ascunzişurilor în care ar fi putut fi târât şi făcut să dispară, încât hotărî să se ducă la Curte, care se afla mult mai aproape.

Acolo nădăjduia să găsească vreun fârtat armăşesc sau vreun prieten cu care apoi, dimpreună, să străbată drumul până la adăpost. Alăturarea unui însoțitor desigur că i-ar fi silit pe urmăritori să-şi amâne plănuirile. (Nu îndrăznea nici față de sine să folosească cuvântul de „omor", înlocuindu-l cu cel de „plănuire", deşi, stăpânit de vedenia jungherului zărit în străfulgerarea unei clipe, la asta gândise. Privind pe deasupra lucrurile, s-ar fi zis că nu prea avea pricină de îngrijorare. Portul unui cuțit la brâu era la drept vorbind un lucru obişnuit pentru acea vreme. El însuşi era înarmat şi încă mult mai temeinic, căci purta atârnată de-un

Material cu drept de autor

şold ditai spada! Totuşi teama care-i frământa cugetul îi strecura în adâncul ființei o suflare de primejdie.)

Deşi mergea cât putea de iute – aproape că fugea – urmăritorii se ațineau la numai câțiva paşi în urmă-i. Parcă nici nu se fereau, nepăsându-le dacă el îi vede sau nu. Erau atât de aproape încât, dacă s-ar fi oprit dintr-o dată, desigur că ar fi dat de-a dreptul peste el, nemaiavând vreme şi loc ca să se poată feri în lături. Intră în prima dugheană întâlnită în cale. Aici aşteptă o vreme, chipurile, spre a cerceta mărfurile puse la vedere sau căutând pricină de vorbă puținilor muşterii care treceau arar pragul odăii. În sfârşit află un bărbat care-i spuse că se duce spre palatul domnesc, care, de altfel, era destul de aproape. Voia să iasă către Poarta Dealului. Se grăbi să-l însoțească, stând însă toată vremea cu ochii ațintiți în urmă. Ajunseră curând, fără peripeții.

Cum se apropia ajunul de Lăsata secului de brânză şi cum peste două zile domnul urma să plece în preumblare la Mănăstirea Argeşului, Curtea era în mare fierbere. Al doilea armaş, în nădejdea de a descoperi un cunoscut, rătăci printre curtenii şi argații care, învolburați la culme de atâta foială, umpleau ogrăzile. Deodată se simți tras de mânecă. Se întoarse şi răsuflă uşurat văzând un armăşel. Era taman ceea ce năzuia a găsi.

– Unde-ai fost vârât jupâne, că marele armaş te caută de câteva ceasuri! Pe mine anume m-a trimis ca să te aflu! Mi-au sărit ochii de când umblu că să-ți dau de urmă! Nu ştiu ce ți se va întâmpla când vei da față cu el, căci era tare mânios! îl înştiință mustrător sluga.

– Dar de ce atâta grabă?!

– Ai uitat că în câteva zile începe Postul Paştelui, când e obiceiul să fie iertați o seamă de răufăcători?!

Al doilea armaş făcu fețe-fețe. Înfundat în cercetările sale – cărora le dăduse o oarecare înfățişare de treburi ce-ar fi numai ale sale, neîngăduind vreun amestec dinafară –,

Material cu drept de autor

uitase de celelalte îndatoriri. Ori, pentru a îngădui principelui să-şi arate mărinimia, ce era dator a o revărsa cu acest sfânt prilej asupra răufăcătorilor întemnițați, marele armaş trebuia să întocmească răbojul celor care vor fi sloboziți, lucru pe care dregătorul obişnuia a-l împlini cu ajutorul său. De bună seamă că plecarea peste două zile a Măriei Sale şi reîntoarcerea ce urma a se face abia pe la jumătatea primei săptămâni de post – sau poate chiar mai târziu – grăbise întocmirea izvodului cu pricina, care trebuia isprăvit înainte de începutul călătoriei, iar el lipsise taman în răstimpul în care, pornind de la aceste temeiuri, truda stăpânului său sporise! Era deci de înțeles supărarea vel armaşului Vasile!

Ori lucrurile păreau a se înfățişa şi mai rău, căci Toma înțelese de la armăşelul cu care sta de vorbă că răbojul nu numai că fusese încropit singur de marele armaş şi înfățişat în grabă domnului, dar că, pe deasupra, întemnițații din puşcăriile palatului – cărora li se dăruise iertarea – fuseseră deja sloboziți! Mai rămăseseră sub zăvor doar cei aflați în beciurile armăşiei.

Acum măritul vel armaş Vasile se afla plecat într-acolo – îi spuse celălalt lui Toma – ca să împlinească şi în acel loc porunca domnească şi era peste măsură de furios că trebuie să se descurce singur! Fără să mai stea pe gânduri, vtori armaşul o porni şi el valvârtej spre curtea mai-marelui său, urmat de slujbaşul care-l înştiințase. Haidamacii care-l privegheau nu-l scăpau nici acum din ochi, numai că de astă dată se ațineau la oarece depărtare, pândindu-l cu oarece fereală. Ba se şi răzlețiră, socotind pesemne că dacă nu mai merg grămadă, ci se răsfiră, sunt mai greu de băgat de seamă.

Îi fu cu neputință să-i înfățişeze vel armaşului ceva din ceea ce socotea că ar fi aflat despre serdar şi despre moartea hangiului. Dregătorul clocotea de supărare şi, de

Material cu drept de autor

cum îl văzu, începu să-l ocărască şi-l puse la treabă. Dacă i-ar fi povestit cele făptuite şi îngrijorările sale, acesta desigur că ar fi crezut că-i însăilează – ca să-şi îndreptățească întârzierea – nişte scornituri şi nici nu l-ar fi luat în seamă! Aşa încât, clipa fiind nepotrivită, amână din nou ca să-i împărtăşească descoperirile făcute.

Din păcate însă, împrejurările îl sileau totodată să lase pe altă dată şi cererea de întemnițare şi cercetare a iscoadelor puse pe urmele sale; trebuia să mai aibă răbdare până ce îl va găsi pe Vasile din Corcova într-o starea sufletească ceva mai prielnică...

Dar când se va ivi asemenea fericit prilej, nu putea spune, căci peste două zile se vor afla deja pe drum, în alaiul ce-l însoțea pe Matei Vodă la Argeş. Şi chiar dacă cei care-l hăituiau îl vor urma, nu putea face nimic împotrivă-le, căci se vor pierde în mulțimea celor plecați în litanie, neavând cum să-i mai osebească în atâta puhoi de lume. Deci cercetările se puteau reîncepe taman după ce se vor înturna în cetatea de scaun. Ori, în acea clipă, nu se ştia nici măcar câte zile va voi domnul să întârzie la Mănăstirea Argeşului, pentru a se smeri la icoane şi a se reculege în umbra amintirii bunului său, ctitorul mărețului lăcaş!

Spre seară, după ce sfârşi treburile poruncite de mai-marele său, grijile din răstimpul zilei – de care aproape că uitase de atâta zor – i se redeşteptară vii în minte. În clipa când să plece acasă – dându-şi seama că, fiind abia începutul lunii lui făurar, zilele sunt peste măsură de scurte, întunecându-se devreme – fu cuprins de teama că urmăritorii i-ar putea răsări din nou în cale şi, slujindu-se de beznă, să-i facă vreun rău. De aceea, chipurile din dorința de a-i pofti ca să ciocnească o ulcea, îi sili pe câțiva armăşei, care mai trebăluiau prin ograda stăpânului, să-l însoțească până acasă.

Pe drum întorcea în neîncetat capul, privind stăruitor în urmă, ba scruta cu încordare şi toate ungherele mai

Material cu drept de autor

întunecate pe lângă care treceau, încât fu cu neputință ca însoțitorii să nu-i bage de seamă spaima şi neliniştea. El se feri însă să răspundă nedumeririi şi mirării lor. La întrebările pe care i le puseră, tăgădui, în ciuda tuturor ieşirilor sale ciudate, că l-ar îngrijora ceva.

Chiar ajuns acasă, pornind de la cele întâmplate hangiului, se temu să rămână singur. De aceea se strădui să tărăgăneze cât mai mult plecarea oaspeților, încât aceştia fură pe cale să întârzie până după aprinderea focului din Turnul Chindiei, când se oprea umbletul pe ulițe până a doua zi. În cele din urmă, în ciuda stăruințelor sale, musafirii trebuiră să se ridice spre a-şi vedea de drum. Vtori armaşul trăi cu groază clipa despărțirii! Nu se mai gândea la primejdia care, îşi închipuia el, că l-ar amenința pe iuzbaşă! Nu-i mai ardea să-l prindă în capcană şi să-l dea de gol pe fostul serdar Constantin din Dobreni! Acum tremura pentru pielea sa.

Locuia în gazdă la un han, unde năimise câteva cămăruțe din dosul zidirii, cu ferestrele întoarse spre grădină, încât prin aşezare erau de tot răzlețite de celelalte părți ale casei, de aceea țipetele sale de ajutor ar fi fost cu greu auzite de cei care stăteau în odăile din față sau în catul de sus. Pe deasupra, uşile dădeau de-a dreptul în ogradă, deci erau la îndemână pentru orice răufăcător... Atunci când alese sălaşul, o asemenea aşezare o socotise folositoare, căci venirile şi plecările sale puteau trece nebăgate în seamă – mai ales dacă nu trecea prin poartă, ci sărea gardul prin fundul grădinii. Deci însingurarea care se prilejuia îi fusese până atunci pe plac, căci ceea ce se petrecea în odăile sale era ferit de ochii şi mai ales urechile unor nepoftiți.

Dar tot ceea ce în trecut i se păruse prielnic se vădea acum a fi un cusur. Era răscolit de teama că sălaşul în care se adăpostea nu-l putea apăra îndeajuns. Orice foşnet – chiar şi numai şuierul vântului – îi dădea simțământul că ar auzi

Material cu drept de autor

nişte paşi străini, care s-ar furişa prin ogradă. Înghesui cele câteva lăzi din odaie în spatele uşii, în nădejdea unei închipuite ferecări a intrării, devenită, chipurile, de nepătruns. Dar fereastra, destul de şubredă, cu ochiurile acoperite cu băşică de porc, fără obloane pe afară, nu putea fi stavilă pentru nimeni! Avea deci toate temeiurile ca să se simtă primejduit!

Cum nici după îngrămădirea a felurite ciorciobâtii în dosul uşii nu putu ațipi, se ghemui lângă vatră la pândă, punându-şi toate armele la îndemână, ca să se poată apăra de-ar fi nevoie. Era hotărât ca noaptea următoare să n-o mai petreacă singur aicea, ci va cere găzduire fratelui său călugăr. Acesta va găsi desigur vreun colț unde să-l adăpostească. Chilia lui era la urma-urmelor destul de mare încât să încapă amândoi. Iar acolo putea dormi liniştit, căci nici ziua, darmite noaptea, nu putea intra fitecine în curtea mitropoliei, cu atât mai mult cu cât, pentru a ajunge la casele chinoviale ori chiar la biserică, tot creştinul era silit să străbată nu o singură ogradă, ci numai puțin de trei!

În cele din urmă, spre dimineață, îl prinse picoteala. Dar de cum începu zarva prin ogradă, deşi foarte paşnică de altfel, fiind pricinuită doar de mişuneala firească a călătorilor care se găteau de plecare, sări speriat de la locul său. După lege lăsase focul să se stingă în vatră de cu seară, iar acum îi era frig. Răscoli cu o scurtătură cenuşa şi se chinui să aprindă din nou pălălăile, dar cum odăița se încălzea greu, îşi trase din nou peste straie, pe care nu le dezbrăcase, pătura cu care fusese învelit peste noapte şi se reînturnă în strâmtoarea parcă mai căldicică din dosul cuptorului.

Începea să se lumineze de-a binelea. Trebuia să se hotărască să plece la armăşie, altfel – dacă nu se grăbea – Vasile din Corcova se va supăra din nou, căci mai aveau de împlinit greaua trudă de a rândui paza alaiului care trebuia

Material cu drept de autor

să-l însoțească pe domnitor în hagialâcul său la Argeș, care urma să plece din Târgoviște în dimineața de-a doua zi.

Vel armaşul era vădit îngrijorat de putința de a se mai petrece vreo încercare de a lua viața cârmuitorilor țării, teamă care nu i se părea lipsită de temei, de vreme ce, nu mai departe decât în vara şi în toamna abia trecute, se mai întâmplaseră deja două, cea dintâi țintind otrăvirea domnului, cealaltă pierderea spătarului Diicu! Ori dacă nu le putuse preîntâmpina pe cele de dinainte, voia să fie sigur că nu va avea încă o surpriză în vremea acestei drumeții, care nu-l încânta defel, dar nu avea cum s-o împiedice!

Dintr-un prisos de râvnă, luase cele mai straşnice măsuri de pază, împănând tot alaiul cu mulțime de iscoade, care să fie numai ochi şi urechi. Nici unul dintre închinătorii porniți dimpreună cu voievodul la mânăstire, de la cel mai umil oştean până la dregătorii de întâiul rang, nu trebuia scăpat o clipă de sub priveghere. Orânduise în chip deslușit şi în amănunțime cine pe cine era dator să urmărească. Nu uitase nici de mulțimea de gură-cască, care vor sta în lungul ulițelor, dornici de a se închina princiarului alai, care se scurgea pe sub ochii lor, şi de a se minuna de fălnicia sa. Numise iscoade pentru fiecare frântură de drum, de la poarta Curții domneşti până la Poarta zisă a Argeşului şi a Câmpulungului.

Ba trimisese înainte chiar cete de cercetaşi, cu menirea de a umbla din sat în sat, pe drumul pe care avea să treacă convoiul, grijind ca țăranii să întâmpine cum se cuvine, cu închinăciuni şi vorbe de preamărire, strălucitii călători, dar păzind totodată ca nimeni să nu facă supărare cuiva dintre aceia aflați în preumblare.

Poteraşii puşi de pândă într-un sat, deîndată ce domnul şi aleşii divaniți treceau de hotarele sale, aveau poruncă a părăsi în cea mai mare grabă locul şi – luând-o zornic înaintea drumeților –, să treacă de sălaşele omeneşti

Material cu drept de autor

unde fuseseră deja aşezaţi pândaci, oprindu-se la cătunele de mai din sus, unde încă nu poposiseră statornic oamenii armăşiei. Astfel, tot întrecându-se unele pe altele, trâmbele de gonaci ai stăpânirii puteau priveghea tot drumul până în pragul mânăstirii. Apoi, bineînţeles că la întoarcere urmau a face acelaşi lucru, începând însă dinspre celălalt capăt, până în pagul cetăţii de scaun.

Dar tocmirea unei orânduieli de asemenea întindere era peste măsură de anevoioasă, căci trebuia statornicit pentru fiecare om în parte în ce loc se va aşeza în alai sau de-a lungul drumului, pe cine va priveghea, pe ce cale îşi va înfăţişa dările de seamă asupra a ceea ce băgase de seamă. În mare lucrurile erau isprăvite, căci armaşul şi ajutoarele sale trudeau de câteva zile ca să le potrivească pe toate. Dar mai rămăseseră destule mărunţişuri de desluşit, iar altele de îndreptat, în temeiul celor băgate de seamă în ultima clipă.

De altfel, întotdeauna ultima zi a gătirilor este cea mai încărcată şi înfrigurată – chiar dacă în mare toate fuseseră aşezate în bună rânduială –, aşa încât nu putea nici întârzia şi nici lipsi de la armăşie, decât dacă ţinea să-şi supere rău de tot mai-marele, ceea ce nu avea de ce să-i surâdă, mai ales după încurcătura pricinuită prin întârzierea sa din ziua de dinainte. Deşi în gând se tot îndemna să plece, nu-i venea să se ridice.

Deodată tresări speriat. Cineva bătea stăruitor la uşă. Cuprins de spaimă, îşi ţinu până şi respiraţia. Nădăjduia că tăcerea deplină din casă îl va face pe cel de afară să-l creadă plecat şi se va lăsa păgubaş. Nu se întâmplă aşa, încât, în cele din urmă, cu voce pieritã întrebă:

– Cine-i acolo?

– Eu, Niculăeş, se auzi o voce de copil pe care n-o cunoştea şi un nume care nu-i spunea nimic. Vin din partea cuiva, da' n-am voie să spun de afară din partea cui! adăugi abia auzit băieţelul.

Material cu drept de autor

Armaşul se ridică şi, apropiindu-se de uşă, împinse deoparte ciorciobâtiile pe care le grămădise în spatele ei. Copilul se mirase de întârziere, dar şi mai mirat fu când dădu cu ochii de mormanul de lucruri aruncate claie peste grămadă în mijlocul odăii, de parcă ar fi trecut pe acolo tătarii, risipindu-le după jaf.

– M-a trimis nea Gheorghe iuzbaşa ca să-ți zic să mergi în cel mult jumătate de ceas în locul pe care-l ştii mata, că v-ați mai întâlnit acolo! îndrugă grăbit copilul şi apoi, fără vreo altă adăugire, o zbughi pe uşă.

Vtori armaşul îşi mai veni în fire. După noaptea chinuită, căznit fiind ceasuri în şir de frică, simți că se dezmeticeşte. Fu năpădit de un val de încredere. Şi iuzbaşa scăpase cu viața, deocamdată cel puțin. Iar de vreme ce-l chema, însemna că se întâmplase ceva neobişnuit: ori aflase vreo noutate, desigur grozavă, ori mai degrabă se hotărâse să-i urmeze sfatul şi voia să se dea la fund.

Odată cu chemarea oşteanului, descâlcirea grijilor sale venea parcă de la sine; putea privi din nou lumea senin. După o zi şi o noapte apăsătoare, cerul părea a se însenina din nou pentru el. Se mustră chiar că poate a întrecut puțin măsura cu gândurile negre, că s-a speriat de chiar închipuirile sale. La urma-urmei, pândacii care-l priveghează de cu seară nu se purtaseră mai altfel decât zilele trecute; ori atunci nu i se întâmplase nimic rău, pricină pentru care nu avea rost să se sperie nici acum! Iar împrejurarea că purtau arme nu spunea mare lucru; desigur că le avuseseră şi în zilele dinainte, doar că el nu băgase de seamă. Ce temei avusese ca să creadă că vor să-l ucidă? Nici unul! Doar închipuirea i-o luase deodată razna şi văzuse stihia unei primejdii, prin nimic îndreptățită. Teama sa fusese la fel de lipsită de noimă şi ieri pe cât de neîndrituită fusese alaltăieri sau în oricare din zilele de dinainte.

Material cu drept de autor

Împrospătat de avântul unor noi nădejdi, înviorat de frigul nopții abia terminate, fără să se spele pe ochii încleiați, fără să mănânce, ieşi în uliță. În poartă se ciocni de soața hangiului care-l găzduia. Era ultima ființă care-l mai văzu, căci după aceea, Toma dispăru fără urme.

Luată la întrebări mai târziu, femeia va povesti că în acea dimineață chiriaşul îi păru ciudat de voios şi cu totul lipsit de griji. Cum era aproape s-o dărâme când se avântase pe poartă, se dezvinuise plin de vioiciune pentru grabă, aruncându-i chiar o glumă cam fără perdea, legată de împrejurarea că, izbindu-se de ea, o luase în brațe. Apoi o pornise vesel în lungul uliței, în înspre partea care ducea către Târgul de Sus.

Cele spuse erau întru totul adevărate. De altfel, dându-şi seama că în acea dimineață nici măcar nu era urmărit, ultima grijă a vtori armaşului se topi. Din păcate, însă, prea devreme... Era frig, şi din nări i se înălțau norişori albi, parcă o ciudată fumegare a unui foc lăuntric. Zăpada scârțâia sub pasul său grăbit. După câteva clipe făptura sa vânjoasă, a cărei talie era sporită de binişul gros ce-l purta, dispăru după colțul uliței. Aceasta era ultima ştire despre trecerea prin viață a vtori armaşului, păstrată prin gura şi sârgul jupânesei Saveta negustoreasa. Din această clipă urmele sale se pierdeau...

*

Constantin Şerban trăi săptămâna brânzii, zisă de unii şi săptămâna albă, cu o aprindere osebită, deşi se închisese într-o deplină schimnicie, de teamă de a nu făptui vreo greşeală care l-ar putea pierde. Cu cât se apropia duminica de Lăsata secului de brânză, cu atât îi sporea încordata înfrigurare care-l copleşea, şi aceasta nu numai din pricina neastâmpărului plin de îngrijorare cu care aştepta

Material cu drept de autor

declanşarea loviturii puse la cale, cât şi din aceea a neliniştii iscate de cercetările vtori armaşului.

Ştirile asupra măruntului dregător şi a iscodelilor sale le primea cu deosebită fereală, prin mijlocirea unor părteni astfel aleşi încât să nu bată la ochi. Curgând pe acest fir, la al cărei capăt se găsea fratele său maşter, la urechi îi ajunse şi vestirea iuzbaşei Gheorghe, făcută după întâlnirea avută cu al doilea armaş la biserica Sfântul Dumitru.

În ce avea mai de seamă, înştiinţarea venită de la oştean se învârtea în jurul a numai două anevoinţe. Înainte de toate se atrăgea luarea aminte că vtori armaşul ar bănui ceva legat de făurirea unei plănuiri tainice a serdarului, însă slujbaşul se mulţumise a însăila numai o lucruri de tot nedesluşite, fiind de aceea greu de spus ce şi cât anume ştia cu adevărat. Însă la drept vorbind Toma nu făcuse vorbire de asemenea lucru, chiar dacă, poate, în sinea sa o fi întrevăzut ceva. La mijloc nu era vorba decât de nişte viclene scorneli ale iuzbaşei menite să-l ațâțe pe serdar împotriva armaşului, pe care începuse a-l socoti primejdios mai pentru liniştea sa. Şi-ar mai fi născocit el şi alte pricini de învinuire pe care să le pună în gura aceluia pe care-l pâra, dacă l-ar fi ajutat mintea să le plăsmuiască. (Dar el însuşi nu ştia mare lucru, neaflându-se între cei față de care boierul să se fi destăinuit, însă îşi închipuia că serdarul nu cheltuia în zadar atâția bani şi risipea atâta trudă fără a ținti ceva. De aici îi venise gândul de a aduce vorba de o „plănuire tainică".) Dar pentru serdar, ştirea, luată de bună, deveni deîndată o temeinică pricină de îngrijorare. Omul se dovedea a fi într-adevăr o amenințare, care putea nărui totul în orice clipă. Desigur că dacă cercetările mai erau tărăgănate măcar câteva zile, ele îşi pierdeau însemnătatea, căci el ar fi dat lovitura, iar lumea fiind pusă în fața unor fapte împlinite, uneltirile sale ajungeau oricum să fie

Material cu drept de autor

cunoscute lumii! Deci însemnătate avea să câştige cu orice preț un răgaz până luni sau marți.

În al doilea rând, iuzbaşa îi mai înştiința că, deocamdată, vtori armaşul nu dezvăluise nimănui cele aflate, deci dacă pierea, odată cu el dispăreau toate ştirile care-i ajunseseră la ureche.

Serdarul era peste măsură de răscolit de cele aflate. Slujbaşul armăşesc îi apărea acum ca o primejdie neîntârziată care, în orice clipă, putea revărsa asupră-i năpasta, dându-i peste cap plănuirile în întregul lor. Tot ceea ce clădise cu atâta migală, cu atâta cheltuială, cu atâta trudă, se putea nărui într-o clipă dacă armăşeii i-ar fi trecut pragul cu câteva ceasuri prea devreme... Soarta îi atârna de un fir de păr. Se afla într-o întrecere cu însuşi timpul, dar culmea era că el, oricât ar fi sârguit, nu putea grăbi prin nimic mersul întâmplărilor, pentru a preîntâmpina descoperirea uneltirilor înainte de vreme. Nu stătea în puterile sale ca să zorească curgerea lucrurilor, ci mersul lor atârna de plecarea domnului, pe care nu o putea înrâuri în vreun fel. Ori lungirea la nesfârşit a aşteptării sub amenințarea stihiei de a fi dat de gol, nu făcea decât să-i sporească încordarea şi teama într-atât încât avea clipe când simțea că plesneşte. Noroc că Nedelea găsea întotdeauna cuvintele potrivite ca să-l mai liniştească întrucâtva.

Se afla într-un fel de joc de-a şoarecele şi pisica cu armăşia. Nu puteai şti cine va fi mai iscusit, mai iute, dintre cei doi, venind de hac celuilalt. De ce nu-l înhățase încă Vasile din Corcova? Poate că nu aflase ceea ce punea cu adevărat la cale, cum dăduse de înțeles Toma, care mărturisise că ar fi singurul care descoperise dedesubturile urzelilor sale. Sau poate că nu-i întrevăzuse sorții de izbândă şi-l socotea nevătămător. Ori poate nu se grăbea, pândindu-l ca să facă prima mişcare, ca să dobândească din parte-i o dovadă de netăgăduit a vinovăției sale, pe care s-o poată

Material cu drept de autor

înfățișa domnului… Cine putea şti ce plănuiri se coceau în mintea marelui armaş? Nu-i mai rămânea decât să adaste răbdător mai departe şi, străbătut de fiori, să se perpelească până în ultima clipă. Numai de-ar fi fost ca mult-aşteptatul soroc să fie unul norocit, care să-i îngăduie a striga: „Ura, am învins!" Atunci tot zbuciumul care-l chinuise nu mai avea vreo însemnătate.

Prin urmare vestea că al doilea armaş stă la pândă, că ghicise câte ceva legat de uneltirile puse la cale, că se ridică împotrivă-le şi că dădea să-i prindă, căzu pe țarina acestei înfrigurate stări de aşteptare. Nu era deci de mirare că serdarul, cuprins de spaimă, porunci pe dată ca slujbaşul să fie făcut să dispară cât mai repede cu putință…

Pe căi numai de Nedelea cunoscute, porunca ajunse la cei care trebuiau s-o ducă la împlinire. Şi, în temeiul înțelegerii statornicite de roabă, ştirea înfăptuirii celor orânduite nu trebuia înfățişată de-a dreptul serdarului sau cuiva din preajma sa, pentru a nu trezi în mintea cuiva gândul vreunei legături, care putea aduce atingere renumelui măritului boier. Ci, după cum hotărâse femeia, pentru a face cunoscută pieirea lui Toma fără nici un fel de cuvinte, urma a i se face doar un semn, care să poată fi citit uşor de la depărtare, dar numai de cei cunoscători ai tainei. Era vorba de o năframă roşie, pe care unul dintre haidamacii de strajă o va purta răsucită pe după grumaz, pusă peste cojoc în aşa fel încât să fie cât mai la vedere.

În ciuda frigului, aproape toată după-amiaza, după desluşirile primite de la iuzbaşa Gheorghe, Nedelea şi-o petrecu în foişorul casei, cu ochii spre uliță, căutând peste zăplaz la trecători. Era aproape disperată de întârziere, căci peste două zile urma a pleca Măria Sa, iar lucrurile nu se limpeziseră încă. Începu să se întunece, dar semnul aşteptat nu se arătase! În dimineața următoare, dârza roabă se înturnă la locul ei de pază. Ceasurile treceau greu şi era chinuită de

Material cu drept de autor

stihia armăşeilor ce-ar fi putut năvăli în orice clipă peste ei în casă. Abia spre sfârşitul celui de-al doilea ceas al zilei[82], se ivi omul cu năframa roşie la gât. Întârzie în fața porții şi a zăplazului până ce-şi dădu seama că a fost zărit.

Deci cele poruncite se săvârşiseră. Nedelea şi-ar fi dorit să cunoască mai în amănunțime ce se petrecuse, nu atât pentru că i-ar fi păsat de soarta celui dispărut, ci ca să-şi dea seama de câtă tihnă se putea bucura în noile împrejurări. Dar era neprevăzător, ba chiar primejdios, ca să încerce să se apropie de om pentru a-i cere deslușiri; se putea ca toate cele făptuite să fi fost zărite de cineva, iar bărbatul să fie urmărit. Aşa încât nu era prea nimerit ca să fie văzută tăinuind dimpreună cu acesta. Dimpotrivă, trebuia să se țină cât mai departe de el şi de ce-i care-l ajutaseră. Poate va afla mai târziu cum se desfăşuraseră lucrurile, dacă din întâmplare va mai veni vreodată vorba de amărâtul slujbaş. Ființa sa nu mai avea nici o însemnătate. Era de ajuns că pericolul fusese înlăturat, iar pacea ceasurilor râmase până la plecarea din Târgovişte a domnului fusese redobândită.

Nedelea se grăbi să-l înştiințeze pe Constantin Şerban şi pe fratele său, care sfătuiau în taină într-o odaie, că îşi redobândiseră liniştea din partea nenorocitului de scotocitor, care răscolise în treburile lor. La auzul ştirii, serdarul fu cuprins de plăcutele moliciuni ale astâmpărului sufletesc, căci până în acea clipă simțise că plesneşte. Era cuprins de fericirea pe care o încearcă oricine după ce se vede scăpat cu bine dintr-o vijelie grozavă. O îmbătătoare mulțumire îi umplea cugetul, iar când umbla prin odaie parcă plutea, ne-mai-atingând podelele.

În sfârşit se putea înturna fără teamă la grijile obişnuite. Printr-o slugă – încărcată cu daruri – ceruse încă

---

[82] Al doilea ceas al zilei, socotit după sistemul de numărare al orelor specific orientului (sistem bisericesc inspirat din Noul Testament), corespunde, în sistemul actual de calculare a timpului, cu ora 8.

Material cu drept de autor

din ajun patriarhului Macarie să i se facă hatârul de a fi primit spre a-i săruta mâna, ca apoi să se împărtăşească din taina Sfântului Maslu, dar anume pentru el făptuit, ca să se spele de păcate înainte de intrarea în Postul cel Mare. De altfel după numai câteva ceasuri fusese vestit că smerita rugă îi fusese ascultată şi i se dăduse încuviințarea de a se înfăţişa înaintea preafericitului chiriarh în chiar această dimineață. Ori, copleşit de fiorii încordatei adăstări a semnului celui roşu, nu simțise că se făcuse cam târziu, fiind pe cale să treacă clipa statornicită pentru întrevedere. Scăpat dintr-o dată de griji, îşi dădu seama de necuviința pe care o săvârşea, căci pesemne preamăritul chir Macarie se aştepta să-l vadă deja printre dreptcredincioşii care desigur că roiau deja prin ograda sfântului locaş. Se înveşmântă în mare grabă şi, urcat într-o sanie strălucitoare, se îndreptă vijelios spre Mănăstirea Stelea, urmat de un mic, dar simandicos, alai, din care făcea parte şi fratele său, însă lipsea Nedelea.

In pridvorul bisericii îi ieşi în întâmpinare unul dintre schimnicii venetici, care-l însoțeau pe alesul arhiereu în preumblările sale. Acesta ceru iertare în numele mai-marelui său că, deocamdată, nu putea fi primit. Prea sfântul păstor trebuise să intre deja la slujba la care era poftit să ia parte dimpreună cu toți monahii şi pravoslavnicii mireni care se nimeriseră a fi de față.

Cum serdarul arăta oarecare supărare, socotind că nu putea fi pus laolaltă cu cei de rând, călugărul se simți dator să-i țină de urât în pridvor, ca să-i uşureze astfel aşteptarea, până ce se va hotărî să intre în sfântul lăcaş. Întrucât boierul ştia între altele bine şi greceşte, îi fu la îndemână să stea de vorbă cu străinul, care-i desluşi şi pricina pentru care întâlnirea ce-i fusese făgăduită în ajun trebuia amânată.

Cu cel mult o jumătate de ceas în urmă sosise la mănăstire mitropolitul Ungrovlahiei, prea-cucernicul părinte Ignatie, cu poruncă din partea principelui, prins până peste

Material cu drept de autor

cap cu gătirile de plecare în hagialâc la Argeş, ca să-i ceară patriarhului ținerea unei slujbe pentru îmbelşugarea țării, pentru sănătatea şi binele său, pentru iertarea păcatelor făcute peste an şi pentru bunul mers al călătoriei care începea chiar de-a doua zi de dimineață şi urma a se încheia în răstimpul primei săptămâni de post.

Dar cum o slugă se înfățişase şi cu veşminte de-ale domnului, de abia ridicat din bolit, cei de la mânăstire pricepură că li se orânduieşte totodată şi săvârşirea unui sfânt maslu anume pentru Măria Sa, osebit de acela făcut pentru norodul de rând. Față cu această poruncă răspicată, fură lăsate deoparte orice alte îndatoriri şi se trecu la împlinirea voii voievodale. Astfel patriarhul, însoțit de mitropolit şi de ceilalți preoți ai mănăstirii, începură neîntârziat ruga, în vreme ce țârcovnicii le țineau isonul cu voci tărăgănate, care se puteau auzi bine din pridvorul bisericii, unde-şi oprise zăbava măritul biv vel serdar.

Țărămonia nu mai putea dura prea mult. De altfel, îi istorisi mai departe călugărul, de dis de dimineață nu avuseseră clipă de răgaz, căci cele mai simandicoase jupânese ale țării, nemaiavând îndatoriri la Curte odată cu astrucarea doamnei, năpădiseră din zori mănăstirea, ca să se bucure de blagoslovenia ierarhilor oaspeți şi de taina maslului, prăznuită de aceştia. Ori, aşteptata slujbă dumnezeiască, închipuită după tot tipicul străvechilor obiceie, era rânduită a avea loc după aceea săvârşită la porunca principelui. De altfel nu mai aveau decât puțin de adăstat. Ascultătoare şi supuse, femeile venite mai devreme se alăturaseră rugilor ridicate pentru ocrotirea şi slăvirea domnului şi pentru ursirea de bine a călătoriei de a doua zi, aşteptând cu răbdare să vină rândul celor aşezate de datini şi a maslului dorit de ele. Ierarhul îl rugă deci pe serdar să fie şi el înțelegător şi să se alăture celei de a doua părți a slujbei, cea menită închinătorilor de rând, aflați de față în

Material cu drept de autor

sfântul lăcaş, urmând a fi primit de Înalt-preasfinția sa la o întrevedere abia peste câteva ceasuri, după ce se va slobozi, sau a doua zi.

Taifasul lâncezea, iar serdarul se cam lehămetisise de jelaniile monahului. Fără voie, gândurile i se întoarseră la întâmplările dimineții. Începu să-l frământe din nou întrebarea care i se trezise în minte în clipa când auzise că se arătase la poartă semnul ce-l roşu: oare ce se va fi întâmplat cu vtori armaşul? Deodată îşi dădu seama că se bucură sub bolțile bisericii de făptuirea unui omor şi încă în plină slujbă şi taman înaintea unui maslu!

Încercă să-şi alunge din cap închipuirile acestea noptoase, dar ele se reînturnau cu o stăruință diavolească. Avu o clipă de şovăială. Putea oare să se închine la icoane cu apăsarea unei asemenea poveri pângăritoare pe suflet? Ruga lui putea fi primită de duhovnic şi de Cel de Sus?! E drept că se spovedise cu vreo două zile în urmă, dar nici atunci nu mărturisise chiar totul, căci nu putea uita ce li se întâmplase fraților Ciogoleşti la Iaşi cu un an în urmă, când pe unul dintre ei îl apucase cucernicia şi-l luase gura pe dinainte, spunând părintelui său sufletesc mai mult decât trebuia; de bună seamă nu-i surâdea gândul de a i se scurta şi lui capul, din pricina unei limbi prea lungi... Dar nu cumva temerile pline de preget care-l căzneau nu înclinau a arăta că nu era gătit pentru primirea sfintei taine?

Descumpănirea îi trecu însă repede şi fu din nou în stare să judece rece, hotărât, fără a fi măcinat de slăbiciuni sufleteşti. La urma-urmei, nu poruncise ca acel slujbaş pârlit de la armăşie să fie ucis. Dorise numai să dispară până la plecarea domnului din târg, ceea ce putea însemna la fel de bine că ceruse să fie prins şi ținut ascuns o vreme! Ce vină avea dacă oamenii pe care-i plătea îi răstălmăciseră spusa şi se grăbiseră să-l căsăpească? Dar poate – îşi zicea în sine spre a-şi linişti cugetul – porunca nu-i fusese înțeleasă

Material cu drept de autor

greşit, ci urmată întocmai, iar boiernaşul se afla în viață, fiind ascuns în tainița vreunui beci, iar el, în chip prostesc, din pricina unui nemăsurate şi gingaşe simțiri, îşi face zadarnice mustrări de cuget, punându-şi în cârcă o vină pentru o ucidere care nici nu se petrecuse vreodată!

Îşi vorbea sieşi, slujindu-se de cugetări de felul acelora cu care s-ar fi îndreptățit înaintea unui duhovnic, față de care nu era îngăduit să mintă, dar nici să spună deplinul adevăr nu se putea! Deşi în fundul sufletului nici el nu era încredințat de temeinicia cugetărilor sale, se sili să creadă în ele, să nu cerceteze dincolo de ceea ce se căznea să-şi închipuie, drept care în ochii săi îşi apăru neprihănit, vrednic şi nepătat, deci în drept de a păşi cu fruntea sus în fața altarului. La urma-urmei nu vărsase nicicând sângele cuiva, nu se atinsese nici măcar de un fir de păr al vreunui seamăn, nu avea pe sufletul nici un leş. Iar dacă un omor se va fi întâmplat poate cândva, lucrul nu se petrecuse din vina sa – dânsul fiind prea milos din fire –, ci din pricina prea marii râvne a acelora care-l slujeau; iar păcatul, dacă era vreunul, era al acelora care-l săvârşiseră, nu al său! De aceea se simțea şi acum la fel de neîntinat ca întotdeauna! Nici pentru soarta vtori armaşului nu avea de ce să-şi caute vină. Dacă i se întâmplase sau nu ceva, nu avea habar! Oricum nu-l atinsese nici măcar cu un deget! Deci, la drept vorbind, ce i s-ar fi putut reproşa?!

Felul cum îşi cerceta cugetul scotea la iveală o neobişnuită putere de a se vedea întrupat în acelaşi timp sub două chipuri diferite. De-o parte se înfățişa în chip de năzuitor la scaunul țării, ființă cu gânduri ascunse, mânată de nemăsurate imbolduri de mărire, cu trăiri tainice, cu plănuiri care răsturnau tihna unui întreg neam, roasă de păcate ascunse; de cealaltă se arăta ca un pravoslavnic desăvârşit, cuprins de spăşenie şi nețărmurită evlavie, cu

Material cu drept de autor

suflet curat, care se smerea cuviincios în fața celor lăsate de Dumnezeu.

Din cele două chipuri, care era însă cel adevărat? Nici el n-ar fi putut spune. Dar desigur ar fi zis că cel din urmă. Primul îi era străin, ca un blestem care-l încătuşa, căzându-i jertfă împotriva voii sale. El izvora din rânduielile lumii, iar nu din adâncimile sufletului său simțitor şi milostiv. Ursita îl menise unui destin aparte, mai presus de slobozenia şi putința sa de alegere; era doar o unealtă neputincioasă – un simplu rob – al unor legi şi porunci venite de undeva de deasupra sa, şi nu putea nădăjdui să scape de cele ce-i erau sortite şi-l mânau înainte. Intrase pe un făgaş croit de pronie însăşi, iar el era prea mic să-i poată sta împotrivă! Ceea ce i se întâmpla nu putea fi tălmăcit pe înțelesul semenilor, căci preaînaltele puteri care-i stăteau în spate scăpau priceperii şi judecății muritorilor de rând!

De altfel, având o prea bună părere despre însuşirile pe care le-ar întrupa şi fiind obişnuit ca să apară în lume ca o ființă plină de însemnătate, în jurul căreia se învârteau toate celelalte, era înclinat să se aprețuiască potrivit chipului în care îi vedeau şi-i prețăluiau faptele cei din preajmă, şi nu în lumina țesăturii de gânduri ascunse şi de urzeli viclene, care-i treceau prin minte, dar nu erau nimănui cunoscute.

Ori, pornind de la acest fel de a se închipui pe sine însuşi, nu obişnuia să se cântărească în temeiul acelora numai de dânsul ştiute, oricât de josnice ar fi fost cele pe care le plăsmuia, ci totul se mărginea la a se înfățişa cugetului său numai în priveliştea a ceea ce putea spune lumea despre el. Deci nici prin cap nu-i trecea să se mustre pentru cele pe care le tăinuia, ci numai pentru ceea ce i-ar fi putut fi zvârlit în obraz de către cei din jur!

Ca urmare, cercetându-se numai prin sita unor asemenea chibzuințe, îşi apărea cu totul neprihănit, nimeni neputându-l învinovăți de vreo faptă nevrednică! Tot ceea ce

Material cu drept de autor

putuse ajunge în gura lumii era în bună rânduială, iar purtările sale erau ale unui desăvârşit om de lume, căci fusese cu orice prilej drept, milostiv, darnic şi iertător! Cine ar fi putut întrevedea perfidia întinsei țesături de uneltiri pe care o urzise?!

Tocmai se întreba cum să facă încât să scape de cicălitorul său însoțitor, ca să intre în naos, unde se putea cufunda nestânjenit în gândurile sale, când se auzi că țârcovnicii schimbară deodată isonul. Călugărul tresări, luând aminte la noul zvon.

–În sfârşit s-a terminat! Înalt-preasfinția sa are acum un scurt răgaz în care sunt încredințat că-şi poate găsi câteva clipe ca să vă arate nețărmurita sa prețuire! Îngăduiți-mi să vă călăuzesc la domnia sa.

Patriarhul îl zări apropiindu-se pe mândrul boier; stătea între sfeşnicele cu lumânări aprinse din fața iconostasului. Îi zâmbi prietenos şi-i întinse mâna spre sărutare.

– Mă temusem că n-o să vă mai găsesc la mănăstire, începu spăşit fostul serdar. Crezusem că Măria Sa v-a poftit la Curte, aşa cum s-ar fi cuvenit să o facă față de un obraz atât de mărit ca dumneavoastră! Dar, iată, se dovedeşte încă odată că domnia nu ştie să prețuiască pe deplin cinstea pe care Înalt Prea-cuvioşenia voastră ne-o face, îngăduind neînsemnatei noastre țărişoare să vă găzduiască! strecură mazilul un subînțeles subțire, dar plin de înveninată ațâțare.

Arhiereul, însă, cu o vânturare a mâinii, se făcu a nu-i încuviința spusele, dând de înțeles că întrec măsura năzuințelor sale, căci cerințele pe care le are sunt la drept vorbind mult mai mici, el nefiind dornic de atâtea deşarte slăviri. Dar se vedea că laudele îi făcuseră plăcere, iar reproşul adus domnului îl lăsase nepăsător, dovadă că-l încuviința! Trecerea sa cu vederea a cugetării din urmă arăta limpede că patriarhul nu se prea dădea în vânt după voievod,

Material cu drept de autor

iar dacă îi împlinea poftele, o făcea numai de nevoie, pentru că-i era oaspete!

Constantin Şerban tălmăci purtarea fățărit îngăduitoare a chiriarhului drept un semn că ar crede că i se cuvin într-adevăr cele mai înalte cinstiri, mai multe decât i se arătaseră până atunci. De aceea, ca să-l câştige, nu încetă cu linguşelile.

După ce, îngenuncheat în fața arhiereului, primise blagoslovenia acestuia şi-l ascultase pătruns de o nețărmurită smerenie zugrăvită cu stăruință pe obraz, ca să scoată la vedere cât era de copleşit de cucernica adâncire în sine în care picase, se reînturnă la spusele întrerupte câteva clipe mai devreme.

– Mă minunez de resemnarea plină de cucernică vrednicie cu care puteți primi pângara pe care vi-o aduce domnul! Eu însă vreau să vă încredințez că țara gândeşte cu mult mai multă prețuire la vlădicia voastră. Îngăduiți-mi, drept chezăşie a deosebitelor simțăminte pe care vi le port, să vă trimit în chilie unele mici peşcheşuri din parte-mi!

Nu numai că primi încuviințarea cerută, dar – ca să-i facă plăcere – patriarhul însuşi îşi făcu vreme să meargă până în uşa bisericii spre a privi plocoanele pe care slujitorii urmau să le urce în arhondaric. Daniile, cum de altfel arhiereul se şi aşteptase, nu erau acoperite, încât poporenii aflați prin preajmă – adică prostime, călugări sau boieri – să le poată vedea şi să se poată minuna de ele, prețuind mărinimia dăruitorului.

O slugă purta în brațe un val gros de catifea de culoare închisă, care juca în lumină gingaşe ape în culoarea curcubeului. Alți doi argați, înainte de a trece mai departe, înfățişară ierarhului felurite veşminte bisericeşti cusute cu fir, frumos împăturite. Un al treilea ținea în mână un minunat sfeşnic galben, care părea de aur sau era cel puțin

Material cu drept de autor

aurit. Apoi alții erau pregătiți ca să care mulțime de merinde în chilerul mănăstiri.

– Sunt mişcat de tăria credinței voastre, serdare! rosti în greceşte patriarhul, ca să-i facă plăcere. Atâta iubire pentru Dumnezeu şi de cele sfinte sunt rare în zilele noastre, când lumea e cuprinsă de îndoieli şi şi-a pierdut pioşenia şi curățenia sufletească. Acum creştinii au început să iubească mai mult pe păgânii musulmani, decât pe frații lor întru credință şi mama noastră, a toate ocrotitoare, care este biserica lui Iisus! Îi vezi deschizându-şi larg punga către cei dintâi, dar zgârcindu-se către cei din urmă!

Era o vădită trimitere la domnitor, care în ultima vreme vărsase nemăsurat de mult bănet către slujbaşii seraiului Înaltei Porți a măritului Devlet şi către lacomul paşă de Dârstor. Uita însă voit că principele trebuia să-şi cumpere iertarea pentru ajutorul dat lui Gheorghe Ştefan şi pentru tulburarea făcută din pricina războiului cu Vasile vodă Lupu şi cu oştile căzăceşti. Iar pe de altă parte, îl plătea pe Siavuş paşa pentru a-l dobândi pe acel Dgivan Celebi, care în timpul din urmă îți zicea tare fălos Radu Mihail Mihnea, înfățişând-se lumii drept beizadea a domnului al cărui nume şi-l luase. Ori acesta nu încercase numai să-l surpe din scaun, ci uneltise chiar otrăvirea sa! Aşa încât Matei vodă numai de nemăsurată iubire a osmanlâilor nu putea fi învinuit.

– Închipuiți o abatere, vrednică de toată lauda, de la puhoiul dezlănțuit al omenirii nărăvite şi desfrânate a anilor noştri! Sunteți asemenea unei falnice stânci care stă împotriva valurilor furioase ale unor şuvoaie năvalnice! adăugi Macarie cu iscusită linguşeală.

Lui Constantin Şerban i se umplea pieptul de mândrie. S-ar fi întors cu plăcere să vadă fețele înmărmurite şi privirile pizmuitoare ale celor care se adunaseră în spatele său, dar nu se cădea să lase să se ghicească cât este de fudul

Material cu drept de autor

de isprava sa şi de măgulit de cuvintele chiriarhului. Stăpânirea sa plină de spăşenie apărea astfel drept o gingaşă purtare pătrunsă de smerenie, o dovadă de înălțătoare dărnicie, vrednică de toată lauda şi aprețuirea!

Punând din nou un genunchi în pământ, sărută cu umilă cucernicie mâna osoasă a arhiereului spre minunarea celor din jur. Şi cu ifose de nemăsurată cumpătare se înturnă în biserică, spre a fi față la praznicul zilei şi a se împărtăşi apoi din slujirea Sfântului Maslu, ca să i se ierte păcatele de care, la drept vorbind, era curățat încă de alaltăieri, când se spovedise duhovnicului său şi se împărtăşise.

Când slujba se încheie, ieşi din sfântul locaş, în vreme ce lumea se dădea deoparte plină de cuviință, tăind cărare largă, ca să poată trece nestingherit. Copleşit de o evlavioasă împăcare cu sine, obişnuită omului care se mulțumeşte cu puțin, străbătu fără grabă ograda, urmat la un pas de fratele său. Cinstirea pe care i-o arătau închinătorii din jur nu mai cunoştea margini! Cu nespusă simplitate ieşi pe sub turnul porții unde, în uliță, îl aştepta micul său alai însoțitor, căci nu îngăduise vizitiilor şi celorlalte slugi să intre în curtea mănăstirii, punând pricină că nu voieşte a tulbura liniştea sfântului aşezământ, față de care se cade ca toți pravoslavnicii să arate o nemărginită cuvioşenie.

Cu adevărat însă țintise cu totul altceva. Lăsând săniile afară, dorise să lungească cât mai mult drumul pe care aveau să fie plimbate plocoanele care urmau a fi jertfite patriarhului, ca să poată fi văzute, începând din uliță, de cât mai multă lume. Iar pe de altă parte, la plecare, chipul său spăsit dar ales, pătruns de adâncă evlavie să poată fi mai îndelung privit de mulțimea de gură-cască, care de bună seamă nu vor lipsi nici în ogradă şi nici pe uliță la cuvenitul ceas al zilei. Deci, slujindu-se de mijloace cât se poate de simple, socotise că va pricinui destulă vâlvă, încât să se vorbească cel puțin până-n deseară, dacă nu chiar şi a doua

Material cu drept de autor

zi despre nemăsurata sa avuție și despre dărnicia princiară pe care o dovedise. Iar zarva astfel iscată îi era folositoare, întrucât închipuia un soi de gătire sufletească a lumii pentru lovitura de palat care sta să izbucnească în următoarele zile, la semnul pe care-l va da în scurt timp.

Asupra cetății se așternuse o seară pașnică, în care târgoveții se lăsară cuprinși de tihnă și de leneveală. Cu o zi mai înainte, în joia din săptămâna brânzii, când se prăznuise Întâmpinarea Domnului Iisus, fusese ultima mare sindrofie la Curte, când se chefuise până târziu în noapte. După aceasta, un alt praznic la fel de dezlănțuit nu mai era cu putință, căci urmase o vinere – în care tocmai se aflau, zi îndătinată pentru post –, iar în sâmbăta de-a doua zi toată mulțimea curtenilor era sortită să se afle de dimineață până seara pe drumul spre Argeș, unde de bună seamă, vor ajunge abia spre amurg.

Dar nu ceasul târziu al sosirii în târgul de la poalele muntelui era pricina hotărâtoare care împiedica rânduirea unei noi sindrofii la curtea de acolo! Desigur că, nebănuindu-se de cu toamnă că va trece principele pe aici, nu fuseseră adunate merinde îndestulătoare pentru a putea hrăni pe săturate întreaga mulțime a alaiului domnesc câteva zile. Deci, pentru a face față puhoiului neașteptat de oaspeți, se ivise nevoia ca mesele din răstimpul ședерii să fie drămuite cu zgârcenie. De altfel lucrul nu era tocmai greu de făptuit, căci, duminică se nimerea să fie praznicul de Lăsata secului de brânză, urmat luni de prima zi din Marele Post al Paștelui. Deci, prin voia întâmplării, începea din chiar acea seară o vreme de pace, dar mai ales de mare cumpătare, care se întindea mai apoi în lungul unui răstimp de aproape două luni!

Dar aceste strâmtorări ale huzurului nu-i atingeau numai pe aceia din preajma domnului, ci ele se întindeau în aceeași măsură și asupra târgoviștenilor de rând, lăsând de-o

Material cu drept de autor

parte împrejurarea că ei mai aveau la îndemână încă un scurt răgaz de slobozenie la brânză, lapte, ouă şi peşte, şi anume în sâmbătă de-a doua zi, când Măria Sa şi ai săi erau pe drum.

Deci seara de vineri, din cea de a treia zi a lunii lui făurar, se vestea tihnită, revărsând asupra cetății un simțământ de mulțumire şi linişte sufletească, care părea a se aşterne asupra locuitorilor până la începutul primăverii, când, odată cu topirea troienelor, viața se va înturna pe făgaşul învolburării din totdeauna. Astâmpărul care cuprinsese oamenii către ceasurile asfințitului lăsa credința că lumea s-ar fi culcat odată cu găinile, pentru a fi pregătită a întâmpina de dimineață alaiul care purcedea la drum, iar viitorii călători se aşternuseră pe odihnă ca să poată ține piept ostenelilor şleahului înzăpezit.

Singurul care nu izbuti să se bucure defel de binemeritata tihnă a celorlalți era marele armaş. Din nou, ca şi cu o zi în urmă, vtori armaşul lipsise de la slujbă, lăsându-i în seamă toate grijile. Ori, din pricina călătoriei, acestea deveniseră atât de multe că nu mai ştia unde-i stătea capul. Toma începea să-l supere de-a binelea, încât trebuia să se gândească la înlocuirea sa.

După necazurile avute în lunile dinainte, era peste măsură de îngrijorat că s-ar mai putea trezi cu nişte pățanii nu tocmai plăcute, încât devenise peste măsură de supărăcios şi țâfnos. Alaiul nici nu apucase măcar să se înfiripe, iar lui îi mergeau toate pe dos. Vtori armaşul, în loc să-l ajute, nu făcuse decât să-l încurce, când apărând, când dispărând, trebuind să-şi împrăştie oamenii ca să-l caute pe el, în loc să-i pună la muncă.

Nici iertarea unor puşcăriaşi, poruncită de principe, nu-i venea la socoteală. Obişnuit milostenia se săvârşea abia în sâmbăta din săptămâna brânzii, ori în acest an, din pricina neaşteptatului hagialâc la mânăstirea Curții de Argeş

Material cu drept de autor

trebuise să fie înfăptuită ceva mai devreme! Dar nu schimbarea zilei de slobozire era aceea care-l supăra! Necazurile veneau de acolo că unii dintre răufăcătorii scăpați, borfași înrăiți fiind, se și porniseră pe noi tâlhării, ținându-i prinși cu privegherea lor o seamă dintre slujitori, de care însă avea grabnică nevoie a doua zi. Nici nu putea fi vorba de a se lipsi de ei! Dar, luându-i cu sine în călătorie, lăsa cetatea de scaun fără apărare! Era pus la grea încercare – un impas fără ieșire.

Și după toate greutățile pe care le întâmpina, parcă spre a pune capac încurcăturilor, Toma se încăpățâna să nu apară. Din pricina lipsei sale, în dimineața de alaltăieri nu se înfățișase la vreme domnului în spătăria mică, cum i se poruncise. Voise să-și ia cu sine ajutorul, ca să lămurească partea tocmelilor de drum de care se îngrijise el însuși. Dar, deși ceasurile trecuseră, Toma nu era de găsit, încât se văzuse nevoit să apară singur în fața domnului, neavând, la drept vorbind, nici o îndreptățire pentru zăbavă.

Acum, în chiar zorii acestei zile de vineri, nu avu parte de mai multă mulțumire decât în ajun. Toma întârzia din nou la nesfârșit, în loc să-i fie de ajutor în clipele când avea mai mare trebuință de un sprijin! Lipsa sa îl aducea la disperare, și nu-i putea da pe nicăieri de urmă; totuși de acasă plecase deja, ba încă de pe când abia de se crăpase de zori! Toate necazurile se spărgeau acum în capul său.

*

Sâmbătă, scurt înaintea plecării, vălmășagul la Curte era și mai mare! Curată nebunealã, nu alta! Fiind sfârșit de săptămână, se schimba straja palatului. Peste o sută de oșteni își strângeau calabalâcul, în vreme ce, în ceardacul odăilor acelora care urmau a fi sloboziți din slujbă, alții, cu desaga în spinare, așteptau să le ia locul. Erau ceasuri când

Material cu drept de autor

nu ştiai nici măcar cu care dintre căpitani sau iuzbaşi trebuie să stai de vorbă pentru paza palatului. În ograda din dos, cea a acareturilor, se înhămau şi se deshămau cai, se scoteau din şoproane sănii domneşti, grăjdarii se călcau pe picioare chiuind vesel, bidivii nechezau. Câteva zeci de argați încărcau merindele de drum şi cele trebuitoare zilelor de şedere; alții le legau cu frânghii. Câteva sute de călăreți se frământau alături cu trăpaşii de dârlogi, grăbiți ca să ia totul în pază.

Nici nu se crăpase bine de ziuă când, în ograda cea mare din față, începură a se aduna dregătorii şi cetele lor, pregătindu-se să se înşire pentru a înjgheba convoiul de însoțire a Măriei Sale. În jur se foiau alte sute de călăreți în straie strălucitoare de slujbă, care urmau a străjui alaiul din părți. Întinsul maidan din fața porților era plin de lume. Se amestecau zeci de gură-cască cu oşteni şi slugi boiereşti, care aşteptau ieşirea alaiului, spre a i se alătura.

In cele din urmă, înfrigurata aşteptare fu curmată de țipătul răsunător al surlelor, a căror chemare răzbătu până la mitropolie. Freamătul din ogradă încetă câteva clipe. Toți întoarseră privirile spre înaltul foişor al palatului celui nou. În clipa când răsunetul trâmbițelor aproape se stinsese, uşa catului de sus se deschise şi în chenarul ei apăru şiragul celor doisprezece postelnicei orânduiți de datină, în mână cu toiegele lor lungi cât statul unui om, subțiri şi albe, bătute cu foiță de argint. Alăturați, doi câte doi, păşeau încet şi solemn, cu pas măsurat, coborând treptele scării înalte şi pieptişe.

La o nouă strigare a surlelor, la câțiva paşi în urma lor, se ivi însuşi Măria Sa, Matei vodă Basarab. Era înveşmântat într-un minunat caftan de catifea verde venețiană, tivit cu scumpe piei de cacom[83]. Pe cap purta un gugiuman cu fundul alb, împodobit într-o parte cu un

[83] Hermelină, hermină. – Din tc. **kakım.**

Material cu drept de autor

surguci care înmănunchea minunate pene de struț, prinse într-un soi de copcă de aur, bătută cu diamante mari, care sticleau în lumina soarelui, care se chinuia să răsară. Era o podoabă cu adevărat împărătească!

Domnul mergea singur, nesprijinit de nimeni, ceea ce fu o privelişte înmărmuritoare pentru cei care nu avuseseră putința de a intra în palat, căci se zvoniseră multe pe seama bolii sale. Se opri o clipă plin de măreție în ceardac, sprijinindu-se cu mâinile de parmalâc, ca să poată fi privit şi proslăvit. În aceiaşi clipă uralele mulțimii de sfetnici, de curteni mai mărunți şi de slugi cutremurară văzduhul. Principele zâmbi mulțumit, dar zâmbetul rămase nevăzut chiar şi celor din apropiere, din pricina mustăților şi a bărbii albe, lungi, răsfirate adânc peste piept.

Umbrele dregătorilor care-l urmau se ghiceau în întunecimea străvezie a tinzii din care abia ieşise. Aceştia zăboveau anume în adâncul odăii, ca să nu ştirbească ceva din măreția ivirii sale însingurate şi să nu sădească credința că vor să smulgă pentru sine o parte a strigătelor de preamărire ale mulțimii. Abia când voievodul începu să coboare cu pas fălos scările, se arătară şi ei în chenarul uşii. Ajutat de paici, domnul – de dragul pohfalei şi nu din pricina vreunei neputințe –, urcă în sania care-l aştepta în fața treptelor. Era o preafrumoasă sanie, împodobită pe dinafară, la colțuri, cu mulțime de stâlpişori de lemn ciopliți şi suflați cu aur, iar pe dinăuntru căptuşită cu piele bătută în ținte de argint şi alocuri întărită cu minunate brâuri măiestrit împodobite din aramă. Pe laturi, de o parte şi de alta, pe o pavăză aurită, se vedea zugrăvit herbul țării, închipuind corbul cu o cruce în cioc, având de-o parte a capului soarele, iar de cealaltă, luna. Perdelele erau date în lături, ca lumea să poată privi înăuntru.

În grabă, postelniceii şi boierii de întâiul rang, care coborâseră din palat, încălecară şi ei, aşezându-se în urma

Material cu drept de autor

saniei princiare, în vreme ce oşteni călări anume aleşi se rânduiră în față ca să deschidă calea convoiului. La semnul care arăta că cei adunați se aşezaseră la cuvenitele locuri care le fuseseră orânduite, meterhaneaua îşi începu isonirea cu asemenea înverşunare, încât acoperi toată larma din larga ogradă.

Când bubuiră tunurile, făcând să răsune cetatea, alaiul se puse în mişcare, prelingându-se alene spre bolțile turnului porții.

Nici nu se luminase bine că târgul începuse a forfoti. Încă de atunci, pe ulițele care duceau de la palat la mitropolie şi de aici spre Poarta Câmpulungului era o mişuneală de nedescris. Toți se îmbulzeau, dornici de a-şi desfăta vederea cu strălucirea mărețului alai care urma a trece prin fața lor, cât şi mânați de îndemnul de a-l putea zări pe măritul voievod, despre care se zvoneau cele mai felurite lucruri, unele de bine, dar cele mai multe de rău, mai ales de când, din vară, începuse a boli. Incotoşmănați până sub ochi, cu căciulile trase adânc pe frunte, încremeniți pe marginea ulițelor, pe sub ziduri şi zăplazuri, târgoveții arătau ca nişte saci încăpători umpluți cu paie. Numai vălătucii groşi ce-i scoteau pe nări arătau că erau ființe vii. Aşteptau de mai bine de două ceasuri ivirea alaiului, încât răbdarea le cam ajunsese la capăt, dar nu le venea să se lase păgubaşi, întorcându-se la căldura vetrei de acasă. Dimpotrivă, odată cu trecerea timpului rândurile se îngroşau fără încetare.

Deodată se auzi răsunând de mai multe ori bubuitul tunurilor. Fu semnul la care un fior străbătu mulțimea nerăbdătoare, care se întinse ca o undă pe oglinda unei ape, dinspre curte pe ulițele care duceau spre poarta Argeşului. Viermuiala se înteți, căci celor deja adunați li se alăturară şi cei care mai întârziaseră până atunci prin case. Lumea năvălea din toate părțile, fiecare năzuind să dobândească un

Material cu drept de autor

loc de unde să poată sorbi în voie, din ochi, măritul alai. Astfel, peste cei deja aşezaţi la priveală de cu noapte, năvăliră alţii, îmbrâncindu-i şi înghesuindu-i pe cei dintâi.

La o poruncă de nimeni auzită, în clipele următoare, prin faţa celor astfel adunaţi, de o parte şi de alta a ulițelor, se întinseră la repezeală şiraguri de oşteni, care să ţină gloata în frâu, împiedicând-o să se îmbrâncească asupra călătorilor, încât să le închidă calea. Rândurile erau alcătuite fie din seimeni în frumoase veşminte roşii, găitănate, fie din dărăbani în straie vineţii, nu mai puţin lucitoare şi înfiretate.

La intrarea pe sub bolţile turnului porţii se produse oarecare înghesuială datorită strâmtorii locului, care nu îngăduia păstrarea rânduitei aşezări a acelora din convoi. Ea încetă însă îndată după ieşirea pe largul maidan din faţa Curţii, căci oştenii trimişi înainte avuseseră grijă să împingă curioşii, adunaţi cu toptanul, cât mai aproape de îngrăditurile din jur, slobozind în bună măsură locul. Se preîntâmpina astfel stânjenirea trecerii strălucitorilor divaniţi!

În urma îndrumărilor lui Vasile din Corcova, toate slugile şi toţi slujbaşii săi împănară alaiul, încât nu era colţişor care să scape privegherii lor scrutătoare. Nu era unul din cei chemaţi care să nu fi răspuns şi să nu se fi aşezat în locul dinainte rânduit; numai vtori armaşul lipsea din nou. Nu mai era vreme să-l aştepte. Marele armaş se vedea silit să treacă el însuşi între curteni.

– Pe unde poate să zacă şi azi?! Tocmai când ai mai mare nevoie de el, atunci se găseşte să dispară! pufni Vasile din Corcova furios, când argatul trimis după Toma îl înştiinţă din nou că nu-i putuse da de urmă.

– Nimeni nu ştie unde e dus! Gazda zicea că e plecat de ieri dimineaţă! Iar azi noapte pare-se că nici n-a dormit pe acasă! se grăbi acesta să adauge, încântat că-l putea vorbi de rău, căci nu-l suferea defel pe vtori armaş.

Material cu drept de autor

– Dar ce treabă putea să-şi găsească taman astăzi?! Doar ştia foarte bine că în dimineața asta o s-o pornim la drum!!

– Jupâne, parcă domnia ta nu l-ai şti! Nu se poate pune temei pe el. Întotdeauna are de făcut cercetările sale tainice, fără a ține seamă de trebuințele slujbei! Numai cu asta ştie a se lăuda. Dar ce fel de cercetări or fi şi alea după care umblă, numai bunul Dumnezeu mai ştie. Nu vreau să-l vorbesc de rău, dar mie învârtelile sale nu-mi miros a bine. De altfel, ce altceva ar putea gândi lumea despre un bărbat destul de copt, care nu s-a însurat încă şi toată ziua bate cele mai deochiate cârciumi, care mişună de femei dezmățate, de borfaşi ori de cei atinşi de sodomie[84], purtători ai celor mai urâte molimele, roşi de buboaie din care se revarsă puroiul, lăsând în urmă mirosuri anevoie de suferit. E greu de spus dacă voieşte să cerceteze acolo fărădelegea, sau dacă nu cumva îi place să se înfrupte din desfătările nelegiuirii!

– O să trebuiască să mă descurc fără el! Dar pentru asta n-o să-l iert! O să mi-o plătească! De azi încolo nu mai are ce căuta la armăşie!

*

Patriarhul Macarie, ieşit în ceardacul arhondaricului, asculta larma din depărtare, încercând, după locul de unde izbucneau uralele, să-şi dea seama pe unde ajunsese principele. Nu se mai ostenise să urce pe zidurile care împresurau mânăstirea, căci, oricum, de acolo nu putea vedea decât o parte a maidanului din fața porților palatului domnesc, încât ar fi întrezărit sania voievodului doar câteva clipe. Îşi închipui însă cum gloata înfierbântată se frământa în spatele şirurilor de oşteni care-o sileau să stea pe laturile

---

[84] (*Înv. şi pop.*) Relații sexuale anormale (între parteneri de acelaşi sex sau între oameni și animale) – Din ngr. **sodomia**.

Material cu drept de autor

uliței, păstrând făgașul din mijloc liber pentru călători; cum cei curioși se ridicau pe vârfuri ca să poată privi pe deasupra celora din fața lor; cum urlau cu toții, parcă ieșiți din minți; cum, în ciuda frigului, își scoteau căciulile ca semn de smerită supunere.

Alaiul se înfățișa cu adevărat măreț. După alergătorii care trebuiau să deschidă calea, urmau mai multe trupuri de oșteni călări, în frunte cu steagurile și căpeteniile lor. Ba unii purtau chiar niște prapuri bisericești, ca la litanii. Veșmintele de sărbătoare ale acestora, osebite după breasla din care făceau parte, viu colorate și înfiretate, armele bogat împodobite smulgeau privitorilor de pe margini țipete de minunare. Urmau câțiva cai de călărie ai principelui, tuiurile – semn al puterii sale – și, în sfârșit, strălucita sanie princiară, străjuită de o parte și de alta de trâmbe de fustași.

De astă dată vel spătarul călărea în urma ei. Foarte mulți, care se obișnuiseră a-l vedea pe Diicu rânduit în fața domnului, în locul menit beizadelelor, și nu în spatele său, unde canoanele ighemoniconului de Curte îl așezau pe spătar, încercau să tălmăcească schimbarea drept o dovadă a scăderii mărinimiei voievodale față de boier. Deci steaua părea a-i scăpăta. Se stârniră vii taclale în jurul pricinii, se scorniră felurite păreri și se căutară îndreptățiri. Îngrijată de deslușirea dedesubturilor ciudatei răsturnări de orânduire, mulțimea de gură-cască de pe lângă uluci dădu mai puțină luare aminte celora din mijlocul și coada alaiului, deși aceștia nu erau la urma-urmei cu nimic mai prejos față de cei din față, căci, după boierii orânduiți după rang și însemnătate, veneau curtenii mai mărunți și, în sfârșit, slujitorimea, cu toții înveșmântați în hainele cele mai de soi pe care le aveau. Se adăugea apoi tabulhanaua, care făcea mare larmă din tobe, chimvale, talgere și surle, iar în spatele ei se înșira mulțimea mazililor, a slugilor boierești, a

Material cu drept de autor

negustorilor, alaiul fiind încheiat de săniile încărcate cu merinde, veşminte şi alte lucruri trebuitoare călătoriei.

Ştiindu-se privit de mii de ochi, Matei vodă şedea țeapăn pe lavița din fund, zugrăvindu-şi pe chip un simțământ de nemărginită bunăvoință față de privitori şi un zâmbet care se dorea cald şi apropiat de cei de pe uliță. Era singur în sanie şi visa la târgul de pe Argeş la care năzuia să ajungă, la acel leagăn de legendă al începutului țării pe care o cârmuia de atâta vreme. În minte i se aşezau, peste icoanele pline de taine ale primei descălecări, cele ale miticului său străbun, Neagoe Basarab, al cărui chip îi apărea învăluit de negura veacului scurs.

La gândul de a se închina la lespedea măritului domnitor – de care îşi legase cu îndârjire obârşia, pe care lumea i-o recunoscuse în cele din urmă –, îşi simțea sufletul mângâiat de o moleşitoare înduioşare. Nu-şi dădea nici el seama dacă aleanul care-l încerca se datora recunoştinței față de amintirea strălucitului său înaintaş, sau mai degrabă simțământului că, sfârşitul fiindu-i aproape, era ultima pioasă cinstire pe care i-o mai putea jertfi în puțina viață care-i rămăsese. Dar această închinare din urmă se dorea mai mult decât doar un semn de preamărire obişnuit. Prin el încerca în primul rând să frângă cerbicia acelora care mai cârcoteau pe la colțuri, punând la îndoială cele hotărâte şi dovedite de arhondologii săi, stăruind – culmea obrăzniciei – că cele scrise în cronici, după a sa poruncă, de grămăticii pe care-i tocmise, ar fi doar nişte născociri fără nici o noimă şi temei, între el şi slăvitul său străbun nefiind nici un fel de legătură adevărată de sânge. Călătoria avea între altele menirea să dovedească taman potrivnicul; trebuia de asemenea să-i îngăduie să se reculeagă la mormântul aceluia de odinioară, să-şi desfete ochii privindu-i minunata ctitorie a Argeşului, să le dovedească tuturor că el e urmaşul său legiuit şi că-i calcă întru totul pe urme!

Material cu drept de autor

Cum scăpă din strânsoarea ulițelor înțesate de lume şi din strâmtoarea bolților Turnului Câmpulungului, alaiul, slobozindu-se în lărgimea câmpului, începu a grăbi pasul, caii pornindu-se în treapăd mic. Domnul se aşeză mai îndemânos între pernele din fundul saniei şi trase perdelele. Gerul era destul de tăios şi, cum era silit să stea nemişcat, se acoperi temeinic cu păturile lăsate la îndemână. Sania luneca uşor şi repede ca o părere, făcând zăpada să scârțâie sub tălpici.

Deşi peste măsură de dornic să-l vadă pe Matei Basarab plecat, Constantin Şerban îşi stăpâni nerăbdarea şi nu ieşi în uliță ca să privească cu ochii săi scurgerea alaiului. I se păru sub vrednicia sa de boier şi beizadea să se înghiontească la rând cu toată strânsura din târg! Socoti ruşinos ca să se căciulească şi să se închine la trecerea domnului, în aceeaşi vreme şi în acelaşi chip cu toată calicimea, de parcă între el şi golănimea dimprejur n-ar fi fost nici o osebire! Era înjositor ca mulțimea acelora din alai să-l vadă lipit de zăplaz, înghesuit în spatele zidului de seimeni înşirați umăr lângă umăr, care fereau partea de mijloc a uliței, ca nu cumva să se pricinuiască o stavilă în calea drumeților. Era ruşinos să stea în mijlocul unei gloate, care scotea țipete de uimire şi minunare în fața măreței desfăşurări de fală şi strălucire a aceluia pe care el îl tăgăduia!

Boierul se socotea mult prea bogat şi mult prea ales pentru ca bogăția şi huzurul celor de-o seamă cu sine să-l facă să pice în înmărmurire! Asemenea nătânge, ba chiar de tot năroade ieşiri, le putea avea un amărât de târgoveț de rând şi nu o beizadea princiară dovedită!! Se cobora pe sine, dacă îngăduia să se creadă că ar împărtăşi asemenea simțăminte! Deci, erau mulțime de pricini pentru care nu-şi putea îngădui să se afle printre cei care umpleau ulițele în acea dimineață! În căderea sa de viitor domn, nu se cuvenea

Material cu drept de autor

să se coboare într-atât, încât să se ploconească din uliță lui Matei, ca un supus oarecare! Îşi ştirbea măreția, dacă se lăsa zărit în lume în asemenea stare de umilință. Cum i-ar fi putut face pe ceilalți să vadă în el o ființă mai presus de ei, în stare să-i stăpânească, care să trezească ascultare în cugetul celora din jur, dacă se purta asemenea lor?!

Apoi, nu putea uita că Diicu, în cârdăşie cu Matei vodă, uneltise însemnarea sa la nas, ocară fără de seamăn!! Atunci cum să iasă de bunăvoie în fața celor care-l batjocoriseră şi să arate că i-ar cinsti?! Ce-ar fi zis lumea? Desigur că ar fi socotit că cei doi izbândiseră să-l doboare, că s-a împăcat cu soarta şi cu osânda primită, că e slab şi lipsit de destoinicie, că e un suflet amărât, doar un sărman cuget de slugă, care trăieşte cu capul plecat!

De aceea i se păru mai potrivit să afle istoria celor petrecute doar din gura slugilor sale, plecate la priveală.

– Cam prea fudul şi strălucitor alaiul ăsta, ca să poată fi socotit o litanie făcută sub canon de spăşenie! şuieră el muşcător. O smerenie foarte înfoiată şi cu iz cam prea regesc, care izbeşte nu prin umilința căinței şi prin sărăcia cuvioşeniei, ci prin strălucirea falei, prin îmbelşugare şi prin semeție sfruntătoare! Nu prea se vedeau lacrimile evlaviei, nici cucernicia sfâşietoarelor rugi creştineşti. Mai degrabă zăreai desfătul bogăției şi al plăcerilor vieții păcătoase! îşi urmă el urzicătorul joc de cuvinte.

*

* *

Material cu drept de autor

Capitolul XXVII

Alaiul nici nu apucase să se îndepărteze bine de cetatea de scaun, când serdarul îşi chemă părtenii cu care se încârdăşise şi prietenii de încredere la un sfat de taină, din dorința de a le tăia orice putință de a mai da înapoi şi de a-i încredința totodată că sunt în afară de orice primejdie, căci privegherea asupra târgului era de tot împuținată în urma plecării armaşului şi a agăi. Nădăjduia astfel, ca prin vorbele sale îmbărbătătoare, să împiedice iscarea unei spaime, asemenea aceleia care-i pironise locului în vremea încercării sale de mai-nainte de a lua puterea, când sprijinitorii îl părăsiseră în chip jalnic, năruindu-i plănuirile.

De aceea, câteva ore mai târziu, în acea sâmbătă de pomină pentru ei, cei chemați începură să apară pe rând, cu toate că erau puțin speriați. Se strecurau cam furişat căci, deşi armăşia şi agia îşi folosiseră toți slujitorii pentru paza convoiului şi bunul mers al călătoriei, desigur că rămaseră în urmă destui trepăduşi, turnători şi iscoade, care, puşi fiind pe scormonit şi scornit, abia aşteptau prilejul ca să-i pârască. La tainica adunare nu era de față nici un boier mai de seamă.

Material cu drept de autor

Se înfățișaseră doar câțiva boiernași de treapta a doua și mai ales a treia, câțiva mazili – între care unii totuși destul de bogați – și mulțime de cârmuitori ai oștirii, dar cel mult de rangul micilor căpitani sau al iuzbașilor.

Fură întâmpinați cu o masă încărcată de bucate, care îi cam descumpăni. Uşuratica stare de cuget a unei petreceri nu li se părea potrivită pentru a tăifăsui despre gingașele anevoințe care bănuiau, nu fără îndreptățire, că îl măcinau în ultima vreme pe serdar, încât unii se întrebară chiar dacă ținta poftirii nu era alta decât cea pe care și-o închipuiseră de ei. Mai apoi se dovedi însă că, chiar și asemenea împrejurări pot fi priincioase unor tocmeli primejdioase și pline de greutate, precum acelea la care se gândiseră. Dacă la început îi încercară unele îndoieli și se arătaseră neîncrezători, odată cu trecerea vremii se lăsaseră prinși pe deplin de chibzuielile de care se făcea vorbire.

După ce – în așteptarea sosirii tuturor oaspeților – o vreme taclalele fusese lăsate să curgă în voie, bătând câmpii, gazda se ridică în picioare și, cu măsurată cumpătare, luă cuvântul:

– Dragi prieteni, clipa mult așteptată a sosit! Ceasul a bătut și pentru noi! Dorința voastră – pe care mi-ați mărturisit-o în chip atât de mișcător – de a vă fi domn, este în pragul împlinirii. Dar îndeajuns cu vorbele, din această clipă trebuie să trecem la fapte.

Se așternu un apăsător răstimp de tăcere. Le pica greu să se împace cu gândul că toate făgăduielile făcute mai înainte, cu simțământul nemărturisit că înfăptuirea lor nu este nici grabnică și nici silnică, ci închipuie simple vorbe, au devenit dintr-o dată îndatoriri care chiar trebuie musai săvârșite; că, începând cu acea clipă, sunt nevoiți cu adevărat să-și pună pielea, chiar viața în joc. Ştiuseră demult că va putea veni și o astfel de clipă, dar ea li se păruse îndepărtată și nedesluşită, un lucru care nu-i lega prea

Material cu drept de autor

temeinic. Nu se aşteptaseră ca, aşa pe nepusă masă, să fie datori să săvârşească cele închipuite în faţa unei ulcele cu vin. Era de altminteri şi pricina din care îi încerca un tremur de neîncredere şi de teamă.

Cum? Ei, o mână de oameni care încăpeau într-o odaie, să răstoarne ditai voievodul, pe temutul Matei vodă?! Ei să fie în stare de asemenea ispravă, ei care nu erau cu toţii decât nişte umili boiernaşi?! îşi ziceau în sine cei aşezaţi în jurul meselor. Cea mai mare parte a lor erau lipsiţi de slujbe, sau ţineau dregătorii fără de nici o însemnate. Li se alăturau, e drept, câteva căpetenii ostăşeşti, dar, din păcate, mai toate, din cele de mâna a doua!

De altfel, era neaşteptat şi chipul cum serdarul izbutise să întoarcă din vorbe lucrurile. În spusele sale, nemăsurata sa poftă de a se înscăuna era închipuită ca o dorinţa arzătoare a celor adunaţi de a-l avea domn; ei erau aceia care-l sileau să lase smerenia şi umilinţa de-o parte şi, pentru a răspunde obşteştii lor rugăminţi, se vedea nevoit să se jertfească, învoindu-se să se înscrie în războjul nemuritorilor care au încununat istoria neamului. Deci, într-o revărsare de nețărmurită mărinimie, le făcea cinstea şi hatârul de a le împlini visul, la care năzuiau cu atâta înfocare!!

E greu de spus dacă serdarul întrevedea şi înţelegea dedesubtul grelei tăceri care se aşternuse după primele sale cuvinte, ori, cuprins de o pornire pe cât de pătimaşă, pe atât de oarbă, chiar era încredinţat că învederează simţămintele auzitorilor, care ar fi fost cu adevărat copleşiţi de o adâncă minunare şi o nemărginită aprețuire în faţa plănuirilor sale, pe care le socoteau a fi una cu năzuinţele lor cele mai afunde. E mai degrabă de crezut că tălmăcise lipsa de înflăcărare cu care îi erau întâmpinate desluşirile, drept urmare a unei obişnuite surprize faţă de un lucru neaşteptat, care trezea în ei o trecătoare şovăială, care-l încearcă pe

Material cu drept de autor

oricine când se aşterne pe o treabă mai încâlcită, pe care n-o stăpâneşte şi nu ştie bine cum s-o ia.

– În lunile din urmă am avut un răgaz îndestulător să chibzuiesc asupra a ceea ce ne stă înainte şi am înjghebat în chip deslușit, până în amănunțimi, o urzeală, în care fiecare dintre voi va avea un rost al său, pe care însă va trebui să nu vi-l dați niciodată în vileag. E o cerință hotărâtoare ca să ne putem pune cu ușurință la adăpost, dacă, Doamne ferește, lucrurile nu vor curge după voia noastră. Cu cât rămânem mai îndelung şi în mai mare măsură în umbră, cu atâta ne va fi mai lesne ca, de se va întâmpla să dăm vremelnic greş, să ne facem nevăzuți, pentru a apărea din nou după aceea, spre a găti lovitura viitoare. Datoria care ne stă înainte în primii răstimpi ai porniri noastre, este aceea de a-i întărâta împotriva domniei pe oşteni şi mai ales pe ceilalți ocârmuitori ai lor, cu care nu suntem înțeleşi. E nevoie ca să-i facem să priceapă că atâta vreme cât principele lipseşte, împrejurările sunt potrivite ca să înceapă lupta pentru a-şi redobândi drepturile şi înlesnirile pierdute, ba chiar de a câştiga şi altele noi. Trebuie să le dăm ghes să se răscoale, să pună mâna pe cetate şi pe palat. E musai să le lămurim că, dacă vor să recâştige ce-au pierdut, a venit ceasul ca să se pună în mişcare! Dacă năzuiesc să scape de robie, de proscrieri şi de surghiunul la alte curți, dacă țin să se sloboază de noile dări şi să se înalțe în cinste şi aprețuire, dacă îşi doresc lefi mai mari şi alte pricopseli, numai acuşi o pot face! Doar la vremea la care Matei e plecat pot pune gheara în gâtul cârmuirii. Li se poate chiar da de înțeles, fără a rosti vreun nume – pentru a-i găti pentru cele ce vor urma – că acum pot chiar să-l şi înlăture pe vodă şi să aridice în loc un domn ocrotitor, care să-i înțeleagă! Matei e bătrân şi nevolnic, de aceea să se ducă să se călugărească, că doar de atâta mai e în stare.

Material cu drept de autor

Nu trebuie şi nici nu e bine să vă arătați voi înşivă prin cârciumi sau pe uliţe strigând îndemnuri aţâţătoare. Este mai nimerit ca, în taifasuri purtate de-o parte, nu în plină lume, părelnic fără gând de a tulbura rânduielile, să le sădiți în minte asemenea cugetări de nesupunere şi răzvrătire unor oşteni prieteni sau supuşi vouă şi să-i lăsați apoi pe ei să stârnească vâltoare pe uliţe. Dânşii să apară în ochii lumii ca aţâţători, iar nu voi!! Voi să fiți văzuți ca supuşi credincioşi, poate puțin nemulțumiți, dar împăcați cu soarta şi cu voia stăpânirii, iar ei să fie luați de întărâtători şi cârmuitori ai zavergiilor! Dar e foarte însemnat ca să păstrați privegherea şi înrâurirea asupră-le, prin sfaturi părelnic nepărtinitoare şi neţintite, cât şi prin poveţe scăpate ca din întâmplare. Trebuie să ştiți să-i țineți în mână, chiar dacă îi mânuiți din umbră.

„Ajutați-i" pe aceşti prieteni să se înfunde cât mai mult în iscarea tulburărilor, să atragă luarea aminte a tuturor asupră-şi, căci astfel, fără ca să-şi dea seama, se vor arunca orbeşte în braţele noastre! Prea vârâți în răzmeriță nu vor mai putea da înapoi, căci nu vor mai avea cum nădăjdui a găsi iertare la Matei şi la ai săi, şi atunci singura ieşire care le rămâne este aceea de a merge mai departe, împrejurare care-i sileşte să ne slujească, de nevoie, şi în viitor, dorind în cele din urmă principe nou! Chiar dacă între timp unii mai isteți îşi vor da seama că au fost mânuiți şi folosiți, că au fost aţâţați nu atât pentru drepturile lor, cât pentru răsturnarea domniei, numărul lor va fi destul de mic. Dar şi ei, chiar de se vor simți înşelați, nu vor putea să ne mai trădeze şi nici să tragă în lături, căci, fără voie şi fără să-şi dea seama, au ajuns în tabăra noastră! Numai slujindu-ne mai departe îşi pot găsi mântuirea! Dar împrejurarea că intră în laţul întins de noi, trebuie s-o întrevadă cât mai târziu, adică taman după ce s-au întinat îndeajuns în ochii stăpânirii şi nu mai au putința vreunei alte alegeri. Din clipa când îşi

Material cu drept de autor

dau seama că prin dăinuirea vechii cârmuiri sunt pierduți, devin pe deplin uneltele noastre. În încheiere deci, trebuie să vă fie limpede că acum, la început, tulburarea din târg trebuie să pară o răbufnire a nemulțumirii norodului sătul de obidiri şi prigoane, neînrâurită de nimeni, în care noi nu avem amestec!

E mai prielnic pentru noi ca să se nască credința că la mijloc nu e decât o zaveră a prostimii de rând şi a oştirii, cum a mai fost şi în vară, căci cârmuirile țărilor învecinate nu vor fi peste măsură de îngrijate. Alta însă le-ar fi ieşirea dacă ar şti dintru început că la mijloc este vorba de o prefacere a domniei! La gândul unei asemenea preschimbări ar putea deveni mai simțitoare, de aceea trebuie să le adormim luarea aminte. Abia în clipa când divaniții cu care suntem înțeleşi vor trece de partea noastră, şi când Matei va fi pe cale de a se da bătut, vom da cărțile pe față. Abia atunci arătați norodului că dacă doreşte să scape de relele vechii ocârmuiri, să vină la casa noastră şi să mi se închine şi să ne roage cu aprigă stăruință, să luăm asupră-ne ostenelile domniei. Astfel, puterile vecine, până vor afla adevărul şi se vor dezmetici, vor fi puse în fața lucrului împlinit, schimbările fiind cu totul gătate şi de neîntors! Nădăjduiesc, deci, că ați priceput judecata mea, asupra căreia stărui. Până în clipa pe care o voi socoti eu nimerită şi asupra căreia o să vă înştiințez din vreme, păstrați taina adevărului şi rămâneți în umbră! Ceilalți să pară căpeteniile zurbalei, ceilalți să pară tulburătorii liniştii de obşte şi împotrivitorii domniei.

De altfel, pentru a preîntâmpina amestecul străinilor înainte de vreme şi pentru a împiedica înştiințarea lui Matei – dându-i timpul şi prilejul de a lua unele măsuri, care ne-ar pricinui unele neajunsuri – este cu temei să facem în aşa fel încât cetatea de scaun să fie închisă şi celor

Material cu drept de autor

dinafară, şi celor dinăuntru! Câteva zile nimeni să nu intre şi mai ales nimeni să nu poată ieşi!

Fără a rosti vreun nume – adică fără a vorbi de mine – puteți de dinainte găti cugetele pentru clipele când vom trece la a doua treaptă a luptei noastre, când vom da lucrurile pe față. După ce uneltele de care v-ați slujit vor fi destul de înfundate în tulburare, într-atât încât să nu-şi mai poată tăgădui păcatele sau da înapoi, când, căzute fiind sub învinuirea de nesupunere şi hiclenire a stăpânirii, nu le mai rămâne loc de scăpare, le puteți lăsa să întrezărească o parte din adevăr, ispitindu-le a veni pe deplin alături de noi. Deci abia după ce atingem acest prag le veți da de înțeles cam cum stau lucrurile; dar veți face dezvăluirea numai la semnul şi cu îngăduința mea. Prin urmare, când clipa a sosit, le puteți mărturisi că ştiți pe cineva care, nu numai că le va da drepturile cerute şi le va ierta răzvrătirea, dar, pe deasupra, chiar îi va răsplăti pentru tot ceea ce au săvârşit! In asemenea chip îi vom face să se socotească legați de noi, iar năzuința noastră va deveni totodată năzuința lor, ai cărei părtaşi se vor vedea siliți să devină, căci altă ieşire pentru a se izbăvi nu mai au! Oricum, până la dezlegarea ce vă voi da printr-un semn anume, numele meu nu va fi nicicum pomenit!

După noianul de lămuriri care priveau lucrurile doar în întregul lor, deci în mare şi cam pe deasupra, trecu la deslușiri menite fiecăruia în parte. Oaspeții trebuiră să arate în ce bresle şi prin cine anume vor începe întărâtarea oştenilor şi târgoveților împotriva stăpânirii. Cum era neîndoios că se va ajunge şi la o înfruntare între domn şi zavergii, se cercetă chipul în care părtenii lor vor putea ține piept greutăților de care se vor lovi cu acest prilej. Se ocoli însă căutarea unor căi prin care divaniții „înțeleşi", aflați la acea vreme în hagialâc la Argeş, vor putea trece în tabăra răsculaților, căci pare-se mijloace nu prea se găseau. De

Material cu drept de autor

altfel, din rândul veliților nu era nimeni de față, pricină din care, la drept vorbind, nici chibzuielile în jurul unei asemenea anevoințe nu-şi prea găseau rostul, căci cei plecați în călătorie nu aveau cum afla încheierile la care s-ar fi ajuns. În schimb, se stărui asupra căilor de a silnici ieşirea din scaun a lui Matei. Se statorniciră apoi aşezămintele din cetatea de scaun, care trebuiau cucerite şi rânduiala în care va face iureş asupră-le. În mare era vorba de Curtea Domnească, dar şi de armăşie şi de agie. În sfârşit se închipuiră paşii de urmat pentru a împlini țărmonia de alegere a lui Constantin Şerban ca domn de boierii şi de norodul care, părăsindu-l pe Matei, se vor întoarce spre el. Se lămuri chipul cum, după plecarea de bunăvoie sau alungarea vechiului voievod, vor veni cu toții ca să-l roage cu înfierbântată smerenie să le fie principe.

Prin grija serdarului, sindrofia se sfârşi într-o înălțătoare privelişte ce amintea de Mesia şi prorocirile sale de odinioară, la care oaspeții desigur că nu aşteptaseră. Cum mazilul din Dobreni, ca beizadea netăgăduită de domn, şi încă progenitură a unuia de vrednic renume, avea o părere mult prea bună despre sine şi despre rostul ce-l avea de împlinit pe pământ şi mai ales pe meleagurile de din sus de Dunăre, în încheierea sfatului de taină avu nişte ieşiri de fală, de ai fi zis că este nu mântuitorul neamului muntenesc, ci însuşi mântuitorul lumii. Răstălmăcind cu bună ştiință, în folosul său, Evangheliile, adăugi la o vreme, plin de mândrie:

– Pace vouă! Cum Tatăl Nostru Ceresc mi-a pus pe umeri trudnica îndatorire de a cârmui asupra acestui norod şi m-a trimis în mijlocul vostru, aşa vă trimit şi eu pre voi în lume! Mergeți deci între oameni, ca adevărați apostoli, şi propovăduiți cele orânduite de mine acum. Învățați poporenii să păzească cele poruncite, iar cel ce va crede şi

Material cu drept de autor

va urma voia noastră se va mântui, iar cel ce nu va crede şi ne va sta împotrivă, se va osândi!

Ascultătorii recunoscură înmărmuriți cuvintele din Sfânta Scriptură, prin care Mântuitorul îşi îndemna Apostolii să plece între semeni, spre a-i răspândi învățătura. Apropierea voită, pe care boierul o făcea, părea o adevărată hulă a celor sfinte, dar nimeni nu cuteză să cârtească în vreun fel.

*

Spre mulțumirea serdarului, mersul întâmplărilor curgea cu o repeziciune care-i întrecea aşteptările. Osândele date în ultima vreme de domnie, precum despuierea de înlesniri a unor bresle ostăşeşti – mai ales seimeni sau dărăbani –, mergând chiar până la înrobirea lor, pedepsirea celor răzvrătiți în vară, numeroase alte silnicii şi cu deosebire înmulțirea răbojului de dajdii şi înăsprirea cisluirii, întărâtaseră cugetele, nemulțumirile stând gata să răbufnească. Frământarea era hrănită şi de amintirea tulburărilor petrecute cu câteva luni în urmă şi care nu fuseseră înăbuşite cu destulă cruzime, încât să taie îndrăzneala de a dezlănțui alte asemenea ieşiri. Fără să fi avut o însemnătate hotărâtoare, chiar şi ațâțările lui Constantin Şerban din ultimele luni îşi aduseră obolul la iscarea unei stări de neîmpăcare atât de înstrunate, încât sta gata să pleznească la cea mai mică scânteie. Sămânța răzmeriței, zvârlită de părtenii serdarului imediat după sindrofia din casa lui Tântăveanu, cădea deci pe o țarină peste măsură de primitoare, ca un pământ crăpat de uscăciune, care soarbe cu nesaț apa venită pe neaşteptate!

În câteva ceasuri cârciumile, piețele, ulițele, ogrăzile boierilor, chiar cotloanele curții domneşti unde se găseau adăposturile oştenilor de strajă deveniseră cuiburi

Material cu drept de autor

fremătătoare ale zădărârii de obşte, mişunând de oameni în care clocotea o furie cu atât mai aprinsă, cu cât teama o înăbuşise de multă vreme în suflete. A doua zi forfoteala cunoscu o şi mai mare întețire.

Mulțimea oțărâtelor cugetări însăilate de ațâțători nu încercau a cerceta împrejurările în lumina unor adânci chibzuieli filozoficeşti, ci se opreau asupra zugrăvirii greutăților vieții de zi de zi şi de aceea erau pe înțelesul fieştecui şi răspundeau totodată grijilor obişnuite ale oricărui oştean sau târgoveț. Cuvântările clevetitorilor nu se deosebeau prea mult între ele, fie că erau rostite de un seimen, poate chiar puțin amețit de băutură şi urcat pe o masă într-o cârciumă, fie că veneau din partea unui târgoveț suit în pridvorul unei biserici, spre a se face mai bine auzit şi văzut, fie că răsunau din înaltul vreunui ceardac pe care umblau străjile de-a lungul meterezelor curții domneşti. Cel mult pildele de samavolnicii şi nedreptăți cu care ațâțătorii îşi îndreptățeau spusele erau altele. Dar, lăsând de-o parte întâmplările, grijile ori necazurile de care se făcea vorbire, temeiurile nemulțumirilor erau până la urmă mereu aceleaşi! Mărimea dărilor, robirea oştenilor, alungarea lor din țară, soldele neîndestulătoare. Însă atunci când vorbitorii căutau răspunsul la întrebarea „ce-i de făcut ca să ne recâştigăm drepturile?" sau „cum trebuie să-i punem domnului gheara în gât ca să ne asculte şi să facă după cum vrem noi?" izbea bogăția de deslușiri care se înfățişau, cât şi mulțimea de mijloace închipuite pentru împlinirea celor gândite. Era destul de ciudat cum oameni nicicând dăscăliți, deci lipsiți de orice pricepere într-ale cârmuirii, oameni care nu aveau aplecare pentru finele urzeli de Curte, care nu aveau învățătură într-ale legilor şi la urma urmei nu avuseseră nici măcar timp şi nici pricepere pentru a ticlui atât de încurcate judecăți, puteau veni cu tot soiul de păreri care dovedeau destul de multă pricopseală cărturărească!

Material cu drept de autor

La fel de neobişnuită era împrejurarea că întrebarea „cum trebuie să punem gheara în gâtul domnului, ca să joace după voia noastră" era pusă cu o stăruință bătătoare la ochi. Nu mai puțin ciudat era că sute de oameni, părelnic fără legătură între ei, pentru a-şi învedera supărarea, ajunseră să folosească aidoma cam aceleaşi cuvinte, care, datorită largii lor întrebuințări, ajunseseră un soi de stih al zilei, aflat pe buzele tuturor. Era deci ciudat cum nişte mulțimi, care nu se văzuseră vreodată între ele, repetuiau aproape cu aceleaşi vorbe, aceleaşi păreri, de parcă totul ar fi fost tras la tipar... Nimeni nu se va gândi nici atunci şi nici mai târziu, să caute o deslușire a acestei ciudățenii.

Un privitor nepărtinitor – dacă s-ar fi găsit vreunul – s-ar fi putut întreba de unde izvora, aşa dintr-o dată, atâta bogăție de gândire şi de povețe de înfăptuire a celor închipuite, dar toate plămădite parcă pe un singur calapod, la nişte obrazuri de o nemăsurată simplitate! Că unul sau doi din mulțime aveau iscusința de cârmuitor înnăscută, era cu putință şi putea fi chiar crezut. Dar că dintr-o dată minţile dăruite cu atâta dibăcie în mânuirea lumii începuseră a se înmulți precum ciupercile după ploaie, ar fi trebuit să pară ciudat. Însă împrejurările erau mult prea înfierbântate, lumea mult prea pusă pe fapte şi prea doritoare de schimbare, încât să mai aibă cineva vremea şi îndemnul de a-şi pune asemenea întrebări!

În ciuda faptului că se aflau în smerita duminică de Lăsata secului de brânză, deci în ajunul Marelui Post al Paştelui, fierberea târgului ajunsese la culme, lumea uitând parcă de pioşenia clipei! Ulițele erau străbătute de pâlcuri de bărbați care răcneau furioşi, înjurau cu îmbelşugare şi nu rareori – când aveau simțământul că cineva le sta împotrivă – repezeau trecătorul neprevăzător, care le atrăsese în vreun fel luarea aminte.

Material cu drept de autor

Unul câte unul, obloanele dughenelor fură închise şi întărite temeinic pe dinăuntru, iar negustorii se traseră la adăpostul zidurilor şi al uşilor grele de stejar. Chiar mulți dintre târgoveții de rând îşi zăvorâră porțile ogrăzilor, trecând drugi groşi de lemn prin dosul lor, ca să le înzdrăvenească.

Argații curților boiereşti fură prinşi şi ei de îngrijorare, cu atât mai mult cu cât stăpânii erau plecați, iar femeile – cu toatele rămase în urmă – se arătau tot mai înspăimântate şi lipsite de apărare. Şi pe la namestiile celor de neam fură trântite cu zgomot porțile şi trase zăvoarele, iar prin bătături, prin ceardace şi prin spatele zăplazurilor apărură slugi înarmate până în dinți. S-ar fi zis că lumea parcă uitase că se afla într-o duminică de vrednică spăşenie, de împăcare şi înfrățire. Neliniştea creştea atât în sânul calicimii târgului, cât şi în sânul celora mai înstăriți, ajungând până în iatacele boieroaicelor de întâiul rang şi la odăiaşele care le slujeau. Lucrurile se zoreau, simțindu-se neîntârziata izbucnire a unor tulburări.

Primii care încercară să tragă foloase de pe urma sporirii încordării, fură tâlharii de toate felurile, ce-şi făceau de ani de zile veacul prin mahalalele târgului, dar până atunci nu-şi putură da în petic, ci se văzuseră siliți să-şi săvârşească mârşăviile cu oarecare fereală. Cum însă în noile împrejurări, pline de învolburare, străjile de noapte de pe ulițe îşi cam făcură treaba de mântuială, lăsând paza de izbelişte, răufăcătorii prinseră deîndată inimă, încât, chiar de duminică seară, se auzi de spargerea unor gospodării. Cete de jefuitori – care, din păcate, nu lipseau, dar rămăseseră până atunci ascunse în afundurile lumii deocheate a Târgovişteі – simțind că încep niscai vremuri mai tulburi, se puseră neîntârziat în mişcare.

Deşi bogățiile dinăuntrul marilor case boiereşti îi ispiteau mai mult decât avutul amărât al unor târgoveți

Material cu drept de autor

oarecare, îndată după plecarea principelui borfaşii nu îndrăzniră să dea năvală peste marile namestii din cetate, căci acestea erau apărate de uluci înalți şi zdraveni, iar uneori chiar de ziduri, ba pe deasupra erau şi păzite de mulțime de argați înarmați. Iar ei nu erau croiți din aluatul unor oameni viteji, căci luați în parte erau nişte fricoşi. Obişnuit, dacă se vedeau singuri, erau cuprinşi de teamă şi dădeau înapoi, trăgându-se la adăpost. De aceea niciodată nu se amestecau în înfruntări bărbăteşti piept la piept. Imboldurile de voinicie îi cuprindeau numai când se vedeau adunați în ceată, când, asemenea unei haite de lupi, îndrăzneau să se repeadă asupra jertfei, mai ales dacă vedeau că aceasta este lipsită de apărare şi speriată de iureşul pornit asupra ei.

Deci laşi din fire fiind, pentru început, puseră ochii pe casele câtorva târgoveți socotiți mai înstăriți, duşi la pierzanie de zvonul brumei lor de avere. Aceştia erau mai fricoşi şi nici armele nu ştiau a le mânui ca lumea, altă pricină de a fi aleşi înaintea altora. În aceea noapte de pomină, care deschidea smeritul post al Paştelui, începu balamucul, taman ca şi în vară, mărginindu-se însă deocamdată la a lovi numai în negustorimea şi breslaşii mai bogați. În bezna lărmuitoare a cetății de scaun – căci până dimineața liniştea nu se mai putu aşterne nici o clipă pe deplin – se auziră bubuiturile topoarelor care spărgeau obloane sau uşi, urletele disperate ale primelor jertfe măcelărite, țipetele deznădăjduite ale primelor fecioare batjocorite şi fluierăturile de recunoaştere ale prăduitorilor, care dispăreau în negura întunecimilor cu cele jefuite.

Constantin Şerban nu putea dormi. Auzea răcnete, auzea trosnituri, auzea împuşcături răzlețe, iar la o vreme, când ieşi în ceardac, văzu în depărtare chiar nişte pălălăi care, pentru puțin timp, scoaseră la iveală chenarul unor acoperişuri şi țesătura unor rămurişuri desfrunzite. Trăia

Material cu drept de autor

clipe măreţe! Ceea ce închipuise cu atâta migală şi patos, ceea ce se plăsmuise numai în mintea sa, devenea un lucru săvârşit, învederat de toate simţurile. Poftele şi voinţa sa se întrupau în schimbări de netăgăduit,care nu puteau fi trecute cu vederea, dezlănţuind furtuna! Gloata, fusese până atunci doar un purcoi de fiinţe otova, căzute în leneşă dormitare; iar acum, dintr-o dată, răsfugările minţii sale o pătrunseră şi-i dădură un chip şi un rost, o răscoliseră şi o puseră în mişcare. Toată mulţimea care se frământa pe ulițe nu-i apărea decât ca o simplă adunătură de lighioane făr' de minte, însufleţită de duhul său, încălzită şi îndrumată de iscusinţa cugetului său. Era o turmă de păpuşele care se mişcau mânuite de aţele nevăzute ce ieşeau din adâncurile capului său! El aruncase scânteia de la care se aprinseră toţi, iar acum, ca un vrăjitor de pe alt tărâm – cu o nuieluşă nevăzută în mână –, îi mânuia, făcându-i să-l slujească fără măcar ca ei s-o ştie, fără ca ei s-o fi gândit sau s-o fi dorit! Toţi se mlădiau ca în vis după pofta sa, la semnele pe care le făcea, numai el, pe deasupra tuturor, îşi unduia a lehamite şi dispreţ vărguţa fermecată…

Din nou răsunară urlete ascuţite de disperare, de astă dată chiar din apropiere. Parcă se auzeau şi nişte horcăituri zgomotoase. Desigur, primii martiri căzuţi în slujba sa. Dar asta nu mai avea vreo însemnătate! Plănuirile sale erau prea preţioase şi măreţe, ca să se împiedice de câteva jertfe amărâte din prostime! De altfel, stiva celor căzuţi în războiul pe care-l dezlănţuise va spori fălnicia visului său care prinsese întrupare, îi va scoate la vedere îndrăzneala vitejească, dar şi primejdiile în care se vâra cu seninătate. Îi era uşor să judece astfel, de vreme ce măreţia împlinirilor ce-i stăteau în faţă se întemeia pe jertfirea altora şi nu pe jertfa de sine!

Omul de rând vedea însă altfel lucrurile. Chiar cei care clocoteau de nemulţumire faţă de cârmuire nu se

Material cu drept de autor

bucurau deocamdată în chip de învingători. Dezlănțuirea răufăcătorilor îi îngrijora pe toți în aceeaşi măsură. Una era să-ți cauți dreptatea şi alta să ai de-a face cu aceşti ucigaşi şi jefuitori. Neamurile şi prietenii se strânseră laolaltă, ca să se poată apăra de se va ivi nevoia.

În taclalele care se încinseră între cei adunați se întretăiau păreri din cele mai felurite. Unii erau bucuroşi că, în sfârşit, începuse a se isca o schimbare şi – deşi nu vedeau ce folos vor trage până la urmă – o socoteau ca fiind binevenită. Alții, dimpotrivă, tremurau de frică, gândindu-se că nesăbuința răzvrătiților va atrage asupra târgului mânia domnească şi vor fi măcelăriți de-a valma, şi cei vinovați, şi cei care stătuseră cuminte deoparte! Asta fără a mai vorbi de primejdia care venea din partea răufăcătorilor care-şi dădeau în petic. Erau apoi aceia care nădăjduiau că-l vor putea sili pe principe să le dăruiască o seamă de drepturi şi înlesniri noi, pe care să le întărească jurând pe Evanghelii şi astfel le se chezăşuia viitorul! „Şi credeți că el o să-şi țină legămintele după ce tulburările se vor linişti? Să vedeți ce prigoană o să fie după aceea!" se jeluiau o seamă dintre cei temători. Destui visau, pe drept, la o schimbare de domnie, dar şi pentru ei neîncrezătorii găseau o întrebare care-i putea pune pe gânduri: „Şi credeți că unul nou nu va strânge felurite dări şi biruri, nu va judeca strâmb, nu-şi va părtini răsfățații şi linguşitorii, nu va ocroti samavolniciile celor de neam, dacă nu le va făptui el însuşi?! Poate că, chiar dacă ar voi, n-ar putea dezrădăcina răul! Dar mă îndoiesc că s-ar putea găsi vreunul aşa de mărinimos, care s-o şi dorească cu adevărat!"

„Să nu se găsească chiar nici o cale de mântuire şi pentru noi?!" se împotriveau stăruitor visătorii. „Oare trebuieşte să ne resemnăm a sta pe vecie ca boii în jug?! Asta s-o credeți voi! Un mijloc de izbăvire trebuie să se afle totuşi, numai că trebuie să ne punem capul şi brațul la

Material cu drept de autor

treabă, ca să-l descoperim! Nu să stăm ca blegii cu mâinile în sân!"

„Nu e decât un singur mijloc de a ne afla scăparea: să-i dăm jos pe înavuțiții de azi şi să le luăm noi bogățiile şi locul", stăruiau dezamăgiții. „Da' cu asta nu se va schimba nimic. Alți prigonitori, dar aceeaşi obidire."

„Nu e deloc aşa! răspundeau ceilalți. Nu e chiar acelaşi lucru dacă eu sunt jos şi altul în cârca mea sau dacă, dimpotrivă, e pe dos, adică celălalt să fie jos... Chiar şi asta e o dezlegare care nu mi se pare deloc de lepădat, atâta vreme cât îmi deschie putința să ajung eu sus!".

Luni – în întâia zi a Postului Mare – tulburările se întețiră. La prima vedere s-ar fi zis că nu se află vreo conducere care să îndrume toți răzvrătiții, căci se părea că fiecare ceată de nemulțumiți îşi hotărăşte faptele de sine stătător, adică numai după capul ei. Tocmai de aceea era ciudat că în mai multe rânduri se întâmplă ca zavergiii din locuri diferite, deci care, nefiind în legătură unii cu alții, nu aveau cum se înrâuri, să ia totuşi aceleiaşi hotărâri, de parcă ar fi răspuns unei singure porunci şi s-ar fi supus unei singure voințe.

O pildă grăitoare o închipuia păstrarea zăvorâtă a porților cetății de scaun şi peste zi. Noaptea ele oricum se închideau după datină, la semnul venit din turnul Chindiei, şi se redeschideau de dimineață la stingerea făcliilor din turla de la Curte. Ori, în chip cu totul neobişnuit şi neaşteptat, nici una dintre porți nu mai fu desferecată la ceasul cuvenit. Însă acestea erau destul de depărtate unele de altele, iar între caraulele care le străjuiau nu se afla un mijloc de a se întâlni şi povățui împreună, şi nici vreo supunere a unei cete față de alta, încât era greu de crezut că un pâlc de păzitori să-l fi putut înrâuri pe un altul, şi asta în plină noapte, când umbletul pe ulițe nici nu era îngăduit! Era deci ciudat că tuturor trâmbelor de străjeri le veni în aceeaşi

Material cu drept de autor

clipă acelaşi gând, şi anume că trebuie luate măsuri ca Matei vodă să nu poată fi înştiinţat asupra a ceea ce se petrece în târg, ca nu carecumva să cheme din nou ajutor ardelenesc, cum făcuse în vară, când se răzvrătiseră seimenii şi dărăbanii. Dacă la acea vreme scăpaseră, izbutind să câştige iertarea domnului prin depunerea unui nou jurământ de credinţă, acum, de bună seamă, preîntâmpinarea unei asemenea primejdii se putea face numai împiedicând vestirea Măriei Sale.

Totuşi, în vălmăşagul frământărilor din acele zile, nimeni nu-şi arătă nedumerirea faţă de asemenea nimereală, în temeiul căreia toţi cugetau aidoma, şi nici nu încercă să-şi lămurească ciudăţenia desăvârşitei potriveli. Nimeni nu se întrebă, nici atunci şi nici mai târziu, cum de era cu putinţă ca în mai multe capete, risipite în locuri diferite şi fără legătură între ele, să se nască în aceeaşi clipă, acelaşi gând! Însă lucru neîndoios este că, în urma neobişnuitei şi ciudatei „molipsiri" de cuget a tuturor străjilor cetăţii, porţile fură zăvorâte zile în şir, încât în întâia săptămână de post nimeni nu putu nici intra şi nici ieşi din cetatea de scaun.

Dar în târgul astfel închis nu se aşeză liniştea nici măcar în răstimpul zilei; dimpotrivă, chiar în plină lumină încăierările se înteţiră şi se înmulţiră. Deşi pentru cunoscătorii tainelor serdarului sporirea poftei de bătaie a celor de pe uliţe n-ar fi trebuit să fie chiar o surpriză, chiar şi ei începură să se îngrijoreze, căci nu se făcu năvală numai asupra ţintelor statornicite de Constantin Şerban la întrunirea cu părtaşii săi, ci mulţimea – îndemnată de mai vechi răfuieli şi pizme, de duşmănii şi lăcomie – se repezi fără prea mult preget şi asupra mai multor case boiereşti, nu numai a agiei şi a armăşiei. Împrejurarea nu fu pe placul serdarului, dându-i simţământul că scapă din mână mersul întâmplărilor, încât prin mijlocitorii săi răspândi între răzvrătiţi părerea că ar fi nimerit să se pună temeiul unei

Material cu drept de autor

căpitănii ascunse, care să îndrume şi să privegheze cel puțin faptele oştenilor, care, fiind rânduiți în steaguri şi căpitănii, erau datori să asculte de poruncile mai-marilor lor, deci puteau fi cât de cât păziți. Din păcate asupra târgoveților şi răufăcătorilor din mahalale aşezământul nu putea avea înrâurire, iar ca să-i aducă la ascultare folosind oastea împotrivă-le nu era clipa potrivită, căci ar fi fost potolită vâltoarea gloatei, de care însă avea nevoie pentru a şubrezi trăinicia stăpânirii.

Trepăduşii serdarului se dovediră peste măsură de destoinici, iar truda lor nespus de rodnică. În scurtă vreme cârciumile deveniră câmpurile lor de bătaie, unde putură sârgui cu deosebită înverşunare. Aici erau adunați, după obicei, cei mai bătăioşi şi mai cunoscuți oşteni, dar şi cei mai cârcotaşi şi gâlcevitori târgoveți. Aşa că nu era de mirare că toți aceştia se lăsară repede înrâuriți şi ațâțați. În câteva ceasuri gândul căpităniei, răspândit cu osebită stăruință, câştigă într-atâta ascultare, încât până după-amiază căpitanii şi iuzbaşii – socotiți de ortacii lor mai de vază, mai vrednici şi mai destoinici –, fără a fi aleşi de cineva, se putură întruni în mahalaua sârbească pentru întâiul lor sfat.

Totuşi, Constantin Şerban nu avea pricină să se socotească prea mulțumit de izbândă, căci, în căpitănia tocmai creată, cea mai mare parte a mădularilor nu o închipuiau cei învoiți cu el, ci oameni de nimeni atârnători. Ori cei din urmă erau în drept a rândui lucrurile după capul lor şi nu după voia sa, putând fi cel mult mânuiți din umbră de trepăduşii pe care-i plătea el. Deci, grosul acelora ajunşi fără voie căpetenii ale răzvrătirii îi cam scăpa din mână. Lor nu le putea porunci şi nici nu le putea cere să nu-i iasă din cuvânt. Se îmbună însă, spunându-şi că va izbândi să-i mânuiască, mlădiindu-i totuşi după dorințele sale prin mijlocirea poveților purtate de trepăduşii ce-i năimise. Şi nu era vorba în primul rând de cei strecurați în noua căpitănie,

Material cu drept de autor

cât mai ales de prietenii şi neamurile celor pe care voia să-i înrâurească.

Înjghebarea noii cârmuiri ostăşeşti îşi atinse în oarecare măsură ținta. Balamucul, care nu cunoştea îngrădire, se potoli întrucâtva, iar răufăcătorii, al căror nume băga târgul în sperieți, fură domoliți. Dar ceea ce era poate mai însemnat, era că se închipuiră unele mijloace destul de temeinice de întărire a apărării cetății de scaun. Mai ales la porți fură înlocuite trupurile de pază îndoielnice, cu unele în care se putea avea deplină încredere.

Se vorbi apoi mult despre cucerirea palatului domnesc. Căpeteniile răzvrătiților nădăjduiau să poată atrage de partea lor fruntaşii străjilor, iar înstăpânirea la Curte să se facă astfel fără vărsare de sânge. Dar se cercetă şi putința de a lua cu asalt ogrăzile domneşti, dacă se va întâmpla ca lefegii din trupul de pază să nu voiască să cadă la înțelegere, slobozind intrarea de bunăvoie.

Apoi socotiră că trebuia cucerită armăşia şi agia. Abia după aceea îşi îndreptară luarea aminte asupra namestiilor altor mari dregători, care, prea legați fiind de Matei vodă, puteau deveni nişte vrăjmaşi primejdioşi. Oricum, nu mai era vorba de cotropirea gospodăriilor numai de dragul jafului, ca în primele nopți. Căpitănia ascunsă – cel puțin în clipele de început – primise şi urmase fără prea multă tărăgănare sfaturile serdarului, ajunse la urechile ei prin mijlocitori. Ba în câteva rânduri, pornirile ei se potriviră în asemenea măsură dorințelor sale, încât ai fi zis că mădularii adunării i-ar fi citit gândurile! Nici dacă le-ar fi împărtăşit el însuşi poruncile, lucrurile n-ar fi putut ieşi mai bine!

Pe deasupra, odată cu înfiriparea noii cârmuiri, făptuirile tulburătorilor căpătară o țintă mai desluşită, devenind totodată şi mai rodnice în urma unei mai temeinice drămuiri a forțelor, cât şi a îndrumării lor mai cu socoteală,

Material cu drept de autor

oprind ieşirile întâmplătoare, neîndestul rumegate. La aceste foloase se cuvine a fi adăugit şi acela că, prin apariţia aşezământului abia născocit, măritul jupân Constantin ot Dobreni se putea socoti pe deplin acoperit, rostul său în tulburările iscate fiind întru totul ascuns; pricinuirea frământărilor nu mai avea de ce cădea în seama sa, de vreme ce răzvrătiţii aveau o conducere a lor din care nu făcea parte.

Oricât de mult ţinea serdarul ca deocamdată să rămână în umbră, părelnic cu totul neamestecat în răzmeriţa aflată în plină desfăşurare, în ograda fratelui său – unde se adăpostea – era un freamăt fără seamăn. Oşteni din felurite bresle şi de toate rangurile, boiernaşi mai mărunţi de la Curte, mazili sau chiar slujitori de rând intrau şi ieşeau într-un iureş ameţitor. Primea scurte dări de seamă din parte-le:

– Casa vel armaşului e pe cale de a fi călcată. Oamenii au sărit cu topoarele să spargă poarta. În cel mult un ceas vor fi înăuntru, istorisea un hotnog.

– Agia ţine piept năvalei. Acolo sunt destui apărători, iar aga, deşi e dus, a lăsat în urmă o pază straşnică. Ar trebui învăluită şi dinspre grădină, ulucii fiind în parte aceea mai şubrezi, îşi dădea cu părerea Radu Ştirbei Izvoranu.

– Căpitănia ascunsă a primit cu încântare gândul de a trimite o solie la Curte pentru a neguţa cu fruntaşii străjilor, povestea Chircă Rudeanu. Mădularii ei înghit fără greutate şi pe nemestecate toate momelile pe care le vânturăm prin faţa lor, şi ne urmează poruncile cu mai multă credinţă şi supunere decât mi-aş fi putut închipui! Şi, când te gândeşti că proştii habar nu au în slujba cui trudesc! Oricum, aşezământul închipuie o pavăză grozavă în spatele căreia ne putem ascunde, rămânând la adăpost!

Serdarul asculta, încuviinţa ori nu spusele vorbitorului, îşi mărturisea încântarea sau nemulţumirea, râdea sau pufnea zădărât pe nas, şi încheia apoi fiece

Material cu drept de autor

întrevedere cu câte o poruncă scurtă. Cel mai adesea – dacă cel care i se înfățișase era o slugă – o trimetea înapoi fără alt cuvânt, urmând să-l înștiințeze deîndată ce s-ar fi iscat vreo schimbare. Părtașilor socotiți mai de soi le arăta mai multă prețuire. Asupra spuselor lor stăruia, lăudându-le sârgul, ca apoi să-i sfătuiască în ce chip și prin mijlocirea căror judecăți să-și înrâurească prietenii răzvrătiți și mai ales pe cei întruniți în căpitănia ascunsă.

La o vreme, serdarul avu simțământul că, din pricina zidurilor casei e împiedicat să pătrundă în miezul acelora care se petreceau în târg. Pocnetul împușcăturilor și larma din uliție îi răsunau doar înăbușit în urechi și cumva secătuite de vlagă, încât nici nu mai putea să-și dea seama din ce parte veneau. Parcă îi scăpa cârmuirea din mână. Drept care ieși în ceardac, părându-i-se că de afară – întrucât auzea mai bine larma – poate priveghea și conduce mai lesne cele care se întâmplau.

Aștepta cu nerăbdare să se audă niscai împușcături dinspre Curtea Domnească, dar deocamdată nici un huiet nu răzbătea dintr-acolo. Era tot mai curios să afle ce se petrece în partea aceea. Oare străjile trecuseră de buna lor voie de partea răzvrătiților sau aceștia din urmă nu cutezau a-i ataca pe cei dintâi, trădându-l și făcându-l să scape palatul din mână? Iar veștile întârziau să-i sosească, parcă anume ca să-l fiarbă.

Între timp, vornicul curții agăi Buliga Lupu, văzând că se îngroașe gluma, chemă la sine un argat:

– Ioane, încearcă să ieși acum prin grădină, că mai târziu nu știu de se va mai putea. După ce scapi în dumbrava Ialomiței, să te duci la Răzvad, la slugereasa Varvara și s-o rogi din parte-mi să-ți împrumute un cal. Apoi, ocolind pe departe târgul, să te grăbești pe Argeș în sus, ca să-l înștiințezi pe jupân Buliga de zarva ce se întâmplă în cetate.

Material cu drept de autor

Să-i spui că palatul şi domnia însăşi sunt ameninţate! Va şti dânsul ce să facă mai departe.

– Dar jupâne, nu-mi dai un înscris la mână, ca să mă bucur de crezare?

– Nu e vreme de aşa ceva! De altfel o zapiscă, oricât de mică, ţi-ar putea aduce năpasta pe cap dacă vei cădea cumva în mâna răzvrătiţilor. Ea ar arăta că ne ridicăm împotriva lor! Ori asta ţi-ar pecetlui soarta! Făr' de ea, vei putea spune că erai din întâmplare prin luncă, neavând vreun gând ascuns. Vei duce vestea numai prin viu grai! Îl vei căuta deci pe măritul vel agă şi stăpânul, întrucât te cunoaşte bine, o să-ţi dea crezare fără alte dovezi! Să-i povesteşti de-a fir a păr tot ce se întâmplă pe aici pe la noi!

Peste măsură de îngrijat, vechilul însoţi bărbatul până în fundul livezii, urmărindu-l cum sărea împletitura de spini a împrejmuirii. Omul coborî râpa dinspre râu şi dispăru în rămurişul lăstărişului des al dumbrăvii. De aici îl pierdu din vedere, deşi desişul era desfrunzit. Vătaful, deşi nu-l mai putea zări, fu încredinţat că izbutise să scape cu bine, căci dacă ar fi încăput pe mâna unor răzvrătiţi s-ar fi auzit ţipete şi vuiet de învălmăşeală.

Vătaful se reînturnă, trase după sine portiţa spre grădină şi-o zăvorî straşnic la loc, lăsând-o în paza unui argat înarmat. Trecu din nou în fruntea slugilor care apărau poarta dinspre uliţă de năvala gloatei. Trebuia cu orice chip să ţină piept înfruntării. Era în joc nu numai renumele său de mai mare al curţii agiei, ci chiar viaţa sa, a stăpânei şi a pruncilor ei, şi – la urma urmei – viaţa tuturor acelora care umpleau ograda. Era înciudat, zădărât, nedormit, covârşit de simţământul zdrobitor de animal hăituit. Dar îl chinuia totodată gândul că – de se va întâmpla să scape totuşi cu viaţă – ar putea fi învinuit de stăpân că nu i-a păzit destul de bine casa şi avutul. Îi păru rău că aga nu fusese lăsat în urmă în târg. Poate că, rămânând în loc, ar fi putut preîntâmpina

Material cu drept de autor

tulburările. Dar nici de asta nu era prea sigur, căci nici înaintaşul său, Radu Popescu, cu câteva luni în urmă, nu putuse stăvili răscoala din vară a oştirii, deşi atunci în cetatea de scaun se găsea nu numai el, ci însuşi domnul, cu întreaga sa Curte, cât şi armaşul, destul de aprig din fire! Cu toate acestea, în ciuda neizbânzii, fostul agă nu numai că nu fusese pedepsit, ci, dimpotrivă, fusese aridicat la slujba de vel paharnic!

Din păcate, însă, stăpânul lipsea şi se vedea nevoit să se descurce singur, cum îl va călăuzi mintea. Urcă pe podina foişorului de pândă ridicat pe popi groşi lângă poartă, de unde putea privi peste uluci, pentru a priveghea ulița. Slugile trăgeau de aici cu sânețele asupra gloatei care se îngrămădea la piciorul zăplazului, în nădejdea de a o risipi. Se uită la cei de afară şi le văzu fețele zgârcite de furie. Țipau, îşi arătau pumnii, se frământau în loc, dar după ce fură seceraţi cu puştile, nu mai îndrăzneau deocamdată să se apropie. Dincolo de cetele lor ulița era pustie. Arar, spre capătul ei, se vedea câte un târgoveț înfricoşat, care se strecura grăbit pe sub garduri, ca să dispară apoi pe vreo portiță. Nu trecu mult şi de după colț apăru iarăşi o trâmbă lărmuitoare de zurbagii. Trebuia să se aştepte la altă năvală asupra porții. Se întoarse spre slujitorii pe care-i ocârmuia şi-i cuprinse într-o privire:

– Pregătiți-vă, băieți. Începe o nouă bumbăceală!

La Curtea Domnească răzvrătiții nu întâmpinară o împotrivire temeinică. Seimenii care erau de rând în acea întâie săptămână a Postului Paştilor căzură repede la învoială cu fârtații lor, care le vorbeau în numele căpităniei ascunse, de care începuse a se zvoni în târg, şi în care erau cuprinşi fruntaşii cei mai de vază ai breslei lor, ale căror nume le erau bine cunoscute şi se bucurau de o osebită prețuire.

Material cu drept de autor

Dacă zavergii intrară fără greutate în ogrăzi, întâmpinară o stavilă neaşteptată când voiră să pătrundă în odăile palatului domnesc. La drept vorbind, namestiile locuite de principe se întrupau în trei zidiri alăturate, care împreună închipuiau ceea ce obişnuit se numea „platul" vodă-i. La mijloc se găsea palatul cel vechi – zis în genere casa veche –, care fusese aridicat încă de pe vremea slăvitului Mircea vodă cel Bătrân. Era o zidire zdravănă, cu patru laturi, toate de-o seamă, cu un singur cat, care însă era mult aridicat deasupra pământului, căci acoperea nişte beciuri foarte cuprinzătoare, cu bolți deosebit de înalte.

Mai spre miazănoapte de colțul din față al acestei zidituri era aşezată o alta, şi anume vestitul Turn al Chindiei, loc de adăpost şi ascunzătoare pentru principe şi cei apropiați lui, folosit dacă s-ar fi întâmplat ca vrăjmaşii să izbutească a năvăli în Curte. El era ctitorit de pe vremea domnului Vlad Țepeş, înfățişându-se ca un turn rotat, cam neobişnuit, care se înălța pe mai multe caturi, încât creasta i se zărea din toate ungherele târgului. Temelia i se lipea de un vechi paraclis. Intrarea se făcea printr-o uşă ce se găsea taman deasupra acoperământului micului locaş sfânt. Pentru a ajunge la ea, doritorii erau siliți să urce în podul casei vechi, apoi, trecând pe sub nişte streşini ale acoperişului, ajungeau la un podeț aridicător, care putea fi tras spre zidurile întăriturii, încât era cu neputință de a ajunge cineva din ogradă înlăuntrul său.

În sfârşit, la miazăzi se găsea aşa-zisa „casă nouă", palat ridicat mai în urmă de Petru vodă Cercel, o hărăbaie cu două caturi, pricină din care era mai înaltă decât casa veche. În rândul de jos se găseau odăile vistieriei şi ale logofeției, pline de grămătici şi socotitori, iar în cel de sus erau orânduite cămările iatacului domnesc, cât şi spătăria mică şi cea mare. Un ceardac închis, cu ferestre acoperite cu hârtie cerată, proptit într-un stâlp gros de cărămidă, lega odaia din

Material cu drept de autor

urmă din catul de sus cu Biserica Domnească cea Mare, care sta din jos de celelalte zidiri înfățișate mai înainte.

Toate aceste case erau păzite în acea săptămână de o trâmbă nu prea numeroasă de dragoni nemți, care nu voiră a se înfrăți cu răzvrătiții. Când seimenii încercară să se apropie şi să urce scările, se văzură amenințați cu halebardele şi cu sinețele. Mai puțini fiind, dragonii nu aveau cum face față prea îndelungă vreme potrivnicilor, lucru pe care căpeteniile lor îl înțeleseră pe dată. Drept care dădură poruncă să se tragă cu toții în lăuntrul namestiilor. Aceia dintre ei, care păzeau scările pridvorului şi uşa Bisericii Mari Domneşti, nu îndrăzniră să-şi croiască drum printre răzvrătiții care umpleau ograda, ca să a ajungă la scara care suia către catul de sus al palatului celui nou, spre a se uni acolo cu ortacii lor. De aceea, ca să se pună la adăpost, socotiră mai potrivit să se adăpostească în lăcaşul de rugăciune pe care-l privegheau, ferecând în urma lor uşile. Intrucât aici nu aveau pricină să se simtă cu adevărat feriți, urcară în cafasul din naos şi trecură pe acolo în palatul cel nou, prin ceardacul care lega la înălțime cele două zidituri.

Şi dragonii din casa veche începură a se frământa. După ce dispărură cu toții înlăuntru, zăvorâră bine uşile, trăgând în spatele lor – de-a curmezişul – grinzi groase de lemn, dinainte pregătire, care să le împiedice spargerea. Îndată după aceea, ferestrele, care aveau ochiurile acoperite cu hârtie cerată, care nu îngăduia a privi afară, fură deschise, iar pe pervazuri se iviră țevile amenințătoarea ale sânețelor.

Nemții de caraulă la temelia scării celei mari a casei noi, cuprinşi de teamă, se întoarseră ca să suie în fugă treptele spre foişor, vreme în care ortacii lor, ce se aflau deja aşezați prin odăile catului de sus, răsăriră la ferestre, țintind cu sânețele spre cei din ogradă.

Material cu drept de autor

Seimenii, tălmăcind plecarea celor de la scară drept fugă, se îmbărbătară şi încercară să le ia urma. Căpitanul de dragoni, descumpănit şi îngrijat, cerceta priveliştea dintr-una din ferestrele catului de sus de la spătăria mare. Întrevăzu primejdia ca odată cu ai săi să pătrundă în odăi şi gonacii care-i fugăreau, căci aceştia erau la numai câțiva paşi în spatele celor dintâi, încât era îndoielnic că uşile vor putea fi închise îndeajuns de repede, încât să se poată pune stavilă răzvrătiților. Şi, parcă spre a încurca şi mai rău lucrurile, o seamă dintre dragonii din palat ieşiseră în foişor ca la priveală, îmbulzindu-se ca să cerceteze de la înălțime cele care se petreceau în ogradă. Însă ei stăteau în calea celora care urcau, încât, în câteva clipe, era de aşteptat să se işte o învălmăşeală de neînchipuit în pragul intrării în tinda catului de sus. Astfel ar fi fost, nu doar întârziată, ci de-a dreptul împiedicată zăvorârea uşilor în fața năvălitorilor. Dar chiar dacă ar fi reuşit să le închidă, impasul nu era dezlegat, căci zavergiii, stăpâni fiind pe foişor, puteau fărâma ori scoase din balamale canaturile, slujindu-se doar de o simplă rangă.

Căpitanul îi deveni limpede că, pentru a rămâne stăpân pe împrejurări, trebuie să împiedice potrivnicii să ajungă în susul scării. Cum aceasta trecea chiar pe sub ferestrele spătăriei celei mari şi a tinzii de alăturea cu ea, porunci trăgătorilor aşezați aici să se aplece peste pervazuri şi să țintească în vrăjmaşii care împânzeau treptele. La semnul său sinețele şi archebuzele trăsniră cu bufnituri răsunătoare asupra celor de jos. Cum depărtarea față de ei era destul de mică, nici o ghiulea nu-şi greşi ținta. O mulțime de seimeni răzvrătiți, aflați mai în susul scării, se prăvăliră însângerați asupra celor din urmă sau căzură peste parmaclâc, de-a dreptul în bătătură.

Neaşteptata întorsătură tăie râvna avântaților năvălitori. Toți – atât cei din ogradă, cât şi cei de pe scară – întoarseră privirile spre ferestrele de la care se auziseră

Material cu drept de autor

bubuiturile. Acolo se zăreau țevile archebuzelor care mai fumegau încă. Fu o clipă de şovăială, de năuceală şi de învălmăşeală, mai ales la piciorul marii scări a palatului. Apoi vremelnic răsculații se traseră înapoi. Scurtul răstimp de zăpăceală al potrivnicilor le fu îndeajuns dragonilor ca să se adăpostească în tinda catului de sus şi să trântească uşile cu zgomot, zăvorându-le apoi temeinic.

Răzvrătiții pierduseră clipa prielnică, care le-ar fi îngăduit să năvălească în palat. Acesta le rămânea de neatins. Nici în casa veche şi nici în vistierie nu puteau nădăjdui a ajunge, căci şi locurile din urmă erau pline de nemți, care nu păreau puşi pe glumă! De aceea mulțimea din ogradă îşi îndreptă luarea aminte spre cotloanele care nu erau privegheate de dragoni, precum beciurile, temnițele, cuhniile şi acareturile din ograda din dos. Puhoiul se revărsă furios asupra lor, făcând jaf.

Cum până una-alta scăpaseră de stăruința gloatelor care hălăduiau smintite prin Curte, dragonii din catul de sus al palatului celui nou îşi putură îngădui să se gândească la izvodirea unor noi mijloace de a împiedica o nouă năvală asupra lor. Cel mai simplu era să li se taie celor de afară orice putință de apropiere de uşi. Drept aceea, cu topoare şi halebarde, fărâmară treptele de lemn ale scării din spatele palatului, pe care se putea coborî spre baia domnească şi spre portița dinspre grădină. În întâiul iureş asupra casei noi, răzvrătiții uitaseră de această cale de pătrundere în iatacul princiar. După aceea dragonii sparseră podina de lemn a foişorului de la intrarea din față, încât, deschizând uşile, dădeai spre un hău fără fund. Nu uitară nici de galeria care dădea spre Biserica Domnească, loc pe unde ar mai fi putut pătrunde potrivnicii; şi pardoseala acesteia fu făcută țăndări. Astfel nemții din catul de sus al palatului se rupseră cu totul de lumea de afară. Nu numai că nimeni nu mai putea ajunge

Material cu drept de autor

la ei, dar nici ei, chiar de-ar fi voit, nu mai puteau coborî din bârlogul lor.

Răsunetul înăbuşit al zarvei din ograda Curții Domneşti şi mai ales trosnetul împuşcăturilor pătrunseră până în odăița în care zăceau întemnițați de câteva luni câțiva dintre boierii care uneltiseră otrăvirea rănilor domnului. Grosul lor fusese slobozit, dar prin grija armaşului unii rămăseseră „uitați" anume în temniță; el se îngrijise ca să fie şterşi de pe răbojul acelora iertați cu puțin în urmă, cu prilejul apropierii sfintelor sărbători. Prea mult zgomot nu ajungea până la cămăruța unde erau zăvorâți, căci aceasta se găsea taman în spre marginea de miazănoapte a îngrăditurilor, dincolo de piciorul Turnului Chindiei, deci destul de departe de „casa nouă", pentru dobândirea căreia sârguiau răzvrătiții.

Pe deasupra, larma care răzbătea până la cei închişi nu era un lucru cu totul neobişnuit şi rar, care să fi putut duce la gândul unei răzmerițe. Aşa ceva putuseră auzi în dese rânduri, mai ales cu prilejul marilor ospețe domneşti, când se sloboziseră ades şi tunurile, nu numai archebuzele. Şi nu mai departe de câteva zile în urmă, foiala pregătirilor pentru hagialâcul princiar la Argeş stârnise nu mai puțină larmă! Țipetele, nechezatul, lătrăturile, bufniturile răsunaseră până după înserat. Şi nici atunci nu lipsiseră nici împuşcăturile şi nici bubuiturile de tun. E drept că la o vreme se adăugase şi zvon de surle, de tobe şi chimvale, care însă acum tăceau!

Poate tocmai mutenia meterhanelei le dădea celor ținuți în fiare simțământul că afară se petrecea totuşi altceva decât petrecerile obişnuite de Curte. La acest mărunțiş se adăuga şi un altul, care nu putea scăpa unei urechi pânditoare. Cu toate prilejurile dinainte zvonul de glasuri era străbătut de un fior veselie. Acum însă aducea mai mult a gâlceavă, decât a voioşie! Dacă la început rămaseră

Material cu drept de autor

nepăsători la cele pe care le auzeau, după o vreme, gălăgia ajungând tot mai stăruitoare şi mai îndelungată, deveniră mai atenți, cuprinşi fiind de nedumerire şi bănuieli.

– Oare ce-ar putea să fie? îşi arătă nedumerirea Hrizea din Bogdănei. Să fi murit, în sfârşit, tiranul?

– Poate Vasile vodă şi-o fi recâştigat scaunul şi-a venit să se răfuiască cu Matei... oftă într-o doară Stroe Leurdeanu, fără a pune, la drept vorbind, nici chiar el prea mult temei pe asemenea părere.

– Sau ce-ar fi ca beizadeaua Mihnii să fi câştigat în sfârşit scaunul, căci la urma-urmei nu era tocmai rău văzut de osmanlâi! cuteză a nădăjdui jupân Mano.

Dacă ar fi fost aşa, aveau toate temeiurile să creadă că o să fie sloboziți şi ridicați la înalte cinstiri pentru slujbele făcute noului domn.

La o vreme, vocile se apropiară. Se părea că nişte bărbați se sfădeau chiar în fața intrării. După puțin se auzi zăngănit de fiare şi răsunară izbituri înfundate în canatul uşii, iar după alte câteva clipe aceasta se deschise. Întemnițații – neştiind la ce să se aştepte – rămaseră descumpăniți pe lavițele lor, încordați ca nişte arcuri gata să zvârle săgeata. În prag apărură câțiva oşteni de rând, care băgară curioşi capul pe uşă, dar mirosul greu şi înfățişarea jalnică a celor cetluiți nu-i ispitiră să intre.

– Sunteți slobozi! Fugiți de-aici până nu ne-om răzgândi, zise zeflemitor unul dintre ei.

Nevenindu-le parcă să-şi creadă urechilor, cu simțământul că ar putea fi o capcană la mijloc, cei trei întemnițați păşiră cu oarece teamă şi îndoială spre prag.

– Cine e domn? întrebă Hrizea pe noii veniți, înturnându-se la gândul care nu-i dădea pace de ceva timp.

– Cum cine? se miră careva. Bineînțeles, Matei vodă!

Material cu drept de autor

– N-a murit? stărui în îndărătnica sa încăpățânare fostul paharnic.

– Nu, încă n-a răposat. A plecat doar în preumblare prin țară, iar în urmă-i s-a răsculat norodul ca să-şi recâştige drepturile, răspunse cam în silă unul dintre oşteni, căruia i se păru că vede într-un cotlon ceva bun de jefuit şi se îndreptă într-acolo.

– Dar cu Radu Mihnea ce s-a întâmplat? se întoarse cu o stăruință zădărâtoare Hrizea la socotințele sale.

– N-am auzit de el, nu ştiu cine e! îi răspunse omul peste umăr, fără să se lase abătut de la grijile sale.

Cei trei se strecurară cu paşi şovăitori în ogradă, înfundându-se în acel du-te vino de oşteni care hălăduiau prin fața celor două palate, fără a mai îndrăzni să se apropie de uşile lor din pricina dragonilor nemți. Deşi soarele nu se zărea din spatele norilor, albeața zăpezii îi orbi după lunile de întunecime ale temniței.

La o vreme, cuprins de o neaşteptată slăbiciune, Hrizea trebui să se rezeme cu spatele de zidul pe lângă care tocmai trecea. O ciudată străfulgerare dureroasă îi trecu prin tot trupul, până în creştet. Pentru o clipă avu simțământul că-şi pierde cumpătul, fiind gata să se prăvale, încât, dacă nu se sprijinea, ar fi căzut leşinat în zăpadă. Nimeni din cei care alergau în juru-i nu-l recunoscu. De altfel, ar fi fost şi cu neputință. Ce mai rămăsese din falnicul şi alesul boier de altădată? Nimic. Părul netuns de multă vreme îi crescuse peste măsură de lung, zbârlindu-se, în chipul unor late soioase şi încâlcite, peste umeri şi peste spate, ca la cerşetori. La fel de slinoase, vâlvoiate şi neîngrijite îi arătau şi barba şi mustățile. Purta o dulamă groasă din care curgeau zdrențele, iar pe dedesubt o cămaşă la fel de ruptă, a cărei culoare de început nu mai putea fi ghicită după atâtea luni de purtare neîntreruptă. Starea nădragilor, sfârtecați şi soioşi, părea cu atât mai jalnică, cu cât izbeau prin prețul

Material cu drept de autor

deosebit al țesăturii din care erau croiți, atât ei, cât şi dulama. Era în picioarele goale, căci cizmele le dăduse mai demult unui temnicer, pentru un codru de pâine. Arăta a ființă vrednică de toată mila. Părea un cerşetor din cei mai amărâți sau un răufăcător care purta veşminte scumpe odinioară, pe care fie le jefuise, fie, fiind de aruncat, le primise de pomană.

La câțiva paşi mai încolo se oprise Stroe Leurdeanu şi se uita nedumerit înapoi spre fostul paharnic. Nu înțelegea ce se petrecea cu el şi de ce se zăticnise aşa dintr-o dată. Arăta la fel de jalnic şi de soios, doar că avea picioarele legate în cârpe, fiind ferit în parte de răceala zăpezii, pricină pentru care Hrizea îl putea pizmui. În ultima vreme, fostul vistiernic începuse să se plângă că de pe urma frigului prinseră să-l înjunghie încheieturile gleznelor şi nu găsise alt mijloc de a scăpa de dureri decât învelindu-şi picioarele cu țoalele ce-i căzuseră în mână. Sleit, rezemat de zid, Hrizea îl privea pierdut, parcă fără să-l vadă.

În odăița întunecoasă în care fuseseră zăvorâți se obişnuiseră cu nenorocita înfățişare la care ajunseră, dovadă a unei depline frângeri a tăriei şi vredniciei lor sufleteşti. Acum, putându-se asemui cu ceilalți, Hrizea se simțea îngrozitor de umilit şi ruşinat, cu atât mai mult cu cât se punea în cumpănă cu nişte oameni de rând, cu totul neînsemnați, pe care înainte vreme nici nu i-ar fi băgat în seamă, disprețuindu-i din adâncul cugetului său.

Încercă să purceadă din loc, dar atingerea tălpilor cu zăpada ghețoasă îi pricinui nişte înțepături care-i străpunseră ființa până în creştetul capului. Mai făcu un pas, dar, împiedicându-se de un bolovan ascuns în omăt, căzu. O ceată de oşteni veni în fugă înspre locul în care zăcea şi cineva, fie pentru că nu-l văzuse, fie că-l crezuse mort, îl călcă pe spate. Marginile tăioase ale tocului i se înfipseră în pielea spinării, aproape să i-o sfâşie. Stroe Leurdeanu, care,

Material cu drept de autor

în obielele pe care şi le încropise, nu mergea mai uşor, îi veni în ajutor şi-l sprijini să se ridice.

Priveau buimaci în jur, căci nu se simțeau în stare să pătrundă înțelesul şi rostul mişunelii în care nimeriseră. Mulțime de oşteni – mai ales dorobanți, uşor de recunoscut după straiele lor vinețiii, şi seimeni, trădați de veşmintele lor roşii – alergau de colo-colo prin ogradă, într-o neobişnuită neorânduială. Cei doi nu-şi puteau da seama după cine sau de cine fugeau. Priveliştea se înfățişa cu atât mai greu de deslușit, cu cât din ceardacele de la metereze zidurilor care împresurau ograda, străjile Curții trăgeau asupra apărătorilor palatului, deşi cele două trupuri ostăşeşti ar fi trebuit să se găsească într-o deplină unire şi să se ajute între ele. De altfel şi cei din urmă răspundeau din când în când focului celor dintâi. De undeva fură aduse câteva scări şi rezemate de zidurile casei noi, dar nu apucă să urce nimeni în susul lor, căci dinăuntru fură împinse şi răsturnate în zăpadă cu halebardele. In străfulgerarea clipei cât cei din palat se aplecară pe ferestre în afară, boierii recunoscură veşmântul dragonilor din gardă.

– Ce Dumnezeu, se întâmplă aici? întrebă Stroe, apucând de braț un oştean care tocmai trecea gâfâind pe lângă el.

– Da', păi nu vezi?! zbieră acesta furios, smucindu-şi mâna.

Era limpede că înfățişarea vorbitorului îl dezgusta, dar, deşi scârbit, adăugi totuşi în silă, mai mult ca să-şi verse năduful:

– Blestemații ăştia de nemți ni se împotrivesc, împiedicându-ne să ne câştigăm drepturile! Sau încuibat în palat şi nu mai nimerim să-i scoatem. Dar le venim noi de hac, şi-o să ne-o plătească cu vârf şi-ndesat!

– Se mănâncă răzvrătiții între ei! zise Hrizea drept încheiere, după îndepărtarea bărbatului. Ar fi mai bine să ne

Material cu drept de autor

facem nevăzuți, că altfel ne vine de hac vreun plumb rătăcit! Ori, şi mai rău; vreun nenorocit de ăsta de zurbagiu şi-ar putea da seama cu cine are de a face, şi, ca stoarcă ceva arginți de la noi, să ne amenințe viața, cerându-ne răscumpărare!

Jupân Mano se pierduse prin mişuneala mulțimii, încât nu-l mai putură zări. O porniră şi ei grijnic spre turnul porții. Trebuiau să meargă cu mare luare aminte, încât să se poată feri din calea cetelor de oşteni care năvăleau peste ei, de parcă nu i-ar fi văzut sau n-ar fi fost vrednici de a fi băgați în seamă. Dar cu înfățişarea de cerşetori pe care o aveau, nu era pricină de mirare că lumea se purta astfel cu ei. Ca atare căutau cu luare aminte în jur, ferindu-se să nimerească în calea cuiva. Dar erau nevoiți să se păzească şi de plumbii care zburau din când în când pe deasupra capetelor lor. Dragonii e drept că aproape nu mai trăgeau. Întrezăriseră nu numai zădărnicia unei asemenea stăruințe, dar înțeleseră chiar latura ei dăunătoare, căci îi făcea să risipească, fără a le aduce vreun câştig adevărat, iarba de puşcă şi plumbii ce-i aveau puşi de-o parte în palat.

Între timp însă, dinspre metereze se înteți focul asupra „casei celei noi", care închipuia în acea clipă adevăratul şezământ al cârmuirii țării. Dar cu toată îndârjirea trăgătorilor, scara de piatră către catul de sus rămânea tot de neatins, căci se afla sub bătaia archebuzelor celor împresurați. Poate tocmai aceasta era pricina pentru care mulțimea din curte se încăpățâna să proptească scări de lemn pe sub ferestre, ca în năvala ce se da asupra cetăților. Dar ele erau negreşit împinse în gol de cei prinşi înăuntru, tăind sporul potrivnicilor, care însă nu voiau în nici un chip să se dea bătuți.

O ceată de oşteni izbuti să spargă uşa Bisericii Domneşti, cu gândul de a intra în palat prin ceardacul înălțat pe stâlpi, care, ieşind din cafasul sfântului locaş, făcea

Material cu drept de autor

trecerea spre spătăria cea mare. Încercarea era sortită din capul locului să dea greş, căci încă de mai înainte podina ceardacului fusese spartă şi năruită în mai multe locuri. Totuşi dragonii, văzând mulțimea pâlcurilor care se îmbulzeau în pridvorul bisericii, deschiseră uşile spătăriei mari dinspre ceardacul cu pricina, aşezând în pragul lor câteva archebuze pregătite de tragere. În felul acesta nădăjduiau să poată împuşca din vreme orice îndrăzneț care – slujindu-e de pereții de lemn din părți – ar reuşi să treacă de marile găuri care se căscau în podele.

În clipa când cei doi boieri ajunseră sub bolțile porții, Hrizea auzi un căpitan – care se uita înspre el – că rosteşte dezamăgit:

– Cred că va fi foarte greu să punem mâna pe palat!

Hrizea, care-l cunoştea bine pe om – şi ştia că l-a rându-i şi acesta îl cunoaşte la fel de bine – crezu că lui îi vorbeşte şi dădu să răspundă, vânturându-şi brațul, semn prin care dădea să-şi înceapă spusa. Dar bărbatul nici nu-l luă în seamă, privind parcă prin dânsul, de-ai fi zis că-i străveziu. Adevărul era însă altul; peste capul celor doi, oşteanul îşi urma sporovăiala începută mai demult cu cineva aflat în urma lor. Auzind vocea celuilalt din spate, fostul paharnic îşi dădu seama că se înşelase:

– Trebuie să găsim altceva. Ceea ce fac zăluzii ce se reped asupra palatului este curată sminteală, lipsită de orice noimă. Iar dacă nemții din casa veche se trag în Turnul Chindiei, nu-i mai scoate nimeni de acolo, în vecii vecilor! Numai foamea şi setea pot să-i doboare. Ori, noi n-avem atâta vreme ca să aşteptăm să li se isprăvească tainele, căci domnul se poate înturna în orice clipă şi poate da totul peste cap! Ca să-l putem sili să se învoiască cu cererile pe care le avem, trebuie să-i dovedim că suntem stăpâni deplini asupra cetății de scaun. Numai atunci se va vedea silit să se plece în fața noastră şi să ne asculte!

Material cu drept de autor

– Ar fi vremea să ne hotărâm a născoci un vicleşug…

– Mai degrabă să purcedem la niscai neguțări…

Cei doi boieri scăpară pe maidanul larg din fața porților, care era şi el împânzit de lume. Vocile căpitanilor rămaşi în urmă se topiră în vuietul de obşte. Hrizea şi Stroe Leurdeanu se uitau descumpăniți în jur, neputându-şi găsi locul şi rostul în mijlocul vârtejurilor de târgoveți şi oşteni care se învolburau în jur. Îi auzeau vorbind aprins despre iureşul care trebuia dat asupra palatului, a agiei şi a armăşiei, despre împresurarea mitropoliei, care era ruptă astfel de târg, sau de noua pază aşezată la porțile cetății de scaun şi de-a lungul palisadelor ei.

Trecătorii, care nu-i recunoşteau pe cei doi, ori îi ocoleau cu scârbă, ori îi îmbrânceau cu grosolănie din calea lor, împroşcându-i cu vorbe umilitoare de ocară:

– Uită-te şi la borfaşii ăştia! Asemeni şobolanilor, au ieşit din hrubele lor mucegăinde şi-au năpădit ulițele. Înainte nu-i vedeai, căci stăteau ascunşi prin vizuini. Acum nu se tem să-ți apară în față în plină zi şi să te tâlhărească! Vremurile astea tulburi sunt raiul lor!

Hrizea era năucit de nețărmurita răutate a semenilor săi, de altfel cu totul neîntemeiată. La drept vorbind, nu făcuse nimănui nici un rău. Nimeni nu-l cunoştea şi totuşi toți îl vrăjmăşeau şi-l repezeau. Dar suferința sa nu se mărginea la atâta. Zăpada înghețată, pe care păşea cu picioarele goale, parcă îi ardea tălpile. Abia dacă mai găsea în sine puterea de a umbla. Încheieturile îi înțepeniseră, iar pielea şi carnea întregului trup îl durea îngrozitor. Oftă cu obidă:

– Nici nu ştiu unde să mă duc…

– Vino la mine ca să ne mai dezghețăm şi să mâncăm ceva, căci casa mea e mai pe aproape. După aia om mai vedea…

Material cu drept de autor

O pornire în susul Uliței Mari, trecând de-a lungul zidurilor de apărare ale Curții Domneşti. Nu prea departe, pe dreapta, întinzându-se din uliță până în malul Ialomiței, se găseau namestiile fostului vistiernic. Se opriră o clipă, uitându-se în lungul unei ulițe lăturalnice, unde o mulțime întărâtată se înverşuna împotriva ulucilor unei ogrăzi boiereşti. Deodată, însă, în mijlocul lor apăru un oştean care, după ce izbuti să potolească puțin zarva, împărți nişte porunci zurbagiilor, pe care cei doi foşti divaniți nu le putură însă desluşi din pricina depărtării. Îndată după aceea, mulțimea se puse în mişcare spre palat, lăsând de izbelişte năvala la care sârguise până atunci.

– Ciudat, cugetă Hrizea. Zurbaua asta nu pare să curgă otova, la nimereală, răbufnirile nevenind de-a valma, cum ar fi firesc la asemenea ispravă... Parcă simți un curios iz de rânduială, şi nu numai aici, la ceata asta! Chiar dacă, privind mai pe deasupra lucrurile, alergătura din târg pare fără noimă şi cuprinsă de răvăşeală, e de ajuns ca să scrutezi mai cu luare aminte împrejurările, că bagi de seamă că foarte mulți zavergii nu umblă la voia întâmplării. Dorobanții care au trecut adineauri aveau o țintă desluşită: poarta Câmpulungului; iar alții, mai devreme, se duceau la cea a Bucureştilor. Iar ăştia din capul ulicioarei au luat-o din loc, fără împotrivire, la un singur cuvânt! Parcă de undeva s-ar împărți porunci şi s-ar da îndrumări... S-ar zice că fiecare îşi are statornicit un loc al său şi duce la împlinire o însărcinare care i s-a încredințat anume... Ai simțământul că cineva ar privi târgul de sus şi, cântărind cu grijă mersul întâmplărilor, dă îndreptările şi desluşirile de cuviință! Asta nu aduce a răzvrătire prostească a gloatei, în care fiecare face ce-l taie capul. Oricât ar părea de ciudat, încep să cred că la mijloc e o altfel de lucrătură, una gândită cu migală! Aici se ascunde altceva... Ascultă-mă pe mine, că nu-s de azi, de ieri curtean...

Material cu drept de autor

– S-ar putea să ai dreptate! încuviință celălalt.

Cugetările biv vel paharnicului, într-o străfulgerare, parcă îi străluminară mintea, tălmăcindu-i în cuvinte nişte gânduri care până atunci doar dospiseră ca o drojdie în fundul sufletului său, rămânând nedesluşite chiar pentru sine. Acum deodată se limpeziseră. „Nu-i prost băiatul! Are o neobişnuit de adâncă pătrundere a lucrurilor", îşi zise Stroe. „Fără el poate n-aş fi băgat de seamă nefirescul împrejurărilor, deşi şi pe mine mă izbise ceva. Are netăgăduite însuşiri de mare uneltitor; nimic nu-i scapă! Pare de-a dreptul de necrezut că un vulpoi de talia sa a putut ajunge în obezi!".

După puțină vreme zăriră şi zăplazul ogrăzii lui Stroe Leurdeanu. Dincolo de el nu se simțea nici țipenie de om.

– Oare or fi fugit cu toții?!

Cuprinşi de spaima de a nu găsi adăpostul pe care-l căutau, se năpustiră asupra porții zăvorâte şi-o loviră disperați cu pumnii, dar mâinile lor degerate nu erau în stare să facă să răsune blănile groase, legate cu brâuri fier. Deznădăjduiți, prinseră a țipa din răsputeri. În sfârşit, peste împrejmuire se plecă un om spre ei:

– Ei, voi de colo, ia vedeți-vă de drum!

Apoi, întorcându-se spre cineva dinăuntru, urmă:

– Sunt două haimanale, care-şi închipuie că vor putea sparge porțile.

– Alungă-i înainte de a ne aduce pe cap, cu larma lor, iureş de răzvrătiți! se auzi vocea celuilalt.

– Hei, neisprăviților, ați surzit?! Luați-vă tălpăşița până nu vă crăp căpățâna! îi amenință cel de sus, înălțând un pietroi deasupra capului.

– Sunt stăpân-tău, bă Gheorghe! Să nu cutezi a zvârli bolovanu', că dă dracu-n tine! Pun să te biciuiască,

Material cu drept de autor

de-o să caşti mai bine ochii altă dată! urlă speriat Stroe, căutând din ochi, fără succes, un adăpost.

Omul, văzându-se strigat pe nume, rămase o clipă descumpănit, cu mâna înălțată în aer. Stroe îşi dădu seama că era greu să-l încredințeze cu înfățişarea de acum de adevărul spuselor sale, de aceea căută să se folosească de scurtul răgaz prilejuit de şovăiala celuilalt. De aceea, pentru a găsi ascultare, se grăbi să adăugească:

– Bre Gheorghe, stai liniştit că am scăpat mai adineauri din temniță! Ne-au slobozit mai devreme răzvrătiții. Sunt cu biv vel paharnicul Hrizea! Deschide-ne repede, că ne e foame şi-am degerat.

Bărbatul lăsă mâna în jos, dar tot nu-i venea să-l creadă. Oare cei doi răpănoşi din care curgeau zdrențele, unul cu picioarele goale, celălalt cu ele legate în nişte cârpe, soioşi şi atât de urât mirositori că dogoarea lor ajungea până la el, să poată fi unul un mare vistier, iar celălalt un mare paharnic?! Omul dispăru, iar în spatele ulucilor se auziră şuşoteli. Slugile se sfătuiau.

– Mult mai au de gând tâmpiții ăştia să ne țină aici?! se întrebă Stroe.

În sfârşit, peste marginea zăplazului răsăriră mai multe capete cercetătoare. Fură iscodiți cu băgare de seamă, cei de sus dându-şi cu părerea asupra lor. Se vedea că slugile se temeau de o cursă. Stroe îşi pierdu răbdarea şi, cum la un timp zări şi chipul vechilului, îl strigă:

– Deschide odată, Veniamine, că altfel te dau tain la câini!

– O-ți fi, n-o-ți fi, răspunse acesta, de aici nu pot să ştiu... Dar e primejdios să deschidem poarta, căci nu putem şti dacă în urma voastră n-or năvăli înăuntru şi alți calici de-al de voi, care acum stau tupilați pe undeva ca să nu-i vedem. Aşa că mai bine intrați prin dos, prin portița dinspre malul Ialomiței. Vă vom deschide acolo!

Material cu drept de autor

– Cine dracu' să năvălească, Veniamine! răcni furios Stroe. Nu vezi că ulița e pustie?! şi încheie cu o înjurătură straşnică.

Vechilul tresări. Glasul, felul vorbirii şi poate mai ales mănunchiul de ocări auzit parcă îi aduceau aminte de ceva cunoscut. Urmară câteva porunci spuse cu voce scăzută, se auziră frecându-se grinzi, răzbătu zornăit de lanțuri şi scârțâit de zăvoare şi, în sfârşit, o aripă a porții se crăpă uşor, numai atât cât să lase să se strecoare prin ea un om. Şchiopătând, cei doi se furişară prin deschizătură. În urmă-le poarta fu trântită zgomotos şi ferecată la iuțeală.

Stroe şi însoțitorul său se pomeniră înconjurați de slugi, care, încă bănuitoare, îi priveau cu îndoială. De altfel, nu era de mirare atâta neîncredere, căci, sub barba şi mustățile crescute de-a valma şi pline de slin, nu se putea vedea nimic din fața făloasă a fostului vistiernic, încât nu era lesne să fie recunoscut! De aceea de altfel slugile îi întâmpinară pe oaspeți cu spadele scoase din teacă.

– Pofteşte pe aici! îl chemă Veniamin pe cel care dăduse de înțeles c-ar fi vistiernicul.

După puțin îşi dădu seama că avea de a face chiar cu boierul, dar îi venea greu să folosească față de un asemenea zdrențăros cuvântul de „stăpâne", aşa cum o făcea de obicei, aşa încât, vorbindu-i, se feri totuşi ca să se slujească de el.

Câteva femei, din cele care îngrijeau de casă, le ieşiră curioase întru întâmpinare, dar se feriră cu scârbă din calea neaşteptaților musafiri, trăgându-şi cruci largi peste piept. Dar apoi totul intră pe făgaşul firescului. Fură frecați cu zeamă de varză ca să scape de răul degerăturilor, iar apoi, după ce se dezmorțiră pe îndelete de frig, li se aşeză masa. Mâncau clefăind lacom după atâtea luni de post silnic. Între timp, li se găti o baie caldă şi veşmintele trebuitoare.

– Avem nevoie şi de un bărbier! ceru vistierul.

Material cu drept de autor

– În asemenea împrejurări nu avem de unde aduce pe vreunul, stăpâne! se dezvinovăți Veniamin. Cine ar primi să umble acum pe ulițe, fără să se teamă pentru viața sa?! Şi chiar de-am afla pe careva mai cu inimă, n-ar voi să plece de acasă şi – pentru câțiva gologani amărâți – să-i lase pe ai săi în voia sorții! În zilele astea poți cuteza a ieşi pe afară numai dacă eşti cu cioporul!

– Doar n-ai de gând să mă ții aşa!! se supără Stroe.

– Luminăția Ta, rogu-te nu te mânia, dar aş îndrăzni să aduc în fața domniei tale pe un grăjdar de-al nostru, care ne mai tuşinează nouă, slugilor, pletele, bărbile şi mustățile. Deşi n-are prea multă pricepere, în lipsă de altul mai bun, îngăduie-i să vă slujească.

– Fie... se învoi boierul, fluturându-şi zdrențele printr-o nepăsătoare ridicare din umeri.

După câteva ceasuri, curați, înveşmântați în straie alese, sătui şi mulțumiți, îşi recăpătară înfățişarea vrednică de odinioară. Erau poate ceva mai traşi la față, veşmintele cam fâlfâiau pe ei de slabi ce ajunseseră, dar îşi redobândiseră fala de ființe alese.

Acum se sfătuiau. Nu erau oamenii care să rabde ca să rămână în afara mersului întâmplărilor care-i înconjurau. Având obişnuința de a scoate un neîntârziat câştig de pe urma împrejurărilor, se întrebară numaidecât dacă din tulburările care se iscaseră pe afară nu le ieşea nici un folos, de se pricepeau să le întoarcă în chip cuvenit. Ori, ca vajnici pescuitori în ape tulburi ce se aflau, îşi răspunseră îndată că prilejul era deosebit de prielnic pentru a duce la împlinire mulțime de urzeli.

În locul lor, un altul – abia scăpat din temniță şi încă printr-o toană a sorții! – ar fi fost chinuit de teamă şi îndoieli, şi şi-ar fi căutat mântuirea alegându-şi un adăpost tainic, în care să nu poată fi găsit, de s-ar fi întâmplat ca norocul să-l părăsească, iar lucrurile să reintre pe vechiul lor

Material cu drept de autor

făgaş. Ei erau însă fiinţe frământate din alt aluat. Nu făceau parte dintre aceia care să fugă din faţa primejdiilor, dacă întrezăreau putinţa de a trage foloase. Fuga şi ascunzişul erau mijloace de care se slujeau numai cugetele mărunte, care sunt obişnuite să se târască, precum jivinele, o viaţă întreagă prin sărăcie şi tina celor lipsiţi de însemnătate şi de nume!

Învingătorii sunt însufleţiţi de îndrăzneala de a înfrunta lumea, de a-i dibui slăbiciunile şi patimile şi de a le mânui şi răsuci chiar împotriva ei, dar spre câştigul lor. Numai aşa puteau s-o stăpânească. Iar încâlcelile iscate de foiala din târg le puneau la îndemână un câmp rodnic, pe care-şi putea ţese în tihnă uneltirile.

Le stătea însă împotrivă o singură împrejurare. Lunga întemniţare îi smulsese din ţesătura subţirilor urzeli de Curte, nemaicunoscând pornirile şi năzuinţele care frământau aleasa lume a celor de neam şi nici taberele în care aceasta era împărţită în acea clipă şi nici încotro ţintea fiecare. Nu apucaseră deci să se dumirească asupra a ceea ce se întâmpla sub ochii lor, drept care nu le era încă limpede, de ce parte să se aşeze, căror urzitori să li se alăture şi împotriva cui să se pornească. Întrebările la care nu puteau răspunde erau multe. În primul rând nu înţelegeau cine cu cine luptă. Pentru ce se înfruntă? Ce ţeluri are fiecare tabără? Apoi care era starea domnului? Aflaseră doar că acesta plecase din cetatea de scaun, fără a fi priceput prea bine unde se dusese şi de ce. Care erau sorţii săi de viitor? Cine trăgea în acea clipă sforile? Cine avea înrâurire mai mare asupra celor care se petreceau în târg?

Ori, pentru a şti cui să se alăture şi împotriva cui să se ridice, deci pentru a-şi ţese uneltirile lor aparte, era nevoie ca să cunoască în adâncime împrejurările, în ţesătura lor cea mai tainică, şi mai ales să desluşească mânuielile

Material cu drept de autor

deja puse în ascuns la cale, pentru a se putea furişa în vălmăşagul lor.

În lipsa unei ieşiri mai bune, cerură lămuriri slugilor şi vechilului. Bieții oameni însă, având simțământul că le-ar fi pusă la încercare credința, socotiră că sunt bănuiți a împărtăşi gândurile tulburătorilor de pe ulițe şi se foiau stânjeniți, stând în picioare în fața stăpânilor lor, care se lăfăiau înfundați în moliciunea pernelor unei sofale îndemânoase. Speriați, cei pe care-i descoseau le răspundeau cu multă prevedere, pricină din care lămuririle lor erau în bună măsură găunoase şi nesincere. Se fereau a spune ceea ce, socoteau sărmanii, că i-ar pune într-o lumină neprielnică sau va supăra măriții boieri. Alteori născoceau o seamă de deslușiri, în nădejdea de a face plăcere ascultătorilor şi de a intra astfel pe sub pielea lor. Deci, după ce toată mulțimea oamenilor de casă ai vistierului nu aveau cum cunoaşte tainele mădularilor cinului celor de neam, care nu le făcuseră vreodată vreo destăinuire, mai şi răstălmăceau zvonurile pe care le auziseră întâmplător, potrivindu-le după închipuirea lor, astfel încât cei doi nu putură afla mare lucru din ceea ce ar fi dorit să ştie, şi anume fața ascunsă a jocurilor care se făceau la acea vreme în tainițele Curții. De aceea le fu cu neputință să priceapă cu adevărat ce lucrături se doseau în spatele a ceea ce se vedea.

Singura ştire deslușită pe care o putură culege până la urmă din noianul celor istorisite, era aceea că Matei vodă ieşise din târg cu un alai mare şi orbitor prin strălucire, ca să se ducă la mânăstire întru întâmpinarea slăvitului Post al Paştelui şi ca să se roage la mormintele strămoşilor pentru ispăşirea păcatelor care-i apăsau sufletul. Iar în urmă-i, lipsită ca de obicei de smerenie şi deloc simțitoare la caznele şi jertfa Mântuitorului, prostimea, sumețindu-se, se răzvrătise pe neaşteptate. Iar de dimineață începu a se zvoni că, pesemne încă de ieri, în fruntea zavergiilor s-ar fi

Material cu drept de autor

aridicat un fel de cârmuire a lor – o căpitănie ascunsă cum pare-se i se zicea –, despre care nu se ştia prea bine ce rosturi avea, nici din cine era alcătuită şi nici unde îşi avea locul de şedere. Mădularii ei nu fuseseră nici aleşi şi nici numiți de cineva, aşa încât nu era limpede cum de ajunseseră acolo şi nu se putea înțelege nici ai cui împuterniciți erau la urma-urmelor. Dar în ciuda atâtor întrebări cu răspuns nedesluşit, arăta Veniamin mirat, căpitănia, după cât se părea, se făcea totuşi ascultată! Iar acum, toată suflarea târgului tremura de teama jafurilor şi a pârjolului la care, pesemne, tulburătorii se vor deda! Iar spaima lor nu era neîndreptățită, căci unele case fuseseră deja sparte…

„Ce doreau răzvrătiții?!" încerca să lămurească mai departe vechilul, la cererea stăpânilor. „Păi, însăilează vorbe mari precum dreptate, libertate, să nu se mai facă silă lor şi norodului, să înceteze obidele de tot soiul şi prigoana. Vezi Doamne, ei luptă numai în numele unor teluri înălțătoare, încărcate de mărinimie şi iubire de aproape. Dar, la drept vorbind, nu sunt puşi decât pe prădăciuni şi tâlhării. Cereau domnului solde nemeritate şi spărgeau casele oamenilor de toată cinstea, luând de acolo tot ce le cădea în mână şi le putea folosi în vreun fel. Tare ar fi vrut ei să ajungă în locul celor mari şi bogați, scoborându-i pe aceştia sub talpa lor! Alt bine nu vor." Iar vechilul îşi urmă istorisirea, însăilând asemenea păreri care priveau pe dinafară lucrurile şi care la urma-urmelor nu slujeau la nimic ascultătorilor, până ce Leurdeanu se lehămetisi.

El nu era curios să cunoască cugetările filozoficeşti ale slugii asupra rosturilor vieții şi ale lumii, lucruri pe care şi aşa nu prea le stăpânea! De asemenea, nu-i păsa nici de peripețiile de groază care se petreceau pe ulițe, care zguduiseră argații, stârnind aprinse taclale, care însă nu-l ajutau ca să-şi dea seama cu cine trebuia să intre în legături

Material cu drept de autor

pentru a dobândi un loc de frunte în uneltirile care se țeseau şi nici să întrevadă dedesubturile care-i puteau deschide făgaşul spre slujbele mai înalte ale țării, înturnându-l la cârmuire. Dânsul nu purta grija întâmplărilor pe care le vedeau cu toții, ci visa să pătrundă fața nevăzută, a lucrurilor. Istorisirile tuturor trecuseră însă pe alăturea cu ceea ce năzuia a cunoaşte. Nu putuse afla cine se ascundea în spatele peripețiilor care frământau târgul şi nici ceea ce se urmăreau aceştia prin tot ceea ce se făptuiau. Ori, până nu găsea un răspuns desluşit celor două întrebări, nu putea şti ce-i rămânea de făcut pe mai departe!

Stroe îşi slobozi nemulțumit slugile. O voce lăuntrică – mai ales după ce îi atrăsese luarea aminte Hrizea – îi spunea că pe undeva se afla o minte cârmuitoare şi priveghetoare…

– Trebuie să intrăm cumva în legătură cu zisa căpitănie, ca să vedem cine sunt cei de acolo şi în ce ape se scaldă… îşi dădu el cu părerea, urmându-şi gândurile care-l măcinau în fundul sufletului. S-ar putea să fie oamenii de care avem nevoie şi care au, poate, nevoie de noi…

– N-aş zice că n-ai dreptate, deşi mă întreb dacă n-ar fi mai înțelept să dispărem, ca să ne mântuim viața, oftă Hrizea atins de o slăbiciune trecătoare. Numai o minune ne-a ferit până acum de butucul gâdelui, şi-ar fi păcat ca, după ce-am scăpat printr-o întâmplare fericită din temniță, să ne întoarcem sub amenințarea securii…

– Cine nu riscă, nu câştigă! În neorânduiala asta din târg n-are cine să ne mai pună în obezi. Reaşezarea stăpânirii în drepturile ei legiuite, dacă va mai avea loc vreodată, nu se poate face cât ai bate din palme! Cere ceva timp. Iar când vom băga de seamă că trebile se încurcă, ne rămâne destulă vreme ca să ne punem la adăpost, fugind spre pildă în Ardeal sau din jos de Dunăre. În clipa de față alta trebuie să ne fie grija. E mai cu folos ca să iscodim după

Material cu drept de autor

câştigul pe care-l putem trage de pe urma împrejurărilor, şi asta cât mai repede, până nu ne-o iau alții înainte, lăsându-ne cu buza umflată. Poate, cine ştie, nu mai plecăm noi, ci Matei... râse înveselit fostul vistiernic.

Statornicirea unei legături cu căpitănia ascunsă se dovedi însă mai anevoioasă decât ar fi putut părea la prima vedere. În primul rând pentru că mădularele sale nu puteau fi nicicând găsite strânse laolaltă în jurul unei mese, pentru a putea neguța dintr-o dată cu toatele. Fiind căpetenii ale anumitor trupuri de oşteni răzvrătiți, care făceau legea prin anume mahalale, erau răzleţite dimpreună cu acestea, putând fi cu greu descoperite spre a putea sta la sfat pe îndelete cu ele.

Pe de altă parte, dregătorii sloboziți băgară curând de seamă că în sânul oştimii, dar şi a acelora care o cârmuiau, se răspândiseră simțăminte cu totul potrivnice boierimii, taman ca în vară, când – precum se ştia – fuseseră ucişi o seamă de mari dregători. Deci, nu era tocmai sigur că povața lor va fi bine primită, cu toate că erau învăluiți de cununa de împotrivitori ai stăpânirii, învinuire pentru care făcuseră temniță grea, iar acum devenise pricină de laudă! Se putea deci ca, în loc să vadă în ei nişte martiri ai luptei pentru binele norodului şi pentru dreptate, răzvrătiții să-i privească dimpotrivă, ca pe nişte urgisitori vrăjmaşi. Ori cum asemenea primejdie nu lipsea, încercările de apropiere trebuiau pornite cu oarecare băgare de seamă.

Plecând de la această socotință, cei doi foşti puşcăriaşi se feriră să intre ei înşişi legături nemijlocite cu cei pe care-i bănuiau ca fiind cuprinşi în căpitănie, ci porniră tocmelile cu ajutorul slugilor fostului vistiernic. Grija de a pune la adăpost se dovedi însă zadarnică, căci căutările lor se bucurară de o bună primire. Ba mai mult, căpitanul Priboi, în clipa când trimişii veniți la el îl iscodiră, după un foarte scurt răstimp de gândire, îi pofti chiar la întrunirea

Material cu drept de autor

căpităniei, care era plănuită a avea loc în aceeaşi seară, pe la începutul primului ceas din noapte[85]. Oşteanul nu făcea poftirea la întâmplare. El ştia prea bine că cei doi foşti mari sfetnici domneşti, deşi erau prigoniți şi deşi se înstrăinaseră de lume în urma multelor lunilor de temniță, păstrau încă temeinice legături cu cei de seama lor, bucurându-se de un bun renume şi de trecere printre ei. Folosindu-i, Priboi nădăjduia să poată atrage de partea răzvrătirii şi o seamă de obraze din lumea bună, ocrotirea cărora se putea dovedi peste măsură de folositoare în înfruntarea cu principele.

La ceasul începutului de noapte – când din pricina anotimpului înserarea prinse a se aşterne destul de devreme – cei doi, însoțiți de vechilii lor şi de o strajă de slugi înarmate, se înfățişară la locul care li se arătase, şi anume casa dinspre acareturi a păzitorilor Curții domneşti. Cu inima strânsă, foştii divaniți se întoarseră la vechiul lor loc de osândă. Opriți sub bolțile porților mari, pentru a fi îngăduiți să le treacă pragul, pomeniră numele căpitanului Priboi, însă li se spuse că cel căutat nu sosise încă, dar li se dădu totuşi voie să intre, fiind sfătuiți să aştepte în fața odăilor străjilor care slujeau la privegherea turnului. De aici putură vedea că de astă dată ograda părea liniştită. Nu se mai trăgea ca pe la ceasul prânzului, când fuseseră sloboziți. Dar împăcarea era numai pe deasupra. Cu adevărat însă, dragonii nemți, păzitori ai celor două palate, nu putuseră fi nici scoşi din bârlogul lor şi nici siliți să se dea bătuți. Cele două case domneşti erau cufundate în beznă, dar în spatele perdelei de întuneric simțeai mişuneala înfrigurată a celor prinşi înăuntru. Desigur că pe răstimpul nopții, cât se hodineau, fuseseră aşezate străji, ale căror umbre se putea ghici, din când în când, ca nişte păreri, prin dreptul

---

[85] Ceasul întâi din noapte, după sistemul bizantin de măsurare a timpului, corespunde după sistemul actual de măsurare a timpului intervalului temporal dintre orele 18 şi 19.

Material cu drept de autor

ferestrelor larg deschis. Când cei doi, după ceva vreme, trecură în ograda acareturilor, le putură osebi mult mai limpede talia printre stâlpii ceardacului din spatele palatului.

Învârtindu-se prin curte, avură surpriza să-l zărească pe Chircă Rudeanu, care tăifăsuia cu aprindere cu doi fruntaşi ai oştenilor, un stegar şi un iuzbaş de seimeni. Ei îl ştiau pustiit prin țară de ceva vreme şi acum erau uimiți să-l descopere aici, şi încă vârât cu atâta înfierbântare în mersul zaverei. Le vorbea celor doi peste măsură de stăruitor, vrând, în chip vădit, să-i aducă sub înrâurirea sa. Aceştia îi ascultau cu luare aminte sfaturile „prieteneşti" şi „binevoitoare", cum el însuşi le aprețuia. Din ceea ce vorbeau şi din îndârjirea lui Rudeanu, se putea înțelege că cei doi se îngrijeau cumva de paza unei părți a întăriturilor târgului.

– Am trecut acum spre seară pe la bastionul de din sus de poarta Bucureştilor. Nu mi s-a părut defel bine păzit! De altfel ar trebui să se întărească întrajutorarea dintre micul trup de oaste din Turnul Porții şi cel de la bastion, căci din locul din urmă pot fi loviți în coastă cei care, venind din câmp, ar încerca să se apropie de canaturi spre a le sparge – arăta fostul vtori postelnic.

Când li se alătură şi un căpitan de dărăbani, boierul începu o cercetare a mersului luptelor de la Curte şi dădu chiar câteva povețe privind calea de a frânge cerbicia dragonilor din palat. Nu-l ascultară până la capăt, căci le abătu luarea aminte o întâmplare iscată în apropiere. Doi oşteni târau după ei un prins, pe care voiau să-l înfățişeze mai-marelui lor. Foştii divaniți, cuprinşi de mirare, îşi dădură seama că cel legat nu era altul decât jupân Mano – unul dintre vechii lor părtaşi, dimpreună cu care, până în acea dimineață, zăcuseră în temniță. Nu puteau înțelege ce se întâmpla cu el.

Material cu drept de autor

În clipa când li se încrucişară privirile cu ale sale, se gândiră să-i vină în ajutor. Se lăsară însă repede păgubaşi şi, în temeiul unei înțelegeri mute, se traseră mai deoparte. Dacă prinsul dădea semne că-i cunoaşte şi le-ar fi cerut sprijinul, puteau atrage asupra lor furia păzitorilor săi, cât şi a acelora care, în câteva clipe, se strânseră în jur.

– E o iscoadă care voia să iasă din cetate, ca să ne trădeze domnului! L-am prins coborând în râpa Ialomiței. Trebuie ucis! stăruiau cei care-l luaseră în stăpânire.

– Nu sunt iscoadă! Nu voi să vând pe nimeni! se jură bănuitul, cu un uşor iz grecesc în grai. Iaca, şi eu am luptat împotriva domniei, ca şi voi, şi am zăcut la grea temniță până azi dimineață, când chiar ortacii voştri m-au descătuşat!! Eu am fost unul din aceia care au uneltit otrăvirea rănilor lui Matei! Acesta e vrăjmaşul, iar nu prietenul meu! A vrut în mai multe rânduri să mă sorteasc㠄 gâdelui şi numai Dumnezeu ştie cum de am scăpat cu viață. Iar tocmai unul ca mine poate fi bănuit că s-ar duce la picioarele principelui ca să vă dea pe mâna lui?! Acum, după ce mi-ați dat slobozenia, vreți să-mi luați viața?!

– Atunci de ce te furişai afară din târg?!

– Iaca, păcatele mele, cât o mai fi Matei domn, vreau să fug din țară, că dacă mă mai prinde o dată, de bună seamă că-mi retează capul. De-aia voiam să plec, fără nici un alt gând ascuns, care v-ar putea păgubi! Cum să mă duc tocmai eu la vodă?!! Ar fi moarte curată pentru mine! Ar însemna să mă duc la tăiere!

Oştenii privighetori se îndărătniceau însă împotrivă-i:

– Mai bine un nevinovat mort, decât o iscoadă vie, care să ne vândă!!

Disperat şi zdrobit sufleteşte, căzu în genunchi şi cu lacrimi în ochi îşi rugă hăitaşii să-l ierte şi, nevinovat fiind, să-i dăruiască viața. Arăta jalnic, stârnind aproape silă! Cum

Material cu drept de autor

unii dintre privitori îl recunoscură şi depuseră mărturie pentru el, bănuielile prinseră a se risipi, pierzându-şi temeiul. Totuşi, tărăboiul se mai lungi o vreme.

Hrizea, care-l zări pe Priboi apărând sub bolțile porții de la intrare, îşi lovi prietenul cu cotul şi i-l arătă din priviri. Fără a mai arăta luare aminte necazurilor lui Mano, se grăbiră spre el. Căpitanul se oprise ca să-şi încheie vorba cu Radu Ştirbei Izvoranu, care-l însoțise o bucată de drum „ca din întâmplare"; boierii îl auziră pe spătărel cum „fără a ținti ceva, ci doar din dorința de a fi de ajutor" – după cum singur avu grijă să-i mărturisească oşteanului –, îl sfătuia pe acesta ca să îndrume răzvrătiții să nu mai împresoare zadarnic mitropolia, cu gând de a o cuceri. În acea clipă nu avea rost să-i sâcâie pe cucernicii monahi de acolo. Era de ajuns ca să fie pus sub pază preafericitul părinte Ignatie, cunoscut ca bun prieten al domnului, încât să nu poată trimite ştiri la Argeş. La fel de neîntemeiată şi nedorită – arătă mai departe – este şi năvala asupra caselor unor boieri nevinovați sau chiar iubitori ai norodului. În afara câtorva curți – precum agia, armăşia sau spătăria –, care închipuiau într-adevăr partea rea a cârmuirii, nu e bine să fie cotropite şi namestiile altora!

Pare-se că, în vreme ce vorbea, Radu Ştirbei Izvoranu îşi dădu seama că nu are în fața sa un om de talia sa, ci un amărât de obidit, trăitor din leafa primită de la domnie, ajuns prin cine ştie ce minune la starea mai deosebită pe care o avea. Ori acesta, desigur că, precum orice calic, în sinea lui râvnea la averile boierilor şi deci nu avea rost să-i vorbească despre sfințenia avutului aflat în stăpânirea acelora din fruntea obştii şi de îndatorirea de a apăra asemenea rânduială. De bună seamă, în sărăcia sa, el vedea lucrurile altfel, năzuind nu la păstrarea nestrămutată a bogățiilor, ci la jefuirea lor. Drept care, în temeiul judecăților pe care le punea în seama celuilalt, schimbă

Material cu drept de autor

chipul de a îndreptăți cererea de a nu fi prădate conacele boiereşti. Lăsă de-o parte argumentele legate de sfințenia dreptului de stăpânire a unui bun, căruia nu e îngăduit să i se aducă atingere, şi căută să-şi întemeieze sfatul pe cugetări şi tocmeli ostăşeşti.

Drept care arătă că, dacă se pornesc pe asemenea atacuri, se fărâmițează şi se risipesc puterile răzvrătiților, abătându-i de la lupta nemijlocită împotriva cârmuirii, care trebuie să rămână ținta lor cea mai de seamă. Apoi, pricinuind stricăciuni caselor boiereşti, îi sperie pe stăpânii acestora, dintre care mulți sunt nemulțumiți şi sătui până peste cap de stăpânirea lui Matei, încât ar putea fi atraşi de partea răzvrătirii. Ori, în loc să le câştige ajutorul – cum ar fi firesc şi folositor –, ei vor fi îndepărtați. Apoi, mulți dintre prădători se înfundă în beciurile feluritelor gospodării, unde se îmbată ca porcii, de nu mai sunt buni de nimic! Iar alții, după ce se îmbuibă cu cele jecmănite, nu ştiu ce să facă încât să dispară şi să se pună la adăpost atât ei, cât şi avuțiile tâlhărite! Mergând mai departe cu asemenea neorânduieli, oastea amenință să se destrame!

Priboi îl asculta cu luare aminte şi pare-se că alocuri îi dădea dreptate, socotindu-i anume păreri întemeiate.

– Cam mulți povățuitori se învârtesc în jurul acestei căpitănii. Unde apar atâtea muşte, înseamnă că zace un hoit bun de ele… zise muşcător Hrizea.

– Oare nu cumva mulțimea asta de sfătuitori, care se arată atât de „binevoitori" prin povețele pe care le dau, fără a ținti, chipurile, ceva, lămureşte ciudățeniile în care se învăluieşte răscoala?! Nu cumva în umbra lor stă cineva care priveghează totul?

– Dacă vrei să afli, trimite o iscoadă pe urmele lui Izvoranu… îl îndemnă biv vel paharnicul.

– Aşa voi face!

Material cu drept de autor

Între timp, părăsindu-l pe fostul slujbaş de la spătărie, Priboi se întoarse spre cei doi divaniți care-l aşteptau.

– Mă bucur să vă văd. Trebuie să vă mărturisesc că sunt câțiva boieri cinstiți care, mânați de un adânc cuget de dreptate şi de nemăsurată milostenie creştinească, fără să ni se fi alăturat deschis, ne ajută totuşi cu sfatul şi cu legăturile pe care le au printre cei de neam. Mai adineauri m-am despărțit de unul dintre aceştia, precum ați văzut. E drept că ar cam vrea să ne mai potolească avântul! Îşi teme, pesemne, prea mult averea ca să poată înțelege ce înseamnă setea de răzbunare a unei silnicii suferite din moşi, dar în multe are deplină dreptate şi mi-a dat chiar câteva sfaturi foarte folositoare. Aş fi nespus de încântat dacă şi dumneavoastră v-ați număra printre binevoitorii care ne țin partea, asemenea lui.

– Oare te mai îndoieşti de noi, căpitane?! Noi, care suntem de multă vreme alături de toți cei care au ridicat stindardul luptei împotriva silniciilor domniei, cât şi a tuturor nedreptăților şi hoțiilor stăpânirii, care ne-au amărât ultimii ani la toți! răbufni Leurdeanu, cuprins de un patos precugetat, anume ca să atingă simțirile ascultătorului.

Era ciudată seninătatea cu care tocmai fostul vistiernic flutura pe deasupra capului prapurul luptei împotriva silniciilor şi hoțiilor stăpânirii, după ce fusese scos din slujbă nu din nemăsurată grijă pentru nevoile semenilor, ci de pe urma unor matrapazlâcuri josnice, legate de tâlhărirea visteriei țării! Dar toți trei erau prea dornici de a ajunge la o învoială, din care fiecare năzuia să tragă mare câştig, încât să le mai rămână vreme de a lua seamă la hazul ziselor pe care le însăilau. Până şi Priboi, care de obicei avea o vorbă peste măsură de usturătoare, se grăbi să-şi înăbuşe orice cugetare muşcătoare, deşi pe limbă îi stăteau câteva.

Material cu drept de autor

– Te îndoieşti de noi, care abia de am scăpat de butucul gâdelui?! adăugi cu acelaşi glas sfâşietor Hrizea. Dacă am îndrăznit să ne spunem răspicat cuvântul, când asta ne putea aduce ştreangul, de ce crezi că n-am face-o acum, când nu ne mai ameninţă nimic?! De bună seamă că vă vom sta de reazăm ca să ducem la capăt lucrarea pe care noi am început-o cu mult înaintea domniei tale şi a prietenilor domniei tale. Nădăjduiesc că n-ai să te superi şi n-ai să ne învinovăţeşti de prea mulă semeţie pentru spusele mele.

– Departe de mine gândul de a mă supăra! Dimpotrivă, vă poftesc la sfatul nostru şi m-ar bucura să ne fiţi de ajutor.

Fură îndrumaţi într-o odăiţă îngustă, cu lavițe aşezate de-a lungul pereţilor, pe care să se poată hodini străjile în timpul lor liber.

Din prevedere boierii se înveşmântaseră în straie de rând, ferindu-se de a vădi vreun semn de bogăţie şi de fală, ce-ar fi putut întărâta răzvrătiţii, trezind în ei pizmă şi porniri neprieteneşti. De cum intrară în cămăruţă, îi încercă o adâncă dezamăgire. După atâtea neguţări şi atâta zbucium, după atâta osteneală şi sârguinţă câtă cheltuiseră, se aşteptaseră la mai mult. Ceea ce li se înfăţişa era cu mult sub ceea ce năzuiseră a găsi! În jur nu se afla nici picior de boier mai de soi, vrednic de a fi luat în seamă. Toţi cei adunaţi nu treceau de rangul de căpitani ori iuzbaşi oareşicare, deci închipuiau o lume de tot prizărită, care nu le spunea mare lucru. Oare cu asemenea obraze avea rost să se îngemăneze ei, ditai boierii?! Abia câţiva dacă erau mai răsăriţi decât vechilii lor! Chiar căpitanii aflaţi de faţă nu erau dintre aceia care să fi atras asupră-le luarea aminte prin avere sau nume de veche viţă boierească, ci oameni sărmani, adică nişte pârliţi care se făcuseră cunoscuţi doar prin voinicia dovedită pe câmpul de luptă. Într-un cuvânt, erau şi ei fiinţe din cele mai mărunte!

Material cu drept de autor

Simțeai această micime nu numai din înfățișarea straielor, ori a chipului de a se purta şi a vorbi, ci şi din anevoințele pe care le scoteau la vedere, cât şi din felul cum le înfățișau. Nu erau însuflețiți de îmbietoarele măriri ale puterii, de dorința dominării asupra celorlalți! Asemenea năzuințe înălțătoare puteau înfierbânta numai mintea unui adevărat scoborâtor al cinului acelora de neam ales! îşi spuneau în sine, cu dispreț, boierii oaspeți. Cei aflați în jur nu ştiau să vorbească decât despre asuprire, silnicii, nedreptăți, rumânire, lefuri neplătite, surghiun în țările vecine şi arătau mai ales pizmă față de avuția celor de neam vechi! Nici unul nu se putea înălța la înțelegerea plăcerii de a stăpâni şi mânui mulțimile.

Ori fostului paharnic i se părea cât se poate de ciudat, dacă nu chiar de neînțeles, cum nişte ființe atât de şterse, lipsite de orice deprinderi şi de orice cunoaşteri într-ale cârmuirii, obişnuite doar a primi şi împlini porunci, sunt în stare să închipuie plănuiri atât de întinse, de încurcate şi de afunde de răsturnare a stăpânirii. Cum de ştiau unde şi cum trebuie să lovească pentru a izbândi? Unele dintre părerile pe care le înfiripau erau de-a dreptul uimitoare, parcă închipuite de capetele unor oameni cu înaltă şi multă învățătură cărturărească într-ale cârmuirii, ceea ce nu se putea spune că ar avea cei aflați de față.

De altfel de mai-nainte, de când ascultase istorisirile slugilor fostului vistiernic, i se păru bătătoare la ochi rânduiala cu totul deosebită în care erau prinşi tulburării şi chipul iscusit cum erau mânuiți! Ori o zaveră iscă întotdeauna o răvăşeală de neînchipuit, ceea ce nu se întâmpla acum. Dimpotrivă, ai fi jurat că răsculații sunt îndrumați de închipuirile unei minți peste măsură de ascuțite şi pătrunzătoare! Privindu-i pe cei din preajmă, nedumerirea şi mirarea îi sporiră. Erau ranguri destul de mici, de soiul acelora care-i sileau pe purtători ca, mai toată vremea, să se

Material cu drept de autor

găsească în mijlocul oştenilor pe care-i conduceau. Deci obişnuit nu aveau legătură unii cu alții, iar poruncile şi deslușirile pentru ceea ce urmau să facă le veneau întotdeauna dinafară, ei nebucurându-se de dreptul de a lua hotărâri de capul lor. Iar dacă cele făptuite în ultimele zile ar fi fost pornite din voia lor, firesc ar fi trebuit să se petreacă la ceasuri diferite şi să urmeze făgaşe osebite, totul curgând într-o deplină împrăştiere, căci fiecare ceată săvârşea ce-i trăsnea căpeteniei prin minte, iar asta, când şi cum i se năzărea ei. Ori, în chip ciudat, faptele lor se îmbucau pe deplin, împletindu-se desăvârşit, neînțelegerile lipsind aproape cu totul. Era o potriveală de gândire a tuturor, care nu putea scăpa unei priviri atente…

– Aici simți o minte care rânduieşte trebile cu osebită îndemnare de cârmuitor, toate părând aşezate la locul lor, nimic venind de-a valma, la nimereală. Este cu neputință ca obraze cu însuşiri atât de alese să răsară cu toptanul şi încă în rândul unor amărâți de soldățoi, îndobitociți de ani îndelungați de stat la poruncă, şopti Hrizea la urechea lui Leurdeanu, nu fără înciudare. Oameni de talia celor de alături pot ațâța la răscoală, căci ştiu mai bine decât alții ce-l frământă pe oşteanul şi pe târgoveţul de rând, căci ei înşişi nu închipuie altceva! Asemenea ființe sunt în stare cel mult să conducă o ceată la năvală, căci doar asta fac de când sunt pe lume. Desigur că au prins chiar o anume îndemânare întru îndeletnicirea de a împlini orbeşte niscai porunci, pe care însă nu sunt în stare să le izvodească din capul lor! Dar ce se petrece în clipa de față în cetatea de scaun întrece tot ce-ar putea da cei mai iscusiți dintre ei! E adevărat că uneori se aridică şi din prostime câte o minte de neîntrecut. Dar ea închipuie o floare rară; ori nu pot să cred că acum, aşa dintr-o dată, s-au născut icişa cu grămada, de nu se mai încap, suflete cu duh atât de dăruit. Iar în turma aflată în odaie, nu pot zări nici măcar un singur cap atât de

Material cu drept de autor

luminat, încât să-i poată ține pe toți ceilalți în mână... Rămân la credința că în dosul răzvrătirii se ascunde ceva. Adevărul nu e acela care se vede, dar, din păcate, noi încă nu am putut a-l desluși...

– Poate că, în câteva ceasuri, îl aflăm totuși...

Iar după câteva clipe Leurdeanu adăugi tot în șoaptă:

– Adunătura din jur nu are simțul adevăratei măreții istorice?ti! De la oameni mici, năzuințe de tot mici! Ceea ce se petrece întrece priceperea lor într-ale cârmuirii. Încep să-ți dau dreptate. Pe undeva se ascunde altă minte!

Totuși, din când în când, din gura unuia sau altuia, se făceau auzite, ca niște sclipiri fugare de pietre prețioase, și alte judecăți, din cele socotite de cei doi oaspeți ca fiind „mari". Nu puteau fi înțelese decât ca răsunetul sfaturilor primite de la prietenii „ binevoitori" care-i curteneau, deci venite dinspre mintea din umbră. Însă stingherele sticliri de cuget, atât de osebite de pălăvrăgeala de obște, care răsăreau uneori, dădeau simțământul că nu apăreau ca un întreg închegat, ci doar în chipul unor cioburi răzlețe ale unei vederi măreț. Dacă luai de bun gândul că cei adunați nu plăsmuiau ei înșiși, în temeiul propriei judecăți, părerile pe care le însăilau, ci repetau doar sfaturile primite de la alții, ciudățenia apărea ca firească și de înțeles. Părerile pe care le auziseră fiindu-le deci străine, ținuseră minte numai ceea ce putuseră pricepe și ceea ce li se păruse lor de folos, lăsând de-o parte celelalte. De aici părerea alăturării cam întâmplătoare a unor fărâme de gând, care nu se îmbucau pe deplin într-un tot închegat.

Pe deasupra toată șleahta ostășească înconjurătoare nu era atrasă de subțirile uneltiri de Curte, pe care de altfel nici nu le cunoștea, nefiind de aceea în stare să ia parte la ele. Dar cu totul alta era starea lui Hrizea din Bogdănei sau a lui Stroe Leurdeanu. Ei nu vedeau lucrurile la fel! În ochii

Material cu drept de autor

lor de curteni şireți, unşi cu toate alifiile, tocmai sforăriile ascunse, uneltirile viclene, închipuiau calea înfăptuirii dorințelor lor de a se ajunge, iar nu înfruntările deschise, nu vânjoşenia năprasnică a pumnului, nu răzmerița, cum socoteau căpitanii. Ivirea fugară din sânul strânsurii care-i împresura a unor scântei a ceea ce socoteau ei ca fiind măreț, mai degrabă îi dezamăgea decât îi bucura.

– Oamenii ăştia nu sunt în stare să prețuiască fălnicia unui gând, nici dacă li-l pui în față, ca să dea cu nasul în el. Rămân din păcate nepătrunşi de tot ceea ce e minunat, subțire şi ales. Judecățile şi visurile mari pier în mijlocul lor ca într-o mlaştină de cugetări găunoase, oftă Hrizea abia auzit, la urechea lui Leurdeanu.

– Cei de-al de Ştirbei Izvoranu sau Rudeanu strică orzul pe gâşte cu de-al de ăştia! Dacă ar auzi ce-a ieşit din spusele lor pline de miez, cred că şi-ar lua câmpii de scârbă! se jeli şi fostul vistiernic, tot în şoaptă.

– Dar ciudat e că, deşi la prima vedere căpitănia asta nu pare să primească îndrumări de undeva şi nici să fie supusă cuiva, din pricina acelor sclipiri mai osebite de gândire, ce aduc izul unor adieri care ai zice că vin dintr-altă lume, ai fi plecat să crezi altceva... Am tot mai stăruitor simțământul că în spatele celor văzute stă un păpuşar care mânuieşte totul, şi asta chiar fără ca obrazele aflate de față să-şi dea măcar seama... Ori, poate, totuşi, unii sunt în legătură cu cei care stau în umbră, dar din viclenie, deocamdată, nu se lasă descoperiți...

Sfatul se isprăvi în cel mult două ceasuri. După multe tocmeli şi multă zarvă – deşi nu se învoiau decât cu greu între ei, gâlcevindu-se adeseori – cei adunați se înțeleseră până la urmă asupra rosturilor, a locului şi însărcinărilor care cădeau în seama feluritelor trupuri de oaste aflate sub ascultarea lor. Se statorniciră spre pildă, cetele care erau menite să asigure liniştea şi buna rânduială

Material cu drept de autor

în cetate, cele care vor da mai departe năvală asupra agiei, care nu căzuse încă, cele care erau datoare să țină sub încercuire dragonii nemți din palat.

Când ieșiră din odăița în care ținuseră sfat, se lăsase întunericul, de nu vedeai nici pe unde să calci! La meterezele Curții, străjerii, aprinseră ici-colo făclii, ale căror pâlpâiri roșietice pluteau parcă în văzduh, dar cu toate aceasta ograda rămânea în beznă. Focul din Turnul Chindiei se aprinse de ceva vreme, semn care oprea umbletul prin târg.

Leurdeanu își chemă mica trâmbă de slujitori păzitori și – însoțit de prietenul său – o porni spre casă, căci, în ciuda ceasului târziu, era încredințat că nici o strajă orășenească, din cele care făceau de caraulă pe uliție pentru alungarea tâlharilor de noapte, nu va cuteza să-l oprească. Se știa obraz de vază, mult prea bogat și prea însemnat ca să ia în seamă pleava acestor târgoveți veghetori! De altfel, de când cu tulburările, mulți nici nu mai îndrăzneau să-și facă raita în mahalaua lor.

Ajuns acasă, avu parte de o nouă surpriză. Argatul trimis să-l iscodească pe Radu Ştirbei Izvoranu sosise de ceva vreme și-l aștepta. De cum îl văzu, se grăbi să-i dea seamă de cele aflate. El arătă că de la palat spătărelul plecase întins spre bătătura lui Tântăveanu, unde găzduia fratele acestuia, Constantin Şerban Basarab, zis în ultima vreme și „Cârnul", din pricina pocirii suferite la nas. Ograda și casa mișunau de lume. Era o vânzoleală de neînchipuit pe acolo, mai rău ca ziua. În toată vremea, slugi sau oșteni de toată starea ba intrau, ba ieșeau, ca la piață. De altfel, ca și ceilalți oaspeți, spătărelul nu întârziase prea multe clipe înăuntru. După puțină vreme ieșise în uliță și se întorsese grăbit acasă, căci se cam întuneca și, pesemne, voia să ajungă înainte de a se aprinde focul în vârful turnului Chindiei.

Material cu drept de autor

– Cine erau acei străini fără număr de care faci vorbire? voi să ştie mai lămurit fostul mare vistiernic.

Argatul se arătă nedumerit de curiozitatea măritului boier față de asemenea mărunțişuri, dar, după ce în întâiaşi clipă ridică neştiutor din umeri, adăugi totuşi câteva nume. Erau oameni de tot neînsemnați, şi pe cei mai mulți nici nu-i cunoştea, încât nu putea spune cum îi chema, se dezvinui el. Despre oşteni putea învedera numai din ce bresle făceau parte, căci după straiele de slujbă pe care le purtau îşi dăduse seama unde trebuiau aşezați! Altfel nici legat de ei n-ar fi ştiut cu cine avea de a face. Deşi argatului i se păru că nu fusese în stare să afle mare lucru şi că deci nu-şi mulțumise stăpânul cu veştile aduse, măritul boier se privi plin de înțeles cu fostul mare paharnic, făcându-i semn din ochi, semn de neînțeles pentru slujitor.

Cele aflate închipuiau o prețioasă dezvăluire pentru cei doi foşti divaniți! Se părea că serdarul, ca beizadea adevărată ce era, se pusese în mişcare... Aceasta putea lămuri ciudățeniile care le săriseră în ochi în răstimpul zilei. Devenea neîndoios că jupân Constantin ori aţâţase răzvrătirea, ori, dacă ea se pornise de la sine, se pricepuse s-o întoarcă în folosul său, izbutind s-o supună nevoințelor sale. Era însă deocamdată greu de spus în ce măsură izbândise să aducă gloata la cheremul său, făcând-o ascultătoare şi dacă nu se isca primejdia s-o scape din mână, ajungându-se la măceluri şi prădăciuni ca în vară.

Acum celor doi le devenise limpede că nu cu amărâții din căpitănia ascunsă trebuiau să ia legătura, dacă voiau să aibă un cuvânt de spus în mersul întâmplărilor care se desfăşurau în târg, ci cu serdarul! De aici se trăgeau sforile. Căpitănia nu închipuia decât una din fețele văzute ale lucrurilor, o pavăză către care să se plece gloata în răbufnirea ei.

Material cu drept de autor

Partea supărătoare era că serdarul se bizuia în plănuirile sale pe turma prostimii de rând, lacomă şi pusă toată vremea pe tâlhărirea averilor cinstit câştigate! Dacă izbândea, va fi silit să fie pe placul acestei pleve, dăruindu-i şi bani îndeajuns, şi legi după gustul ei. Ori asemenea plecări aduceau atingere celor de neam, păgubindu-i! Pe deasupra, întemeierea puterii pe calicime ducea fără doar şi poate la scăderea înrâuririi cinului celor aleşi! Deci boierul amenința să strice rânduiala aşezată de datina strămoşească! Dar, oricum, nu încăpea îndoială că acum juca o carte mare, aceea a noii domnii, şi ar fi fost chiar cu putință ca să biruie! De aceea, pentru a putea trage folos, trebuiau să-şi lase deoparte temerile şi îndoielile față de latura nemulțumitoare a urzelilor serdarului şi să se grăbească să i se pună la îndemână, arătându-se gata de a-l sluji!

Deşi se făcuse târziu, nici unuia nu-i ardea de somn. De altfel, fostul paharnic nici nu avea pricină să se grăbească să ajungă acasă. Şi asta nu numai datorită beznei şi a închiderii ulițelor cu lanțuri, după obicei. Dar acolo nu-l aştepta deocamdată nimeni, în afara vechilului şi a slugilor. Cum aflase mai devreme, femeia, dimpreună cu pruncii, ştiindu-l întemnițat, plecase la Deleni de dinainte de Crăciun, ca să petreacă sfintele sărbători – de sfârşit şi de început de an – dimpreună cu părinții ei, care erau şi bunicii copiilor. Nemaiavând deci pe nimeni în târg, nu simțise îndemnul de a se despărți de prietenul său, drept care rămase toată ziua împreună cu el.

Cei doi se aşternură deci pe îndelete la taifas:

– Eu îl ştiu bine pe Radu Izvoranu. Deşi ăsta nu-i ceas de ieşit din casă, dacă-mi dai nişte argați de însoțire înarmați, mă duc încă din noaptea asta la el, să-l cercetez, stărui fostul paharnic.

Era trecut de miezul nopții când Hrizea bătea în poarta fostului spătărel, stârnind câinii şi băgând în sperieți

Material cu drept de autor

nu numai pe cei din casă, ci şi o bună parte a vecinilor. Se aprinseră lumânări şi facle, începu foială şi larmă prin ogradă, cei dinăuntru crezându-se năpădiți de tâlhari. Abia după îndelungi clipe de spaimă lucrurile se lămuriră, şi Radu, trezit din somn, îl primi cam zădărât pe Hrizea. Îmbrăcat numai în cămaşă de noapte – de sub care scotea la iveală nişte picioare zdravene şi păroase – se aşezase pe marginea plăpumii, în aşteptare.

Fostul paharnic se strădui să-i lămurească pricina pentru care-l scosese din aşternut.

– Bine, omule, şi pentru asta trebuia să mă trezeşti la aşa ceas târziu şi să faci atâta zarvă încât să bagi în sperieți toată mahalaua?! se burzului Izvoranu. Nu puteai să aştepți până mâine?!

– Pentru mine timpul e mai scurt! Gândeşte-te că am pierdut luni de zile zăcând în obezi, iar acum trebuie să recâştig vremea irosită!

– Dar tocmai în crucea nopții?! bombăni gazda mai departe, amețită de neaşteptata trezire şi moleşită de dulceața picotelii abia întrerupte. Mai culcă-te şi domnia ta, şi-om vorbi de celelalte mâine!

Hrizea însă era cuprins de o grabă plină de înfrigurare. Nu-şi găsea locul şi nu-l lăsă nici pe celălalt să se culce. Îl sâcâi cu atâtea întrebări, încât, în cele din urmă, izbuti să-i alunge somnul. Ba spre dimineață izbândi chiar să-l înduplece să-l ducă în fața serdarului. Pe drum Izvoranu îi învederă bănuielile, povestindu-i că într-adevăr Constantin Şerban avea planuri mari în față-i. Ziua de mâine urma a aduce mari schimbări!

– Dacă-l asculți pe jupân Constantin, zici că toate cele care se petrec, toate luptele din târg, chiar plecarea lui Matei, sunt rodul trudei sale! Tot el ar fi făurit şi căpitănia ascunsă şi, prin mijlocirea ei, ar ține în mână toată oastea! O să zâmbeşti ascultându-i grozăvelile, deşi un sâmbure de

Material cu drept de autor

adevăr se află în însăilările sale. Dacă mă întrebai alaltăieri ce sorți de biruință îi dau, aş fi ridicat cam neîncrezător din umeri. Azi însă încep şi eu să cred că, chiar dacă n-o sta în spatele a tuturor acelora pe care le înşiruie, este cu putință ca să ajungă domn. Apele s-au umflat neaşteptat de repede! În numai două zile un pârâiaş nevătămător a devenit şuvoi vijelios, ieşit din matcă! Cum?! Eu unul n-aş putea spune! Poate că serdarul o fi totuşi dăruit cu vreun dar ascuns, ori poate i-a devenit prielnică pronia. E greu să cuprinzi cu mintea tot ce se întâmplă. Şi mă înmărmureşte iuțeala cu care tulburarea se întinde. Dacă lucrurile merg mai departe tot aşa, în câteva zile vom avea un nou principe în fruntea noastră!

– Dar se află ceva ce i-ar putea pune stavilă?!

– După cum nu pot să-mi dau seama ce face ca lucrurile să se întindă atât de repede, tot aşa îmi e cu neputință să întrevăd dacă ceva le-ar mai putea opri…

Casa lui Tântăveanu, devenită şi a serdarului, se osebea de departe, învăluită fiind de o cunună de lumină, pe vălul căreia se desluşeau, ca nişte umbre întunecate, zăplazurile, arborii şi zidirile din vecinătate. În poartă, de-a lungul ulucilor, la capetele scărilor, în ceardac, pe la colțurile casei, tot mai ardeau făclii, deşi începuse a se crăpa uşor de zi. Prin petecele de hârtie cerată care închideau ferestrele, răzbătea pâlpâirea zecilor de lumânări care stăteau aprinse de cu seară, arătând că cei dinăuntru nu închiseră un ochi toată noaptea. În ogradă se vădi a fi o forfotă ca în plină zi. Prin porțile larg deschise intra şi ieşea mulțime de oameni, care parcă nesocoteau închiderea ulițelor peste noapte.

Câteva zeci de străjeri, înarmați până-n dinți, cerneau cu grijă oaspeții. Recunoscându-l pe fostul spătărel, se grăbiră să-i lase pe cei doi nou veniți să treacă de şirul lor şi să intre în casă. Izvoranu îl părăsi pe Hrizea într-o odaie

Material cu drept de autor

uriaşă, unde mai mulți bărbați, pe care nu-i putea desluşi bine în umbra străvezie care-i împresura, stăteau de vorbă în aşteptare. Slujindu-se de trecerea de care se bucura la gazde, spătărelul intră de-a dreptul la serdar, spre a-l ruga să-l primească peste rând pe fostul paharnic.

Între timp Hrizea se plimba printre cei adunați în jur. Unii nu-i erau chiar necunoscuți. Erau fie boiernaşi de cel mai mic rang de pe la Curte, fie căpitani şi iuzbaşi ai feluritelor bresle ostăşeşti. Cei care-l ştiau se grăbiră să-i se ploconească, dându-i binețe. Mai mici în rang fiind, era de datoria lor ca ei să i se închine mai întâi, şi nu dimpotrivă. Le primi semnele de cinstire cu multă bunăvoință, zugrăvită pe chip cu stăruință, încât să fie sigur că privitorii îşi dau seama de ea. În mijlocul acestei mulțimi, deasupra căreia se socotea ridicat cu mult, se simțea ca un stăpân față cu argații săi.

Intrând în vorbă cu cei care i se părură mai vrednici de a fi luați în seamă, află că serdarul se trăsese cu cel mult jumătate de ceas în urmă în iatac, ca să doarmă câteva clipe iepureşte, căci veghease toată noaptea. Le spusese însă că nici nu se va dezbrăca, ca să fie gătit în orice clipă ca să se scoale din nou! Poruncise de asemenea că dacă i se va aduce vreo veste mai însemnată, să fie trezit pe dată.

Hrizea nu simțea cum trecea vremea. Pe Izvoranu îl vedea din când în când, atunci când uşa odăii învecinate rămânea câteva clipe întredeschisă. Se lăfăia pe o sofa, tăinuind împreună cu Tântăveanu şi alți apropiați de-ai serdarului. Din când în când văzu apărând între bărbați – lucru cu totul neobişnuit – o femeie foarte tânără şi ademenitor de frumoasă. În chip ciudat şi de tot neobişnuit, ea părea a lua parte la sfatul lor, ba s-ar fi zis chiar că părerile îi erau ascultate cu multă seriozitate. Va afla mai târziu că aceasta se numea Nedelea, fiind o roabă de-a

Material cu drept de autor

nevestei serdarului, care era însă peste măsură de prețuită de jupân şi nu de jupânească.

Cei adunați în întinsa tindă şuşoteau foarte molcum, ferindu-se ca să-l tulbure pe serdar, înțelegând nevoia sa de a se odihni; de aceea poate nici nu vedeau cu ochi buni grabnica primire a fostului paharnic. La mijloc era însă, neîndoielnic, şi ceva pizmă, dându-şi seama că s-ar putea să le-o ia înainte prin înlesnirile care i se vor face. De bună seamă că nici cei cu care se târguia Izvoranu în folosul său nu gândeau altfel, pricină din care se vedea silit să aştepte răbdător.

Dar după vreun ceas, sosirea unui călăreț – pare-se adăstat – stârni ceva freamăt în odaia învecinată celeia în care se oprise Hrizea, unde de altfel intră vijelios, fără a aştepta vreo poftire, dar şi fără a întâmpina nici cea mai mică împotrivire; pesemne se ştia că aduce veşti, însemnate.

În tinda în care se afla fostul paharnic taifasul se curmă dintr-o dată, iar lumea, nerăbdătoare şi plină de înstrunare, se adună ciopor, dornică să afle noutățile. Călărețul nu voise să spună ceva curioşilor printre care trecuse val-vârtej, deşi se strânseseră roi în juru-i. Alături se stârni ceva zarvă, desigur pentru că de astă dată serdarul trebuia să fie trezit. Izvoranu se sluji de prilej şi rugă să i se facă şi lui hatârul de a fi primit. De îndată ce olăcarul ieşi din iatac, serdarul îl întâmpină cu bunăvoință pe spătărel şi-i împlini neîntârziat cererea de a-i îngădui lui Hrizea să i se înfățişeze. Cum în zilele din urmă toți cei de viță bună erau plecați cu domnul, iar în târg rămaseră numai ciurucurile, împrejurarea că în sfârşit un boier neaoş şi cu stare se grăbea să i se înfățişeze nu putea decât să-i facă plăcere.

Nu ascultă lămuririle lui Izvoranu până la capăt. Acesta se căznea trudnic să-i desluşească foloasele pe care le-ar trage dacă-l va îngădui pe velit între apropiații săi. Vorbăria multă şi zadarnică a spătărelului, cât şi dezvinuirile

Material cu drept de autor

pentru ceasul nepotrivit la care se găseau îl lehămetiseau. El înțelesese din capul locului, fără atâtea îndreptățiri, însemnătatea de a se pune în legături cu adevărata boierime. Nu avea nevoie de atâtea deslușiri ca să priceapă un lucru atât de simplu. Trecuse vremea pălăvrăgelilor, acum trebuia robotit fără pic de zăbavă!

Ieşind din iatac, în drum spre tindă, îi răspunse în sfârşit lui Izvoranu, care se tot dezvinuia pentru ora nepotrivită la care-l tulbura; ca să scape de stăruințele sale îi spuse în fugă că a făcut foarte bine că l-a adus pe biv vel paharnic, ba că-i şi mulțumeşte. Apoi se îndreptă furtunos spre Hrizea, pe care-l îmbrățişă plin de patos, mărturisind în auzul întregii adunări, că ei, cei ajunşi martiri ai tiranicei cârmuiri a bătrânului despot, trebuie să-şi dea mâna şi să se înfrățească!!

– Am suferit la fel, am avut parte de aceeaşi temniță grea, am pătimit aceleaşi cazne, aşa încât, jertfindu-ne pentru aceleaşi dreptăți, ne găsim de aceeaşi parte a liniei de bătaie. Fii deci binevenit alături de un frate martir! încheie Constantin Şerban, strângându-l încă o dată la piept.

Plăcerea serdarului fu şi mai mare când fostul paharnic îl vesti că biv vel vistiernicul Stroe Leurdeanu – rudă prin ultimele două neveste cu domnul – este şi el doritor să i se înfățişeze, pentru a-i depune jurământ de credință şi supunere. E drept că cei doi erau căzuți la prigoană domnească de luni de zile, iar până ieri şi întemnițați. Dar chiar şi aşa închipuiau mult mai mult decât plevuşca de care îi era potopită curtea!

După ce-l învălui cu galeşe priviri de prețuire şi-l ascultă fără a arăta vreun semn de grabă, Constantin Şerban îl încredință pe paharnic că prietenul său va fi bine primit. Ba adăugi cu voce tare, ca să fie auzit de toți:

Material cu drept de autor

– Sunt nerăbdător să-l cunosc mai îndeaproape pe neprețuitul dumitale fârtat, despre care ne-ai vorbit adineauri.

Apoi se întoarse spre ceilalți, care făcuseră roată în jur şi scoteau țipete de cuviincioasă minunare pentru firea sa deschisă şi apropiată, şi adăugi:

– Sunteți desigur curioşi să aflați vestea ce am primit-o adineauri. Ei bine, clipa care deschide poarta spre măreața noastră ursită se apropie! rosti el plin de fală, ridicând brațul ca un profet biblic în fața ciracilor săi. Nişte vânzători pare-se că au reuşit să ne scape şi l-au vestit pe tiran asupra celor care se petrec în Târgovişte. Pe semne chiar mâine despotul va ajunge în fața porților cetății. Deievă Domnul bărbăție şi neînfricare, feții mei, căci ceasul marii înfruntări a sosit! Acum – de voie, de nevoie – va trebui să-i stăm împotrivă cu toate puterile pe care le avem la îndemână! A sunat deci ornicul! Învingă cel mai bun!!

Vestea stârni vâlvă. Lucrurile se cam sprinteneau.

– Înştiințați-i de neîntârziata apropiere a satrapului şi pe prietenii noştri care păzesc târgul. Sfătuiți-i să întărească straja la turnul dinspre Poarta Argeşului, cât şi la bastioanele aflate de-o parte şi de alta a acestuia. Să vegheze de asemenea ca de acum încolo chiar nimeni să nu mai intre şi să nu mai iasă din cetate! încheie el cu măreția unui rigă din cei mai de seamă, care se trudeşte să pară mărinimos şi iubitor față de supuşii săi.

Apoi, însoțit de icnete pline de nemăsurată şi cuviincioasă aprețuire, serdarul se trase din nou în iatac.

La rându-i, ostenit, Hrizea, împresurat de mica lui strajă împrumutată de biv vel vistiernic, se întoarse la casa prietenului său. Acesta abia de se trezise, dar cum dormise doar câteva ceasuri şi după înfriguratele şi multele griji ale zilei trecute, se simțea peste măsură de vlăguit şi somnoros. Totuşi nu-l lăsă pe Hrizea să se culce până ce nu-i istorisi

Material cu drept de autor

de-a fir a păr tot ceea ce făcuse. Fără chef, paharnicul cuprinse totul în doar câteva cuvinte. Încheie cu o cugetare mai aparte, poate puțin ciudată prin amăreală şi părelnic fără legătură cu cele povestite, pe care vistiernicul nu o prea luă în seamă şi nici nu-i căută vreun înțeles ascuns, deşi acesta nu lipsea...

– Uşor se mai poate ajunge domn! E de-ajuns imboldul unei falnice nebunii... Totul e să încolțească în cineva acel grăunte de măreață nebunie, repetă el dus pe gânduri. Iar nebunia se molipseşte uşor. Uite cât de repede a adunat serdarul sute – dacă nu mii – de oameni în jurul său.

Vistierul, lehămetisit, socoti zadarnic să-l asculte mai departe şi se întoarse în aşternut. Cugetările din urmă i se păreau judecăți voit filozoficeşti, dar de duzină, pe care le însăilează fitece beţiv la cârciumă, la un pahar, dar care sunt lipsite de orice folos omului.

Pentru paharnic aceste gânduri închipuiau însă mult mai mult. In sufletul său se aprinse deodată o scânteie: oare nu poate fi şi el unul din cei atinşi de acea măreață nebunie?! De altfel viermele unui asemenea imbold nu-i dădea pace de mai multă vreme! În clipele de leneveală visase adesea la minunate înălțări... Frământat de ciudate vedenii ale viitorului, nu ațipi îndelung, zvârcolindu-se năduşit în aşternut. Într-un târziu, când afară se luminase de-a binelea de zi, se mai linişti întrucâtva şi i se închiseră ochii. Dar nu fu cuprins de un somn adânc. Se simțea parcă plutind pe undeva între starea de vis şi cea de veghe. În vreme ce dormitarea îi era măcinată de această caznă nedesluşită, auzea o voce depărtată care-i desăvârşea gândul pe care mai-nainte nu cutezase să-l ducă până la capăt: „Hrizea vodă! Hrizică vodă! Să ne trăieşti!".

*

Material cu drept de autor

Vestea neîntârziatei întoarceri a lui Matei vodă Basarab răscolise până în străfunduri cetatea de scaun. Târgoveții şi mica boierime rămasă în târg adăstau cu înfrigurată îngrijorare înfruntarea dintre domn şi potrivnici. Încă nu se luminase bine de ziuă când pe uliţe se dezlănțui forfota grelei aşteptări a deznodământului.

Lefegii, adunați în ciopoare, umblau în risipă prin târg, căutându-şi trupurile de oaste de care erau aparținători şi căpeteniile de la care năzuiau a primi deslușiri. Era vădit că fuseseră cuprinşi de spaimă şi nu prea ştiau ce au de făcut. În negura dimineții se întretăiau strigăte de teamă şi zor, chemări fără răspuns, porunci scurte şi tăioase, rugi de iertare înălțate cu disperare spre tării, răcnete îndepărtate cu iz de gâlceavă, zvon de tropăituri înfundate, cuprinse de grabă. Oraşul fierbea.

Înfiorați de larma care sfâşia pâcla ce învăluia împrejurimile, târgoveții, cu inima strânsă, îşi căutau adăpost pe după obloanele pe care le traseră şi le zăvorâseră zdravăn de cu seară. Nici gând să le deschidă odată cu zorile, după obicei. Alocuri se vedeau totuşi strecurându-se pe uliţe breslaşi înarmați până-n dinți cu tot felul de scule ale meşteşugului lor, care la nevoie puteau sluji de unelte de luptă. Ei sârguiau să se alăture trâmbelor de oşteni, socotind că trebuie să fie în vreun fel de folos obştii în împrejurările primejdiilor care se abătuseră asupra lor.

Grija tuturor se întorcea în aceste clipe de cumpănă şi amarnică restrişte asupra pazei cetății de scaun. Pe trei laturi, la miazănoapte, la apus şi la miazăzi, urbea era ocrotită printr-o palisadă zdravănă de lemn, înălțată cu aproape zece ani în urmă din porunca lui Matei Basarab. Ca s-o facă mai trainică, întăriturii i se adăugise pe dinafară un şanț destul de adânc, prin care curgea pârâul Milioara, iar cu pământul scos din săpături se durase un dâmb, pus temelie părții încropite din grinzi. Patru porți, cuprinse în rândul de

Material cu drept de autor

jos al unor turnuri zdravene de zidărie, înălțate pe mai multe caturi, străpungeau împrejmuirea, fiind singurele căi de intrare şi, de altfel, din pricina asta, şi locurile cele mai gingaşe şi deci mai şubrede ale apărării. Din loc în loc, palanca de lemn rezema pe nişte bastioane de cărămidă, vreo zece la număr, care îi sporeau tăria.

Latura dinspre răsărit era pusă la adăpost de nişte oprelişti născute de pe urma sârgului şuvoaielor Ialomiței, şi anume coasta dinspre apă, în multe locuri destul de înaltă şi râpoasă, oricând gata să se surpe şi de aceea greu de urcat. De altfel nici în lungul gârlei nu lipseau cu totul întăriturile aridicate de mâna omului; spre pildă, pe o bună întindere, intrarea în târg era oprită de zdravănul zid de piatră al Curții domneşti, de care se lipea Poarta Vânătorilor, zisă adesea Poarta Dealului, întrucât ducea spre mănăstirea cu acest nume, de pe măgurile de dincolo de vâlcele, şi ea destul de trainică. Ea zăvora singura cale lesnicioasă de a urca în oraş dinspre râpă. Cete întregi de oşteni şi târgoveți, în măsura în care ulucile feluritelor gospodării înşirate pe mal le îngăduiau aşezarea, se întinseră, într-o pândă răbdătoare, de-a lungul luncii râului, socotită partea cea mai şubredă a stavilei aflate în calea vrăjmaşilor.

Se luminase de-a binelea. Soarele se ghicea undeva deasupra dealurilor de dincolo de Ialomița, ascuns fiind în spatele unei pânze de nori albicioşi, în țesătura cărora desena o cunună de lumină, aprinsă ca jăratecul încins. Prelunga aşteptare tăcută, aşternută asupra târgului, devenise îngrozitor de apăsătoare. Apărătorii aveau simțământul că în adâncul liniştii care-i învăluia se aud zvâcnetele inimilor lor înfrigurate, care se topeau parcă într-o singură bătaie a întregii cetăți. Toată suflarea fusese cuprinsă de o adevărată încremenire, încât ai fi zis că până şi păsările încetaseră a mai zburătăci prin văzduh. Parcă şi vântul îşi oprise adierea, rămurişurile înăbuşindu-şi foşnetul molcom.

Material cu drept de autor

Îngrijorarea ajunsese într-atât de mare, că până şi luptele din jurul palatelor domneşti, aflate sub stăpânirea dragonilor nemți, dar şi cele din jurul agiei şi armăşiei – care încă nu căzuseră – conteniră cu totul. Nu se ştia din a cui poruncă locurile fuseseră despresurate, spre ciuda biv vel serdarului, care, atunci când află ştirea, se mânie în asemenea măsură încât se îneca de furie. Îşi închipuise că acea căpitănie din umbră – în care-şi pusese mari nădejdi – va putea cârmui cu mână de fier asupra apărării, toate mişcându-se după o singură poruncă. Dar se dovedea că nu era aşa. Fiecare căpitan începuse a face ce-l tăia capul, ascultând prea puțin de ortacii săi, împrăştiați de altfel în lungul palisadelor şi cu care, la urma-urmelor, nici nu avea cum stabili legături spre a se sfătui. Îndrumarea întregii oştiri se fărâmițase. Nimeni nu mai asculta de nimeni! Lefegii, din tot ce le deslușiseră ațâțătorii la răzmeriță, pricepuseră un singur lucru, şi anume că, dacă vor să câştige întărirea drepturilor şi înlesnirilor de mai-nainte, trebuie să împiedice întoarcerea domnului; dar fiecare tălmăcea în felul său chipul de a duce la împlinire această împotrivire față de stăpânire! Iuzbaşii sau căpitanii de la un bastion al palisadei care încercuia cetatea, nu aveau aceleaşi păreri cu cei din bastionul învecinat. Fiecare înțelegea lupta cu principele într-alt fel.

Constantin Şerban era tot mai îngrijorat. Se întreba dacă trebuia să rămână şi pe mai departe neştiut gloatei şi să îndrume şi de acum încolo răzvrătiții din umbră prin trepăduşii săi, ori era mai înțelept să iasă la vedere, punând piciorul în prag căpeteniilor oştirii. Nu se putea hotărî. Poate era mai nimerit să nu se mai ascundă şi să se vădească drept adevăratul cârmuitor al zavergiilor. Dar se temea totuşi de o înfrângere şi atunci n-ar mai fi avut scăpare. Matei şi Diicu nu l-ar fi iertat! Dacă rostul său în întreaga poveste rămânea tainic, mai putea găsi căi şi mijloace de a-şi afla scăparea...

Material cu drept de autor

Drept care stătea mai departe în cumpănă, iar vremea trecea. El visase ca să unelteaască până la capăt pe furiş, sădind credința că totul era făptuit de căpeteniile oştii, de capul lor. Astfel, aşteptând smerit şi sfios la casa lui Tântăveanu –părelnic neamestecat în nimic –, la urmă, când Matei vodă se dădea bătut, el putea să fie luat „cu sila" de norod spre a fi urcat, împotriva voii sale, în scaun, în rugăminţile fierbinţi şi înlăcrimate ale mulţimii, care vedea în el un soi de mântuitor aducător de fericire.

Zvâcnetele nemăsuratei înstrunări care-i cuprinsese pe toţi o simţiră pe deplin şi împresuraţii de la agie. Din ascunzători urmăriră cu înmărmurire şi nedumerire cum vrăjmaşii se topiră de sub zăplazuri. Bănuind că se întâmpla ceva neobişnuit, se întrebau ce putea să fie la mijloc? De bună seamă, îşi răspundeau ei, numai reîntoarcerea domnului putea fi pricina neaşteptatei părăsiri a înfruntărilor. Drept care, vechilul agăi Buliga Lupu se gândi să mai strecoare un argat în afara încercuirii, care să ajungă la stăpânul său. Încercarea dădu însă greş de astă dată. Deşi omul coborî furişat în râpa Ialomiţei, fu totuşi zărit de caraulele din Turnul Porţii Dealului, când încerca să se ascundă în lăstărişul desfrunzit al dumbrăvii. Fu prins destul de repede şi – ca să nu mai apară nici îndoieli şi nici nădejdi la agie – fu spânzurat chiar în faţa porţilor acesteia. Un val rece trecu peste spinarea celora care erau siliţi să privească neputincioşi peste uluci la răpunerea fârtatului lor. Nu le mai rămânea decât să aştepte răbdători…

Înfrigurarea şi neastâmpărul creşteau pe măsură ce treceau ceasurile. Ulițele erau pustii, lipsite de freamătul obişnuit, casele zăvorâte, obloanele trase. Nicăieri nici ţipenie. Numai de-a lungul ceardacelor de la palisade, în bastioane şi în turnurile porţilor puteai zări, îmbulzindu-se şi foindu-se, cu duzinile, oamenii. Dar şi ei păreau împietriţi la chip, încrâncenaţi şi copleşiţi de o înfiorată aşteptare. Târgul

Material cu drept de autor

era parcă pustiit de o molimă năprasnică. În acest deşert căzut în nemişcare, numai ceauşii se zăreau strecurându-se din când în când grăbiți de-a lungul ulițelor, dispărând ca nişte năluci fugare pe după colțuri. Numai aparițiile lor stinghere mai dădeau puțină viață priveliştii. Prelingerea lor răzlețită, graba cu care se făceau nevăzuți, sporea parcă şi mai mult simțământul apăsător că te afli în fața unui oraş părăsit. Oricât de încurcată ar fi părut la prima vedere țesătura căilor bătute de purtătorii de solii – care când se reuneau, întretăindu-se, când se despărțeau –, era uşor de întrevăzut că toate făgaşele purcedeau ca nişte raze în jurul aceluiaşi miez, care era Poarta zisă a Argeşului şi a Câmpulungului, loc unde era aşteptată sosirea voievodului.

Fuga ceauşilor vestitori era numai părelnic însingurată, după cum părelnică era şi pustietatea târgului. Din spatele obloanelor făurite din blăni groase, prin crăpăturile dintre scânduri, nenumărați ochi urmăreau pe cei care străbăteau în fugă ulițele. Nu rareori, de după ele, din întunecimea odăilor zăvorâte, la prelingerea grăbită a unui trecător, se auzea câte o voce înăbuşită, ieşită parcă dintr-o hrubă de sub pământ, care întreba cu glas scăzut pe cel de afară:

– A sosit?!

– Nu! Încă nu! răspundeau în fugă, fără să se oprească, arătările care dispăreau ca nişte năluci.

În sfârşit, în fața porții Argeşului apărură doi ceauşi domneşti. Oştenii de caraulă îi văzură încă de departe, atât prin ferestruicile înguste de tragere ale turnului, cât şi de pe podinile bastioanelor din vecinătate. Grozava veste se răspândi fulgerător, mult mai repede decât se mişcară solitorii anume trimişi celorlalte trupuri de pază.

Vestitorii princiari se opriră în fața şanțului, strunindu-şi caii, care – deşi era iarnă – erau năduşiți şi în parte chiar înspumați. Obişnuit, cei doi trimişi aveau datoria

Material cu drept de autor

de a înştiința străjile de apropierea alaiului, ca să se poată găti pentru cuviincioasa sa întâmpinare, cu toate cinstirile de cuviință. Dar după cum se opriră, era vădit că se aşteptau să găsească porțile închise. De altfel, în timp ce animalele tropăiau nărăvaşe în loc, răsucindu-se când într-o parte, când în cealaltă, unul dintre pristavi scoase din sân un sul de hârtie, cu pecetea atârnată la vedere. Îl desfăşură solemn şi tacticos şi începu să citească cu voce răsunătoare.

Era un hrisov al domnului, în care le făcea cunoscut răzvrătiților, în cuvinte aspre şi jignitoare, să se molcomească repede, reîntorcându-se pe dată la supuşenie şi ascultare, căci toți cei ce vor fi găsiți cu arma împotrivirii în mână în clipa sosirii princiarului alai, se vor socoti hicleni şi trădători, şi vor fi sortiți unor pedepse năprasnice!

Noul vlădică de Râmnic, Dionisie pe nume, fost mai devreme egumen la Cozia, ieşise în întâmpinarea lui Matei vodă la Argeş, stându-i alături în zilele petrecute acolo. Iar din curtenie, însoțise alaiul şi în drumul spre cetatea de scaun, poate tocmai pentru că auzise de supărările iscate aici, pentru a nu fi bănuit cumva că s-ar arăta binevoitor față de răzvrătiți. Din aceeaşi pricină, desigur, se socotise dator să adauge izvodului – în numele său – o anatemizare la fel de neiertătoare împotriva acelora care nu se vor întoarce pe dată, dintru nebunească lor greşeală, la orânduielile cele bune!

Pe măsură ce pristavul citea, în bărbații adunați ciopor pe podinile bastioanelor de lângă poartă, furia creştea furtunos. Fu îndeajuns să se găsească cineva să zvârle cu un bulgăre în cei de jos, ca, pe dată, vijelia să se dezlănțuie. Lumea huiduia, fluiera, înjura, blestema. Bolovani, săgeți, bulgări înghețați de zăpadă şi plumbi şuierară pe lângă trimişii princiari. Acesta era răspunsul mulțimii şi, chiar dacă nu era închipuit pe glave[86] şi zaciale[87], era totuşi de o

[86] Glavă = capitol al unei pravile.

Material cu drept de autor

limpezime care nu lăsa loc nici unei îndoieli. Vocea pristavului nu se mai auzea. Slujbaşul şi însoțitorul său, ferindu-se din calea zburăturilor care şuierau în jurul lor, se căzneau să cuvânteze mai departe întru împlinirea unei porunci sortită să se piardă în pustiu. Deşi zădărnicia sârgului lor era vădită, îşi urmau truda de a îndupleca nişte oameni care oricum nu-i mai ascultau.

După o vreme cineva îndreptă un săcăluş[88] asupra lor, căci răzvrătiții scoaseră din nou puşcăriile cele mari şi mici de la Curte, aşezând unele tunuri pe podinile din susul bastioanelor de lângă poarta Argeşului, pe care o puteau astfel apăra din coaste de orice încercare de apropiere, cu gând de a o sparge. Bubuitura răsunătoare îi luă pe neaşteptate pe toți – în aceeaşi măsură, atât pe solitori, cât şi pe răzvrătiți – încât, pentru câteva clipe, se aşternu o asemenea linişte, că se auzi vâjâitul ghiulelei prin văzduh. Bucata de fier trecu destul de aproape de capul unuia dintre cai şi sperie dobitocul, care zvâcni într-o parte şi se ridică în picioarele din spate. Luat pe nepusă masă, călărețul se prăvăli în zăpadă, scăpând din mână sulul de hârtie pe care tocmai isprăvise a-l citi, spre auzul lumii. Rămase o clipă nemişcat, afundat în nămeți, încât cei de sus crezură c-a murit. Dar apoi zvâcni în picioare, ca împins de un arc, şi-o luă la sănătoasa. Cu toată seriozitatea împrejurărilor, privitorii nu putură să nu le guste hazul şi un răsunător hohot de râs se întinse de-a lungul palisadelor, cutremurând văzduhul. Răbufnirea de chiote mai frânse parcă încordarea de nesuferit a aşteptării, care-i măcina de câteva ceasuri pe zavergii, şi le prilejui o cuvenită, dar trecătoare învoioşare, destrămând miasmele temerilor care-i căzneau.

Descumpănit mai mult de hohotele şi de hăuliturile care se înălțau ca un tunet spre cer, parcă din întreaga cetate,

---

[87] Zacialo = paragraf al capitolelor unei pravile sau ale Evangheliei.
[88] (Înv.) Tun mic, primitiv.

Material cu drept de autor

decât de bolovanii la care la drept vorbind se aşteptase, celălalt ceauş, după câteva clipe de şovăială, întoarse trăpaşul şi-o porni în urma ortacului său, pe care, ajungându-l din urmă, îl trase în şa. Pe măsura fugii, umbrele lor întunecate se miceau pe covorul alb al zăpezii, până ce dispărură în depărtare.

Lumea fu cuprinsă de un simțământ de uşurare. Prima înfruntare se terminase neaşteptat de bine şi – cu toate că avusese drept potrivnici doar doi curteni nevătămători – mulțimea se simți îmbărbătată.

Mai trecură câteva ceasuri. Se făcuse de ora prânzului când în zare se ivi un vălătuc negru, care se întindea tot mai mult pe albul zăpezii, ca revărsarea unei val potolit de smoală. În cele din urmă mulțimea întunecată prinse o înfățişare din ce în ce mai desluşită. Se osebeau tot mai limpede nişte cete în care călăreții erau aşezați în lungul unor rânduri desăvârşit de drepte, parcă trase cu aţa, ce erau de bună seamă trupurile de strajă călare, care deschideau alaiul domnesc. Prapurii fluturând în soare, halebardele şi lăncile lucitoare, cu mici flamuri în trei colțuri în vârf, se zăreau tot mai limpede. Alaiul se mişca încet dar neabătut din cale, ca revărsarea unui potop necruțător. Apoi răsună, la început ca o părere, apoi tot mai limpede, răpăitul măsurat al darabanelor şi țipătul pătrunzător al chimvalelor, şuieratul ascuțit al surlelor, şi țiuitul mai subțire, al fluierelor.

Alaiul înainta agale, fără griji, de parcă ar fi mers la petrecere şi nu la o luptă. Încetineala fusese anume poruncită de principe, căci, arătându-se linişţit şi nepăsător, socotea că poate descumpăni potrivnicul! Şi, într-adevăr, în parte cel puțin, înrâurirea dorită chiar se produse. Oamenii erau năuciți, având simțământul că nu sunt luați în serios, că sunt dominați. Înfrigurarea începu să crească din nou. Privitorilor de pe întărituri aproape că li se tăia răsuflarea. Îngrijorarea nu era mai mică nici de cealaltă parte – a celor

Material cu drept de autor

care veneau – dar, în temeiul poruncii de a se arăta netulburați şi cu totul nepăsători, teama le era ascunsă.

Când fruntea alaiului ajunse la o aruncătură de băț de malul şanțului de apărare, la un semn, mulțimea călăreților se opri. Deşi zăpada umpluse şanțul până în gură, pentru că era afânată, era cu neputință ca să treacă cineva peste ea până sub palisade. Un cal s-ar fi afundat – cu călăreț cu tot – până deasupra capului, cu atât mai mult, cu cât pe sub troiene, în fundul albiei, curgeau apele sărace ale pârâului Milioarei.

Din caturile de sus ale Turnului Porții şi din bastioanele învecinate, care întăreau palisada, se putură auzi porunci scurte, neînduplecate, spuse răstit. Din pricina depărtării cuvintele nu puteau fi deslușite decât în parte. După câteva clipe de întrerupere, tobele îşi reîncepură răpăitul, schimbând însă măsura bătăilor față de cea de dinainte. Surlele sunară şi ele de câteva ori a vestire. În alai se simți o frământare pătrunsă de adâncă neliniște. Trupurile de călăreți se reaşezară, trâmbele din față despicându-se spre a face loc unei numeroase cete de pedestraşi înarmați cu topoare, cângi, răngi şi grinzi lungi de lemn. În pas de mărşăluit, cu pavezele ridicate deasupra capului, aceştia – se îndreptară spre poartă. Țelul lor era limpede. Năzuiau să sloboade intrarea.

Apărătorii se dezmeticiră. Săgețile începură a şuiera, plumbii a vâjâi înspre oştenii care înaintau cu hotărâre. Din când în când, câte unul cădea. Ceilalți, păstrându-i locul gol în rând, păşeau neclintiți peste trupul său. Dintr-un bastion bubui un tun, apoi din altul un al doilea. Ghiulelele grele străpunseră zgomotos văzduhul, culcând câțiva oameni la pământ. Trăgând de aproape, tunarii nu-şi greşiră ținta. Pâlcul de lefegii începu a se clătina şi a şovăi. În cele din urmă, la a treia bubuitură de tun, bătu în retragere.

Material cu drept de autor

Matei vodă, care iscodea stăruitor priveliştea din sania sa, de după perdele, îşi muşcă nemulțumit buzele. Deşi de astă dată n-ar fi dorit-o, avea dovada tăriei împrejmuirii pe care o ridicase în jurul târgului. Dacă nu i-ar fi stat lui împotrivă, ar fi putut să se laude cu înfăptuirea sa. Era neîndoielnic că avusese la îndemână meşteri îndemânatici şi foarte pricepuți în tocmeli de acest soi! Dar era cu neputință ca înjghebarea să nu aibă pe undeva unele slăbiciuni, de care acum trebuia să se slujească pentru a răzbate. Oare care să fi fost acelea? Dacă i-ar fi avut la îndemână pe clăditori, i-ar fi fost mult mai simplu să descopere unde sunt asemenea locuri şubrede, în care apărarea putea fi mai lesne străpunsă.

Dintre toți cei care luaseră parte la ridicarea întăriturilor nu-l avea la îndemână decât pe ispravnicul lucrării, care nu era altul decât vel spătarul Diicu Buicescu. I se păru însă zadarnic să-i ceară părerea. Nu vedea în el o minte prea-iscusită şi prea-dăscălită într-ale războiului. Dregătorul îl dezamăgise cu totul în răstimpul verii, când nu fusese în stare a zăgăzui drumul cazacilor şi al moldovenilor lui Lupu spre Târgovişte. Norocul era că el se dovedise volnic a-i stăvili la Finta.

Scoțând capul pe fereastră, privi întăriturile. Chiar în față se afla turnul de zidărie al porții, zvelt, ridicat fiind pe mai multe caturi. Deasupra-i se înălța un acoperiş țuguiat, peste măsură de înalt, în patru ape. Fața dinspre câmp era în bună parte acoperită de podul mişcător, acum ridicat, care ascundea poarta şi bolțile ei. La ceasul acela din zi, în vremurile bune, podul era de mult lăsat peste şanț, iar porțile larg deschise, îngăduind călătorilor să intre şi să iasă în voie din târg. Peste marginea de sus a lemnăriei, ținută în lanțuri, se ghiceau ferestruici înguste, slujind archebuzierilor de guri de tragere.

De o parte şi de cealaltă a turnului, începea câte un val de pământ, înalt cât aproape două staturi de om, pe

Material cu drept de autor

creasta căruia era înălțată o palisadă din grinzi groase de lemn, legate între ele cu scoabe zdravene de fier. Spre miazăzi, adică în partea dreaptă a turnului – aşa cum apărea din locul din care îl privea voievodul – palisada ieşea cu câțiva zeci de paşi mai în afară, în chipul unui bastion, durat din cărămidă. Din înălțimea sa putea fi îndeaproape privegheată trecerea peste podul dinspre turn, ținând sub focul sânețelor tot maidanul din fața porților; astfel apropierea de şanțul de apărare era destul de primejdioasă. În sfârşit, înspre miazănoapte, deci în stânga, la vreo cinci sute de paşi depărtare, se zărea un al doilea bastion, care înlesnea şi el privegherea intrării în cetate, dar dinspre cealaltă parte.

Cum răzvrătiții scoaseră tunurile de la Curte, iar pe câteva le aşezaseră pe podina cea mai de sus a bastioanelor din vecinătate, toți cei care cercau a se apropia de turn erau pândiți de primejdia de a fi loviți de ghiulelele venite dinspre amândouă laturile. Pentru a face şi mai grea trecerea, prin fața întăriturilor era săpat un şanț mai adânc de două-trei staturi de om şi cam tot atât de lat. Din cauza zăpezii troienite de crivăț, acesta rămânea ascuns, devenind un soi de capcană pentru cei neprevăzători. Putința de a înfăptui o străpungere, mai ales în lipsa unor tunuri zdravene, era îndoielnică. Totuşi, în ciuda văditelor piedici, Matei vodă porunci o nouă năvală asupra porții. Spre ciuda lui, după cel mult un sfert de ceas, şi noua încercare se isprăvi la fel de jalnic ca şi cea dintâi.

Domnitorul era de-a dreptul furios. Împinse în lături uşița care-i oblonea sania şi dădu să coboare în nămeți. Copiii de casă îi săriră întru întâmpinare, ajutându-l. O porni încet dar hotărât spre poartă. Arăta mândru, înveşmântat fiind în caftan verde tivit cu blăniță de sobol, iar în cap purtând un gugiuman fin, cu fundul alb, după datină, împodobit cu un prețios surguci din pene de struț, a

Material cu drept de autor

cărui brățară era bătută cu mari pietre prețioase. Adierea uşoară a vântului făcea să-i fluture abia simțit barba colilie, ce-i ajungea adânc pe piept. Zăpada trosnea sub cizmele sale moi, iar poala lungului caftan de catifea, luneca precum o lungă coadă de rochie pe stratul de nea în care i se înfundau picioarele. Străjile călări, aflate până atunci în fruntea alaiului, se despicară, făcând cărare largă. Principele păşea înainte singur, hotărât, cu ochii scânteietori. Însoțitorii, înmărmuriți, îl petreceau din priviri, neînțelegând ce are de gând. Se opri foarte aproape de buza şanțului, care doar putea fi bănuită sub troiene. Atât cei din alai, cât şi apărătorii care se vedeau mişunând pe podinile şi ceardacele din spatele palisadelor, îl urmăreau nedumeriți şi curioşi. Se aşternu tăcerea. Deodată răsună vocea sa tunătoare:

– Mişei netrebnici, fii de otrepe, voi cutezați a vă împotrivi domnului vostru?! Voiți a încălca legile lumeşti şi cele de pronie rânduite?! Vânzători fără cuget, aşa vă țineți sfintele jurăminte făcute mie în vară, cu mâna pe Evanghelii?! Pentru nesăbuința voastră, pentru îndrăzneala de a mă înfrunta, de a trage asupra alaiului meu, de a ridica arma asupră-mi, veți plăti cu toții cu viața. Târgoviştea va deveni un țintirim, țintirimul vostru, chiar dacă pentru asta ar însemna să aduc tătarii în țară. Pustiul se va alegea de voi şi de casele voastre! Neamul vostru nemernic va fi dezrădăcinat până în a cincia spiță! V-o făgăduiesc! Căiți-vă cât nu e prea târziu!!

Liniştea pe care o stârnise calmul său, sfințenia cu care era ascultat, îl făcură pe voievod să nădăjduiască că-i va putea descumpăni pe răzvrătiți, trezindu-le oarece sfiiciune în suflet cu înfățişarea sa măreață, cu voința sa neclintită şi cu falnicul său renume. Izbutise de atâtea ori să-şi mânuiască astfel dregătorii, încât şi acum era încredințat că nimeni nu-i va putea sta în cale.

Material cu drept de autor

– Nu ne jigni, Măria Ta, că destule am pătimit şi aşa... Ceea ce voim, este să fim apreţuiţi şi noi ca oameni! încercă o voce de undeva de sus, de dincolo de şanţ, să-i taie vorba.

Matei însă nu se lăsă întrerupt. Îşi luă şi mai mult avânt, devenind necruţător. Lumea tăcea şi-l asculta, căzută în nemişcare, de parcă ar fi împietrit.

Deodată, aceeaşi voce însingurată şi stingheră răsună de undeva de pe creasta palisadei. Părea vlăguită şi fără răsunet:

– Huăăă! Huăăă! şi repetă huiduiala de câteva ori, caraghios de răzleaţă în această neţărmurită tăcere. Apoi se frânse, înăbuşită parcă în neputinţa ei. Dar numai pentru o clipă, căci după un foarte scurt răstimp, alte câteva voci reîncepură huiduitul. Vuietul, la început firav, spori cu încetul, cuprinzând mai întâi pe cei dinspre turn şi din bastioanele alăturate. Apoi, printr-o neaşteptată molipsire, ca o flacără ce se întinde pe rotocolul unei roţi, huietul se întinse până departe în lungul palisadelor, atât spre miazănoapte cât şi spre miazăzi, înconjurând cetatea. Puţină vreme mai târziu parcă tot târgul mugea, huiduindu-l pe principe.

– Huăăă!

– Pleacă din ţară!

– Nu te mai vrem domn, că ne-ai adus numai nenorocire!

– Călugăreşte-te!

– Vrem domn nou! se auziră vocile celor arvuniţi de serdar, amestecându-se cu ale celorlalţi.

Constantin Şerban, încins cu o platoşă adusă din lumea papistăşească şi pe cap cu un coif cu vizieră, făurit pe aceleaşi meleaguri de dincolo de zări, urmărea priveliştea din bastionul aflat din sus de poarta Argeşului, de care nu se găsea tocmai aproape. Îl zărise pe voievod trecând printre

Material cu drept de autor

pâlcurile călăreților înainte-mergători, aşezate în şiraguri bine rânduite, spre a se opri la vreo zece – douăzeci de paşi dincoace de ei. Micşorat de depărtare, principele – având în spate o întreagă oaste călare, iar în față întăriturile unui târg – îi păru una din închipările înfățişate în micile zugrăveli pe care le putuse zări prin bucoavnele pe care le răsfoise şi care istoriseau poveşti despre măreţele războaie strămoşeşti.

Domnul ridicase brațul drept, legănându-l când spre dreapta, când spre stânga. Era vădit că ținea o cuvântare celor de la poartă, iar prin aceste mişcări voia să-şi întărească spusele. Vocea nu i-o putea desluşi prea bine, lărgimea locului până la el fiind destul de mare, pricină din care avu chiar clipe când se temu că principele i-ar putea îndupleca pe cei de la poartă să-i deschidă, lăsându-l să intre în târg.

Se sprijini cu brațele de vârfurile ascuțite ale butucilor care alcătuiau creasta palisadei, ca să poată privi mai îndemânos spre câmp. Tocmai când temerile îi ajunseră la culme, izbucniră huiduielile, cărora, cei din bastion li se alăturară destul de repede. Se linişti şi zâmbi mulțumit. Era neîndoios că răzvrătirea curgea pe făgaşul dorit de el. Dacă lumea ajunsese să-i ceară domnului să iasă din scaun, lui i se deschidea larg calea către coroană. Ce putea dori mai mult de atâta?

Se întoarse spre însoțitori, îndemnându-i din ochi ca să strige cât mai tare. Era cel mai bun lucru pe care-l puteau face: să țină trează, ba chiar să încingă starea sufletească, tocmai pe cale de a se naşte.

Voievodul îşi dădu seama că, în ciuda tuturor opintelilor pe care le făcea, vocea nu i se mai auzea, acoperită fiind de larmă. Se opri ostenit. Îşi simțea sufletul atins de groaznica pălitură a unei dureroase treziri. Se vedea silit să recunoască chiar față de sine că-şi pierduse puterea de a vrăji mulțimea, de a o face să înlemnească întru

Material cu drept de autor

ascultare, de a o aduce în stare de beție, de a o supune voinței sale, de a o face să tremure la cuvântul său, sau de a se avânta la îndemnul ce i-l da.

Era copleşit. Nu se putea mişca din loc. Vedea fețele obraznice şi sfruntătoare ale celor ridicați împotrivă-i, rânjetele lor batjocoritoare, iar hohotele şi huiduielile venite din susul palisadelor îl asurzeau. Dacă ar fi avut puterile unui vrăjitor, le-ar fi vârât hohotele înapoi pe gât, le-ar fi strivit rânjetele pe obraz, le-ar fi biciuit neobrăzarea. Îi venea să intre în pământ, să dispară, să se isprăvească totul şi toate pentru el; dar slăbiciunea îl încercă numai pentru o clipă, căci apoi imboldul de a lăsa înfruntarea de izbelişte i se şterse din suflet. Nu va părăsi lupta, şi nici viața nu şi-o simțea sfârşită. Ar fi fost mai simplu să se întoarcă şi să plece, dar ar fi fost înjositor pentru el, căci îşi recunoştea înfrângerea şi neputința. Îi trebuia o ieşire care să nu-i ştirbească fala. Privi descumpănit în jur, dar nu-i dădu prin minte nici un gând izbăvitor, iar ai săi nu-i înțelegeau nevoile clipei şi nici prin cap nu le trecea să-i vină cumva în întâmpinare cu vreun ajutor, născocind o pricină în temeiul căreia să se poată îndepărta plin de vrednicie.

De sus cineva îi strigă:

– Retrage-te, că altfel trag! Fraților, ăsta e un şiretlic. Stă şi ne vorbeşte, ca să le dea vreme alor săi să se apropie pe nesimțite cine ştie pe unde! Trageți în el, că altfel suntem pierduți!

Câteva archebuze trosniră sec şi deasupra palisadelor se înălțară subțiri norişori de fum. Plumbii şuierară la o oarecare depărtare de voievod. La drept vorbind trăgătorii nu cutezau să-l țintească, ci voiau numai să-l sperie. Diicu Buicescu se repezi pe cărarea rămasă deschisă printre călăreții de pază. La câțiva paşi în urmă-i venea, legănându-se ca o rață şi gâfâind de atâta trudă, vel logofătul Radu Cocorăscu. Se opriră lângă domn.

Material cu drept de autor

– Măria Ta, e primejdios să stai aici! Nu are rost să te laşi în seama norocului. Nebunii ăştia nu ştiu ce fac! strigă vel spătarul şi-l prinse pe principe de braț, vrând să-l tragă la adăpost. O să le venim noi oricum de hac!

Matei răsuflă uşurat. În sfârşit, i se ivea prilejul de a pleca în chip vrednic. Se smuci din strânsoarea nepotului şi zise cu voce cât mai ridicată, ca să fie auzit:

– Crezi că o să mă sperie câteva pocnituri?! Sau că o să mă abată din drum urletele deşănțate ale unor bețivi nemernici?!

Diicu îşi dădu seama că încercarea de a-l apuca pe principe de mânecă, ca pe unul de rangul său, este poate puțin prea grosolană, deci nepotrivită straşnicelor rânduieli ale ighemoniconului de Curte, aşa încât puse un genunchi în zăpadă şi, ridicând privirea, îşi înnoi cât mai cuviincios ruga. Radu Cocorăscu, sosit între timp şi el alături de spătar, aplecându-se adânc de mijloc în chip de închinăciune, cu o mână dusă la piept, îl conjură pe voievod să le asculte smerita rugă, care întrupa dorința de obşte a întregii Curți. Viața Măriei Sale le era mult prea prețioasă, ca să îngăduie ca aceasta să se piardă în urma unei rătăciri de-o clipă.

Mărinimos, Matei vodă se lăsă înduplecat şi le îngădui celor doi ca, purtându-l de subțiori, să-l ajute să se întoarne la sanie.

– Nu trebuia să mă grăbiți într-atâta! îi mustră domnitorul prin oblonul deschis al săniei, în vreme ce se aşeza între perine. Poate că dacă mai stăruiam puțin, le frângeam totuşi cerbicia! adăugi fără convingere, ca să micească şi să îndulcească în chiar ochi săi mărimea poticnelii suferite.

Apoi, schimbând mlădierile glasului, porunci:

– Vom tăbărî în noaptea asta chiar în locul în care ne aflăm! Gătiți corturile. Când veți isprăvi tocmelile la al meu, chemați boierii de divan. Dar să poftiți la sfat şi pe

Material cu drept de autor

căpitanii mai însemnați care ne însoțesc. Trimiteți olăcari prin satele de lefegii şi îndemnați-i pe toți să vină aici, la porunca mea! Dacă va fi nevoie, vom împresura şi nimici chiar cetatea noastră de scaun!

Rânduiala strânsă a alaiului se sparse, oamenii risipindu-se pe întinsa câmpie înzăpezită de dinaintea palăncilor. Locul slujea, după datină, pe răstimpul anului, pentru ținerea iarmaroacelor, iar fața îi fusese netezită pentru lesnicioasa aşezare a tarabelor. Slujitorii şi oştenii curățară în grabă de zăpadă întinderile unde urmau să aşeze corturile. Nici nu trecură bine două-trei ceasuri, că maidanul menit bâlciurilor îşi schimbă cu totul înfățişarea, înviorat de pestrițătura strigătoare a corturilor.

Căzut pe gânduri, Constantin Şerban bătea darabana cu degetele în grinzile de lemn care alcătuiau, pe latura de dinafară a podinii de căpătâi a bastionului, un fel de parmalâc. Dacă la început se bucurase, socotindu-se învingător, acum îl încerca nemulțumirea. Ar fi dorit o înfruntare neîntârziată, necruțătoare dar hotărâtoare, care să pună capăt oricăror îndoințe. Deci să se despartă odată apele, ca să ştie de e laie, ori bălaie. În loc de asta însă, se ajunsese la o amânare a cărei întindere în timp nu se putea străvedea, ceea ce isca o zăpăcitoare descumpănire mai ales printre cei împresurați, care, cuprinşi de înfrigurare, nu-şi puteau închipui la ce supărări de neînchipuit s-ar mai putea aştepta. Oricum ei se uitau năuciți cum cei de afară se aşează tacticos şi paşnic la masa de prânz, răscolind merindele din sănii! Lungirea la nesfârşit a clipelor de nehotărâre îi punea serdarului răbdarea la încercare, dorința măcinătoare de a se ajunge la o încheiere devenind o adevărată caznă pentru el. Totuşi, socotea nepotrivit să-şi arate deocamdată dezamăgirea. Căuta să glumească, luând în râs potrivnicii. Privind cum tabăra princiară se înjgheba în grabă pe câmpul

Material cu drept de autor

din față, nu-şi putu stăpâni câteva cugetări, pe cât de batjocoritoare, pe atât de muşcătoare.

– Înalt distinsa Curte a Basarabilor se aşează la loc de iarmaroc, voind de bună seamă să ne facă bâlci, ca de obicei. Desigur că ruşine ca asta se întâmplă întâia oară străvechiului nostru neam! Dar asta nu e singura minunăție, nemaivăzută şi nemaiauzită în hronicele noastre. Culmea este că, starostele bâlciului care se pune la cale este însuşi domnul! Grăbiți-vă să veniți şi să priviți, căci e un prilej rar de a vedea aşa batjocură, ce nu s-a mai pomenit de când s-a aşezat țara asta ca țară şi nici nu cred că se va mai pomeni vreodată de acum încolo! Vino lume, te minunează şi te cruceşte de aşa bâlci făcut de domnie!

Între timp principele se trăsese în despărțitura cortului care trebuia să-i slujească drept iatac. Şedea țeapăn într-un jilț căptuşit cu piele, încălzindu-şi mâinile deasupra mangalului ce-i fusese pus în față. Jarul scânteia prin frumoasa înhorbotare care fusese ferestruită în pereții capacului marii tingiri de aramă. Alături stătea în picioare scumpul său nepot – vel spătarul Diicu – pe care-l probozea pentru vina de a fi scăpat armata din mână:

– Dacă altul ar fi fost spătar şi nu tu, de mult l-aş fi scurtat de cap. Nu te îngrijeşti îndeajuns de trebile dregătoriei! Nu-ți cunoşti îndeajuns oamenii. Până acum ar fi trebuit să ştii în amănunțime care sunt apele în care se scaldă oştenii, ce griji şi chibzuieli le mocnesc în țeste, care sunt aceia care-i ațâță, care sunt oamenii de credință pe care ne putem întemeia. Şi, ştiind toate acestea, trebuia să mânuieşti din timp lucrurile, nu să aştepți să ajungem aici! Şi asta a câta oară în ultimele luni?! Cei puşi pe întărâtat lumea trebuiau demult descoperiți, dată pe față vina lor şi înlăturați!

Mustrările şi sfaturile se amestecau într-o scurgere lălâie şi lehămetitoare. Diicu, aflat alături în picioare, simțea

Material cu drept de autor

dogoarea moleşitoare a mangalului încingându-i genunchii şi, cu mintea parcă secată de gânduri, se uita, fără să-l vadă, la bătrânul slujitor al lui Matei vodă care, ca o umbră mută şi surdă, gătea cu migală patul stăpânului său. Suferea greu cicăleala, dar se ştia vinovat şi-i era limpede că nu avea cum se dezvinui. Orice îndreptățire ce-ar fi înfățişat se întorcea împotrivă-i, în chipul unei învinovățiri. Era peste măsură de zădărât şi de lehămetisit, dar îşi dădea seama că trebuie să-şi înăbuşe simțămintele, căci pentru liniştea sa era mai înțelept să înghită şi să tacă! Nici chiar atunci când unchiul întrecea măsura cu dojenile, răstălmăcind chiar câte puțin adevărul în paguba sa, n-avea rost să cârtească, îndreptându-l, căci l-ar fi sâcâit zadarnic şi până la urmă, prin asemenea purtare, n-ar fi făcut decât să-i piardă bunăvoința. Ori chiar dacă urgisirea ar fi fost numai vremelnică, în împrejurări atât de încurcate, care puteau aduce în orice clipă mari schimbări în treburile cârmuirii, ea putea avea urmări din cele mai nedorite, greu de întrevăzut în acea clipă.

La o vreme, vel postelnicul Constantin Cantacuzino împinse de-o parte perdeaua şi, plecându-se adânc, păşi înăuntru ca să înştiințeze că cei chemați pentru sobor se află adunați alături şi aşteaptă venirea Măriei Sale.

– Să întețeşti focul, măi Gheorghe, se adresă odăiaşului, că azi îmi este cam frig. Să nu uiți să-mi pui şi o ploscă cu apă caldă în aşternut.

Apoi trecu printre perdelele pe care postelnicul şi spătarul le țineau aridicate. Divanul fu un adevărat sfat de război, căci se cercetară numai mijloacele prin care putea fi recucerit târgul şi striviți răzvrătiți. Cu sprijinul agăi Buliga, se trecură la răboj trupurile de tălpaşi de care se puteau sluji în acele împrejurări:

– Vorniceii, în afara celora câțiva rămaşi în cetate, sunt de credință.

Material cu drept de autor

– Pe slujitorii de la Bălțați şi Ciorani, de lângă Râmnicu Sărat, ne putem întemeia. Au primit deja porunca să se îndrepte încoace. Le-am trimis veste încă înainte de a pleca de la Argeş.

– Şi cei de la Cârstineşti din Argeş de asemenea…

– Postelniceii îi am în mână şi te vor sluji cu credință, Măria Ta, făcu Cantacuzino.

– Călăraşii din Buzău sunt nesiguri. Ar fi mai bine să nu fie chemați, ca nu carecumva să molipsească şi pe alții cu şovăiala şi necredința lor.

– Roşii din Mărăcinenii Buzăului, cât şi cei din Suici – de prin Argeş – au primit porunca Luminăției Tale şi se grăbesc încoace. Mâine sau cel târziu poimâine vor fi aici.

– Călăraşii din Ploieşti sunt deja pe drum. Am fost vestiți că au purces de cu noapte. Putem nădăjdui că până în diseară îi vom vedea ajunşi.

Cumpănirile de acest soi se întinseră pe răstimpul câtorva ceasuri. Deseori sfatul era întrerupt de ceauşii care – arătând că şi-au împlinit îndatoririle încredințate lor – adăugeau noi trupuri de oaste pe răbojul celora rămase credincioase domnului. Adevărul era că, întrucât umbletul călătorilor aproape încetase din pricina iernii, iar răzvrătirea începuse pe nepusă masă, nu se putuseră stabili din vreme legături între zavergii pe de-o parte şi oştenii şi poporenii din țară pe de alta, încât cei din urmă nici nu apucaseră să afle vreo veste despre cele petrecute în cetatea de scaun. De altfel şi timpul fusese peste măsură de scurt, încât ştirile nu apucaseră a se răspândi. Necunoscători şi luați pe nepregătire, toți cei chemați de prin județe se grăbiră să răspundă fără crâcnire poftirii şi să se supună vechii rânduieli şi poruncilor primite din partea domniei. În rândul lor nu se putea vorbi de izbucnirea vreunor tulburări.

Material cu drept de autor

După ceva vreme un logofeţel se strecură în cort şi şopti câteva vorbe vtori logofătului Udrişte Năsturel. Bătrânul se sculă şi se opri la rându-i în spatele vel logofătului Radu Cocorăscu, şuşotindu-i acestuia ceva la ureche. Matei vodă băgă de seamă că se petrece ceva, aşa încât se întoarse întrebător spre ei.

– Măria Ta, o deputăţie a răzvrătiţilor cere îngăduinţa de a fi primită.

– Cum?! Îndrăznesc să vină la noi în tabără?! În cortul meu?! Gâdele să le reteze deîndată capetele, iar stârvurile să le fie aninate în faţa porţii, ca să vadă cu toţii ce păţesc cei care ridică mâna asupra noastră!

– Măria Ta, nu e nici o grabă în a-i da în grija gâdelui... Oricum, îi avem la mână, deci le putem face oricând de petrecanie! Dar folosindu-i, poate izbutim să intrăm în târg fără luptă, prin vreun vicleşug oarecare... îşi îngădui logofătul să i se împotrivească.

– Poate că nemernicii ne pun chiar ei la îndemână o cale de a-i dovedi! stărui şi vel postelnicul.

– Foarte bine! Dar atunci tăifăsuiţi voi cu nenorociţii. Abia când vor veni spăşiţi să-mi ceară iertare şi-mi vor săruta vârful condurilor, îi voi primi. Până atunci să nu-i văd sub acoperământul meu!

Domnul se ridică şi-o porni spre despărţitura de alături. La rându-le, boierii şi oştenii se sculară în picioare şi i se închinară. Cu mâna pe perdea, Matei vodă se mai întoarse o dată spre ei, făcându-i să împietrească pe cei care făcuseră prea mulţi paşi spre ieşire, arătându-se astfel necuviincios de grăbiţi ca să plece.

– Armaşe, rogu-te, urmează-mă!

Vasile din Corcova sări sprinten de la locul său şi se strecură şi el repede după perdea.

Fără să-l privească, principele se îndreptă spre patul său cu paşi mici, bătrâneşti, legănându-se parcă. Se aşeză şi

Material cu drept de autor

se plecă asupra sobiței de mangal, ca să-i simtă mai bine dogoarea. Armaşul nu mai fusese de multă vreme atât de aproape de domn, încât să-l poată cerceta în voie, aşa cum se înfățişa atunci când se putea purta liber, scăpat de îngrădirile rânduielilor de Curte! Fu surprins de semnele sale de bătrânețe care, până atunci, nu-l izbiseră în aceeaşi măsură.

Voievodul părea tare adus de spate, aşa cum stătea aplecat înainte, asupra jarului încins. Părul, deşi proaspăt pieptănat, avea firul firav şi rar. Neîndestulător de tuns, se cârlionța pe ceafă, atrăgând luarea aminte asupra subțirimii de schimnic a gâtului. Mâinile prelungi, numai piele şi os, ieşind din mâneci parcă prea largi – lucru care le învedera şi mai mult jalnica descărnare –, în lumina roşietică a jărateculuí, aveau ceva vrăjitoresc în înfățişare. Chiar şi barba căruntă, care de astă dată părea zbârlită şi încâlcită, ducea cu gândul la un chip diavolesc, atunci când asupră-i se revărsa pâlpâirea sângerie şi nesigură a tăciunilor. Desigur că de vină pentru ciudatele vedenii, care, fără voie, îi dădeau din când în când fiori, era şi întunericul străveziu care împletea un joc de umbre şi lumini, rod al clipirii pline de neastâmpăr al flăcăruilor din mangal – îşi zise dregătorul şi rămase deoparte, stingher.

– Armaşe, trebuie să încerci să strecori nişte iscoade în târg. Vreau să ştiu desluşit şi în toată amănunțimea care e starea lucrurilor. Trebuie musai să aflu ce se petrece cu adevărat acolo.

– Voi încerca, Luminăția Ta, deşi, cu întăriturile astea, cu greu se poate furişa nevăzut un om…

– Armaşe, atunci când mi-am ales sfetnicii mi-a plăcut să cred că între ei nu se află şi dintr-aceia cărora le sunt dragi vorbele: „nu pot”. De altfel, uiți că spre răsărit multe grădini şi livezi coboară prin râpă până la Ialomița şi pe acolo, fiind lăstăriş şi uluce cam sparte, un om care

Material cu drept de autor

umblă singur se poate furişa fără ca să fie zărit, mai ales dacă e cât de cât dibaci!

– Va fi precum doreşte Luminăția Voastră.

– Ei, aşa îmi placi! Pe deasupra, iscoadele tale să răspândească zvonuri în folosul nostru şi să semene spaima printre târgoveți.

Armaşul dădu să plece.

– Du-te şi spune-le sfetnicilor mei că, chiar dacă nu vreau să-i văd pe nemernicii din solie, nu înseamnă că nu trebuie să-mi facă cunoscut fără întrerupere mersul neguțărilor!

Matei rămase singur. Era ostenit şi vlăguit. Ultimele zile le petrecuse aproape numai pe drum. Abia se aşezase la Curtea de la Argeş, abia de apucase să se ducă, pătruns de cuvenita spăşenie, la mănăstire, la mormântul moşului său, că primise vestea tulburărilor din târgul lăsat în urmă. Din acea clipă nimic nu-i mai tihnise. Nu mai avu somn şi linişte. Pe cât de repede putu, pregăti alaiul de întoarcere. În aceeaşi vreme trimise olăcari prin toată țara, ei având o îndoită însărcinare. Pe de-o parte erau datori să cerceteze starea de cuget o trăitorilor din sate şi din celelalte târguri, iar pe de alta să cheme la oaste toate cătanele credincioase, aşezate cu învoială pe moşii. La aceste pricini care-l istoviseră peste măsură, se adăugeau apoi înstrunarea iscată de atâtea supărări, truda călătoriei şi, mai ales, poticneala pățită în fața porților cetății sale de scaun. Dacă nu s-ar fi pripit, supărarea din urmă ar fi putut-o ocoli – şi-i era ciudă că-şi făcuse greşit socotelile, lăsându-se dus de val! Acum însă era prea târziu. Mulțimea necazurilor care-i căzuseră dintr-o dată pe cap îi secătuiseră vlaga. Deşi nu se întunecase, hotărî să se culce. Făcu semn slujitorului să-l ajute să se dezbrace.

Între timp dregătorii se îndreptară către cortul vel logofătului Radu Cocorăscu, unde urmau să fie primiți

Material cu drept de autor

trimişii răzvrătiților. Udrişte Năsturel rămase înmărmurit văzându-i, căci între ei zări şi o față cunoscută – om al casei sale – şi anume pe căpitanul Radu. Oşteanul fusese până de curând iuzbaşă de fustaşi, dar cu puțin în urmă, la stăruința sa, fusese aridicat la rang de vel căpitan. Nu-şi putea crede ochilor:

– Dumneata cu răzvrătiții?! Oare aşa îmi răsplăteşti bunăvoința?! Şi eu care tocmai mă gândeam să te pun ispravnic la rezidirea bisericii Adormirea Maicii Domnului, de pe Ulița Târgului!

Radu părea peste măsură de stânjenit şi la început nu răspunse. Udrişte crezu că de ruşine nu găseşte cuvintele potrivite. Adevărul era însă altul; căpitanul aştepta ca însoțitorii să se depărteze.

– Nu mă înțelege greşit, stăpâne. Eu n-am părăsit o clipă credința față de domnia ta şi față de Măria Sa, slăvitul nostru voievod. Nici nu-ți poți închipui cât sârg a trebuit să risipesc ca să înduplec căpeteniile răzvrătiților să mă îngăduie printre mădularii soliei ăsteia nenorocite. Iar cazna am luat-o asupră-mi numai ca să te pot sluji mai bine pe domnia ta şi pe Măria Sa! Am încercat întâi şi întâi să mă strecor aici, spre a vă înştiința asupra acelora care se petrec înăuntru. Să nu vă lăsați înduplecați cu uşurință, căci tulburătorii n-au putut nici măcar să pună mâna pe întregul oraş. Ați venit, din fericire, la vreme. Spre pildă n-au izbutit să se înstăpânească pe deplin nici la Curte, în ciuda aprigilor lupte date acolo. Palatul a rămas în mâna dragonilor nemți. De asemenea, slujitorii agiei s-au dovedit peste măsură de destoinici. Nici până acum n-au izbândit să-i îngenunche. Apoi, mai sunt destui aceia care-s înspăimântați de mânia domnului, drept care-s gata să treacă de partea noastră, de cum se va ivi prilejul. Eu însumi mi-am aşezat oamenii de mine atârnători din jos de casele Cantacuzineşti, cam de pe unde începe Ulița Tabacilor, din sus de Biserica Roşie... Pe

Material cu drept de autor

acolo veți putea intra ușor în târg, căci cei de sub ascultarea mea nu vor scoate o spadă din teacă spre a vă sta împotrivă, nu vor trage un foc asupra-vă, istorisi dintr-o răsuflare oșteanul, căutând îngrijat cu privirea în jur, ca să nu-i descopere cineva.

– Spui lucruri de o însemnătate de neprețuit. Trebuie ca să le înfățișezi şi Măriei Sale.

– Te rog, jupâne, nu-mi cere una ca asta, căci ar însemna să mă dau de gol. Şi aşa ortacii ar putea intra la bănuieli din pricina întârzierii mele. Împărtăşeşte domnia ta ştirile, cum vei crede de cuviință, încheie pe nerăsuflate căpitanul şi se zori în urma celorlalți mădulari ai soliei, care dispăruseră în cortul logofătului.

În vreme ce vtori logofătul Năsturel se înfățişă cumnatului său princiar, spre a-i aduce la cunoştință grozavele veşti, în cortul lui Radu Cocorăscu începură negustările. În numele solilor, luă cuvântul vel căpitanul Mirco, care conducea lefegiii sârbi ai lui Matei vodă. El se mărgini să înşire pe scurt cele mai însemnate năzuințe ale oştirii. Începu cu ieşirea din scaun a domnului şi cu dreptul țării de a-şi alege un alt cârmuitor, şi nu întâmplător, căci, la drept vorbind, el şi un alt mădular al deputației, căpitanul de roşii Constantin Gălățeanu, de fel de prin Argeş, erau uneltele lui Constantin Şerban. În temeiul acestei căderi – necunoscută însă celorlalți – sârbul înțelegea să grijească înainte de toate de nevoințele serdarului. Abia după ce stărui asupra dorinței ca domnul să plece, trecu la înşiruirea celorlalte cereri, care oglindeau trebuințele oştenilor de rând, precum ştergerea tuturor măsurilor care aduceau atingere înlesnirilor date lefegiilor, precum reînscrierea în catastiful visteriei a acelora dintre seimeni şi dărăbani care fuseseră scoşi silnic şi trecuți astfel între dajnicii de rând, mărirea soldelor şi iertarea de o seamă de dări şi biruri sau de robota datorată stăpânilor locului.

Material cu drept de autor

Cei din solie era miraţi şi chiar puţin descumpăniţi de netulburarea şi tihna cu care fusese primită jalba lor. În locul unei împotriviri îndârjite şi lărmuitoare, la care se aşteptaseră, spusele vorbitorului fură întâmpinate cel mult cu unele ţâţâieli mustrătoare, sau cu îngăduitoare murmure de neîncuviinţare, abia şoptite. Încontrarea divaniţilor nu trecu de hotarul unor blânde dojeni, de soiul: „ei, nici chiar aşa! Cam săriţi peste cal cu însăilările voastre!! Cum puteţi gândi una ca asta?! E drept să veniţi cu asemenea năzuiţi după toate câte a făcut Măria Sa pentru voi?! Halal recunoştinţă!"

Fiecare dintre soli înţelese purtarea răbdătoare a sfetnicilor în felul său. Căpitanul Vasile avu simţământul că nu sunt luaţi în serios, că sunt priviţi precum nişte copii, a căror năzbâtii, de tot năstruşnice, nu sunt vrednice de a fi băgate în seamă, în nădejdea că oricum se vor cuminţi până la urmă de la sine! Mirco, dimpotrivă, tălmăci purtarea stăpânită drept o dovadă că boierii tremură de frica lor şi de aceea nu cutează să le stea împotrivă. Deci, starea lor sufletească, care părea a trece printr-o clipă de slăbiciune, este prielnică pentru a izbândi, dacă vor stărui. Pe cât de încântat şi de încrezător era Mirco, că toate merg bine, pe atât de îngrijorat şi temător era căpitanul Constantin Gălăţeanu. Avea credinţa că divaniţii nu-i reped din prefăcătorie, ca să nu-i îndepărteze, rupând astfel neguţările de la început; dimpotrivă, păreau dornici ca să lungească tocmelile cât mai mult, ca să întârzie astfel luarea unei hotărâri, încât să câştige cât mai multă vreme. Ori, dacă urmăreau să tragă de timp, însemna că puneau ceva la cale... Pesemne vreo capcană!

Însă cel mai sfâşiat de nelinişte şi de teamă era poate căpitanul Radu. El cumpănea între mai multe chipuri de a tâlcui purtarea slujbaşilor domneşti, care, până la urmă, se puteau restrânge la două. Uneori era încredinţat că se află

Material cu drept de autor

în fața unei viclene încercări de a trage solia pe sfoară, de a amâna şi tărăgăna ajungerea la o încheiere, pentru a putea înfăptui o plănuire încropită în temeiul ştirilor pe care le dăduse cumnatului principelui. În răstimpii când gândea astfel se liniştea, singura sa grijă rămânând aceea de a nu se da de gol față de fârtați.

În alte clipe, însă, vedea lucrurile în negru; nu i se dăduse nici un fel de crezare, cuvintele sale fuseseră privite cu îndoială şi socotite ca ascunzând nişte țeluri viclene, menite să-i păcălească; întrupau deci un joc la două capete, plin de fățăreli. Ori, dacă lucrurile se înfățişau aşa, iar Matei vodă învingea, el – care se ştia cu totul nevinovat – era în pericol de a fi pedepsit amarnic dimpreună cu ceilalți, ca răufăcător ridicat împotriva domniei! Gândul la o asemenea întorsătură îl scotea din minți. El îşi primejduise viața printre răzvrătiți, îşi slujise cu credință stăpânii, şi la urmă jertfa sa nu numai că era pe cale de a se pierde în van, ci se întorcea chiar împotrivă-i, putându-l duce la ştreang! La o asemenea schimbare în chipul de a privi împrejurările nu s-ar fi gândit cu doar câteva ceasuri în urmă. Dar acum totul i se părea cu putință!

Pricina adevărată a purtării atât de blânde şi părelnic înțelegătoare a sfetnicilor era însă cu totul alta. Se ştiau sub bătaia tunurilor răzvrătiților, căci aceştia intraseră în stăpânirea întregii puşcării mari şi mici a țării. De asemenea erau amenințați şi de sânețele, archebuzele, arbaletele şi săgețile celor de pe creasta palisadei. Îşi dădeau deci prea bine seama că, în acea clipă, mijloacele lor sunt mai prejos față de cele ale potrivnicilor şi de aceea nu au de ce se zori, pripa fiind în paguba lor. Era mai înțelept ca să câştige timp, ca să lase un răgaz îndestulător celor credincioşi domniei, să se adune în tabără. Până ce nu vor fi îndeajuns de numeroşi ca să supună unei încercuiri depline târgul, până ce nu-l vor îngenunchea prin înfometare, nu

Material cu drept de autor

avea rost să grăbească neguțările. Deci, bănuielile căpitanului Gălățeanu erau în parte îndreptățite.

Dar nu era numai atât. O anume înrâurire o venise din partea vel spătarului Diicu. Tocmelile erau îndrumate, chipurile, de vel logofătul Radu Cocorăscu, fiind cel mai vârstnic şi cel mai de vază dintre sfetnici. Totuşi, când răzvrătiții cerură ieşirea din scaun a domnului, toți se aşteptară ca marele spătar Diicu – nepotul şi ocrotitul răsfățat al principelui şi totodată urmaşul său legiuit la scaun – să sară în sus, cuprins de o adâncă zădărâre şi să smulgă pentru sine cârmuirea sfatului. Se temuseră chiar că învâlvorarea sa – ca de obicei în nepotrivire cu chibzuința măsurată a celorlalți – ar putea zori lucrurile, prilejuind dezlănțuirea înainte de vreme a înfruntărilor, când oştenii adunați nu erau încă îndestulători. Iar atunci soarta Curții, a lui Matei şi chiar a lui Diicu însuşi erau pecetluite. Ținând deci seamă de firea sa nestăpânită, de ifosele sale de măreție, la auzul necuviințelor însăilate, chiar cu ceva iz de amenințare, se aşteptau din parte-i la o ieşire furtunoasă.

Dar, spre uimirea tuturor acelora întruniți, nu se întâmplă aşa. Diicu nu se arătă supărat, nu răbufni năvalnic, nu se înfierbântă, nu-i repezi pe soli. Se mulțumi să țâțâie uşor a neîncuviințare din buze, şi atât! La asemenea ieşire potolită, aproape nepăsătoare, toți răsuflară uşurați, deşi puțin nedumeriți. Purtarea lui Diicu parcă nu era totuşi firească; s-ar fi zis că ascunde ceva. Iar divaniții aveau dreptate. Liniştea sufletească, pe care o dovedea dintr-o dată, nu era lipsită de o anume temeiuri. El, care văzuse scăpându-i printre degete scaunul Moldovei cu numai câteva luni în urmă, devenise nerăbdător. Veşnicele amânări ale săvârşirii din viață a unchiului său îi picurau în suflet simțământul că se îndepărtează din ce în ce mai mult şi de scaunul Ungrovlahiei, mai ales că îşi dăduse seama că domnul părea cam nemulțumit în ultima vreme de sârgul său

Material cu drept de autor

dregătoresc. Mersul către o domnie nouă nu putea decât să-i fie pe plac în aceste împrejurări. Stăruința oștenilor putea să-l silească pe voievod să-i treacă mai repede coroana.

Dacă Matei se încăpățânase până acum, nevoind să dea cu totul puterea din mână, nu i se părea cu neputință ca să se ajungă totuşi la o înțelegere, pe de-o parte cu răzvrătiții, doritori de o înnoire, iar pe de alta cu principele, pentru o schimbare, fie ea şi nedeplină, care să mulțumească şi pe cei dintâi, dar şi pe cel din urmă. Adică se gândea că ar fi putut fi încoronat cel puțin ca înfrățit la scaun şi stăpânire, aşa cum se întâmplase cu atâția înaintaşi, ce-şi ridicaseră alături fiii. Chiar şi în felul acesta dorința de primenire a cârmuirii se putea socoti înfăptuită, liniştind pe cei care se frământau. Voievodul trebuia „ajutat", prin povețe subțiri, date cu vicleană îndemânare, să înțeleagă folosul unei asemenea căi de supunere a nemulțumiților. Dacă ajungea pe jumătate domn, avea chezăşia că în curând va rămâne singurul stăpânitor al țării.

Dar atâta vreme cât nu se întâmpla nimic, nu-i rămânea decât să aştepte cu înfrigurare şi inima îndoită pieirea lui Matei, iar el îşi cam pierduse răbdarea. Şi pe deasupra, ca să-l fiarbă şi mai rău, umbla vorba că cei din neamul oltenesc al Brâncovenilor, din care se trăgea şi unchiul său, sunt soi de viață lungă, lucru care nu avea de ce să-i facă plăcere, căci amâna pe cine ştie când slobozirea scaunului! Iar dacă între timp bătrânul se răzgândea, el ce se făcea?!

„Poate, în sfârşit, – îşi zicea vel spătarul – Matei va fi silit să iscodească ceva spre a ieşi din impas, şi i-ar putea veni gândul de a împărți cel puțin puterea cu mine... Iar dacă se va învoi să iasă cu totul din scaun, în clipa asta nimeni în afara mea nu e îndreptățit să-i ia locul! Deci, trebuie date bice spre a mâna tocmelile pe făgaşul ce-mi este prielnic, iar asta nu se poate face decât lăsând solii să-şi dea

Material cu drept de autor

în petic; e bine deci să fie îndrumați ca să ceară cât mai multe şi mai ales – fără ca să întrezărească cineva dedesubturile – să stăruie pentru plecarea domnului!".

Boierii, ştiind însă că ceva mai devreme Diicu avusese o lungă întrevedere cu principele, îşi închipuiră că silința de a-şi păstra stăpânirea de sine – plecare cu totul potrivnică năravurilor sale, care părea de aceea de-a dreptul ciudată – este urmarea îndrumărilor pe care le primise.

„Ce altceva, decât o poruncă straşnică îi putea înfrâna năprasnicele porniri ale firii?!" cugetau divaniții în gând. Drept care socotiră mai înțelept să rămână în aşteptare, până ce li se va limpezi pricina ascunsă din spatele purtării neobişnuite a spătarului, încât întâmpinară şi dânşii destul de potolit cererile soliei, altfel peste măsură de zădărâtoare în ochii lor. Deci înăbuşindu-şi simțămintele şi păstrând chip paşnic, nu răspundeau numai îndemnului judecății lor, de a întârzia o înfruntare până ce se vor strânge în tabără forțe îndestulătoare, ci socoteau că vor face şi o plăcere domnului, împlinindu-i voia tainică, pe care o împărtăşise, e drept, numai spătarului, dar care nu se cuvenea s-o nesocotească nici ei, ceilalți, pentru a creşte în ochii săi.

Tocmelile se lungiră în lungul multor ceasuri, fără a putea ajunge până la urmă la vreo încheiere. Dregătorii se feriră să arate dintru început, deschis şi răspicat, că nu voiesc a primi gândul scoaterii din scaun a domnului, de teamă că aşa ceva ar putea frânge neguțările, lipsindu-i astfel de putința de a tărăgăna cât mai îndelung luarea unei hotărâri, până ce vor sosi cei chemați din județe. Drept care se prefăcură a le lua în serios dorința, dar născociră tot soiul de pretexte, care nevoiau la închipuirea a felurite măsuri care să preîntâmpine ivirea unor neaşteptate necazuri şi piedici, ce-ar fi zădărnicit înfăptuirea cu bine a celor plănuite.

Material cu drept de autor

Astfel arătară că Vasile vodă, adăpostit la tătari, abia aşteaptă iscarea unei asemenea răvăşeli pentru a reîncepe luptele în Muntenia, lucru care va împiedica aridicarea unui domn care să le fie pe plac.

Apoi acel venetic, care se socoteşte fecior al lui Radu vodă Mihnea, a plecat, e drept, de la Silistra, dar la Stambul, unde se afla acum, îşi ţese mai departe primejdioasele urzeli. Doar toată lumea ştie că se lăuda că „i-a sunat ceasul măririi". Ori tulburările – în împrejurarea în care ţara ar fi lipsită de domn, fie şi numai o singură zi – i-ar putea grăbi „ceasul" acestui netrebnic, cu atât mai mult cu cât părtaşii săi, cei care încercaseră în vara abia trecută să ia viaţa slăvitului principe, sunt liberi acum. Iar venirea sa la cârmuire nu închipuie o chezăşie că năzuinţele oştimii se vor împlini, ci dimpotrivă; la porunca Porţii cine ştie ce rânduieli va trebui să aşeze, care le-ar putea nărui toate visele.

Apoi, cum vor primi craiul Ardealului sau proaspătul voievod al Moldovei, amândoi tare legaţi de legaţi de Matei vodă, un domn aridicat în asemenea împrejurări îndoielnice?! Pe semne că nu tocmai bine, socotind că noul venit le este pe undeva potrivnic, de vreme ce le surpă un partnic, de care îi leagă sfinte legăminte de înfrăţire. Apoi, nu vor voi ei înşişi să tragă folos de pe urma lipsei oricărui cap încoronat, ca să pună în loc vreun oblăduit de-al lor? Căci lac să fie, că broaşte slavă Celui de Sus...

Deşi la urma-urmelor e uşor de cerut ca un voievod să plece din scaun, pentru ca împrejurarea să nu prilejuiască o nenorocire, ea trebuie gătită cu mare grijă. Astfel, spre pildă, va trebui să se gândească împreună la cel ce-ar putea fi noul ales, care să mulţumească amândouă părţile! Şi poate că, la drept vorbind, cu acest lucru ar trebui să înceapă, lăsându-le deocamdată pe celelalte de-o parte.

Material cu drept de autor

Diicu, deşi n-o arăta, era cam zădărât de mulțimea piedicilor născocite spre a fi puse în calea ieşirii din scaun a lui Matei, cu atât mai mult cu cât toate i se păreau căutate şi neîntemeiate. Totuşi, deşi neguțările în jurul sorții principelui se lungiră cam mult, fără a ajunge la miezul lucrurilor, adică la numele aceluia care îl va înlocui, nu se putea spune că tăifăsuiala nu-i făcea plăcere. Dimpotrivă, la orice luare de cuvânt, simțea că-i bate inima mai năvalnic.

Dar chiar şi după ce-şi vor fi ales ursitul – stăruiau sfetnicii – bătaia de cap nu lua sfârşit. Abia acum începea ostenitoarea şi îndelungata luptă de a câştiga bunăvoința şi încuviințarea Înaltului Padişah şi a slăvitei sale Curți. Iar sârgul din urmă închipuie o trudă pe cât de stăruitoare, pe atât de îndelungată şi mai ales foarte gingaşă, asupra căreia nu se putea lua o hotărâre în pripă, într-un cort oarecare, de către câțiva căpitani ai oştirii, chiar dacă ei, marii dregători, şi-ar da încuviințarea. Tot auzind vorbindu-se de „noul ales", Diicu simțea că-i creşte inima, căci i se părea că cele două cuvinte înmănuncheate făceau, la urma-urmelor, trimitere la el.

În legătură cu celelalte cereri, împlinirea lor atârna de voința noului domnitor. Ori în acea clipă, când nu se cunoştea nici măcar numele celui ales, nimeni nu se putea apuca să facă răspicate făgăduieli în numele său, şi încă fără a-i cunoaşte părerile. Ar fi fost vorbărie goală, deîndată ştearsă de cuvântul celuia care ar veni. Deci plecarea din scaun a lui Matei vodă făcea de tot zadarnice orice fel de chitiri pe seama celorlalte țeluri pe care şi le aşezaseră înainte. Voievodul de acum şi dregătorii săi nu aveau cum făgădui a înfăptui ceva, când ei nu vor mai fi la cârmă! Legămintele aveau rost numai dacă stările rămâneau nestrămutate.

Deci, chibzuielile despre o domnie nouă, făceau ca orice altă hotărâre luată acum de numai câteva obraze, pe

Material cu drept de autor

care viitorul domn s-ar putea să nici nu le recunoască şi să nu le mai păstreze în slujba sa, nu închipuia vreo chezăşie de viitor pentru cineva. Învoiala – fie ea chiar scrisă şi pecetluită – rămânea în asemenea împrejurări un simplu petic de hârtie lipsit de orice însemnătate. Dacă nu s-ar mai fi stăruit asupra scoaterii din scaun a principelui, atunci ar fi fost altceva, cuvântul lor şi cel al măritului voievod Matei Basarab îşi păstrau neclintit preţul. De aici şi o întâie încheiere la cele povăţuite până atunci în adunare: răbojul de nevoinţe al soliei nu era destul de temeinic plămădit, multe din cele înşirate acolo bătându-se cap în cap. Pe de-o parte se doreşte plecarea domnului – şi prin aceasta schimbarea dregătorilor din slujbe –, iar pe de alta se voieşte ca aceia care vor fi înlăturaţi, să se pună chezaşi pentru nişte hotărâri pe care să le ia cârmuirea, pe care ei înşişi nu mai aveau cum să le făptuiască tocmai pentru că nu vor mai ţine în mâini frâiele trebuitoare.

Singura ieşire din impasul astfel iscat ar fi fost deci: ori să nu mai stăruie pentru alungarea Măriei Sale şi să se mărginească doar cu o cercetare a celorlalte cereri, ori să păstreze în răboj întâia dorinţă dar să lase de-o parte tocmelile legate de celelalte năzuinţe ale lor, până ce va fi statornicit numele noului domn, şi se va ajunge a vorbi cu acesta. Numai de faţă cu dumnealui şi cu învoirea sa avea rost să se plece asupra lor. Numai aşa se vor putea dobândi chezăşii trainice, de neclintit, că cele făgăduite vor fi înfăptuite.

În vreme ce stăruinţa pentru îndepărtarea neîntârziată din scaun a lui Matei, împletită cu amânarea cercetării celorlalte năzuinţe ale răzvrătiţilor, încălzea inima lui Diicu, judecata potrivnică i-o cam răcori. Deşi îl rodea imboldul de a se amesteca în taifas, spre a se avânta în apărarea părerii dintâi, se stăpâni, de teama că un răuvoitor

Material cu drept de autor

ar putea să-l pârască domnului, pierzându-i de tot bunăvoința, care şi aşa începuse a seca în ultima vreme!

Pe de altă parte, şi divaniții înfățişară o cerere solilor, de împlinirea căreia, drept schimb, legau încuviințarea sau nu a rugilor care li se făcuseră. Fiind lipsiți de ale gurii – căci nu se aşteptară la asemenea întorsătură – cerură îngăduința de a se îndestula din târg, domnul din chilerele Curții, iar boierii din chilerele caselor lor. Săniile cu merinde vor intra şi vor ieşi prin locurile şi la ceasurile hotărâte de răzvrătiți, încărcătura fiind îndeaproape cercetată de oştenii de caraulă la porți, pentru a nu se isca bănuieli de vicleşug de nici o parte.

Cum asemenea îngăduință putea să le înlesnească celor din tabără să facă față mai îndelungă vreme împresuraților din cetate, întârziindu-le închinarea, povestea se dovedea destul de gingaşă, iar răspunsul destul de spinos. Mirco, dându-şi seama că astfel se va lungi războiul în paguba alor săi, fără a sta pe gânduri şi fără a se întreba ce urmări va avea o tăgadă răspicată, se grăbi să refuze cu glas ridicat:

– Nici nu poate fi vorba de aşa ceva! De altfel, nu pentru a flecări despre asemenea nimicuri ne-am adunat aici. Nu este o anevoință căreia să-i ducem noi grija. Ați abătut sfatul de la cercetarea temeiurilor care ne-au făcut să venim la dumneavoastră, temeiuri care sunt şi rămân numai cerințele legate de drepturile şi dorințele noastre!

– Voi voiți să fim binevoitori şi să vă încuviințăm rugile, fără să vă întrebați dacă nu cumva ne aduc atingere, ba chiar ne şi păgubesc, şi dacă, prin urmare, s-ar putea să nu ne fie tocmai pe plac! Ei bine, deşi noi ne alegeam cu ponoase de pe urmă-le, am avut răbdarea de a vă asculta şi v-am arătat înțelegere. Ne-am învoit să neguțăm şi poate, dacă nu ne-ați fi înfățişat un răboj neînchegat, în care unele cereri le tăgăduiesc pe celelalte, am fi putut ajunge chiar şi

Material cu drept de autor

până la această vreme la unele hotărâri răspicate! Deci, dacă nu am izbutit a pecetlui aici şi acum un hrisov de învoială, vina nu e a noastră, o întoarse meşteşugit vornicul Preda Brâncoveanu, care, cu adevărat, ar fi fost cel dintâi dintre mădularii adunării, care nu s-ar fi învoit nici în ruptul capului ca să sloboade oştenii robiți, trecându-i iarăşi la catastiful vistieriei ca oameni liberi. Ori, în schimbul bunăvoinței şi răbdării noastre, voi nu vreți să ne dați nici măcar îngăduința de a lua puține merinde din ceea ce este oricum al nostru?! Adică ne cereți să lăsăm cât mai mult de la noi, iar voi nimica?!!! Stărui asupra împrejurării că nu voim a smulge nici o fărâmă din avutul vostru, ci numai dintr-al nostru! În fața acestei îndărătnicii pline de rea voință față nişte mărunțişuri nevrednice de a fi luate măcar în seamă, socot că nu putem merge mai departe cu tocmelile! Cum am putea tăifăsui asupra unor lucruri cu adevărat însemnătate, dacă nici măcar în cele mici nu putem găsi o punte de înțelegere. Bunăvoința unora firesc ar fi să tragă după sine şi bunăvoința celorlalți, iar înlesnirile făcute de cei dintâi, îndrumă, drept despăgubire, la încuviințarea unor hatâruri şi de către cei din urmă! Adică voi vreți ca îngăduința să fie de-o singură parte, adică să ne învoim la toate, fără a cere nimic în schimb?!!

După această picătură de otravă dezbinătoare a vornicului, neguțările suferiră dintr-o dată o întorsătură, viclenele sale cugetări fiind repede împrumutate şi sporite de ceilalți dregători. Divănitul, deşi poate şi mai aprins decât înainte, se abătu cu totul de la pricinile pe care răzvrătiții voiseră a le ridica în fața potrivnicilor.

Solii, cu toate că îşi dădeau prea bine seama că trec pe lângă însărcinările primite, care se vădeau lăsate deoparte, nu se putură feri să nu se lase târâți pe tărâmul acestor sporovăieli lăturalnice, pentru ei de tot sterpe. Cineva, care ar fi putut privi lucrurile din afară, văzând

Material cu drept de autor

neaşteptata creştere a avântului vorbitorilor, ar fi putut crede că, încingându-se, neguțările merg strună, părțile fiind plecate să ajungă la o înțelegere. Cu adevărat însă, taifasul se înfundase ca într-o mlaştină, smârcurile căreia înghițeau cu încetul orice sorți de a se ajunge la vreo încheiere folositoare oaspeților!

Începea să se întunece şi, la drept vorbind, nu se făcuse întru nimic vreun pas înainte. Se pierduse doar vremea prin meşteşugitele mânuieli ale divaniților, obişnuiți cu pălăvrăgeala sforăitoare, care putea lua ochii celor de bună credință, deşi nu spunea chiar nimic!!

La o vreme – şi de-o parte şi de alta – cei adunați ajunseseră să sporovăiască de-a valma, să se întrerupă unii pe alții, sau să-şi ia spusa unul din gura altuia. Zăpăceala era atât de mare, că nu mai ştiai cine cu cine vorbeşte, cine pe cine ascultă. Divaniții îşi râdeau în bărbi, căci cu bună ştiință aduseseră lucrurile în această stare de neorânduială şi erau încântați că şiretlicul le izbutise.

Copleşiți de atâta vălmăşag, solii nu puteau zice nici față de sine că n-ar fi ascultați, că n-ar fi luați în seamă, că dorințele nu le-ar fi fost cercetate şi cumpănite cu băgare de seamă, că nu ar fi trezit luarea aminte a celorlalți şi în unele părți chiar înțelegerea lor. Dar, cu adevărat, după atâtea ceasuri de taclale lărmuitoare, erau la fel de departe de vreo învoială ca şi la început. În cele din urmă, vel logofătul ridică glasul, cerând linişte. Cu greu izbuti să-i fac pe toți să tacă, fiind prea înfierbântați.

– S-a făcut târziu şi e vremea ca pe azi să punem capăt sfatului. Om mai vorbi şi mâine, că şi mâine e o zi.

Apoi, întorcându-se spre soli, adăugi:

– De altfel, până în zori puteți lua legătura cu cei care vă cârmuiesc, ca să cugetați împreună la cele pe care le-am sfătuit aici şi să cumpăniți asupra încheierilor la care am ajuns până acum. În primul rând puneți-le şi lor întrebarea

Material cu drept de autor

care ne-a împiedicat să ajungem la o învoială. Deci cârmuitorii voştri să hotărască ceea ce doresc întâi şi-ntâi; vor ieşirea vodă-i din scaun sau chezăşuirea celorlalte cereri prin noi, cei care alcătuim acum stăpânirea țării. Deci să nu uitați să le arătați că, pentru ca legămintele noastre să fie statornice şi nestrămutate, va trebui ca şi de acum încolo să rămânem la cârmuire! E nevoie ca ei să hotărască într-un chip, căci nădăjduiesc că v-ați încredințat că dorințele amândouă nu se pot împlini împreună. Ori alegeți una ori alta. Iar dacă stăruiți asupra plecării Măriei Sale, trebuie să vă gândiți la statornicirea aceluia care va fi noul domn şi să chibzuiți dacă acesta vă poate împlini voia. De asemenea se cuvine să ne întrebați şi pe noi de-l voim. Apoi trebuie văzut şi ce părere au Sublima Poartă şi vecinii, dacă ei vi-l vor primi pe cel pe care-l plăceți. Căci dacă ei sunt împotrivă, toate tocmelile pe care le facem aici sunt zadarnice, curată pierdere de vreme. Deci intră în joc o seamă de trebi, pe cât de gingaşe, pe atât de greu de dezlegat, iar înfăptuirea lor nu se poate face decât într-un timp destul de îndelungat. Ori la ele nu v-ați gândit din păcate dintru început! Înştiințați-i pe mai-marii voştri şi asupra dorinței noastre de a ne aduce niscai merinde din chilerele caselor ce le avem în târg. Faceți-i să înțeleagă că împlinirea acestei rugi ar putea fi una din cerințele, fără de împlinirea căreia să nu se mai poată urma neguțările!

Boierii se ridicară; căpitanii n-avură încotro şi se retraseră şi ei.

*

În aceeaşi vreme – urcat într-unul din bastioanele învecinate cu Poarta Argeşului – Constantin Şerban se perpelea privind tabăra care se închegase sub ochii săi. Pe locul unde cu câteva ceasuri mai devreme albul imaculat al

Material cu drept de autor

zăpezii îți lua ochii cu luciul ei, apăruse o pădure de corturi, care împestrițau priveliştea. Masa de prânz o luase în fugă, într-un han din vecinătate. De când cu răzvrătirea, cuprins de teamă, hangiul îşi închisese aşezământul, ca să nu fie cumva prădat. Totuşi la stăruința lui Chircă Rudeanu, negustorul se învoise să găzduiască şi să ospăteze micul alai al serdarului. Prânziră cu toții în odaia cea mare a cârciumii, aflată în catul de jos. Deşi se găseau în plină zi, stăteau la lumina lumânărilor şi a opaițelor, căci, din pricina îngrijorării, obloanele erau trase şi zăvorâte.

Apoi, deîndată ce isprăvi, serdarul se reîntoarse la locul său de pândă din bastionul de din sus de Poarta Argeşului. De acolo, de pe la ceasul amiezii, văzuse străbătând tăpşanul pe cei cinci soli – dintre care doi erau trepăduşii săi. Bărbații, deşi destul de vânjoşi, îşi tăiau cu greu pârtie prin nămeți, spre tabăra domnească. Ieşiseră prin Turnul din Calea Bucureştilor, aflat mult spre miazăzi. Folosiseră această ieşire îndepărtată pentru a preîntâmpina o năvală a vrăjmaşului în cetate în clipa deschiderii porților şi a coborârii podului. Înotau cu obidă prin troienele groase, nimerind adesea prin tot felul de gropi şi tufe ascunse sub omăt. Serdarul abia de îi putea desluşi, ca pe nişte pete mici, negre, pe întinderea albă; iar dacă n-ar fi ştiut dinainte despre ce era vorba, poate nici nu i-ar fi băgat în seamă. Însă, când intrară în tabără, îi pierdu cu totul din ochi, printre corturi. Din acea clipă nu mai ştiu nimic de rostul lor şi murea de curiozitate la gândul neguțărilor care ar fi putut să înceapă.

După amiază, după ce se înturnă de la masă, începu să se lase frigul, mai ales la înălțimea bastionului, unde se simțea o domoală unduire a vântului. În tabăra domnească nu se mai zărea nimic deosebit. Se aşternuse liniştea, căci lumea se trăsese la adăpost. În afara caraulelor, rar de se mai vedea vreo mişcare pe cărările dintre corturi.

Material cu drept de autor

Deşi în suflet Constantin Şerban se simțea încordat ca struna unei viori ce stă să pleznească, încremenirea priveliştii pe care o cerceta de câteva ceasuri îl osteni şi-l lehămetisi, încât începu să caşte de-i trosneau fălcile. Ardea de dorința de a şti dacă neguțările au fost primite de domn; iar dacă da, începuseră oare şi de când? Crăpa totodată de nerăbdare de a afla cum se desfăşurau tocmelile şi în ce măsură trepăduşii săi izbuteau să atragă luarea aminte asupra cerințelor care întrupau năzuințele sale. Dar frământarea sa se pierdea în pustiu, căci răspunsul la întrebările care-l canoneau nu avea cum să-l ghicească.

Mai apoi se gândi că a făcut o prostie că nu s-a străduit să urmărească umbletul soliei prin tabăra domnească din mai marea înălțime a turnului Porții Argeşului. De acolo ar fi putut zări totul mai limpede şi nu i-ar fi pierdut atât de repede din ochi pe trimişi. Desigur că n-avea cum auzi ce tăifăsuiau, dar luând aminte pe unde se perindau, în ce cort intrau şi de cine erau primiți, încercând să-şi dea seama cum erau întâmpinați, putea cel puțin bănui măsura prețuirii care li se arătase şi sorții de izbândă ce-i aveau.

Adevărul era că o clipă voise să-şi mute acolo locul de pândă, dar cum în odăile turnului erau adunate mai multe dintre căpeteniile răzvrătiților care nu se găseau în chip nemijlocit în slujba sa, socotise mai prevăzător să nu iasă prea mult la vedere, ca nu carecumva să le dea prilejul să-i înțeleagă rostul şi năzuințele, sfârşind prin a se simți mânuiți ca nişte păpuşele, lucru care putea trezi în sufletul lor o anume împotrivire. Deocamdată socotea că era mai potrivit ca să mai rămână o vreme în umbră, mânuindu-i pe ceilalți numai prin uneltele sale.

În temeiul unor asemenea temeri şovăise să se ducă la poartă. Dar acum îi părea rău că pregetase, reproşându-şi că din pricina prea multei fereli, pierduse un câştig. Dar nu

Material cu drept de autor

era prea târziu să îndrepte lucrurile. Totuşi ca venirea sa să nu bată cumva la ochi, se gândi în prima clipă să-l trimită pe Hrizea ca să culeagă ştiri de la cei din turn asupra a ceea ce băgaseră ei de seamă. Se întoarse spre fostul paharnic, dar, înainte de spune ceva, se răzgândi. Desigur că fostului dregător, proaspătul său sprijinitor, nu i-ar trece desigur prin minte să întrebe de toate cele care-l îngrijau, ci desigur că s-ar fi afundat în mărunțişuri lăturalnice, care nu i-ar fi adus prea mari deslușiri. Deci, neîndoielnic că i-ar scăpa destule mărunțişuri, tălmăcirea cărora îngăduia a întrezări o seamă de lucruri care rămâneau nepătrunse celorlalți. Chiar şi o seamă din cele care-i erau istorisite le putea lăsa de-o parte, socotindu-le neînsemnate. Ori pierderea lor îi îngrădea putința de a ajunge la cuvenitele încheieri. Pe deasupra, la nerăbdarea care-l încerca, timpul trebuincios fostului paharnic pentru a se duce, pentru a se întoarce şi pentru a face cuvenitele cercetări i se păru prea îndelungat, ca să-l poată îndura.

Drept care hotărî s-o pornească el însuşi într-acolo. Însoțitorii primiră gândul cu încântare, căci erau cu toții cam înghețați de atâta stat în loc, iar o plimbare le prindea bine, îngăduindu-le să se dezmorțească puțin. Pe deasupra în turn puteau găsi şi puțin adăpost. Chircă Rudeanu o porni în grabă înainte, ca să obțină învoirea căpitanului caraulei de la poartă încât biv vel serdarul să fie îngăduit acolo fără a întâmpina vreo anevoință. Pe deasupra, fostul vtori postelnic socoti că trebuie să-i gătească boierului pe care-l slujea şi o primire pe măsura rangului la care urma să se aridice. Serdarul, împresurat de o mică strajă, venea tacticos mai în urmă. În spatele său păşeau, arătându-i o ploconită aprețuire, cei câțiva boieri care i se alăturaseră. Ei alcătuiau sâmburele a ceea ce mândrul boier socotea că în curând o să devină alaiul său princiar.

Material cu drept de autor

În urma stăruinței lui Chircă Rudeanu, chiar în fața turnului, fu întâmpinat cu urale. E drept că erau cam firave şi lipsite de răsunet, dar lui jupân Constantin îi crescu inima în piept de plăcere. Vorbi cu străjerii care fuseseră de slujbă mai devreme, dar nu află mare lucru. Ei nu scrutaseră cu prea mare luare aminte preumblarea deputației. Ceea ce putuseră băga de seamă era că la foarte puțină vreme după venirea trimişilor lor, mulțime de boieri ieşise din cortul domnului. Acesta însă nu se arătase. Era cu putință ca spargerea sfatului ținut în sălaşul princiar să fi fost în legătură cu sosirea solilor. Apoi căpitanii putuseră fi văzuți cum se amestecaseră cu boierii şi după puțin intrară într-un alt cort, şi încă unul destul de mare, semn că trebuia să fi fost al unui dregător mai însemnat. După aceea nu mai deslușiseră nimic deosebit, căci asupra taberei se aşternuse nemişcarea şi pustiul, lumea trăgându-se la adăpost.

Serdarul încercă să pătrundă înțelesul puținului care i se istorisise. Era în afară de orice îndoială că cei din alaiul principelui se învoiseră a neguța, e drept, fără el, dar de bună seamă cu încuviințarea sa, altfel solii ar fi fost demult spânzurați, fiind aruncați apoi, spre vedere, în fața porților, ca să-i sperie pe cei din cetate. Deci se arăta deja întâiul semn bun, ce-i putea da nădejdi.

Dar la fel de limpede era că neguțările nu se purtau de-a dreptul cu voievodul. Iar aici se isca o nedumerire, nu lipsită de îngrijorare: de ce oare nu-i primise Matei?! Dacă nu încuviința întâlnirea, desigur că nici boierii nu puteau purcede la sfat cu solii, îşi zise pe drept fostul serdar. Deci nu încăpea îndoială că domnul îşi dăduse totuşi învoirea, chiar dacă el se ținea de-o parte. Atunci nu rămânea decât o singură deslușire pentru a-i lămuri lipsa; principele se simțea din nou rău, năpădit fiind de necazurile bolii care-l căznea din vară; de altfel, nici n-ar fi de mirare ca la asemenea vreme să fi răcit pe drum. Desigur că, din această pricină,

Material cu drept de autor

trecuse din nou trebile țării asupra boierilor. Chiar liniştea şi întunericul care se simțea dinspre cortul său îndreptățea bănuiala că domnul zăcea. Dacă era aşa, el, serdarul, putea fi liniştit, căci scaunul la care năzuia era pe cale de a se slobozi de la sine, făcând zadarnică sârguința sa.

Pe deasupra căderea la pat a vodă-i şi trecerea cârmuirii către divaniți, dădea naştere şi unei alte înlesniri, care-i era nespus de prielnică, căci şi într-o tabără si în cealaltă îşi avea părtaşi, care trudeau pentru nevoile sale. Între cei cinci soli, doi căpitani îi erau unelte credincioase, fapt neştiut de ceilalți. Cum însă se pricepeau să-şi înrâurească fârtații, îi preschimbau şi pe ortaci, fără voia lor, în slujitorii săi. Dar şi între marii boieri din tabăra domnească avea câțiva sprijinitori; desigur că dacă Matei vodă ar fi fost de față, ei n-ar fi îndrăznit să cârtească împotrivă-i; dar acum, văzându-se slobozi de orice priveghere şi feriți de primejdie, nu vor pierde prilejul de a-i ține partea.

Deci pentru zidirea noii sale domnii negutau între ei părtaşii ce-i avea de amândouă părțile! Ori, şi unii, şi ceilalți, înțelegând să-i slujească nevoile, nu puteau face decât să-i gătească izbânda. Desigur că, asemenea celor din solie, divaniții ce-i erau unelte se vor dovedi destul de vicleni şi de iscusiți încât, fără ca să le întrevadă cineva rosturile, să-şi înrâurească fârtații, îndrumându-i să încline cumpăna către el, fără ca să-şi dea măcar seama că sunt mânuiți în ascuns spre folosul său. I se păru chiar plin de haz gândul că Măria Sa, „slăvitul şi înțeleptul domnu' Matei", lăsând din nevolnicie cârmuirea pe mâna sfetnicilor, aşezase la aceeaşi masă, față în față, oamenii săi şi le dăruise totodată toată libertatea de a neguța între ei, fără nici o îngrădire! În asemenea împrejurări era cu neputință să nu izbândească, îşi zise avântat şi încrezător Constantin Şerban.

Material cu drept de autor

Mai stărui puțin, uitându-se printr-o ferestruică a turnului la priveliştile din tabără, dar acolo nu i se mai înfățişa nimic osebit, care să-i îngăduie să mai stoarcă unele înțelesuri ascunse şi făurească unele judecăți pe marginea lor, spre a-şi mai ostoi nerăbdarea şi a-şi mai îndestula nădejdile.

Cu cât soarele cobora spre zare, cu atât mai amarnic se lăsa frigul. Deşi era destul de gros îmbrăcat, serdarul simțea că-i înțepenesc încheieturile. Prin Radu Ştirbei Izvoranu înduplecă un meşteşugar, a cărui casă se afla peste drum de bastion, să-l primească la căldura vetrei sale. Lăsase la metereze numai doi slujitori ca pândari, urmând ca aceştia să-l înştiințeze deîndată ce băgau de seamă că dincolo s-ar petrece ceva neobişnuit. Cum nici ei n-ar fi putut sta nemişcați prea mult timp sus, în gerul de la metereze, hotărâse ca, din ceas în ceas, să fie înlocuiți cu alții.

Cu ceilalți însoțitori se trase în odaia pe care o năimise. Ceasurile treceau greu. Pe serdar îl chinuiau nerăbdarea, grijile şi neliniştea. Ce păcat că nu se putea preschimba într-o gâză – ca în basme – ca să zboare până dincolo; apoi, aşezându-se pe pânza cortului în care se găseau cei care neguțau, să tragă cu urechea, oftă el cu alean. Dacă visul i s-ar fi împlinit, atunci n-ar mai avea de ce să se perpelească atâta! Ar şti dacă-i albă sau neagră! Fără să-şi dea seama, se răzleți de apropiații care-l înconjurau, rămânând singur şi tăcut, cufundat în cugetările sale avântate. Ca să nu-i tulbure însingurarea, ciracii se traseră mai deoparte, şuşotind abia auzit, cu osebită fereală. Din când în când unii se furişau afară ca să-şi înlocuiască ortacii rămaşi la meterezele bastionului, iar aceştia se înturnau furişat în odaie. Şi, cum nu aveau nimic de vestit, ca să nu tulbure pe serdar, se trăgeau deoparte, în colțul unde adăstau cei de seama lor.

Material cu drept de autor

Începea să se întunece. Biv vel serdarul fu din nou străbătut de un val de furnicături de nerăbdare. Nu mai putea sta locului. Se sculă, hotărât să mai privească încă o dată tabăra potrivnicilor, înainte de a se aşterne pe deplin bezna, deci înainte ca o scrutare să devină cu neputință. Alaiul îl urmă, boierii îmbrăcându-se în grabă, fără a fi prea încântați de îndatorirea căreia i se supuneau. În uliță îl înconjură straja, şi-l însoți până la bastion, depărtare de nici o sută de paşi. În vreme ce Constantin Şerban urca spre podina de sus, Stroe Leurdeanu – aflat tocmai atunci de caraulă –, auzind scârțâitul treptelor, se aplecă asupra scării şi se grăbi să-l întâmpine:

– Grăbeşte-te, Măria Ta! Am credința că lefegii noştri taman au încheiat neguțările şi se gătesc să se întoarne!

Cele două cuvinte osebite de cinstire – „Măria Ta" –, folosite după datină numai pentru capetele încoronate, atraseră oştenilor care slujeau la paza bastionului luarea aminte, făcându-i să se întoarcă surprinşi şi nedumeriți spre cel care urca scările. Îl descoperiră dezamăgiți pe serdar. Jupânul, văzând toți ochii ațintiți asupră-şi, avu simțământul că ființa sa a ajuns să-i subjuge pe cei din jur, încât nu mai găsesc în sine puterea de a ieşi de sub înrâurirea sa, care îi vrăjeşte. Dacă străjile de la creneluri i s-ar fi şi închinat, aşezându-se într-un genunchi, beția fericirii i-ar fi fost deplină.

Se propti de coama parilor groşi ai palisadei şi privi în jos spre mulțimea de corturi de toate culorile. Fostul vistiernic arătă cu degetul înspre un cort cu pânza vrâstată cu dungi când galbene, când negre. Acolo, printre halebardieri, mişunau câteva duzini de oameni. Era singurul loc din tabără unde se simțea ceva mişcare.

Material cu drept de autor

– Cred că cel ce se osebeşte dintre ceilalţi prin înălţime este căpitanul Constantin Gălăţeanu, îşi dădu cu părerea Stroe.

Constantin Şerban îşi încordă privirea şi în cele din urmă clătină a încuviinţare din cap. Fără voie degetele i se încleştară pe lemnul de care se sprijinea. „Oare la ce încheiere se va fi ajuns?" se întrebă înfierbântat. Sub apăsarea grijii, a gândurilor şi nerăbdării începu să-i zvâcnească sângele în fundul urechilor. Abia acum îşi dădu seama de o nouă scăpare: ar fi trebuit să se înţeleagă cu Mirco sau cu Gălăţeanu ca, în funcţie de felul cum se încheiaseră neguţările, să scoată la vedere un semn care se putea zări de la depărtare, care să-l înştiinţeze chiar din tabăra vrăjmaşă cum căzuseră zarurile. Îi păru amarnic de rău de a nu fi întrevăzut dintru început putinţa unei înştiinţări de acest fel, greşeală pentru care acum plătea scump, punându-şi răbdarea la încercare. Din pricina ei mai avea să se perpelească câteva ceasuri, când totul s-ar fi putut lămuri atât de simplu! Oricum, de vreme ce solia nu fusese tăiată, ci se întorcea nevătămată, desigur că îşi împlinise îndatoririle. „Nu poate să fie altfel" îşi zise în sine, iar cu voce tare le spuse sfătuitorilor săi, care-l înconjuraseră:

– Acum cred că a venit clipa să ne gândim la partea următoare a plănuirii noastre, şi anume rânduirea unei adunări a tuturor stărilor, care să-mi trimită solie, prin mijlocirea căreia să fiu rugat preaplecat să primesc frâiele stăpânirii şi să grijesc de soarta ţării.

Ciracii săi râseră a încuviinţare. Erau sinceri, ei înşişi fiind încredinţaţi că toate se vor înfăptui după dorinţa lor. Iar serdarul trebuia să apară nu ca smulgând silnic puterea, ci ca unul care, prea smerit şi cu totul lipsit de trufie, nu năzuieşte cu nesaţ la măriri, dar rugat cu înfierbântare de norodul deznădăjduit, se învoieşte din milă a-i căuta binele, luând asupră-şi greaua trudă a cârmuirii.

Material cu drept de autor

– Deputăția care să te roage să primeşti coroana e ca şi făcută. Am eu oamenii mei. Şi apoi putem chiar noi înşine să luăm parte la ea! îl încredință plin de râvnă Stroe Leurdeanu, întotdeauna gata de a pune la îndemână o ieşire din orice încurcătură pe potriva nevoilor, care să fie pe cât de nimerită, pe atât de binevenită. Pentru a strânge lumea întru încropirea adunării, o să ne slujim de negustorii, meseriaşii şi mai ales de oştenii care sunt de partea noastră. Ei pot înrâuri pe ceilalți, stârnind astfel vâlva trebuitoare, încât prostimea, cuprinsă de curiozitate, să dea năvală. Până mâine – sau cel târziu poimâine – cred că poporenii pot fi socotiți deja pregătiți pentru a fi întruniți.

– N-ar fi rău ca îndemnul de a înfiripa adunarea să pară a veni din partea căpităniei ascunse. Ar trebui ca la sfatul ce-l va avea astă seară să ia parte nu numai prietenii noştri cei avem deja aşezați acolo, ci cât mai mulți dintre cei aflători la Curtea mea, spre a mânui cugetele celorlalți spre a primi fără crâcnire hotărârile voite de noi. In asemenea chip îi zorim că să ajungă cât mai repede la încheierea care ne e trebuincioasă.

Dar, deşi cei din alai se grăbiră să-i încuviințeze lărmuitor spusele, ca să-şi arate nețărmurita credință, după câteva clipe Constantin Şerban se răzgândi.

– Deşi, fiind voi înşivă acolo, am putea fi mai siguri de roadele pe care le-am culege, e mai bine ca să nu ne arătăm lumii ca aflându-ne deschis alături de răzvrătiți! Un zvon de acest soi ne-ar putea dăuna, nefiind pe placul boierilor de dincolo (şi arătă cu mâna peste palisadă, spre tabăra de jos, de pe câmpul menit bâlciurilor). E vorba de aceia dintre divaniți cu care suntem înțeleşi şi de sprijinul cărora nu ne putem lipsi. E mai înțelept să mânuim mersul lucrurilor şi de astă dată ca şi până acum, numai prin cei pe care-i avem sădiți în căpitănie, despre care nimeni nu ştie că sunt uneltele noastre. Poate le va fi mai greu, dar până la

Material cu drept de autor

urmă vor izbândi şi singuri, cum s-a întâmplat şi până acum! Dar, din prevedere, dăscăliți-i temeinic din vreme, ca să ştie bine ce au de făptuit!!

Între timp, trimişii cetății ieşiseră din tabără şi, încotoşmănați până sub ochi, o porniră cu obidă spre miazăzi, către poarta Bucureştiului. În ciuda palisadelor care îi stăteau în cale, crivățul începuse să şuiere năprasnic peste câmp, iar, în bătaia sa, căpitanii se clătinau. Zăpada era groasă şi afânată şi se vedeau nevoiți să despice cu trupul pârtii prin troiene, tăind şanț adânc în omăt. Mergeau în şir, unul după altul, ca să le fie mai uşor să răzbească şi, din când în când, se poticneau, împiedicându-se de opreliştile ascunse pe sub nea.

Se întunecase de-a binelea şi o frântură de lună se ivise pe cer, aruncând luciri argintii peste întinderea nămeților. Vântul şuiera tot mai ascuțit. Nu mai era nimic osebit de văzut, mai ales că împuținarea luminii făcea ca pătrunderea privirii să scadă, nemaiputând străpunge pâcla. Biv vel serdarul coborî scările bastionului, urmat de ai săi. Straja îi împresură în câteva clipe şi-o porniră cu toții spre casa lui Tântăveanu.

Constantin Şerban rămase dus pe gânduri. Se vedea pus în fața unei alte greutăți, neluată până atunci în seamă. Grosul boierilor de vază, adică, la drept vorbind, mai toți, se aflau afară, în tabăra domnească, adică „dincolo". Era înconjurat aproape numai de boieri mărunți, cel mult de rangul al doilea şi al treilea, cu trecere puțină în lumea bună. Chiar dacă unii, precum Hrizea sau Stroe Leurdeanu erau coborâtori ai unor spițe vechi, cu bun renume şi pe deasupra peste măsură de avuți, ba stăpâniseră până de curând chiar slujbe de întâia treaptă, ajunseseră în acea clipă doar nişte mazili, nişte proscrişi. În afara lor, obrazele care-i stăteau la îndemână în cetate erau cel mult curteni de mâna a doua ori mazili nu prea înstăriți; lor li se adăugeau destul de mulți

Material cu drept de autor

oşteni de toate stările – dar foarte puțini dintre ei căpitani şi mari căpitani –, apoi ceva negustori, breslaşi şi o seamă de prostime de rând. Într-un cuvânt, în jurul său adunase mai multă calicime decât fețe alese, de viță înaltă.

Ținând o adunare a țării numai cu aceştia, apărea în ochii adevăratei boierimi, a Porții şi a vecinilor ca un domn al gloatelor, el adevărat şi mândru scoborâtor al vechilor Basarabi! Ori, asemenea iz, plăcut celor de rând, nu putea fi în nici un chip pe gustul celor de viță adevărată şi de neam ales! Ba, ținând seamă de împrejurarea că era rodul unei legături păcătoase a unui domn – tatăl său – cu o femeie oarecare din calicime, apropierea de mulțimea de rând putea isca bârfe din cele mai veninoase şi stânjenitoare. Nimeni – nici principii vecini, nici paşalele de la Dunăre şi nici puternicii sfetnici ai Înaltei Porți a Devletului – n-ar fi privit cu ochi buni un domn care să pară o făcătură a prostimii. Asemenea pecete închipuia de-a dreptul o pângară, care era chiar pricină ca să fie privit cu dezgust şi în derâdere, dacă nu chiar tăgăduit.

El avea nevoie de binecuvântarea celor aleşi, nu a plevei țării! Trebuia deci să se ferească de a apărea într-o asemenea lumină. Trăgea, e drept, nădejde că atrăsese de partea sa o seamă dintre divaniți. Îi curtenise pe mulți dintre ei, iar unii chiar îi primiseră cu bunăvoință încercările de apropiere, chiar dacă nu i se alăturaseră hotărât şi pe față. Dar din păcate toți se aflau „dincolo", iar marele impas pe care era acum silit să-l dezlege era acela de a găsi un mijloc prin care să le înlesnească reîntoarcerea în cetate. Dacă izbutea să născocească o cale de a trece acest hop, mai departe lucrurile se limpezeau, căci, odată sosiți, n-ar fi fost mare greutate să-i ademenească să intre în adunarea țării, cât şi în deputația menită să-l cheme de acasă, rugându-l să le fie domn şi, împotriva voinței sale, să-l urce cu de-a sila în scaun!

Material cu drept de autor

Dar nu vedea prin ce viclenie ar putea să-i aducă în târg. Trebuia plăsmuit în primul rând un pretext ca, cei pe care se întemeia să poată pleca nestânjeniți din tabăra voievodului. După o scurtă cumpănire, fu străbătut de o străluminare, ca a unui fulger. Un chip de a ieşi din încurcătură se afla totuşi, şi anume neguțările să fie strămutate în cetate, pricină în temeiul căreia divaniții ar fi fost nevoiți să trimită dincoace o deputație aleasă dintre ei, care era nimerit să fie cât mai numeroasă... Iar pentru ca aceasta să-i fie de folos, trebuia să li se dea de înțeles dregătorilor care-i erau părtaşi, care era menirea adevărată a soliei lor. Atunci ar fi ştiut cum şi pe cine să aleagă pentru gingaşa îndatorire. Iar pe de altă parte trebuiau încredințați că nu au a-şi teme viața, căci fruntaşii răzvrătiților nu-i socoteau potrivnici, ci nişte aliați prețioşi.

Se întoarse spre Stroe Leurdeanu, care venea la un pas mai în urmă. Îl chemă alături şi i se destăinui, lămurindu-i încurcătura în care se găsea şi-i ceru sfatul. Fostul vistiernic văzu însă lucrurile puțin mai altfel:

– Dacă Matei ar putea fi silit să plece din scaun, hotărârea sa ar da slobozenie deplină boierilor, care n-ar mai trebui să rămână în tabără. Astfel lungirea neguțărilor nu mai e trebuitoare; de altfel, slujindu-ne doar de pretextul mutării neguțărilor în târg, ne-ar veni la îndemână numai o parte a divaniților. Devenind însă slobozi – pe calea de mine arătată – ar putea fi poftiți cu toții la adunare, dându-le de înțeles că, dacă se codesc a veni, încoronarea se va putea înfăptui oricum şi fără ei, dar, în această împrejurare, se va săvârşi în paguba lor. Dacă vor să li se chezăşuiască înlesnirile de care se bucură acum, şi nu voiesc să fie alungați din slujbele Curții şi ale țării, sunt nevoiți să ni se alăture. Am credința că vor pricepe iute despre ce este vorba, căci mintea le merge repede când soarta le este în joc. Viața poate păşi înainte şi fără ei. Dar, dacă nu vor să fie

Material cu drept de autor

zvârliți și uitați pe malul pustiei, trebuie să se avânte în vâltorile vieții! Măria Ta ar trebui să te înțelegi de dinainte cu cei ce-ți sunt prieteni în legătură cu intrarea lor în Cetate…

Stroe Leurdeanu se opri un răstimp din vorbă, neștiind cum să-și înfățișeze părerile mai departe. Ar fi voit să-i atragă serdarului luarea aminte asupra unor riscuri pe care le socotea de neînlăturat, dar nu găsea cuvintele prin care să i le înfățișeze, în așa chip încât să nu-l supere.

– Oricum, nu strică puțină prevedere, ca să nu cădem cumva într-o cursă. Matei ar putea încerca o viclenie; ar putea zice că iese din scaun, iar boierii, vicleni și prefăcuți, deși sunt hotărâți a nu-l părăsi, ar putea mărturisi că ne țin partea. Asemenea înșelăciuni am mai văzut! Apoi, odată ajunși în cetate, să purceadă la a ne măcelări. Din această pricină, pentru a nu cădea jertfă bunei noastre credințe, înainte de a deschide porțile, trebuie să fim siguri de simțămintele și gândurile celor pe care-i lăsăm să intre, cât și de temeinicia hotărârii lui Matei de a se lepăda de coroană. Prin urmare, pentru a nu fi păcăliți, e nevoie să avem iscoade destoinice în tabăra domnească, încât să știm ce se pune cu adevărat la cale și care e starea de cuget printre vrăjmași.

– Dorința de a afla ce se întâmplă „dincolo" am avut-o și eu. De aceea pregătisem deja mai multe slugi pe care să le trimit la potrivnici, căci m-am așteptat dintru început la cele care se petrec acum sub ochii noștri. O parte a lor or fi și ajuns până acum…

– Și-ar mai fi o trebușoară care n-ar trebui uitată… Și încă una peste măsură de gingașă, stărui Stroe. De partea cealaltă se află și Diicu Buicescu. În clipa slobozirii scaunului desigur că va năzui la încoronarea sa. Mă tem ca într-o asemenea împrejurare boierimea să nu se împartă în două tabere, unii trecând de partea noastră, iar alții

Material cu drept de autor

rămânându-i credincioşi lui. S-ar putea chiar întâmpla ca, din pricina oştirii ascultătoare de Diicu, – chemată din județe – binevoitorii pe care-i avem în tabără să nici nu cuteze a-şi mărturisi gândul! Atunci lupta cu cei de afară nu va putea fi preîntâmpinată, doar că vom schimba potrivnicul! În loc de Matei vodă vom avea de a face cu marele spătar.

– Adevărat, dar vom scăpa de Matei, care-i cutră bătrână şi e în stare să ne tragă pe sfoară fără să ne dăm seama, cum a mai făcut-o de altfel. De zvăpăiatul de Diicu mă tem mai puțin, căci nu-l dă afară din casă nici cumpătarea, şi nici înțelepciunea!

– Rămâne totuşi încurcătura cu boierii ce-ți sunt credincioşi! Nu ştiu cum vor putea fi ajutați să treacă la noi, mai ales dacă intră în joc Diicu. Scoborârea principelui din drepturile sale nu le va putea sluji de pavăză. Dacă încearcă să părăsească tabăra, ar putea fi măcelăriți de cei credincioşii lui Matei, trecuți de partea spătarului. Ori, din păcate, oştenii noştri, aflați pe palisadele cetății, nu le vor putea sări în vreun fel în ajutor. O asemenea privelişte îi va dezamăgi pe mulți dintre prieteni, îndemnându-i să se lase păgubaşi, fără să mai încerce de a făptui ceva...

După o nouă clipă de tăcere, tot el veni cu o dezlegare:

– Prin iscoade va trebui să ne învoim cu ei asupra clipei când au de gând să fugă... De altfel, e uşor să ne înțelegem asupra unui semn pe care să ni-l facă în clipa când sunt pregătiți... Un steag de o anume culoare înălțat pe un anume cort ar fi o mărturie îndestulătoare. Acesta ar putea fi lesne zărit din cetate, fără a da nimic de bănuit. Odată înştiințarea făcută, o trâmbă de călăreți care ar ieşi pe poarta Câmpulungului, prefăcându-se a da năvală asupra taberei, ar putea ademeni forțele lui Diicu spre miazănoapte. Şi, în vreme ce luarea aminte a tuturor e îndreptată într-acolo,

Material cu drept de autor

boierii ar putea fugi spre miazăzi, adică spre porți, de unde să le vină întru întâmpinare altă ceată de lefegii, sub ocrotirea căreia să intre în cetatea de scaun prin poarta Argeşului sau a Bucureştilor… Totul depinde deci de iscusința iscoadelor Domniei Tale!

– După ce aflăm cum au curs neguțările de azi, o să le mân temeinic la treabă…

Dar Constantin Şerban mai trebui să aştepte încă o bună bucată de vreme până ce căpitanii Mirco şi Gălățeanu i se înfățişară. Între timp, nu numai că ajunsese acasă, dar apucă să se tragă în iatac şi să se îmbrace de noapte, tolănindu-se tihnit în fața căminului, ca să privească jocul flăcărilor. Roaba Nedelea se învârtea în juru-i, chiar mai nerăbdătoare decât el de a afla noutățile. Deşi era istovit, nu putea adormi. Bătea darabana cu degetele şi aştepta. Osteneala îl împiedica să urmărească o judecată până la capăt, încât prin cap îi treceau numai frânturi de gânduri şi de privelişti din răstimpul ceasurilor din urmă, într-o deplină şi grăbită neorânduială, ca într-un vis. Retrăia într-un fel aparte îngrozitoarea înstrunare sufletească a zilei care abia de se încheiase. Din când în când lemnele aprinse trosneau sec, iar pocnetele neaşteptate îl făceau să tresară, întrerupând pentru o clipă curgerea închipuirilor ce-i săgetau prin minte, după care şuvoiul lor era abătut spre năluciri cu totul noi, fără legătură cu cele de mai-nainte. Fără să-şi dea seama, îl cuprinse toropeala. Nu ațipise însă pe deplin când o slugă intră şi-i vesti sosirea căpitanilor. Deşi trebuiră să-şi scoată cojoacele în tindă, cei doi nu zăboviră mai deloc. Cu toată căldura odăilor învecinate prin care trecură, obrajii le erau înghețați, fiind încă albiți de frig. Pesemne căldura le pricinuia junghiuri, căci vinele feței le tresăreau fără voie.

Marele căpitan al lefegiilor străini ai lui Matei Basarab, Mirco, mai gălăgios din fire şi mai nestăpânit – întotdeauna pornit pe grozăveală şi pe laude – puse cu totul

Material cu drept de autor

stăpânire asupra taifasului, arătând cât de tare descumpănise solia pe divaniți, zăpăcindu-i ca pe niște copii, de-i lăsase fără glas. Preamări cu deosebire îndemânarea cu care, prin hotărârea și iscusința cu care știuse să îndrume neguțările, îi învârtise pe degete pe boieri. Zugrăvi apoi în cuvinte sunătoare sudorile de spaimă care-i trecuseră pe sfetnici când le vorbi – spre a-i amenința – de uriașa forța ostășească pe care se întemeiau nemulțumiții, care-i putea zdrobi pe vrăjmași cât ai bate din palme.

– Până atunci stătusem noi smirnă în fața divaniților; însă din clipa când le-am înfățișat puterea pe care o avem la îndemână, lucrurile se răsturnară! Cam intrase spaima în ei, râse lefegiul, grozăvindu-se copleșit de mândrie.

Ascultându-l, ai fi zis că solia s-ar fi bucurat de o izbândă răsunătoare, zdrobind potrivnicii, nu că, la drept vorbind, tocmelile se împotmoliseră în nerodnicie, încheindu-se fără a ajunge undeva, și că ceasuri întregi pălăvrăgiseră zadarnic și în gol.

Constantin Gălățeanu, care era căpitan de roșii, nu vedea lucrurile la fel de trandafiriu, dar nu era chip să ia și el cuvântul. Celălalt îi reteza orice încercare de a adăugi ceva. Astfel, spre a-și arăta îndoiala față de spusele din urmă ale fârtatului, încercă să-l întrerupă, dar nu apucă să rostească decât:

– Totuși nu e chiar așa…

Dar Mirco nu-l luă în seamă și, acoperindu-i glasul, se porni din nou năvalnic:

– După cât erau de spășiți sfetnicii voievodului, se vedea că se simt la strâmtoare. Adevărul e că se purtau cu noi precum ai umbla cu nişte ouă! Când s-a mai întâmplat vreodată așa ceva?! Adevărată și cam ciudată minune! Înainte vreme, unuia de-alde noi nu i-ar fi arătat nici cea mai mică luare aminte! Ne luau în seamă numai dacă aveau

Material cu drept de autor

trebuință de noi, ca să ne dea vreo poruncă! Schimbarea lor poate părea puțin neobișnuită. Parcă ar ascunde ceva... M-am întrebat dacă nu suntem victimele unei curse... Totuşi, dincolo de bănuielile pe care le-ar putea isca purtarea lor curioasă, sunt încredințat că, dacă vom şti a stărui, arătându-ne neclintiți şi neînduplecați, am putea izbândi!

– Matei se învoieşte cu ieşirea din scaun? se arătă nerăbdător serdarul.

– El n-a luat parte la neguțări. Zace desigur! Toate le hotărăsc din nou, de capul lor, ca şi astă vară, boierii de sfat. La început s-au lăsat cam greu. Nu ştiau cu cine au de a face! Dar, după aceea, văzând că n-au încotro, s-au învoit, în mare cel puțin. Mai e o singură încurcătură de deznodat, dar e o chichiță căutată, nu de adâncime, de temelie; doar de ea se mai leagă divaniții spre a tărăgăna răspunsul. Ei arată că, dacă se schimbă domnul, nu pot chezăşui drepturile oştenilor! Iar dacă vrem să le chezăşuiască, trebuie să renunțăm la gândul înlocuirii domnului şi a întregii cârmuiri. Dar asta o s-o lămurim noi, căci e mai mult o încercare de a pune bețe-n roate, decât o piedică serioasă. Cine ştie? Cum e bolind, poate până terminăm tocmelile moare şi Matei, iar lucrurile se desluşesc de la sine! râse încrezător Mirco. Într-o zi, cel mult două, te vom putea înălța domn pe Luminăția Ta!

Constantin Şerban era mulțumit. După atâtea ceasuri de înfrigurată încordare, se simțea întâiaşi dată uşurat. Parcă i se luase o piatră de pe suflet. Abia acum – încântat fiind – se simți cuprins de un istov binefăcător şi, copleşit de nevoia de a se hodini, era îmboldit de dorința de a se dărui unui somn adânc, fără vise, care să-i sloboade ființa de cazna grijilor. Şi Nedelea, care şedea de-o parte pe o laviță, era numai zâmbet.

Gălățeanu, care fusese silit până atunci să tacă şi să aştepte cuminte ca fârtatul să-şi sleiască pofta de vorbă,

Material cu drept de autor

dădu să-şi spună şi el părerea, dar serdarul îl opri cu un semn lehămețit al mâinii, voind să-i sloboadă pe cei doi căpitani, ca să umble în treaba lor, căci socotea că auzise îndeajuns. Totuşi căpitanul Gălățeanu stărui să fie ascultat şi el, arătând din capul locului că, după credința sa, cele petrecute se înfățişau puțin osebit de chipul cum le zugrăvise ortacul său. El stărui a dovedi că, la drept vorbind, neguțările nu se încheiaseră cu nici un soi de câştig şi, dacă urmau a curge şi mai departe pe făgaşul pe care începuseră, nici nu păreau a duce undeva, ele pierzându-se în pustiu.

– Multă vorbărie searbădă şi atât. Am simțământul că divaniții trăgeau de timp. În spatele nostru, neîndoielnic, pun ceva la cale. La urma-urmelor, singurul lucru pentru care se frământau cu adevărat, era dorința de a face rost de merinde din hambarele lor din cetatea de scaun. M-am întrebat şi atunci, şi mă întreb şi acum, dacă de-ale gurii aveau nevoie, sau căutau o cale de a-şi băga în cetate slujitorii credincioşi lor, pentru a ne săpa pe dinăuntru.

– Cu îndoielile ce le scoți la vedere sări peste cal! îl întrerupse Mirco. Boierii sunt cuprinşi de frică şi fac pe ei de teama oştenilor noştri. Nu s-au împotrivit nici o clipă să dea ascultare tuturor dorințelor pe care le-am aridicat. Ba au făcut-o cu osebită luare aminte. Au tăifăsuit pe larg cu noi chiar şi pe marginea scoaterii din scaun a lui Matei vodă. Şi nu se poate spune că, privind lucrurile în mare, cererea li s-a părut neîntemeiată. Dacă şi-au arătat uneori pregetul, nu au făcut-o chiar fără temei, ori din rea-voință. Mi-e teamă că spusele lor erau îndreptățite; ce preț are făgăduiala domnului de acum şi a sfetnicilor săi, dacă dânşii o să plece oricum de la putere?! Niciuna! Înțelegerea pe care ar pecetlui-o n-ar fi decât un petic de hârtie, bun doar de a fi aruncat la gunoi.

– Asupra slobozirii scaunului nu divaniții pot hotărî, ci numai domnul însuşi, reluă Gălățeanu, zădărât că celălalt nu-l lăsa să-şi termine gândul. Care dintre curteni

Material cu drept de autor

crezi Luminăția Ta că ar îndrăzni să apară în fața principelui ca să-i spună că sfatul țării, de capul său, a hotărât ca să părăsească cârmuirea şi să se ducă la mânăstire?! A chibzui cu ei asupra poveştii cu descăunarea a fost curată pierdere de vreme. Mă tem că Matei nu zace de fel. Am rămas cu simțământul că înainte de a sosi noi, taman isprăvise un sfat cu dregătorii săi. Mai degrabă cred că ne-a dat cu bună ştiință pe mâna divaniților ca aceştia să ne ducă cu vorba. Dacă vom urma şi pe mai departe astfel, mă tem că vom cădea într-o cursă, pălăvrăgind la nesfârşit, fără nici un folos!

– Ce fel de cursă?! se băgă iarăşi în vorbă, Mirco, luându-l în zeflemea, în încercarea de a întoarce lămuririle pe făgaşul cugetărilor sale de dinainte.

– Nu ştiu, dar am credința că se pune ceva la cale!

– E la mintea cocoşului că cei de la Curte se văd prinşi în laț şi vor cu orice preț să ne țină piept. E firesc să ni se opună! Orice vânat căzut în laț se zbate, se smuceşte, nu se dă bătut până nu-l înjunghie vânătorul. E ceva în firea lucrurilor. Însemnat însă nu este că mai nădăjduieşte a scăpa, că mai caută o ieşire din impas. Se vede de departe că, disperați, sfetnicii dau din colț în colț! E de ajuns că de astă dată îi avem la mână şi-i putem juca după cum ni-i voia! Trebuie să-i ținem şi pe mai departe în starea de înstrunare în care au ajuns! Acum puterea vorbeşte, iar nu viclenia sau şiretele mânuieli ascunse. Ori puterea e la noi, deci suntem în câştig! Gândiți-vă numai la împrejurarea că toate tunurile țării sunt în mâna noastră şi sunt ațintite asupra lor!! De altfel chiar încercarea de a ne vicleni este o dovadă că i-am prins la strâmtoare; căci cine recurge la asemenea mijloace? Cel pe care vlaga nu-l mai ajută, cel care simte că e în pierdere. Deci chiar graba de a ajunge la o împăcare, teama lor de a nu ne supăra cumva, sunt o dovadă că-i dominăm!

Material cu drept de autor

– Da' mai taci odată şi lasă-mă să-mi spun şi eu părerea până la capăt! se înfurie Gălăţeanu. Boierii te-au linguşit puţin şi acum ai căzut în beţia fericirii! În loc să-ţi închipui că aşa dintr-o dată ai ieşit din obiele şi-ai ajuns pe nepusă masă obraz ales de mare cinste, mai bine ai căsca ochii şi nu te-ai lăsa prostit. Nu-ţi dai seama că boierii şi-au bătut joc de tine şi – la urma-urmei – de noi toţi?! Ne-au făcut să pierdem zadarnic o zi întreagă, lăsându-şi astfel vreme să strângă oştenii din ţară, care ascultă de ei. Ar fi fost cu mai mult folos dacă ne repezeam cu toţii asupra lor şi-i risipeam, slujindu-ne de împrejurarea că erau prea prinşi cu înjghebarea taberei. Mulţi nici n-ar fi apucat să fugă şi-ar fi zăcut acum sfârtecaţi colo, în nămeţi! Astfel am fi lămurit trebile răspicat şi pentru totdeauna! De acum încolo ne va fi tot mai greu să le stăm împotrivă, mai ales că am credinţa că adună oaste din judeţe...

– Dumneata poate ai fost batjocorit, nu eu! răbufni Mirco, care nu răbda jignirea. Eu am fost întotdeauna înconjurat de toată cinstea şi preţuirea de cei care au avut de a face cu mine, căci în primul rând ştiu să mă port în lume şi mai sunt şi destul de destupat la minte ca să pricep cum să-i iau pe cei care ţin sfat...

Apoi arătă că s-a oprit aici cu vorbele menite lui Gălăţeanu din bună cuviinţă faţă de serdar, pe care voia să-l cruţe de a fi martorul unei privelişti stânjenitoare, care arăta mojicia ortacului său, de care se vede silit a se ruşina. Făţărind înţelegerea şi iertarea – voind chipurile să preîntâmpine dezlănţuirea unei gâlcevi – şi prin privirile pline de milă ce le arunca însoţitorului de nevoie, dădea de înţeles măritului boier că trebuie să treacă în acea clipă cu vederea prostiile însăilate de Gălăţeanu, pe care mintea şi bunul simţ nu-l dădeau afară din casă. În afară de asta nu era om rău şi trebuia îngăduit.

Material cu drept de autor

Gălățeanu, furios nu atât pentru ocările ascunse în vorbele celuilalt, cât pentru că era întrerupt la fiecare câteva cuvinte, prilej cu care însă şi tâlcul spuselor sale era răstălmăcit, voi să răspundă, dar serdarul, printr-o fluturare a mâinii, îi ceru să tacă.

– Am înțeles, căpitane Constantin. Domnia ta ne sfătuieşti să fim mai prevăzători, mai puțin încrezători şi mai ales să fim gătiți pentru orice întorsătură neaşteptată. Şi dumneata, jupâne, ai dreptate şi vom ține seamă de bunele dumitale povețe! Acum o să vă rog să mă lăsați să mă hodinesc, căci sunt tare ostenit.

După plecarea lor, un copil de casă se strecură în odaie ca să-şi ajute stăpânul să se culce.

– Spune iscoadelor că pot pleca şi să urmeze toate taman aşa cum le-am şcolit! îi zise boierul înainte de a se înfunda alene în aşternuturi.

*

În vreme ce biv vel serdarul adormea, dincolo, în tabăra din fața cetății de scaun, domnitorul se trezea. În ultimele luni avusese zile nespus de grele şi, cu toate că era ostenit de necazurile care se adunaseră asupră-i, nu putea dormi. Din vara trecută somnul îi era chinuit, neodihnitor, întrerupt de mai multe ori în răstimpul unei nopți. Stările de veghe, devenite tot mai multe şi mai dese, ajunseră peste măsură de istovitoare. Visele însele îl hărțuiau, tulburându-i şi hodina, dar şi liniştea cugetului. Iar acum, în cort, se simțea cu atât mai căznit de supărările apărute de mai-nainte, cu cât ajunsese din nou în impas, şi încă unul mai anevoios decât oricare altul, pe care-l avusese de întâmpinat în lunga sa viață!

Fără voie îl năpădiră gândurile. Îşi aduse aminte de cele vorbite cu un ceas-două în urmă, cu vel logofătul. Radu

Material cu drept de autor

Cocorăscu îi înfățișase pe scurt năzuințele răzvrătiților. În minte îi răsări stăruitor, cu deosebire cererea de a ieşi din scaun. Încă din clipa când îi fusese înfățișată întâiaşi dată această dorință, simțise că ceva îl răscoleşte, că un tremur lăuntric de înfrigurare îi zgârceşte măruntaiele. Se înfuriase. Îl învinuise pe bătrânul sfetnic că îi este necredincios, atât el, cât şi toți ceilalți dregători! Cum de răbdaseră să asculte grozăviile plăsmuite de închipuirea bolnavă a unor răzvrătiți, îl muştrului el. Dar nu le fusese îndeajuns că se coborâseră la a cerceta obrăzniciile năzbâtioase născocite de o haită de lichele!! Nu numai că nu le retezaseră vorba, dar se mai şi apucară să țină sfat pe marginea lor, cumpănind cu toată luarea aminte asupra unor sminteli care nici măcar nu erau vrednice de a fi băgate în seamă! Oare nu întrevăzuseră că zavergii puteau tălmăci îngăduința arătată drept o încuviințare a îndrăznelii pe care şi-o îngăduiau!? Asta era culmea nemerniciei lor! Ca slujbaşi supuşi ar fi fost datori să le-o taie scurt şi răspicat ticăloşilor şi, punându-i la locul lor, să-i dea în brânci afară şi să-i ducă la ştreang! Cum fusese cu putință ca ei, oameni de viță veche, să plece urechea la nişte scârboşenii de neînchipuit?! Ba mai mult, se învoiseră chiar să neguțeze asupră-le! Asta i se părea de neînchipuit. Cum le putuseră da de înțeles opincarilor că ei, ditai boierii, sunt plecați să dea atenție unei cerințe lipsite cu totul de noimă??!!

Matei avea simțământul că nu poate cuprinde cu mintea nemărginita gugumănie în fața căreia se vedea pus! Nu-i venea să creadă că cele auzite sunt chiar adevărate. Însăşi împrejurarea că se afla într-un cort în fața porților zăvorâte ale cetății sale de scaun îi apărea ca un vis urât, e drept, chinuitor, dar totuşi doar o zămislire deşartă a închipuirii. Şi, cu toate acestea, nu visa! Dar nu numai că nişte sărăntoci, nişte calici care trăiau din mila sa, i se împotriveau şi-l sfidau, dar până şi boierii nu-l mai slujeau

Material cu drept de autor

cum se cuvenea! Ajunseseră să-i neguțeze scaunul fără învoirea sa şi fără măcar să-l fi înştiințat dinainte! De a-i fi cerut îngăduința, nici vorbă!! Dar chiar numai împrejurarea că-şi îngăduiseră să purceadă la asemenea tocmeli întrecea orice închipuire!

În fața răbufnirii de furie a voievodului, marele logofăt se socotise dator să găsească o dezvinuire, atât pentru sine, cât şi pentru fârtații săi. Tot ce se spusese solilor nu erau decât vorbe goale, nu fusese la mijloc decât un vicleşug prin care să câştige timp. Erau datori să preîntâmpine o năvală a celor din cetate înainte de a le fi sosit întăririle trebuitoare. Domnul să nu-şi facă griji, căci nici unul dintre sfetnici nu luase în seamă cele ce se spuneau. Dorința lor era doar aceea de a amâna cât s-o putea încheierea negustărilor şi dezlănțuirea unei înfruntări ostăşeşti, drept care sporovăiseră de dragul lungirii la nesfârşit a pălăvrăgelilor!

Acum, rămas singur, cufundat în beznă, Matei vodă parcă nu mai era atât de pătruns de temeinicia îndreptățirilor însăilate de logofăt. Devenise mai neîncrezător. Oare cât preț putea pune pe vorbele divaniților? Cu numai câteva luni în urmă, alți boieri, care nu mai pridideau a-l potopi cu mărturisirile lor de credință sforăitoare – în frunte cu vel paharnicul, socotit la acea vreme o pildă supunere şi cumințenie şi pe deasupra şi nepot al său dinspre doamna Elena –, aproape că izbutiseră să-l otrăvească. Numai întâmplarea îl scăpase. Ori în această clipă faptele nu dezmințeau cumva cuvintele spăşite ale lui Cocorăscu? Cum îți poate fi credincios cineva care rămâne paşnic şi liniştit la auzul unor grozăvii precum scoaterea din scaun?! Cum ți-e ascultător până la jertfire de sine, de vreme ce poate flecări în tihnă şi cu nepăsare pe marginea unei poveşti care-ți încrâncenează pielea?! Cei care cercetau cu atâta sânge rece îndepărtarea sa din conducere, chiar dacă o făceau,

Material cu drept de autor

chipurile, numai pentru a se afla în treabă, fără gând de a o lua în serios – cum ziceau ei –, puteau cugeta cu aceiaşi uşurinţă şi la pieirea sa adevărată!

Deci nu putea avea încredere în nimeni. Oricare dintre cei care-l slujeau putea fi bănuit de vânzare. Era de ajuns ca vreunul să întrevadă un folos, ca să-l părăsească sau, mai rău, să-l înjunghie mişeleşte pe la spate. Oare nu se întâmplase la fel şi cu Mihai vodă Viteazul, pe vremea îndepărtatei sale tinereţi? De vreme ce domnul de odinioară fusese ucis în cortul său – şi asta după o strălucită biruinţă –, la ce se putea aştepta el din partea trădătorilor care-l înconjurau, şi asta acum, când soarta îi era pusă în cumpănă?!

Pe neaşteptate, ca răspuns la judecăţile care-i frământau cugetul, fu străbătut de un fior. Se scutură sub pături. În minte i se reînturna stăruitor un crâmpei de gând, care-l încercase adineauri fugar şi pe care l-a început nu-l adâncise. Sârguia să-l alunge înainte de a i se aşterne ca o drojdie în fundul sufletului, simţind întunecimea stihinică ce-o împrăştia în întreaga sa fiinţă. Nu izbuti. Închipuirea îi era atrasă, cu o forţă mai puternică decât voinţa sa, de cioburile acelaşi icoane, ca într-un vis smintit: Mihai vodă fusese ucis în cortul său, pesemne în zori, de nişte oameni năimiţi anume ca să-l slujească, nu să-i facă rău. Ori el, Matei, se afla tot într-un cort, dar înconjurat de duşmani, unii dovediţi – cei din cetate –, iar alţii înveşmântaţi sub chip ipocrit de supuşi credincioşi. Ori aceştia din urmă, fiind în nemijlocita sa apropiere, erau mai primejdioşi decât cei dintâi! Era o străveche zicală din popor: „fereşte-mă, Doamne, de prieteni…”

Asemănarea împrejurărilor, prin ţesătura cărora tocmai trecea, cu cele care aduceau aminte pe Mihai vodă îl răscolea. Nu avea tăria să-şi ducă gândurile până la capăt. Deşi le ghicea înţelesul, nu voia să le tălmăcească în vorbe

Material cu drept de autor

în întregul lor! Totuşi, oricât se ferea, le trăia din plin grozăvia. Era cutremurat de teamă. La început se feri să facă zgomot, ca să nu trezească copilul de casă care, priveghindu-l, ațipise şi moțăia într-un colț, păzind mangalul în care jarul mai clipea. Se simțea stânjenit de gândul că tânărul i-ar putea ghici cugetările şi temerile. Dar gheara simțămintelor întunecate îi pătrundea tot mai adânc în suflet. Sfâşierea ei îl rănea tot mai adânc. Nu mai răbda. Îl strigă pe slujitor. Băiatul tresări din somnul său uşor. Întâia sa grijă fu să privească spre mangal, temându-se că şi-a încălcat îndatoririle, lăsând tăciunii să se stingă. Dar nu, aceştia licăreau. Matei nu-i lăsă timp să se dezmeticească, ci-i porunci să se ducă să ceară grabnic îndoirea străjii.

– Să se întărească străjile taberei? întrebă buimăcit paicul.

– Nu ale taberei! Să fie îndoite sau chiar întreite caraulele din jurul cortului meu şi să nu cuteze să doarmă careva! Nimeni nu va intra în cort fără învoirea mea şi fără a fi însoțit de câteva străji.

Servitorul se închină în tăcere şi dispăru. După puțină vreme se înturnă şi – închipuindu-şi pesemne că domnul ar fi ațipit – se furişă neauzit la locul său.

Matei ținea ochii închişi, dar nu dormea; pândea. Nu trecu mult şi se auzi zăpada scârțâind sub călcătura a câtorva zeci de paşi. Oare cine se apropia: straja a cărei întărire o ceruse, sau ucigaşii?! Se auziră şuşoteli. Încercă să tragă cu urechea, dar nu reuşi să desluşească nici un cuvânt. Cei de afară vorbeau cu prea mare fereală. Fusese desigur noul trup de pază al cortului. Dar nu putu să adoarmă nici după aceea. Din pricina frigului desigur că străjile nu puteau sta locului ca să nu înghețe cumva, de aceea făceau câțiva paşi când într-o parte, când în cealaltă. Cu toată grija sfielnică a oştenilor de a nu tulbura domnul, numărul paşilor se înmulțise peste măsură. Scârțâitul călcăturilor îi răsuna

Material cu drept de autor

supărător în urechi, iar neagra presimțire care i se trezise în suflet şi pe care nu voise să şi-o tălmăcească cuvinte deslușite, îl chinuia. Cine şi-ar fi putut închipui că el, principele măreț, temut şi neclintit, tremură noaptea de frică în cortul său?! Cine ar fi crezut că el, în fața căruia nimeni nu îndrăznea să crâcnească, fiind chiar învinuit de unii de năprasnică tiranie, se zvârcolește în aşternut, bântuit de năucitoarea vedenie că ar putea fi omorât?!

Gândurile i se învârteau prin cap, ca într-o cercuială asemenea unei vâltori, din strânsoarea căreia nu puteau ieşi, precum obezile nu se pot slobozi din încleştarea fierului roții. Din nou – împotriva voinței sale – luarea aminte i se întoarse spre cererea răzvrătiților de a pleca din scaun. Poate că era vremea să primească poftirea lor şi să îmbrace rasa monahală, cum i se dăduse de înțeles încă din vară; era bătrân, istovit, bolnav, hărțuit... Anteriul călugăresc i-ar fi putut aduce liniştea şi împăcarea, care-i lipsiseră de multă vreme. Scăpa de patimile mărunte, de urzelile şi josniciile cu care oamenii se sfâşiau între ei în setea lor de putere, pentru dobândirea unei înlesniri sau a unui câştig, ori numai împinşi de pizmă şi de stearpă fudulie. Însingurarea pustnicească în umbra zidurilor mănăstirii îl scăpa de toate zădărniciile istovitoare, care încingeau învâltorirea lumii, îl slobozeau de toate celelalte deşertăciuni dezamăgitoare, care veneau asupră-i din toate părțile... Cugetând la un aşezământ unde să-şi poată găsi liniştea, se gândea la Mănăstirea Arnota, pe care o ctitorise odinioară pe o stâncă semeață de deasupra Bistriței, de unde puteai cuprinde cu ochii zările până foarte departe...

Pe neaşteptate, afară, chiar în dreptul pânzei în apropierea căreia îi fusese aşezat patul, se iscă ceva foială. Câțiva străjeri se opriră, căci şiragul de scârțâituri ale zăpezii sub călcătura lor se întrerupse. În schimb, alte scârțâituri – care nu mai țineau aceeaşi măsură, fiind mai

Material cu drept de autor

zorite – păreau a arăta că se apropie mai mulți oameni și dintr-o parte și din cealaltă. Se auziră șușoteli nedesluşite. Inima principelui zvâcni dintr-o dată și începu să bată tot mai grăbit! Îl apăsa nevoia de a gâfâi. Răsuflarea îi deveni șuierată și un simțământ de uscăciune îi ardea gâtul. Salba gândurilor de resemnare i se frânse. Toată luarea aminte i se întoarse asupra a ceea ce se petrecea afară. Își ascuți auzul, încercând să ghicească din zgomotele nelămurite care abia de răzbăteau până la urechea sa, ce se putea întâmpla. Oare cine se apropiase de cort? Cu cine și despre ce vorbeau străjerii?

Spre a se dumiri, era ispitit să trimită paicul să cerceteze despre ce era vorba, dar șovăi, căci n-ar fi voit ca să se găsească cineva care să ghicească că pe undeva începuse să-i fie frică. După câteva clipe freamătul se stinse, iar pașii se făcură din nou auziți, urmând aceeași măsură a călcăturilor de dinainte. Inima bătrânului își rări bătăile, iar răsuflarea îi deveni iarăși neauzită. Matei se străduia să-și lămurească ce se întâmplase. Pesemne ucigașii vor fi vrut să dea peste el, dar, lovindu-se de o strajă întărită, bătuseră repede în retragere, încercând să-și răstălmăcească țelurile cu cine știe ce îndreptățire, care să abată orice fel de bănuieli de la ei. Cum totul se încheiase fără urmări, nu avea rost să trimită copilul de casă să ceară deslușiri. Putea să se dea de gol, ceea ce de bună seamă nu-i era pe plac. Nimeni nu trebuia să știe ce simțăminte îl încercaseră. Chiar slujitorul de lângă el era nimerit să rămână cu credința că șuierul trecător al răsuflării fusese doar o sforăitură și nimic altceva. Însă de dimineață trebuia să-l iscodească de-a fir a păr pe mai-marele străjii, asupra chipului cum și-a împlinit slujba din răstimpul nopții. Îi va cere să-i înșire pe toți aceia care dăduseră târcoale cortului, fără a lăsa de-o parte nici măcar pe cei mai credincioși prieteni, chiar dacă mărturisiseră, că au făcut-o cu cele mai curate gânduri. La urma urmei, toți

Material cu drept de autor

erau suspecți. Pe viitor va avea grijă să se ferească din calea acelora pomeniți şi nu-i va scăpa din ochi, chiar dacă în acea clipă nu-i putea învinovăți de ceva.

După acest larg ocol, frământările care-i săgetau mintea i se reînturnară la cerea de a părăsi scaunul, dorință de-a dreptul sfidătoare prin nemăsurata-i neobrăzare. Acum se afla într-o cu totul altă stare de cuget – căci era zădărât –, aşa încât şirul judecăților încăpu pe un făgaş cu totul deosebit de cel din vremea primei părți a nopții. Numai gândul de a părăsi frâiele puterii îi dădea o strângere de inimă de-a dreptul dureroasă. Nu se putea închipui ajuns în starea unui mazil oarecare, uitat de lume şi neluat de nimeni în seamă, sau aceea de monah spăşit, pierdut în mijlocul unei cete de cugete prea-cucernice, îngenunchiate umil în fața unei icoane, bătând înainte-i mătănii cu mare râvnă!

În fața ochilor îi apăru apoi o altă privelişte, pe care de asemenea n-ar fi putut-o răbda; ieşirea din scaun ar fi făcut ca lui să nu i se mai plece adânc boierii, ci el să fie silit să se închine nemernicilor care, până atunci, fuseseră gata să-i sărute şi urmele tălpilor, numai dacă ridica încruntat dintr-o sprânceană. Mulțimea închipuirilor care-l canoneau ajunseseră de neîndurat. Destui vor fi aceia care – în clipa prăbuşirii sale, primită cu împăcare de sine – îşi vor îngădui să-l înfrunte cu tot soiul de obrăznicii sfidătoare, bucurându-se că în sfârşit se pot scălâmbăia înaintea aceluia care până atunci îi făcea să înghețe. Dar cel mai îngrozitor i se părea nu numai să înghită bătaia de joc, ci pe deasupra să întâmpine asemenea ieşiri umil şi resemnat, ca un nevolnic!! De altminteri, la fel de nesuferit i-ar fi fost ca să-i râdă în nas, ori să-i întoarcă spatele aceia pe care îi disprețuise şi care toată vremea se căciuliseră slugarnic la ivirea sa, neştiind cum să se ploconească şi să-l linguşească mai bine, ca să-i fie pe plac!! Cum ar fi putut să înghită răutățile şi sfruntările întregii şlehte care, mai-nainte – ca să-i câştige

Material cu drept de autor

bunăvoința – se gudurase la picioarele sale şi-i făcuse sluj. Aceştia desigur adunaseră în sine cele mai mârşave simțăminte de vrăjmăşie împotrivă-i – mai ales când înjositoarele temenele făcute nu le aduceau câştigul țintit. Acum, simțindu-se sloboziți şi aşezați cumva deasupra sa, deci mai puternici, nu vor pierde prilejul ca să verse asupră-i, fără teamă de urmări, toată haznaua de înveninări care colcăiau în sufletele lor îmbâcsite, mărginite şi întunecate, bucurându-se nespus că în sfârşit îl puteau batjocori în voie, aruncându-i în obraz vorbele cele mai atingătoare, pe care le puteau născoci! Matei simțea că aşa ceva nu putea îndura!

Şi, la urma urmei, nu vedea de ce ar da din mână ceea ce era al său, atâta vreme cât mai era loc de o cât de firavă nădejde de a păstra lucrurile neschimbate. „De ce să dăruiesc ceea ce am câştigat cu atâta trudă, cu atâta jertfire şi luptă aprigă? De ce să înstrăinez o cădere pe care am păstrat-o numai în temeiul unei sârguințe uriaşe, punând în cumpănă când armele şi oastea, când urzelile, când banii?! De ce să mă lipsesc de la toate? Şi asta după ce mi-am primejduit de atâtea ori viața, cinstea, numele, familia pentru ca mai întâi să dobândesc puterea, iar mai în urmă ca s-o pot păstra! Cu ce ar fi mai îndreptățit un altul – şi anume alesul oştenilor, dacă se află vreunul – să-mi ia locul? Acela ce doreşte la urma-urmei? Ce-l mână? Ce ținteşte? Cu ce mi-ar fi mai presus?! Cu nimic, căci şi el este îmboldit de făloşenie, de setea de putere, de plăcerea de a-i domina şi de a-i stăpâni pe alții! Atunci de ce m-aş pleca în fața sa? Prin ce se dovedesc mai îndreptățite poftele sale, față de ale mele? În temeiul căror însuşiri i se cuvine scaunul în mai mare măsură decât mine? Cu ce ar fi mai vrednic? Ar gospodări țara mai bine, ar apăra-o cu mai multă destoinicie? Îndoielnic... Orice s-ar zice, eu, Matei, am făcut de fiecare dată taman ceea ce era nevoie. În nici o împrejurare altă ieşire mai bună n-ar fi fost de găsit. Să mă

Material cu drept de autor

dau bătut numai pentru că potrivnicul, pentru a stârni vâlvă şi a atrage luarea aminte, s-a apucat să iasă în mijlocul pieței, ca să se lovească acolo cu pumnii în piept spre a arăta cât este de grozav şi a izbutit să strângă în juru-i proştii care să-l creadă şi să-l ia în serios?! Prin ce este mai nimerit, mai destoinic, mai cinstit decât mine? Ce-l îndreptățeşte deci să-mi ia locul?"

Asemenea întrebări îl năpădiseră şi de cu seară, în vreme ce logofătul îi istorisea mersul neguțărilor. Şi atunci mânia îl răscolise, dar ea nu se dovedise atât de stăruitoare ca acum, spre dimineață.

– Să ies din scaun, să mă lipsesc de coroană?! izbucnise cu ceasuri în urmă față de Cocorăscu. Nici nu mă gândesc! Sunt domn şi domn o să mor! Pentru asta trec peste oricine şi orice. Țara are nevoie de mine! Nu m-au înspăimântat pe mine oşti întregi – temeinic tocmite, şcolite şi cârmuite – şi o să mă sperii de-o gloată, doar o strânsură fără de nici un căpătâi, prostită de nişte lătrăi vicleni şi mincinoşi?! Nu mă vor?! La drept vorbind nu turma nu mă mai voieşte, ori c-ar cârti împotrivă-mi! Părerea ei de altfel nici nu e vrednică de a fi ascultată şi nu a avut vreodată însemnătate pentru cineva, deci de ce ar trebui ca acum să fie luată în seamă! Aţâțătorii din spatele lor sunt cei care mă sapă! Eu ştiu mai bine decât gloata însăşi de ce are ea nevoie!

Fusese o izbucnire sinceră, fără ascunzişuri şi ocolişuri viclene, care mărturisea pe şleau nişte adevăruri, care, după credința sa, erau pe deplin îndreptățite. Totuşi i se păruse că logofătul îi aruncase o privire ciudată. Pesemne îl socotea pătruns de prea multă semeție. Amintindu-şi privelişte a, fu cuprins de o nouă pornire împotriva dregătorului. „Iacă, tocmai cine se găseşte să mă judece!! Un om ros şi el de viermele setei de a stăpâni asupra altora!" îşi zise domnul.

Material cu drept de autor

Era totuşi un adevăr că lui Matei vodă Basarab îi era dragă puterea, că îl atrăgea, că o dorea, că-l vrăjea şi îi dădea plăcerea unei beţii aparte. Unii erau cuprinşi de fiori de desfătare în faţa unor mâncăruri gustoase, alţii, punând stăpânire pe o femeie, cei cu fire sângeroasă, în faţa unei porniri pline de cruzime, beţivii, în faţa unei ulcele cu vin încărcat de înmiresmări îmbătătoare, iar el, atunci când simţea că poate domina, că voinţa sa nu e îngrădită de nimeni şi de nimic, că poftele şi dorinţele sale sunt lege pentru ceilalţi. Tocmai din această pricină îl înfruntase cu spada în mână, cu aproape un sfert de veac în urmă, pe Leon vodă şi apoi pe Radu Iliaş. Tocmai de aceea se luptase cu Vasile vodă Lupu în atâtea rânduri... Ce rost şi ce preţ mai aveau jertfele nemăsurate cu care-şi presărase anii, ori uriaşul sârg cu care-şi înfruntase soarta, dacă acum se lipsea de toate?!

De altfel, împrejurarea că în urmă cu mulţi ani izbutise să smulgă scaunul din mâna atâtor năzuitori la măriri, că se înălţase împotriva voinţei Prea-înaltei împărăţii a Slăvitei Porţi a Devletului, nu dovedea că era ursit să fie domn? Că pronia însăşi îl sortise ţării?! Atunci când era vorba de sine, mănunchiul de cuvine „din mila lui Dumnezeu voievod şi domn a toată ţara Ungrovlahiei", cu care se începea orice hrisov, era mai mult decât o simplă însăilare îndătinată de vechi rânduieli de cancelarie; era un adevăr de netăgăduit, cu înţelesuri nespus de adânci! Habotnicia plină de smerenie a vremii îi întărise această credinţă despre menirea sa, devenită de neclintit. În temeiul unui asemenea chip de a judeca locul său în lume, cum ar fi putut vedea în alt chip gândul de a se lipsi de bună voie de coroană, de schiptru şi de scaun?

Apoi, de peste douăzeci de ani, toţi curtenii, de la cei mai mari până la cei mai mici, toţi oaspeţii străini, toţi capii bisericii care se plecau în faţa lui, rostiseră de

Material cu drept de autor

nenumărate ori în auzul său sforăitoare cugetări despre rostul său pogorât din tării, încât începuse să creadă şi el, din tot sufletul, într-o asemenea ursită revărsată asupră-i de cereasca pronie!

De altfel, în răstimpul îndelungii sale stăpâniri, se obişnuise cu proslăvirile care i se închinau, cu sfinţenia cu care erau primite spusele sale, cu graba cu care i se împlineau hotărârile. Toate acestea îi dăduseră simţământul că este o fiinţă de neatins, aşezată undeva deasupra tuturor, simţământ pe care acum – când i se cerea să plece de bună voie – îl vedea crunt rănit.

Era poate bătrân, dar nu se putea împăca cu prejudeţul că vârsta înseamnă nevolnicie şi fuga de viaţa cea de toate zilele, de viaţa trăită din plin, cu toate simţurile. Era poate bătrân, dar nu-şi putea închipui şi nu-şi putea dori un alt sfârşit, decât acela de a ieşi din lume cu puterea în mână!

*

* *

Material cu drept de autor

ANEXE

Material cu drept de autor

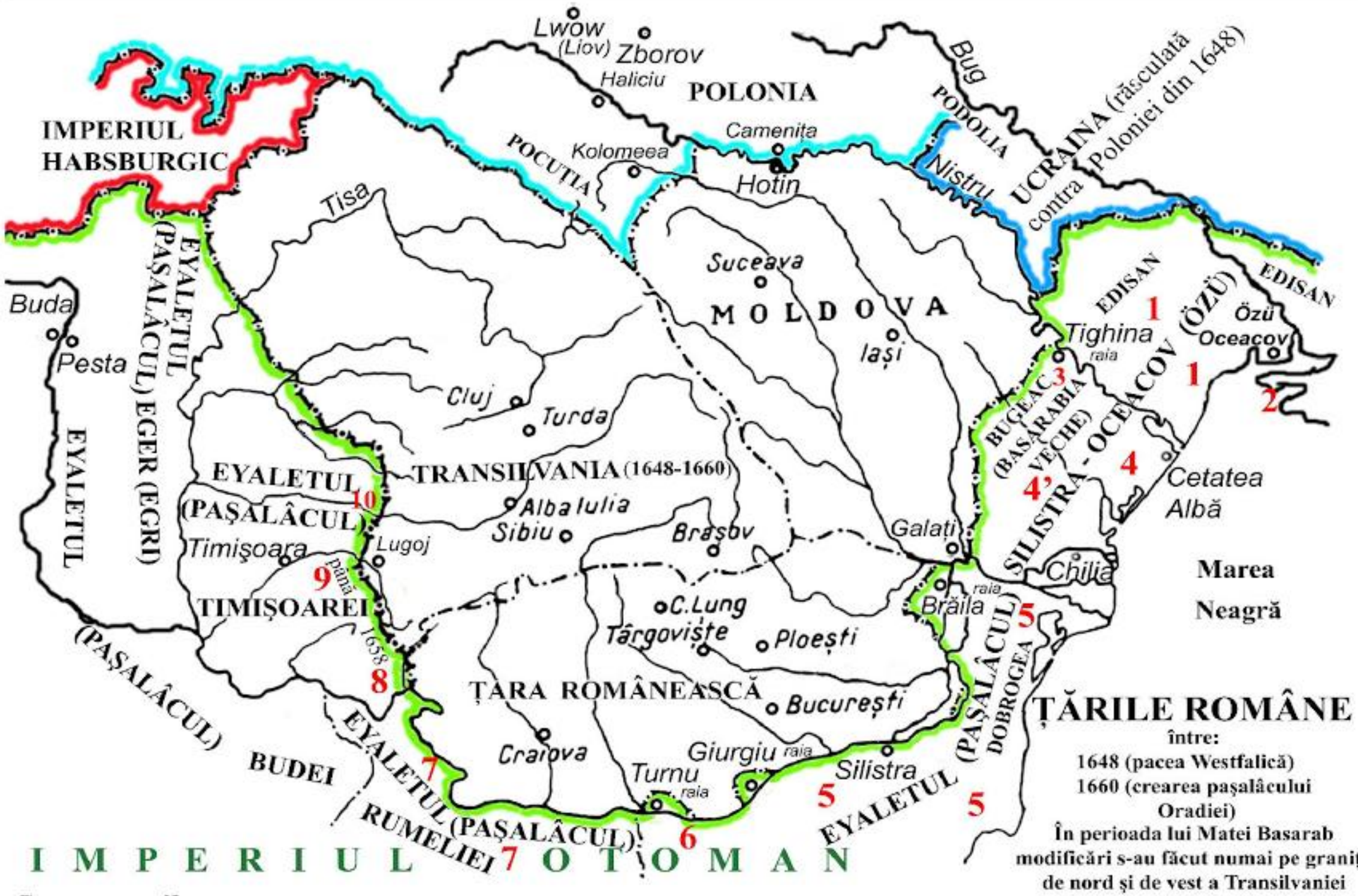

ŢĂRILE ROMÂNE
între:
1648 (pacea Westfalică)
1660 (crearea paşalâcului Oradiei)
În perioada lui Matei Basarab modificări s-au făcut numai pe graniţa de nord şi de vest a Transilvaniei

Sangeacurile din jurul Ţărilor Române (după Evlia Celebi, în Călători străini despre Ţările Române, vol. VI, p. 328, 331,365):

- **Eyaletul Silistra-Oceacov**: 1 - Oceacov (Oceac, Özü, Özi); 2 - Kinburn (Kâlburun); 3 - Tighina - Bender; 4 - Cetatea Albă-Akerman (uneori prezentaţi separat tătarii din Bugeac=4'); 5 - Silistra (fost Dârstor); 6 - Nicopole;
- **Eyaletul Rmeliei**: 7 - Vidin,
- **Eyaletul Timişoarei**: 8 - Orşovei (Ruşavei); 9 - Timişoara; 10 - Lipova.

Material cu drept de autor

Revenirea lui Gheorghe Ştefan la tron, plecarea în surghiun a lui Vasile Lupu (1653)

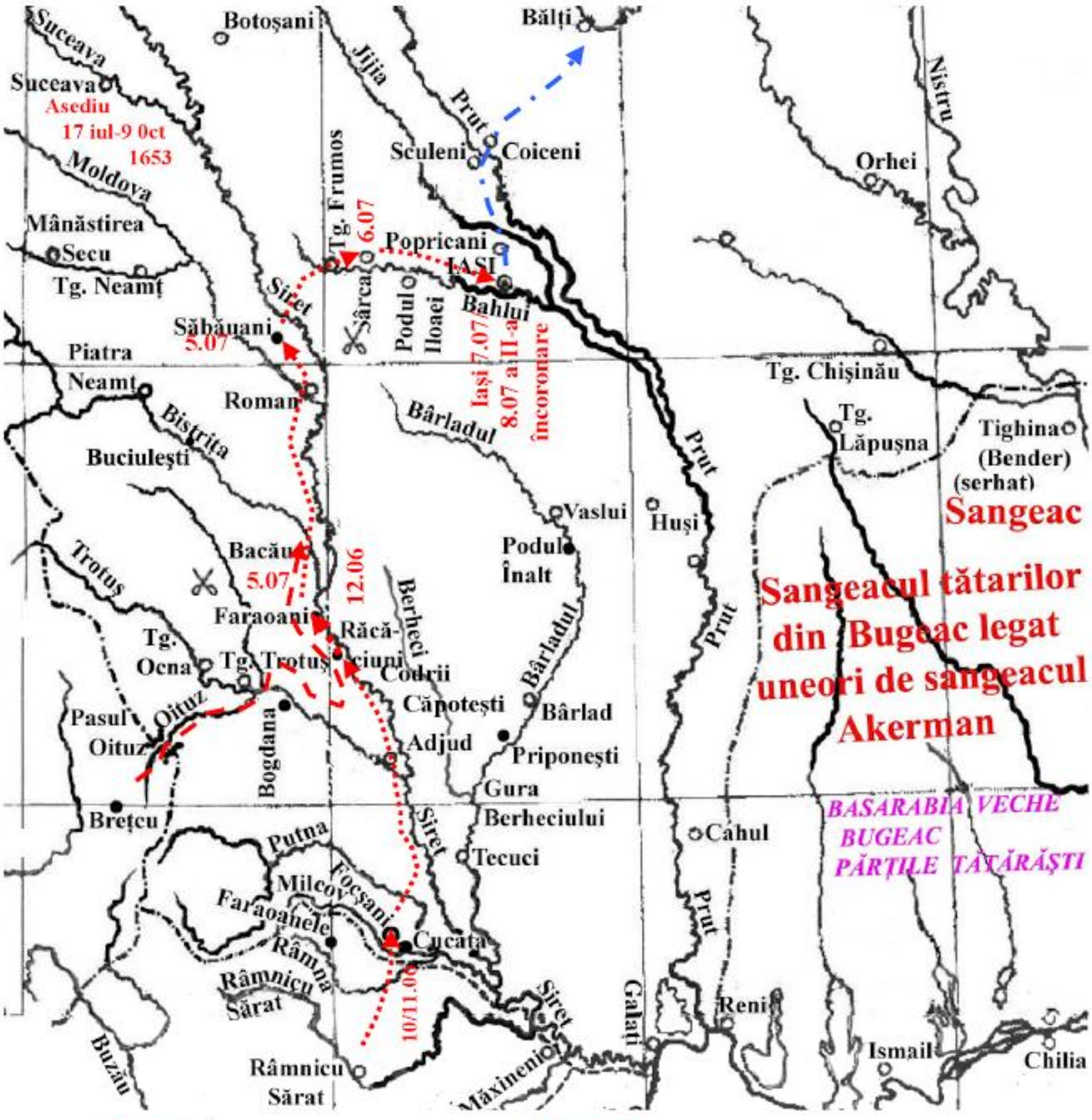

Material cu drept de autor

Cetatea Sucevei privită din colțul de sud est (sus macheta, jos ruinele înainte de restaurare)

Material cu drept de autor

Latura nordică a cetății Sucevei (sus machetă iar la mijloc situația după reconstrucție). Jos colțul de nord-est.

Material cu drept de autor

Cetatea Sucevei
Şanțul de apărare de pe latura de est şi sud - est

Material cu drept de autor